En ny lag om ekonomiska föreningar

Del 2

Slutbetänkande av Föreningslagsutredningen

Stockholm 2010

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR
SOU 2010:90

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
http://www.regeringen.se/remiss

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23489-1
ISSN 0375-250X

Innehåll

Del 1

Förkortningar 19

Sammanfattning 21

Författningsförslag 33

1 Inledning 287

1.1 Utredningens uppdrag 287

1.2 Utredningens arbete 287

2 Ekonomiska föreningar – en allmän beskrivning 289

2.1 Gällande svensk lagstiftning i korthet 289
2.1.1 Ekonomiska föreningar 289
2.1.2 Bostadsrättsföreningar och kooperativa hyresrättsföreningar 291
2.1.3 Sambruksföreningar 292
2.1.4 Kreditmarknadsföreningar och medlemsbanker 292
2.1.5 Andra föreningsformer 292

2.2 Tidigare lagstiftning om ekonomiska föreningar 293

2.3 Företagande i ekonomisk förening 294
2.3.1 Allmänt om företagande i ekonomisk förening 294
2.3.2 Konsumentkooperationen m.m. 295
2.3.3 Lant- och skogsbrukskooperationen 302
2.3.4 Bostadskooperationen 311

2.3.5 Nyföretagande i ekonomisk förening....314
2.3.6 Ekonomiska föreningar med viss social inriktning...320

3 Internationell utblick 323

3.1 Internationellt kooperativt samarbete 324
3.1.1 Internationella Kooperativa Alliansen....324
3.1.2 ILO:s arbete om kooperativ....326
3.1.3 COPAC – internationell samarbetskommitté om kooperativ....327

3.2 Kooperativt företagande inom EU....327

3.3 Kooperativ lagstiftning i några europeiska länder....329
3.3.1 Finland, Norge och Danmark....329
3.3.2 Storbritannien och Tyskland....330
3.3.3 Frankrike och Spanien....330

4 En ny lag om ekonomiska föreningar....331

4.1 Inledning....331

4.2 Utgångspunkter för lagstiftningen....332
4.2.1 IKA:s kooperativa principer....333
4.2.2 Kooperativa principer i svensk rätt....333

4.3 Överväganden....334
4.3.1 Utformningen av lagstiftningen om ekonomiska föreningar....334
4.3.2 Översynen av föreningslagen leder till förslag till en ny lag....335
4.3.3 Vad ska associationsformen heta?....337

5 Ett flexiblare regelverk 339

5.1 Inledning....339

5.2 Gällande rätt 339

5.3 Kategoriindelningen i aktiebolagslagen 341

5.4 Vissa internationella jämförelser 342

5.5 Överväganden och förslag 343
5.5.1 Allmänna utgångspunkter 343
5.5.2 Särskilda regler för olika kategorier av ekonomiska föreningar? 344
5.5.3 Fler dispositiva bestämmelser 351

6 Grunddragen hos en ekonomisk förening 353

6.1 Inledning 353

6.2 Föreningslagens definition av ekonomisk förening 353
6.2.1 Allmänt om definitionen av ekonomisk förening 353
6.2.2 Medlemmarnas deltagande i verksamheten – det kooperativa kravet 354
6.2.3 Ekonomisk verksamhet – verksamhetskravet 355
6.2.4 Främjande av medlemmarnas ekonomiska intressen – ändamålskravet 357
6.2.5 Huvudsaklighetskravet 358

6.3 Möjligheter att bedriva kooperativ verksamhet i andra juridiska personer 359
6.3.1 Verksamhet i dotterbolag 359
6.3.2 Medlemsfrämjande föreningar 360

6.4 Definitionen av kooperativt företagande i viss utländsk rätt 362
6.4.1 Nordisk rätt 362
6.4.2 EG-förordningen med stadga för europakooperativ 364
6.4.3 Viss annan europeisk rätt 365

6.5 En vidare definition av ekonomisk förening 366
6.5.1 Förändringar i definitionen av ekonomisk förening? 366
6.5.2 Investerande medlemmar 371
6.5.3 Bör ekonomiska föreningar kunna ha ett i huvudsak allmännyttigt ändamål? 381

6.6 Utökade möjligheter att bedriva verksamhet i delägda bolag, m.m. – överväganden och förslag 388
6.6.1 Verksamhet i dotterföretag och andra företag 388
6.6.2 Medlemsfrämjande föreningar 395

6.7 Huvudsaklighetskravet 396

7 Bildande av ekonomisk förening, m.m. 399

7.1 Inledning 399

7.2 Gällande rätt 399

7.3 Aktiebolagsrättslig reglering 400

7.4 Nordiska jämförelser 401
7.4.1 Finland 401
7.4.2 Norge 401
7.4.3 Danmark 402

7.5 Överväganden och förslag 403
7.5.1 Bör kravet på minsta antal medlemmar sänkas till två? 403
7.5.2 Stiftare av en ekonomisk förening 405
7.5.3 Sättet för bildande av ekonomisk förening 406
7.5.4 Ombildning av en ideell förening till ekonomisk förening 409

8 Föreningens medlemmar 413

8.1 Inledning 413

8.2 Antagning av nya medlemmar 414
8.2.1 Öppenhetsprincipen – en skyldighet att anta nya medlemmar 414
8.2.2 Undantag från öppenhetsprincipen 415
8.2.3 Tillämpningen av öppenhetsprincipen och möjligheterna till undantag 416

8.3 Internationella jämförelser 420
8.3.1 Viss nordisk rätt 420
8.3.2 EU-förordningen om stadga för europakooperativ 422
8.3.3 Viss annan europeisk rätt 422

8.4 Överväganden och bedömning 422
8.4.1 Skälen för att behålla en tvingande öppenhetsprincip 422
8.4.2 Skälen för en flexiblare reglering 423

8.4.3 Bör öppenhetsprincipen göras mer flexibel? 425

8.5 Medlemmarnas rätt att utnyttja föreningen – mottagningspliktens utformning 428
8.5.1 Gällande rätt 428
8.5.2 Internationella jämförelser 429
8.5.3 Överväganden och bedömning 429

8.6 Uteslutning ur föreningen 431
8.6.1 Gällande rätt 431
8.6.2 Överväganden och bedömning 432

9 Medlemsförteckningen 435

9.1 Inledning 435

9.2 Nuvarande regler om medlemsförteckning 435

9.3 Aktiebolagslagens motsvarande bestämmelser 437

9.4 Tillväxtverkets mätningar av administrativa kostnader 438

9.5 Kritik från FATF 438

9.6 Lagstiftning om penningtvätt 440

9.7 Internationella jämförelser 441
9.7.1 Finland 441
9.7.2 Norge 441
9.7.3 Danmark 441

9.8 Överväganden och förslag 442
9.8.1 Bör bestämmelserna om medlemsförteckning ändras? 442
9.8.2 Vilka uppgifter bör medlemsförteckningen innehålla? 444
9.8.3 Hur kan kritiken från FATF tillgodoses? 446

10 Föreningens ledning 453

10.1 Inledning 453

10.2 Gällande rätt i korthet 453

10.3 Överväganden och förslag 454
10.3.1 Anpassningar till aktiebolagslagen 454
10.3.2 Styrelsens uppgifter och ansvarsområden 455
10.3.3 Arbetsordning och instruktioner till verkställande direktör 457
10.3.4 Tillsättande av styrelseledamot 457
10.3.5 Icke-medlemmar som styrelseledamöter 458
10.3.6 Verkställande direktör 459
10.3.7 Ställföreträdarjäv 461
10.3.8 Tidpunkt för när vissa uppdrag börjar och slutar att gälla 462

Del 2

11 Revision och annan granskning 485

11.1 Revision – gällande rätt 485
11.1.1 Allmänt om revision och revisorer 485
11.1.2 Föreningslagens bestämmelser om revision 486
11.1.3 Aktiebolagslagens bestämmelser om revision 490

11.2 Revision – överväganden och förslag 494
11.2.1 Revisionsplikt och revisors kvalifikationer 494
11.2.2 Vilka ekonomiska föreningar bör vara skyldiga att ha en revisor? 497
11.2.3 Revisors uppdragstid 503
11.2.4 Revisionsberättelsens utformning och innehåll 504
11.2.5 Revisors tystnads- och anmälningsplikt 505

11.3 Allmän och särskild granskning 506
11.3.1 Gällande rätt 506
11.3.2 Allmän granskning i ekonomiska föreningar 507
11.3.3 Särskild granskning i ekonomiska föreningar 512

12 Medlemsinsatserna 513

12.1 Inledning 513

12.2 Allmänt om kapitalet i ekonomiska föreningar 513

12.3 Närmare om medlemsinsatser 515

12.4 Insatsemission 515
12.4.1 Gällande rätt 515
12.4.2 Överväganden och förslag 516

12.5 Återbetalning av medlemsinsatser 517
12.5.1 Gällande rätt 517
12.5.2 Vilket belopp återbetalas till avgående medlem? 518
12.5.3 Viss utländsk lagstiftning 520
12.5.4 Överväganden och förslag 522

12.6 Vissa övriga frågor om medlemsinsatser 529
12.6.1 Några terminologiska frågor 529
12.6.2 Överlåtelse av medlemsinsatser 530
12.6.3 Inlösen av överinsatser 531
12.6.4 Återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar vid oriktig betalning 532

13 Förlagsinsatser 535

13.1 Gällande rätt 535

13.2 Överväganden 537

14 Kapitalskydd i ekonomiska föreningar 539

14.1 Inledning 539

14.2 Gällande rätt 540
14.2.1 Allmänt om kapitalskyddet i ekonomiska föreningar 540
14.2.2 Närmare om begreppet överskottsutdelning 542
14.2.3 Begränsningar av överskottsutdelningen 543
14.2.4 Närmare om reservfonden 544

14.3 Aktiebolagslagens reglering av motsvarande frågor 545
14.3.1 Värdeöverföringar 545
14.3.2 Borgenärsskyddet vid värdeöverföring – beloppspärren och försiktighetsregeln 547
14.3.3 Särskilda upplysningar – orealiserade vinster 549
14.3.4 Reservfonden 550

14.4 Jämförelser med viss nordisk rätt 551
14.4.1 Finland 551
14.4.2 Norge 551
14.4.3 Danmark 552

14.5 Överväganden och förslag 552
14.5.1 Begreppet värdeöverföring 553
14.5.2 Formerna för värdeöverföring 557
14.5.3 Borgenärsskyddet vid värdeöverföringar 558
14.5.4 Beloppsspärren 560
14.5.5 Försiktighetsregeln 562
14.5.6 Beslutsordning vid vinstutdelning och gottgörelse 563
14.5.7 Underlaget för beslut om vinstutdelning m.m. 566
14.5.8 Reservfonden 568

15 Upplösning av ekonomiska föreningar 573

15.1 Inledning 573

15.2 Fusion 574
15.2.1 Föreningslagens nuvarande regler om fusion 574
15.2.2 Aktiebolagslagens regler om fusion 576
15.2.3 Jämförelser med viss nordisk rätt 579
15.2.4 Överväganden och förslag 583

15.3 Delning av ekonomisk förening 592
15.3.1 Gällande rätt 592
15.3.2 Huvuddragen i aktiebolagslagens delningsförfarande 593
15.3.3 Jämförelser med viss nordisk rätt 594
15.3.4 Överväganden och bedömning 596

15.4 Likvidation 598
15.4.1 Våra tidigare överväganden 598
15.4.2 Gällande rätt 598

15.4.3 Aktiebolagslagens regler om likvidation 600
15.4.4 Överväganden och förslag..... 603

16 Vissa frågor om dispens 613

16.1 Inledning..... 613

16.2 Föreningslagens regler om dispens..... 613
16.2.1 Dispens från skyldigheten att utse verkställande direktör..... 614
16.2.2 Dispens från bosättningskravet 614
16.2.3 Dispens från krav på auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen 614
16.2.4 Dispens avseende kravet på avsättning till reservfonden, m.m. 616
16.2.5 Övriga dispensärenden..... 617

16.3 Aktiebolagslagens regler om dispens..... 617
16.3.1 Dispens från bosättningskravet, m.m..... 617
16.3.2 Dispens från krav på auktoriserad eller godkänd revisor med examen..... 618

16.4 Överväganden och förslag..... 619
16.4.1 Vilka bestämmelser om dispens i föreningslagen kan komma att avskaffas? 619
16.4.2 Vilka dispensbestämmelser bör finnas kvar och hur bör de vara utformade?..... 620
16.4.3 Utformningen av aktiebolagslagens dispensbestämmelser..... 623

16.5 Bolagsverkets beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol..... 624

17 Avveckling av lagen om medlemsbanker 625

17.1 Inledning..... 625

17.2 Gällande rätt..... 625

17.3 Överväganden och förslag..... 626
17.3.1 Utformningen av reglerna om medlemsbanker..... 626
17.3.2 Behovet av särreglering för medlemsbanker..... 628
17.3.3 Europakooperativ som driver bankrörelse..... 641

18 Annan lagstiftning om kooperativa företagsformer 643

18.1 Inledning 643

18.2 Bostadsrättsföreningar 643
18.2.1 Gällande rätt och våra tidigare överväganden 643
18.2.2 Överväganden och förslag 646

18.3 Kooperativa hyresrättsföreningar 648
18.3.1 Gällande rätt och våra tidigare överväganden 648
18.3.2 Överväganden och förslag 650

18.4 Sambruksföreningar 652
18.4.1 Allmänt om sambruksföreningar och våra tidigare överväganden 652
18.4.2 Överväganden och förslag 652

18.5 Kreditmarknadsföreningar 653
18.5.1 Allmänt om kreditmarknadsföreningar och våra tidigare överväganden 653
18.5.2 Överväganden och förslag 654

18.6 Europakooperativ 654
18.6.1 Allmänt om europakooperativ 654
18.6.2 Överväganden och förslag 655

19 Skatterättsliga konsekvenser 657

19.1 Inledning 657

19.2 Beskattning av ekonomiska föreningar och dess medlemmar 657

19.3 Skatterättsliga konsekvenser – överväganden och förslag ... 660
19.3.1 Utgångspunkter för bedömningen av skatterättsliga konsekvenser 660
19.3.2 Investerande medlemmar 661
19.3.3 Ekonomiska föreningar med extern verksamhet 664
19.3.4 Återbetalning av insatsen till högre belopp än nominellt värde 668
19.3.5 Kravet på lika rösträtt 670
19.3.6 Handel med överinsatser och emissionsinsatser 671

20 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser 673

20.1 Tidpunkt för ikraftträdande 673

20.2 Behovet av övergångsbestämmelser 673

21 Förslagens konsekvenser 681

21.1 Sammanfattande bedömning 681

21.2 Bakgrund 681

21.3 Finansiella konsekvenser 682
21.3.1 Statsfinansiella konsekvenser 682
21.3.2 Finansiella effekter för företagen och enskilda 685

21.4 Konsekvenser för företagen 688

21.5 Konsekvenser för företagens konkurrensförhållanden 692

21.6 Konsekvenser för små företags villkor 692

21.7 Övriga konsekvenser 693

22 Författningskommentar 695

22.1 Förslaget till lag (2012:000) om ekonomiska föreningar 695

22.2 Förslaget till lag om införande av lagen (2012:000) om ekonomiska föreningar 969

22.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:417) om sambruksföreningar 978

22.4 Förslaget till lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614) 980

22.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt 985

22.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse 989

22.7 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) 1003

22.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:595) om europakooperativ....1005

22.9 Övriga lagar....1007

Bilaga

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2008:70....1009

11 Revision och annan granskning

11.1 Revision – gällande rätt

11.1.1 Allmänt om revision och revisorer

Alltsedan 1895 års aktiebolagslag och 1895 års föreningslag har det funnits bestämmelser om att det i aktiebolag och ekonomiska föreningar ska finnas revisorer som granskar bolagets eller föreningens förhållanden på visst sätt. Till att börja med torde denna granskning enbart ha skett för aktieägarnas eller medlemmarnas räkning. Så småningom har emellertid kretsen av dem som revisionen ska skydda vidgats. I förarbeten och doktrin har sålunda framhållits att också borgenärer, anställda m.fl. utgör ”revisionens intressenter”.

Inledningsvis ställde lagarna inte heller några särskilda krav på dem som skulle fungera som revisorer i företagen. Revisorn kunde alltså vara en lekman.

Sedan länge finns det emellertid en yrkeskår av s.k. kvalificerade revisorer. De kvalificerade revisorerna sönderfaller i tre grupper:

1. *auktoriserade revisorer*,
2. *godkända revisorer som har avlagt revisorsexamen*, och
3. *godkända revisorer som inte har avlagt revisorsexamen*.

Beslut om auktorisation och godkännande av revisorer meddelas av en särskild myndighet, Revisorsnämnden. För auktorisation eller godkännande krävs att sökanden uppfyller särskilda krav på viss högskoleutbildning och flera års praktisk utbildning och för auktorisation uppställs det därvid särskilt höga krav. Det fordras också att sökanden har avlagt en av Revisorsnämnden anordnad *revisorsexamen* eller, såvitt gäller den som vill bli auktoriserad revisor, *högre revisorsexamen*. De revisorer som avses i punkten 3 ovan är sådana som har godkänts enligt äldre bestämmelser vilka inte ställde krav på avläggande av revisorsexamen.

Auktoriserade och godkända revisorers verksamhet är i betydande utsträckning reglerad i lag (se revisorslagen, 2001:881). Samtliga auktoriserade eller godkända revisorer står under Revisorsnämndens tillsyn. Det innebär bl.a. att nämnden, genom en särskild tillsynsnämnd, kan besluta om disciplinära åtgärder mot revisorer och i vissa fall även upphäva en auktorisation eller ett godkännande. Revisorsnämnden har inga motsvarande uppgifter eller befogenheter när det gäller den som verkar som revisor i t.ex. en förening utan att vara auktoriserad eller godkänd revisor.

Revision av ekonomiska föreningar kan fortfarande, i flertalet fall, utföras av personer som inte är vare sig auktoriserade eller godkända revisorer (se vidare nedan). I bland annat detta avseende skiljer sig föreningslagens bestämmelser om revision från aktiebolagslagens revisionsbestämmelser.

11.1.2 Föreningslagens bestämmelser om revision

Föreningslagen innehåller bestämmelser om revision som i väsentliga avseenden bygger på de bestämmelser om revision som fanns i 1975 års aktiebolagslag i dess ursprungliga lydelse. Efter de förändringar som har skett på aktiebolagsrättens område skiljer sig emellertid regelverken för revision av ekonomiska föreningar respektive aktiebolag numera åt i flera avseenden.

En generell revisionsplikt

En ekonomisk förening ska alltid ha en revisor (se 8 kap. 1 § föreningslagen). I så måtto gäller en generell revisionsplikt för alla ekonomiska föreningar. När den generella revisionsplikten för aktiebolag inskränktes genom lagändringar som trädde i kraft den 1 november 2010, gjordes ingen motsvarande ändring i föreningslagen.

Kvalifikationskrav

Föreningslagen uppställer inte samma krav på revisorns kvalifikationer som aktiebolagslagen gör. Liksom aktiebolagslagen kräver föreningslagen att revisorn ska ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av föreningens verksamhet fordras för att fullgöra upp-

draget (se 8 kap. 3 § andra stycket föreningslagen). Däremot finns, som redan har berörts, inget generellt krav på att revisorn ska vara auktoriserad eller godkänd revisor. I det alldeles övervägande antalet fall kan därför en person utan några formella revisorskvalifikationer utses till revisor. I fråga om vissa, mycket stora föreningar föreskrivs det dock i föreningslagen att minst en revisor i föreningen ska vara *auktoriserad revisor* eller *godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen*.[1] Det gäller föreningar som uppfyller minst två av följande tre kriterier:

1. Medelantalet anställda i föreningen har under minst två år uppgått till mer än 50.
2. Föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor.
3. Föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.[2]

I andra föreningar ska en auktoriserad eller en godkänd revisor (med eller utan revisorsexamen) utses om minst en tiondel av samtliga röstberättigade begär det vid en föreningsstämma där revisorsval ska ske. Om det är påkallat av särskilda omständigheter, får dessutom länsstyrelsen besluta att revisorn ska vara auktoriserad eller godkänd revisor.

Till revisor kan även utses ett s.k. registrerat revisionsbolag (se 8 kap. 3 § tredje stycket föreningslagen). Om det hos en sammanslutning med ändamål att ha hand om gemensamma uppgifter för föreningar finns ett särskilt revisionsorgan, får sammanslutningen eller, om revisionsorganet är en juridisk person, denna utses till revisor. Den som i så fall har tillsatts som revisor ska utse en för uppdraget lämplig person att förrätta revisionen (se närmare 8 kap. 4 § föreningslagen).

[1] Jfr punkterna 1 och 2 i avsnitt 11.1.1. Den tredje gruppen av kvalificerade revisorer, godkända revisorer som inte har avlagt revisorsexamen, omfattas inte av bestämmelsen.
[2] Till utgången av oktober 2010 gällde lägre värden; 50 anställda, 25 miljoner i balansomslutning och 50 miljoner i nettoomsättning.

Vem som utser revisor

Föreningens revisor eller revisorer ska utses av föreningsstämman, om det inte i stadgarna har bestämts att en eller flera revisorer ska utses på annat sätt. En minoritet av minst en tiondel av de röstberättigade (eller en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade) kan begära att det utses en s.k. medrevisor. Denne förordnas av länsstyrelsen. Även innehavare av förlagsandelar har vissa möjligheter att få en medrevisor förordnad (se närmare 8 kap. 2 § föreningslagen).

Revisorns uppdragstid

En revisors uppdrag gäller för den tid som anges i stadgarna. Där kan bestämmas att uppdraget ska gälla tills vidare eller för viss tid. Ett tillsvidareuppdrag upphör när ny revisor har utsetts. Om en revisor utses för en bestämd tid, ska uppdragstiden bestämmas så att den upphör vid slutet av den ordinarie föreningsstämma där revisorsval ska ske. Ett revisorsuppdrag kan upphöra i förtid, antingen därför att revisorn själv anmäler att uppdraget ska upphöra eller därför att den som har utsett revisorn entledigar honom eller henne. För att en revisor ska entledigas krävs dock att det finns saklig grund för detta. Om ett revisorsuppdrag upphör i förtid, ska detta genast anmälas till Bolagsverket. I anmälan ska revisorn redogöra för iakttagelserna vid den granskning som han eller hon har utfört under den del av löpande räkenskapsår som uppdraget har omfattat. Bolagsverket ska också underrättas om skälet till att revisorsuppdraget upphör i förtid (se 8 kap. 1 § andra stycket och 8 § föreningslagen).

Revisorns uppgifter

Revisorn ska granska föreningens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Om föreningen är en moderförening i en koncern, ska han eller hon även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt (se 8 kap. 10 § föreningslagen). Styrelsen och den verkställande direktören ska ge revisorn tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som denne finner behövligt samt lämna de upplysningar och det biträde som begärs (se närmare 8 kap. 11 § föreningslagen).

Lagstiftaren har inte uttalat hur omfattande granskningen ska vara. Det enda som sägs i lagen är att granskningen ska göras enligt ”god revisionssed”. I förarbetena till 1975 års aktiebolagslag sades bl.a. att en anpassning måste ske efter utvecklingen genom teori och praxis i fråga om revisionsuppdragets innebörd och omfattning. Det konstaterades samtidigt att de auktoriserade revisorernas organisationer i de nordiska länderna avsåg att formulera uttalanden om vad som på olika områden ansågs utgöra god revisionssed. I Sverige tillämpades länge revisionsnormer av detta slag, främst FAR:s rekommendation Revisionsprocessen. Sedermera har den internationella revisorsorganisationen IFAC utarbetat vissa revisionsnormer som gör anspråk på att vara internationellt tillämpbara, International Standards on Auditing (ISA). Det har föranlett FAR att ge ut en ny revisionsstandard, RS Revisionsstandard i Sverige, som baseras på ISA. RS torde, tillsammans med vissa andra uttalanden från FAR normalt ge uttryck för svensk god revisionssed. Innebörden i god revisionssed bestäms därmed av ett förhållandevis komplicerat normsystem, utvecklat för och av en professionell revisorskår, och torde inte påverkas av att revisorerna i ekonomiska föreningar inte alltid har den kompetens som t.ex. auktoriserade eller godkända revisorer har.

Revisionsberättelsen

Revisorns granskning ska utmynna i en årlig revisionsberättelse till föreningsstämman. Revisionsberättelsen ska innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med tillämplig årsredovisningslag. Om årsredovisningen inte innehåller sådana upplysningar som ska lämnas enligt den tillämpliga årsredovisningslagen, ska revisorn ange detta och lämna behövliga upplysningar. Har revisorn funnit att en styrelseledamot eller den verkställande direktören har vidtagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet, ska detta anmärkas. Detsamma gäller om en styrelseledamot eller den verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med tillämplig årsredovisningslag eller mot stadgarna. Revisionsberättelsen ska också innehålla ett uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och den verkställande direktören. Där ska också finnas ett särskilt uttalande om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen och om det förslag till disposition av föreningens vinst eller förlust som styrelsen har lämnat. Revisorn ska vidare lämna uppgift

om hur föreningen har fullgjort vissa särskilt angivna skyldigheter på skatteområdet. I revisionsberättelsen får också lämnas andra upplysningar som revisorn anser att medlemmarna bör få kännedom om (se 8 kap. 13 § föreningslagen).

Revisorns tystnadsplikt

En revisor har i princip tystnadsplikt. Revisorn får alltså inte obehörigen lämna upplysningar till enskilda medlemmar eller till utomstående om sådana föreningens angelägenheter som han eller hon har fått kännedom om när uppdrag fullgjorts, om det kan vara till nackdel för föreningen. I några avseenden är revisorn emellertid skyldig att lämna upplysningar, t.ex. till ny revisor, till konkursförvaltare och till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål (se 8 kap. 16 § föreningslagen). Föreningslagen saknar dock motsvarighet till de särskilda bestämmelserna i 9 kap. 42–44 §§ aktiebolagslagen om revisors anmälningsskyldighet vid misstanke om brott.

11.1.3 Aktiebolagslagens bestämmelser om revision

Här ska inte lämnas någon fullständig redogörelse för bestämmelserna om revision i aktiebolagslagen utan endast redovisas de huvudsakliga skillnaderna mellan dessa bestämmelser och bestämmelserna i föreningslagen.

Revisionsplikt

Sedan den 1 november 2010 råder inte längre någon generell revisionsplikt för aktiebolag. Vissa aktiebolag kan välja bort revisionen genom att ta in bestämmelser i bolagsordningen om att bolaget inte ska ha någon revisor. Detta gäller aktiebolag som inte uppfyller mer än ett av följande villkor:

1. Medelantalet anställda i bolaget har under vart och ett av de senaste två räkenskapsåren uppgått till mer än tre.
2. Bolagets redovisade balansomslutning har för de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 1,5 miljoner kronor.

3. Bolagets redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än tre miljoner kronor (se 9 kap. 1 § aktiebolagslagen).[3]

Även om bolaget i bolagsordningen har ”valt bort” revisionen, kan bolagsstämman besluta att det ska finnas en revisor. Det sker i så fall genom ett majoritetsbeslut. Minoriteten har ingen möjlighet att framtvinga revision av bolaget.

Beträffande s.k. allmän granskning, som faller utanför begreppet ”revision”, se nedan avsnitt 11.3.

Kvalifikationskrav

Sedan den 1 januari 1999 gäller att samtliga revisorer i ett aktiebolag måste vara auktoriserade eller godkända revisorer. Revisorerna måste alltså tillhöra någon av de tre, i avsnitt 11.1.1 omnämnda, grupperna av yrkesrevisorer.

När det gäller vissa aktiebolag kräver aktiebolagslagen att bolaget har i vart fall en revisor som är *auktoriserad revisor* eller *godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen* (”särskilt kvalificerad revisor”, jfr punkterna 1 och 2 i avsnitt 11.1.1). Det innebär att revisorer som inte har avlagt revisorsexamen inte är behöriga att på egen hand sköta revisionen i dessa bolag. Kravet på att det ska finnas en särskilt kvalificerad revisor gäller

- *dels* noterade aktiebolag,
- *dels* aktiebolag som uppfyller mer än ett av följande tre villkor,
    1. medelantalet anställda i bolaget har under vart och ett av de senaste två räkenskapsåren uppgått till mer än 50,
    2. föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor,
    3. föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor,
- *dels* moderbolag i koncerner som uppfyller mer än ett av motsvarande tre villkor (se 9 kap. 13 och 14 §§ aktiebolagslagen).

[3] Detta innebär, enligt prop. 2009/10:204, att ca 72 procent av landets aktiebolag har möjlighet att välja bort revisionen.

En revisor av detta slag ska också utses, om ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget begär det vid den bolagsstämma där revisorsval ska ske.

Liksom föreningslagen tillåter aktiebolagslagen att ett registrerat revisionsbolag utses till revisor. Aktiebolagslagen saknar däremot motsvarighet till bestämmelserna i 8 kap. 4 § föreningslagen om revision genom särskilt revisionsorgan. Det finns inte heller någon motsvarighet till bestämmelsen i föreningslagen att länsstyrelsen får utse en auktoriserad eller godkänd revisor, om det är påkallat av särskilda omständigheter.

Vem som utser revisor

Ett aktiebolags revisorer utses av bolagsstämman. I bolagsordningen kan dock bestämmas att en eller flera revisorer ska utses på annat sätt. Till skillnad från vad som är fallet enligt föreningslagen måste dock alltid minst en revisor utses av bolagsstämman (se 9 kap. 8 §). En minoritet bland aktieägarna kan framtvinga utseendet av en s.k. minoritetsrevisor (vad som i föreningslagen benämns medrevisor). Ett förslag om minoritetsrevisor måste, för att få framgång, biträdas av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget eller till minst en tredjedel av de aktier som är företrädda vid den stämma där frågan behandlas. Minoritetsrevisorn utses av länsstyrelsen.

Revisorns uppdragstid

Aktiebolagslagens huvudregel är att en revisors uppdrag gäller i ett år, fram till nästa årsstämma. I bolagsordningen får emellertid bestämmas att uppdraget ska gälla för en längre tid, dock längst till den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter det då revisorn utsågs. Det är inte möjligt att utse någon att vara revisor tills vidare. Också aktiebolagslagen förutsätter att ett revisorsuppdrag kan upphöra i förtid och förutsättningarna för det är desamma som enligt föreningslagen. Aktiebolagslagen innehåller även samma regler som föreningslagen om att en revisor som avgår i förtid ska göra en särskild anmälan om detta till Bolagsverket.

Revisorns uppgifter

Aktiebolagslagens bestämmelser om revisorns uppgifter överensstämmer i sak med föreningslagens regler. Även aktiebolagslagen hänvisar alltså, vad gäller revisionens innebörd och omfattning, till ”god revisionssed”.

Revisionsberättelsen

Också revisorn i ett aktiebolag ska lämna en revisionsberättelse. Bestämmelserna i aktiebolagslagen om revisionsberättelsens innehåll överensstämmer i väsentliga delar med föreningslagens motsvarande bestämmelser men är något mera ingående. Framför allt ställer aktiebolagslagen ytterligare särskilda krav på revisionsberättelsens avfattning.

Tystnadsplikt

Aktiebolagslagen innehåller en bestämmelse om revisorns tystnadsplikt som nära överensstämmer med föreningslagens motsvarande bestämmelser. Också bestämmelserna om upplysningsplikt gentemot t.ex. medrevisor, konkursförvaltare och förundersökningsledare är i sak desamma. En betydelsefull skillnad finns emellertid; aktiebolagslagen innehåller en särskild skyldighet för revisor att göra anmälan till åklagare vid misstanke om vissa slag av brott. Bestämmelserna om detta, som finns i 9 kap. 42–44 §§ aktiebolagslagen, innebär i huvudsak följande. Om revisorn i samband med revisionen finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören har gjort sig skyldig till vissa slag av brott inom ramen för bolagets verksamhet, måste han eller hon agera på visst sätt. De brott som det är fråga om är väsentliga bedrägeri-, förskingrings-, borgenärs- och skattebrott samt mutbrott och bestickning.[4] Det åligger då normalt revisorn att utan oskäligt dröjsmål underrätta styrelsen om sina iakttagelser. Senast fyra veckor från underrättelsen ska han eller hon, som huvudregel, också anmäla brottsmisstanken till åklagare. Huvudregeln gäller dock inte om den ekonomiska skadan av det misstänkta brottet har ersatts och övriga menliga verkningar av gärningen har avhjälpts; det finns alltså en möjlighet att

[4] I fråga om de sistnämnda två brotten måste revisorn agera även när misstanken avser någon annan än en styrelseledamot eller den verkställande direktören.

undgå anmälan genom ”rättelse”. Huvudregeln gäller inte heller om det misstänkta brottet inom fyraveckorsfristen anmäls till polis eller åklagare genom annans försorg, t.ex. av styrelsen själv. Huvudregeln gäller slutligen inte heller om det misstänkta brottet är obetydligt, t.ex. bokföringsbrott som ligger nära gränsen för vad som över huvud taget är straffbart. I samband med anmälan till åklagare ska revisorn även pröva om han eller hon ska avgå från sitt uppdrag.

Allmän granskning

Aktiebolagslagens bestämmelse om revision kompletteras av särskilda bestämmelser om *allmän granskning*, se närmare avsnitt 11.3.

11.2 Revision – överväganden och förslag

11.2.1 Revisionsplikt och revisors kvalifikationer

Förslag: Revisionsplikten för ekonomiska föreningar begränsas till att gälla vissa större föreningar. En förening som inte är skyldig att ha revisor ska dock ändå kunna besluta om att det ska finnas en revisor i föreningen. Dessutom ska en revisor alltid utses om en medlemsminoritet påkallar det.

En revisor i en ekonomisk förening ska alltid vara auktoriserad eller godkänd revisor.

Bör den generella revisionsplikten behållas?

I dag måste, som ovan har framgått, alla ekonomiska föreningar ha minst en revisor och alltså bli föremål för revision enligt bestämmelserna i föreningslagen. Vid lagens tillkomst överensstämde detta med vad som gällde enligt den dåvarande aktiebolagslagen, låt vara att kraven på revisorernas kvalifikationer var något annorlunda.

Aktiebolagslagen har nu ändrats så att bestämmelserna om revision för det stora flertalet aktiebolag har kommit att bli frivilliga (se ovan). De bolag som väljer att inte ha någon revisor behöver inte heller ha någon annan typ av granskare, t.ex. en lekmannarevisor. Som en följd av detta är bestämmelserna om granskning av ekonomiska föreningar f.n. strängare än bestämmelserna om revision/granskning

av små aktiebolag. Frågan är då vilka konsekvenser detta bör få för den framtida regleringen av revision eller annan granskning av ekonomiska föreningar.

Det är inte självklart att det bör gälla samma regler om revision/granskning för de båda associationsformerna. Det kan t.ex. hävdas att det i ekonomiska föreningar finns ett annat och större behov av att företaget granskas genom någon utanför styrelsens krets än det gör i t.ex. ett fåmansaktiebolag. Behovet av en borgenärsinriktad granskning bör visserligen i princip vara lika stort eller lika litet i en förening som i ett aktiebolag. Behovet av en granskning till skydd för medlemmarna är däremot, kan det hävdas, större i en förening, i vart fall vid en jämförelse mellan en typisk förening och ett enmansaktiebolag. Det är emellertid enligt vår mening tveksamt om det särskilda behov av granskning som kan finnas i ekonomiska föreningar alltid behöver tillgodoses genom *revision*. Borgenärsskyddsintresset motiverar, som nyss har antytts, inte att revisionsbestämmelserna är strängare i en ekonomisk förening än i ett aktiebolag. Och medlemmarnas intresse av revision kan i det enskilda fallet vara litet; t.ex. i små föreningar där alla medlemmar sitter i styrelsen eller på annat sätt är väl involverade i föreningens dagliga verksamhet. Enligt vår mening talar därför starka skäl för att det i mindre och medelstora föreningar bör finnas ett betydande utrymme att välja någon annan typ av granskning av föreningens förhållanden än revision eller att rentav – såsom numera är fallet i fråga om aktiebolag – välja att inte ha någon extern granskning alls.

Innehållet i revisionen och revisorns kvalifikationer

Innan vi går in på frågan vilka ekonomiska föreningar som bör omfattas av revisionsplikten, finns det anledning att beröra innehållet i revisionen. Den frågan hänger i sin tur nära samman med frågan om revisorns kvalifikationer. Enligt vår mening måste kraven på revisors kvalifikationer vara sådana att en revisor alltid har den kompetens som krävs för att utföra den revision som lagen föreskriver. Om den granskning som lagen föreskriver är komplicerad, bör det alltså ställas större krav på revisorns kvalifikationer än om lagen enbart föreskriver en schematisk eller på annat sätt enkel granskning. Väljer man att ställa höga krav på revisionen, måste m.a.o. lagens krav på revisorns kvalifikationer sättas på en motsvarande hög nivå. I annat fall finns det en risk för att den revision som lagen

kräver inte kommer till stånd. Det finns också en risk för att revisorn drabbas av skadeståndsanspråk därför att han eller hon har fullgjort revisionsuppdraget på ett – i jämförelse med lagens krav – försumligt sätt.

Begreppet ”revision” i aktiebolagslagen syftar i dag på en granskning av relativt komplext slag. Detta beror inte bara på lagens regler utan också på utvecklingen av god revisionssed. Vid tillkomsten av den nuvarande föreningslagen synes lagstiftaren inte ha avsett att begreppet ”revision” skulle ges någon annan innebörd i föreningslagen än begreppet hade i den dåvarande aktiebolagslagen. Enligt vår mening bör innebörden av begreppet ”revision” även framdeles vara densamma i de båda lagarna. Det finns inte heller anledning att ge begreppet ”god revisionssed” i föreningslagen något annat innehåll än det har i aktiebolagsrättsliga sammanhang. Den som är revisor i en ekonomisk förening bör alltså vara skyldig att följa ett regelverk som motsvarar det regelverk som gäller vid revision av aktiebolag. En revision av en ekonomisk förening kommer därmed att ha samma valör som en revision av ett aktiebolag.

Vilka särskilda krav på revisorns kvalifikationer bör detta då föranleda? När det gäller aktiebolag har lagstiftaren ansett att revisorn alltid ska vara en auktoriserad eller godkänd revisor. Det finns goda skäl för det; det garanterar att revisorn är en person som har genomgått en teoretisk och praktisk utbildning som svarar mot den förhållandevis komplexa granskning som han eller hon enligt god revisionssed är skyldig att utföra. Det förhållandet att en auktoriserad eller godkänd revisor står under Revisorsnämndens tillsyn ger ytterligare en garanti för att han eller hon är kompetent och seriös. Detta talar för att också revisionen av en ekonomisk förening alltid bör utföras av en auktoriserad eller godkänd revisor.

Vi föreslår därför att den nya föreningslagens bestämmelser om revisionens innebörd ges i huvudsak samma innebörd som de motsvarande bestämmelserna i aktiebolagslagen och att det i lagen uppställs samma krav som i aktiebolagslagen på att revisionen ska utföras av en auktoriserad eller godkänd revisor.

Om lagen ges denna innebörd, innebär det att ”revision” i lagens mening enbart kan utföras av en auktoriserad eller godkänd revisor. De föreningar som i dag har en revisor som inte är auktoriserad eller godkänd revisor kommer inte att kunna behålla denne som föreningens revisor utan måste antingen skaffa sig en sådan – vilket kan innebära merkostnader för föreningen – eller avstå från revision i lagens mening. Det kan synas vara ett starkt skäl mot vårt förslag.

Vi föreslår emellertid nedan att det i lagen – liksom redan har skett i aktiebolagslagen – införs ett ytterligare slag av granskning. Denna granskning bör vara av enklare slag. Som en följd av detta bör den kunna utföras även av personer som inte är auktoriserade eller godkända revisorer. I aktiebolagslagen benämns detta slag av granskning allmän granskning och de som utför granskningen benämns lekmannarevisorer; vi föreslår att motsvarande ska gälla i fråga om ekonomiska föreningar (se närmare avsnitt 11.3). Införandet av bestämmelser om allmän granskning genom lekmannarevisor medför att den som i dag är revisor i en ekonomisk förening, utan att ha de kvalifikationer som vi föreslår att en revisor ska ha, framdeles kommer att kunna granska den ekonomiska föreningen såsom lekmannarevisor. Bestämmelserna om allmän granskning kommer enligt vår bedömning att harmoniera bättre med vad man kan kräva av en granskare som inte är auktoriserad eller godkänd revisor.

Vårt förslag innebär därmed följande. Kravet på revision ska inte längre omfatta alla föreningar, utan främst de största föreningarna. Andra föreningar ska kunna tillämpa bestämmelserna om revision på frivillig basis. När revision sker, ska den vara av i princip samma slag som revision av aktiebolag och utföras av auktoriserade eller godkända revisorer. Vid sidan av revision införs ytterligare ett slag av granskning, allmän granskning. Detta slag av granskning ska vara frivillig och ska därmed kunna användas som ett alternativ eller komplement till revision. De föreningar som inte är skyldiga att ha revision ska också kunna avstå helt från granskning av någondera slaget eller kunna utforma egna granskningsrutiner, t.ex. genom särskilda bestämmelser om detta i stadgarna.

11.2.2 Vilka ekonomiska föreningar bör vara skyldiga att ha en revisor?

Förslag: Följande föreningar ska ha en revisor:

- *dels* föreningar som uppfyller minst två av följande tre villkor:
  - medelantalet anställda i föreningen har under de senaste två räkenskapsåren uppgått till mer än 50,
  - föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 25 miljoner kronor,

- föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50 miljoner kronor,

- *dels* föreningar som är moderföreningar i koncerner som uppfyller minst två av motsvarande tre villkor, och
- *dels* föreningar vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad.

En revisor ska också utses om ett förslag om detta biträds av minst en tiondel av de röstberättigade i föreningen eller av minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade.

En revisor ska dessutom utses om det finns bestämmelser om detta i föreningens stadgar.

Bedömning: Den nuvarande bestämmelsen om att länsstyrelsen kan besluta att det ska utses en auktoriserad eller godkänd revisor bör inte föras över till den nya lagen.

För aktiebolag gäller, som ovan har framgått, att de kan välja bort revisionen om de inte uppfyller mer än ett av följande tre villkor:

- Medelantalet anställda i bolaget har under vart och ett av de senaste två räkenskapsåren uppgått till mer än tre.
- Bolagets redovisade balansomslutning har för de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 1,5 miljoner kronor.
- Bolagets redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än tre miljoner kronor.

Vi har övervägt om samma gränsvärde bör gälla även i fråga om skyldigheten för ekonomiska föreningar att ha revisor.

Det finns utan tvivel goda skäl för det. Omvärldens behov av en fullödig granskning av ekonomiska föreningar är knappast mindre än behovet av granskning av aktiebolag av motsvarande storlek. En motsvarande revisionsplikt kan därför också ha positiv betydelse för den ekonomiska föreningsformens konkurrenskraft. En förhållandevis långtgående revisionsplikt förbättrar också förutsättningarna för skatteuppbörd och brottsbekämpning.

Nackdelen med en sådan lösning är att kravet på revision – som ju, med vårt förslag, alltid ska ske genom auktoriserad eller godkänd revisor – skulle komma att omfatta flera ekonomiska föreningar än som i dag är skyldiga att ha auktoriserad eller godkänd revisor. Det innebär att åtskilliga ekonomiska föreningar som i dag inte har någon

extra kostnad för en auktoriserad eller godkänd revisor i fortsättningen skulle drabbas av en sådan kostnad. Att applicera aktiebolagslagens gränsvärde på ekonomiska föreningar skulle därmed komma i konflikt med våra utredningsdirektiv att så långt möjligt begränsa företagens administrativa kostnader.

Det kan tilläggas att regeringen i prop. 2009/10:204 En frivillig revision har uttalat att den kommer att utvärdera effekterna av inskränkningen av revisionsplikten på bolagsrättens område, och i samband med detta analysera om fördelarna med att slopa revisionsplikten för ännu flera företag är större än nackdelarna och därvid också överväga att ta ytterligare steg.[5] Enligt vår mening bör frågan om en fullständig harmonisering mellan aktiebolagslagens och föreningslagens gränsvärden i det aktuella avseendet anstå till dess dessa överväganden har gjorts.

Frågan är då var gränsvärdet tills vidare bör förläggas. Eftersom revision – med den innebörd som begreppet har i vårt förslag – enligt vår mening har stor positiv betydelse för i vart fall medelstora och större föreningar, för deras borgenärer och för det allmänna, talar goda skäl för att gränsvärdet även på kort sikt bör ligga i närheten av det gränsvärde som numera gäller för aktiebolagens del, t.ex. 10 anställda, 5 miljoner kr i balansomslutning och 10 miljoner kr i nettoomsättning. Vi har emellertid funnit det ligga bäst i linje med våra direktiv att föreslå ett gränsvärde som motsvarar det gränsvärde som hittills har funnits i 8 kap. 5 § föreningslagen (i dess lydelse enligt SFS 2006:868); 50 anställda, 25 miljoner i balansomslutning och 50 miljoner i nettoomsättning. Det är i realiteten detta gränsvärde som hittills – intill utgången av oktober 2010 – har bestämt vilka föreningar som är skyldiga att ha det slag av kvalificerad granskning som revision enligt vårt förslag kommer att utgöra.[6]

Bestämmelserna i 8 kap. 5 § föreningslagen innebär vidare att det även måste finnas en auktoriserad eller godkänd revisor i föreningar som är moderföreningar i koncerner, om koncernen uppfyller minst två av de tre nyssnämnda delvärdena. Det är naturligt att även en sådan moderförening bör omfattas av vårt förslag om revision.

Redan den nuvarande föreningslagen innehåller vissa särregler som avser den som är revisor i en ekonomisk förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad. Det är

[5] Se prop. 2009/10:204. s. 71.
[6] Gränsvärdet tar egentligen sikte på när en ekonomisk förening måste ha en *särskilt* kvalificerad revisor (auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen).

rimligt att en sådan förening alltid är föremål för revision. Vi föreslår att det tas in en bestämmelse om detta i lagen.

Som vi redan har varit inne på bör det även i föreningar som inte är skyldiga att ha revisor vara möjligt att utse en revisor. Om föreningsstämman fattar ett beslut om detta, bör lagens regler om revision tillämpas på den granskning som revisorn genomför. Det bör också vara möjligt att i stadgarna ta in bestämmelser om att det ska finnas en eller flera revisorer. Föreningar som har sådana stadgebestämmelser bör givetvis vara skyldiga att utse en revisor och dennes granskning av föreningen bör i så fall följa lagens regler om revision.

Vad som nu har sagts bör emellertid inte utesluta att man i ekonomisk förening, som inte är skyldig att ha revisor enligt lagens bestämmelser, uppdrar åt någon lämplig person – en auktoriserad eller godkänd revisor eller annan person – att utföra en granskning av särskilt slag av föreningen. En sådan granskning kommer, med vårt förslag att kunna ske inom ramen för lagens bestämmelser om allmän granskning eller särskild granskning (se avsnitt 11.3). Men det bör också vara möjligt för föreningen att ge någon – en auktoriserad eller godkänd revisor eller någon annan – i uppdrag att utföra en av föreningen ”skräddarsydd” granskning. Några bestämmelser om detta behöver dock inte tas in i lagen.

Minoritetens rätt till revisor

En särskild fråga är vilket inflytande som en medlemsminoritet bör ha i frågan om revision. Bör en medlemsminoritet av viss storlek kunna framtvinga revision – som med vårt förslag innebär ”granskning genom auktoriserad eller godkänd revisor” – av föreningar som annars inte är revisionspliktiga? Den närmast motsvarande bestämmelsen i gällande rätt finns i 8 kap. 5 § femte stycket föreningslagen. Där sägs att en auktoriserad eller godkänd revisor ska utses, om minst en tiondel av samtliga röstberättigade begär det vid en föreningsstämma där revisorsval ska ske. Enligt vår mening är möjligheten att få till stånd en kvalificerad revision en viktig del av minoritetsskyddet i ekonomiska föreningar. Den möjligheten bör alltså finnas kvar. Liksom i dag bör alltså en revisor utses om minst en tiondel av samtliga röstberättigade begär det. Det finns dock anledning att vidga rätten något. Enligt gällande rätt ska det utses en s.k. medrevisor, om ett förslag om detta får stöd av antingen minst en

tiondel av samtliga röstberättigade i föreningen eller av minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade (se 8 kap. 2 § första stycket föreningslagen). En sådan medrevisor kommer, med vårt förslag, att kunna utses enbart om föreningen redan har en eller flera revisorer. Det talar för att rätten för en minoritet att påkalla att revisor utses bör utformas så att revisor ska utses inte bara när en tiondel av de röstberättigade står bakom förslaget utan också när förslaget stöds av minst en tredjedel av de röstberättigade som är närvarande på stämman. Vi föreslår att bestämmelserna utformas i enlighet med detta.

Länsstyrelseförordnande av revisor?

En annan fråga är om den nya lagen bör innehålla någon motsvarighet till bestämmelsen i 8 kap. 6 § föreningslagen om att länsstyrelsen, om det är påkallat av särskilda omständigheter, får besluta om att föreningens revisor ska vara auktoriserad eller godkänd revisor. Med den utformning som vårt förslag har – där begreppet ”revision” är förbehållet granskning som sker genom auktoriserad eller godkänd revisor – handlar det närmast om huruvida länsstyrelsen eller annan myndighet ska kunna besluta att en förening, som inte enligt lag är skyldig att ha revisor, trots detta ska utse en revisor. Aktiebolagslagen innehåller, som ovan har nämnts, inte någon sådan bestämmelse.

Det kan synas som att de båda lagarna inte bör skilja sig åt i detta avseende. Samtidigt kan det hävdas att ju högre gränsvärde för revisionsplikten som väljs, desto större är behovet av att en myndighet kan gå in och besluta om att föreningen ska vara föremål för revision. Medlemmarnas intresse av att få till stånd en revision tillgodoses visserligen genom de nyss föreslagna bestämmelserna om att minoriteten ska kunna begära att det utses en revisor. Borgenärernas och det allmännas motsvarande intresse tas emellertid inte tillvara på något annat sätt. Det kan därför hävdas att en bestämmelse motsvarande 8 kap. 6 § föreningslagen borde tas in i den nya lagen, i vart fall så länge gränsvärdet för revision är så förhållandevis högt. Bestämmelser om att en myndighet ska besluta om vad som i grunden är ett företags interna förhållanden bör dock undvikas så länge det inte finns mycket starka skäl för dem. Vi har inte funnit att det finns sådana skäl när det gäller ekonomiska föreningar i allmänhet. Vi åter-

kommer i avsnitt 18.2.2 och 18.3.2 till samma fråga, såvitt gäller bostadsrättsföreningar och kooperativa hyresrättsföreningar.

Revision genom särskilt revisionsorgan?

En annan fråga är om revision ska kunna utföras genom ett särskilt revisionsorgan, tillhandahållet av en sammanslutning med ändamål att ha hand om gemensamma uppgifter för föreningar (se 8 kap. 4 § i den nuvarande föreningslagen). Enligt vår uppfattning bör den frågan besvaras nekande. Vårt förslag utgår från att revision ska utföras av auktoriserade eller godkända revisorer, dvs. personer som har genomgått viss utbildning och som står under Revisorsnämndens tillsyn. Ett sådant revisionsorgan som avses i 8 kap. 4 § föreningslagen torde i och för sig ofta kunna erbjuda en tillfredsställande granskning men denna kommer inte att vara omgärdad av de särskilda garantier som följer av att revisorn är auktoriserad eller godkänd. Såvitt vi kan bedöma har dessutom användandet av sådana revisionsorgan fått minskad betydelse. Revisionsorgan av detta slag bör alltså inte längre kunna användas för revision. Däremot bör sådana organ kunna användas för allmän granskning eller för icke-lagreglerad granskning.

Liksom hittills bör däremot – på samma sätt som i ett aktiebolag (jfr 9 kap. 17 § aktiebolagslagen) – ett s.k. registrerat revisionsbolag kunna utses till revisor.

Krav på särskilt kvalificerad revisor

Som ovan har framgått uppställs det i 8 kap. 5 § föreningslagen ett krav på att det vid revision av de allra största ekonomiska föreningarna ska delta minst en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen.[7] Fr.o.m. den 1 november 2010 omfattar bestämmelserna om detta ekonomiska föreningar som uppfyller minst två av följande tre villkor:

[7] Jfr punkterna 1 och 2 i avsnitt 11.1.1. Kravet kan alltså inte tillgodoses genom en sådan revisor som avses i punkten 3.

1. Medelantalet anställda i föreningen har under minst två år uppgått till mer än 50.
2. Föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor.
3. Föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.

Motsvarande bestämmelser finns i bl.a. 9 kap. 13 § aktiebolagslagen. Frågan är nu om det finns anledning att ändra bestämmelserna, såvitt gäller ekonomiska föreningar, med anledning av de förslag som vi i övrigt lämnar.

Ett regelverk som innehåller två gränsvärden – en nivå, där det inträder en skyldighet att ha kvalificerad revisor, och en annan, högre nivå, där det inträder en skyldighet att ha viss särskilt kvalificerad revisor – framstår i och för sig som krångligt och svåröverskådligt. Skälen bakom bestämmelserna i 8 kap. 5 § föreningslagen – att revisionen av mycket stora företag kräver medverkan av särskilt kvalificerade revisorer – framstår emellertid fortfarande som relevanta. Vi föreslår därför att motsvarande bestämmelser tas in i den nya lagen.

11.2.3 Revisors uppdragstid

Förslag: Uppdragstiden för en revisor i en ekonomisk förening ska i princip vara ett år. Det ska vara möjligt att i stadgarna bestämma en längre mandattid, dock längst fyra år.

En revisors uppdrag gäller i dag för den tid som anges i stadgarna. Uppdraget kan gälla tills vidare eller för viss tid. Aktiebolagslagen, som nyligen har ändrats i denna del, har en annan utformning. Enligt aktiebolagslagen ska revisionsuppdraget alltid gälla för en viss tid (som ska löpa ut i samband med den årsstämma där val av ny revisor ska ske). Huvudregeln är att revisionsuppdraget löper fram till slutet av den årsstämma som hålls året efter revisorsvalet. I bolagsordningen kan bestämmas annan, längre tid, dock längst fram till den årsstämma som hålls under fjärde året efter revisorsvalet.

Enligt vår mening finns det även i detta avseende skäl att överväga en anpassning till aktiebolagslagens reglering.

Det har tidigare varit möjligt att utse en revisor i ett aktiebolag *tills vidare*. När denna möjlighet togs bort, skedde det med hänvisning till revisorns oberoende; ett i tiden obegränsat revisionsuppdrag kan, sades det, innebära att revisorn och de personer som berörs av hans granskning efter ett tag blir så nära lierade att granskningen blir lidande.[8] Vi gör samma bedömning. Intresset av att revisionen utförs av en person som inte har några bindningar till det reviderade företaget är uppenbarligen lika stort oavsett om företaget är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Möjligheten att utse en revisor tills vidare bör därför tas bort.

När det sedan gäller revisorsuppdrag på bestämd tid innehåller aktiebolagslagen en maximitid om i princip fyra år. Skälen för detta är väsentligen desamma som skälen för att inte tillåta tillsvidareuppdrag, dvs. ett mycket långvarigt revisionsuppdrag innebär en risk för att revisor och företag blir så nära lierade att detta går ut över granskningens kvalitet. Vi föreslår därför att fyraårsregeln införs även i föreningslagen.

Föreningslagens nuvarande krav på att uppdragstiden ska anges i stadgarna har den fördelen att det ger föreningen möjlighet att bestämma den mandattid som passar föreningens förhållanden bäst. Den flexibiliteten ger emellertid även aktiebolagslagens reglering. Aktiebolagslagens reglering har dessutom den ytterligare fördelen att det bolag som är nöjt med den ettåriga mandattid som är lagens huvudregel inte behöver tynga bolagsordningen med några särskilda bestämmelser om revisorns uppdragstid. Vi föreslår därför att kravet på att uppdragstiden ska anges i stadgarna inte förs över till den nya lagen. I stället bör den nya lagen innehålla en huvudregel om en i princip ettårig uppdragstid, kompletterad av en möjlighet för föreningen att i sina stadgar bestämma om en längre uppdragstid på upp till fyra år.

11.2.4 Revisionsberättelsens utformning och innehåll

Förslag: Den nya lagens bestämmelser om revisionsberättelsens utformning och innehåll utformas med aktiebolagslagens motsvarande bestämmelser som förebild.

[8] Se prop. 1997/98:99 s. 140 f.

Föreningslagens och aktiebolagslagens bestämmelser om revisionsberättelsens utformning och innehåll överensstämmer i väsentliga delar med varandra. Detta är naturligt om – såsom vi förordar – innebörden i revisionen ska vara en och densamma i de båda företagsformerna.

På några punkter finns det skillnader. Exempelvis finns det i 9 kap. 29–31 §§ aktiebolagslagen krav på att det i revisionsberättelsen lämnas vissa särskilda upplysningar, t.ex. om vilka normsystem för redovisning och revision som har tillämpats. De särskilda bestämmelserna i aktiebolagslagen är i flertalet avseenden föranledda av EU-bestämmelser som inte är tillämpliga på ekonomiska föreningar. Enligt vår mening är det emellertid, från såväl systematisk som saklig synpunkt, lämpligast att lagarna överensstämmer även i dessa delar. Det handlar ju, oavsett vilken lag som tillämpas, om att redovisa resultatet av en i sak likadan granskning.

Den nya lagens bestämmelser om revisionsberättelsens utformning och innehåll bör alltså överensstämma med aktiebolagslagens motsvarande bestämmelser. Såsom har utvecklats i avsnitt 9.8.1 bör en revisor i en ekonomisk förening även vara skyldig att uttala sig om huruvida medlemsförteckningen har förts på ett korrekt sätt.

11.2.5 Revisors tystnads- och anmälningsplikt

Förslag: För en revisor i en ekonomisk förening ska det gälla samma regler om anmälningsskyldighet vid misstanke om brott som för en revisor i ett aktiebolag.

Det är naturligt att en revisor i en ekonomisk förening, såsom föreningens förtroendeman, har en tystnadsplikt gentemot utomstående. Den nuvarande bestämmelsen om detta bör därför föras över till den nya lagen. Det är också naturligt att tystnadsplikten är begränsad i de avseenden som framgår av den nuvarande lagen. Så bör en revisor t.ex. vara skyldig att lämna upplysningar till andra revisorer i föreningen, till konkursförvaltare och till förundersökningsledare i brottmål (jfr 8 kap. 16 § föreningslagen). Vi föreslår därför att också dessa bestämmelser förs över till den nya lagen.

Föreningslagen saknar motsvarighet till aktiebolagslagens bestämmelser om anmälningsskyldighet vid misstanke om brott i bolaget. Dessa bestämmelser ställer särskilda krav på revisorn. Han eller

hon måste t.ex. ha viss insikt i straffrätt för att kunna bedöma om det föreligger en misstanke om brott. Det är mot den bakgrunden knappast rimligt att ålägga en granskare som inte har särskild kompetens en skyldighet av detta slag. Vårt förslag innebär emellertid att föreningens revisor, när det finns en sådan, alltid ska vara auktoriserad eller godkänd revisor. En sådan revisor måste antas ha den nödvändiga kompetensen och han eller hon har dessutom vanligen erfarenhet av frågor kring anmälningsskyldighet från uppdrag som revisor i aktiebolag. Det kan därför inte råda något tvivel om att en revisor, med de kvalifikationer som vi föreslår att han eller hon ska ha, har förmåga att tillämpa bestämmelserna om anmälningsskyldighet vid misstanke om brott.

Vår bedömning är i och för sig att den ekonomiska föreningen i dag inte är en företagsform som används för ekonomisk brottslighet särskilt ofta. Mot den bakgrunden kan behovet av att införa bestämmelser om anmälningsskyldighet vid misstanke om brott synas vara ganska litet. Det är emellertid viktigt att skyddet mot ekonomisk brottslighet är ett och detsamma i olika företagsformer. I annat fall finns det en risk för att den ekonomiska brottsligheten flyttar över till den företagsform som har det sämsta skyddet. Bestämmelser om anmälningsskyldighet torde inte heller medföra några nämnvärda merkostnader för revisionen.

Mot den bakgrunden anser vi att en revisor i en ekonomisk förening bör ha samma aktivitetsplikt vid misstanke om brott som en revisor i ett aktiebolag. Bestämmelserna om detta bör utformas i enlighet med de motsvarande bestämmelserna i aktiebolagslagen.

11.3 Allmän och särskild granskning

11.3.1 Gällande rätt

I aktiebolagslagen finns det bestämmelser som gör det möjligt att uppdra åt personer att göra en *allmän granskning* av bolagets verksamhet utöver den lagstadgade revisionen. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1999.[9] Lagen innehåller också bestämmelser om *särskild granskning* av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget.

Den allmänna granskningen sker fortlöpande och har i väsentliga avseenden samma karaktär som revisionen. En skillnad är att den är

[9] Se prop. 1997/98:99 s. 170–184 och bet. 1997/98:LU26 s. 23–26.

mindre inriktad på räkenskapsgranskning och mera på verksamhetsgranskning. En annan skillnad är att resultat av granskningen inte alltid görs tillgängligt för tredje man; granskningen är därmed mera inriktad på aktieägarnas än på borgenärernas behov av information. En tredje skillnad är att granskningen utförs av någon som inte behöver ha den formella kompetens som en revisor måste ha. Allmän granskning torde ha särskild betydelse i offentligägda bolag, främst kommunala bolag, där den utgör ett väsentligt inslag i det svenska systemet för insyn och kontroll av offentligt bedriven verksamhet.

Särskild granskning är en åtgärd av mera extraordinär natur, avsedd för granskning av mera avgränsade förhållanden. Särskild granskning torde ha särskild betydelse för skyddet av minoritetsaktieägare.

Föreningslagen innehåller bestämmelser om särskild granskning som i huvudsak överensstämmer med bestämmelserna i aktiebolagslagen. Däremot saknar lagen helt bestämmelser om allmän granskning. Det ska ses mot bakgrund av att lagen inte ställer några krav på att samtliga revisorer i en ekonomisk förening ska vara auktoriserade eller godkända revisorer. Vill man att en ekonomisk förening ska granskas av en viss person som inte är auktoriserad eller godkänd revisor, kan denna person alltså utses till revisor, något som inte är möjligt i ett aktiebolag.

11.3.2 Allmän granskning i ekonomiska föreningar

Förslag: I den nya föreningslagen tas in bestämmelser om att ekonomiska föreningar ska kunna bli föremål för allmän granskning genom en eller flera lekmannarevisorer. Huruvida allmän granskning ska förekomma ska avgöras i den enskilda föreningen genom majoritetsbeslut på föreningsstämman. I föreningar som saknar revisor ska dock en lekmannarevisor alltid utses, om det inte har bestämts något annat i stadgarna.

Lekmannarevisorn ska granska föreningens verksamhet för att klarlägga om den sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om föreningens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen ska vara så ingående som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Bestämmelserna om allmän granskning utformas i övrigt på samma sätt som motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen.

Bör den nya lagen innehålla bestämmelser om allmän granskning?

Det förslag som vi har lämnat om revision av ekonomiska föreningar innebär att det endast kommer att vara personer med särskilda kvalifikationer, nämligen auktoriserade och godkända revisorer, som kan utföra revision i lagens mening. I flertalet ekonomiska föreningar finns det dock troligen önskemål om att föreningens förhållanden ska bli föremål för något slag av granskning, fastän inte av det mera komplexa slag som revision utgör. Det kan t.ex. vara naturligt att föreningens förhållanden granskas av någon betrodd person inom föreningen eller av någon som är anställd vid en centralorganisation. Det är enligt vår mening självklart att en sådan granskning måste kunna komma till stånd även i framtiden, antingen som ett komplement till revisionen eller – om föreningen inte är skyldig att ha en revisor – som ett alternativ till revision.

I och för sig behöver detta inte lagregleras. En förening har redan i dag möjlighet att genom ett stämmo- eller styrelsebeslut besluta om granskning av det ena eller andra slaget. Arten och omfattningen av granskningen kan i så fall bestämmas genom själva beslutet. Den möjligheten kommer att finnas även med vårt förslag. Det finns emellertid flera omständigheter som talar för att den nya föreningslagen bör innehålla ett regelverk för granskning av detta slag.

För det första kan det för föreningen själv vara en fördel att kunna använda sig av ett färdigt regelverk. Ett beslut om granskning behöver då inte ange något särskilt om t.ex. arten eller redovisningen av granskningen. Vad som ska gälla i fråga om granskningen klarläggs genom lagens regler.

För det andra kan en lagreglering bidra till en viss kvalitetssäkring av granskningen. I aktiebolagslagen finns bl.a. bestämmelser om jäv och bestämmelser om att styrelse och verkställande direktör ska tillhandahålla lekmannarevisorn de upplysningar som denne behöver. Bestämmelser av detta slag kan bidra till att resultatet av granskningen blir mera tillförlitligt.

För det tredje kan en lagreglering bidra till minoritetsskyddet i föreningen. Aktiebolagslagen innehåller i och för sig inga bestämmelser om att en aktieägarminoritet har rätt att kräva att det utses lekmannarevisorer. Det sammanhänger troligen med att det, när bestämmelserna om allmän granskning tillkom, gällde en generell revisionsplikt för aktiebolag. Minoritetsskyddet tillgodosågs genom bestämmelserna om revision, inklusive de särskilda bestämmelserna om minoritetsrevisor. På motsvarande sätt ger den nuvarande för-

eningslagens bestämmelser om revision ett visst minoritetsskydd. I lagen föreskrivs ju att det alltid ska finnas en ojävig revisor och det finns dessutom en möjlighet för minoriteten att begära att det utses en s.k. medrevisor. Det kan emellertid hävdas att den inskränkning av revisionsplikten som vi föreslår innebär en viss försvagning av minoritetsskyddet. För att balansera detta har vi ovan föreslagit att en medlemsminoritet ska ha rätt att begära att det utses en revisor. I det enskilda fallet kan det dock för såväl föreningen som minoriteten vara mera angeläget att granskningen utförs av någon annan än en auktoriserad eller godkänd revisor. Det talar enligt vår mening för att minoriteten även bör ha möjlighet att begära en granskning, motsvarande allmän granskning av aktiebolag. En sådan lagreglering förutsätter emellertid att lagen även anger innehållet i denna granskning.

Vi föreslår därför att det i den nya lagen tas in bestämmelser om allmän granskning genom lekmannarevisor.

När bör allmän granskning komma till stånd?

Bestämmelserna om allmän granskning bör, som vi redan har antytt, vara dispositiva. Det bör alltså i princip vara den enskilda föreningens egen sak att avgöra om allmän granskning ska ske. En reglering som bygger på denna princip kan dock utformas på olika sätt. Ett alternativ är att allmän granskning ska förekomma endast där det finns ett positivt stämmobeslut om detta. Detta är det alternativ som har störst likheter med aktiebolagslagens regler om allmän granskning. En sådan bestämmelse kan kompletteras med en bestämmelse om att allmän granskning därutöver ska ske när det finns bestämmelser om detta i stadgarna. Denna lösning är enligt vår mening den lämpligaste när det gäller föreningar som har en revisor och därmed redan är föremål för en granskning, dvs. revision. I sådana föreningar torde det endast vara mera undantagsvis som det finns behov av att komplettera revisionen med allmän granskning. Annorlunda förhåller det sig med de föreningar som inte har någon revisor och därmed inte heller någon revision. I dessa föreningar torde det i de flesta fall finnas ett flertal medlemmar som vill ha till stånd något slag av granskning av föreningens förhållanden, fastän inte av det mera komplexa – och vanligen också mera kostnadskrävande – slag som revision utgör. Den naturliga huvudregeln för dessa föreningar är därför att föreningens förhållanden ska granskas av en lekmanna-

revisor enligt bestämmelserna om allmän granskning. Vi föreslår att det införs en bestämmelse av denna innebörd men att huvudregeln kompletteras med en möjlighet att i stadgarna besluta om att allmän granskning genom lekmannarevisor inte ska ske.[10] Den föreslagna lösningen motsvarar den ”opt out”-lösning som gäller för icke-revisionspliktiga aktiebolag (se 9 kap. 1 § aktiebolagslagen).

Minoritets rätt att få till stånd allmän granskning

Vi har redan varit inne på att bestämmelserna om allmän granskning kan bidra till minoritetsskyddet i en förening och att minoriteten bör ha viss rätt att få till stånd allmän granskning. En sådan rätt bör finnas även om föreningen har tagit in bestämmelser i sina stadgar om att allmän granskning inte ska ske. Frågan är då hur bestämmelserna om detta bör utformas.

Föreningslagens och aktiebolagslagens minoritetsskyddsregler är ofta utformade så att de anknyter till ett gränsvärde om en tiondel av de röstberättigade eller andelarna/aktierna i föreningen eller aktiebolaget. Det gäller t.ex. minoritetens rätt att begära att föreningens revisor ska vara auktoriserad eller godkänd (se 8 kap. 5 § femte stycket föreningslagen). Ibland räcker det att minoriteten kan samla stöd av en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade (även om dessa inte skulle representera fullt ut en tiondel av det sammanlagda antalet röstberättigade i föreningen). Ett exempel på detta är bestämmelsen om utseende av särskild granskare i 8 kap. 8 § föreningslagen. Det finns goda skäl för att knyta rätten att begära allmän granskning till denna nivå. Det finns emellertid också goda skäl för att gå längre än så och föreskriva att en lekmannarevisor ska utses så snart någon av medlemmarna begär det. Först därigenom är ju den enskilde medlemmen tillförsäkrad samma grad av granskning av föreningen som han eller hon är tillförsäkrad enligt den nuvarande lagen där revision är obligatorisk. Övervägande skäl talar därför enligt vår mening för att varje medlem, som huvudregel, bör ha rätt att påkalla allmän granskning. I synnerhet i mycket stora föreningar kan dock en sådan regel ge den enskilde medlemmen en oproportionerligt stor makt att framtvinga en kostnadskrävande åtgärd (även om det i sådana större föreningar ofta lär finnas en revisor och där-

[10] En av utredningens experter har förordat att allmän granskning även i dessa fall ska förutsätta ett positivt beslut av föreningsstämman eller en stadgebestämmelse om att allmän granskning ska ske.

för inte kommer att vara möjligt för en enstaka medlem att kräva att en lekmannarevisor utses). Det bör därför vara möjligt att i stadgarna ta in bestämmelser som begränsar den enskilde medlemmens rätt att begära allmän granskning. Även om det finns sådana stadgebestämmelser bör dock allmän granskning alltid komma till stånd om ett förslag om detta samlar sådan pluralitet som i dag föreskrivs i 8 kap. 8 § föreningslagen.

Innehållet i den allmänna granskningen

När det gäller den allmänna granskningens innehåll anser vi att detta bör överensstämma med vad som gäller för aktiebolag. Det innebär att en lekmannarevisor bör ha till uppgift att granska föreningens verksamhet för att klarlägga att den sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om föreningens interna kontroll är tillräcklig. Han eller hon bör också – på samma sätt som en revisor – normalt vara skyldig att följa föreningsstämmans anvisningar, något som ger stämman möjlighet att begära att särskilda aspekter tas upp i granskningsarbetet. Det är inte möjligt att i lagen närmare ange granskningens innehåll och omfattning utan detta måste överlämnas till praxis och sedvänja. I fråga om innehållet och omfattningen av revision hänvisar den nuvarande lagen till ”god revisionssed”. Detta är inte möjligt när det gäller innehållet och omfattningen av allmän granskning, eftersom begreppet ”god revisionssed” är inriktat på en mera räkenskapsinriktad och komplex granskning än den allmänna granskningen är avsedd att vara. Vi föreslår därför att lagen i denna del inte säger mera än vad som sägs i motsvarande bestämmelse i aktiebolagslagen, nämligen att granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Övriga bestämmelser om allmän granskning

Också i övrigt bör bestämmelserna om allmän granskning utformas i nära anslutning till de motsvarande bestämmelserna i aktiebolagslagen. I lagen bör sålunda bl.a. föreskrivas att en lekmannarevisor ska utses av föreningsstämman, om inte stadgarna innehåller bestämmelser om att lekmannarevisor ska utses på annat sätt (jfr 10 kap. 8 § aktiebolagslagen). Denna bestämmelse behöver dock komplet-

teras med en bestämmelse om att Bolagsverket ska utse lekmannarevisor om föreningsstämman inte har utsett en lekmannarevisor, trots att den på grund av lag eller stadgar är skyldig att göra det. Vidare bör lagen innehålla bl.a. bestämmelser om jäv, om företagsledningens upplysningsskyldighet gentemot lekmannarevisor och om den granskningsrapport som den allmänna granskningen ska utmynna i (jfr 10 kap. 7, 11 och 14 §§ aktiebolagslagen).

11.3.3 Särskild granskning i ekonomiska föreningar

Förslag: Den nuvarande föreningslagens bestämmelser om särskild granskning överförs i huvudsak oförändrade till den nya lagen.

Utredningsarbetet har inte gett oss anledning att ifrågasätta de nuvarande bestämmelserna om särskild granskning av ekonomiska föreningar. Vi föreslår därför att bestämmelserna i huvudsak oförändrade förs över till den nya lagen. Vissa mindre anpassningar till bestämmelserna i aktiebolagslagen, såsom dessa numera är utformade, bör dock göras. Vi återkommer till detta i författningskommentaren.

12 Medlemsinsatserna

12.1 Inledning

Den grundläggande kapitalbildningen i en ekonomisk förening sker genom att var och en av medlemmarna tillskjuter en eller flera medlemsinsatser. Inbetalda medlemsinsatser utgör bundet eget kapital, dvs. motsvarande belopp får inte användas för vinstutdelning utan förutsätts stanna kvar i föreningen så länge medlemmen är kvar i föreningen.

En medlem som avgår ur en ekonomisk förening har rätt att, med vissa begränsningar, få ut medlemsinsatser som han eller hon har betalat in. Det har hävdats att den gällande regleringen kan minska medlemmarnas investeringsvilja, eftersom de vid utträde ur föreningen enbart får tillbaka högst det nominella beloppet av sina insatser och således inte kan få del av värdeökningar som har möjliggjorts genom insatserna eller andra investeringar. Mot denna bakgrund har vi övervägt om det bör vara möjligt att återbetala insatser i ekonomiska föreningar och kooperativa hyresrättsföreningar till högre belopp än insatsernas nominella värde. I anslutning till detta har vi även behandlat vissa andra frågor som gäller medlemsinsatser, såsom överlåtelse av medlemsinsatser och inlösen av s.k. överinsatser.

12.2 Allmänt om kapitalet i ekonomiska föreningar

En ekonomisk förening behöver normalt, liksom de allra flesta andra företag, kapital för att kunna bedriva sin verksamhet. Traditionellt har det ansetts att en ekonomisk förening i stor utsträckning bör vara självfinansierad, främst genom insatser från medlemmarna och fondering av de överskott som uppstår i verksamheten. Självfinansieringsprincipen anses bidra till att förverkliga andra kooperativa

principer såsom principen om självständighet och ekonomiskt oberoende.[1]

En förenings primära egenkapital härrör från de medlemsinsatser som föreningens medlemmar betalar in. Föreningslagen ställer inte upp något krav på att medlemsinsatserna ska uppgå till något bestämt lägsta belopp, såsom är fallet med aktiekapitalet i ett aktiebolag. Medlemsinsatserna utgör dock, tillsammans med förlagsinsatser, reservfond och eventuell uppskrivningsfond, föreningens bundna egna kapital (se 5 kap. 15 § första stycket årsredovisningslagen [1995:1554]). Den del av föreningens tillgångar som svarar mot medlemsinsatserna kan alltså inte tas i anspråk för vinstutdelning.

En medlem i en ekonomisk förening har en ovillkorlig rätt att lämna föreningen. Som huvudregel har han eller hon då också rätt att få tillbaka sin medlemsinsats. Medlemsinsatserna i en förening utgör därför ett över tiden föränderligt kapital. För att medlemsinsatserna i en förening ska utgöra en stabil kapitalbas krävs att utträdande medlemmar ersätts av nya.

Rätten för en avgående medlem att återfå sin medlemsinsats innefattar inte någon rätt att ta med sig någon del av det överskott som har upparbetats i föreningens verksamhet. Sådant överskott kan i och för sig delas ut till medlemmarna genom vinstutdelning eller gottgörelse men förutsätts i annat fall användas för konsolidering av föreningens verksamhet. Den del av föreningens kapital som kan delas ut kan emellertid i stället föras över till medlemsinsatserna genom s.k. insatsemission (se 10 kap. 2 a § föreningslagen). Det belopp som överförs – och som brukar benämnas emissionsinsats – blir då ”individuellt kapital” i så måtto att en avgående medlem har rätt att ta med sig också de emissionsinsatser som har tillgodoräknats honom eller henne.

Principen om självfinansiering kan ibland vara svår att upprätthålla. En ekonomisk förening kan ha ett större behov av kapital än vad medlemmarna kan tillskjuta genom insatser. Behovet av kapital kan inte heller alltid tillgodoses genom fondering av överskott, i synnerhet som en förening som vill vara säker på att behålla sina medlemmar måste tillämpa en prispolitik som medlemmarna uppfattar som förmånlig. För att tillgodose behovet av kapital kan en förening självfallet ta lån. En hög grad av lånefinansiering är dock inte önskvärd, eftersom det försvagar föreningens soliditet. En alter-

[1] Se SOU 1981:60 s. 172–174.

nativ form för finansiering av en förenings verksamhet är att ge ut förlagsinsatser (se bestämmelserna i 5 kap. föreningslagen). Förlagsinsatser, som behandlas mera utförligt i avsnitt 13, intar en mellanställning mellan medlemsinsatser och lån. Även icke-medlemmar kan inneha förlagsinsatser och på detta sätt kan både medlemmar och externa investerare bidra med kapital till föreningen.

12.3 Närmare om medlemsinsatser

Medlemmarna i en ekonomisk förening måste delta i föreningen med medlemsinsatser. Föreningslagen innehåller dock inte några bestämmelser om medlemsinsatsernas storlek och anger inte heller när eller på vilket sätt som medlemmarna ska fullgöra sin insatsskyldighet. Dessa frågor förutsätts föreningen reglera i sina stadgar (se 2 kap. 2 § 4 föreningslagen). Följden av detta är att insatsernas storlek och art kan variera väsentligt. Medlemsinsatserna brukar vanligen betalas kontant men insatsskyldigheten kan också fullgöras på annat sätt, exempelvis genom leverans av varor eller med arbetsprestationer.[2] Tiden för inbetalning av insats kan också variera. Det är således inte alltid som insatserna betalas i samband med medlemmens inträde i föreningen. Det förekommer att medlemmar fullgör sin insatsskyldighet genom att föreningen behåller de efterlikvider, den återbäring eller den vinst som annars skulle ha delats ut till dem; på så vis fullgörs insatsskyldigheten successivt.

En förenings stadgar kan också innehålla bestämmelser om att dess medlemmar får bidra med insatser utöver vad de är skyldiga att delta med, s.k. överinsatser. Överinsatserna räknas till medlemsinsatserna och utgör också bundet eget kapital.

12.4 Insatsemission

12.4.1 Gällande rätt

Medlemsinsatserna är som tidigare har nämnts knutna till enskilda medlemmar på så sätt att en medlem i princip har rätt att vid utträde ur föreningen få tillbaka inbetalda insatser. Medlemmen har dock inte rätt att få ut mer än sina insatser och således inte någon del av föreningens fria egna kapital. Det kan medföra att med-

[2] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 93.

lemmarna väljer att dela ut fritt eget kapital i stället för att använda det för konsolidering av föreningens verksamhet. Bestämmelserna om insatsemission tillkom för att ge medlemmarna ett incitament att låta fritt eget kapital stanna kvar i föreningen och därigenom underlätta föreningens självfinansiering.[3]

12.4.2 Överväganden och förslag

Förslag: I lagen införs klargörande bestämmelser om förfarandet vid beslut om insatsemission.

Också den nya föreningslagen bör innehålla bestämmelser om insatsemission. Innebörden i dessa bestämmelser bör vara densamma som i dag. Genom ett beslut om insatsemission ska föreningen alltså kunna överföra en del av föreningens fria egna kapital till medlemsinsatserna. Det överförda beloppet kommer därigenom att omvandlas till bundet eget kapital. Vad som har tillgodoförts en medlem såsom ”emissionsinsats” ska denne senare normalt kunna få ut när han eller hon längre fram lämnar föreningen.

Den nuvarande föreningslagen innehåller inga bestämmelser om hur ett beslut om insatsemission kommer till. Ett beslut om insatsemission kan emellertid ha stor betydelse för den enskilda medlemmen. På kort sikt minskar insatsemissionen hans eller hennes möjlighet att få vinstutdelning; i och med att det fria egna kapitalet genom insatsemissionen överförs till bundet eget kapital kan motsvarande belopp inte användas för vinstutdelning. På längre sikt har insatsemissionen motsatt effekt; insatsemissionen medför att medlemmen kan räkna med att få ut ett större belopp vid ett framtida utträde ur föreningen. Mot denna bakgrund är det rimligt att lagen ger tydligt besked om hur ett beslut om insatsemission kommer till stånd.

Av lagen bör sålunda inledningsvis framgå att beslut om insatsemission fattas av föreningsstämman.

Föreningsstämmans beslut bör grundas på visst underlag. Eftersom insatsemissionen innebär en disposition av medel som är tillgängliga för vinstutdelning, är det naturligt att detta underlag är i huvudsak detsamma som underlaget inför ett beslut om vinstutdelning. Inför den stämma som ska besluta om insatsemission bör där-

[3] Se prop. 1996/97:163 s. 26 f.

för styrelsen upprätta ett förslag till beslut. Av förslaget bör bl.a. framgå det sammanlagda belopp som ska tillgodoföras medlemmarna genom emissionen. Det bör också, till medlemmarnas information, anges hur stor del av föreningens kapital som är tillgängligt för vinstutdelning. För att medlemmarna ska kunna bedöma lämpligheten av en insatsemission, jämförd med andra alternativ, bör det bifogas en kopia av den senast fastställda årsredovisningen jämte en redogörelse från styrelsen om händelser som har inträffat efter det att årsredovisningen avlämnades och som är av väsentlig betydelse för att bedöma föreningens ställning. Om föreningen har en revisor, bör också revisionsberättelsen och ett revisorsyttrande över styrelsens redogörelse fogas till förslaget.

Villkoren för insatsemissionen, däribland hur det emitterade beloppet ska fördelas mellan medlemmarna, ska enligt gällande rätt i princip regleras i stadgarna. Så bör det enligt vår mening vara även i framtiden. Vad som kommer att gälla i detta avseende bör emellertid tydliggöras i förslaget till beslut, så att den enskilde medlemmen får en god bild av vad insatsemissionen kommer att innebära för honom eller henne. I stadgarna kan det även tas in begränsningar i medlemmarnas rätt att ta med sig emissionsinsatsen vid framtida avgång ur föreningen. I dessa avseenden kan man t.ex. tänka sig att enbart en del av emissionsinsatsen ska betalas ut eller att insatsen ska betalas ut med viss fördröjning. I den mån sådana begränsningar förekommer bör förslaget innehålla en erinran om dessa. Detta bör klargöras i lagen.

I lagen bör också tydliggöras att förslaget om insatsemission, tillsammans med de därtill fogade handlingarna, ska tillhandahållas medlemmarna inför den stämma som ska besluta i frågan. Reglerna bör i detta avseende utformas på samma vis som bestämmelserna om tillhandahållande av redovisningshandlingar inför årsstämman.

12.5 Återbetalning av medlemsinsatser

12.5.1 Gällande rätt

En medlem som går ur en ekonomisk förening har som huvudregel rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser (se 4 kap. 1 § första stycket föreningslagen). Han eller hon har dock inte någon rätt att få ut ett högre belopp än vad som belöper på honom eller henne i

förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av det egna kapitalet ska bortses från reservfond, uppskrivningsfond och förlagsinsatser. Medlemmen har dessutom rätt att efter avgång få ut sin andel av beslutad vinstutdelning från det närmast föregående året, tillsammans med vad som eventuellt innestår från tidigare år (se 4 kap. 1 § andra stycket föreningslagen).

Bestämmelserna om rätt till återbetalning av medlemsinsats och andel i vinst är dispositiva. Det står därför en förening fritt att i stadgarna inskränka eller helt frånta sina medlemmar denna rätt.[4] Beträffande föreningens möjlighet att besluta att avgående medlemmar ska få tillbaka *mer* än det nominella värdet av medlemsinsatserna, se nästa avsnitt.

En medlem som har överinsatser i föreningen har rätt att få dessa återbetalda även om han eller hon inte går ur föreningen (”partiellt utträde”, se 4 kap. 3 § föreningslagen). Rätten att få tillbaka överinsatser följer samma principer som gäller för en avgången medlems rätt att få ut medlemsinsatser.

12.5.2 Vilket belopp återbetalas till avgående medlem?

Som huvudregel gäller, som tidigare har redovisats, att medlemsinsatser återbetalas till sitt nominella värde, dvs. motsvarande det belopp som den avgående medlemmen har betalat in eller tillgodoförts genom insatsemission. Det är inte alldeles klart om föreningslagen tillåter att en förening betalar ut ett högre belopp än det som en gång betalades in till föreningen. I doktrinen har det framhållits att en betald medlemsinsats inte ger upphov till någon fordringsrätt mot föreningen och därmed inte heller rätt till ränta.[5] Det har vidare uttalats att det är ovisst om en stadgebestämmelse om att en medlem ska få ut ett större belopp än den inbetalda insatsen är giltig. En sådan stadgebestämmelse torde i vart fall inte ge medlemmar rätt att få ut mer än medlemsinsatsens belopp och medlemmens andel i det fria egna kapitalet.[6] Enligt vår mening måste det antas att tillämpningen av en sådan stadgebestämmelse under

[4] En medlem har dock en ovillkorlig rätt att gå ur föreningen och få tillbaka hela sin medlemsinsats när han eller hon inte har samtyckt till beslut om stadgeändringar i vissa frågor eller till beslut om fusion (se 7 kap. 15 § tredje stycket samt 12 kap. 20 § föreningslagen).
[5] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 90 f.
[6] Se a.a. s. 157 och K. Rodhe, *Föreningslagen, 1987 års lag om ekonomiska föreningar*, 8 uppl., s. 109.

alla förhållanden inte får leda till att föreningens bundna egna kapital tas i anspråk utom såvitt avser den del som utgör den avgångne medlemmens medlemsinsats.

En jämförelse kan göras med lagstiftningen avseende vissa särskilda former av ekonomiska föreningar.

Av 9 § lagen (1975:417) om sambruksföreningar följer att när en medlem har avgått ur en sambruksförening är föreningen skyldig att lösa medlemmens andel. Föreningens stadgar ska därför innehålla bestämmelser om de värderingsgrunder som ska gälla när föreningen ska lösa in en medlems andel (se 4 § 10 lagen om sambruksföreningar). Bestämmelsen om skyldighet för en förening att lösa in andelen infördes genom den nuvarande lagen om sambruksföreningar. Tidigare gällde att föreningen hade möjlighet, men inte skyldighet, till inlösen av andel. Motivet till den nya regleringen var att underlätta personväxlingar i sambruksföreningar.[7] En sambruksförening kan i stadgarna införa bestämmelser som begränsar medlemmens rätt att få sin andel inlöst. Genom att föreningen ska lösa medlemmens andel till andelens värde kan betalning komma att ske med högre belopp än vad medlemmen har betalat i insats.

Lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt innehåller en bestämmelse om att en avgående medlem inte har rätt att få tillbaka ett högre belopp än det som han eller hon har betalat in till föreningen som insats (se 2 kap. 9 § fjärde stycket lagen om kooperativ hyresrätt). Vid lagens tillkomst diskuterades om man borde tillåta stadgebestämmelser som föreskrev någon form av indexuppräkning av insatserna, t.ex. i förhållande till konsumentprisindex. För en sådan uppräkning talade den enskilde medlemmens intresse av att värdesäkra sin insats i tider av inflation. För motsatsen talade, enligt vad som uttalades i propositionen, föreningens och kvarvarande medlemmars intressen, eftersom en uppräkning skulle innebära en fördyring för föreningen. Om uppräkning inte tillåts, kan, sades det, kapitalet i stället användas till att hålla hyrorna nere eller till vinstutdelning till kvarvarande medlemmar. De skäl som talade mot att en uppräkning skulle ske ansågs väga tyngre.[8]

[7] Se prop. 1975:70 s. 46.
[8] Se prop. 2001/02:62 s. 55 f.

12.5.3 Viss utländsk lagstiftning

Finland

En medlem i ett finskt andelslag har rätt att få tillbaka sin insats när medlemskapet upphört (se 10 kap. 1 § lagen om andelslag). Ett andelslag har inte någon möjlighet att inskränka denna rätt genom stadgebestämmelser men andelslaget kan fördröja tiden för återbetalning.

Återbetalning får inte ske med högre belopp än det som en medlem har betalat till andelslaget, dvs. med nominellt belopp. I stadgarna kan dock bestämmas att medlemmen även har rätt till exempelvis andelslagets överskott.[9]

Det finska justitiedepartementet har enligt uppgift för avsikt att se över lagen om andelslag. I samband härmed kommer möjligen bestämmelserna om återbetalning av medlemmars insatser att övervägas och man kommer då att ta ställning till om dessa ska kunna återbetalas till annat än nominellt värde.

Norge

I den norska lagen är huvudregeln att en avgående medlem endast har rätt att få tillbaka inbetald medlemsinsats till nominellt värde. Medlemsinsatsen kan återbetalas med ränta men bara om samvirkeforetakets stadgar föreskriver att insatsen ska förräntas. Den ränta som i sådana fall kan utgå är dock begränsad på visst sätt (se 30 § samvirkelova). Föreningen kan inskränka rätten till återbetalning av medlemsinsatsen genom bestämmelser i stadgarna (se 22 § samvirkelova).

Genom bestämmelser om s.k. medlemskapitalkonto kan dock medlemmar ges del av föreningens värdetillväxt. Bestämmelserna, som har stora likheter med de svenska reglerna om emissionsinsatser, möjliggör att utdelningsbara medel förs över till särskilda medlemskonton i stället för att betalas ut till medlemmarna. En avgående medlem har rätt att få med sig vad som innestår på hans eller hennes konto. Bestämmelserna om medlemskapitalkonton har ansetts medföra att det inte finns något större behov av regler som ger medlem rätt till andel av samvirkeforetakets nettoförmögenhet.[10]

[9] Se RP 176/2001 rd s. 128.
[10] Se Ot.prop. nr 21 2006–2007 s. 104.

Utbetalning av medlems andel i nettoförmögenheten är således inte tillåtet, dock med ett undantag. Lagen tillåter att arbetskooperativ, s.k. arbeidssamvirke, i sina stadgar tar in bestämmelser om att avgående medlemmar har rätt att få sin andel av kooperativets nettoförmögenhet. Undantagsbestämmelsen anses motiverad av tre skäl.[11]

- Bestämmelsen anses främja entreprenörskap och sysselsättning och kan bidra till att öka antalet arbetskooperativ.
- Denna typ av kooperativ har en mer stängd och privat karaktär än andra samvirkeforetak, vilket anses minska risken för spekulation.
- Medlemmarna i ett arbetskooperativ bidrar ofta med ett högre insatskapital än medlemmar i andra kooperativ. Deras investeringsvilja bör ökas om de också får del av företagets förmögenhet vid utträde.

Danmark

Det är inte alldeles klart om en avgående andelshavare har rätt att få ut, utöver sin insats, någon del av andelsselskabets förmögenhet. Utgångspunkten synes vara att frågan får avgöras i det enskilda fallet, varvid tolkningen av selskabets stadgar får stor betydelse.[12]

Det är vanligt att stadgarna för danska andelsselskab innehåller uttryckliga bestämmelser om att avgående andelshavare *inte* har rätt till andel av andelsselskabets nettoförmögenhet. Det förekommer numera endast undantagsvis stadgebestämmelser om att en utträdande andelshavare har rätt till sådan andel. Om så ändå är fallet, anses det att beräkningen av andelens värde bör ske på visst särskilt sätt; tillgångarna ska värderas till realisationsvärdet vid en eventuell likvidation och s.k. eventualförpliktelser ska beaktas.[13]

För att på en och samma gång tillgodose andelshavarnas intresse av att få del av selskabets förmögenhet och selskabets behov av konsolidering har vissa andelsselskab infört system med s.k. andelshavarkonton. Systemet innebär att selskabet löpande överför överskott till varje enskild andelshavare, varvid överskottet blir andels-

[11] Se Ot.prop. nr 21 2006–2007 s. 104 f.
[12] Se E. Hørlyck, *Dansk andelsret*, 3 udg., s. 65–67.
[13] Se E. Hørlyck, *Dansk andelsret*, 3 udg., s. 118.

havarens individuella del av selskabets kapital.[14] Om selskabets stadgar innehåller bestämmelser om andelskonton, anses detta motsatsvis innebära att andelshavarna inte har någon rätt till andel i selskabets nettoförmögenhet.[15]

12.5.4 Överväganden och förslag

Bör det vara möjligt att återbetala medlemsinsats med ett högre belopp än insatsens nominella värde?

Förslag: Som huvudregel ska återbetalning av medlemsinsatser inte kunna ske till högre belopp än medlemsinsatsernas nominella värde.

Ett arbetskooperativ ska emellertid, om samtliga röstberättigade medlemmar är ense om det, kunna införa stadgebestämmelser om att en avgående medlem har rätt att få ut ett belopp som överstiger det nominella beloppet av hans eller hennes insatser. Vad som utbetalas till medlemmen ska dock inte få överstiga medlemmens andel av föreningens egna kapital vid tiden för avgången. Vid beräkningen av det egna kapitalet ska reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna inte räknas med.

Som tidigare har angetts kan föreningslagens nuvarande bestämmelser om återbetalning av medlemsinsatser ha en viss hämmande effekt på medlemmarnas investeringsvilja. Det förhållandet att en avgående medlem inte har någon möjlighet att få del av värdetillväxten i föreningen medför också att medlemmarna saknar egentligt incitament att låta överskott från föreningens verksamhet stanna kvar i föreningen; det är mera fördelaktigt att löpande ta ut föreningens hela överskott genom vinstutdelning. Detta är ägnat att minska föreningens möjligheter till självfinansiering och konsolidering. Om ekonomiska föreningar hade möjlighet att lösa in avgående medlemmars andelar till belopp som överstiger det nominella värdet av insatserna, skulle de avgående medlemmarna regelmässigt kunna få del av föreningens förmögenhetstillväxt, något som borde öka såväl medlemmarnas investeringsvilja som deras benägenhet att låta verksamhetens överskott stanna i föreningen. Att en avgående medlem kan få med sig en del av det överskott som

[14] Också detta system har likheter de svenska reglerna kring insatsemission.
[15] Se E. Hørlyck, *Dansk andelsret*, 3 udg., s. 65–67.

han eller hon har varit med om att bygga upp inom föreningen torde indirekt även underlätta förändringar i medlemskretsen.

Mot en ordning där avgående medlemmar har rätt att ta med sig mer än det nominella värdet av sina insatser talar främst det förhållandet att en ekonomisk förening har behov av en stabil kapitalbas. Om många medlemmar lämnar föreningen samtidigt med krav på att få ut hela sin andel i föreningens förmögenhet, kan det bli fråga om mycket påtagliga ekonomiska påfrestningar för föreningen. Även i andra fall kan konsekvenserna för föreningen bli kännbara, särskilt om värdetillväxten i föreningen har varit god och föreningen som en följd av detta måste betala ut stora belopp till de avgående medlemmarna, belopp som föreningen hade behövt för konsolidering och utveckling. En rätt för avgående medlemmar att ta med sig belopp som överstiger det nominella värdet av deras insatser kan även leda till spekulationer. En person kan gå in i en förening när det råder ”goda tider” för att därefter relativt snabbt lämna föreningen och kräva att få ut sin andel av föreningens förmögenhet utan att han eller hon i någon egentlig utsträckning har bidragit till att skapa denna förmögenhet. Det bör dock tilläggas att sådana risker kan neutraliseras, t.ex. genom stadgebestämmelser om att en avgående medlem har rätt till högre belopp än det nominella värdet först ett visst antal år efter det att han eller hon blev medlem i föreningen.

Vad som också talar mot införandet av bestämmelser om återbetalning av medlemsinsatser utöver nominellt belopp är att medlemmarnas intresse av att få del av övervärdena i en förening i vart fall delvis kan tillgodoses redan genom bestämmelserna om insatsemission. Om en förening genom insatsemission kontinuerligt överför fritt eget kapital till medlemsinsatserna, ökar det individuella ägandet i föreningen och en avgående medlem kommer att kunna få ut ett större belopp än vad han eller hon har betalat in som insats. Har möjligheterna till insatsemission utnyttjats maximalt kommer den avgående medlemmen att få ut hela sin andel av föreningens fria egna kapital. Det kan dock hävdas att förekomsten av bestämmelser om insatsemission inte alltid kan tillgodose den enskilde medlemmens intresse av att få del av värdetillväxten. Han eller hon kan inte vara säker på att föreningsstämman löpande kommer att besluta om insatsemission i den omfattning som han eller hon anser vara rimlig. Bestämmelser som ger medlemmen rätt att få ut mer än det nominella värdet av sina insatser när han eller hon avgår

ur föreningen kan därför ha ett mervärde, bl.a. genom ökad förutsebarhet.

Vår bedömning är att ett system som ger utrymme för återbetalningar av insatser till mer än nominellt värde har såväl fördelar som nackdelar. I vissa föreningar kan fördelarna dominera och i andra väger nackdelarna över. Systemet innebär vissa risker för föreningen och dess borgenärer men dessa kan till viss del neutraliseras genom lag- eller stadgebestämmelser som drar upp strikta ramar för hur mycket som kan återbetalas. Behovet av att kunna återbetala medlemsinsatser utöver nominellt belopp torde också växla beroende på typen av förening. I Norge har det ansetts finnas ett beaktansvärt behov av bestämmelser av detta slag i fråga om arbetskooperativ. De diskussioner som vi har haft med företrädare för den svenska kooperationen tyder på att det också i Sverige är just arbetskooperativen som skulle kunna ha nytta av bestämmelser om återbetalning av medlemsinsatser utöver nominellt belopp. Från Coompanion Kooperativ Utveckling har det sålunda uttryckts ett önskemål som avser just arbetskooperativ. Man har i det sammanhanget hänvisat till att medlemmarna i arbetskooperativ är särskilt beroende av föreningen för sin försörjning. Man har även påtalat att det finns en tendens att medlemmar i arbetskooperativ ger företräde för lön eller ersättning till sig själva framför konsolidering och investeringar för framtiden. Bestämmelser som ger en avgående medlem rätt till andel i föreningens nettotillgångar skulle, har det sagts, göra arbetskooperativ till en mera attraktiv form av ekonomisk förening. – Däremot har varken konsumentkooperationen eller lantbrukskooperationen visat något intresse för sådana bestämmelser.

Vår slutsats är att huvudregeln i den nya föreningslagen bör vara att medlemsinsatser får återbetalas högst till det nominella beloppet. När det gäller arbetskooperativ bör det emellertid finnas ett utrymme för föreningen att vid medlems avgång betala ut mer än vad medlemmens inbetalda insats uppgår till. Det bör sedan överlämnas till den enskilda föreningen att avgöra om denna möjlighet ska finnas i just den föreningen.

När det gäller den närmare utformningen av de särskilda regler som bör gälla för arbetskooperativ är det mest långtgående alternativet att tillåta att en medlem får ut sin andel av föreningens verkliga värde, det s.k. substansvärdet. Substansvärdet kan ofta ligga betydligt över de i föreningen bokförda värdena. Coompanion Kooperativ Utveckling har argumenterat för en lösning av detta

slag. Enligt vår mening talar dock borgenärsskyddsintressena mycket starkt mot en sådan lösning. Ett så långtgående alternativ skulle sannolikt skada förtroendet för företagsformen bland kreditgivare och andra borgenärer.

I lagen bör det därför anges en maximigräns för vad som kan betalas ut till den avgående medlemmen. Denna gräns bör vara summan av medlemmen tillkommande medlemsinsatser samt medlemmens andel i föreningens fria egna kapital, varvid föreningens eget kapital bör beräknas enligt den fastställda balansräkning som hänför sig till tiden för avgången, dvs. utifrån bokförda värden. Reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna bör inte räknas med i föreningens eget kapital. Inom denna ram bör föreningen vara fri att i sina stadgar reglera vilken modell man vill använda sig av för att beräkna medlemmens andel vid avgång.

En ordning av det slag som vi nu föreslår innebär, även om den begränsas till att gälla för arbetskooperativ, ett långtgående avsteg från vad som hittills torde ha uppfattats som gällande rätt, att en avgående medlem endast har rätt att få ut det nominella beloppet av sina inbetalda medlemsinsatser jämte emissionsinsatser. Införandet av stadgebestämmelse av det aktuella slaget kan innebära en stor förändring för den enskilda föreningen och påverka förutsättningarna för verksamheten avsevärt. Vi anser därför att den allmänna huvudregeln för stadgeändringar – två tredjedelars majoritet – inte är tillräcklig. I stället bör det uppställas ett absolut krav på enighet, dvs. ett beslut om stadgeändring som tillåter återbetalning till belopp som överstiger nominellt värde bör vara giltigt endast om det biträds av samtliga röstberättigade. Därigenom minskar också risken för att bestämmelserna missbrukas av en medlemsgruppering.

Det är angeläget att förekomsten av stadgebestämmelser om att medlemsinsatser kan återbetalas utöver nominellt belopp är synbar för föreningens borgenärer. Enligt vår mening räcker det inte med den möjlighet som borgenärerna har att genom Bolagsverket ta del av föreningens stadgar. Vi föreslår därför att det i årsredovisningslagen tas in en bestämmelse om att förekomsten av stadgebestämmelser av detta slag ska anmärkas i årsredovisningen såsom en tilläggsupplysning.

Bör förslaget om återbetalning till annat än nominellt belopp även gälla för kooperativa hyresrättsföreningar?

Förslag: Bestämmelsen i lagen om kooperativ hyresrätt om att en avgående medlem inte har rätt att få tillbaka högre belopp än vad han eller hon har betalat som insats upphävs. I stället ska föreningslagens bestämmelser om återbetalning av medlemsinsats i arbetskooperativ tillämpas även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

Som vi tidigare har redovisat är det enligt lagen om kooperativ hyresrätt uttryckligen förbjudet att till en avgående medlem betala tillbaka ett högre belopp än det han eller hon har betalat in till föreningen som insatser (se 2 kap. 9 § fjärde stycket lagen om kooperativ hyresrätt). Denna reglering utgör ett medvetet ställningstagande från lagstiftarens sida. Samtidigt är det tydligt att den nuvarande regleringen just i kooperativa hyresrättsföreningar kan leda till effekter som uppfattas som oskäliga av den som står i begrepp att byta boende. Penningvärdets fall medför vanligen att den kooperativa hyresgästen inte kan få tillbaka det faktiska värdet av sin investering. I normalfallet har innehavet av lägenheten inte heller varit förenat med några vinstutdelningar som har kunnat kompensera honom eller henne för den faktiska minskningen av insatsens värde. Lagen om kooperativ hyresrätt ger inte heller någon möjlighet att besluta om insatsemissioner.

I en skrivelse från Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) och SKB till Justitiedepartementet i frågan har poängterats att det i förarbetena till lagen om kooperativ hyresrätt förutsätts relativt låga insatsnivåer men att det i praktiken har visat sig att det i vissa fall är nödvändigt med högre insatser.[16] Det framhålls att det är viktigt att gynna medlemmarnas intressen genom att skydda insatser mot den värdeminskning som uppstår vid inflation och att detta är särskilt önskvärt i en situation då insatskapital blir allt viktigare för att möjliggöra nyproduktion. Det föreslås därför att det ska vara möjligt för föreningarna att återbetala en insats som motsvarar högst det *reella* värde som har inbetalats. SKB har till utredningen bekräftat behovet av bestämmelser som ger utrymme för värdesäkring av insatsen.

[16] Se Ju2006/7535/L1.

Enligt vår mening har de skäl som SABO och SKB angett i den nyssnämnda skrivelsen avsevärd tyngd. Också kooperativa hyresrättsföreningar bör därför ges möjlighet att betala en avgående medlem ett högre belopp än det nominella värdet av medlemsinsatsen.

Den modell som ofta diskuteras för kooperativa hyresrättsföreningar är en indexuppräkning av insatsen. En sådan ordning är inte lika ekonomiskt riskabel – vare sig för föreningen eller för borgenärskollektivet – som en utbetalning av en andel av föreningens nettoförmögenhet kan vara. Det går att tydligt beräkna omfattningen av det belopp som ska utbetalas till avgående medlem och det kommer dessutom vanligen inte att bli fråga om några större belopp (annat än i tider av mycket hög inflation). Föreningen torde normalt kunna bygga upp de reserver som fordras för att klara sådana utbetalningar, exempelvis genom att avsätta visst belopp av årets resultat till detta ändamål. En framtida reglering bör utformas så att de kooperativa hyresrättsföreningar som så önskar kan tillämpa en modell av detta slag.

Vi har övervägt om en sådan modell uttryckligen bör pekas ut i en ny reglering för kooperativa hyresrättsföreningar. Inte minst systematiska skäl talar dock för att samma regler bör gälla för kooperativa hyresrättsföreningar som för arbetskooperativ, dvs. det bör finnas en allmän möjlighet för en kooperativ hyresrättsförening att i sina stadgar ta in bestämmelser om att en avgående medlem har rätt att få ut högre belopp än det nominella värdet av insatsen. En sådan reglering gör det möjligt att i stadgarna reglera att indexuppräkning av insatser ska ske men det blir också möjligt att ”skräddarsy” stadgebestämmelserna utifrån förhållandena i en enskild förening.

För arbetskooperativ har föreslagits att det i lagen ska anges en maximiram för vad som kan betalas till en avgående medlem. Betalningen ska inte få överstiga summan av medlemmens insatser och hans eller hennes andel i föreningens fria egna kapital. Det är naturligt att denna begränsning gäller även för kooperativa hyresrättsföreningar. Även för kooperativa hyresrättsföreningar bör ett beslut om ändring av stadgarna som innebär att en avgående medlem kan få tillbaka mer än vad han eller hon har betalat in vara giltigt endast om det har biträtts av samtliga röstberättigade i föreningen. Ett så ingripande majoritetskrav som enighet bland samtliga röstberättigade kan vara svårt att uppfylla i mycket stora föreningar. I sådana föreningar har dock medlemmarnas beslutanderätt ofta – såsom är fallet i SKB – överlämnats till fullmäktige. En stadgeändring av det

aktuella slaget bör då vara giltig om samtliga fullmäktige har ställt sig bakom beslutet.

Återbetalning av insats till investerande medlem

Bedömning: Föreningslagens regler om återbetalning av medlemsinsatser bör gälla även de medlemsinsatser som en investerande medlem har erlagt.

Vi har i avsnitt 6.5.2 föreslagit att en ekonomisk förening ska kunna anta s.k. investerande medlemmar. Vi har också gjort bedömningen att det inte bör råda några begränsningar i fråga om hur stor andel av föreningens kapital som investerande medlemmar får tillskjuta. Investerande medlemmar kommer, med vårt förslag, att ha samma rätt att säga upp sig till utträde som vanliga medlemmar. De ska då också, om inte annat framgår av stadgarna, ha rätt att få sin insats återbetald.

Det kan hävdas att en rätt för investerande medlemmar att vid utträde få ut innestående insatser kan innebära vissa särskilda risker för föreningen och dess borgenärer. Eftersom investerande medlemmar inte kommer att ha någon direkt anknytning till föreningens verksamhet, kan de vara mera benägna än andra medlemmar att lämna föreningen i svåra tider. Om ett stort antal investerande medlemmar säger upp sig till utträde samtidigt, riskerar föreningen att relativt snabbt dräneras på kapital. Motsvarande risk, såvitt gäller innehavare av förlagsandelar, har medfört att det i föreningslagen har tagits in särskilda regler om tiden för återbetalning av förlagsinsatser.

Enligt vår mening bör dock bestämmelserna om återbetalning av insatser till investerande medlemmar vara desamma som för återbetalning av insatser till ”vanliga” medlemmar. En sådan ordning synes dessutom bäst förenlig med den s.k. likhetsprincipen. Följaktligen bör också en avgående investerande medlem ha rätt att få tillbaka sin insats. Rätten bör dock kunna begränsas på samma sätt som gäller för vanliga medlemmars insatser. Det bör t.ex. kunna tas in begränsande bestämmelser i stadgarna, däribland bestämmelser om att medlemsinsatserna kan återbetalas först med viss fördröjning. Sådana bestämmelser kan skydda föreningen mot effekterna av att många medlemmar avgår på en och samma gång. Det ut-

betalda beloppet bör – på samma vis som gäller i fråga om vanliga medlemmars insatser – inte få överstiga vad som belöper på honom eller henne i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången (se 4 kap. 1 § första stycket föreningslagen).

12.6 Vissa övriga frågor om medlemsinsatser

12.6.1 Några terminologiska frågor

Förslag: I lagen tas in en beskrivning av vad som utgör medlemsinsatser.

Föreningslagen innehåller inte någon definition av begreppet medlemsinsats. I linje med vår strävan att göra regleringen mera överskådlig och lättillgänglig har vi funnit att ett klarläggande i lagtexten av vad som utgör medlemsinsatser i en förening kan vara av värde.

I en ekonomisk förening kan det förekomma medlemsinsatser av tre slag.

För det första förekommer det sådana medlemsinsatser som en medlem är skyldig att delta med. Dessa insatser betalas vanligtvis, men inte alltid, in när medlemmen går in i föreningen. Lagen innehåller inte någon benämning för detta slag av medlemsinsatser, något som medför att det kan vara svårt att särskilja dem från andra slag av insatser. Vi anser därför att en sådan benämning bör införas och har stannat för *obligatorisk insats*.

Belopp som en medlem har betalat in utöver vad han eller hon är skyldig att bidra med brukar betecknas överinsatser. En överinsats kan också uppkomma utan att medlemmen aktivt har betalat in något belopp. Så blir fallet om insatsskyldigheten har sänkts så att det belopp som redan har betalats in har kommit att överstiga vad medlemmen är skyldig att bidra med. Begreppet *överinsats* förekommer redan i den nuvarande föreningslagen. Det bör användas även i den nya lagen och definieras som ”den eller de insatser som en medlem har tillskjutit utöver vad han eller hon är skyldig att delta med”.

Det tredje slaget av medlemsinsatser är sådana som tillgodoförs medlemmar genom en insatsemission. De bör i den nya lagen betecknas *emissionsinsatser*.

12.6.2 Överlåtelse av medlemsinsatser

Förslag: I lagen klargörs att obligatoriska insatser inte får överlåtas separat. Överinsatser och emissionsinsatser ska däremot kunna överlåtas separat men då endast till en annan medlem.

En medlem i en ekonomisk förening har en andel eller andelsrätt i föreningen. Med uttrycket andel avses de ekonomiska rättigheter som medlemmen har mot föreningen och som grundas på medlemmens medlemsinsatser i föreningen. En sådan andel kan, till skillnad från vad som gäller beträffande medlemskapet i föreningen, överlåtas eller på annat sätt övergå på annan, låt vara att lagen inte tillåter att en splittring av medlemskap och andel blir bestående (se 3 kap. 2 och 3 §§ föreningslagen). Bland de ekonomiska rättigheter som ingår i andelsrätten märks bl.a. rätten att vid avgång ur föreningen få tillbaka medlemsinsatserna samt rätten till s.k. insatsränta, dvs. vinstutdelning beräknad i förhållande till medlemsinsatsernas storlek.

En särskild fråga är om det är möjligt att – med verkan mot föreningen – överlåta de olika rättigheter som ingår i andelsrätten separat. Lagen reglerar inte frågan. Enligt vår mening är det emellertid normalt inte möjligt att överlåta de rättigheter som ingår i andelsrätten annat än genom överlåtelse av hela andelsrätten. Exempelvis går det inte att, med verkan mot föreningen, överlåta rätten till återbetalning av insatsen och samtidigt behålla rätten till insatsränta. Inte heller torde det vara möjligt att överlåta rätten till återbetalning av den obligatoriska insatsen (om detta begrepp, se föregående avsnitt) men behålla andelsrätten i övrigt; ett sådant förfarande skulle leda till en besvärande oklarhet om vem som egentligen är innehavare av andelen. I vad mån överinsatser och emissionsinsatser kan överlåtas separat är mindre tydligt. Klart är dock att separata överlåtelser av överinsatser och emissionsinsatser inte ger upphov till samma oklarheter som överlåtelser av de obligatoriska insatserna, i vart fall inte om överlåtelserna sker till andra medlemmar i föreningen. En medlem som överlåter en överinsats eller en emissionsinsats kommer ju även därefter att inneha en andel i föreningen, kopplad till den obligatoriska insatsen; effekten av överlåtelsen blir bara att storleken av denna andel minskar. Och för förvärvaren innebär förvärvet – under förutsättning att han eller hon redan är medlem i föreningen – inte annat än att hans eller

hennes andel blir större än tidigare. Att överinsatser och emissionsinsatser kan överlåtas medlemmar emellan kan för övrigt vara fördelaktigt för föreningarna, eftersom det är ägnat att minska kapitalutflödet vid medlemmars avgång. Inom lantbrukskooperationen förekommer redan system för överlåtelser av överinsatser och emissionsinsatser.

Vi föreslår mot denna bakgrund att det införs bestämmelser som klargör att obligatoriska insatser inte får överlåtas separat. Vi föreslår också att det i lagen öppnas en uttrycklig möjlighet att överlåta överinsatser och emissionsinsatser till andra medlemmar. En av utredningens experter har förordat att överinsatser ska kunna överlåtas även till andra än medlemmar. Utredaren har dock bedömt att det praktiska behovet av detta är litet och att överlåtelser av detta slag dessutom skulle leda till en besvärande oklarhet om förvärvarens ställning i förhållande till föreningen. – Eftersom överlåtelser av överinsatser och emissionsinsatser kan innebära administrativa problem för föreningarna, bör det vara möjligt att begränsa möjligheten till sådana överlåtelser genom stadgebestämmelser. I stadgarna bör det också kunna bestämmas att överlåtelser enbart får ske på visst särskilt angivet sätt.

Av allmänna principer torde följa att en överlåtelse av en överinsats eller en emissionsinsats gäller mot föreningen först sedan föreningen har underrättats om överlåtelsen. Även detta bör för tydlighets skull framgå av lagen. Det bör vara möjligt för föreningen att i sina stadgar ställa ytterligare krav i detta hänseende, t.ex. så att verkan inträder först ett antal dagar efter det att föreningen har underrättats om överlåtelsen. Därmed får föreningen tillfälle att anpassa utbetalningar av insatsränta m.m. till den förändring i andelarnas storlek som överlåtelsen har inneburit.

12.6.3 Inlösen av överinsatser

Förslag: I lagen klargörs att föreningen får återbetala sådana överinsatser som inte har stöd i stadgarna till medlemmen även om denne inte har sagt upp överinsatsen till betalning.

Överinsatser uppstår, som tidigare har nämnts, då den insats som en medlem har betalat in till sin förening överstiger vad medlemmen är skyldig att bidra med som obligatorisk insats. Det överskjutande

beloppet utgör då överinsats. Medlemmen har rätt att efter uppsägning få tillbaka sina överinsatser. Så är fallet även om han i övrigt behåller sitt medlemskap i föreningen. Däremot innehåller lagen ingenting om att föreningen kan säga upp överinsatser och betala ut dem till medlemmen.

Överinsatser får emellertid förekomma endast om det finns stöd för detta i stadgarna. Det kan uppkomma överinsatser, trots att föreningens stadgar inte tillåter detta. Så blir bl.a. fallet om insatsskyldigheten är bestämd i förhållande till medlemmens omsättning med föreningen och sätts ned till ett belopp som understiger vad medlemmen har betalat in som obligatorisk insats. Det är i gällande rätt oklart hur en sådan överinsats ska behandlas. Övervägande skäl talar dock för att den bör återbetalas till medlemmen. En sådan återbetalning bör – bl.a. av borgenärsskyddsskäl – följa i huvudsak samma regler som andra återbetalningar av medlemsinsatser. Det innebär bl.a. att den bör föregås av en uppsägning viss tid före utbetalningen. I lagen bör tas in en bestämmelse om att inte bara medlemmen utan också föreningen i denna situation får säga upp överinsatsen till återbetalning.

12.6.4 Återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar vid oriktig betalning

Förslag: Om en förening i samband med en medlems avgång ur föreningen har gjort en utbetalning till medlemmen men denna betalning har stått i strid med lagens eller stadgarnas bestämmelser om sådan betalning, ska medlemmen betala tillbaka det som har utbetalats för mycket. Detsamma ska gälla ifråga om utbetalning i samband med inlösen av överinsats eller inlösen av medlemsinsats efter beslut om minskning av insatsskyldigheten. Den som har medverkat till beslutet om eller verkställandet av utbetalningen ska ansvara för det belopp som mottagaren inte kan återbära.

Huvudprincipen i föreningslagen är att oriktiga betalningsströmmar från föreningen ska gå åter. Detta kommer till uttryck i det s.k. utbetalningsförbudet i 10 kap. 1 § föreningslagen och därtill anknytande bestämmelser om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar i 10 kap. 7 § samma lag. I avsnitt 14 föreslår vi att delvis överens-

stämmande bestämmelser ska gälla vid olovlig s.k. värdeöverföring från föreningen.

Bestämmelserna om värdeöverföring kommer dock inte att vara tillämpliga vid återbetalningar av medlemsinsatser och liknande utbetalningar. I lagen bör därför tas in särskilda regler om vad som ska gälla om återbetalningsskyldighet m.m. vid oriktiga utbetalningar av detta slag.

Frågan är då vilket materiellt innehåll dessa bestämmelser ska ha. Innebörden av gällande rätt är att oriktiga utbetalningar ska betalas tillbaka av mottagaren och att det, i den utsträckning så inte sker, föreligger ett s.k. bristtäckningsansvar för dem som har medverkat till beslutet om eller verkställandet av utbetalningen (se 10 kap. 7 § föreningslagen). Vid olovlig överskottsutdelning har mottagaren ett visst godtrosskydd men detta anses inte gälla vid utbetalning i samband med inlösen av medlemsinsatser.[17] Enligt vår mening bör de nya bestämmelserna ha motsvarande innebörd. Det innebär att det även i fortsättningen bör gälla en ovillkorlig återbetalningsskyldighet (”återbäringsskyldighet”) för mottagaren och att den som har medverkat till beslutet om eller verkställandet av utbetalningen bör ansvara för det belopp som mottagaren inte kan återbära (”bristtäckningsansvar”).

[17] Se prop. 1986/87:7 s. 203.

13 Förlagsinsatser

13.1 Gällande rätt

Bestämmelserna om förlagsinsatser tillkom genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 1984. Syftet var att göra det möjligt för ekonomiska föreningar att ta till sig riskbärande egenkapital även från andra än medlemmar.

Förlagsinsatser utgör ett slag av särskilda kapitalinsatser. De räknas till det bundna egna kapitalet och intar en mellanställning mellan medlemskapital och främmande kapital. De är inte förenade med någon rösträtt men medför en viss insyn i föreningen och rätt att föra talan mot föreningsstämmans beslut. De rättigheter som följer med förlagsinsatsen brukar sammanfattas under beteckningen *förlagsandel*.

Om förlagsinsatser ska kunna tillskjutas, måste detta regleras i stadgarna.

Innehavaren av förlagsandelen kan begära att föreningen löser in insatsen, dock tidigast fem år från tillskottet. Normalt måste uppsägning ske två år i förväg (se 5 kap. 7 § föreningslagen). Inlösen sker till insatsens nominella belopp. Beloppet får dock inte överstiga vad som av föreningens egna kapital, utan anlitande av reservfond eller uppskrivningsfond, belöper på andelen i förhållande till övriga förlagsinsatser. Om föreningen försätts i konkurs på en ansökan som görs inom ett år efter inlösen, är den som har fått tillbaka en förlagsinsats normalt skyldig att återbetala beloppet till föreningen för att konkursborgenärerna ska få betalt (se 5 kap. 8 § andra stycket föreningslagen).

Det ekonomiska värdet av förlagsandelen ligger i den rätt till avkastning som andelen kan ge. Avkastning på förlagsinsatser betraktas som utdelning, inte som ränta. Det är föreningsstämman som beslutar om utdelning. En förutsättning för att utdelning ska få ske är att det finns fritt eget kapital som är tillgängligt för utdelning.

Förlagsinsatser får tillskjutas av medlemmar men även – om stadgarna tillåter det – av andra. När bestämmelserna om förlagsinsatser tillkom, ansågs det att andelen förlagsinsatskapital i en ekonomisk förening borde vara begränsad. Syftet var att hindra att en alltför stor del av föreningens insatskapital härrörde från utomstående. De ursprungliga bestämmelserna innebar därför att förlagsinsatser fick tillskjutas med högst ett så stort belopp att summan av gjorda förlagsinsatser efter tillskottet uppgick till högst det belopp som svarar mot summan av andra då inbetalda insatser än förlagsinsatser.[1] Sedermera har denna begränsningsregel jämkats. Numera gäller att *förlagsinsatser från andra än medlemmar* får tillskjutas med högst ett så stort belopp att summan av sådana insatser efter tillskottet uppgår till högst summan av andra då inbetalda samt genom insatsemission tillgodoförda insatser än förlagsinsatser (se 5 kap. 1 § andra stycket föreningslagen).[2] I stadgarna kan tas in ytterligare begränsningar i fråga om vem som får tillskjuta förlagsinsatser (jfr 5 kap. 2 § föreningslagen).

Förlagsandelar kan normalt överlåtas. I stadgarna kan det dock tas in begränsningar i rätten att överlåta förlagsandelar (se 5 kap. 2 § föreningslagen).

Som huvudregel ska det för varje förlagsinsats utfärdas ett förlagsandelsbevis, ställt till viss man, till innehavaren eller till viss man eller order (se 5 kap. 4 och 5 §§ föreningslagen). Efter lagändringar, som trädde i kraft den 1 mars 2008, är det numera också möjligt att registrera förlagsandelar hos en central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument.

Styrelsen ska föra en förteckning över samtliga förlagsinsatser.

[1] Se NJA II 1984 s. 90.
[2] Jfr prop. 1996/97:163 s. 27 f.

13.2 Överväganden

Förslag: Den nuvarande begränsningen i icke-medlemmars möjlighet att tillskjuta förlagsinsatser tas bort.

Allmänt

Under utredningsarbetet har inte framkommit annat än att regelverket kring förlagsinsatser redan i dag har en i huvudsak tillfredsställande utformning. Förutom på en punkt, som redovisas nedan, föreslår vi därför inte några sakliga ändringar av betydelse. Vårt förslag innebär däremot en redaktionell omarbetning av bestämmelserna, bl.a. tydligare bestämmelser om den förteckning som ska föras över förlagsinsatserna. I den delen föreslår vi också uttryckliga bestämmelser om bevarande av denna förteckning, motsvarande de bestämmelser som vi har föreslagit om bevarande av medlemsförteckningen. I dessa delar hänvisar vi till lagförslaget och författningskommentaren.

Icke-medlemmars rätt att tillskjuta förlagsinsatser

Såsom ovan har redovisats förutsätter gällande rätt att förekomsten av förlagsinsatser regleras i stadgarna. Den enskilda föreningen bestämmer därmed själv om förlagsinsatser ska få förekomma, om det ska förekomma några begränsningar i rätten att tillskjuta förlagsinsatser och om förlagsandelar ska kunna överlåtas. Enligt vår mening bör föreningarna ha denna frihet även i framtiden.

I ett avseende uppställer dock föreningslagen en begränsning i föreningarnas möjligheter att tillåta tillskott av förlagsinsatser. I dag gäller nämligen att summan av förlagsinsatser från andra än medlemmar inte får överstiga summan av andra då inbetalda medlemsinsatser och emissionsinsatser (se 5 kap. 1 § föreningslagen). Lagstiftaren har därmed velat förhindra att en alltför stor del av föreningens egna kapital utgörs av kapital från andra än medlemmarna.

Enligt vår mening kan denna lagens begränsning ifrågasättas. Bestämmelserna om förlagsinsatser utgör ett värdefullt instrument för ekonomiska föreningar att skaffa kapital. Det är angeläget att detta instrument är så flexibelt att det kan användas i den omfattning som den enskilda föreningen anser sig behöva det. Visserligen

kan ett mycket omfattande tillskott av förlagsinsatser från andra än medlemmar innebära intressekonflikter; det kan få till följd att en stor del av föreningens eget kapital härrör från personer som inte kan antas ha samma intresse för föreningen som medlemmarna själva. Problemet synes emellertid begränsat, eftersom innehavare av förlagsandelar inte har rösträtt i föreningen. I händelse av en intressekonflikt finns det visserligen en risk för att innehavarna av förlagsandelar begär att få sina insatser inlösta, något som – om ickemedlemmarnas insatser är betydande – kan leda till en omfattande kapitalflykt från föreningen. Med hänsyn till de långa uppsägningstider som gäller för förlagsinsatser torde dock den risk som detta innebär för föreningen vara liten.

Det kan tilläggas att en ekonomisk förening som behöver skaffa kapital men till följd av den nuvarande regleringen inte kan erhålla tillskott i form av förlagsinsatser kan vara hänvisad till att ta upp lån, något som från medlemmarnas perspektiv inte behöver vara ett bättre alternativ.

I alla händelser framstår, enligt vår mening, riskerna med att ickemedlemmar tillskjuter förlagsinsatser inte som större än att det bör kunna överlämnas till föreningarna själva att bestämma i vilken utsträckning sådana förlagsinsatser ska kunna förekomma. Vi föreslår därför att den nuvarande begränsningsregeln tas bort. Inget hindrar givetvis att en ekonomisk förening tar in en motsvarande begränsningsregel i sina stadgar.

14 Kapitalskydd i ekonomiska föreningar

14.1 Inledning

Det brukar sägas att en ekonomisk förening är en personassociation, medan ett aktiebolag är en kapitalassociation. Det hindrar givetvis inte att en ekonomisk förening, likaväl som ett aktiebolag, behöver en viss kapitalbas och att denna behöver ett visst skydd för att inte förflyktigas. Föreningslagen innehåller därför flera bestämmelser av kapitalskyddande karaktär. Dessa bestämmelser är emellertid mindre omfattande än aktiebolagslagens motsvarande bestämmelser. Det sammanhänger bl.a. med att lagen inte uppställer något krav på att en ekonomisk förening ska ha ett visst minsta bundet eget kapital, motsvarande aktiekapitalet i ett aktiebolag.

För att den ekonomiska föreningsformen ska uppfattas som en säker företagsform som kreditgivarna har förtroende för är det angeläget att kapitalskyddet är betryggande. Vi har därför sett över regleringen av kapitalskyddet i ekonomiska föreningar, framförallt bestämmelserna om vinstutdelning och annan användning av föreningens egendom.

Vissa delar av föreningslagens kapitalskyddsreglering bygger på den reglering som fanns i 1975 års aktiebolagslag. Det gäller bl.a. det s.k. utbetalningsförbudet i 10 kap. föreningslagen. Genom 2005 års aktiebolagslag har den aktiebolagsrättsliga regleringen på detta område fått en annan utformning. Det har mot den bakgrunden varit naturligt att också överväga om den nya föreningslagen bör anpassas till de nya reglerna på aktiebolagsrättens område.

14.2 Gällande rätt

14.2.1 Allmänt om kapitalskyddet i ekonomiska föreningar

Föreningslagen innehåller vissa bestämmelser om skydd för en ekonomisk förenings kapital. Av central betydelse bland dessa är bestämmelserna om i vilka former och i vilken omfattning som föreningens tillgångar kan överföras till medlemmarna eller andra.

I 10 kap. föreningslagen finns bestämmelser om överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom. En del av dessa bestämmelser reglerar *formen* för hur medel kan föras över till medlemmarna, exempelvis genom utdelning av överskott. Dessa syftar i första hand till att skydda medlemmarna och torde därför, i enlighet med allmänna associationsrättsliga principer, kunna frångås om samtliga medlemmar samtycker till det. Andra bestämmelser uppställer begränsningar i *omfattningen* av utbetalningarna. Dessa bestämmelser syftar i första hand till att skydda föreningens borgenärer och är därför tvingande. De kan således inte frångås ens om samtliga medlemmar lämnar sitt samtycke.[1]

De bestämmelser i föreningslagen som rör formen för utbetalning innebär att en förenings medel inte får betalas ut till medlemmarna annat än i de situationer som anges i lagen (det s.k. utbetalningsförbudet, se 10 kap. 1 § föreningslagen). Några andra sätt för utbetalning är inte tillåtna. En förenings medel får således endast betalas ut till medlemmarna i form av

- överskottsutdelning enligt 10 kap. föreningslagen (s.k. gottgörelse och vinstutdelning),
- återbetalning av medlemsinsatser enligt 4 kap. föreningslagen,
- utbetalning vid nedsättning av medlemsinsatsernas belopp enligt 7 kap. 14 § fjärde stycket föreningslagen, och
- utskiftning vid föreningens likvidation enligt 11 kap. föreningslagen.

Lagen innehåller vidare bestämmelser som på olika sätt begränsar omfattningen av det belopp som får delas ut till medlemmarna i form av vinstutdelning och gottgörelse. Dessa bestämmelser består i dels s.k. beloppsspärrar, dels en allmän försiktighetsregel (se 10 kap. 2 och 3 §§ föreningslagen).

[1] Se, beträffande aktiebolag, prop. 2004/05:85 s. 369 f.

Trots ordalydelsen i 10 kap. 1 § föreningslagen omfattar utbetalningsförbudet inte enbart utbetalning i pengar utan också överföring av annan egendom.[2] Förbudet omfattar alltså även överföring av sakvärden från en förening till dess medlemmar. Det kan också bli tillämpligt när en förening avstår från en fordran mot en medlem eller påtar sig en betalningsförpliktelse gentemot denne. Däremot omfattar förbudet inte utbetalningar och liknande mot vederlag när dessa sker inom ramen för föreningens affärsverksamhet.[3]

Föreningslagens utbetalningsförbud avser endast utbetalningar till medlemmar. Lagen reglerar alltså inte gränserna för förmögenhetsöverföringar till tredje man. En sådan överföring kan dock strida mot verksamhetens art eller föreningens ändamål och därför vara otillåten. Vidare anses gällande rätt innebära att en förmögenhetsöverföring till tredje man inte får ta i anspråk andra medel än sådana som föreningen kan dela ut som vinst eller i form av gottgörelse på grund av rörelsens resultat.[4]

Om utbetalning sker i strid med de nämnda bestämmelserna eller med föreningslagen i övrigt, är mottagaren som huvudregel skyldig att betala tillbaka det som han eller hon har fått (”återbäringsskyldighet”, se 10 kap. 7 § första stycket föreningslagen). Om så inte kan ske, kan personer som har medverkat till utbetalningen bli betalningsansvariga för bristen (”bristtäckningsansvar”, se 10 kap. 7 § andra stycket föreningslagen).

Ett annat moment i kapitalskyddsreglerna är bestämmelserna om reservfond. En ekonomisk förening är skyldig att varje år avsätta en viss del av sin vinst till reservfonden. Reservfonden utgör bundet kapital i föreningen och dess medel får i princip användas endast till att täcka förlust enligt fastställd balansräkning (se 10 kap. 6 § föreningslagen).

Kapitalskyddsbestämmelserna i 10 kap. kompletteras av bestämmelsen i 11 kap. 2 § föreningslagen som ålägger styrelsen att ta upp frågan om likvidation av föreningen vid föreningsstämma om föreningens ekonomiska ställning har försämrats på visst i lagen angivet sätt. Lagen innehåller dock inte någon motsvarighet till aktiebolagslagens bestämmelser om tvångslikvidation vid kapitalbrist (jfr 25 kap. 13 § ff. aktiebolagslagen).

---

[2] Se prop. 1986/87:7 s. 194.
[3] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 391 och K. Rodhe, *Föreningslagen, 1987 års lag om ekonomiska föreningar*, 8 uppl., s. 84.
[4] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 391 f.

14.2.2 Närmare om begreppet överskottsutdelning

Som redovisats i avsnitt 6 är den ekonomiska föreningens primära syfte inte att generera överskott som delas ut till ägarna. Ändamålet är i stället att gynna föreningsmedlemmarnas ekonomi genom i första hand den samhandel som äger rum mellan föreningen och medlemmarna. Om det uppstår ett mycket stort överskott från denna verksamhet, kan detta vara ett tecken på att föreningen har tillämpat en alltför hög prispolitik i förhållande till sina medlemmar. Ofta kan det ändå vara naturligt att verksamheten bedrivs så att överskott uppstår. Föreningen kan dessutom handla även med icke-medlemmar och prissättningen kan då vara en annan, för föreningen mer fördelaktig än den som tillämpas i förhållande till medlemmarna. Vidare måste föreningen i samhandeln med medlemmarna ha vissa säkerhetsmarginaler gällande priset, något som normalt leder till att ett överskott ackumuleras i föreningen. Det naturliga är att den del av det uppkomna överskottet som inte behövs för föreningens konsolidering eller för särskilda, i stadgarna angivna ändamål, delas ut till medlemmarna.

Föreningslagen erbjuder i dag två former för utdelning av överskott till medlemmarna, gottgörelse och vinstutdelning. Den huvudsakliga skillnaden mellan de två har att göra med hur överskotten behandlas i föreningens balansräkning.

Överskottsutdelning i form av *gottgörelse* innebär att medlemmarna gottskrivs det överskott som har uppkommit i samhandeln med dem. Beloppet tas upp som skuld till medlemmarna, vilket medför att det inte uppstår någon vinst i balansräkningen eller att vinsten minskas.[5] Vid gottgörelse kan överskottet endast betalas ut till medlemmarna i form av efterlikvider (i producentföreningar), återbäring (i konsumentföreningar) eller liknande (exempelvis lönetillägg i arbetskooperativ). Överskottet ska då fördelas mellan föreningens medlemmar i förhållande till den omfattning i vilken respektive medlem har deltagit i verksamheten (se 10 kap. 4 § första stycket föreningslagen). Det innebär att gottgörelse definitionsmässigt alltid utgör något som tillgodoförs medlemmar (och eventuellt andra) på grund av rörelsens resultat.

I begreppet gottgörelse ingår inte affärsmässiga utbetalningar, som inte grundar sig på rörelsens resultat. Gottgörelser får anses grunda sig på rörelsens resultat då styrelsen granskar föreningens ställning viss tid *efter* det att den tidigare preliminära ersättningen

[5] Se prop. 1986/87:7 s. 195.

fastställdes och då bedömer att föreningens ställning medger att ytterligare ersättning för prestationen betalas. Det innebär att exempelvis bonus eller pristillägg för kommande leveranser faller utanför begreppet gottgörelse. Det finns inte någon begränsning i tiden för när gottgörelse kan utgå. Därför kan gottgörelser i princip beslutas och betalas såväl under som efter ett räkenskapsår (beslut måste dock tas senast i samband med den på räkenskapsåret följande stämman). Beslut om gottgörelse fattas vanligen av styrelsen, efter bemyndigande från stämman.

Vid *vinstutdelning* tas överskottet i stället upp i balansräkningen som vinst, vilken därefter, efter särskilt stämmobeslut, delas ut till föreningens medlemmar. När vinstutdelningen sker på detta sätt, kan överskottet delas ut i form av kapitalavkastning på medlemsinsatserna (s.k. insatsränta) eller i form av efterlikvid eller återbäring. I det senare fallet bestäms utdelningen till den enskilde medlemmen av i vilken omfattning han eller hon har deltagit i föreningens verksamhet.

14.2.3 Begränsningar av överskottsutdelningen

Bestämmelser om det högsta belopp som en förening får dela ut till sina medlemmar i form av vinstutdelning finns i 10 kap. 2 § föreningslagen, den s.k *beloppsspärren*. Vinstutdelning får enligt denna paragraf inte överstiga vad som i fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisas som föreningens fria egna kapital. Innan vinstutdelning får ske, ska från det fria kapitalet dras av vad som enligt lag eller stadgar ska avsättas till bundet eget kapital, exempelvis reservfonden. Även belopp som enligt föreningens stadgar ska användas till annat ändamål än vinstutdelning ska dras av.[6] I samma paragraf finns även en s.k. *koncernbeloppsspärr*, som innebär att vinstutdelning i en moderförening får ske enbart i den utsträckning som det finns fritt eget kapital både enligt moderföreningens balansräkning och enligt koncernbalansräkningen.

Bestämmelser om hur mycket som får delas ut genom gottgörelse finns i 10 kap. 3 § första stycket föreningslagen. Gottgörelse får inte lämnas i vidare mån än att föreskriven avsättning till reservfonden kan göras. Detta innebär att det tillgängliga överskottet får användas till gottgörelser i obegränsad utsträckning under förutsätt-

[6] Se prop. 1986/87:7 s. 196.

ning att den obligatoriska avsättningen till reservfonden kan göras.[7] De nyssnämnda beloppsspärrarna gäller däremot inte.

Förutom dessa begränsningar innehåller föreningslagen en allmän *försiktighetsregel* som ska tillämpas vid all överskottsutdelning. Enligt 10 kap. 3 § andra stycket föreningslagen får utdelning inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till föreningens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed. Vad som avses med detta är inte alldeles klart. I föreningslagens förarbeten uttalas beträffande föreningens *konsolideringsbehov* att en ganska betydande reservering av vinstmedel normalt sett torde vara påkallad för att en förening ska kunna möta försämringar i lönsamheten. Exempelvis kan en nedgång till följd av konkurrens kräva väsentliga nyinvesteringar. Vad avser utdelning i förhållande till *likviditet* får en bedömning av om utdelningen är godtagbar i relation till föreningens likviditet ske i det enskilda fallet utifrån föreningens förhållanden och åtaganden. En utdelning får under alla förhållanden inte leda till betalningssvårigheter. Till sådana förhållanden som rör *föreningens ställning i övrigt* hör bl.a. förändringar i föreningens ställning som har inträffat efter räkenskapsårets utgång. Det kan exempelvis vara så att det har blivit svårare att sälja föreningens produkter eller en kredit som föreningen har lämnat kan ha visat sig innebära en förlust. Sådana situationer kan leda till att föreningen bör tillämpa viss återhållsamhet med utdelningen.[8]

14.2.4 Närmare om reservfonden

Enligt 10 kap. 6 § första stycket föreningslagen är en ekonomisk förening skyldig att avsätta en viss del av sin nettovinst till reservfonden. Avsättningen ska årligen vara fem procent av den del av nettovinsten som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. När nettovinsten beräknas, ska man även ta hänsyn till lämnade gottgörelser.

Avsättningsskyldigheten upphör när reservfonden uppgår till 20 procent av insatskapitalet, förutsatt att summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet då uppgår antingen till minst 40 procent av föreningens nettotillgångar eller till minst samma belopp

[7] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 406 ff.
[8] Se prop. 1986/87:7 s. 198 och A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 408.

som föreningens skulder enligt balansräkningen. Om det ett senare år visar sig att villkoren inte längre är uppfyllda, måste föreningen återuppta avsättningarna.

Bestämmelserna om obligatorisk avsättning till reservfonden infördes genom 1951 års föreningslag. Syftet var att åstadkomma en successiv konsolidering av föreningen.

Även vissa andra belopp ska avsättas till reservfonden, nämligen belopp som inte återbetalas av medlemsinsatsen till avgående medlem och belopp som innehavare av förlagsandelar inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats. Vidare kan föreningens stadgar innehålla bestämmelser om att visst belopp ska avsättas till reservfonden. Dessutom kan föreningsstämman besluta om avsättning av medel från det fria egna kapitalet till reservfonden (se 10 kap. 6 § andra stycket föreningslagen).

Reservfonden är bundet eget kapital i föreningen. Fonden får sättas ned endast för att täcka sådan förlust som inte kan täckas av föreningens fria egna kapital (se 10 kap. 6 § tredje stycket föreningslagen). Medel i reservfonden kan således i princip inte betalas ut till medlemmar annat än i samband med likvidation av föreningen. Möjligheterna att använda reservfonden för förlusttäckning begränsas också av att den förlust som ska täckas måste framgå av en fastställd balansräkning. Det är alltså inte möjligt att omedelbart utnyttja reservfonden för att täcka en under löpande räkenskapsår uppkommen förlust.

Bolagsverket kan ge dispens från bestämmelserna om avsättning till och användning av reservfonden. För att sådan dispens ska ges krävs att det finns synnerliga skäl med hänsyn till arten av föreningens verksamhet och övriga omständigheter (se 10 kap. 6 § femte stycket föreningslagen).

14.3 Aktiebolagslagens reglering av motsvarande frågor

14.3.1 Värdeöverföringar

Den aktiebolagslag som gällde när föreningslagen kom till, aktiebolagslagen (1975:1385), innehöll ett förbud mot utbetalningar av bolagets medel som i mycket liknade utbetalningsförbudet i föreningslagen. Genom aktiebolagslagen (2005:551) ersattes detta ut-

betalningsförbud med bestämmelser om värdeöverföring från bolaget.

Med begreppet värdeöverföring avses vissa, i lagen särskilt reglerade, former för förmögenhetsöverföring till ett aktiebolags ägare, t.ex. vinstutdelning och vissa förvärv av egna aktier. Såsom värdeöverföring avses också ”annan affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och inte har rent affärsmässig karaktär för bolaget”. Begreppet värdeöverföring innefattar därmed en rad olika typer av förmögenhetsöverföringar till aktieägare och andra. Som värdeöverföring räknas exempelvis att bolaget säljer egendom till underpris, köper egendom till överpris, betalar ut lön eller arvode för tjänster eller arbeten som inte alls eller endast delvis motsvaras av utbetalningen, upptar lån till en högre ränta än marknadsräntan och skriver av fordringar eller låter fordringar preskriberas.[9]

Bedömningen av om en värdeöverföring föreligger ska i huvudsak grundas på *objektiva* kriterier, såsom värdediskrepansens storlek, transaktionens karaktär samt mottagarens relation till och insyn i bolaget. Normala affärshändelser i ett bolag ska dock inte anses som värdeöverföringar.[10]

Det ska tilläggas att vissa slag av särskilda transaktioner, som i och för sig uppfyller kriterierna för en värdeöverföring, inte omfattas av begreppet. Det gäller bl.a. utskiftning i samband med likvidation av begreppet värdeöverföring, något som sammanhänger med att skyddet för aktieägare och borgenärer i det sammanhanget tillgodoses genom andra regler.[11] Inte heller förmögenhetsöverföringar i samband med fusion och delning utgör värdeöverföring i lagens mening (jfr 17 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen).

Värdeöverföring får, enligt lagtexten, ske endast i vissa, i lagen uppräknade former; vinstutdelning, förvärv av egna aktier, minskning av aktiekapitalet eller reservfonden för återbetalning till aktieägarna och gåva till allmännyttigt ändamål (se 17 kap. 2 § aktiebolagslagen). Lagens regler om formen för värdeöverföringar är emellertid uppställda till *aktieägarnas* skydd och de kan därför, enligt allmänna associationsrättliga principer, frångås om samtliga aktieägare samtycker till det.[12] Detta medför att en värdeöverföring kan vara giltig även om den inte har skett i någon av de angivna formerna. Så blir t.ex. fallet när ett aktiebolag säljer viss egendom till underpris till

[9] Se prop. 2004/05:85 s. 748.
[10] Se prop. 2004/05:85 s. 372.
[11] Se prop. 2004/05:85 s. 371.
[12] Se prop. 2004/05:85 s. 373.

bolagets ende aktieägare; transaktionen utgör en värdeöverföring, eftersom den inte har enbart affärsmässig karaktär, men den är ändå giltig eftersom bolagets ägare är med på den. S.k. ”förtäckta vinstutdelningar” kan alltså mycket väl, trots lagens ordalydelse, vara giltiga.

14.3.2 Borgenärsskyddet vid värdeöverföring – beloppspärren och försiktighetsregeln

Aktiebolagslagen innehåller dessutom bestämmelser som begränsar *omfattningen* av de värdeöverföringar som ett aktiebolag kan göra. Dessa bestämmelser, som finns i 17 kap. 3 och 4 §§ aktiebolagslagen, är uppställda till skydd för bolagets *borgenärer*. Bestämmelserna är därför tvingande och kan inte frångås ens om samtliga aktieägare samtycker till det.

Borgenärsskyddsreglerna gäller alla typer av transaktioner som utgör värdeöverföringar i lagens mening, oavsett om bolagets medkontrahent är en aktieägare eller någon annan. Regleringen tar sin utgångspunkt i en *beloppsspärr* som anger den yttersta gränsen för hur stora värdeöverföringar som får beslutas. Beloppsspärren kompletteras med en allmän *försiktighetsregel*.

Beloppsspärren innebär att en värdeöverföring får ske endast om det finns full täckning för det bundna egna kapitalet omedelbart efter värdeöverföringen (se 17 kap. 3 § första stycket aktiebolagslagen). Den prövning som ska göras av om en värdeöverföring är möjlig ska inriktas på om den egendom som återstår i bolaget efter överföringen har ett redovisat värde som motsvarar bolagets bundna egna kapital. Detta brukar betecknas som *nettometoden*. En alternativ reglering hade kunnat bygga på den s.k. *bruttometoden*. Bruttometoden innebär att värdet av den överförda egendomen inte får överstiga beloppet av fritt eget kapital. Med den sistnämnda metoden inriktas prövningen på frågan om det verkliga värdet av den överförda egendomen ligger inom ramen för redovisat fritt eget kapital.[13] För aktiebolagens del valdes nettometoden med motiveringen att denna metod var väl etablerad i rättspraxis,[14] att den inte medförde några praktiska svårigheter, att den tillgodosåg skyddet för det bundna

[13] Se prop. 2004/05:85 s. 378.
[14] Se NJA 1995 s. 742.

egna kapitalet och dessutom i vissa avseende erbjöd större flexibilitet än bruttometoden.[15]

I 1975 års aktiebolagslag fanns också en särskild beloppsspärr på koncernnivå. Den innebar, något förenklat, att utdelningen i ett moderbolag inte fick överstiga det fria egna kapitalet i koncernen. Denna beloppsspärr utmönstrades dock i samband med tillkomsten av den nuvarande aktiebolagslagen. Med den utformning som den generella beloppsspärren fick i den nya lagen och med den nya försiktighetsregel som infördes i lagen ansågs behovet av en särskild koncernspärr minska. Ytterligare ett skäl till att koncernspärren togs bort var att den ansågs tvinga bolagen att lägga ned oproportionerligt mycket arbete på att bestämma det bundna egna kapitalet i koncernen.[16]

Den nya försiktighetsregeln i 17 kap. 3 § andra stycket aktiebolagslagen innebär att en värdeöverföring får genomföras endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till

1. de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, samt
2. bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Försiktighetsregeln i aktiebolagslagen är således något mera precist utformad än försiktighetsregeln i föreningslagen. Kriterierna ”konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt” ger uttryck för att bolaget måste ha en sund ekonomi för att en vinstutdelning ska få genomföras. Vad som utgör en sund ekonomi varierar dock, t.ex. beroende på bransch. I lagtexten markeras därför särskilt att prövningen ska ske utifrån verksamhetens art, omfattning och risker. Vidare får värdeöverföringen ske endast om den är *försvarlig*. Detta uttryck har ersatt det tidigare uttrycket ”god affärssed” som ansågs oklart.[17]

Försiktighetsregeln ska tillämpas även på koncernnivå. Om det bolag som står i begrepp att genomföra en värdeöverföring är ett moderbolag, ska alltså hänsyn tas även till de krav som koncernverksamhetens art, omfattning och risker ställer på koncernens egna kapital och till koncernens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt (se 17 kap. 3 § tredje stycket aktiebolagslagen).

[15] Se prop. 2004/05:85 s. 379 f.
[16] Se prop. 2004/05:85 s. 381.
[17] Se prop. 2004/05:85 s. 383 f.

14.3.3 Särskilda upplysningar – orealiserade vinster

Genom 2005 års aktiebolagslag skärptes också kraven på beslutsunderlag inför beslut om vinstutdelning. Enligt 18 kap. 4 § aktiebolagslagen ska det till ett förslag om vinstutdelning fogas ett yttrande från styrelsen. Styrelsen ska uttala sig om den föreslagna vinstutdelningen är försvarlig med hänsyn till försiktighetsprincipen. I förarbetena sägs bl.a. att det beror av omständigheterna i det enskilda fallet hur utförligt yttrandet behöver vara. Ett yttrande i ett litet eller medelstort företag bör innehålla en allmän beskrivning av bolagets ekonomiska situation och en redogörelse för centrala nyckeltal. Relationen mellan eget och främmande kapital (dvs. bolagets soliditet) bör redovisas och soliditeten ställas i relation till förhållandena inom den bransch där företaget är aktivt.[18]

Huvudregeln för värdering av tillgångar i svensk redovisningslagstiftning är att dessa ska värderas med iakttagande av rimlig försiktighet (försiktighetsprincipen). Eventuella värdeökningar hos tillgångar, s.k. orealiserade vinster, ska inte tas in i vare sig resultaträkningen eller balansräkningen. En värdeökning hos en tillgång påverkar därför det egna kapitalet först sedan tillgången har avyttrats till sitt högre värde, dvs. som en ”realiserad vinst”. Genom förändringar i årsredovisningslagen är det dock numera möjligt att värdera vissa slag av tillgångar till deras verkliga värden (se främst bestämmelserna om värdering av vissa finansiella instrument i 4 kap. 14 a–14 d §§ årsredovisningslagen). På detta sätt kan det uppkomma ”orealiserade vinster” som ökar utrymmet för vinstutdelning.[19] Aktiebolagslagen innehåller inte några särskilda begränsningar vad gäller möjligheterna att dela ut sådana vinster. Däremot uppställer lagen krav på viss ytterligare information i det nyss nämnda yttrandet från styrelsen. Om bolagets tillgångar eller skulder har värderats till verkligt värde, ska det sålunda i yttrandet anges hur stor del av det egna kapitalet som beror på att en sådan värdering har tillämpats. Genom denna reglering har lagstiftaren velat säkerställa att det sker en prövning av om en redovisad värdeökning är tillräckligt säker för att motivera en värdeöverföring från bolaget.[20]

[18] Se prop. 2004/05:85 s. 763.
[19] Se prop. 2004/05:24 s. 128.
[20] Se prop. 2004/05:85 s. 389.

14.3.4 Reservfonden

Aktiebolagslagen innehåller inte någon bestämmelse om att viss del av årets vinst ska avsättas till reservfonden. I 1975 års aktiebolagslag föreskrevs däremot att sådan avsättning skulle ske till dess att reservfonden uppgick till 20 procent av aktiekapitalet (se bl.a. 12 kap. 4 § aktiebolagslagen [1975:1385]).

Eftersom aktieägarna själva bestämmer storleken på aktiekapitalet, innebar detta att det i viss mån var möjligt att undgå skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden genom att ha ett relativt lågt aktiekapital. Följden av detta blev att ett underkapitaliserat bolag med lågt aktiekapital hade låga krav på reservfondsavsättningar, medan ett bolag som hade säkerställt att dess aktiekapital var tillräckligt stort i förhållande till den bedrivna verksamheten tvingandes göra onödiga avsättningar till reservfonden. Under förarbetena till 2005 års aktiebolagslag ansågs det därför att bestämmelser av detta slag var godtyckliga och inte tillgodosåg bolagens verkliga behov av konsolidering. Kravet på avsättning till reservfonden avskaffades därför.[21]

Aktiebolagslagen innehåller dock fortfarande vissa smärre bestämmelser om avsättning till reservfond (se t.ex. 19 kap. 6 § aktiebolagslagen). Bolagsstämman kan också på eget initiativ besluta om att fritt eget kapital ska avsättas till reservfonden. Lagen innehåller därför vissa bestämmelser om användning av befintlig reservfond. Enligt 20 kap. 35 § aktiebolagslagen får reservfonden minskas för att täcka förlust, om det inte finns fritt eget kapital som motsvarar förlusten. En skillnad jämfört med regleringen i föreningslagen är att aktiebolagslagen medger att minskning sker för att täcka såväl förlust som framgår av fastställd balansräkning som sådan förlust som har uppstått efter den balansdag som är relevant för den senast fastställda balansräkningen. Reservfonden får också användas för andra ändamål, bl.a. för återbetalning till aktieägare. I så fall krävs det emellertid tillstånd från Bolagsverket.

[21] Se prop. 2004/05:85 s. 390.

14.4 Jämförelser med viss nordisk rätt

14.4.1 Finland

Den finska lagen om andelslag innehåller ett ”utbetalningsförbud” som liknar det som finns i den svenska föreningslagen. Andelslagets medel får delas ut till medlemmarna enligt lagens bestämmelser som

- utdelning av överskott,
- återbetalning av insats till medlemmarna,
- återbetalning av tilläggs- och placeringsinsats,
- utbetalning av medel i samband med nedsättning av medlemsinsatserna och vissa fonder,
- förvärv av egna placeringsandelar, och
- utbetalning i samband med upplösning, fusion, delning, ombildning till aktiebolag eller avregistrering.

Utbetalningsförbudet omfattar endast medlemmarna och avser alltså inte utbetalningar till tredje man.

Ett andelslags överskott får delas ut till medlemmarna i form av insatsränta eller i förhållande till den omfattning som medlemmarna har deltagit i verksamheten eller på annat sätt. Det belopp som kan delas ut är begränsat på visst sätt, bl.a. genom en särskild koncernbeloppsspärr. Lagen föreskriver dessutom obligatorisk avsättning till reservfonden med fem procent av överskottet i andelslaget. Skyldigheten att göra avsättningar fortlöper fram till dess att reservfonden uppgår till minst en hundradel av andelslagets balansomslutning. Avsättning måste dock alltid göras till dess fonden uppgår till minst 2 500 euro.

14.4.2 Norge

Enligt 25 § samvirkelova ska ett samvirkeforetak alltid ha ett egenkapital som är försvarligt sett utifrån risken med och omfånget av foretakets verksamhet.

Ett överskott i ett samvirkeforetak kan användas till efterbetalning till medlemmarna (motsvarande gottgörelse i svensk rätt), avsättning till en efterbetalningsfond (kollektivt kapital), avsättning till medlemskapitalkonton (individuellt kapital, närmast motsvarande emissionsinsatser i svensk rätt) eller ränta på insats eller medlems-

kapitalkonto (dock med visst tak på räntan). Hur överskottet i ett enskilt samvirkeforetak ska användas ska regleras i foretakets stadgar. Utdelning får ske endast om det är förenligt med kravet på att foretaket ska ha ett försvarligt egenkapital.

Samvirkelova innehåller inte någon bestämmelse om obligatorisk avsättning till reservfond eller liknande. I lagens förarbeten sägs uttryckligen att någon sådan skyldighet inte bör införas.[22]

14.4.3 Danmark

Frågor kring användningen av det överskott som uppkommer i ett andelsselskabs verksamhet är inte lagreglerade. I avsaknad av lagstiftning på området behandlas användningen av överskott i stället i andelsselskabens stadgar. Det är vanligt att överskott fördelas i förhållande till andelshavarnas samhandel med andelsselskabet.

Även om det saknas lagregler i frågan är det dock en associationsrättslig princip att ägares krav på utdelning får ge vika för borgenärernas krav på betalning. Detta har betydelse för hur mycket av selskabets medel som kan betalas ut till ägarna. För att en sådan utbetalning ska vara tillåten krävs det därför att det finns tillgångar i selskabet som täcker förekommande skulder.[23]

Det är i dansk rätt inte ovanligt med andelsselskab där andelshavarna på något sätt är personligt ansvariga för selskabets skulder. I en sådan association krävs inte lika strängt kapitalskydd, eftersom borgenärerna, i vart fall subsidiärt, kan vända sig mot andelshavarna för betalning.[24]

14.5 Överväganden och förslag

Som ovan har framgått har aktiebolagslagens kapitalskyddsregler en annan utformning än de motsvarande reglerna i föreningslagen. Aktiebolagslagens regler är betydligt mer utförliga. Detta är naturligt med hänsyn till att aktiebolaget är en kapitalassociation med krav på att bolaget ska ha ett visst aktiekapital. Det ställer krav på särskilda bestämmelser om exempelvis minskning av aktiekapitalet och förvärv av egna aktier, bestämmelser som inte behövs i en ekonomisk

[22] Se Ot.prop. nr. 21 2006–2007.
[23] Se E. Hørlyck, *Dansk andelsret*, 3 udg., s 138.
[24] Se E. Hørlyck, *Dansk andelsret*, 3 udg., s. 140 f.

förening. För en ekonomisk förening, likaväl som för ett aktiebolag, är det emellertid väsentligt att föreningens kapitalbas inte snabbt kan förflyktigas. Det talar starkt för att det, liksom i dag, bör finnas begränsningar i möjligheterna att betala ut föreningens medel. Enligt vår bedömning talar dessutom starka systematiska skäl för att föreningslagens bestämmelser om detta bör anpassas till de motsvarande bestämmelserna i aktiebolagslagen, i den utsträckning inte den ekonomiska föreningens särskilda karaktär talar för en avvikande reglering.

14.5.1 Begreppet värdeöverföring

Förslag: I lagen införs begreppet ”värdeöverföring” som benämning på affärshändelser som medför att föreningens förmögenhet minskar och som inte har rent affärsmässig karaktär för föreningen eller är ett naturligt led i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna.

”Utbetalningsförbudet” i 1975 års aktiebolagslag har, som tidigare konstaterats, numera ersatts av en reglering om värdeöverföringar från aktiebolag. Bestämmelserna om värdeöverföringar har ett vidare tillämpningsområde än utbetalningsförbudet i 1975 års lag hade. Utbetalningsförbudet i föreningslagen – som är utformat med utbetalningsförbudet i 1975 års lag som förebild – omfattar enligt sin ordalydelse endast utbetalningar i pengar. Såsom redan har konstaterats överensstämmer detta inte med den innebörd som förbudet har getts i förarbeten och doktrin. Redan denna brist på överensstämmelse mellan lagens uttryckssätt och utbetalningsförbudets verkliga innebörd talar för att utbetalningsförbudet nu bör utmönstras även från lagstiftningen om ekonomiska föreningar. Framför allt är det emellertid starka systematiska skäl som talar för en övergång till den systematik och den terminologi som finns i aktiebolagslagen. För förståelsen och tillämpningen av de båda lagarna är det nämligen viktigt att de bygger på en så långt möjligt enhetlig begreppsbildning. Vi föreslår därför att de regler i den nya lagen som begränsar möjligheterna till förmögenhetsöverföringar från föreningen ska anknyta till begreppet ”värdeöverföring”.

Det är naturligt att begreppet ”värdeöverföring” därvid bör ges i huvudsak samma innebörd som det har i aktiebolagslagen. Redan det

förhållandet att aktiebolagslagens värdeöverföringsbegrepp omfattar vissa uppräknade aktiebolagsrättsliga institut utan motsvarighet i föreningslagen gör det dock omöjligt att åstadkomma en identisk definition. Den nya föreningslagens definition bör emellertid naturligen ha samma struktur som definitionen i aktiebolagslagen. Det innebär att begreppet värdeöverföring bör innefatta dels ett antal i den nya föreningslagen särskilt angivna typer av förmögenhetsöverföringar (bl.a. vinstutdelning), dels vissa andra affärshändelser som medför att föreningens förmögenhet minskar.[25]

Frågan är då först vilka föreningsrättsliga förmögenhetsöverföringar som generellt bör anses som värdeöverföringar. När man bedömer den frågan måste man göra det med beaktande av värdeöverföringsbegreppets funktion, nämligen att avgränsa de slag av transaktioner som generellt innebär särskilda risker från kapitalskyddssynpunkt. Hit hör vinstutdelning och gottgörelse samt sådan minskning av reservfonden som sker för utbetalning till medlemmarna. Typiskt för samtliga dessa åtgärder är just att de innebär ett utflöde av kapital från föreningen. Detsamma gäller i och för sig utbetalning av medlemsinsatser m.m. i samband med att en medlem lämnar föreningen. Vi föreslår dock att det ska gälla särskilda borgenärsskyddande bestämmelser vid sådana utbetalningar. Det finns därför inte något behov av att låta utbetalningar av sistnämnda slag omfattas av begreppet värdeöverföring. Detsamma kan sägas i fråga om utskiftning efter likvidation och fusion; åtgärden innebär respektive kan innebära ett kapitalutflöde från föreningen men de risker som detta medför bör motverkas genom särskilda bestämmelser inom ramen för regelverket för likvidation respektive fusion. Av de åtgärder som är särskilt reglerade i lagen bör därför endast vinstutdelning och gottgörelse samt minskning av reservfonden för utbetalning till medlemmarna generellt anses som värdeöverföring.

Därefter återstår frågan vilka övriga ”affärshändelser” som bör omfattas av värdeöverföringsbegreppet. Enligt aktiebolagslagen omfattar begreppet affärshändelser som uppfyller två kriterier: 1. den innebär att bolagets förmögenhet minskar och 2. den har inte endast affärsmässig karaktär. I huvudsak samma kriterier bör lämpligen gälla när begreppet värdeöverföring definieras i föreningslagen. Ett särdrag hos ekonomiska föreningar ger emellertid anledning att i ett avseende överväga en avvikelse från aktiebolagslagens definition:

[25] Jfr prop. 2004/05:85 s. 372.

Den ekonomiska föreningsformen bygger på att det förekommer samhandel mellan föreningen och dess medlemmar. Vid sådan samhandel är det redan från början förutsatt att de transaktioner som genomförs ska vara förmånliga för medlemmarna. Det är därför inte givet att begreppet ”värdeöverföring” bör omfatta även sådana i och för sig förmånliga transaktioner som sker inom ramen för föreningens samhandel med medlemmarna. Det nuvarande utbetalningsförbudet anses inte hindra sådana utbetalningar till medlemmarna som sker inom ramen för föreningens vanliga affärsverksamhet, t.ex. när föreningen köper produkter från en medlem. I doktrinen har rentav uttalats att utbetalningsförbudet omfattar endast sådana utbetalningar till medlemmarna för vilka föreningen inte får vederlag i någon form. Det presumeras således att det i medlemmarnas samhandel med föreningen råder jämvikt mellan prestation och ersättning.[26]

I praktiken kan emellertid föreningens prispolitik gentemot medlemmarna innefatta vad som enligt aktiebolagslagen utgör värdeöverföring, t.ex. genom att varor eller tjänster tillhandahålls till ett pris som understiger det pris som annars gäller på marknaden eller genom att varor tas emot till ett högre pris än det som annars tillämpas. I många föreningar torde en sådan prispolitik uppfattas som den mest naturliga; medlemmarnas ekonomiska intressen gynnas genom själva samhandeln med föreningen och först i andra hand genom eventuell vinstutdelning eller gottgörelse. Frågan är om sådana förmånliga transaktioner bör omfattas av begreppet värdeöverföring.

Ett alternativ är att inte bedöma försäljning till underpris som värdeöverföring så länge priset inte understiger föreningens självkostnadspris. En sådan transaktion innebär ju inte någon förmögenhetsförlust för föreningen. Därmed finns det inte heller något intresse av att skydda föreningens borgenärer mot transaktionen. Detta innebär i sin tur att det inte finns något behov av att låta transaktionen omfattas av de borgenärsskyddande bestämmelser som ska gälla för värdeöverföringar.

Ett annat alternativ är att, på samma sätt som i aktiebolagslagen, bedöma varje avvikelse från marknadspriset som en värdeöverföring (om den inte är affärsmässigt betingad). För detta alternativ talar att en försäljning som sker till ett pris som ligger under marknadspriset men över föreningens självkostnadspris visserligen inte innebär någon förmögenhetsförlust för föreningen men ändå att föreningen går miste om en vinst. Med detta synsätt består värdeöverföringen i

[26] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 388 och K. Rodhe, *Föreningslagen, 1987 års lag om ekonomiska föreningar*, 8 uppl., s. 83 f.

att föreningen avstår från möjligheten att göra en vinst på samhandeln med medlemmen.[27]

Vi kan för vår del konstatera att det grundläggande syftet med företagande i ekonomisk förening traditionellt har varit att främja medlemmarnas ekonomi genom att medlemmarna samhandlar med föreningen. Prissättningen i förhållande till medlemmarna avspeglar detta förhållande. Det finns i och för sig inte något som hindrar att en förening även i förhållande till medlemmarna tar ut ett pris motsvarande marknadspriset för att sedan använda eventuellt överskott till utdelning. Främjandet av medlemmarnas ekonomiska intressen sker då genom vinstutdelningen. Föreningslagens civilrättsliga bestämmelser om värdeöverföring bör emellertid enligt vår mening utformas så att de inte utgör något onödigt hinder mot att medlemmarnas ekonomiska intressen främjas på traditionellt kooperativt sätt, dvs. genom själva samhandeln med föreningen. De särskilda borgenärsskyddande bestämmelser som enligt vårt förslag ska vara kopplade till begreppet värdeöverföring bör därför inte gälla när föreningen säljer till ett pris som motsvarar föreningens självkostnadspris. Motsvarande bör gälla när ett producentkooperativ köper in produkter från sina medlemmar. Begreppet värdeöverföring bör med andra ord inte omfatta transaktioner mellan föreningen och medlemmen som sker inom ramen för normal samhandel.

Mot denna bakgrund bör det grundläggande kriteriet för vad som utgör en värdeöverföring även i föreningslagen vara att det är fråga om en affärshändelse som innebär att föreningens förmögenhet minskar. På samma sätt som i aktiebolagslagen bör transaktioner som har en rent affärsmässig karaktär för föreningen undantas. I enlighet med vad som nyss har sagts bör dessutom transaktioner som utgör en naturlig del i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna undantas. Vi återkommer i författningskommentaren till den närmare innebörden av dessa kriterier.

Ytterligare en fråga är om begreppet värdeöverföring bör omfatta överföringar till andra än medlemmar. Enligt vår mening bör denna fråga – liksom på aktiebolagsrättens område – besvaras jakande. De skyddsintressen som här är aktuella gör sig gällande med samma styrka, oavsett om överföringen sker till en medlem eller till någon annan. Även gottgörelser och vinstutdelning som lämnas till icke-

[27] Ett liknande synsätt har föranlett uttagsbeskattning av en förenings medlemmar vid försäljning av el till självkostnadspris. Det har enligt det skatterättsliga regelverket inte ansetts finnas några affärsmässiga skäl för föreningen att tillämpa en prissättning som innebär att medlemmarna köper el till självkostnadspris som understiger marknadspriset. Se Regeringsrättens dom den 29 juni 2010 i mål 8208-09 och Skatteutskottets yttrande 2008/09:SkU11y s. 3–5.

medlemmar bör alltså omfattas av begreppet värdeöverföring. Detsamma gäller andra affärshändelser av ovan angivet slag, som riktar sig till andra än medlemmar. Det kan i detta sammanhang anmärkas att begreppet ”affärshändelse” i detta sammanhang bör ges en vidsträckt innebörd. Som en följd av detta bör även gåvor och andra ekonomiska tillskott som en förening lämnar av sociala eller ideella skäl bedömas som värdeöverföringar.

14.5.2 Formerna för värdeöverföring

Förslag: Som huvudregel ska värdeöverföringar från en ekonomisk förening kunna ske endast enligt bestämmelserna om vinstutdelning, gottgörelse, minskning av reservfonden för återbetalning till medlemmarna och gåva till allmännyttigt ändamål. Om samtliga medlemmar är eniga, ska dock en värdeöverföring även kunna ske i andra former.

Det nuvarande utbetalningsförbudet innebär att utbetalningar endast får ske i vissa, i lagen angivna, former. Det bakomliggande syftet med detta är att skydda de enskilda medlemmarna i föreningen. Lagens formregler förutsätts nämligen innehålla förfaranderegler som förhindrar att enskilda medlemmars rätt träds för när. I aktiebolagslagen föreskrivs också, av motsvarande skäl, att värdeöverföringar får ske enbart i vissa angivna former.[28] Behovet av att skydda medlemmarna mot omotiverade värdeöverföringar kvarstår. Den nya föreningslagen bör därför, på samma sätt som aktiebolagslagen, innehålla en bestämmelse om att värdeöverföringar får ske enbart i vissa utpekade former.

I dag får utbetalning till medlemmar ske genom överskottsutdelning (gottgörelse och vinstutdelning), återbetalning av medlemsinsatser, utbetalning vid nedsättning av medlemsinsatsernas belopp och utskiftning vid föreningens likvidation. Det är naturligt att en ny reglering på motsvarande sätt tillåter att värdeöverföring sker genom vinstutdelning och gottgörelse. Vårt förslag innebär också att medel – under vissa förutsättningar – ska kunna tillföras medlemmarna genom minskning av reservfonden. Även detta bör därför vara en tillåten form för värdeöverföring. Däremot bör lagen inte uppta återbetalning av medlemsinsatser, utbetalning efter minskning

[28] Jfr prop. 2004/05:85 s. 372 f.

av medlemsinsatsernas belopp eller utskiftning vid föreningens likvidation som tillåtna former för värdeöverföring. Skälet till detta är att de enskilda medlemmarnas skyddsbehov i dessa fall tillgodoses genom de bestämmelser som vi har behandlat i avsnitt 12.5.

Redan den nuvarande föreningslagen tillåter att föreningsstämman och, i vissa fall, styrelsen, beslutar om gåva till allmännnyttiga och därmed jämförliga ändamål (se 10 kap. 8 § föreningslagen). Det är naturligt att så ska vara fallet även i fortsättningen och att beslut om en sådan gåva, liksom enligt aktiebolagslagen (jfr 17 kap. 2 § den lagen) ska vara en tillåten form för värdeöverföring.

Skälet till att värdeöverföringar ska kunna ske enbart i vissa angivna former är, som ovan har nämnts, att skydda de enskilda medlemmarna. Det är mot den bakgrunden naturligt att bestämmelsen om detta får åsidosättas om samtliga medlemmar är eniga om det. Detta följer i och för sig av allmänna principer och i aktiebolagslagen har det därför inte tagits in någon uttrycklig bestämmelse om sådant åsidosättande. Enligt vår mening ligger det emellertid ett betydande värde i att principen framgår av lagtexten. Vi föreslår därför att det i lagen tas in en uttrycklig bestämmelse om att värdeöverföring får ske även i andra former, om samtliga medlemmar är ense om det.

14.5.3 Borgenärsskyddet vid värdeöverföringar

Förslag: Lagens borgenärsskyddsregler ska gälla för alla slag av värdeöverföringar till medlemmar och andra. Regleringen ska ta sin utgångspunkt i en beloppsspärr som anger den yttersta gränsen för hur stora värdeöverföringar som får beslutas. Beloppsspärren – som inte ska gälla vid värdeöverföring i form av gottgörelse – kompletteras med en allmän försiktighetsregel.

Det är från borgenärsskyddssynpunkt naturligt att lagen uppställer vissa begränsningar för hur stora värdeöverföringar som ska kunna ske från föreningen. Borgenärerna bör kunna förlita sig på att medlemmarna inte tar ut inbetalat insatskapital annat än i samband med en medlems avgång ur en förening. De bör också kunna förlita sig på att medel som har avsatts till bundna fonder, såsom reservfonden, inte delas ut till medlemmar eller andra. Och det bör givet-

vis inte komma i fråga att medlemmarna tar ut medel som behövs för att föreningen ska kunna fortleva och betala sina skulder.

Redan den nuvarande föreningslagen innehåller vissa bestämmelser om hur stora belopp som får tas ut ur föreningen. Enligt vår mening bör dessa bestämmelser nu i allt väsentligt anpassas till vad som gäller enligt aktiebolagslagen. Detta har uppenbara systematiska fördelar och torde dessutom innebära en viss förstärkning av borgenärsskyddet i ekonomiska föreningar.

Vi föreslår därför en beloppsspärr, utformad utifrån den s.k. nettometoden (se följande avsnitt). Beloppsspärren bör kompletteras av en försiktighetsregel av samma slag som för aktiebolag. Beloppsspärren och försiktighetsregeln bör, liksom enligt aktiebolagslagen, gälla kumulativt, dvs. en värdeöverföring bör få ske endast om den är förenlig med både beloppsspärren och försiktighetsregeln. Det innebär att beloppsspärren kommer att utgöra den yttersta gränsen för när värdeöverföringar kan komma i fråga. Därefter får de justeringar nedåt göras som tillämpningen av försiktighetsregeln kan föranleda.

I den nuvarande föreningslagen uppställs också en beloppsspärr på koncernnivå. På aktiebolagsrättens område har denna tagits bort. Det har skett med hänvisning till bl.a. att den nya förstärkta försiktighetsregeln minskade behovet av en särskild koncernspärr. Det påpekades också att tillämpningen av bestämmelsen gav upphov till mycket arbete för de berörda företagen. Det anmärktes vidare att det numera endast är i de större koncernerna som särskilda koncernredovisningar måste upprättas.[29] Av motsvarande skäl bör koncernspärren utmönstras även från lagstiftningen om ekonomiska föreningar. Det hindrar inte att koncernens kapitalbehov bör beaktas i samband med värdeöverföringar. Detta kan emellertid ske inom ramen för tillämpningen av försiktighetsregeln.

Värdeöverföring i form av gottgörelse avser en utbetalning till medlemmar av ett överskott som arbetats upp i föreningen men som ännu inte har redovisats i resultat- och balansräkningarna. Med den utformning som vi föreslår att beloppsspärren ska ha (se avsnitt 14.5.4) är det därför inte möjligt att tillämpa denna spärr på gottgörelse. I lagen bör därför anges att beloppsspärren inte ska tillämpas vid värdeöverföringar som sker i form av gottgörelse. Däremot bör försiktighetsregeln tillämpas fullt ut även vid detta slag av förmögenhetsöverföringar.

[29] Se prop. 2004/05:85 s. 381.

14.5.4 Beloppsspärren

Nettometoden

Förslag: Värdeöverföringar till medlemmar eller andra ska få ske endast om det finns full täckning för det bundna egna kapitalet omedelbart efter värdeöverföringen.

Som nyss angetts bör beloppsspärren i föreningslagen utformas på samma sätt som beloppsspärren i aktiebolagslagen (se 17 kap. 3 § i den lagen), dvs. i enlighet med den s.k. nettometoden. Detta innebär att en värdeöverföring inte ska få ske om det efter överföringen inte längre finns täckning för föreningens bundna egna kapital. Den prövning som ska göras för att ta ställning till värdeöverföringens tillåtlighet kommer i så fall att inriktas på frågan om den egendom som återstår i föreningen efter överföringen har ett redovisat värde som motsvarar bundet eget kapital.

Tillämpningen av beloppsspärren bör – på samma sätt som enligt aktiebolagslagen – ta sin utgångspunkt i den senast fastställda balansräkningen och vad som där anges om tillgångar, skulder och förpliktelser samt fritt och bundet eget kapital. En ekonomisk förenings balansräkning fastställs dock först på årsstämman, vanligen några månader efter utgången av det räkenskapsår som balansräkningen avser (balansdagen). Det innebär att det kan ha skett förändringar i det bundna egna kapitalet efter balansdagen, t.ex. genom beslut om insatsemission. Sådana förändringar bör beaktas vid tillämpningen av beloppsspärren. Också detta överensstämmer med vad som gäller enligt aktiebolagslagen.

Som vi återkommer till i avsnitt 14.5.6 föreslår vi att vinstutdelning ska kunna ske på extra stämma. Bland annat i den situationen aktualiseras frågan hur beloppsspärren ska tillämpas när en värdeöverföring sker under löpande räkenskapsår. Den frågan uppkommer naturligtvis också om medlemmarna kommer överens om att en värdeöverföring ska ske i någon annan än de i lagen utpekade formerna.

I 17 kap. 4 § aktiebolagslagen finns en reglering av denna fråga. Där sägs att under tiden från och med den årsstämma där balansräkningen och resultaträkningen för ett räkenskapsår fastställs fram till nästa årsstämma får värdeöverföringar ske med ett sammanlagt belopp som uppgår till högst det belopp som vid den första årsstämman var tillgängligt för värdeöverföring. Vid beräkning av utrymmet

för värdeöverföring ska ändringar i det bundna egna kapitalet som har skett efter den senaste årsstämman beaktas. Bestämmelserna kan sägas innebära att det är tillåtet att utnyttja ett vid en årsstämma konstaterat värdeöverföringsutrymme fram till nästa årsstämma, dock att hänsyn måste tas till förändringar som under året har ägt rum i det bundna egna kapitalet. Däremot medger bestämmelsen varken s.k. förskottsutdelning (dvs. utnyttjande av ett överskott från ett tidigare räkenskapsår som ännu inte har kommit till uttryck i en fastställd balansräkning) eller s.k. interimsutdelning (dvs. utnyttjande av ett under löpande räkenskapsår upparbetat överskott). Motsvarande bör gälla i fråga om värdeöverföring från en ekonomisk förening.

En värdeöverföring kan bestå i en överföring av ett visst belopp i pengar men det kan även vara fråga om överföring av annan egendom, s.k. sakvärdesutdelning. I det senare fallet kan den överförda egendomen ha ett verkligt värde som är högre än det bokförda värdet. Värdeöverföringen kan då ge upphov till en skatteskuld hos föreningen. Sådana latenta skatteförpliktelser bör beaktas när utrymmet för värdeöverföringen bestäms. Vi föreslår dock inte någon särskild lagregel om detta utan de latenta skatteförpliktelserna bör, liksom vid tillämpningen av aktiebolagslagen, ske inom ramen för försiktighetsregeln (se avsnitt 14.5.5). Även utdelning av s.k. orealiserade vinster bör prövas mot försiktighetsregeln.

Koncernspärren

Bedömning: Den s.k. koncernspärren bör inte överföras till den nya lagen.

Föreningslagen innehåller, som tidigare nämnts, en särskild beloppsspärr på koncernnivå, den s.k. koncernspärren. Denna spärr, som gäller utöver den vanliga beloppspärren, innebär att en moderförening inte får dela ut mer än vad som enligt en fastställd koncernbalansräkning för det senaste räkenskapsåret redovisats som koncernens fria egna kapital. Vinstutdelning i en moderförening förutsätter därför att det finns fritt eget kapital enligt både balansräkningen för moderföreningen och koncernbalansräkningen. Om koncernbalansräkningen inte utvisar något fritt eget kapital, utgör detta hinder för utdelning i moderföreningen, oavsett om det enligt moder-

föreningens egen balansräkning finns ett visst fritt eget kapital i moderföreningen.

1975 års aktiebolagslag innehöll en motsvarande koncernspärr men den överfördes inte till den nu gällande aktiebolagslagen. Skälet var bl.a. att motsvarande borgenärsskydd kunde ges inom ramen för den utvidgade försiktighetsregel som togs in i lagen. Av betydelse var också att det inte längre fanns något generellt krav på att moderbolag skulle upprätta koncernredovisning. Det ansågs också att fastställandet av vad som utgjorde eget kapital i koncernen kunde föranleda ett oproportionerligt omfattande arbete.

Enligt vår mening finns det inte anledning att se annorlunda på behovet och lämpligheten av en koncernspärr i fråga om ekonomiska föreningar. Såsom framgår av följande avsnitt föreslår vi att försiktighetsregeln i föreningslagen utformas på samma sätt som i aktiebolagslagen och att denna försiktighetsregel ska tillämpas även på koncernnivå. Vi föreslår därför att den nya föreningslagen inte ska innehålla någon koncernspärr och att koncernförhållandena i stället ska beaktas inom ramen för försiktighetsregeln.

14.5.5 Försiktighetsregeln

Förslag: En värdeöverföring ska få genomföras endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till

1. de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, samt
2. föreningens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Om föreningen är moderförening, ska motsvarande prövning göras även på koncernnivå.

I dag får en ekonomisk förening inte dela ut vinst om det med hänsyn till föreningens eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med ”god affärssed”. Den utvidgade försiktighetsregeln i aktiebolagslagen innebär att värdeöverföring får ske endast om den framstår som ”försvarlig”. Formuleringen tydliggör att en viss försiktighet eller aktsamhet alltid måste iakttas vid beslut om värdeöverföringar. Vi föreslår att försiktighetsregeln utformas på samma sätt i den nya föreningslagen.

Det innebär att prövningen av värdeöverföringsutrymmet även i fortsättningen bör göras med hänsyn till föreningens behov av konsolidering, dess likviditet och dess ställning i övrigt. Med *konsolidering* avses en förstärkning av föreningens ekonomiska ställning. Denna kan mätas bl.a. genom förhållandet mellan eget och främmande kapital (skulder). Ju större andel av föreningens tillgångar som har finansierats med eget kapital, desto bättre soliditet har föreningen. En förbättring av soliditeten innebär följaktligen en konsolidering av föreningen. Begreppet *likviditet* hänför sig till föreningens kortfristiga betalningsförmåga. Vinstutdelning eller annan värdeöverföring får inte ske om det kan befaras att föreningen därigenom hamnar i en likviditetskris och inte kan sköta sina löpande utbetalningar. Att föreningens *ställning i övrigt* ska beaktas innebär att hänsyn ska tas till varje händelse som kan påverka föreningens finansiella ställning. Såväl händelser som har inträffat före som de som har inträffat efter räkenskapsårets slut omfattas, t.ex. vikande försäljning, betydande ny konkurrens, en kraftig försvagning i konjunkturen eller att flera nyckelpersoner har lämnat föreningen.

De nu angivna kriterierna ger uttryck för att föreningen måste ha en sund ekonomi för att vinstutdelning eller annan värdeöverföring ska få ske. Vad som i detta avseende bör krävas måste bedömas med hänsyn till förhållandena i den enskilda föreningen. Ett eget kapital som framstår som tillräckligt för en förening med viss inriktning på sin verksamhet kan vara alldeles otillräckligt för en förening som är verksam i en annan bransch. Det är mot den bakgrunden naturligt att det – liksom i aktiebolagslagen – i lagen anges att man vid bedömningen av om en värdeöverföring är försvarlig särskilt ska beakta de krav som *verksamhetens art, omfattning och risker* ställer på storleken av föreningens egna kapital.

14.5.6 Beslutsordning vid vinstutdelning och gottgörelse

Förslag: Beslut om vinstutdelning och gottgörelse ska fattas av föreningsstämman. Föreningsstämman ska även kunna bemyndiga styrelsen att besluta om gottgörelse. I stadgarna ska kunna bestämmas att styrelsen får besluta om gottgörelse även utan stämmans bemyndigande.

Föreningsstämman ska inte kunna besluta om vinstutdelning eller gottgörelse i större utsträckning än vad styrelsen har före-

slagit eller godkänt annat än om det finns en sådan skyldighet enligt stadgarna.

Beslut om vinstutdelning ska kunna fattas vid såväl ordinarie som extra föreningsstämma. Vid extra föreningsstämma ska dock endast kunna beslutas om s.k. efterutdelning.

Vem ska kunna fatta beslut om vinstutdelning och gottgörelse?

Beslut om gottgörelse och vinstutdelning fattas enligt gällande rätt av föreningsstämman, se 10 kap. 5 § föreningslagen. För beslut om gottgörelse gäller dock att föreningsstämman kan uppdra åt styrelsen att fatta sådant beslut. Detta framstår i huvudsak som en lämplig ordning. I många ekonomiska föreningar har emellertid utvecklats en praxis där föreningsstämman regelmässigt ger styrelsen bemyndigande att besluta om gottgörelse. Det årliga bemyndigandet till styrelsen har som en följd av detta närmast kommit att uppfattas som en onödig formalitet. Det talar för att det bör finnas en möjlighet att i stadgarna bestämma att beslut om gottgörelse ska fattas av styrelsen. En sådan ordning är även från principiell utgångspunkt rimlig. Det är styrelsen som ansvarar för och beslutar om föreningens prispolitik gentemot medlemmarna. I vilken utsträckning gottgörelse kan och bör utgå hänger ofta direkt samman med den tillämpade prispolitiken. Väljer styrelsen att sätta priserna så att föreningen får en god vinstmarginal, kan det som regel vara naturligt att de vinster som därigenom upparbetas relativt snart återförs till medlemmarna genom gottgörelse. Är vinstmarginalerna mindre, torde också behovet av att lämna gottgörelse vara avsevärt mindre. Sambandet mellan prispolitik och gottgörelser talar således för att beslut om gottgörelse mera regelmässigt bör kunna fattas av styrelsen.

En vetorätt för styrelsen?

Enligt 18 kap. 1 § aktiebolagslagen får bolagsstämman som huvudregel inte besluta om vinstutdelning av större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt. Detta brukar betecknas som ”styrelsens vetorätt”. Denna vetorätt infördes i 1975 års aktiebolagslag med motiveringen att det i allmänhet är styrelsen som bäst kan bedöma hur stor utdelning som är lämplig och som dessutom bättre företräder bolagets långsiktiga intressen. Även i förarbetena till den nu-

varande aktiebolagslagen poängteras att ett bolags styrelse ofta har bäst möjlighet att bedöma frågor om värdeöverföringar.[30] Dessa skäl gör sig enligt vår mening gällande med samma styrka för ekonomiska föreningars del. Vi föreslår därför att det införs en motsvarande vetorätt i föreningslagen. Vetorätten bör dock inte vara undantagslös. Om stadgarna innehåller bestämmelser om att föreningen är skyldig att dela ut ett visst belopp eller en viss del av det fria egna kapitalet, bör styrelsen inte kunna förhindra en sådan utdelning. En annan sak är att sådana stadgebestämmelser ändå inte kan tillämpas, om den aktuella utdelningen inte ryms inom de gränser som beloppsspärren och försiktighetsregeln ställer upp.

Beslut om vinstutdelning på extra stämma?

Huvudprincipen i föreningslagen är att vinstutdelning enbart kan beslutas på ordinarie föreningsstämma (jfr 7 kap. 4 § andra stycket 2 föreningslagen). Det anses visserligen att det finns ett visst utrymme att besluta om vinstutdelning även på extra föreningsstämma. En förutsättning för det är dock att samtliga medlemmar är ense om att beslutet tas på detta sätt. En annan förutsättning är att borgenärsintresset inte kränks.[31] Det senare blir uppenbarligen svårare att bedöma vid en extra stämma, eftersom det då inte finns någon ”färsk” årsredovisning som kan läggas till grund för en bedömning av utrymmet för vinstutdelning.

Rättsläget var tidigare detsamma på aktiebolagsrättens område. Genom den nya aktiebolagslagen har det emellertid blivit möjligt att fatta majoritetsbeslut om vinstutdelning på extra bolagsstämma.[32] Det har i det sammanhanget införts *dels* kompletterande borgenärsskyddande bestämmelser, *dels* bestämmelser som syftar till att säkerställa att aktieägarna får ett fullgott beslutsunderlag.

Enligt vår mening bör ekonomiska föreningar ha samma möjligheter som aktiebolag att besluta om vinstutdelning på extra stämma. Detta kräver – precis som på aktiebolagslagens område – att det införs särskilda bestämmelser till borgenärernas och medlemmarnas skydd. Borgenärsintresset kan tillgodoses *dels* genom den allmänna beloppsspärren och försiktighetsregeln, *dels* genom den särskilda bestämmelse, motsvarande 17 kap. 4 § aktiebolagslagen, som vi har

[30] Se prop. 2004/05:85 s. 403.
[31] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 253 med hänvisningar.
[32] Se prop. 2004/05:85 s. 400–403.

föreslagit i avsnitt 14.5.4. Vi återkommer i avsnitt 14.5.7 till frågan om vilket särskilt underlag som medlemmarna ska tillhandahållas när en fråga om vinstutdelning ska behandlas på extra stämma.

14.5.7 Underlaget för beslut om vinstutdelning m.m.

Förslag: Inför ett beslut om vinstutdelning eller gottgörelse, ska styrelsen upprätta ett förslag till beslut. Till förslaget ska fogas ett motiverat yttrande från styrelsen med ställningstagande till om den föreslagna vinstutdelningen eller gottgörelsen är försvarlig med hänsyn till försiktighetsregeln. Om tillgångar eller skulder har värderats till verkligt värde i den balansräkning som ligger till grund för förslaget, ska i yttrandet även anges hur stor del av det egna kapitalet som beror på att en sådan värdering har tillämpats. Ett sådant yttrande ska även upprättas i samband med att styrelsen, efter bemyndigande, beslutar om gottgörelse.

Vid vinstutdelning enligt aktiebolagslagen ska styrelsen eller, om förslaget till vinstutdelning har väckts av annan, förslagsställaren upprätta ett förslag till beslut (se 18 kap. 2 § aktiebolagslagen). Aktiebolagslagen innehåller också ytterligare bestämmelser om den information som ska tillhandahållas aktieägarna innan beslut fattas. Även i ekonomiska föreningar bör det givetvis tillhandahållas ett underlag innan föreningsstämman beslutar om vinstutdelning. Vi bedömer att det är värdefullt om lagen ger uttryckligt besked om vilket underlag som ska tillhandahållas. På samma sätt som i aktiebolag bör detta underlag innefatta ett förslag till beslut. I ett aktiebolag kan inte bara styrelsen utan även enskilda aktieägare lägga fram ett sådant förslag. Detta kan vara naturligt i ett aktiebolag vars huvudsakliga syfte normalt är att generera vinst till aktieägarna. I en ekonomisk förening där vinstutdelningen främst utgör ett komplement till den ekonomiska nytta som medlemmarna tillförs genom samhandeln med föreningen är aktiebolagslagens reglering på denna punkt inte lika ändamålsenlig. Mot den bakgrunden och då det normalt endast torde vara styrelsen som har en samlad bild av föreningens verksamhet bör enligt vår mening endast styrelsen kunna lägga fram förslag om vinstutdelning till stämman. En medlem bör dock givetvis ändå kunna ta initiativ till vinstutdelning genom att väcka frågan genom

en motion till föreningsstämman, som i sin tur kan ge direktiv till styrelsen att lägga fram ett förslag till beslut om vinstutdelning.

För att kunna tjäna som beslutsunderlag bör förslaget till beslut vara så preciserat att det kan läggas till grund för beslut. De uppgifter som ska finnas med bör i stort vara desamma som enligt aktiebolagslagen (se 18 kap. 3 § aktiebolagslagen). I aktiebolag lämnas vinstutdelning med ett belopp på varje aktie. För ekonomiska föreningar gäller emellertid att vinstutdelning kan ske i olika former (exempelvis som efterlikvid eller återbäring) och förslaget bör därför innehålla detaljerade uppgifter om hur rätten till utdelning ska beräknas.

Vid vinstutdelning enligt aktiebolagslagen är styrelsen skyldig att upprätta ett särskilt motiverat yttrande om huruvida den föreslagna utdelningen är försvarlig (se 18 kap. 4 § aktiebolagslagen). Om föreningens tillgångar eller skulder har värderats till verkligt värde, ska det dessutom i yttrandet anges hur stor del av det egna kapitalet som beror på att en sådan värdering har tillämpats. Enligt vår mening bör reglerna i föreningslagen avseende vinstutdelning och gottgörelse utformas på samma sätt som i 18 kap. 4 § aktiebolagslagen.

Såsom vi har varit inne på i avsnitt 14.5.6 uppkommer det ett särskilt behov av underlag om en fråga om vinstutdelning ska tas upp på extra stämma. Det behovet bör kunna tillgodoses genom bestämmelser av samma slag som finns i aktiebolagslagen. Aktiebolagslagens bestämmelser om beslutsunderlag inför beslut om vinstutdelning på extra stämma innebär bl.a. följande. I förslaget till beslut om vinstutdelning ska det bl.a. anges hur stor del av det enligt den senast fastställda balansräkningen disponibla beloppet som finns kvar efter det senaste beslutet om värdeöverföring. Till förslaget ska fogas *dels* vissa handlingar som lades fram på den ordinarie stämman, däribland årsredovisningen, *dels* en redogörelse från styrelsen över händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning som har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades med uppgift om förändringar i bolagets bundna egna kapital under denna tid. Om bolaget har en revisor, ska denne yttra sig över redogörelsen (se 18 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen). Vi föreslår att bestämmelser av motsvarande slag införs i den nya föreningslagen.

14.5.8 Reservfonden

Bedömning: I lagen bör inte tas in några regler om att en viss del av årets nettovinst ska avsättas till reservfonden.

Förslag: Reservfonden ska kunna användas för täckning av förlust som har uppstått under pågående räkenskapsår. Den ska dessutom, efter särskilt tillstånd, få användas för återbetalning till medlemmarna eller för annat ändamål.

En ekonomisk förening behöver inte ha något visst lägsta eget kapital, motsvarande aktiekapitalet i ett aktiebolag. Visserligen måste medlemmarna bidra med insatser och inbetalda insatser räknas som bundet kapital. Insatserna kan emellertid vara låga och insatskapitalet är dessutom ”rörligt” i så måtto att medlemmarna som huvudregel har rätt att få tillbaka inbetalade insatser i samband med avgång ur föreningen. Detta bidrar till att borgenärsskyddet i föreningslagen är svagare än i aktiebolagslagen.

Föreningslagens nuvarande bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfonden ger dock, kan det hävdas, ett visst extra borgenärsskydd. En förening tvingas ”spara” ett visst belopp, innan vinstutdelning kan ske. Eftersom reservfonden utgör bundet eget kapital, kan föreningen inte använda motsvarande belopp för utbetalning till medlemmarna. Detta talar för att bestämmelserna om obligatorisk avsättning till reservfonden har en praktisk funktion och bör bestå.

Mot detta ska vägas de skäl som låg till grund för avskaffandet av kravet på avsättning till reservfonden för aktiebolag. Visserligen är bestämmelserna om avsättning till reservfonden utformade på ett annat sätt i föreningslagen än de motsvarande bestämmelserna i den tidigare aktiebolagslagen och de argument som angavs för att ta bort kravet på avsättning till reservfonden i aktiebolag har därför inte full relevans i fråga om ekonomiska föreningar. Likväl får det anses att också föreningslagens bestämmelser ger ett förhållandevis svagt borgenärsskydd. Sålunda kan medlemmarna undvika avsättningsskyldigheten genom att anpassa föreningens prispolitik så snävt att det i praktiken inte uppkommer något överskott som kan avsättas till reservfonden. I doktrinen har reglerna om obligatorisk avsättning till reservfonden därför uppfattats som relativt overksamma för att få föreningarna att konsolidera sin ställning.[33]

[33] Se K. Rodhe, *Föreningslagen, 1987 års lag om ekonomiska föreningar*, 8 uppl., s. 85 och A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 388.

En viss förbättring av reglerna om avsättning till reservfond skulle kunna åstadkommas om man, såsom i den finska lagen, uppställde ett krav på att avsättningsskyldigheten ska bestå till dess att reservfonden uppgår till ett visst lägsta belopp. På så vis skulle det skapas ett ”minimikapital” i föreningen, även om detta skulle ske successivt och förutsätta att föreningens verksamhet ger överskott. Även en sådan ordning kan dock vara mindre effektiv i ett borgenärsperspektiv, i vart fall om en förening medvetet, genom sin prispolitik, väljer att inte redovisa något överskott som kan avsättas till reservfonden. Denna lösning har därför samma principiella svaghet som det nuvarande systemet med reservfond.

Enligt vår bedömning talar detta för att också föreningslagens krav på avsättning till reservfonden bör tas bort. En sådan förändring innebär också en förenkling av regelverket och en minskning av föreningarnas administrativa börda. Vi föreslår därför att det i den nya föreningslagen inte tas in några bestämmelser om avsättning till reservfonden i samband med vinstutdelning.

Den fråga som därefter infinner sig är om ett avskaffande av kravet på avsättning till reservfond också bör föranleda att reservfonden som sådan avskaffas eller, i vart fall, att bestämmelserna om att fonden ska utgöra bundet eget kapital ändras. Vi anser dock att det även i fortsättningen bör finnas bestämmelser om en reservfond och att denna fond liksom hittills bör räknas till bundet eget kapital. Ett skäl för det är att avsättning till reservfonden fortfarande framstår som en lämplig åtgärd i de övriga situationer, där föreningslagen i dag föreskriver sådan avsättning. Vi föreslår därför att belopp som en avgående medlem inte får tillbaka av sin insats och belopp som en förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av förlagsandelen även i fortsättningen ska avsättas till reservfonden. Vidare bör det även i framtiden vara möjligt att i stadgarna ta in bestämmelser om avsättning till reservfonden, t.ex. stadgebestämmelser som motsvarar de bestämmelser som i dag finns i föreningslagen. Det bör även vara möjligt för föreningsstämman att i enskilda fall besluta om att fritt eget kapital ska föras över till reservfonden. Särskilt det sista ger medlemmarna särskilda möjligheter att genom uppbyggandet av en betydande reservfond skapa ett starkt kapitalskydd i föreningen, något som kan vara av stor betydelse för att föreningen ska kunna skaffa sig förtroende bland kreditgivare och andra. Om lagen dessutom innehåller bestämmelser om fondens användning, så att fonden inte kan upplösas enbart genom ett enkelt föreningsbeslut, stärks kapitalskyddet ytterligare.

Vi föreslår således att reservfonden ska finnas kvar och att användningen av fondens medel, liksom i dag, ska regleras i lag.

Det är naturligt att fonden, liksom i dag, ska kunna användas för förlusttäckning (jfr 10 kap. 6 § tredje stycket föreningslagen). I dag kan detta ske endast i fråga om sådan förlust som framgår av en fastställd balansräkning. En följd av detta är att förluster som har uppkommit under löpande räkenskapsår inte kan täckas med hjälp av reservfonden förrän räkenskapsåret har avslutats och en balansräkning för det året har fastställts. Behov av förlusttäckning kan emellertid ibland uppstå redan innan någon balansräkning har kunnat fastställas. Ett aktiebolag har numera möjlighet att använda sig av reservfondens medel för förlusttäckning även om förlusten ännu inte framgår av en fastställd balansräkning (se 20 kap. 36 § aktiebolagslagen). Motsvarande ordning bör gälla för ekonomiska föreningar.

Det kan någon gång inträffa att en ekonomisk förening har en reservfond som är onödigt stor. Så kan t.ex. vara fallet om föreningen har minskat omfattningen av en tidigare mycket betydande verksamhet. Det bör därför finnas ett utrymme för att i speciella fall minska reservfonden för annat ändamål än förlusttäckning. I dag kan detta ske efter särskild dispens från Bolagsverket. Såsom vi återkommer till i avsnitt 16 anser vi att denna dispensbestämmelse bör avskaffas. Det är emellertid viktigt att reservfonden inte kan upplösas i situationer där detta skulle innebära risker för borgenärerna. Vi föreslår därför att det i och för sig ska finnas utrymme för minskning av reservfonden för t.ex. återbetalning av medel till medlemmarna eller för avsättning till fri fond men att en sådan minskning ska kunna ske endast efter ett särskilt tillståndsförfarande som ger borgenärerna ett gott skydd.

Frågan är då hur ett sådant tillståndsförfarande bör utformas. Enligt vår mening bör bestämmelserna i 20 kap. aktiebolagslagen om minskning av reservfonden användas som förebild. Det innebär att en förening som vill minska reservfonden för återbetalning till medlemmarna eller för avsättning till fri fond bör vara skyldig att ansöka om tillstånd till detta hos Bolagsverket. Inför en sådan ansökan bör det åligga föreningen att skriftligen underrätta sina kända borgenärer om den planerade minskningen av reservfonden. Borgenärerna ges därmed möjlighet att motsätta sig ansökan. Om en minskning av reservfonden inte riskerar att inkräkta på borgenärernas intressen, framstår emellertid ett sådant underrättelseförfarande som onödigt. Det bör därför vara möjligt att i stället för underrättelsen till borgenärerna inhämta en revisors yttrande över frågan

om minskningen medför någon fara för borgenärerna. Om revisorn uttalar att han eller hon inte har funnit att det finns någon sådan fara, bör underrättelse till borgenärerna kunna underlåtas. Bolagsverket bör därefter utfärda en kallelse på föreningens borgenärer. Om ingen borgenär motsätter sig minskningen av reservfonden, bör Bolagsverket, utan någon särskild lämplighetsprövning, ge föreningen tillstånd att verkställa minskningsbeslutet. I annat fall bör frågan överlämnas till domstols prövning. För att domstolen ska kunna bifalla ansökan, trots att någon borgenär motsätter sig den, bör det – på samma vis som enligt 20 kap. aktiebolagslagen – krävas att föreningen visar att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller att de på annat sätt har betryggande säkerhet för sina fordringar. Det föreslagna förfarandet överensstämmer i stora drag med det borgenärsskyddsförfarande som tillämpas vid fusion.

15 Upplösning av ekonomiska föreningar

15.1 Inledning

En ekonomisk förening kan upplösas genom bl.a. fusion och likvidation. Bestämmelserna om fusion i föreningslagen har ganska nyligen ändrats (se prop. 2007/08:15 Gränsöverskridande fusioner, m.m. och SFS 2008:3). Syftet med ändringarna var att anpassa bestämmelserna till EU:s direktiv om gränsöverskridande fusioner[1] men även att göra vissa anpassningar till aktiebolagslagens fusionsbestämmelser. I lagstiftningsarbetet konstaterades dock att mer genomgripande förändringar borde anstå till den översyn av föreningslagen som vi nu genomför.[2] Vi har därför övervägt frågan vilka ytterligare förändringar som bör göras i bestämmelserna om fusion mellan ekonomiska föreningar.

Aktiebolagslagen innehåller bestämmelser om delning av ett aktiebolag. Några motsvarande bestämmelser finns inte för ekonomiska föreningar. Om en ekonomisk förening behöver dela upp sin verksamhet i två eller flera delar, måste detta därför ske på annat sätt. Vi har mot denna bakgrund övervägt om det bör införas bestämmelser om delning i föreningslagen.

I vårt delbetänkande har vi föreslagit bestämmelser om hur en ekonomisk förening ska kunna upplösas genom ett förenklat förfarande. I allt väsentligt har våra överväganden om ett förenklat förfarande för upplösning godtagits under remissbehandlingen och vi återkommer därför inte till denna fråga. I vårt delbetänkande föreslog vi också en del ändringar i bestämmelserna om likvidation. I slutbetänkandet har vi gjort en samlad översyn av föreningslagens likvidationsbestämmelser.

[1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/56/EG av den 26 oktober 2005 om gränsöverskridande fusioner av bolag med begränsat ansvar.
[2] Se prop. 2007/08:15 s. 72.

15.2 Fusion

15.2.1 Föreningslagens nuvarande regler om fusion

De närmare bestämmelserna om fusion finns i 12 kap. föreningslagen. Fusion innebär att en eller flera ekonomiska föreningar går samman genom att samtliga tillgångar och skulder i en eller flera av föreningarna övertas av en annan förening. Vid fusionen upplöses den eller de överlåtande föreningarna utan likvidation och upphör att existera. Medlemmarna i en överlåtande förening blir genom fusionsförfarandet medlemmar i den övertagande föreningen (se 12 kap. 1 § föreningslagen). En fusion kan ske på två sätt; genom *kombination* eller *absorption*. Kombination innebär att två eller flera överlåtande föreningar förenas i en helt ny, övertagande förening. Absorption innebär att en eller flera överlåtande föreningar blir del av (”absorberas”) i en befintlig, övertagande, förening.

Föreningslagens bestämmelser om fusion fick sin nuvarande utformning år 2008, i samband med tillkomsten av de särskilda reglerna för gränsöverskridande fusioner, dvs. fusioner mellan föreningar från olika länder. I det sammanhanget skedde en viss, dock inte fullständig, anpassning till aktiebolagslagens bestämmelser om fusion.

Förfarandet vid fusion är noga reglerat i lagen. En central beståndsdel i förfarandet är upprättandet av en fusionsplan, som är första steget i genomförandet av en fusion. Fusionsplanen, som ska vara gemensam för de föreningar som deltar i fusionen, ska upprättas av styrelserna för överlåtande och, vid absorption, övertagande föreningar (se 12 kap. 4 § föreningslagen). Planen ska ha ett visst i lagen närmare angivet innehåll. Uppgift ska lämnas bl.a. om

- varje förenings namn, organisationsnummer och säte,
- den planerade tidpunkten för överlåtande förenings upplösning och
- vilka rättigheter i den övertagande föreningen som ska tillkomma innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening eller vilka åtgärder i övrigt som ska vidtas till förmån för dessa innehavare.

I planen ska också finnas en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av om fusionen är lämplig för föreningarna. Om fusionen sker genom kombination, ska planen även innehålla stadgar för den övertagande förening, som tillkommer

genom fusionsförfarandet, och vissa uppgifter om blivande funktionärer i denna förening.

Till planen ska dessutom fogas viss kompletterande information, däribland en kopia av de inblandade föreningarnas årsredovisningar för de senaste tre räkenskapsåren (se 12 kap. 5 § föreningslagen). Om fusionsplanen har upprättats senare än sex månader efter utgången av det senaste räkenskapsåret för vilket årsredovisning och revisionsberättelse har lämnats, ska det även bifogas en översiktlig redogörelse för vissa i lagen närmare angivna förhållanden avseende föreningens ekonomiska utveckling under denna period. Även vissa yttranden från föreningarnas revisorer ska fogas till planen.

Nästa steg i förfarandet är att fusionsplanen ges in till Bolagsverket för registrering. Detta ska ske inom en månad från det att planen upprättades. Bolagsverket ska kungöra uppgiften att fusionsplanen har registrerats (se 12 kap. 6 § föreningslagen).

Sedan kungörelse har skett ska fusionsplanen godkännas av föreningsstämman i samtliga överlåtande föreningar (se 12 kap. 7 § föreningslagen). En sådan stämma får hållas tidigast en månad efter det att uppgiften om fusionsplanens registrering har kungjorts. För att föreningsstämmans beslut om godkännande ska vara giltigt krävs att beslutet biträds av minst nio tiondelar av de röstberättigade eller att det fattas på två på varandra följande föreningsstämmor och på den senare stämman biträds av minst två tredjedelar av de röstande (se 12 kap. 9 § föreningslagen).

Om fusionsplanen godkänns och blir gällande i de föreningar som deltar i fusionen, ska överlåtande föreningars kända borgenärer underrättas om den planerade fusionen (se 12 kap. 10 § föreningslagen). Därefter ska den övertagande föreningen, eller vid kombination, den äldsta av de överlåtande föreningarna, ansöka om tillstånd att verkställa fusionsplanen. En sådan ansökan ska göras hos Bolagsverket. Ansökan ska ges in inom en månad efter det att fusionsplanen har blivit gällande i samtliga föreningar och senast två år efter det att uppgiften om att planen har registrerats har kungjorts (se 12 kap. 11 § föreningslagen).

Bolagsverket ska avslå ansökan, om fusionsplanen inte har godkänts i behörig ordning eller om den till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot stadgarna. Ansökan ska också avslås, om det föreligger vissa konkurrensrättsliga hinder mot fusionen (se 12 kap. 12 § föreningslagen).

Om Bolagsverket finner att det inte finns något hinder mot ansökan, ska verket utfärda kallelse på överlåtande förenings borge-

närer (se 12 kap. 14 § föreningslagen). Verket ska skyndsamt kungöra kallelsen i Post- och Inrikes Tidningar och skicka en särskild underrättelse om kallelsen till Skatteverket. Motsätter sig inte någon borgenär fusionen, ska Bolagsverket ge tillstånd till fusionen. Om någon borgenär motsätter sig fusionen, ska Bolagsverket i stället överlämna ärendet till allmän domstol (se 12 kap. 15 § föreningslagen). Domstolen ska lämna tillstånd till fusionen, om det visas att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller har betryggande säkerhet för sina fordringar. I annat fall ska ansökan avslås (se 12 kap. 16 § föreningslagen).

Slutligen ska fusionen, om tillstånd att verkställa fusionsplanen har meddelats, registreras hos Bolagsverket. Ansvaret för att göra registreringsanmälan åvilar styrelsen i den övertagande föreningen. Anmälan ska göras senast två månader från Bolagsverkets tillstånd lämnades, eller från allmän domstols lagakraftvunna beslut om tillstånd (se 12 kap. 17 § föreningslagen).

I och med registreringen inträder fusionens samtliga rättsverkningar (se 12 kap. 18 § föreningslagen). Det innebär att den överlåtande föreningen i och med registreringen upplöses och att dess tillgångar och skulder övergår på den övertagande föreningen. Vid kombination anses den övertagande föreningen bildad genom registreringen. Vidare blir medlemmarna i den överlåtande föreningen i stället medlemmar i den övertagande föreningen.

15.2.2 Aktiebolagslagens regler om fusion

Fusionsförfarandet enligt aktiebolagslagen har stora likheter med det förfarande som gäller enligt föreningslagen. Några betydelsefulla skillnader finns dock. Dessa redovisas i det följande.

Förändringar i ägarkretsen och fusionsvederlag

Vid en fusion mellan ekonomiska föreningar blir medlemmarna i överlåtande föreningar alltid medlemmar i övertagande föreningar. Det sker alltså inte någon förändring i ägarkretsen och det utgår därför i princip inte heller någon ersättning för fusionen (s.k. fusionsvederlag) till medlemmarna i den överlåtande föreningen. Detta hindrar dock inte att det i praktiken kan förekomma att vissa be-

lopp utväxlas, i syfte att utjämna skillnader i värde som kan finnas mellan andelar i överlåtande respektive övertagande förening.

Förhållandena är annorlunda vid en fusion mellan aktiebolag. I aktiebolagslagen anges att fusionsvederlag ska utgå till aktieägarna i det eller de överlåtande bolagen. Vederlaget ska bestå av aktier i det övertagande bolaget eller av pengar. Mer än hälften av vederlagets sammanlagda värde ska dock utgöras av aktier (se 23 kap. 2 § aktiebolagslagen). Anledningen till detta är att en minoritetsaktieägare i ett överlåtande bolag inte genom ett bolagsstämmobeslut om fusion helt ska kunna berövas sin ställning av aktieägare. Bestämmelsen ska förstås på så sätt att *samtliga* aktieägare har rätt till ett fusionsvederlag som till mer än hälften består av aktier i det övertagande bolaget.[3] I de fall fusionsvederlaget delvis består av kontanter sker i så måtto en förändring i delägarkretsen att ägarna i det överlåtande bolaget kan få ett mindre ägande i det övertagande bolaget än vad de hade i det överlåtande bolaget.

Ägarnas godkännande av fusionsplanen

Föreningslagens krav på att föreningsstämman i överlåtande förening ska godkänna fusionsplanen motsvaras för aktiebolagens del av ett krav på att bolagsstämman i de överlåtande bolagen ska godkänna fusionsplanen. I aktiebolagslagen finns dessutom en bestämmelse om stämmoprövning i det *övertagande* bolaget. Bestämmelsen innebär att aktieägare som innehar minst fem procent av aktierna i det övertagande bolaget har rätt att påkalla att frågan om godkännande av fusionsplanen prövas av stämman (se 23 kap. 15 § andra stycket aktiebolagslagen). Denna minoritetsskyddsregel är föranledd av en bestämmelse i EU:s tredje bolagsrättsliga direktiv.[4] Direktivet är inte tillämpligt på ekonomiska föreningar.

Borgenärsskydd

För fusion mellan aktiebolag gäller enligt 23 kap. 19 § aktiebolagslagen att samtliga bolag som deltar i fusionen ska underrätta sina kända borgenärer om fusionen. Även borgenärerna i övertagande bolag ska således, i motsats till vad som gäller enligt föreningslagen,

[3] Se prop. 2007/08:155 s. 28.
[4] Artikel 8 i Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978.

underrättas. Vidare ska Bolagsverket, när ansökan om tillstånd att verkställa fusionen har gjorts, kalla även övertagande bolags borgenärer (se 23 kap. 22 § aktiebolagslagen). Någon sådan underrättelse eller kallelse är dock inte nödvändig om revisorerna i yttrande över fusionsplanen har uttalat att de inte har funnit att fusionen medför någon fara för borgenärerna (se 23 kap. 19 § andra stycket och 22 § första stycket 1 aktiebolagslagen).

Om borgenärerna i det övertagande bolaget omfattas av kallelseförfarandet har de dock samma rätt att motsätta sig fusionen som borgenärerna i det överlåtande bolaget har. Denna rätt har motiverats med att fusionen kan få negativa konsekvenser även för det övertagande bolagets borgenärer, eftersom detta bolag genom att överta skulder från de överlåtande bolagen kan få en försämrad soliditet och likviditet.[5]

Revisorsgranskning

Enligt aktiebolagslagen ska en fusionsplan granskas av revisorer som de deltagande bolagen har utsett (se 23 kap. 11 § aktiebolagslagen). Revisorerna ska bl.a. yttra sig i frågan om fusionsvederlaget och grunderna för vederlagets fördelning har bestämts på ett sakligt och korrekt sätt. De ska också göra vissa andra uttalanden, bl.a. om värderingen av bolagens tillgångar och skulder. Vid absorption ska revisorerna särskilt ange om de har funnit att fusionen inte innebär någon fara för övertagande bolags borgenärer. Även kravet på revisorsgranskning har sitt ursprung i EU:s tredje bolagsrättsliga direktiv.[6]

Skydd för innehavare av särskilda rättigheter

Aktiebolagslagen innehåller bestämmelser till skydd för innehavare av särskilda rättigheter i överlåtande bolag (se 23 kap. 5 § föreningslagen). Också denna reglering är föranledd av det tredje bolagsrättsliga direktivet.[7] Innehavare av teckningsoptioner, konvertibler eller andra värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande bolag ska ges minst samma rättigheter i det övertagande bolaget. Syftet med

[5] Se S. Andersson, S. Johansson, R. Skog m.fl., *Aktiebolagslagen. En kommentar*, Del III, s. 23:38.
[6] Se artikel 10 i Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978.
[7] Se artikel 15 i Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978.

bestämmelsen är att säkerställa att innehavarna av sådana rättigheter i överlåtande bolag inte ska göra några rättsförluster i samband med en fusion, eftersom dessa rättigheter inte utan vidare kan åberopas mot det övertagande bolaget. Enligt bestämmelsen ska innehavarna efter fusionen ha minst motsvarande rättigheter i det övertagande bolaget, såvida de inte enligt fusionsplanen har fått rätt att få värdepapperen inlösta av det övertagande bolaget.

Med begreppet särskilda rättigheter avses framförallt konverterings- eller optionsrätt till nya aktier men även till skuldebrev hörande rätt till andel i vinst, rätt till styrelserepresentation och rätt att utse revisor i bolaget.[8]

Förenklat förfarande för fusion

Om samtliga deltagande bolag i en fusion är privata aktiebolag, kan fusionen genomföras på ett förenklat sätt. Det ställs då inte något krav på att fusionsplanen registreras eller att den godkänns på bolagsstämma, under förutsättning att samtliga aktieägare har undertecknat fusionsplanen (se 23 kap. 14 § andra stycket och 15 § fjärde stycket aktiebolagslagen). Bolagen kan i stället direkt ta nästa steg i förfarandet, nämligen underrättelserna till borgenärerna om fusionen.

15.2.3 Jämförelser med viss nordisk rätt

Finsk rätt

I den finska lagen om andelslag finns bestämmelser om fusion som i stor utsträckning motsvarar bestämmelserna i den svenska föreningslagen. Det finns dock en del skillnader som är intressanta för våra överväganden om utformningen av föreningslagens fusionsregler.

Fusionsvederlag

Enligt finsk rätt kan det utgå fusionsvederlag i samband med fusionen. I lagen om andelslag anges att det överlåtande andelslagets medlemmar som fusionsvederlag får andelar i det övertagande andelslaget. Fusionsvederlaget kan också bestå av pengar, annan egendom eller åtaganden (se 16 kap. 1 § lagen om andelslag). Sådan annan

[8] Se SOU 1992:83 s. 168 och 338 f. samt prop. 1993/94:196 s. 179.

egendom kan vara s.k. tilläggsandelar eller placeringsandelar i andelslaget.[9] Som en konsekvens av att fusionsvederlag ska utgå är även bestämmelserna om fusionsplanens innehåll utförligare än de svenska reglerna om fusionsplanen.

Ägarnas beslut om fusion

Ett beslut om fusion fattas i överlåtande andelslag av andelsstämman. Om det är fråga om fusion mellan mor- och dotterföretag (s.k. dottersammanslutningsfusion) kan dock styrelsen i det överlåtande företaget besluta om fusionen.

När det gäller det övertagande andelslaget är det som huvudregel tillräckligt att beslutet fattas av styrelsen i andelslaget. För andra beslut än beslut om dottersammanslutningsfusion gäller dock att beslutet ska fattas av andelsstämman, om det begärs av medlemmar med minst fem procent av samtliga medlemmars sammanlagda röstetal eller det mindre röstetal som anges i stadgarna.

Borgenärsskyddsbestämmelser

Ett överlåtande andelslags borgenärer har rätt att motsätta sig en fusion vid ett förfarande som innefattar kallelse på andelslagets borgenärer. Lagen innehåller dessutom bestämmelser som ger visst skydd för borgenärerna i ett övertagande andelslag. Om det av det revisorsyttrande som ska fogas till fusionsplanen framgår att fusionen kan äventyra betalningar till det övertagande andelslagets borgenärer, ska även dessa borgenärer omfattas av kallelseförfarandet (se 16 kap. 6 § lagen om andelslag).

Registermyndigheten ska registrera fusionen om ingen borgenär har motsatt sig den eller om borgenärerna enligt en domstols dom har fått betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar (se 16 kap. 15 § lagen om andelslag). Om en borgenär har motsatt sig fusionen, ska registermyndigheten underrätta andelslaget om detta. Frågan om fusion förfaller om inte andelslaget inom en månad visar att det har väckt talan för fastställelse av att borgenären har fått betalning eller betryggande säkerhet för sin fordran eller om inte andelslaget och borgenären gemensamt begär att behandlingen av ärendet hos registermyndigheten ska skjutas upp.

[9] Se RP 176/2001 rd s. 162.

Revisorsgranskning

Styrelserna i de andelslag som deltar i fusionen ska utse en eller flera revisorer med uppgift att till varje andelslag som deltar i fusionen avge ett yttrande över fusionsplanen. I yttrandet ska bedömas om fusionsplanen ger riktiga och tillräckliga uppgifter om grunderna för bestämmande av fusionsvederlaget och om fördelningen av vederlaget. I yttrandet till det övertagande andelslaget ska dessutom utredas om fusionen kan äventyra betalningen av andelslagets skulder (se 16 kap. 4 § lagen om andelslag).

Ingen registrering av fusionsplanen

Den finska lagen kräver inte att fusionsplanen ska registreras och kungöras innan den kan prövas på andelsstämman. Skälet för detta uppges i lagens förarbeten vara att registreringen inte är nödvändig för att informera delägarna, eftersom dessa får information genom den kallelse som ska skickas ut en månad före andelsstämman. Vidare anges att det krav på registrering som återfinns i den finska aktiebolagslagen är föranlett av bestämmelser i EU:s tredje bolagsdirektiv (fusionsdirektivet), vilket inte är tillämpligt för andelslag.[10]

Norsk rätt

Fusionsvederlag

Varje medlem i det övertagande samvirkeforetaket ska genom fusionen bli medlem i det övertagande samvirkeforetaket. Därutöver kan fusionsvederlag utgå och det ska i så fall som huvudregel fördelas mellan medlemmarna baserat på deras omsättning med foretaket. Fusionsvederlaget till medlemmarna i det överlåtande foretaket får dock inte stå i missförhållande till de värden som det överlåtande samvirkeforetaket har tillfört det övertagande samvirkeforetaket genom fusionen (se 8 kap. 106 § samvirkelova).

[10] Se RP 176/2001 rd s. 162.

Ägarnas beslut om fusion

Beslut om fusion ska fattas av årsmötet i varje deltagande samvirkeföretak (se 8 kap. 103 § samvirkelova). Det är alltså inte ens i det övertagande samvirkeföretaket tillräckligt att beslutet fattas av styrelsen.

Borgenärsskyddsbestämmelser

Varje samvirkeföretak som deltar i fusionen ska anmäla beslut om fusionen till registreringsmyndigheten. Myndigheten kungör beslutet och underrättar borgenärerna i respektive företak om att de kan motsätta sig fusionen inom viss tid. Regleringen skyddar också det övertagande samvirkeföretakets borgenärer.

Dansk rätt

Den danska lagen om erhvervsdrivende virksomheder innehåller bl.a. bestämmelser om fusion mellan andelsselskab (se 6 a kap. 21 a § i den lagen). Genom fusionen blir medlemmarna i det överlåtande andelsselskabet medlemmar i det övertagande selskabet. Beslut om fusion fattas i det överlåtande andelsselskabet av generalförsamlingen med de majoritetsregler som gäller för beslut om stadgeändring. I det övertagande andelsselskabet fattas beslutet som huvudregel av selskabets högsta ledningsorgan.

När det gäller de närmare detaljerna vid ett fusionsförfarande hänvisar den danska lagen till bestämmelserna i 15 kap. aktieselskabsloven. Dessa ska tillämpas analogt med nödvändiga anpassningar till förhållanden som är speciella för andelsselskab. Fusionsreglerna innebär i korthet att det ska upprättas en fusionsplan med visst innehåll och att planen ska ges in till registreringsmyndigheten för offentliggörande. Det ska också lämnas en förklaring från revisorerna att borgenärerna i samtliga involverade selskaber får antas vara tillräckligt säkrade efter fusionen.[11]

[11] Se J. Mikkelsen, *Erhvervsdrivende virksomheder – en lovkommentar*, 2 udg., s. 187.

15.2.4 Överväganden och förslag

Förändringar i ägarkretsen och fusionsvederlag

Bedömning: Medlemmarna i den eller de överlåtande föreningarna bör även i fortsättningen bli medlemmar i den övertagande föreningen.

Förslag: I lagen införs bestämmelser om att fusionsvederlag kan utgå till de medlemmar vars rättigheter minskar i värde genom fusionen. I de fall fusionsvederlag ska utgå ska detta framgå av fusionsplanen.

Föreningslagen bygger, som tidigare har nämnts, på principen att det vid fusion inte sker någon förändring i medlemskretsen. I stället blir medlemmarna i den överlåtande föreningen utan vidare medlemmar i den övertagande föreningen. Syftet med en fusion mellan ekonomiska föreningar är i första hand att föra över den överlåtande föreningens medlemmar till den övertagande föreningen och först i andra hand att föra över den överlåtande föreningens tillgångar.[12]

En första fråga är om detta bör gälla även i fortsättningen. Minoritetsskyddsaspekter talar starkt för att medlemmarna i en överlåtande förening bör bli medlemmar i den övertagande föreningen. För medlemmen kan medlemskapet ha en avsevärd ekonomisk betydelse och ett mistat medlemskap skulle kunna innebära kännbara ekonomiska förluster. Dessutom skulle ett fusionsbeslut som innebär att några, men inte alla, medlemmar i en överlåtande förening blir medlemmar i den övertagande föreningen komma i konflikt med likhetsprincipen. Av dessa skäl bör lagen även i fortsättningen undantagslöst kräva att samtliga medlemmar i den överlåtande föreningen genom fusionen blir medlemmar i den övertagande föreningen.

En annan fråga är om föreningslagen bör tillåta att det lämnas fusionsvederlag från någon av de föreningar som deltar i fusionen till medlemmarna i någon av de andra deltagande föreningarna. Det är givet att den som genom fusion blir medlem i en förening, i vilken han eller hon dittills inte har varit medlem, i och med fusionen förvärvar en andel i denna förening, en andel som regelmässigt betingar ett visst ekonomiskt värde. Men bör det även vara möjligt

[12] Se prop. 1951:34 s. 188.

att vid fusionen bestämma att något slag av särskild ekonomisk kompensation ska betalas från någon av de berörda föreningarna till en eller flera grupper av medlemmar? Det förekommer redan att ersättning lämnas till medlemmarna i någon av föreningarna för att utjämna förmögenhetsförhållanden, exempelvis så att dessa medlemmar under en viss period får ett högre och förmånligare avräkningspris för levererade produkter. Ett sådant tillvägagångssätt torde inte stå i strid med gällande rätt. Behovet av att utge någon form av ”tilläggsvederlag” torde främst göra sig gällande i de fall där värdet av en andel i den övertagande föreningen understiger värdet av en andel i en överlåtande förening. Det är enligt vår mening rimligt att medlemmarna i en överlåtande förening i detta läge kan kompenseras för den förmögenhetsminskning som fusionen innebär för dem. Det är emellertid inte endast medlemmarna i den överlåtande föreningen som kan hamna i ett sämre läge efter en fusion. Även värdet av en andelsrätt i en övertagande förening kan minska genom en fusion. Exempelvis kan en förening som genom absorption tillförs en annan förenings samtliga tillgångar och skulder hamna i ett mer ansträngt ekonomiskt läge, vilket kan inverka negativt på värdet av en andelsrätt i föreningen. Även i denna situation kan därför en kompensation vara berättigad. Det praktiska behovet av sådana ”utjämningsmekanismer” talar starkt för att föreningslagen bör ge utrymme till fusionsvederlag. En sådan ordning överensstämmer för övrigt med den finska respektive den norska lagen.

Det bör därför införas bestämmelser om att fusionsvederlag kan lämnas. Fusionsvederlag bör kunna lämnas i pengar. Redan i dag ges, som nyss anförts, kompensation även i annan form. Det saknas anledning att inskränka möjligheterna till sådan kompensation. Även annan förmögenhetsöverföring bör därför vara möjlig, t.ex. genom att medlemmarna i övertagande förening ges ett högre avräkningspris under viss period eller tillgodoförs förlagsandelar i den övertagande föreningen.

Det ligger i sakens natur att ett sådant fusionsvederlag i princip inte bör vara större än att värdet av medlemmens andel efter fusionen tillsammans med ett eventuellt utgående fusionsvederlag motsvarar värdet av hans eller hennes andel före fusionen. Vederlag bör givetvis inte kunna användas för att gynna vissa medlemmar på andras bekostnad. I den norska lagen kommer detta till uttryck i en särskild bestämmelse. Enligt vår mening följer detta dock redan av likhetsprincipen och behöver inte utsägas särskilt i lagen.

Våra överväganden i denna del medför att fusionsplanen även för ekonomiska föreningar bör innehålla uppgifter om vad som ska gälla för fusionsvederlag, om ett sådant ska betalas (jfr 23 kap. 7 § 2 och 3 aktiebolagslagen). Vidare bör – när fusionsvederlag ska betalas – revisorerna även uttala sig i fråga om detta och om grunderna för dess fördelning har bestämts på ett sakligt och korrekt sätt (jfr 23 kap. 11 § aktiebolagslagen), se vidare nedan.

Ägarnas godkännande av fusionsplanen

Förslag: I lagen införs en möjlighet för en minoritet om minst fem procent av de röstberättigade i den övertagande föreningen att begära att fusionsplanen ska underställas föreningsstämman i den föreningen.

Som redan nämnts är det i dag inte nödvändigt att föreningsstämman i den övertagande föreningen godkänner fusionsplanen. I en övertagande förening krävs endast att planen godkänns av föreningens styrelse.

Frågan om fusionsplanen ska underställas föreningsstämman även i den övertagande föreningen behandlades i det lagstiftningsarbete som föregick den nuvarande föreningslagen. Kooperationsutredningen lade då ett förslag om att fusionsplanen skulle godkännas även av föreningsstämman i den övertagande föreningen. Syftet med förslaget var att ge den föreningens medlemmar möjlighet att förhindra en betungande sammanslagning med en förening som var underlägsen på tillgångssidan.[13] Kooperationsutredningen menade att en fusion mellan två föreningar kunde bli väl så ingripande i medlemmarnas möjligheter att få sina ekonomiska intressen tillgodosedda i den övertagande föreningen som i den överlåtande föreningen. Som exempel nämndes situationen att om den överlåtande föreningen hade en nedsliten produktionsapparat, som snart måste utrangeras, skulle fusionen innebära att ett större antal medlemmar utnyttjade den övertagande föreningens produktionskapacitet. Detta kunde medföra att den övertagande föreningens effektivitet, åtminstone kortsiktigt, sjönk, med risk för att en medlem fick lägre

[13] Se SOU 1984:9 s. 271.

ersättning för sin medverkan i föreningen och att föreningens gottgörelser till medlemmarna påverkades negativt.[14]

Kooperationsutredningens förslag genomfördes inte. I förarbetena till den nuvarande föreningslagen sades att en fusion, från den övertagande föreningens synpunkt, är en affärstransaktion bland andra.[15] I senare lagstiftningsärenden har liknande bedömning gjorts, varvid har framhållits att en fusion inte i lika hög grad påverkar medlemmarnas rättigheter och status i en övertagande förening jämfört med en överlåtande förening.[16]

Det kan inte förnekas att en fusion ibland, för den övertagande föreningen, utgör enbart en affärstransaktion bland andra. I det enskilda fallet kan emellertid en fusion få mycket betydande konsekvenser även för medlemmarna i övertagande förening och det är därför inte orimligt att de har ett mera direkt inflytande över beslutet än de har i dag. Vårt förslag om fusionsvederlag innebär dessutom att en övertagande förening i samband med en fusion kan bli tvungen att betala ut medel till medlemmarna i den andra föreningen. Även detta talar för att medlemmarna i den övertagande föreningen bör ha större inflytande över fusionen. En sådan möjlighet finns också i såväl norsk som finsk föreningsrättslig lag och i aktiebolagslagen. Det berättigade intresset av att kunna utöva inflytande på fusionsbeslutet är dock betydligt mindre i den övertagande föreningen än i en överlåtande förening. Det bör därför inte finnas något generellt krav på ett stämmobeslut i den övertagande föreningen. För föreningsstämmans beslut i frågan bör i stället krävas att detta initieras av en viss andel bland föreningens röstberättigade. Motsvarande reglering i aktiebolagslagen är väl ägnad att överföras till föreningslagen.

Enligt vår mening bör alltså föreningslagen anpassas till vad som gäller enligt aktiebolagslagen i fråga om ägarnas godkännande av fusionsplanen. Detta innebär att röstberättigade som innehar minst fem procent av det totala antalet röster i övertagande bolag bör ha rätt att påkalla att frågan om godkännande av fusionsplanen prövas av föreningsstämman.

---

[14] Se SOU 1984:9 s. 272 f.

[15] Se prop. 1986/87:7 s. 231.

[16] Se prop. 2005/06:150 s. 125 och prop. 2007/08:15 s. 79. I prop. 2005/06:150 s. 125 konstaterades att det finns anledning att se olika på minoritetsskyddet för medlemmar i en övertagande förening jämfört med medlemmar i en överlåtande förening. Det skyddsintresse som gör sig gällande för medlemmar i en övertagande förening sades vara svagare än för medlemmarna i överlåtande förening. Även i prop. 2007/08:15 s. 79 framhölls att en fusion inte kan anses vara lika ingripande för den övertagande föreningens medlemmar som för medlemmarna i en överlåtande förening.

Borgenärsskyddet

Förslag: Borgenärerna i samtliga föreningar som deltar i fusionen ska underrättas om en förestående fusion. Även övertagande förenings borgenärer ska ha rätt att motsätta sig att fusionsplanen verkställs. Om revisorerna i yttrande över fusionsplanen har uttalat att de inte har funnit att fusionen medför någon fara för den övertagande föreningens borgenärer, ska dock dessa borgenärer inte behöva underrättas.

Enligt gällande rätt finns det, som tidigare har konstaterats, inga särskilda bestämmelser om skydd för den *övertagande* föreningens borgenärer. Dessa borgenärer ska således inte underrättas om fusionen och de har inte heller rätt att motsätta sig dess genomförande. Inte heller ska revisorna vid sin granskning uttala sig om eventuella risker för den övertagande föreningens borgenärer.

Frågan om borgenärsskyddsreglerna i föreningslagen bör ges ett vidare tillämpningsområde har diskuterats i tidigare förarbeten.[17] Det har då uttalats att frågan om bestämmelserna även ska skydda borgenärerna i övertagande förening bör ses mot bakgrund av de borgenärsskyddsbestämmelser som föreningslagen i övrigt innehåller. Vi har behandlat frågan om borgenärsskydd vid värdeöverföringar från en förening i avsnitt 14. Värdeöverföringar i samband med fusion omfattas dock inte av de föreslagna bestämmelserna.

De skäl som har angetts för att låta aktiebolagslagens borgenärsskyddsregler gälla även övertagande bolags borgenärer gör sig emellertid gällande även i fråga om ekonomiska föreningar. Således kan en övertagande förening genom övertagandet av de överlåtande föreningarnas skulder få en försämrad soliditet och likviditet, vilket kan påverka borgenärernas möjligheter att få betalning för sina fordringar. Behovet av borgenärsskyddsregler blir dessutom ännu större om det, som vi föreslagit, införs en möjlighet att som ett led i fusionen betala ut medel från den ena eller andra föreningen såsom fusionsvederlag. Exempelvis bör ett fusionsvederlag som ska betalas till medlemmarna i en överlåtande förening inte få försämra möjligheterna för den övertagande föreningens borgenärer att få betalt; i vart fall bör detta inte accepteras utan att dessa borgenärer får en möjlighet att invända mot fusionen.

[17] Se prop. 2007/08:15 s. 74.

Föreningslagens regler bör därför innefatta ett visst skydd även för den övertagande föreningens borgenärer. En anpassning till vad som gäller för aktiebolag bör därför ske också i detta avseende. Utformningen av borgenärsskyddsreglerna i aktiebolagslagen framstår som väl lämpade även för ekonomiska föreningar. Regelverket bör därför utformas på följande sätt. En övertagande förening ska – precis som en överlåtande förening – underrätta sina borgenärer om fusionen. Bolagsverket ska kalla dessa borgenärer i samband med kallelseförfarandet. Borgenärerna ska ha rätt att motsätta sig fusionen. Någon skyldighet att underrätta en övertagande förenings borgenärer ska dock inte finnas om en revisor har uttalat att han eller hon inte har funnit att fusionen innebär någon fara för denna förenings borgenärer (jfr 23 kap. 19 och 22 §§ aktiebolagslagen). I så fall ska dessa borgenärer inte heller ha rätt att motsätta sig fusionen.

Revisorsgranskning

Förslag: Revisorsgranskningen av fusionsplanen ska även innefatta en granskning av fusionsvederlaget och att grunderna för dess fördelning har bestämts på ett sakligt och korrekt sätt. En revisor som granskar fusionsplanen ska vara auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag.

Mot bakgrund av våra förslag om att fusionsvederlag ska kunna utgå och om ökat borgenärsskydd bör revisorsgranskningen av fusionsplanen vara mer omfattande än vad som är fallet i dag.

Som tidigare har nämnts anser vi att revisorsyttrandet, i de fall då fusionsvederlag ska utgå, bör innefatta även ett uttalande om detta och om huruvida grunderna för dess fördelning har bestämts på ett sakligt och korrekt sätt. I yttrandet bör då också – på motsvarande sätt som är föreskrivet i 23 kap. 11 § första stycket aktiebolagslagen – anges vilka värderingsmetoder som har använts vid värderingen av föreningens tillgångar och skulder.

Vidare bör det vid en fusion genom absorption av yttrandet framgå om revisorn har funnit att fusionen medför fara för att borgenärerna i den övertagande föreningen inte ska få sina fordringar betalda (jfr 23 kap. 11 § andra stycket 1 aktiebolagslagen).

I aktiebolagslagen uppställs ett krav på att den revisor som granskar fusionsplanen ska vara auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag. Även i detta avseende bör föreningslagen anpassas efter aktiebolagslagen. Detta ligger väl i linje med vad vi har föreslagit om revision i ekonomiska föreningar (se avsnitt 11).

Skyddet för innehavare av särskilda rättigheter

Förslag: Det införs en rätt för innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening att få minst motsvarande rättigheter i den övertagande föreningen. Detta ska dock inte gälla om innehavaren enligt fusionsplanen har rätt att få sina värdepapper inlösta av den övertagande föreningen.

Aktiebolagslagens bestämmelser om skydd för särskilda rättighetshavare har, som ovan nämnts, sitt ursprung i det tredje bolagsrättsliga direktivet. Detta direktiv är inte tillämpligt på ekonomiska föreningar. EU-rätten nödvändiggör alltså i och för sig inte att det införs en motsvarande bestämmelse i föreningslagen.

I ekonomiska föreningar utgörs de särskilda rättighetshavarna främst av innehavare av förlagsandelar. I föreningslagen sägs att det i fusionsplanen ska anges vilka rättigheter i den övertagande föreningen som ska tillkomma innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening eller vilka åtgärder som ska vidtas till förmån för innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter. Detta innebär dock inte utan vidare att innehavare av förlagsandelar efter fusionen har samma rättigheter i den övertagande föreningen som de hade i den överlåtande föreningen. Enligt vår mening finns det emellertid inget rimligt skäl att ge innehavare av särskilda rättigheter i en ekonomisk förening en mindre skyddad position än vad som är fallet i ett aktiebolag. Det bör därför i den nya föreningslagen tas in bestämmelser om att innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening ska ges minst motsvarande rättigheter i den övertagande föreningen. Bestämmelserna bör ges samma utformning som de motsvarande bestämmelserna i aktiebolagslagen.

Förenklat förfarande för fusion

Förslag: Vid fusion där alla medlemmar i samtliga deltagande föreningar har undertecknat fusionsplanen ska det inte krävas vare sig att fusionsplanen registreras eller att den underställs föreningsstämmans beslut.

Det förenklade fusionsförfarande som aktiebolagslagen erbjuder och som har beskrivits ovan (se avsnitt 15.2.2), torde ha praktisk betydelse främst när de inblandade bolagen har en eller ett fåtal ägare. Så är vanligtvis inte fallet vid fusion mellan ekonomiska föreningar. Det har därför tidigare ansetts att nyttan av motsvarande bestämmelser om förenklat fusionsförfarande i föreningslagen är begränsad.[18] Vi har i och för sig förståelse för denna synpunkt. Vid merparten av alla fusioner torde det vara lämpligast att fusionsplanen behandlas på föreningsstämman med de krav på visst kallelseförfarande som uppställs i lagen. Det kan dock förekomma fusioner mellan ekonomiska föreningar där ett förfarande av det slag som aktiebolagslagen tillåter skulle innebära en inte obetydlig förenkling; så blir i synnerhet fallet när det är fråga om fusioner mellan föreningar med få medlemmar. Med rätt utformning kan ett sådant förfarande bara ge fördelar för de berörda föreningarna och medlemmarna. Enligt vår mening bör därför även föreningslagen innehålla bestämmelser om ett förenklat fusionsförfarande.

De moment som, vid ett förenklat fusionsförfarande enligt aktiebolagslagen, får underlåtas är dels registreringen och kungörandet av fusionsplanen före bolagsstämmans beslut, dels bolagsstämmans behandling av fusionsplanen. Syftet med kravet på att fusionsplanen ska registreras och kungöras före bolagsstämmans beslut är att minoritetsaktieägare i det övertagande bolaget ska ges möjlighet att begära stämmoprövning av fusionsplanen.[19] Om samtliga aktieägare har undertecknat fusionsplanen, finns det emellertid inget minoritetsintresse att skydda; samtliga aktieägare har ju redan genom sitt undertecknande av fusionsplanen ställt sig bakom den föreslagna fusionsplanen.

Enligt den nuvarande föreningslagen ska fusionsplanen underställas föreningsstämman i den eller de *överlåtande* föreningarna. Ett förenklat förfarande bör utformas så att ett sådant under-

[18] Se Ds 2006:22 s. 92.
[19] Se S. Andersson, S. Johansson, R. Skog, *Aktiebolagslagen. En kommentar*, Del III, s. 23:30.

ställande inte ska krävas om samtliga medlemmar i den eller de överlåtande föreningarna har undertecknat fusionsplanen. Vi har ovan föreslagit att en minoritet av de röstberättigade i den *övertagande* föreningen ska kunna påkalla stämmoprövning även i den föreningen. Det är naturligt att detta inte bör gälla om också samtliga medlemmar i den övertagande föreningen redan har undertecknat fusionsplanen.

Klandertalan

Bedömning: I föreningslagen bör inte tas in någon motsvarighet till aktiebolagslagens särskilda frist för klander av bolagsstämmobeslut om fusion.

Ett bolags- eller föreningsstämmobeslut ska normalt klandras inom tre månader från beslutet. I vissa angivna fall, då beslutet är behäftat med särskilt svåra brister – beslutet är en nullitet – kan klandertalan väckas även efter tremånadersfristens utgång. I aktiebolagslagen finns emellertid, som ovan har nämnts, en särskild bestämmelse som inskränker tiden för klandertalan mot bolagsstämmobeslut om fusion till sex månader från beslutet även i de s.k. nullitetsfallen. Aktiebolagslagens bestämmelse är föranledd av det tredje bolagsrättsliga direktivet. Detta direktiv är inte tillämpligt på ekonomiska föreningar. Det saknas enligt vår mening anledning att införa motsvarande bestämmelse i föreningslagen.

Fusion mellan olika associationsformer

Bedömning: Det bör inte införas några ytterligare möjligheter att genomföra en fusion mellan en ekonomisk förening och ett företag av en annan associationsform.

I dag är det inte möjligt att genomföra en fusion mellan företag av olika associationsformer. Det enda undantaget är fusion mellan en moderförening och dess helägda dotteraktiebolag. För sådan fusion finns särskilda bestämmelser i 12 kap. föreningslagen, bestämmelser som enligt vår mening bör föras över till den nya föreningslagen. Bolagsverket har under vårt arbete upplyst att verket ibland får frågor om det är möjligt att fusionera olika associationsformer med

varandra, exempelvis så att en ekonomisk förening genom fusion går upp i ett aktiebolag.

Det kan finnas situationer då ett sådant förfarande skulle fylla ett både praktiskt och legitimt behov. Frågan om fusion mellan företag av olika associationsform rör dock principiella associationsrättsliga frågor som inte lämpligen bör behandlas inom ramen för ett uppdrag som enbart gäller lagstiftningen om ekonomiska föreningar.

15.3 Delning av ekonomisk förening

15.3.1 Gällande rätt

Såsom redan har nämnts innehåller föreningslagen inte några bestämmelser om delning av ekonomiska föreningar. Någon motsvarighet till aktiebolagslagens delningsinstitut finns således inte. I de fall då en ekonomisk förening vill dela upp sin verksamhet får detta ske med användande av befintliga regler i föreningslagen. Vill föreningen t.ex. upphöra med en del av sin verksamhet och föra över denna till en eller flera andra föreningar kan detta ske genom beslut på föreningsstämman att föreningen inte längre ska driva denna verksamhet. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan ett sådant beslut också förutsätta ett särskilt beslut om stadgeändring. Det går emellertid inte att inom ramen för ett sådant förfarande besluta om bildandet av en ny förening. Inte heller går det att inom ramen för förfarandet bestämma vilka som ska vara kvar som medlemmar i den gamla föreningen och vilka som eventuellt enbart ska vara medlemmar i en nybildad förening.

Om medlemmarna i stället vill föra över föreningens hela verksamhet till två eller flera andra befintliga föreningar, kan de besluta att föreningen ska gå i likvidation. De tillgångar som utskiftas till medlemmarna i samband med likvidationen kan sedan användas som insats i de andra föreningarna.

15.3.2 Huvuddragen i aktiebolagslagens delningsförfarande

Aktiebolagslagens regler om delning finns i 24 kap. Reglerna går tillbaka på EU:s sjätte bolagsdirektiv[20] och påminner i stora delar om reglerna om fusion i 23 kap. aktiebolagslagen. Av 24 kap. 1 § aktiebolagslagen framgår att ett aktiebolag kan delas genom att bolagets tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra aktiebolag mot vederlag till aktieägarna i det överlåtande bolaget. Lagen erbjuder två sätt att genomföra en delning. Det ena alternativet innebär att det överlåtande bolagets samtliga tillgångar och skulder övertas av två eller flera andra bolag. Det överlåtande bolaget upplöses då utan likvidation. Det andra alternativet innebär att en del av det överlåtande bolagets tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra bolag utan att det överlåtande bolaget upplöses. Det eller de bolag som övertar tillgångar och skulder kan vara redan bildade bolag eller bolag som bildas genom delningen.

Den ersättning som ska betalas till aktieägarna i det överlåtande bolaget – delningsvederlaget – kan bestå av aktier i det eller de övertagande bolagen men kan även delvis utgöras av pengar (se 24 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Delningsförfarandet inleds med att styrelserna för det överlåtande och det eller de övertagande bolagen upprättar en gemensam delningsplan. Om delningen innebär att ett eller flera av de övertagande bolagen ska bildas i samband med delningen, utgör delningsplanen stiftelseurkund för dessa bolag. Planen ska innehålla bl.a. en noggrann beskrivning av de tillgångar och skulder som ska överföras, med uppgift om verkligt värde. Av planen ska även framgå vilket delningsvederlag som ska lämnas. Delningsplanen ska granskas av en revisor (se 24 kap. 7, 8 och 13 §§ aktiebolagslagen).

Planen ska sedan ges in till Bolagsverket för registrering i aktiebolagsregistret. Uppgift om registreringen ska kungöras. Delningsplanen ska alltid underställas bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Dessutom finns det en möjlighet för en aktieägarminoritet i ett övertagande bolag att begära att planen underställs även bolagsstämman i det bolaget. Ett beslut om godkännande av delningsplanen är giltigt om det har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädda vid stämman (se 24 kap. 16–19 §§ aktiebolagslagen).

[20] ”Fissionsdirektivet”, se Rådets sjätte direktiv 82/891/EEG av den 17 december 1982 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om delning av aktiebolag.

När delningsplanen har blivit gällande i samtliga bolag, ska dessa underrätta sina kända borgenärer om delningsbeslutet. Det överlåtande bolaget ska därefter ansöka om tillstånd att verkställa delningsplanen. Ansökan görs hos Bolagsverket som utfärdar kallelse på bolagens borgenärer. Om ingen borgenär motsätter sig ansökan, ska Bolagsverket ge bolagen tillstånd att verkställa delningsplanen. I annat fall ska ärendet överlämnas till allmän domstols prövning. Om tillstånd till verkställande av delningsplanen meddelas, ska delningen registreras i aktiebolagsregistret (se 24 kap. 20–27 §§ aktiebolagslagen).

När en anmälan om delning har registrerats, inträder de rättsverkningar som anges i 24 kap. 28 § aktiebolagslagen; överlåtande bolags tillgångar och skulder förs över till det eller de övertagande bolagen, aktieägarna i det överlåtande bolaget blir aktieägare i övertagande bolag, överlåtande bolag, som ska upplösas genom delningen, anses upplöst och övertagande bolag, som ska bildas genom delningen, anses bildade.

Tabell 15.1 Antal ärenden hos Bolagsverket om delning av aktiebolag

År	Totalt inkomna ärenden	Avslutade ärenden
2010[21]	22	13
2009	188	144
2008	88	81
2007	61	57
2006	27	27

15.3.3 Jämförelser med viss nordisk rätt

Finsk rätt

I den finska lagen om andelslag finns bestämmelser om delning som har flera grunddrag gemensamt med den svenska aktiebolagslagens bestämmelser om delning.

Således kan ett andelslag delas så att dess tillgångar och skulder helt eller delvis övergår till ett eller flera andelslag och det ursprungliga andelslagets medlemmar som delningsvederlag får andelar i det övertagande andelslaget. Delningsvederlaget får också bestå av pengar, annan egendom och åtaganden (se 17 kap. 1 § lagen om andelslag). Delningen kan verkställas antingen genom att det överlåtande (med

[21] Per den 23 september 2010.

den terminologi som används i lagen om andelslag det ”ursprungliga”) andelslagets alla tillgångar och skulder övergår till två eller flera övertagande andelslag och det ursprungliga andelslaget upplöses, s.k. *total delning*, eller genom att en del av det ursprungliga andelslagets tillgångar och skulder övergår till ett eller flera övertagande andelslag, s.k. *partiell delning*. Delningen kan vidare ske genom överlåtelse till ett verksamt andelslag eller till ett andelslag som bildas i samband med delningen.

De deltagande andelslagens styrelser ska upprätta en delningsplan som ska revisorsgranskas. Planen ska anmälas för registrering och registermyndigheten ska utfärda kallelse på borgenärer. En sådan kallelse kan ersättas av ett särskilt förfarande om företagssanering i enlighet med lagen om företagssanering (se 17 kap. 8 § lagen om andelslag).

Beslut om delning fattas i det ursprungliga andelslaget av andelsstämman, medan beslutet i det övertagande andelslaget som huvudregel fattas av styrelsen. En medlemsminoritet i ett övertagande andelslag kan emellertid begära att beslutet även i detta andelslag ska fattas av andelsstämman. Sedan dessa beslut har fattats ska anmälan om verkställande av delningen göras till registermyndigheten. Om ingen borgenär har motsatt sig delningen, eller om borgenärerna enligt en domstols dom har fått betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, ska registermyndigheten registrera delningen. I annat fall måste det andelslag vars borgenärer motsätter sig ansökan väcka en separat talan mot borgenärerna, med yrkande om fastställelse av att borgenärerna har fått betalning eller betryggande säkerhet för sin fordran.

Norsk rätt

Även den norska lagen om samvirkeforetak innehåller bestämmelser om delning (fisjon). Bestämmelserna påminner i stort om de finska reglerna och anger således (se 9 kap. 119 § lov om samvirkeforetak) att delning av ett samvirkeforetak kan ske genom att tillgångar och skulder överförs från en överlåtande förening (overdragande foretak) till en eller flera övertagande föreningar (overtakande foretak) och alla eller några av medlemmarna i det overdragande foretaket får medlemskap i ett eller flera av de overtakande foretaken. Delningen kan innebära antingen att det overdragande foretaket upphör att existera eller att det, när inte samtliga tillgångar och skulder överlåts, kan

fortleva. De overtakande foretaken kan vara tidigare existerande eller foretak som bildas genom delningen.

Beslutet om delning fattas av föreningsstämman (årsmötet). Delningsvederlag kan utgå. Styrelsen i det samvirkeforetak som ska delas ska upprätta en delningsplan. Om overtakande foretak är en befintlig förening, ska en gemensam delningsplan upprättas av föreningarnas styrelser. Registrering och kungörelse av delningsbeslutet ska ske, liksom kallelse på foretakens borgenärer. Om någon borgenär motsatt sig delningen, kan ärendet prövas av domstol.

Dansk rätt

Lagen om erhvervsdrivende virksomheder innehåller bestämmelser som möjliggör delning (spaltning), se 6 a kap. 21 b § i den lagen. Lagen anger att medlemmarna med den majoritet som krävs för stadgeändring kan fatta beslut om delning av en verksamhet för vilken begränsat ansvar gäller (jfr avsnitt 5.4 om uppdelningen av danska andelsselskab utifrån vilket ansvar för selskabets förpliktelser som medlemmarna har). Delningen kan genomföras på så sätt att verksamhetens samtliga tillgångar och skulder överförs till flera befintliga eller nybildade verksamheter mot att vederlag utges till den överförande föreningens medlemmar. Delning kan även ske genom att delar av tillgångarna och skulderna överförs till en eller flera andra, befintliga eller nybildade, selskab. Lagen ställer inte något krav på borgenärernas samtycke. Om ett av de deltagande selskabens borgenärer inte får sina intressen fullt tillgodosedda, svarar emellertid övriga deltagande verksamheter solidariskt för förpliktelserna gentemot borgenären (med vissa begränsningar).

15.3.4 Överväganden och bedömning

Bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om delning av ekonomiska föreningar.

I Finland, Norge och Danmark, som samtliga är länder vars lagstiftning på det associationsrättsliga området ligger nära motsvarande svenska regler, finns bestämmelser om delning av ekonomiska föreningar. Motsvarande bestämmelser finns även i den svenska aktiebolagslagen. Vid införandet av regler om delning av aktiebolag an-

gavs i förarbetena att regler av sådant slag i många fall kan vara ändamålsenliga och utgöra ett naturligt komplement till fusionsreglerna. Det framhölls även att det finns särskilda regler av detta slag i flertalet andra europeiska länder, däribland Danmark, Norge och Finland.[22] Det kan synas som att detta talar för att även den nya svenska föreningslagen bör innehålla bestämmelser om delning. Sådana särskilda bestämmelser skulle, kan det hävdas, bl.a. kunna förenkla vid olika omstruktureringar av ekonomiska föreningar.

Det har emellertid visat sig svårt att konkretisera det praktiska behovet av sådana särskilda regler. Vid de kontakter med olika företrädare för den svenska kooperationen som vi har haft har det inte i något fall, med det undantag vi återkommer till nedan, framkommit att bestämmelser om delning efterfrågas. Det har tvärtom, från såväl producent-, konsument- som nykooperationen, framhållits att befintliga bestämmelser i föreningslagen väl räcker till för att åstadkomma önskvärda förändringar. Vi har därför inte funnit att det finns något behov av att i den nya föreningslagen ta in bestämmelser om delning. Vi lämnar alltså inget förslag till bestämmelser om detta.

Det bör emellertid tilläggas att önskemål om delning inte sällan uppkommer i fråga om bostadsrättsföreningar. Vid våra kontakter med företrädare för centrala bostadsrättsorganisationer har det framgått att bostadsrättsföreningar ofta efterfrågar ett delningsförfarande. Exempelvis kan behov av delning uppkomma då en bostadsrättsförening består av dels fristående hus, dels flerfamiljshus och medlemmarna i den ena respektive andra typen av bostadsrättslägenhet har motstående intressen. Samarbetssvårigheter inom en förening kan också utgöra grund för önskemål om delning. Delning av bostadsrättsföreningar aktualiserar emellertid flera frågor av särskilt slag, några av dem av snarast fastighetsrättslig natur. Det har inte varit möjligt för oss att på den tid som har stått till vårt förfogande överväga dessa. Det kan emellertid finnas anledning för lagstiftaren att i annat sammanhang ta ställning till om bostadsrättslagen bör kompletteras med bestämmelser om delning.

[22] Se prop. 2004/05:85 s. 483 f.

15.4 Likvidation

15.4.1 Våra tidigare överväganden

Vi har i delbetänkandet (SOU 2009:37) föreslagit förändringar i föreningslagens likvidationsbestämmelser, i syfte att förenkla förfarandet och minska föreningens administrativa bördor. Vårt förslag innehåller dels regler för att underlätta det nuvarande likvidationsförfarandet, dels regler om ett förenklat avvecklingsförfarande utan likvidation.

I detta betänkande tar vi inte upp de frågor som vi har behandlat i delbetänkandet. I det följande redovisar vi i stället de överväganden som vi har gjort i samband med översynen av övriga befintliga bestämmelser om likvidation.[23]

15.4.2 Gällande rätt

I en ekonomisk förening fattas beslut om likvidation av föreningsstämman. Till skillnad från aktiebolagslagen innehåller föreningslagen inte några särskilda bestämmelser om hur ett förslag till beslut om likvidation ska läggas fram för stämman eller vad ett sådant förslag ska innehålla. De bestämmelser som gäller för utformande av förslag till föreningsstämmans beslut i allmänhet ska därför tillämpas. För att ett beslut om likvidation ska vara giltigt krävs dock att samtliga röstberättigade har förenat sig om beslutet eller att detta har fattats på två på varandra följande föreningsstämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. En förenings stadgar får innehålla strängare villkor (se 11 kap. 1 § föreningslagen).[24] För beslut om tvångslikvidation (mer om detta begrepp i följande stycke) gäller att ett sådant beslut alltid kan fattas med enkel majoritet.

Förutom de bestämmelser som finns om likvidation på grund av föreningsstämmans beslut (”frivillig likvidation”) innehåller föreningslagen även bestämmelser om s.k. tvångslikvidation, dels efter beslut av Bolagsverket, dels efter beslut av allmän domstol. Sålunda föreskrivs i 11 kap. 3 § föreningslagen att om antalet föreningsmedlemmar går ned under tre ska styrelsen hänskjuta frågan om likvidation till föreningsstämman. Om inte det lägsta medlemsantalet återställs och

[23] För en internationell jämförelse, se vårt delbetänkande SOU 2009:37 s. 179 ff.
[24] I SOU 2009:37 har vi föreslagit ändringar i de nu angivna bestämmelserna.

stämman inte heller fattar beslut om likvidation, ska styrelsen hos rätten ansöka om att föreningen försätts i likvidation.[25] Rätten ska besluta om likvidation om inte det lägsta medlemsantalet återställs under handläggningen vid tingsrätten. Därutöver ska, enligt 11 kap. 4 § föreningslagen, rätten besluta att en förening ska gå i likvidation om

- föreningen enligt stadgarna är skyldig att gå i likvidation,
- föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett, eller
- fråga är om en medlemsfrämjande förening och föreningens tillgångar till övervägande del består av annat än andelar i andra ekonomiska föreningar.

Ytterligare bestämmelser om tvångslikvidation finns i 11 kap. 4 a § föreningslagen. Där sägs att Bolagsverket ska besluta om likvidation om föreningen inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan om vissa föreningsfunktionärer.

Enligt 11 kap. 2 § föreningslagen ska styrelsen genast till föreningsstämman hänskjuta frågan om föreningen ska gå i likvidation, om det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns anledning att anta att föreningens ställning fortgående kommer att försämras så att föreningens skulder inte täcks av tillgångarna. Någon skyldighet för stämman att besluta att föreningen ska gå i likvidation finns dock inte och varken domstol eller Bolagsverket kan därför besluta om tvångslikvidation enbart på grund av föreningens ekonomiska situation. Föreningslagen innehåller således inte något krav motsvarande det som gäller för aktiebolag (se avsnitt 15.4.3) att ett bolag är likvidationspliktigt om viss del av aktiekapitalet har gått förlorad. Detta har i tidigare lagstiftningsärenden motiverats med att insatskapitalet i en ekonomisk förening i princip varierar och att det därför är svårt och utan mening med en generell regel om tvångslikvidation vid konstaterad förlust av hela eller delar av det inbetalda medlemskapitalet.[26] I föreningslagen uppställs inte heller något krav på att en s.k. kontrollbalansräkning ska upprättas som underlag för styrelsens

[25] Om det i lagen angivna handlingsmönstret inte följs, kan bl.a. styrelsens ledamöter bli personligen ansvariga för föreningens förpliktelser, se 11 kap. 3 § fjärde stycket föreningslagen.
[26] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 440 och SOU 1949:17 s. 135.

fortsatta agerande (jfr bestämmelserna om kontrollbalansräkning i 25 kap. 13 och 14 §§ aktiebolagslagen). Det har dock hävdats att en sådan ändå torde vara behövlig för att, när bestämmelserna i 11 kap. 2 § föreningslagen aktualiseras, fastställa det ekonomiska läget i föreningen.[27]

Beslut om likvidation ska registreras. Samtidigt med registreringen ska det förordnas en eller flera likvidatorer. När allmän domstol har beslutat om likvidation åligger det domstolen att förordna en likvidator. Bolagsverket ska förordna likvidator dels när verket har beslutat om likvidation, dels vid frivillig likvidation. Efter förordnandet träder likvidatorn in i styrelsens och den verkställande direktörens ställe. Likvidatorn ska avveckla föreningen. Ett viktigt led i denna avveckling är kallelsen på föreningens okända borgenärer (se 11 kap. 10 § föreningslagen); genom kallelsen bereds borgenärerna tillfälle att anmäla sina anspråk på föreningen. Så snart det kan ske ska likvidatorn förvandla föreningens egendom till pengar, vanligtvis genom försäljning på offentlig auktion. När tiden för kallelse på okända borgenärer har passerat, ska han eller hon skifta föreningens behållna tillgångar och, när uppdraget även i övrigt är fullgjort, avge slutredovisning för sin förvaltning. Denna slutredovisning ska granskas av revisor och därefter läggas fram på föreningsstämman. Så snart detta har skett är föreningen upplöst (se 11 kap. 14 och 15 §§ föreningslagen).

15.4.3 Aktiebolagslagens regler om likvidation

I aktiebolag fattas beslut om frivillig likvidation av bolagsstämman. Inför sådana beslut ska styrelsen eller, om förslaget väcks av någon annan, förslagsställaren upprätta ett förslag till beslut. Förslaget ska innehålla bl.a. skälen för att bolaget ska gå i likvidation men även närmare detaljer om från vilken tidpunkt beslutet föreslås gälla och den beräknade skifteslikvidens storlek. Om likvidationsfrågan inte ska behandlas på årsstämman, måste dessutom vissa handlingar, däribland årsredovisning och revisionsberättelse, fogas till förslaget (se 25 kap. 3 och 4 §§ aktiebolagslagen). Bolagsstämmans beslut om likvidation ska genast anmälas för registrering i aktiebolagsregistret.

Ett beslut att ett bolag ska gå i likvidation kan även för aktiebolagens del komma i fråga efter beslut av Bolagsverket eller allmän domstol. Således innehåller 25 kap. 11 § aktiebolagslagen regler om

[27] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 441.

när Bolagsverket ska besluta att ett bolag ska gå i likvidation. En sådan skyldighet inträder om bolaget inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan till Bolagsverket om behörig styrelse, verkställande direktör, särskild delgivningsmottagare eller revisor. Bolagsverket ska dessutom besluta om likvidation om bolaget inte gett in årsredovisning och revisionsberättelse och, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse inom elva månader från räkenskapsårets utgång. Allmän domstol ska besluta om likvidation om bolaget enligt bolagsordningen är skyldigt att gå i likvidation (se 25 kap. 12 § aktiebolagslagen).

Till skillnad från föreningslagen innehåller aktiebolagslagen, som ovan har berörts, utförliga regler om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist. Dessa bestämmelser utgör ett principiellt betydelsefullt – om än kontroversiellt – moment i lagens kapitalskyddsbestämmelser. Bestämmelserna fick huvudsakligen sin nuvarande form genom ändringar i 1975 års aktiebolagslag som trädde i kraft den 1 januari 2002.[28]

Bestämmelserna, som finns i 25 kap. 13–20 §§ aktiebolagslagen, ålägger bolagets styrelse att upprätta och låta en revisor granska en kontrollbalansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet eller när det vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken har visat sig att bolaget saknar tillgångar till full betalning av utmätningsfordringen. Utformningen av en kontrollbalansräkning preciseras närmare i lagen. Det sägs dock att den ska upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning och att vissa justeringar får göras av det egna kapitalets storlek.

Styrelsens fortsatta agerande i likvidationsfrågan är beroende av vad kontrollbalansräkningen utvisar. Om den utvisar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen snarast möjligt kalla till bolagsstämma för prövning av likvidationsfrågan (*den första kontrollstämman*). Om den kontrollbalansräkning som har lagts fram vid denna stämma inte visar att det egna kapitalet vid tiden för stämman uppgick till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte beslutat om likvidation, ska stämman inom åtta månader från den första kontrollstämman på nytt pröva likvidationsfrågan (*den andra kontrollstämman*). Inför den andra kontrollstämman, ska styrelsen upprätta en ny kontrollbalansräkning.

[28] Se SOU 1999:36 och prop. 2000/01:150.

Om bolaget inte håller någon andra kontrollstämma inom rätt tid eller om den andra kontrollbalansräkningen inte har revisorsgranskats, ska allmän domstol besluta att bolaget ska gå i likvidation. Samma sak gäller om den andra kontrollbalansräkningen inte visar att det egna kapitalet vid tiden för den andra kontrollstämman var återställt och bolagsstämman inte beslutat om likvidation. Det åligger styrelsen att ansöka om likvidation hos tingsrätten.

Om styrelsen inte följer detta handlingsmönster, blir styrelseledamöterna under vissa förutsättningar personligen ansvariga för bolagets därefter uppkommande förpliktelser. Om styrelsen inte har upprättat och låtit revisor granska kontrollbalansräkning eller inte kallat till en första kontrollstämma, när detta krävs, svarar styrelsens ledamöter sålunda solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består. Samma sak gäller om styrelsen inte har ansökt om likvidation hos tingsrätten när det finns en skyldighet att göra det. Ett personligt ansvar föreligger även för den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar. Den som visar att han eller hon inte har varit försumlig kan dock undgå ansvar. – Även en aktieägare kan ådra sig ett personligt betalningsansvar. Så är fallet om han eller hon med vetskap om att bolaget är skyldigt att gå i likvidation på grund av kapitalbrist deltar i ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet.

Tvångslikvidation kan i ett aktiebolag även aktualiseras vid s.k. majoritetsmissbruk. Enligt 25 kap. 21 § aktiebolagslagen kan allmän domstol på talan av en aktieägarminoritet besluta att bolaget ska gå i likvidation om en aktieägare genom att missbruka sitt inflytande i bolaget uppsåtligen har medverkat till en överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. För att bolaget ska tvingas gå i likvidation krävs dock att det finns särskilda skäl till det på grund av missbrukets långvarighet eller någon annan anledning. I stället för ett beslut om likvidation kan under vissa förutsättningar bolaget åläggas att lösa in de aktier som ägs av den eller de aktieägare som har väckt frågan om likvidation.

Handläggningen av likvidationsfrågan följer i stort sett samma mönster enligt aktiebolagslagen som enligt föreningslagen.

15.4.4 Överväganden och förslag

Styrelsens skyldighet att låta stämman pröva frågan om likvidation

Förslag: Styrelsen ska genast till föreningsstämman hänskjuta frågan om föreningen ska gå i likvidation, om

1. det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns skäl att anta att föreningens ställning fortgående kommer att försämras så att föreningens skulder och avsättningar inte täcks av tillgångarna,
2. det annars råder betydande osäkerhet om föreningens ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet, eller
3. antalet medlemmar i föreningen under mer än en månad har varit mindre än tre.

Den nuvarande föreningslagen innehåller, vad gäller kapitalbrist, endast en insufficiensregel (se avsnitt 15.4.2); vid misstanke om insufficiens (eller framtida insufficiens) är styrelsen skyldig att hänskjuta frågan om föreningen ska gå i likvidation till stämman. I övrigt saknar emellertid föreningslagen motsvarigheter till aktiebolagslagens utförliga bestämmelser om vad som gäller då en viss del av aktiekapitalet gått förlorad. Exempelvis finns inte någon skyldighet för föreningen att vid allvarlig kapitalbrist gå i likvidation. Inte heller har de styrelseledamöter som underlåter att se till att likvidationsfrågan hänskjuts till föreningsstämman något personligt ansvar motsvarande det personliga ansvar som styrelseledamöter i aktiebolag kan drabbas av. På sin höjd kan styrelseledamöter som inte har hänskjutit likvidationsfrågan till stämman bli skadeståndsskyldiga enligt föreningslagens allmänna regler om skadestånd.

Att driva en verksamhet vidare, trots stora kapitalförluster, är typiskt sett ekonomiskt ofördelaktigt och riskfyllt för både medlemmar och fordringsägare. Det är därför viktigt att regelverket är utformat så att det motverkar att förlustverksamhet drivs vidare utan eftertanke. Det kan därför hävdas att borgenärsintresset starkt talar för en betydande skärpning av de bestämmelser som i dag finns om hur en ekonomisk förening ska agera vid kapitalförlust, t.ex. genom att det införs bestämmelser motsvarande de bestämmelser som finns i 25 kap. aktiebolagslagen om tvångslikvidation och personligt ansvar vid kapitalbrist.

En fördel med aktiebolagslagens bestämmelser är att styrelsens handlingsplikt är mycket tydlig. Det detaljerade regelverket i 25 kap. 13–20 §§ aktiebolagslagen tillhandahåller ett klart handlingsmönster för styrelsen. Genom kravet på upprättande av en kontrollbalansräkning klarläggs bolagets ekonomiska ställning, vilket är en stor fördel vid de fortsatta överväganden som styrelsen och bolagsstämman måste göra. Likaså innebär det personliga ansvaret som är kopplat till styrelsens underlåtenhet att agera ett starkt påtryckningsmedel på styrelsen. Även om det finns inslag i aktiebolagslagens regelverk på detta område som kan diskuteras torde bestämmelser av detta slag ha en klart positiv betydelse för borgenärsskyddet.

Aktiebolagslagens bestämmelser går inte utan vidare att överföra till föreningslagen. I ett aktiebolag finns det ett registrerat aktiekapital, preciserat till ett visst belopp. Bolagets skyldighet att agera vid kapitalbrist bestäms genom en jämförelse mellan det faktiska egna kapitalet och det registrerade aktiekapitalet; om det faktiska egna kapitalet inte uppgår till minst hälften av det registrerade aktiekapitalet måste bolaget agera på visst sätt. För ekonomiska föreningar finns inget krav på att insatskapitalet ska vara av viss storlek; insatskapitalet i en ekonomisk förening kan i princip variera. Det finns alltså inget ”referensvärde” att mäta det egna kapitalet mot. Detta behöver i och för sig inte hindra att man tar in bestämmelser liknande de aktiebolagsrättsliga i föreningslagen. Bestämmelser om likvidationsskyldighet måste dock då i stället knytas till förekomsten av ett negativt eget kapital.

Den aktiebolagsrättsliga modellen ställer emellertid långtgående krav på styrelsen och bestämmelserna kan därför upplevas som betungande. En grundläggande strävan i vårt arbete har varit att inte utan mycket goda skäl lägga ytterligare administrativa bördor på föreningarna. Vinsterna med att införa bestämmelser av det slag som finns i aktiebolagslagen framstår inte som så stora att de står i proportion till de nya administrativa bördor som de skulle ge upphov till. Vår slutsats är därför att bestämmelser om kontrollbalansräkning, likvidationsskyldighet och personligt ansvar, motsvarande de som finns i aktiebolagslagen, inte bör tas in i föreningslagen.

Det är emellertid viktigt att medlemmarna i en ekonomisk förening som befinner sig i ekonomiska svårigheter får tillfälle att ta ställning till om föreningens verksamhet bör fortsätta. Den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för styrelsen att i vissa situationer av detta slag kalla till stämma bör därför bestå och utvecklas. Liksom

i dag bör styrelsen vara skyldig att hänskjuta frågan om likvidation till stämman när det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns skäl att anta att föreningens ställning fortgående kommer att försämras så att föreningens skulder och avsättningar inte täcks av tillgångarna. Styrelsen bör enligt vår mening ha samma skyldighet att hänskjuta frågan om likvidation till stämman om det annars råder betydande osäkerhet om föreningens ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Vi bedömer att en sådan förändring också kan bidra till att förtydliga styrelsens ansvar för att uppmärksamma stämman på föreningens eventuella ekonomiska svårigheter.

En särskild fråga är vilket underlag som ska krävas när styrelsen respektive stämman tar ställning till föreningens ekonomiska ställning och framtidsutsikter. Som tidigare nämnts ställer aktiebolagslagen krav på en särskild kontrollbalansräkning. Vid upprättandet av en kontrollbalansräkning kan särskilda redovisningsregler tillämpas (se 25 kap. 14 § aktiebolagslagen). Det innebär att det egna kapitalet i kontrollbalansräkningen kan beräknas till ett högre värde än om vanliga redovisningsprinciper hade tillämpats. De särskilda redovisningsreglerna gör det möjligt att beakta förekommande övervärden i bolaget, något som kan vara av stor betydelse när det framräknade egna kapitalet ska jämföras med det registrerade aktiekapitalet. Med de bestämmelser som vi föreslår för ekonomiska föreningar kommer fokus emellertid inte att ligga på den exakta storleken av det egna kapitalet. Det centrala i bedömningen kommer att vara en prognos om i vilken utsträckning en ekonomisk negativ trend kommer att bestå, förvärras eller brytas. För en sådan bedömning har förekomsten av övervärden i föreningen inte lika stor betydelse. Bedömningen av föreningens ekonomiska framtidsutsikter bör därför enligt vår mening normalt kunna grundas på en värdering av föreningens tillgångar utförd enligt årsredovisningslagen, kompletterad med en analys av vilka förändringar i föreningens resultat som är att förvänta. Vi föreslår därför inte några bestämmelser om att det alltid måste upprättas en kontrollbalansräkning som underlag för styrelsens bedömning av föreningens ställning. Än mindre föreslår vi några avvikande redovisningsbestämmelser. Om styrelsen hänskjuter frågan om likvidation till stämman, är det emellertid rimligt att stämman bl.a. får uppgift om de förändringar i föreningens situation som har skett efter den senaste balansdagen. Vi återkommer till detta under nästa rubrik.

Liksom i dag bör styrelsen också vara skyldig att hänskjuta frågan om likvidation till stämman om antalet medlemmar är mindre än

tre. Enligt gällande rätt ska styrelsen göra detta ”snarast möjligt” sedan medlemsantalet har kommit att understiga tre. Det kan förekomma situationer då en förening endast mycket tillfälligt har färre än tre medlemmar och det kan antas att medlemsantalet kommer att återgå till en högre nivå inom mycket kort tid. Styrelsen bör därför ha en viss kortare tid till sitt förfogande innan den blir skyldig att kalla till stämma. Vi föreslår därför att styrelsen ska hänskjuta likvidationsfrågan till stämman om antalet medlemmar i föreningen under *mer än en månad* har varit mindre än tre. Efter utgången av denna frist bör styrelsen vara skyldig att agera *genast*.

Förslag till beslut om likvidation

Förslag: Det införs uttryckliga regler om skyldighet för styrelsen eller, om förslag om likvidation väcks av någon annan, förslagsställaren att upprätta ett förslag till beslut som ska läggas fram för föreningsstämman. I lagen preciseras vilket innehåll förslaget ska ha.

Om styrelsen har hänskjutit frågan om likvidation till stämman på grund av föreningens ekonomiska förhållanden, ska till förslaget fogas en redogörelse, där föreningens ekonomiska framtidsutsikter belyses. Om föreningen har en revisor, ska det även bifogas ett yttrande från revisorn över styrelsens redogörelse.

I den nya lagen införs också bestämmelser om att vissa redovisningshandlingar ska fogas till förslaget.

Föreningslagen innehåller, som har nämnts i avsnitt 15.4.2, inte några särskilda regler om vad ett förslag till beslut om likvidation ska innehålla. Aktiebolagslagen innehåller däremot utförliga regler om det underlag som ska läggas fram inför ett sådant beslut. Det är enligt vår mening i styrelsens och medlemmarnas intresse att även föreningslagen innehåller mera precisa regler om det material som styrelsen ska tillhandahålla medlemmarna. Vi föreslår därför att det införs bestämmelser om upprättande av förslag till beslut och vad ett sådant förslag ska innehålla. Sådana bestämmelser kan lämpligen utformas med aktiebolagslagens bestämmelser som förlaga. Således bör förslaget till beslut ange skälen för att föreningen ska gå i likvidation, vilka alternativ till likvidation som finns, från vilken dag beslutet om likvidation föreslås gälla, den beräknade tidpunkten för

skifte, skifteslikvidens beräknade storlek och vem som föreslås till likvidator, om det finns ett sådant namnförslag.

Normalt är det styrelsen som sitter på den kompetens och information som krävs för att fatta ett välgrundat beslut. Det är naturligt att styrelsens kunskaper förmedlas till stämman. Detta kan lämpligen åstadkommas genom att styrelsen i samband med att den lämnar förslag till beslut också lämnar en redogörelse för föreningens ekonomiska framtidsutsikter. Om föreningen har en revisor, bör även hans eller hennes kompetens tas till vara. Till beslutsförslaget bör därför också fogas ett yttrande från revisorn över den redogörelse som styrelsen har avgett.

En fråga om likvidation på grund av befarad kapitalbrist ska, som vi har varit inne på ovan, *genast* hänskjutas till föreningsstämman. Detta innebär vanligen att frågan om likvidation inte kan vänta till dess att föreningen håller årsstämma. Vid årsstämman läggs årsredovisningen fram. För att säkerställa att medlemmarna får motsvarande information när frågan om likvidation tas upp på en annan stämma än årsstämma bör till förslaget till beslut fogas en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna. Styrelsen bör även, för att täcka upp den tidsperiod som har gått sedan årsredovisningen tillkom, lämna en redogörelse över händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning som har inträffat sedan årsredovisningen lämnades. Om föreningen har en revisor, bör han eller hon uttala sig om denna redogörelse och detta uttalande bör i så fall fogas till förslaget till beslut. Föreningslagens bestämmelser om detta bör lämpligen utformas med motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen som förlaga.

Tvångslikvidation efter beslut av Bolagsverket

Förslag: Bolagsverket ska besluta att en ekonomisk förening ska gå i likvidation, om föreningen är skyldig att självmant ge in årsredovisning och, i förekommande fall, revisionsberättelse, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse till Bolagsverket men inte har gjort detta inom elva månader från räkenskapsårets utgång.

Vidare ska Bolagsverket besluta att en förening ska gå i likvidation, om verket har förelagt föreningen att ge in årsredovisning och, i förekommande fall, revisionsberättelse, koncern-

redovisning och koncernrevisionsberättelse till verket men föreningen inte har gjort detta inom tre månader från den förelagda tidens utgång.

Redan enligt gällande rätt ska Bolagsverket besluta att en förening ska gå i likvidation om föreningen inte har anmält vissa föreningsfunktionärer för registrering, främst styrelseledamöter, verkställande direktör och särskilda delgivningsmottagare. Som en konsekvens av att det, enligt vårt förslag, inte längre ska uppställas något krav på att en ekonomisk förening ska ha en verkställande direktör (se avsnitt 10.3.6) bortfaller behovet av att kunna besluta om tvångslikvidation när uppgift om verkställande direktör saknas. Däremot bör den nya lagen, liksom den nuvarande, innehålla bestämmelser om att Bolagsverket ska besluta om likvidation, för det fall att föreningen inte har anmält styrelseledamöter eller, när en sådan krävs, en särskild delgivningsmottagare.

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om att Bolagsverket ska besluta att ett bolag ska gå i likvidation om bolaget inte har gett in redovisnings- och revisionshandlingar till verket inom elva månader från räkenskapsårets utgång (se 25 kap. 11 § första stycket 2 aktiebolagslagen). Föreningslagen innehåller ingen motsvarighet till dessa bestämmelser. Det är endast ett mycket begränsat antal ekonomiska föreningar som är skyldiga att ge in sådana handlingar till Bolagsverket. Så är endast fallet beträffande föreningar som enligt 1 kap. 3 § årsredovisningslagen utgör större företag samt föreningar som är moderföretag i koncerner vilka, enligt samma paragraf, utgör större koncerner. Det kan emellertid förekomma att även dessa föreningar underlåter att ge in redovisnings- och revisionshandlingar till Bolagsverket. Behovet av ett effektivt påtryckningsmedel är i princip inte mindre än för aktiebolag av motsvarande slag. En bestämmelse motsvarande den som finns i aktiebolagslagen bör därför införas. – I sammanhanget kan anmärkas att årsredovisningslagen ger Bolagsverket ett särskilt påtryckningsmedel mot aktiebolag som inte ger in redovisningshandlingar i tid, nämligen bestämmelserna om förseningsavgifter i 8 kap. 5–11 § årsredovisningslagen. Vi har övervägt men inte funnit tillräcklig anledning att föreslå att dessa bestämmelser ska tillämpas även på ekonomiska föreningar.

Ekonomiska föreningar, som inte är skyldiga att självmant ge in redovisningshandlingar till verket, kan genom särskilt föreläggande från Bolagsverket åläggas att ändå göra detta (se 8 kap. 3 § årsredo-

visningslagen). Enligt uppgift från Bolagsverket förekommer det relativt frekvent att verket meddelar ett sådant föreläggande och att föreningen sedan inte följer detta. Underlåtenheten att följa föreläggandet torde ibland bero på att föreningen över huvud taget inte har upprättat någon årsredovisning Det är mot den bakgrunden viktigt att ett föreläggande av detta slag kan förenas med ett effektivt påtryckningsmedel. Den möjlighet som redan gällande lag ger att förena ett sådant föreläggande med vite (se 8 kap. 13 § årsredovisningslagen) synes inte tillräckligt effektiv. Bolagsverket bör därför ha möjlighet att besluta om likvidation av föreningen, om denna trots föreläggande inte ger in redovisningshandlingar till verket. Det framstår som rimligt att föreningen ges en tid om tre månader för att följa föreläggandet. Vi föreslår att det i lagen tas in bestämmelser av denna innebörd.

Tvångslikvidation efter beslut av allmän domstol

Förslag: Den tid som en förening har på sig att, när antalet medlemmar i föreningen har gått ned under tre, återställa medlemsantalet till minst tre förlängs från tre till sex månader.

Om styrelsen har tagit upp frågan om att föreningen ska gå i likvidation på grund av att antalet medlemmar i föreningen understiger tre och stämman inte beslutar om likvidation, är styrelsen skyldig att, om medlemsantalet efter tre månader fortfarande är mindre än tre ansöka hos rätten om likvidation. Om styrelsen inte gör detta blir ledamöterna solidariskt betalningsansvariga för de av föreningens förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsskyldigheten inträtt (se 11 kap. 3 § första och fjärde styckena föreningslagen).

Kravet på att en ekonomisk förening ska ha minst tre medlemmar är enligt vår mening av grundläggande betydelse och bör behållas (se avsnitt 7.5.1). Det bör därför inte vara möjligt att på sikt driva en näringsverksamhet vidare såsom ekonomisk förening, om antalet medlemmar är mindre än tre; i så fall bör någon annan företagsform väljas, t.ex. handelsbolaget. Om antalet medlemmar i en ekonomisk förening under en längre tid förblir lägre än tre, bör föreningen därför, liksom i dag, vara skyldig att gå i likvidation. Det är emellertid inte rimligt att likvidera en näringsverksamhet,

som kanske i sig är framgångsrik och har förutsättningar att attrahera nya medlemmar, enbart därför att antalet medlemmar tillfälligt har gått ner under tre. De tre månader som föreningen i dag har på sig innan ansökan om likvidation måste göras framstår därför som något kort. En viss förlängning av tiden torde inte heller ha någon nämnvärd betydelse för borgenärsskyddet. Tidsfristen bör därför förlängas till sex månader. Det är också rimligt att styrelsen efter denna sexmånadersfrist har passerats har en viss kortare tid på sig att ge in ansökan till domstol. En tid om två veckor framstår som skälig för styrelsen att gemensamt kunna fatta beslut om och ge in ansökan om likvidation till domstol. Bestämmelserna bör därför ändras på så sätt att allmän domstol ska besluta att en förening ska gå i likvidation om antalet medlemmar i föreningen under *mer än sex månader* har varit mindre än tre. Styrelsen ska *inom två veckor från utgången av sexmånadersfristen* ansöka hos rätten om likvidation.

Vi återkommer i författningskommentaren till bestämmelserna om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter m.fl. vid underlåtenhet att ansöka om likvidation m.m. när antalet medlemmar understiger tre.

I detta sammanhang har vi övervägt om prövningen av frågan om likvidation vid alltför lågt medlemsantal bör flyttas över från allmän domstol till Bolagsverket. Enligt vår mening kan emellertid prövningen i detta slag av ärenden innefatta bevisvärderingsfrågor och andra bedömningsfrågor som lämpligen bör göras av allmän domstol. Vi anser därför att den nuvarande ordningen bör behållas.

Det kan i sammanhanget anmärkas att en förening under vissa förutsättningar kan undgå tvångslikvidation genom att i stället på frivillig basis besluta om förenklad upplösning. De närmare förutsättningarna för en sådan avveckling av föreningen har behandlats i vårt delbetänkande.[29] Om en förening hotas av tvångslikvidation på grund av att medlemsantalet understiger tre och de kvarvarande medlemmarna är ense om att föreningen bör avvecklas, torde de vanligen kunna genomföra avvecklingen genom en förenklad upplösning i stället för likvidation. Detta sätt att avveckla föreningen är i de flesta fall att föredra, eftersom det normalt är mindre kostsamt.

Föreningslagen innehåller också en bestämmelse om att en ekonomisk förening är skyldig att gå i likvidation om dess verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering skedde. Denna bestämmelse – som

[29] Se SOU 2009:37 s. 187 f.

bl.a. innebär att en ekonomisk förening vars verksamhet inte längre är kooperativ kan tvingas i likvidation – bör föras över till den nya lagen. Detsamma gäller den tvångslikvidationsbestämmelse som särskilt tar sikte på s.k. medlemsfrämjande föreningar (jfr 11 kap. 4 § första stycket 2 och 3 i den nuvarande föreningslagen).

En särskild fråga är om de föreslagna nya bestämmelserna om ekonomiska föreningar med investerande medlemmar respektive ekonomiska föreningar med extern verksamhet ger anledning till kompletteringar av bestämmelserna om tvångslikvidation. Enligt vår bedömning är så inte fallet. En förening som vill utnyttja bestämmelserna om investerande medlemmar respektive bestämmelserna om extern verksamhet måste ta in bestämmelser om detta i sina stadgar. Detta skapar inte något behov av nya likvidationsbestämmelser. Lagen bör i och för sig tillhandahålla en sanktion mot föreningar som tar in investerande medlemmar eller bedriver sin huvudsakliga verksamhet externt utan stöd av stadgebestämmelser. I så fall kan man emellertid tillämpa den ovan nämnda bestämmelsen om att en förening är skyldig att gå i likvidation om dess verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering skedde.

16 Vissa frågor om dispens

16.1 Inledning

I föreningslagen finns en rad bestämmelser om att ”regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer” får besluta om dispens från lagens bestämmelser i olika avseenden. Regeringen har genom 26 § förordningen (1987:978) om ekonomiska föreningar överlämnat till Bolagsverket att fatta beslut av detta slag. Enligt 15 kap. 6 § första stycket föreningslagen får Bolagsverkets beslut i ärenden av detta slag överklagas till regeringen. Lagrådet förespråkade år 2007, i samband med tillkomsten av bestämmelserna om gränsöverskridande fusioner, att uppgiften att pröva överklaganden i dessa ärenden flyttas över till allmän förvaltningsdomstol. Regeringen sade sig inte ha någon annan uppfattning men ansåg att det fanns anledning att närmare precisera de materiella kriterierna för dispens.[1]

Vi har mot denna bakgrund fått i uppdrag att överväga *dels* vilka materiella kriterier som bör gälla för de olika slagen av dispens, *dels* vilka författningsändringar som krävs för att föra över överprövningen av dispensärenden till allmän förvaltningsdomstol. Vårt uppdrag gäller även de motsvarande bestämmelserna om dispens i aktiebolagslagen (2005:551).

16.2 Föreningslagens regler om dispens

Enligt 15 kap. 6 § första stycket föreningslagen får en myndighets beslut i tillståndsärenden enligt 6 kap. 3 och 4 §§, 8 kap. 3–5 §§ och 10 kap. 6 § femte stycket överklagas till regeringen. Dessa tillståndsärenden – som alltså prövas av Bolagsverket – avser följande situationer.

[1] Se prop. 2007/08:15 s. 120 f.

16.2.1 Dispens från skyldigheten att utse verkställande direktör

Enligt 6 kap. 3 § föreningslagen är en förening skyldig att utse en verkställande direktör om antalet anställda i föreningen under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren i medeltal har överstigit 200. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får dock, om det finns särskilda skäl, ge dispens från denna skyldighet. Detta dispenskrav berörs här endast kortfattat, eftersom vi i detta betänkande föreslår att skyldigheten att ha verkställande direktör ska avskaffas (se avsnitt 10.3.6).

16.2.2 Dispens från bosättningskravet

I 6 kap. 4 § föreningslagen föreskrivs att den verkställande direktören och minst halva antalet styrelseledamöter i en ekonomisk förening ska vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får i särskilda fall tillåta annat, t.ex. att fler än hälften av styrelseledamöterna är bosatta utanför EES. Vidare uppställs det i 8 kap. 3 § första stycket föreningslagen ett krav på att revisorer som inte är auktoriserade eller godkända som huvudregel ska vara bosatta inom EES. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får dock i särskilda fall tillåta annat.

Också dessa dispenskrav berörs här endast kortfattat, eftersom vi i vårt delbetänkande har föreslagit att det i fortsättningen inte ska finnas några bosättningskrav av de angivna slagen i föreningslagen.

16.2.3 Dispens från krav på auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen

En ekonomisk förening ska enligt gällande rätt alltid ha minst en revisor (se 8 kap. 1 § föreningslagen). Det är dock endast vissa större ekonomiska föreningar som måste ha en kvalificerad revisor, dvs. en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. Det gäller de ekonomiska föreningar som uppfyller mer än ett av vissa villkor avseende antal anställda, balansomslutning och nettoomsättning (se 8 kap. 5 § första och tredje styckena föreningslagen).

Enligt 8 kap. 5 § andra stycket föreningslagen kan emellertid regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer tillåta att en ekonomisk förening, som enligt lag måste ha en auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen, i stället utser annan godkänd revisor till revisor i föreningen. Ett sådant beslut gäller i högst fem år. Denna dispensmöjlighet har i förarbetena motiverats på följande sätt.[2]

> Reglerna i första stycket kan medföra att en godkänd revisor som under en följd av år har anlitats av en förening blir obehörig, om föreningen expanderar så att gränsvärdena i första stycket överskrids. Denna effekt kan vara mindre lämplig, om revisorn har en sådan erfarenhet och ett sådant kunnande i revisionsfrågor att han i och för sig måste anses kapabel att handha revisionen även i fortsättningen. Mot denna bakgrund föreskrivs i andra stycket att en förening som enligt första stycket är skyldig att ha en auktoriserad revisor kan få tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att i stället anlita en godkänd revisor.

Enligt uppgift från Bolagsverket förekommer det endast sällan att ekonomiska föreningar begär dispens enligt denna bestämmelse. Under den senaste femårsperioden har det inte kommit in något sådant ärende till Bolagsverket. I de fall där dispens har begärts har Bolagsverket prövat hur revisorn dittills har skött sitt uppdrag och vilka kvalifikationer som han eller hon i övrigt har, inklusive en kontroll av vilka andra uppdrag revisorn har och en kontroll med Revisorsnämnden och FARSRS (numera Far). Bolagsverket har även använt annan tillgänglig information, exempelvis uppgifter från lokala samarbetsorganisationer för revisorer. Den aktuella revisorn har beretts tillfälle att yttra sig över verkets beslutsunderlag.

Om en kooperativ centralorganisation tillhandahåller revisorstjänster till sina medlemsföreningar, kan också organisationen utses till revisorsorgan i medlemsföreningen (se 8 kap. 4 § första stycket föreningslagen). Efter tillstånd från regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, enligt 8 kap. 4 § andra stycket föreningslagen, en sådan organisation eller juridisk person utses till revisorsorgan även i de större ekonomiska föreningar som måste ha en auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen, även om det innebär att revisionen därmed inte kommer att förrättas av någon sådan revisor. Ett sådant tillstånd får dock ges

[2] Se prop. 1986/87:7 s. 152.

enbart om det finns särskilda skäl. I förarbetena har skälen för denna dispensmöjlighet angetts på följande sätt.[3]

> Som tidigare nämnts innebar 1980 års ändringar i FL bl.a. att det skall finnas auktoriserad revisor i större föreningar. Detta krav skulle emellertid kunna medföra vissa komplikationer i fråga om möjligheten att utse revisionsorgan inom kooperationen till revisor. För att undgå svårigheter härvidlag infördes därför samtidigt en dispensmöjlighet när det gäller kravet att den huvudansvarige i ett revisionsorgan skall vara auktoriserad revisor. /…/ Det bör understrykas att revisionsorganets och den huvudansvariges kvalifikationer och kompetens måste prövas noga i varje enskilt fall och att dispensmöjligheten inte heller får utnyttjas så att internrevisorer anlitas för extern revision.

Enligt Bolagsverket är det inte ovanligt att föreningar inom konsumentkooperationen och bostadsrättskooperationen begär tillstånd enligt 8 kap. 4 § andra stycket föreningslagen. Bolagsverket meddelar regelmässigt tillstånd.

Tabell 16.1 Antal ärenden hos Bolagsverket enligt 8 kap. 4 § föreningslagen

Årtal	Ärenden enligt 8 kap. 4 § föreningslagen
2005	1
2006	21
2007	11
2008	20
2009	0

16.2.4 Dispens avseende kravet på avsättning till reservfonden, m.m.

I 10 kap. 6 § första och andra styckena föreningslagen finns bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfonden i vissa fall. Vidare finns det i tredje stycket av samma paragraf bestämmelser om att reservfondens medel endast får användas för förlusttäckning. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan dock ge dispens, helt eller delvis, om det finns synnerliga skäl med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

Det är, enligt Bolagsverket, ganska ovanligt att dispens begärs i frågor som rör reservfonden. Under den senaste femårsperioden har

[3] Se prop. 1986/87:7 s. 150 f.

endast en ansökan om dispens kommit in till verket. Ansökan avsåg tillstånd att minska reservfonden för utbetalning till medlemmarna. Ansökan beviljades.[4]

16.2.5 Övriga dispensärenden

Föreningslagen innehåller även några andra liknande dispensbestämmelser. Till dessa är dock inte knutna några bestämmelser om överklagande av Bolagsverkets beslut. Av allmänna principer torde dock följa att även beslut i dessa ärenden – i vart fall beslut att inte ge dispens – kan överklagas till regeringen.

Enligt 3 kap. 4 § andra stycket föreningslagen får det sålunda i stadgarna bestämmas att en medlem inte får säga upp sig till utträde förrän efter viss tid, högst två år, från inträdet. Tidsfristen för uppsägning kan förlängas till fem år, om registreringsmyndigheten (Bolagsverket) medger det.

Vidare gäller ett visst bosättningskrav för firmatecknare enligt 6 kap. 11 § andra stycket föreningslagen. Bolagsverket kan medge dispens från kravet på bosättning inom EES om det finns särskilda skäl.

16.3 Aktiebolagslagens regler om dispens

Också aktiebolagslagen innehåller bestämmelser om att Bolagsverket kan meddela olika slag av tillståndsbeslut. Enligt 31 kap. 1 § aktiebolagslagen får Bolagsverkets beslut i tillståndsärenden enligt 2 kap. 1 § tredje stycket, 8 kap. 9 §, 30 § eller 37 § andra stycket samt 9 kap. 15 § samma lag överklagas till regeringen.

16.3.1 Dispens från bosättningskravet, m.m.

I 2 kap. 1 § aktiebolagslagen uppställs vissa krav på de personer som bildar ett aktiebolag (stiftare), bl.a. krav på bosättning inom EES. Bolagsverket kan ge dispens från dessa krav. Lagen innehåller vidare krav på att vissa bolagsfunktionärer ska vara bosatta inom EES. Kraven avser styrelseledamöter, verkställande direktör och firmatecknare (se 8 kap. 9, 30 och 37 §§). Bolagsverket kan även

[4] Bolagsverkets beslut den 7 december 2009 i ärende nr AD 32-1728/2009.

här ge dispens. Dessa dispenskrav berörs här endast kortfattat, eftersom Utredningen om ett enklare aktiebolag i SOU 2009:34 har föreslagit att bosättningskraven ska tas bort (se avsnitt 16.4.1).

16.3.2 Dispens från krav på auktoriserad eller godkänd revisor med examen

Bestämmelserna i 8 kap. 5 § föreningslagen om att det i vissa fall måste finnas minst en auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen har en viss motsvarighet i 9 kap. 13 och 14 §§ aktiebolagslagen. Enligt dessa paragrafer ska vissa större aktiebolag ha en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. Bolagsverket kan emellertid enligt 9 kap. 15 § aktiebolagslagen besluta att bolaget i stället får utse viss annan godkänd revisor. Ett sådant tillstånd gäller i högst fem år.

Skälen för att ge tillstånd i dessa fall är desamma som för tillstånd enligt 8 kap. 5 § föreningslagen. Bolagsverket gör vid sin prövning en särskild kontroll av den godkände revisorns erfarenhet och av hur han eller hon har skött sitt uppdrag. Prövningen sker på samma sätt som i fråga om ekonomiska föreningar (se avsnitt 16.2.3). Det kontrolleras också i vilken utsträckning som de bolag där revisorn har varit verksam har avgett årsredovisning i tid.

Tabell 16.2 Antal ärenden hos Bolagsverket enligt 9 kap. 15 § aktiebolagslagen

År	Ärenden enligt 9 kap. 15 § ABL
2005	21
2006	21
2007	13
2008	28
2009	14

16.4 Överväganden och förslag

16.4.1 Vilka bestämmelser om dispens i föreningslagen kan komma att avskaffas?

Vi har dels i detta betänkande, dels i vårt delbetänkande lagt fram förslag som innebär att en del dispensbestämmelser ska avskaffas.

Dispens från skyldigheten att utse verkställande direktör

Vi har i avsnitt 10.3.6 föreslagit att kravet på att vissa större föreningar ska utse en verkställande direktör ska avskaffas. Därmed kommer det inte heller att behövas några dispensbestämmelser i denna del.

Dispens från bosättningskravet

I dag måste bl.a. styrelseledamöter, verkställande direktör samt revisorer som inte är auktoriserade eller godkända vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Vi har i delbetänkandet Enklare beslutsfattande i ekonomiska föreningar föreslagit att dessa bosättningskrav ska avskaffas.[5] På motsvarande sätt har Utredningen om ett enklare aktiebolag föreslagit att bosättningskraven i aktiebolagslagen avskaffas såvitt gäller stiftare, styrelseledamöter, verkställande direktör och firmatecknare.[6] Om dessa förslag genomförs, fordras det inte heller några anknytande dispensbestämmelser. Vi lägger därför inte fram några förslag i dessa avseenden.

Dispens avseende kravet på avsättning till reservfonden, m.m.

I avsnitt 14.5.8 har vi föreslagit att skyldigheten att avsätta viss del av föreningens överskott till reservfonden ska avskaffas. Som en följd av detta kommer det inte heller att behövas några motsvarande regler om dispens. Också vårt förslag innehåller emellertid vissa bestämmelser om hur reservfonden får användas. Det aktualiserar bl.a. frågan om reservfonden får användas för annat än förlusttäck-

[5] Se SOU 2009:37 s. 212 f.
[6] Se SOU 2009:34 s. 226 f.

ning, något som i dag kan ske endast efter dispens från Bolagsverket. Vi återkommer i avsnitt 16.4.2 till frågan i vilken utsträckning det fortfarande bör vara möjligt att ge dispens från dessa bestämmelser.

16.4.2 Vilka dispensbestämmelser bör finnas kvar och hur bör de vara utformade?

Dispens från kravet på auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen

Förslag: Bolagsverket ska även i fortsättningen kunna tillåta att en ekonomisk förening, som enligt lagen ska ha en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen, i stället får utse en viss annan godkänd revisor. Ett sådant beslut ska endast kunna avse den som redan är revisor i bolaget. Tillstånd ska ges om det i det enskilda fallet framstår som olämpligt att byta revisor och den föreslagna revisorn har den kompetens och särskilda erfarenhet som krävs för att fullgöra uppdraget.

Vi har i avsnitt 11 föreslagit långtgående förändringar i bestämmelserna om revision av ekonomiska föreningar. Således ska, enligt vårt förslag, en ekonomisk förening vara skyldig att ha en revisor endast om föreningen är av viss storlek, såvitt gäller antal anställda, redovisad balansomslutning och redovisad nettoomsättning. Om en revisor utses, ska han eller hon dock alltid vara auktoriserad eller godkänd revisor. Som en följd av detta föreslår vi också att den särskilda möjlighet som 8 kap. 4 § föreningslagen i dag ger att utse en centralorganisation till revisor tas bort. De förändringar som vi har föreslagit får konsekvenser även för bestämmelserna om i vilka situationer Bolagsverket kan meddela dispens.

En följd av att möjligheten att utse en centralorganisation till revisor tas bort är givetvis att den särskilda dispensbestämmelsen i 8 kap. 4 § föreningslagen förlorar sin betydelse. Någon sådan dispensbestämmelse föreslås alltså inte.

I avsnitt 11.2.2 (under rubriken ”Krav på särskilt kvalificerad revisor”) har vi också föreslagit att det ska finnas minst en ”särskilt kvalificerad” revisor i föreningen, dvs. en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. Så ska vara fallet om föreningen uppfyller minst två av följande tre kriterier;

1. medeltalet anställda i föreningen har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,
2. föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor, och
3. föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.

Detta förslag motsvarar i sak bestämmelserna i 8 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen (jfr de snarlika bestämmelserna i 9 kap. 13 och 14 §§ aktiebolagslagen). Som har framgått av avsnitt 16.2.3 kan Bolagsverket i dag medge att det, i stället för en auktoriserad eller godkänd revisor med revisorsexamen, utses en annan godkänd revisor för en tid av högst fem år. Syftet med denna bestämmelse är främst att lösa det problem som kan uppkomma när en expanderande förening som hittills har haft en godkänd revisor, som saknar revisorsexamen men har god kännedom om föreningens förhållanden, enligt lag är skyldig att anlita en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor med revisorsexamen. Enligt vår mening bör den nuvarande dispensmöjligheten finnas kvar. Bolagsverkets beslut bör emellertid i fortsättningen överklagas till allmän förvaltningsdomstol i stället för till regeringen (se avsnitt 16.5). För att ge förutsättningar för en sådan domstolsprövning bör kriterierna för när dispens kan ges klarläggas i lagtexten. Kriterierna bör i huvudsak motsvara det som hittills har uttryckts i lagens förarbeten. Dispens bör sålunda kunna ges endast om beslutet rör en godkänd revisor som redan är revisor i föreningen och det med hänsyn till hans eller hennes kompetens och särskilda erfarenhet av föreningen framstår som olämpligt att utse en annan revisor.

Dispens från bestämmelserna om reservfonden

Bedömning: Det bör inte finnas någon möjlighet att få dispens från bestämmelserna om på vilket sätt reservfonden får tas i anspråk.

Vi har i avsnitt 14.5.8 föreslagit att kravet på obligatorisk avsättning till reservfonden av viss del av föreningens överskott ska avskaffas. Behovet av dispens från detta krav faller därmed bort. Enligt vårt förslag ska dock avsättning fortfarande ske i vissa fall, med det belopp som

- medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina medlemsinsatser,
- förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats, och
- enligt stadgarna ska avsättas till reservfonden.

Frågan är då om det finns något behov av att kunna ge dispens från dessa bestämmelser. Vi har inte kunnat se något sådant behov.

Enligt den nuvarande föreningslagen får reservfonden användas enbart för förlusttäckning. Lagen medger dock att dispens ges från denna bestämmelse. Som ovan har nämnts har det också någon gång förekommit att en ekonomisk förening har fått tillstånd att sätta ned reservfonden för utbetalning till medlemmarna. Det synes alltså finnas ett visst praktiskt behov av att i enstaka situationer kunna frångå bestämmelsen, t.ex. när en förening vill dra ner avsevärt på verksamheten och det därför inte längre framstår som rimligt att ett stort kapital är bundet i reservfonden. Vi är emellertid inte övertygade om att en dispensbestämmelse av nuvarande slag är det bästa sättet att nå flexibilitet och borgenärsskydd som måste eftersträvas. Vi föreslår därför att den nuvarande dispensbestämmelsen avskaffas och att – som vi redan har varit inne på i avsnitt 14.5.8 – borgenärsskyddet i stället upprätthålls genom bestämmelser motsvarande de som finns i 20 kap. 35 § aktiebolagslagen om minskning av reservfonden.

Dispens avseende tiden för uppsägning

Bedömning: Den nuvarande möjligheten att med Bolagsverkets medgivande i stadgarna bestämma att en medlem får säga upp sig till utträde först efter fem år bör inte föras över till den nya lagen.

En medlem har i princip rätt att när som helst säga upp sig till utträde ur en ekonomisk förening. Enligt 3 kap. 4 § föreningslagen får emellertid en ekonomisk förening i sina stadgar bestämma att en medlem får säga upp sig till utträde först viss tid, högst två år, från inträdet. Tvåårsfristen får, med Bolagsverkets medgivande, förlängas till fem år. Bestämmelsen om att Bolagsverket kan förlänga fristen går tillbaka på 1911 års föreningslag. Ett skäl till bestämmelsen har varit att en fri utträdesrätt kan innebära en fara för föreningar med större anläggningar, där en plötslig nedgång av medlemsantalet inte är önskvärd. Möjligheten till stadgebestämmelse om längre bundenhet till föreningen torde främst vara aktuell för centralorganisationer för andra ekonomiska föreningar.[7] Möjligheten har emellertid inte kommit till användning vid mer än något enstaka tillfälle under de senaste femton åren och synes alltså numera ha mycket liten praktiskt betydelse. Vi föreslår att den tas bort. En sådan lagändring påverkar inte giltigheten av redan meddelade dispensbeslut av detta slag.

16.4.3 Utformningen av aktiebolagslagens dispensbestämmelser

Förslag: I lagen preciseras förutsättningarna för tillstånd att i aktiebolag, som ska ha en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen, utse annan godkänd revisor till revisor. Tillstånd ska ges om beslutet avser den som redan är revisor i bolaget och det i det enskilda fallet framstår som olämpligt att byta revisor samt han eller hon har den kompetens och särskilda erfarenhet som krävs för att fullgöra uppdraget.

Som framgått av avsnitt 16.3.2 innehåller aktiebolagslagen en motsvarighet till föreningslagens bestämmelse att Bolagsverket i vissa fall kan meddela dispens från kravet på att vissa större associationer ska ha en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. För aktiebolagens del begärs sådan dispens i genomsnitt i ungefär tjugo ärenden årligen. De skäl som har redovisats i avsnitt 16.4.2 i fråga om dispens från kravet på auktoriserad revisor eller godkänd revisor med revisorsexamen i ekonomiska föreningar gör sig gällande med samma styrka för aktiebolag. Vi före-

[7] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 139.

slår därför att dispens ska ges om 1. beslutet rör en godkänd revisor som redan är revisor i förening, 2. det i det enskilda fallet framstår som olämpligt att byta revisor, och 3. revisorn har den särskilda kompetens och erfarenhet som krävs för uppdraget.

16.5 Bolagsverkets beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Förslag: Bolagsverkets beslut i ärenden som avser dispens från kravet på auktoriserad revisor m.m. ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag.

I enlighet med utredningens direktiv föreslår vi att överprövningen av Bolagsverkets beslut flyttas från regeringen till allmän förvaltningsdomstol.

En särskild fråga i detta sammanhang är vilken överklagandetid som ska gälla. Någon särskild tidsfrist för överklagande till regeringen anges inte i vare sig föreningslagen eller aktiebolagslagen. Därmed är det förvaltningslagens (1986:223) allmänna bestämmelser om tid för överklagande som ska tillämpas. Enligt 23 § andra stycket förvaltningslagen ska ett överklagande ha kommit in tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Bolagsverkets beslut i registreringsärenden och vissa andra tillståndsärenden ska däremot överklagas inom två månader från beslutets dag (se 15 kap. 6 § andra stycket föreningslagen och 31 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Enligt vår bedömning bör överklagandetiden i de nu aktuella ärendena anpassas till vad som gäller i registreringsärenden och vissa andra tillståndsärenden hos Bolagsverket. Tidsfristen för att överklaga verkets beslut i en fråga om dispens bör därför vara två månader från beslutets dag.

17 Avveckling av lagen om medlemsbanker

17.1 Inledning

I lagen (1995:1570) om medlemsbanker finns bestämmelser om en särskild associationsform, medlemsbanker. En medlemsbank är ett kooperativt företag som uppvisar betydande likheter med en ekonomisk förening. Lagen om medlemsbanker innehåller en i princip uttömmande civilrättslig reglering av medlemsbanker, en reglering som dock i flera avseenden bygger på föreningslagens bestämmelser.

De senaste årens lagstiftningsarbete när det gäller finansiella företag har varit inriktat på att samla särskilda associationsrättsliga bestämmelser i lagen om bank- och finansieringsrörelse men i övrigt låta den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen vara tillämplig på finansiella företag. Så har exempelvis skett med bankaktiebolag och kreditmarknadsföreningar.

Vi har fått i uppdrag att lägga fram förslag om en avveckling av lagen om medlemsbanker och att lämna förslag till särskilda associationsrättsliga bestämmelser om medlemsbanker i lagen om bank- och finansieringsrörelse. I anslutning därtill ska vi även lämna de övriga författningsförslag som är nödvändiga om lagen om medlemsbanker upphävs.

17.2 Gällande rätt

Finansiell verksamhet i föreningsform har lång tradition i landet. Föreningsbanker har sina rötter i jordbrukskassorna som startades av jordbrukare år 1915, med syftet att genom samverkan skapa en egen kreditinstitution som jämnade ut sparandeöverskott och kreditbehov inom jordbruksrörelsen. I början bedrevs verksamheten i ekonomiska föreningar och vände sig enbart till lantbrukare men år 1969

öppnades möjligheter för jordbrukskassor att vända sig till andra kundgrupper.[1]

Av 1 kap. 2 § lagen om medlemsbanker framgår att en medlemsbank är en ekonomisk förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva bankverksamhet i vilken medlemmarna deltar genom att använda bankens tjänster som insättare eller på annat sätt. Lagen innehåller bestämmelser om hur en medlemsbank bildas och om dess organisation. Dessutom finns det associationsrättsliga bestämmelser om exempelvis återbetalning av medlemsinsatser, om revision, om fusion och om likvidation. Bestämmelser som rör tillstånd att driva bankrörelse och om den rörelse som en medlemsbank får driva samt andra bestämmelser som är gemensamma för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker finns i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Lagen om medlemsbanker innehåller dessutom särskilda bestämmelser om sådana europakooperativ enligt SCE-förordningen[2] som har beviljats tillstånd att driva bankrörelse.

17.3 Överväganden och förslag

17.3.1 Utformningen av reglerna om medlemsbanker

Bedömning: Medlemsbanker bör i associationsrättsligt hänseende regleras av bestämmelserna i den föreslagna nya föreningslagen. När det är motiverat med särregler för medlemsbanker, bör dessa tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse. Vägledande för bedömningen av när särbestämmelser ska ställas upp bör huvudsakligen vara den motsvarande regleringen för bankaktiebolag i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Ett bankaktiebolag är ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse. Vissa bestämmelser om bankaktiebolag finns sedan den 1 juli 2004 i 10 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse. I associationsrättsligt hänseende regleras emellertid bankaktiebolagen av aktiebolagslagen – till vilken lagen om bank- och finansieringsrörelse hänvisar – kompletterad av ett mindre antal särbestämmelser i lagen om bank- och finansieringsrörelse. Utgångspunkten för de

[1] Se prop. 1995/96:74 s. 108 f.
[2] Rådets förordning (EG) nr 1453/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar.

överväganden som gjordes när denna reglering tillkom var att aktiebolagslagens bestämmelser var tillräckliga för att skydda aktietecknare, aktieägare och borgenärer i allmänhet. Motiven för att ändå i vissa avseenden ha särskilda associationsrättsliga bestämmelser var av olika slag. Till en del motiverades särbestämmelserna av bankaktiebolagens särställning, dvs. deras betydelse för stabiliteten i det finansiella systemet och det faktum att de står under Finansinspektionens tillsyn.[3]

De associationsrättsliga reglerna för medlemsbanker överensstämmer i de flesta avseenden med föreningslagens bestämmelser. Detta är också naturligt. Medlemsbanker är i grunden kooperativa företag av samma slag som ekonomiska föreningar i allmänhet och principerna för den associationsrättsliga regleringen bör då också vara desamma. Likheterna mellan medlembankerna och ekonomiska föreningar i allmänhet är av samma slag som likheterna mellan bankaktiebolag och vanliga aktiebolag. Det framstår mot den bakgrunden som lämpligt att applicera den lagtekniska lösning som har valts för bankaktiebolagen – dvs. att aktiebolagslagen utgör grunden för regleringen och att de nödvändiga särbestämmelserna tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse – även på medlemsbanker. Föreningslagen bör alltså utgöra utgångspunkten för regleringen av medlemsbanker. Det kan ske genom att det i lagen om bank- och finansieringsrörelse tas in en bestämmelse om att föreningslagen ska tillämpas på ekonomiska föreningar som driver bankrörelse, om inte annat är särskilt föreskrivet. Den särreglering i avgränsade frågor som krävs – i de flesta fall i syfte att trygga den finansiella stabiliteten – bör sedan väsentligen tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

När det sedan gäller frågan vilka särbestämmelser som behövs är det naturligt att utgå från de överväganden som gjordes i samband med att regleringen av bankaktiebolagen anpassades till aktiebolagslagen.[4] De avvägningar som då gjordes framstår i allt väsentligt som helt relevanta även i detta sammanhang. Vi har t.ex. inte funnit anledning att generellt lagreglera medlemsbanker mera ingående än bankaktiebolag. Mot denna bakgrund bör regleringen av bankaktiebolagen tjäna som utgångspunkt vid bedömningen av behovet av särbestämmelser för medlemsbanker.

[3] Se prop. 1997/98:166 s. 1.
[4] Se främst prop. 1997/98:166.

17.3.2 Behovet av särreglering för medlemsbanker

Bildande

Förslag: Den nya föreningslagens bestämmelser om bildande av en ekonomisk förening och om innehållet i föreningens stadgar ska tillämpas även på medlemsbanker.

För att en medlemsbank ska få bildas och kunna registreras ska det dessutom krävas att de särskilda förutsättningar för tillstånd som uppställs i 3 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse är uppfyllda. Det nuvarande kravet på att en medlemsbank ska anmälas för registrering inom fyra månader från det att den fick tillstånd att driva bankrörelse utmönstras.

En medlemsbank definieras i dag som en ekonomisk förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva bankverksamhet i vilken medlemmarna deltar genom att använda bankens tjänster som insättare eller på annat sätt. Så bör det vara även i fortsättningen. Vad som är speciellt med en medlemsbank är dock att den ska driva bankverksamhet, dvs. tillståndspliktig verksamhet. Den kan alltså inte starta sin verksamhet förrän sådant tillstånd har meddelats. En förutsättning för att en ekonomisk förening av det angivna slaget ska anses som en medlemsbank bör därför vara att den har fått tillstånd att driva bankrörelse (jfr definitionen av bankaktiebolag ”aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse”).

Detta får betydelse för hur bestämmelserna om bildande av medlemsbanker bör utformas. De grundläggande kraven för bildande av en ekonomisk förening som vi har föreslagit framstår som ändamålsenliga även i fråga om medlemsbanker; minst tre personer bör således träffa en överenskommelse om att bilda föreningen (medlemsbanken), utforma stadgar, utse en styrelse och gå in i föreningen som medlemmar. För att den därigenom bildade ekonomiska föreningen ska utgöra en medlemsbank bör emellertid dessutom krävas att den har fått tillstånd att driva bankrörelse. Detta följer dock redan av den ovan föreslagna definitionen av medlemsbank och kräver ingen ytterligare lagreglering.

Givetvis bör förekomsten av ett tillstånd att driva bankrörelse vara en förutsättning för att medlemsbanken ska kunna registreras som sådan. Även detta följer utan vidare av den föreslagna definitionen av medlemsbank.

I 2 kap. 5 § andra stycket lagen om medlemsbanker finns ett särskilt villkor för registrering av en medlemsbank, nämligen att banken har ett sådant startkapital som sägs i 3 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse. Bestämmelsen framstår som onödig, eftersom existensen av detta startkapital också är en förutsättning för att tillstånd att bedriva bankrörelse ska kunna meddelas. Vi föreslår alltså inte någon bestämmelse av det aktuella slaget.

Enligt 2 kap. 5 § lagen om medlemsbanker ska en nybildad medlemsbank anmälas för registrering senast fyra månader från det att den fick tillstånd att driva bankrörelse. Någon motsvarande bestämmelse finns inte för bankaktiebolag. Enligt vår mening bör i stället den sexmånadersfrist, räknad från bildandet av föreningen, som vi har föreslagit i fråga om ekonomiska föreningar i allmänhet, gälla. Det kan tilläggas att denna sexmånadersfrist enligt en särskild bestämmelse i 3 kap. 9 § lagen om bank- och finansieringsrörelse ska räknas från det att föreningen fick tillstånd att bedriva bankrörelse.

Stadgar

Förslag: En medlemsbanks stadgar ska inte behöva innehålla uppgift om användningen av medlemsbankens vinst.

Bestämmelserna i lagen om medlemsbanker om innehållet i medlemsbankens stadgar överensstämmer i allt väsentligt med föreningslagens motsvarande bestämmelser. Två avvikande bestämmelser finns dock; medlemsbankens stadgar ska innehålla uppgift om de rörelsegrenar som banken avser att bedriva och uppgift om villkoren för medlemskap i banken.

Den förstnämnda bestämmelsen motsvarar närmast vad som sägs i föreningslagen om att stadgarna ska ange verksamhetens art. Vi har föreslagit en bestämmelse om att stadgarna i en ekonomisk förening ska ange vilken verksamhet som föreningen ska bedriva. Den bestämmelsen framstår som tillräcklig även för medlemsbanker. Det kan tilläggas att regleringen för bankaktiebolag inte innehåller någon bestämmelse av det slag som i dag finns i lagen om medlemsbanker.

Vårt förslag till ny föreningslag innehåller inget krav på att stadgarna ska innehålla uppgift om villkoren för medlemskap. Enligt vår mening finns det inte heller tillräcklig anledning att i detta avse-

ende ställa andra krav på stadgarna för en medlemsbank än på stadgarna för en vanlig ekonomisk förening. Vi föreslår därför inte heller i denna del någon särbestämmelse för medlemsbanker. Det kan tilläggas att en medlemsbank som inom öppenhetsprincipens ramar vill uppställa särskilda villkor för medlemskap i banken givetvis ändå kan göra detta.

En annan skillnad mellan föreningslagen och lagen om medlemsbanker är att stadgarna för en medlemsbank inte behöver innehålla något om hur vinsten ska fördelas. Detta har motiverats med att banken inte borde bindas upp vid bestämmelser om vinstutdelning.[5] Vi gör ingen annan bedömning. I detta avseende bör därför lagen om bank- och finansieringsrörelse innehålla en särbestämmelse av angivet slag.

Medlemskap

Förslag: Den nya föreningslagens bestämmelser om medlemskap i en ekonomisk förening ska gälla även för medlemsbanker. Det ska dock inte vara möjligt att anta s.k. investerande medlemmar.

En juridisk person som en medlemsbank har ett dominerande inflytande i ska liksom hittills inte kunna vara medlem i banken.

En medlemsbanks verksamhet består i att banken i medlemmarnas intresse driver bankverksamhet som medlemmarna deltar i genom att använda bankens tjänster som insättare eller på annat sätt. I avsnitt 6.5.2 har föreslagits att ekonomiska föreningar ska kunna anta medlemmar som inte har för avsikt att delta i föreningens verksamhet men som betalar medlemsinsats och har rösträtt, s.k. *investerande medlemmar*. Vi bedömer dock att dessa bestämmelser inte kommer att vara av någon praktisk betydelse för medlemsbanker och lämnar därför inte något förslag om att medlemsbanker ska kunna anta investerande medlemmar.

Enligt 3 kap. 1 § andra stycket lagen om medlemsbanker får en juridisk person som en medlemsbank har ett dominerande inflytande i inte vara medlem i banken. Motsvarande reglering saknas i och för sig för bankaktiebolag. Ett borttagande av bestämmelsen skulle emellertid kunna öppna för kringgåenden av det kooperativa krav som gäller för alla ekonomiska föreningar. Vi föreslår därför att en

[5] Se prop. 1995/96:74 s. 150.

motsvarande särbestämmelse tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

I övrigt torde de bestämmelser om medlemskap som enligt den föreslagna nya föreningslagen ska gälla för ekonomiska föreningar i allmänhet vara väl lämpade också för medlemsbanker.

Extern verksamhet

Förslag och bedömning: En medlemsbanks ekonomiska verksamhet ska huvudsakligen bedrivas i medlemsbanken eller dess dotterföretag. Vårt förslag om att ekonomiska föreningar ska kunna bedriva extern verksamhet (se avsnitt 6.6.1) bör inte gälla för medlemsbanker.

Vi har i avsnitt 6.6.1 föreslagit att den ekonomiska verksamhet som en ekonomisk förening bedriver huvudsakligen ska utövas i föreningen eller i dess dotterföretag. Den föreslagna regleringen får bl.a. till följd att den kooperativa samhandeln kan komma att utövas mellan å ena sidan medlemmen och å andra sidan ett dotterbolag till föreningen eller, i mindre utsträckning, ett annat företag. Vi har inte funnit anledning att föreslå någon annan reglering i fråga om medlemsbanker. Om medlemmarnas deltagande i den kooperativa verksamheten sker genom att de sätter in respektive lånar pengar från ett annat företag, som genom ägande eller avtal är knutet till medlemsbanken, förutsätter detta dock uppenbarligen att också detta andra företag har de tillstånd som krävs enligt lagen om bank- och finansieringsrörelse.

En särskild fråga är om medlemsbanker även ska kunna tillämpa de föreslagna bestämmelserna om *extern verksamhet*, så att en större del av den kooperativa verksamheten ska kunna bedrivas utanför medlemsbanken eller dess dotterföretag. Det är vanskligt att bedöma om det finns något behov av detta; behovet torde i vart fall inte vara stort. En omfattande extern verksamhet torde försvåra Finansinspektionens tillsyn. Vi föreslår därför att de särskilda bestämmelserna om extern verksamhet inte ska gälla för medlemsbanker.

Föreningsstämma

Förslag: Den nya föreningslagens bestämmelser om föreningsstämma ska gälla även för medlemsbanker. Liksom hittills ska styrelsen och den verkställande direktören få lämna upplysningar till medlem endast om det kan göras utan nämndvärd olägenhet för enskild.

I allt väsentligt bör de bestämmelser om föreningsstämman som framgår av vårt förslag till ny lag om ekonomiska föreningar kunna tillämpas även på medlemsbanker. Så bör exempelvis bestämmelserna om utomståendes rätt att närvara vid föreningsstämma gälla även för medlemsbanker. För en sådan närvarorätt krävs enligt huvudregeln att föreningsstämman beslutar om detta. I de fall då sekretesshänsyn gör det nödvändigt att stänga utomstående ute har stämman således möjlighet att avslå en begäran från utomstående att vara med vid stämman.

Lagen om medlemsbanker innehåller en särskild begränsning i styrelsens och verkställande direktörens möjligheter att lämna ut uppgifter till medlemmarna. Uppgifter får sålunda lämnas ut endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild. Den verksamhet som en medlemsbank bedriver är av sådant slag att det är rimligt att behålla denna bestämmelse. En särreglering med denna innebörd bör därför tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Medlemsbankens ledning

Förslag: Kravet på antalet styrelseledamöter i en medlemsbank anpassas till vad som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet. En medlemsbanks styrelse ska således ha minst tre ledamöter. Liksom hittills ska minst hälften av ledamöterna i en medlemsbank vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Flertalet ledamöter ska vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag.

Enligt 6 kap. 1 § lagen om medlemsbanker ska en medlemsbank ha en styrelse med minst fem ledamöter. Detsamma gällde tidigare även för bankaktiebolag. Regleringen för bankaktiebolag har emellertid i

detta avseende anpassats till vad som gäller för aktiebolag i allmänhet. Några skäl till att det minsta antalet styrelseledamöter i ett bankaktiebolag borde bestämmas till fem hade, menade man, inte framkommit och intresset av enhetlighet talade för att samma regler borde gälla för såväl större aktiebolag som bankaktiebolag.[6] Vi har inte funnit anledning att göra någon annan bedömning och föreslår därför att minsta antalet styrelseledamöter i en medlemsbank ska vara detsamma som i en ekonomisk förening i allmänhet, dvs. tre.

I dag gäller att minst hälften av styrelseledamöterna i en medlemsbank ska vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, det s.k. bosättningskravet (se 6 kap. 3 § lagen om medlemsbanker). Vi har i fråga om ekonomiska föreningar i allmänhet föreslagit att bosättningskravet ska tas bort. När det gäller medlemsbanker gör sig emellertid särskilda hänsyn gällande, sammanhängande med bankväsendets betydelse för den finansiella stabiliteten och den tillsyn som till följd av detta måste kunna utövas över bankerna. Bosättningskravet bör därför finnas kvar, såvitt gäller medlemsbanker. En bestämmelse om detta bör tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Av 6 kap. 3 § fjärde stycket lagen om medlemsbanker framgår att av en medlemsbanks styrelseledamöter får högst en för varje påbörjat femtal vara anställd i medlemsbanken (”femtalsregeln”). Vid denna beräkning tas inte hänsyn till arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen om styrelserepresentanter för de privatanställda. Även i detta avseende har det tidigare gällt motsvarande bestämmelser för bankaktiebolag. Syftet har varit att stärka styrelsens oberoende i förhållande till anställda i ledande positioner. För bankaktiebolagen har denna reglering numera ersatts av en bestämmelse om att flertalet av styrelsens ledamöter ska vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag. Vid tillkomsten av denna bestämmelse framhölls bl.a. att femtalsregeln innebar en alltför kraftig begränsning av andelen anställda i styrelsen.[7] Enligt vår mening kan det i och för sig finnas anledning att ställa särskilda krav på sammansättningen av en medlemsbanks styrelse. Det finns emellertid inte skäl att i detta avseende gå längre än vad som är fallet i fråga om bankaktiebolag. Den s.k. femtalsregeln bör därför ersättas med en bestämmelse om att flertalet styrelseledamöter i en medlemsbank ska vara personer som

[6] Se prop. 1997/98:166 s. 110 f.
[7] Se prop. 1997/98:166 s. 110 f.

inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderföretag.

Vårt förslag till ny föreningslag innebär bl.a. att det aldrig är obligatoriskt att ha en verkställande direktör i en ekonomisk förening. Den motsvarande regleringen för bankaktiebolag ansluter till vad som enligt aktiebolagslagen gäller för publika aktiebolag. Det innebär att ett bankaktiebolag alltid ska ha en verkställande direktör. Det finns också ett uttryckligt förbud för den verkställande direktören att vara styrelseordförande (se 10 kap. 6 § lagen om bank- och finansieringsrörelse). Vi anser att detsamma bör gälla för medlemsbanker.

I 6 kap. 4 § lagen om medlemsbanker finns några bestämmelser som avviker både från den nuvarande föreningslagen och från vad som gäller för bankaktiebolag. Bestämmelserna ger utrymme för att utse flera verkställande direktörer i en och samma medlemsbank och tillåter även att det utses ställföreträdare för en verkställande direktör. I 6 kap. 6 § samma lag finns dessutom särskilda bestämmelser om s.k. delegater, dvs. personer som ensamma eller tillsammans med annan har fått i uppdrag av styrelsen att vidta sådana åtgärder som det annars är styrelsens uppgift att vidta. Sådan delegation får även ske till särskilda ledningsorgan för visst område eller för ett eller flera bankkontor. Motsvarande bestämmelser gällde tidigare även för bankaktiebolag men har numera tagits bort.[8] Något skäl att behålla bestämmelser av detta slag just för medlemsbanker har inte framkommit. De bör därför inte finnas med i det nya regelverket.

Revision och allmän granskning

Förslag: Den nya föreningslagens bestämmelser om revision och allmän granskning ska tillämpas även på medlemsbanker. För en medlemsbank ska emellertid gälla att den alltid ska ha minst en revisor och att minst en revisor som föreningsstämman har utsett ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen.

Vi har i avsnitt 11.2.1 föreslagit att revisionsplikten för ekonomiska föreningar ska begränsas till att gälla vissa större föreningar och att den som utses till revisor alltid ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor. För merparten av de ekonomiska föreningarna kom-

[8] Se prop. 1997/98:166 s. 112–115.

mer det därmed inte att vara obligatoriskt med granskning genom en kvalificerad revisor. Den särskilda arten av en medlemsbanks verksamhet gör det emellertid naturligt att medlemsbanker alltid blir föremål för kvalificerad granskning och att denna granskning utförs under medverkan av revisorer som är särskilt kvalificerade. Vi föreslår därför att det i lagen om bank- och finansieringsrörelse tas in särbestämmelser om att en medlemsbank alltid ska vara föremål för revision genom en auktoriserad eller godkänd revisor och att minst en revisor som föreningsstämman har utsett ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. Detta överensstämmer med gällande rätt.

De övriga bestämmelserna om revision i den föreslagna nya föreningslagen – om granskningens innehåll, revisionsberättelsens innehåll, tystnadsplikt och uppgiftsskyldighet m.m. – bör gälla även i fråga om medlemsbanker. Bestämmelserna kommer att kompletteras av de särskilda bestämmelser om revision av banker som redan finns i lagen om bank- och finansieringsrörelse, t.ex. om Finansinspektionens möjlighet att utse ytterligare revisorer och om revisorers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen (se 13 kap. 9 och 10 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse).

Lagen om medlemsbanker innehåller bestämmelser om allmän granskning genom lekmannarevisor (se 7 b kap. lagen om medlemsbanker). Dessa överensstämmer i allt väsentligt med de bestämmelser om allmän granskning som vi har föreslagit ska tas in i den nya föreningslagen. Den nya föreningslagens bestämmelser i detta avseende bör därför gälla även för medlemsbanker. Vårt förslag till ny föreningslag innebär att det i vissa fall, när föreningen saknar revisor, *måste* utses en lekmannarevisor. I en medlemsbank kommer dock bestämmelserna om lekmannarevisor aldrig att vara obligatoriska, eftersom det alltid ska finnas en revisor.

Medlemsinsatser och förlagsinsatser

Förslag: Föreningslagens bestämmelser om medlemsinsatser och förlagsinsatser ska tillämpas även på medlemsbanker. Medlemsinsatser och förlagsinsatser ska dock alltid betalas i pengar. Vissa särbestämmelser ska gälla vid återbetalning av medlemsinsatser.

Betalning av medlemsinsatser i en ekonomisk förening kan fullgöras i pengar men även på annat sätt. För medlemsbanker gäller däremot att medlemsinsatser – liksom förlagsinsatser – alltid ska betalas i pengar (se 1 kap. 4 § och 5 kap. 1 § lagen om medlemsbanker). Detta ska bl.a. ses mot bakgrund av verksamhetens art och bestämmelsen i 3 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse om att en medlemsbank ska ha ett startkapital om minst fem miljoner euro vid tidpunkten för beslut om tillstånd. Det är naturligt att detta krav på betalning i pengar förs över till den nya regleringen.

Bestämmelserna om återbetalning av medlemsinsatser i 4 kap. 1 § lagen om medlemsbanker skiljer sig i ett par avseenden från de motsvarande bestämmelserna i 4 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen. Utbetalning får sålunda verkställas endast en gång per kvartal och endast efter Finansinspektionens tillstånd. Inspektionen ska ge tillstånd till utbetalning om inte bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras. Också bestämmelserna om hur det belopp som kan återbetalas ska bestämmas skiljer sig något från föreningslagens bestämmelser. Vi bedömer att dessa särbestämmelser bör finnas kvar.

Fusion

Förslag: I lagen om bank- och finansieringsrörelse tas in särskilda bestämmelser om fusioner som avser medlemsbanker. Bestämmelserna utformas med motsvarande reglering för bankaktiebolag som förlaga.

Bestämmelserna om fusion i 10 kap. lagen om medlemsbanker överensstämde tidigare till stora delar med föreningslagens motsvarande bestämmelser. De omfattande förändringar i föreningslagens fusionsbestämmelser som trädde i kraft den 15 februari 2008[9] åtföljdes emellertid inte av några förändringar i lagen om medlemsbanker. Såväl till innehåll som till struktur avviker därför bestämmelserna om fusion i lagen om medlemsbanker betydligt från regleringen i föreningslagen.

Våra förslag till bestämmelser om fusion mellan ekonomiska föreningar i allmänhet överensstämmer nära med aktiebolagslagens bestämmelser om fusion. Det är därför av intresse att se hur bestäm-

[9] Se prop. 2007/08:15.

melserna om fusion mellan bankaktiebolag förhåller sig till de sistnämnda bestämmelserna. Av 10 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse följer att fusioner som avser bankaktiebolag i väsentliga avseenden följer aktiebolagslagen. Några skillnader finns dock. Framför allt innehåller 10 kap. 18–22 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse bestämmelser som ersätter aktiebolagslagens bestämmelser om tillstånd till verkställande av fusionsplan. Bestämmelserna innebär bl.a. att tillståndsfrågan prövas av Finansinspektionen eller regeringen, inte av Bolagsverket. För tillstånd krävs bl.a. att bolagets borgenärer har tillförsäkrats en betryggande säkerhet och att fusionen är förenlig med insättares och andra fordringsägares intressen. Förfarandet innefattar dock ingen möjlighet för borgenärerna att motsätta sig fusionen och få frågan prövad i domstol. Att regleringen utformats på ett i förhållande till aktiebolagslagen avvikande sätt beror på att det förfarande som föreskrivs i den lagen inte har ansetts praktiskt genomförbart på bankområdet.[10] För bankaktiebolagen gäller också något avvikande bestämmelser i fråga om fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag (se 10 kap. 24 och 25 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse).

Vi föreslår mot denna bakgrund att den nya föreningslagens bestämmelser om fusion ska tillämpas även på medlemsbanker, dock att det bör införas vissa särskilda bestämmelser om tillstånd till verkställande av fusion och om fusion av helägt dotterbolag. Dessa särskilda bestämmelser bör utformas med de bestämmelser som gäller för bankaktiebolag som förebild.

I den nuvarande föreningslagen finns en omfattande reglering av s.k. gränsöverskridande fusioner. Bestämmelserna går tillbaka på ett EU-direktiv.[11] Det torde i och för sig inte vara nödvändigt att genomföra direktivets bestämmelser på medlemsbanker. Direktivet har emellertid genomförts i fråga om andra finansiella företag som drivs såsom ekonomiska föreningar och regeringen har uttalat att det bör införas bestämmelser om gränsöverskridande fusioner även i fråga om medlemsbanker.[12] Vi har ingen annan uppfattning. Vår bedömning är att bestämmelserna om gränsöverskridande fusioner i vårt förslag till ny föreningslag låter sig tillämpas även på medlemsbanker och att det därför inte krävs några särbestämmelser i detta avseende.

[10] Se 1994/95:70 s. 135 f.
[11] Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/56/EG av den 26 oktober 2005 om gränsöverskridande fusioner av bolag med begränsat ansvar; EUT L 310, 25.11.2005, s. 1, Celex 32005L0056.
[12] Se prop. 2008/09:180 s. 58 f.

Likvidation

Bedömning och förslag: Föreningslagens bestämmelser om likvidation ska i huvudsak gälla även för medlemsbanker, dock inte bestämmelsen om att en ekonomisk förening är skyldig att gå i likvidation om verksamheten drivs under förutsättningar som uppenbarligen inte motsvarar dem under vilka registrering skedde. I stället ska en medlemsbank vara skyldig att gå i likvidation om dess tillstånd att driva bankrörelse har återkallats utan att den har fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

Bestämmelserna om likvidation i lagen om medlemsbanker överensstämmer i allt väsentligt med bestämmelserna i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelserna om när företaget är skyldigt att gå i likvidation är dock något annorlunda utformade. Å ena sidan saknar lagen om medlemsbanker bestämmelser *dels* om att banken ska gå i likvidation om den drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett, *dels* om att banken ska gå i likvidation om den enligt bestämmelser i stadgarna är skyldig att gå i likvidation (jfr 11 kap. 4 § första stycket 1 och 2 föreningslagen). Å andra sidan är en medlemsbank skyldig att gå i likvidation i tre situationer som inte nämns i föreningslagen, *dels* om medlemsbankens rörelse inte har öppnats inom ett år från dess bildande, *dels* om tillståndet att driva bankrörelse har återkallats utan att banken i stället fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig finansiell rörelse, *och dels* om medlemsbanken efter en konkurs som avslutats med överskott inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation (se 9 kap. 4 § lagen om medlemsbanker).

Enligt vår mening bör bestämmelserna om när en medlemsbank är skyldig att gå i likvidation i princip vara desamma som för ekonomiska föreningar i allmänhet. Dock är det naturligt att det även i fortsättningen finns en särskild bestämmelse om att medlemsbanken ska gå i likvidation om tillståndet att driva bankrörelse har återkallats. Detta överensstämmer med vad som gäller för bankaktiebolag (se 10 kap. 31 § lagen om bank- och finansieringsrörelse). När det däremot gäller bestämmelsen om att en medlemsbank ska gå i likvidation om dess rörelse inte har öppnats inom ett år från bildandet kan det konstateras att det tidigare gällde en likadan bestämmelse för bankaktiebolag men att den har upphävts. Vi föreslår att bestämmelsen utmönstras även såvitt gäller medlemsbanker. Detsamma gäller

bestämmelsen om att medlemsbanken är skyldig att gå i likvidation efter s.k. överskottskonkurs; här bör i stället gälla vad som föreskrivs i såväl den nuvarande föreningslagen som vårt förslag till ny föreningslag, nämligen att rätten i samband med beslutet att avsluta konkursen självmant ska besluta att föreningen ska gå i likvidation (se 11 kap. 19 § i den nuvarande föreningslagen).

Som ovan har nämnts innehåller föreningslagen, men inte lagen om medlemsbanker, en likvidationsbestämmelse som anknyter till likvidationsskyldighet enligt stadgarna. Den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen gäller även för bankaktiebolag.[13] Vi har inte kunnat finna något skäl för att en sådan bestämmelse inte ska gälla även för medlemsbanker. Behovet av en särskild bestämmelse om att en medlemsbank ska gå i likvidation när dess verksamhet inte drivs på ett sätt som motsvarar de förutsättningar under vilka registrering skedde synes däremot mycket begränsat. I denna situation torde i stället den naturliga sanktionen vara att tillståndet att bedriva bankrörelse återkallas, vilket i sin tur kan leda till att banken blir skyldig att gå i likvidation. Denna bestämmelse bör därför – liksom i dag – inte gälla för medlemsbanker.

Vi har föreslagit att ekonomiska föreningar, liksom aktiebolag, ska vara skyldiga att gå i likvidation om års- eller koncernredovisningar inte ges in i tid. En motsvarande bestämmelse gäller redan för bankaktiebolag. Det är naturligt att detsamma gäller även för medlemsbanker.

När det gäller regleringen av frågor om likvidation i övrigt bedömer vi att de bestämmelser som vi har föreslagit ska gälla för ekonomiska föreningar även bör tillämpas på medlemsbanker.

Upplösning utan föregående likvidation

Förslag: Föreningslagens regler om upplösning utan föregående likvidation ska inte gälla för medlemsbanker.

Vårt förslag innebär att en ekonomisk förening ska kunna upphöra utan föregående likvidation, dels vid långvarig passivitet (jfr 11 kap. 18 § i den nuvarande föreningslagen), dels genom ett förenklat förfarande. Med hänsyn till arten av den verksamhet som en medlems-

[13] Om skälen för det, se prop. 1997/98:166 s. 152.

bank driver är det inte lämpligt att bestämmelserna om upplösning utan föregående likvidation gäller för medlemsbanker.

Tillståndsprövning

Förslag: Frågor om dispens från de s.k. bosättningskraven ska i fortsättningen alltid prövas av Finansinspektionen. Finansinspektionens beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I lagen om medlemsbanker finns flera bestämmelser om att Finansinspektionen ska pröva skilda frågor, t.ex. frågor om dispens från bosättningskraven (se bl.a. 6 kap. 3 § lagen om medlemsbanker) eller frågor om verkställande av fusionsavtal (se 19 kap. 5 § samma lag). Särskilda överklagandebestämmelser saknas, varav torde följa att inspektionens beslut, i den mån det kan överklagas, ska överklagas till regeringen. Enligt de nämnda bestämmelserna ska emellertid ett ärende i vissa fall prövas av regeringen redan i första instans, nämligen om det är av principiell betydelse eller synnerlig vikt (eller, såvitt gäller ärende om verkställande av fusionsavtal, särskild vikt).

Enligt våra utredningsdirektiv ska vi lämna förslag som innebär att förvaltningsbeslut enligt associationsrättslig lagstiftning i fortsättningen ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det talar för att också beslut av de nämnda slagen i fortsättningen bör överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I så fall bör emellertid också den nuvarande ordningen där vissa beslut av de aktuella slagen prövas direkt av regeringen frångås; alla beslut borde i första instans prövas av Finansinspektionen och överklagande alltid handläggas av allmän förvaltningsdomstol.

När det gäller dispens från bosättningskraven anser vi att det är denna lösning som bör väljas. I praktiken torde det inte förekomma att ett sådant dispensärende är av den vikt och betydelse att det finns skäl att låta regeringen pröva ärendet. När det gäller dispens från motsvarande bosättningskrav för styrelseledamöter m.fl. i bankaktiebolag gäller dessutom redan att ärendena alltid ska prövas av Finansinspektionen.

Den prövning som ska göras i ett ärende om tillstånd till verkställande av fusionsplan torde däremot ha ett visst näringsrättsligt inslag. Ärendetypen har därför stora likheter med flera andra ärendetyper – av mera renodlat näringsrättslig natur – som regleras i lagen

om bank- och finansieringsrörelse och för vilka gäller att ärendet ska överlämnas till regeringen om det är av principiell betydelse eller särskild vikt (se t.ex. 1 kap. 8 §, 3 kap. 8 § och 4 kap. 5 §). Vi är mot den bakgrunden inte beredda att föreslå några förändringar i denna del.

17.3.3 Europakooperativ som driver bankrörelse

Förslag: Lagen om europakooperativ görs tillämplig även på europakooperativ som driver bankrörelse. I lagen om bank- och finansieringsrörelse införs bestämmelser som för detta slag av europakooperativ kompletterar bestämmelserna i SCE-förordningen och lagen om europakooperativ. Bestämmelserna utformas efter förebild av motsvarande bestämmelser för europakooperativ som driver finansieringsrörelse i 12 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Bestämmelser om europakooperativ finns i rådets förordning (EG) nr 1453/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-förordningen). Dessa bestämmelser kompletteras, såvitt gäller europakooperativ i allmänhet, av lagen (2006:595) om europakooperativ. Ytterligare kompletterande bestämmelser finns, såvitt gäller europakooperativ som bedriver finansieringsrörelse, i 12 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse. Den lagtekniska uppbyggnaden av regleringen är komplicerad. Sålunda innehåller förordningen i vissa fall direkta hänvisningar till den nationella lag som tilllämpas på kooperativa föreningar. Så är fallet t.ex. när det gäller regler om avveckling och likvidation (artikel 72). Vidare innehåller förordningen en generell hänvisning till den på kooperativa föreningar tillämpliga nationella rätten beträffande sådana frågor som inte regleras i förordningen eller i andra EG-regler om europakooperativ (artikel 8). Detta innebär att stora delar av föreningslagen är tillämplig på europakooperativ med säte i Sverige (t.ex. bestämmelserna om förlagsandelar). Förordningen hänvisar även i vissa fall till den nationella lag som är tillämplig på publika aktiebolag. Det gäller exempelvis i fråga om regler om registrering av europakooperativ (artikel 11). Det innebär att aktiebolagslagens registreringsbestämmelser kommer att vara tillämpliga på europakooperativ med säte i Sverige. Till detta kommer att innebörden av de kompletterande

bestämmelserna i lagen om europakooperativ i en del fall bestäms genom hänvisningar till bestämmelser i föreningslagen.

När det gäller medlemsbanker är den lagtekniska regleringen något annorlunda. Här kompletteras SCE-förordningen inte av lagen om europakooperativ utan av särskilda bestämmelser i 1 a kap. lagen om medlemsbanker. Dessa är i allt väsentligt parallella med bestämmelserna i lagen om europakooperativ men deras innebörd bestäms till viss del genom hänvisningar till lagens bestämmelser om medlemsbanker. En annan skillnad är att SCE-förordningens hänvisningar till nationella bestämmelser om kooperativ här måste tolkas som hänvisningar till de allmänna bestämmelserna om medlemsbanker.

Lagstiftaren har alltså, när det gäller europakooperativ som bedriver bankrörelse, valt att införa kompletterande bestämmelser i lagen om medlemsbanker i stället för att låta dessa europakooperativ omfattas av lagen om europakooperativ. Detta ska ses mot bakgrund av att lagen om medlemsbanker innehåller en i princip fullständig associationsrättslig reglering av den motsvarande svenska associationsformen, medlemsbankerna, en reglering som formellt är helt åtskild från den som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet. Vårt förslag innebär att medlemsbankerna i framtiden kommer att utgöra ekonomiska föreningar och att den huvudsakliga associationsrättsliga regleringen av dessa ska finnas i den nya föreningslagen. Mot den bakgrunden är det naturligt att europakooperativ som bedriver bankrörelse i framtiden regleras på samma sätt som andra svenska europakooperativ, dvs. SCE-förordningens bestämmelser bör kompletteras av lagen om europakooperativ. De särbestämmelser som behövs på grund av europakooperativens finansiella särart bör – på samma sätt som är fallet i fråga om europakooperativ som driver finansieringsrörelse – tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse. Dessa bör lämpligen utformas med den lagens bestämmelser om europakooperativ som driver finansieringsrörelse som förebild.

18 Annan lagstiftning om kooperativa företagsformer

18.1 Inledning

I avsnitt 2.1 har vissa särskilda former av ekonomiska föreningar redovisats. Gemensamt för dessa föreningsformer är att de regleras genom särskilda lagar men att dessa särskilda lagar också hänvisar till föreningslagen. De föreningsformer som åsyftas är bostadsrättsföreningar, kooperativa hyresrättsföreningar, sambruksföreningar, kreditmarknadsföreningar och medlemsbanker. Den sistnämnda föreningsformen har behandlats i avsnitt 17 och kommer inte att beröras närmare i detta avsnitt. En företagsform som nära ansluter till den ekonomiska föreningen är europakooperativet. Europakooperativ regleras av rådets förordning (EG) nr 1453/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-förordningen). Förordningen kompletteras av lagen (2006:595) om europakooperativ.

Vi har övervägt om de förändringar som vi har föreslagit för föreningar i allmänhet bör få genomslag även för de särskilda föreningsformerna. Våra överväganden redovisas i det följande.

18.2 Bostadsrättsföreningar

18.2.1 Gällande rätt och våra tidigare överväganden

Bostadsrättslagens föreningsrättsliga bestämmelser finns huvudsakligen i 9 kap. Där regleras bl.a. frågor om stadgar, ledningsfunktioner, beslutsfattande och revision. I vårt delbetänkande, SOU 2009:37, föreslog vi att beslut om stadgeändringar och om likvidation, liksom hittills, ska fattas på två stämmor, om inte samtliga röstberättigade medlemmar i föreningen är ense om beslutet. Vi föreslog också att

ett beslut om godkännande av fusionsplan även i fortsättningen ska fattas på två stämmor, om beslutet inte biträds av minst nio tiondelar av de röstberättigade. Övriga förändringar som föreslogs i delbetänkandet borde, ansåg vi, få genomslag även för bostadsrättsföreningar. Vi har inte omprövat dessa ställningstaganden.

Bildande, registrering, stadgar och medlemsförteckning

Ett grundläggande krav för registrering av en bostadsrättsförening är att föreningen har minst tre medlemmar, att den har antagit stadgar och att det har utsetts styrelse och minst en revisor (se 1 kap. 2 § bostadsrättslagen). Av central betydelse i inledningsskedet för en bostadsrättsförening är även upprättandet av en ekonomisk plan, som innehåller upplysningar av betydelse för en bedömning av föreningens verksamhet. I bostadsrättslagen uppställs detaljerade regler för upprättandet och utformningen av den ekonomiska planen. I övrigt innehåller bostadsrättslagen inte, lika lite som föreningslagen, några särskilda bestämmelser om hur en bostadsrättsförening bildas.

Bostadsrättslagen innehåller också vissa bestämmelser om vad som ska finnas i en bostadsrättsförenings stadgar. Dessa bestämmelser finns i 9 kap. 5 § bostadsrättslagen och är i stort sett likalydande med bestämmelserna i 2 kap. 2 § föreningslagen, dock med kompletterande bestämmelser som är motiverade av den verksamhet en bostadsrättsförening bedriver. Exempelvis ska stadgarna innehålla uppgift om huruvida upplåtelseavgift, överlåtelseavgift och pantsättningsavgift kan tas ut, liksom uppgift om de grunder enligt vilka medel ska avsättas för att säkerställa underhållet av föreningens hus.

En bostadsrättsförening ska anmälas för registrering hos Bolagsverket. Därvid gäller bestämmelserna i föreningslagen om när registreringsanmälan ska göras och om verkan av att anmälan har gjorts för sent. Även bestämmelserna om verkan av registrering följer föreningslagen.

En bostadsrättsförenings styrelse ska föra en förteckning över föreningens medlemmar och över de lägenheter som är upplåtna med bostadsrätt. Av förteckningen ska för varje medlem framgå namn, postadress och uppgift om den bostadsrätt som medlemmen har.

Bostadsrättsföreningens ledning

Till följd av en hänvisning i 9 kap. 12 § bostadsrättslagen är föreningslagens bestämmelser om en förenings ledning (styrelse m.m.) tillämpliga även på bostadsrättsföreningar. Bostadsrättslagen innehåller dock särregler om hur styrelseledamöterna ska väljas och om vem som kan vara styrelseledamot eller styrelsesuppleant. Dessutom anges att föreningslagens bestämmelser om verkställande direktör inte ska tillämpas på bostadsrättsföreningar.

Revision

Av 9 kap. 26 § bostadsrättslagen framgår att bestämmelserna i 8 kap. föreningslagen ska tillämpas även för bostadsrättsföreningar. Hänvisningen till 8 kap. föreningslagen innebär att det i en bostadsrättsförening ska finnas minst en revisor. Det finns inte – lika lite som i föreningslagen – något krav på att den som är revisor ska vara auktoriserad eller godkänd revisor; enda undantaget är de bostadsrättsföreningar som faller under bestämmelsen i 8 kap. 5 § föreningslagen om ”större företag”. Med de gränsvärden som gäller i dag är det osäkert om det finns någon bostadsrättsförening som är skyldig att ha auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen.[1]

Likvidation och fusion

Enligt 9 kap. 29 och 30 §§ bostadsrättslagen gäller bestämmelserna i föreningslagen om likvidation och fusion i tillämpliga delar även för bostadsrättsföreningar. Bostadsrättslagen innehåller dock inte någon hänvisning vare sig till föreningslagens bestämmelser om fusion mellan en ekonomisk förening och dess dotterbolag eller till föreningslagens bestämmelser om gränsöverskridande fusioner. Såsom konstaterades i delbetänkandet kommer därför – om bostadsrättslagen inte ändras – de förändringar som vi föreslår på detta område att få genomslag även för bostadsrättsföreningar.

[1] Se H. Julius, B. Nilsson Hjorth, I. Uggla, *Bostadsrättslagen. En kommentar*, 4 uppl., s. 377.

18.2.2 Överväganden och förslag

Bedömningar och förslag: Bestämmelserna om föreningens bildande, registrering m.m. i förslaget till ny föreningslag ska gälla även bostadsrättsföreningar.

Det bör inte införas någon möjlighet för bostadsrättsföreningar att ha investerande medlemmar eller s.k. extern verksamhet. Bostadsrättslagen bör inte längre innehålla något undantag från vad som annars gäller om verkställande direktör i en ekonomisk förening.

Bestämmelser om revision och om allmän och särskild granskning i förslaget till ny föreningslag ska gälla även i fråga om bostadsrättsföreningar. Om en bostadsrättsförening inte har någon revisor, ska föreningen dock inte kunna avstå från att ha en lekmannarevisor. Om det finns särskilda skäl, ska Bolagsverket kunna utse en revisor (dvs. en auktoriserad revisor eller godkänd revisor).

Bestämmelserna om likvidation och fusion i förslaget till ny föreningslag ska, med de undantag som vi föreslagit i delbetänkandet, tillämpas också i fråga om bostadsrättsföreningar.

Bostadsrättsföreningar är en form av ekonomisk förening som i många avseenden står ekonomiska föreningar i allmänhet nära. Det talar för att flertalet av de förändringar som vi föreslår i detta betänkande bör kunna tillämpas även i fråga om bostadsrättsföreningar. Det förhållandet att verksamheten främst är inriktad på att ombesörja medlemmarnas boende kan dock motivera vissa särregler. Dessutom bör man beakta att medlemmarna i en bostadsrättsförening normalt är privatpersoner och att dess styrelse oftast består av de boende i föreningen, vanligen lekmän.

Vi har i avsnitt 7.5.2 föreslagit att det i den nya föreningslagen ska ställas vissa krav på de personer som bildar en ekonomisk förening (i förslaget benämnda ”stiftare”). Stiftarna får inte vara underåriga, ha förvaltare enligt föräldrabalken, vara i konkurs eller underkastade näringsförbud. Det är rimligt att ställa motsvarande krav på de personer som bildar en bostadsrättsförening. Vårt förslag om bildande av ekonomiska föreningar bör således tillämpas också på bostadsrättsföreningar.

I avsnitt 9.8.2 har vi föreslagit att medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om bl.a. personnummer. Detta krav bör lämpligen ställas även på en bostadsrättsförenings medlemsförteckning.

Vi har också föreslagit vissa ändringar i fråga om innehållet i en ekonomisk förenings stadgar. Enligt vår mening bör bestämmelserna om bostadsrättsföreningars stadgar även i fortsättningen i allt väsentligt följa vad som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet. 9 kap. 5 § bostadsrättslagen bör därför utformas med den nya föreningslagen som förebild. Särbestämmelser om bostadsrättsföreningars stadgar som har sin grund i föreningarnas särart bör dock behållas.

I avsnitt 10 har vi föreslagit vissa förändringar i bestämmelserna om styrelse och verkställande direktör. Vad vi har föreslagit lämpar sig väl även för bostadsrättsföreningar. I dag innehåller bostadsrättslagen en bestämmelse om att föreningslagens bestämmelser om verkställande direktör inte gäller för bostadsrättsföreningar. Det innebär bl.a. att en bostadsrättsförening aldrig är skyldig att ha en verkställande direktör. Vi föreslår att föreningslagens nuvarande krav på att vissa större ekonomiska föreningar ska ha en verkställande direktör tas bort (se avsnitt 10.3.6). Det finns mot den bakgrunden inte någon anledning att behålla det aktuella undantaget i bostadsrättslagen. Detta bör alltså tas bort.

I avsnitt 11.2.1 har vi föreslagit att revisionsplikten för ekonomiska föreningar begränsas till att gälla vissa större föreningar och att den som utses som revisor i en förening alltid ska vara auktoriserad eller godkänd revisor. Eftersom 9 kap. 26 § bostadsrättslagen innehåller en allmän hänvisning till föreningslagens bestämmelser om revision, blir dessa nya bestämmelser tillämpliga även på bostadsrättsföreningar, såvida inte bostadsrättslagen ändras. De skäl som vi har redovisat för att revision endast ska kunna utföras av en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor är relevanta även för bostadsrättsföreningar. Också i bostadsrättsföreningar bör därför benämningen ”revision” vara förbehållen sådan granskning som utförs av en auktoriserad eller godkänd revisor. Enligt vårt förslag till ny föreningslag ska det inte gälla någon revisionsplikt för föreningar som inte uppnår vissa i lagen preciserade gränsvärden. Så bör vara fallet även för bostadsrättsföreningar. För ekonomiska föreningar i allmänhet föreslår vi att en förening som saknar revisor som huvudregel ska ha en lekmannarevisor som utför s.k. allmän granskning. Men vi föreslår också att föreningen genom bestämmelser i stadgarna ska kunna ”välja bort” den allmänna granskningen. Enligt vår

mening gör sig dock särskilda hänsyn gällande när det är fråga om bostadsrättsföreningar. Verksamheten i sådana föreningar rör medlemmarnas boende och det är därför, av bostadssociala skäl, särskilt viktigt att eventuella brister i föreningarnas förvaltning uppmärksammas och åtgärdas. Enligt vår mening bör därför en bostadsrättsförening som saknar revisor alltid ha i vart fall en lekmannarevisor; någon möjlighet att välja bort den allmänna granskningen bör alltså inte finnas. I lagen bör dessutom införas en särskild bestämmelse som gör det möjligt för Bolagsverket att besluta att en bostadsrättsförening ska ha en revisor, dvs. en bestämmelse som motsvarar den som finns i 8 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen.

I övrigt bör det som vi har föreslagit om revision, allmän granskning och särskild granskning i ekonomiska föreningar gälla även bostadsrättsföreningar.

De förslag som vi har lagt fram beträffande fusion respektive likvidation i ekonomiska föreningar (se avsnitten 15.2.4 och 15.4.4) bör gälla även ifråga om bostadsrättsföreningar. När det gäller frågor om fusion och likvidation bör bostadsrättslagen därför även i fortsättningen hänvisa till föreningslagen, dock med undantag för de särbestämmelser som vi har föreslagit i vårt delbetänkande.

Vi har även föreslagit bestämmelser om att ekonomiska föreningar ska få anta investerande medlemmar och kunna bedriva sin verksamhet externt (se avsnitten 6.5.2 respektive 6.6.1). För en bostadsrättsförening framstår behovet av sådana bestämmelser som ytterst begränsat. Inte heller de bestämmelser om s.k. extern verksamhet som vi har föreslagit ska tas in i den nya föreningslagen synes fylla något syfte för bostadsrättsföreningar. Dessa bestämmelser bör därför inte gälla för bostadsrättsföreningar.

18.3 Kooperativa hyresrättsföreningar

18.3.1 Gällande rätt och våra tidigare överväganden

Föreningsrättsliga bestämmelser för kooperativa hyresrättsföreningar finns i 2 kap. lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt. I kapitlet hänvisas i stor utsträckning till föreningslagens bestämmelser.

Vi föreslog i vårt delbetänkande att beslut om stadgeändringar och om likvidation, liksom hittills, ska fattas på två stämmor, om inte samtliga röstberättigade medlemmar i föreningen är ense om beslutet. Vidare föreslog vi att ett beslut om godkännande av fusions-

plan, liksom i dag, ska fattas på två stämmor, men med möjlighet att fatta beslutet på en enda stämma om det biträds av minst nio tiondelar av de röstberättigade. I övrigt ansåg vi att de förändringar som föreslogs i föreningslagen borde tillämpas även på kooperativa hyresrättsföreningar. Vi har inte omprövat dessa ställningstaganden.

Bildande, registrering, stadgar och medlemsförteckning

För registrering av en kooperativ hyresrättsförening krävs att den har minst tre medlemmar, att den har antagit stadgar samt att den har utsett en styrelse och minst en revisor (se 2 kap. 1 § lagen om kooperativ hyresrätt). Vad gäller regleringen av när en kooperativ hyresrättsförening ska anmälas för registrering och verkan av att anmälan sker för sent hänvisar lagen om kooperativ hyresrätt till föreningslagen. Detsamma gäller regleringen av vad en kooperativ hyresrättsförenings stadgar ska innehålla och olika frågor om föreningens medlemmar, däribland vad som ska gälla för medlemsförteckning.

Revision

Av 2 kap. 20 § lagen om kooperativ hyresrätt framgår att bestämmelserna om revision och särskild granskning i 8 kap. föreningslagen gäller också för kooperativa hyresrättsföreningar.

Likvidation och fusion

Bestämmelserna om likvidation och fusion i föreningslagen är, genom hänvisningar i 2 kap. 23 § respektive 24 § lagen om kooperativ hyresrätt, tillämpliga även för kooperativa hyresrättsföreningar. Lagen om kooperativ hyresrätt innehåller dock ingen hänvisning till föreningslagens bestämmelser om fusion mellan en ekonomisk förening och dess dotterbolag eller till bestämmelserna om gränsöverskridande fusioner.

18.3.2 Överväganden och förslag

Förslag och bedömningar: Bestämmelserna om bildande av en ekonomisk förening i den nya föreningslagen ska tillämpas även vid bildande av kooperativa hyresrättsföreningar.

I lagen om kooperativ hyresrätt bör inte införas bestämmelser som möjliggör investerande medlemmar eller s.k. extern verksamhet.

Föreningslagens bestämmelser om revision och allmän och särskild granskning ska gälla även kooperativa hyresrättsföreningar. En kooperativ hyresrättsförening som inte har en revisor ska dock inte kunna avstå från att ha en lekmannarevisor. Bolagsverket ska kunna besluta att föreningen ska ha en revisor, dvs. en auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Bestämmelserna i den nya föreningslagen om likvidation och fusion ska, med de undantag som vi har föreslagit i delbetänkandet, tillämpas också i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

Som nämnts ovan följer lagstiftningen för kooperativa hyresrättsföreningar i stora delar vad som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet. Så bör det enligt vår mening vara även i framtiden. Vår utgångspunkt är därför att de förändringar som vårt förslag till ny föreningslag innebär bör få genomslag även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar. Det förhållandet att verksamheten i en kooperativ hyresrättsförening är inriktad på medlemmarnas boende kan dock, precis som för bostadsrättsföreningar, motivera särregler för kooperativa hyresrättsföreningar.

Även när det gäller kooperativa hyresrättsföreningar framstår det som rimligt att kräva att de personer som bildar en förening uppfyller de krav som i föreningslagen ställs på stiftare. Även i övrigt bör bestämmelserna om bildande av ekonomiska föreningar gälla även för kooperativa hyresrättsföreningar.

Vi bedömer att vårt förslag om vad stadgarna för en ekonomisk förening ska innehålla passar bra även för kooperativa hyresrättsföreningar. Även i fortsättningen bör därför lagen om kooperativ hyresrätt, vad gäller innehållet i stadgarna, hänvisa till bestämmelserna om stadgar i föreningslagen. De särskilda krav på stadgarnas innehåll som i dag uppställs i 2 kap. 4 § lagen om kooperativ hyresrätt – om grunderna för beräkningen av hyra respektive avsättningen av medel för underhåll – bör givetvis gälla även i fortsättningen.

Genom hänvisningen i 2 kap. 5 § lagen om kooperativ hyresrätt är föreningslagens bestämmelser om medlemsförteckningen och dess innehåll tillämpliga även på kooperativa hyresrättsföreningar. De förändringar som vi har föreslagit i dessa bestämmelser – bl.a. om innehållet i förteckningen och om hur den ska bevaras – bör få genomslag även på kooperativa hyresrättsföreningar.

De nya reglerna om revision och allmän granskning av ekonomiska föreningar som vi har föreslagit blir, om lagen om kooperativ hyresrätt inte ändras, tillämpliga även på kooperativa hyresrättsföreningar. I avsnitt 18.2.2 har vi föreslagit att i huvudsak samma bestämmelser ska gälla för bostadsrättsföreningar, dock att en bostadsrättsförening alltid ska ha antingen en revisor eller en lekmannarevisor och att Bolagsverket ska kunna besluta att en förening ska ha en revisor. Skälen för detta gör sig gällande även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar. Den reglering som vi har föreslagit i fråga om revision och allmän granskning av bostadsrättsföreningar bör därför gälla även kooperativa hyresrättsföreningar.

Vi bedömer att våra förslag om fusioner mellan ekonomiska föreningar och om likvidation av ekonomiska föreningar (se avsnitten 15.2.4 och 15.4.4) är väl ägnade att tillämpas även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar. Med undantag för de särbestämmelser om förfarandet vid beslut om fusion och likvidation som vi har föreslagit i delbetänkandet bör därför de föreslagna bestämmelserna om fusion och likvidation i den nya föreningslagen gälla även kooperativa hyresrättsföreningar. Liksom hittills bör lagen om kooperativ hyresrätt inte hänvisa till föreningslagens bestämmelser om fusion mellan moderförening och dotterbolag eller till bestämmelserna om gränsöverskridande fusioner.

Inte heller när det gäller kooperativa hyresrättsföreningar har det framkommit något behov av bestämmelser om investerande medlemmar eller extern verksamhet. Bestämmelserna om detta i den nya föreningslagen bör därför inte gälla kooperativa hyresrättsföreningar.

18.4 Sambruksföreningar

18.4.1 Allmänt om sambruksföreningar och våra tidigare överväganden

En sambruksförening har till huvudändamål att driva jordbruk eller trädgårdsnäring för medlemmarnas gemensamma räkning. Föreningen kan dock även driva annan verksamhet, under förutsättning att denna verksamhet har ett samband med föreningens ändamål.

Bestämmelser om sambruksföreningar finns i lagen (1975:417) om sambruksföreningar. I mycket hänvisar lagen till föreningslagen, även om den dessutom innehåller vissa särskilda bestämmelser. Likheterna mellan sambruksföreningar och ekonomiska föreningar som bedriver näringsverksamhet är stora. I vårt delbetänkande föreslog vi därför inte några avvikande bestämmelser för sambruksföreningar.

18.4.2 Överväganden och förslag

Förslag: Sambruksföreningar ska i huvudsak följa bestämmelserna i den nya föreningslagen.

Bedömning: Bestämmelserna om extern verksamhet och om investerande medlemmar bör inte tillämpas på sambruksföreningar.

Såsom vi konstaterade redan i delbetänkandet framstår skillnaderna mellan en sambruksförening och en ekonomisk förening i allmänhet inte som så stora att det finns anledning att i högre grad än i dag särbehandla sambruksföreningar. Utgångspunkten bör därför vara att de förändringar som vi föreslår i fråga om föreningar i allmänhet bör få genomslag även på sambruksföreningar. Sålunda gör sig de överväganden som ligger bakom våra förslag om revision och allmän granskning av ekonomiska föreningar gällande även när det gäller sambruksföreningar. I dessa avseenden bör därför samma regler gälla för sambruksföreningar som för ekonomiska föreningar i allmänhet.

De förändringar som tidigare har gjorts i föreningslagen i syfte att förbättra ekonomiska föreningars möjligheter att bedriva sin verksamhet på samma villkor som andra företag och öka förutsättningarna för kapitalanskaffning har inte gjorts tillämpliga på sam-

bruksföreningar.[2] En följd av det är bl.a. att det i dag inte kan förekomma förlagsinsatser i en sambruksförening. Inte heller kan en sambruksförening bedriva sin verksamhet annat än i föreningen själv; verksamheten kan alltså inte förläggas till ett annat hel- eller delägt företag. Vi har inte funnit anledning att ompröva de ställningstaganden som har gjorts i dessa avseenden. I dag finns endast ett fåtal sambruksföreningar. Deras behov av att kunna förlägga sin verksamhet utanför föreningen framstår i alla händelser som begränsat. Våra förslag om s.k. extern verksamhet bör därför inte gälla sambruksföreningar. Vi gör samma bedömning när det gäller bestämmelserna om s.k. investerande medlemmar i den nya föreningslagen.

I de avseenden där lagen om sambruksföreningar i dag hänvisar till föreningslagen bör däremot bestämmelserna i den nya föreningslagen tillämpas i motsvarande utsträckning på sambruksföreningar.

18.5 Kreditmarknadsföreningar

18.5.1 Allmänt om kreditmarknadsföreningar och våra tidigare överväganden

En kreditmarknadsförening är en förening som har fått Finansinspektionens tillstånd att bedriva finansieringsrörelse. Associationsrättsliga bestämmelser om kreditmarknadsföreningar finns i 12 kap. lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Av 12 kap. 1 § framgår att bestämmelserna om ekonomiska föreningar i allmänhet gäller även för kreditmarknadsföreningar, om inte något annat anges i lagen eller är särskilt föreskrivet. Lagen innehåller emellertid i flera avseenden specialbestämmelser för kreditmarknadsföreningar. Exempelvis kräver lagen att föreningen har en verkställande direktör och att revisorerna är auktoriserade eller godkända revisorer. Därutöver innehåller lagen särskilda bestämmelser om fusion.

I vårt delbetänkande fann vi att det saknades skäl att inte låta de då lämnade förslagen om formerna för föreningsstämman, om ändring av stadgarna och om likvidation och annan upplösning av föreningarna få genomslag även för kreditmarknadsföreningar. Vi har inte omprövat dessa ställningstaganden.

[2] Se prop. 1996/97:163.

18.5.2 Överväganden och förslag

Förslag: Den nya föreningslagens bestämmelser ska i huvudsak tillämpas även på kreditmarknadsföreningar. I den utsträckning avvikande bestämmelser bedöms nödvändiga tas dessa in i 12 kap. lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Bedömning: Den nya föreningslagen ger inte anledning att införa några ytterligare särbestämmelser för kreditmarknadsföreningar.

Mot bakgrund av att kreditmarknadsföreningar bedriver tillståndspliktig verksamhet, kringgärdad av särskilda bestämmelser, är det naturligt att den nuvarande särregleringen i 12 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse får bestå. Så bör det exempelvis även i fortsättningen finnas ett generellt krav på revision, utförd av auktoriserade eller godkända revisorer. Vårt förslag till ny föreningslag ger däremot inte anledning att införa några ytterligare särbestämmelser för kreditmarknadsföreningar. Det medför att de förändringar som den nya föreningslagen innebär i allt väsentligt bör få genomslag även på kreditmarknadsföreningar. 12 kap. 1 § lagen om bank- och finansieringsrörelse bör alltså liksom hittills innehålla en hänvisning till föreningslagen.

18.6 Europakooperativ

18.6.1 Allmänt om europakooperativ

Bestämmelser om europakooperativ finns i rådets förordning (EG) nr 1453/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-förordningen). Dessa kompletteras av viss svensk lagstiftning, främst lagen (2006:595) om europakooperativ. Regelverkets uppbyggnad har beskrivits i avsnitt 17.3.2.

18.6.2 Överväganden och förslag

Förslag: I lagen om europakooperativ införs en möjlighet för europakooperativ med säte i Sverige att anta investerande medlemmar.

Kravet på att ledamöterna i ett europakooperativs tillsynsorgan ska ha viss bosättning tas bort.

Lagen om europakooperativ innehåller inte någon generell hänvisning till föreningslagens bestämmelser. I stället innehåller lagen, tillsammans med SCE-förordningen, de bestämmelser som har bedömts vara nödvändiga för europakooperativ. Lagen hänvisar alltså i vissa särskilt preciserade avseenden till föreningslagen. Enligt vår bedömning bör denna ordning bestå. Hänvisningarna till den nuvarande föreningslagen bör alltså bytas ut mot hänvisningar till motsvarande bestämmelser i den nya lagen.

Enligt artikel 14.1 i SCE-förordningen får ett europakooperativ anta personer som inte räknar med att använda eller producera europakooperativets varor och tjänster som investerande medlemmar (eller stödmedlemmar). En förutsättning för detta är att lagstiftningen i den medlemsstat där europakooperativet har sitt säte medger det och att europakooperativets stadgar anger att kooperativet får ha investerande medlemmar. Vid tillkomsten av lagen om europakooperativ övervägdes om man borde tillåta investerande medlemmar i europakooperativ med säte i Sverige. Någon sådan möjlighet infördes dock inte.[3] Detta motiverades bl.a. med att kravet på deltagande i en ekonomisk förenings verksamhet är grundläggande i svensk lagstiftning om ekonomiska föreningar. Ett avsteg från denna princip skulle, sades det, vara mindre väl förenligt med den svenska synen på kooperativ verksamhet och även leda till en obalans mellan europakooperativ med säte i Sverige och nationella ekonomiska föreningar.

Vi har i avsnitt 6.5.2 föreslagit att en ekonomisk förening ska kunna anta investerande medlemmar, bl.a. därför att det kan innebära ökade möjligheter för kapitalanskaffning till föreningarna. Skälen för vårt förslag gör sig gällande med samma styrka ifråga om europakooperativ. Enligt vår mening bör därför den möjlighet som SCE-förordningen ger att tillåta investerande medlemmar i europakooperativ utnyttjas.

[3] Se prop. 2005/06:150 s. 149 f.

Av artikel 14.1 i SCE-förordningen framgår att beslut att anta någon som investerande medlem ska fattas av föreningsstämman eller något annat organ som av stämman eller genom stadgarna har fått befogenhet att fatta ett sådant beslut. Eftersom denna bestämmelse framgår direkt av förordningen och därför utan vidare är tillämplig på europakooperativ, ska någon motsvarande bestämmelse inte tas in i den svenska lagen.

I vårt förslag finns inte någon begränsning vad gäller den andel av en ekonomisk förenings medlemmar som kan vara investerande medlemmar (frånsett bestämmelsen om att antalet medlemmar som deltar i föreningens verksamhet aldrig kan vara färre än tre) och förslaget har också som utgångspunkt att investerande medlemmar ska ha samma rösträtt som andra medlemmar. För investerande medlemmar anges emellertid i artikel 59.3 i SCE-förordningen att investerande medlemmar aldrig tillsammans får ha mer än 25 procent av det totala antalet röster. Även denna bestämmelse framgår direkt av förordningen och ska därför inte tas in i svensk lag.

Vi har i avsnitt 6.5.2 föreslagit särskilda bestämmelser om ”röstviktning” i en förening där investerande medlemmar deltar i röstningsförfarandet. Dessa bestämmelser, som innebär en begränsning av det inflytande som investerande medlemmar kan ha i en ekonomisk förening, bör gälla även för europakooperativ. Av artikel 61.3 i SCE-förordningen följer att ett europakooperativ som tillåter investerande medlemmar i sina stadgar ska ta in ”särskilda villkor om beslutförhet i förhållande till andra medlemmar än investerande medlemmar”. Enligt förordningen har medlemsstaterna rätt att fastställa en miniminivå för sådana villkor. De bestämmelser om ”röstviktning” som vi har föreslagit för ekonomiska föreningar får anses som sådana villkor som avses i förordningen. I lagen om europakooperativ bör därför föreskrivas att sådana stadgebestämmelser som avses i 61.3 i SCE-förordningen inte får ge investerande medlemmar större inflytande än vad som följer av den aktuella bestämmelsen i föreningslagen.

19 Skatterättsliga konsekvenser

19.1 Inledning

En del av de förslag som vi lämnar kan få betydelse för tillämpningen av reglerna om inkomstbeskattning. Det gäller förslagen att en förening kan anta s.k. investerande medlemmar, att en förening kan driva sin huvudsakliga ekonomiska verksamhet i ett externt företag och att medlemsinsatser kan återbetalas med högre belopp än det nominella värdet.

Utgångspunkten för våra förslag är att det nuvarande skatteuttaget från ekonomiska föreningar ska vara oförändrat. Vid analysen av skattekonsekvenserna av våra förslag har vi också beaktat att den befintliga skattemässiga relationen, och därmed också konkurrenssituationen, mellan ekonomiska föreningar och aktiebolag inte ska påverkas av de förslag som vi lämnar.

19.2 Beskattning av ekonomiska föreningar och dess medlemmar

En ekonomisk förening är ett särskilt skattesubjekt. Det är således föreningen och inte dess ägare som är skattskyldig för föreningens inkomster. Beskattning av en ekonomisk förening sker enbart i inkomstslaget näringsverksamhet (se 1 kap. 3 § andra stycket inkomstskattelagen [1999:1229]).

I princip beskattas en ekonomisk förening enligt samma regler som ett aktiebolag. För båda associationsformerna gäller den s.k. dubbelbeskattningsprincipen. Det innebär att vinst som uppkommer i företagets verksamhet först beskattas hos associationen och att ägarna därefter beskattas för den utdelning som de får från sitt företag. För ekonomiska föreningar finns dock, till skillnad från vad som gäller för aktiebolag, särskilda bestämmelser som i

hög grad mildrar effekten av dubbelbeskattningen, nämligen bestämmelser om avdragsrätt för lämnad utdelning. Den skattemässiga särbehandlingen har ansetts motiverad av föreningarnas kooperativa särart.

De aktuella skattebestämmelserna utgår från begreppet *kooperativ förening*. Av 39 kap. 21 § första stycket inkomstskattelagen framgår att med kooperativ förening avses en ekonomisk förening som är öppen på det sätt som anges i 3 kap. 1 § föreningslagen och som tillämpar lika rösträtt. För att vara kooperativ i skatterättslig mening ska en förening alltså *dels* vara en ekonomisk förening i föreningslagens mening, *dels* anta nya medlemmar i enlighet med öppenhetsprincipen, *dels* tillämpa principen om *lika rösträtt*. Att föreningen måste vara en ekonomisk förening innebär att den måste uppfylla de krav som uppställs i 1 kap. 1 § föreningslagen, dvs. det kooperativa kravet, verksamhetskravet och ändamålskravet.[1] En förening som är registrerad som ekonomisk förening i enlighet med den nuvarande föreningslagen eller 1951 års föreningslag anses dock i skattehänseende alltid vara kooperativ. För föreningar som registrerades enligt 1911 års föreningslag är utgångspunkten den motsatta. Den sistnämnda lagen innehöll nämligen inte något kooperativt krav. Vissa särskilda bestämmelser – som inte kommer att beröras i det följande – gäller för kooperativa föreningars centralorganisationer (se 39 kap. 21 § andra stycket inkomstskattelagen).

En kooperativ förening får enligt 39 kap. 22 § inkomstskattelagen göra avdrag för den utdelning som den lämnar av vinsten av den kooperativa verksamheten i form av rabatt eller pristillägg i förhållande till gjorda köp eller försäljningar (med föreningslagens terminologi *återbäring* och *efterlikvid*). Framförallt i konsumentkooperativa föreningar begränsas dock avdragsrätten på visst sätt. Avdrag får nämligen inte göras till den del utdelningen innebär att den skattskyldiges levnadskostnader minskar (se 42 kap. 14 § inkomstskattelagen). Detta sammanhänger med att föreningsmedlemmarna inte är skattskyldiga för sådan utdelning. För de föreningar som har fler än enstaka sådana medlemmar medges som huvudregel avdrag endast för kooperativ utdelning upp till ett visst ”tak”, nämligen 80 procent av statslåneräntan vid utgången av november året före beskattningsåret multiplicerad med summan av medlemmarnas omsättning med föreningen (se 39 kap. 22 § andra stycket

[1] För en närmare beskrivning av dessa kriterier se avsnitt 6.

inkomstskattelagen).

Bestämmelsen i 39 kap. 22 § inkomstskattelagen medför således att en kooperativ förening som dels har vinst i den kooperativa verksamheten, dels har lämnat s.k. kooperativ utdelning i form av återbäring eller efterlikvid får göra avdrag för denna utdelning. Avdrag får göras även om den vinst som föreningen delar ut inte kommer från föreningens egen verksamhet utan från ett dotterbolag som föreningen äger.[2] Avdragsrätt föreligger oavsett om utdelningen utgår som gottgörelse eller som vinstutdelning enligt fastställd balansräkning.[3]

Av 39 kap. 23 § inkomstskattelagen följer vidare att en kooperativ ekonomisk förening har avdragsrätt för utdelning som har lämnats i förhållande till inbetalda medlemsinsatser och förlagsinsatser, s.k. insatsränta. Denna avdragsrätt har föreningen även om vinsten som delas ut kommer från icke-kooperativ verksamhet. I fråga om andra insatser än förlagsinsatser finns dock en begränsning. För sådana insatser gäller avdragsrätten inte till den del mottagaren av utdelningen inte är skattskyldig för utdelningen enligt bestämmelserna i 24 kap. 17 § inkomstskattelagen, dvs. om det är fråga om utdelning på s.k. näringsbetingad andel som innehas av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Om den del som inte ska tas upp till beskattning hos mottagaren uppgår till högst tio procent av utdelningen, får dock hela utdelningen dras av.

Medlemmarna är som huvudregel skattskyldiga för den utdelning som föreningen lämnar, dock med det nyss angivna undantaget att en medlem inte är skattskyldig för sådan s.k. kooperativ utdelning (återbäring och efterlikvid) som enbart innebär en minskning av medlemmens levnadskostnader. Utdelning på en andel i ekonomisk förening beskattas som huvudregel som intäkt av kapital men om andelen betingas av medlemmens näringsverksamhet beskattas medlemmen i stället i inkomstslaget närningsverksamhet. Som redan har berörts är dock utdelning till svenskt aktiebolag eller svensk ekonomisk förening på s.k. näringsbetingad andel undantagen från beskattning (se 24 kap. 12-20 §§ inkomstskattelagen).

[2] Se RÅ 1999 ref. 29.
[3] Se A. Mallmén, *Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar*, 3 uppl., s. 416.

19.3 Skatterättsliga konsekvenser – överväganden och förslag

19.3.1 Utgångspunkter för bedömningen av skatterättsliga konsekvenser

Avdragsrätten för kooperativa ekonomiska föreningar innebär att dessa åtnjuter en lättnad i beskattningshänseende i förhållande till aktiebolag. Denna skatterättsliga särbehandling av kooperativa föreningar har funnits sedan år 1910. Genom den reglering som då infördes inskränktes avdragsrätten till sådana föreningar som inte hade utsträckt sin verksamhet utanför kretsen av medlemmar. Den nuvarande regleringen tillkom år 1920 då avdragsrätten utvidgades till att även omfatta föreningar som handlade med andra än sina medlemmar. Samtidigt infördes krav på öppenhet och lika rösträtt.[4] Det är den kooperativa företagsformens speciella villkor såvitt avser finansiell uppbyggnad och sätt att fördela överskottet som har ansetts motivera en skatterättslig särbehandling.[5] Således innebär kravet på att medlemmarna ska delta i verksamheten att det inte är möjligt för en ekonomisk förening, till skillnad mot vad som gäller för aktiebolag, att ha ägare som enbart vill bidra med kapital till verksamheten. Detta försvårar anskaffningen av riskkapital till föreningen. Vidare är det primära syftet för en ekonomisk förening inte att generera avkastning på investerat kapital, utan att bedriva verksamhet på sådant sätt att ägarnas ekonomiska intressen gynnas genom att de deltar i verksamheten.[6]

Den kooperativa företagsformen har i flera europeiska länder skattelättnader i olika hänseenden. Så är fallet i bl.a. Italien, Spanien, Frankrike och Norge. Detta har lett till en diskussion om tillåtligheten av skattelättnader till kooperativ och om dessa eventuellt skulle kunna utgöra otillåtet statsstöd enligt EU-rätten.

EU-kommissionen har i meddelande om främjande av kooperativa föreningar i Europa gjort följande allmänna uttalande om skatteförmåner för kooperativ:

> Några medlemsstater (t.ex. Belgien, Italien och Portugal) anser att de begränsningar som gäller för kooperativt kapital berättigar till särbehandling i taxeringshänseende: exempelvis leder det förhållandet att kooperativens aktier inte är noterade och därför inte allmänt tillgäng-

[4] Se prop. 1996/97:163 s. 35 f.
[5] Se prop. 1996/97:163 s. 35.
[6] Enligt tidigare lagstiftning var möjligheten till kapitalavkastning t.o.m. begränsad till viss procentsats.

liga för köp till att det nästan är omöjligt att realisera en kapitalvinst, medan det förhållandet att aktierna återlöses till parivärde (de har inget spekulationsvärde) och att all utdelning (avkastning) normalt är begränsad kan avskräcka potentiella nya medlemmar. Dessutom bör nämnas att det ofta råder stränga krav på avsättningar för kooperativ. Särbehandling i taxeringshänseende kan välkomnas, men som vid all reglering av kooperativ bör man här följa principen om att skydd och förmåner som erbjuds en viss slags organisation bör stå i proportion till rättsliga begränsningar, socialt mervärde eller begränsningar som är inneboende i den organisationsformen och de bör inte leda till illojal konkurrens. Dessutom bör sådana ”förmåner” inte göra det möjligt för oseriösa aktörer att missbruka den kooperativa formen för att undgå krav på uppgiftslämning och bolagsförvaltning. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att när de överväger lämplig och proportionerlig beskattning av kooperativens egna kapital och reserver se till att bestämmelserna inte snedvrider konkurrensen.[7]

Vid EU-domstolen pågår för närvarande mål om de italienska skattereglerna för kooperativ.[8] Frågan om otillåtet statsstöd har även uppkommit i Norge. EFTA:s övervakningsorgan har prövat om vissa regler om skattelättnader för samvirkeforetak utgör otillåtet statsstöd och har funnit att så är fallet.[9]

Det ingår inte i vårt uppdrag att analysera i vilken utsträckning de nuvarande svenska skattereglerna för ekonomiska föreningar är förenliga med reglerna om statsstöd. Givetvis bör vi dock inte lägga förslag som står i konflikt med reglerna om statsstöd.

19.3.2 Investerande medlemmar

Förslag: Utdelning som en ekonomisk förening lämnar till investerande medlemmar ska få dras av vid inkomstbeskattningen av föreningen. Detta ska dock inte gälla arbetskooperativ.

[7] Se EU-kommissionens meddelande till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén och Regionkommittén, KOM (2004) 18, Bryssel den 23 februari 2004, s. 13.
[8] Se Mål nr C-78/08, C-79/08 och C-80/08. Förhandsavgörande har begärts bl.a. i fråga om de italienska bestämmelserna om skattelättnader för produktions- och arbetskooperativ kan anses utgöra statligt stöd. Generaladvokaten har föreslagit att begäran om förhandsavgörande ska avvisas alternativt att den tolkningsfråga som kan tas upp till sakprövning ska besvaras med att den nationella skatteregleringen inte kan betraktas som statligt stöd. Se förslag till avgörande av generaladvokaten Niilo Jääskinen, föredraget den 8 juli 2010, i de förenade målen C-78/08-C-80/08.
[9] Se beslut av EFTA:s övervakningsorgan den 23 juli 2009 i mål nr 63768, beslutsnr 341/09/COL.

Vi har i avsnitt 6.5.2 föreslagit särskilda regler som tillåter ekonomiska föreningar att anta medlemmar som inte har för avsikt att delta i föreningens verksamhet men som betalar medlemsinsats och därigenom endast bidrar till föreningen med en kapitalinsats. En konsekvens av detta förslag är att det är nödvändigt att ta ställning till om utdelning på kapitalinsatsen till dessa medlemmar ska omfattas av bestämmelserna om avdragsrätt i 39 kap. 23 § inkomstskattelagen.

Avdragsrätten för utdelning på medlemsinsatser och förlagsinsatser infördes år 1985.[10] Då fanns särskilda skatteregler om avdrag för utdelning på icke börsnoterade aktier, genom det s.k. Annellavdraget.[11] Denna avdragsrätt innebar en påtaglig lindring av dubbelbeskattningen för de aktiebolag som berördes av reglerna. När avdragsrätten för insatsränta för ekonomiska föreningar infördes, konstaterades att det mot bakgrund av de genomförda lättnaderna i dubbelbeskattningen av aktiebolag var befogat att lindra dubbelbeskattningen även inom den kooperativa sektorn.[12] Som tidigare har nämnts finns det numera inte någon avdragsrätt för aktiebolag såvitt avser utdelning till aktieägare.

Utdelning till investerande medlemmar har stora likheter med den utdelning som lämnas till förlagsandelsinnehavare. I båda fallen är det fråga om investeringar av kapital i föreningen; skillnaden är främst att den investerande medlemmen har större insyn och inflytande i föreningen än innehavaren av en förlagsandel har. När ekonomiska föreningars avdragsrätt för utdelning till förlagsandelsinnehavare infördes, motiverades det på följande sätt:

> För att sådana insatser skall kunna bli attraktiva placeringsobjekt torde krävas att innehavaren får en marknadsmässig avkastning på satsat kapital. Innehavaren kan nämligen inte, som vid satsning av medel i aktier, nöja sig med en låg direktavkastning i avvaktan på att insatsens värde skall stiga. Insatt kapital kommer ju att återbetalas i nominellt belopp. En hög utdelning på förlagsinsatser förutsätter emellertid att utdelat belopp inte träffas av dubbelbeskattning.[13]

Vi har inte anledning att ta ställning till om denna avdragsrätt för utdelning till förlagsandelsinnehavare fortfarande är motiverad. Så länge denna avdragsrätt finns är det emellertid svårt att argumentera för att utdelning till investerande medlemmar ska behandlas på

[10] Se prop. 1983/84:84 och SFS 1984:190.
[11] Se prop. 1981/82:191 och SFS 1982:336.
[12] Se prop. 1983/84:84 s. 170.
[13] Se prop. 1983/84:84 s. 170.

ett skattemässigt annorlunda sätt. De skäl för en avdragsrätt som redovisades i de citerade lagförarbetena gör sig med minst samma styrka gällande i fråga om utdelning till investerande medlemmar.

Vi föreslår därför att utdelning till investerande medlemmar skattemässigt ska behandlas på samma sätt som utdelning på medlemsinsatser och förlagsinsatser; sådan utdelning ska således dras av i den ekonomiska föreningen.

I ett avseende kan det dock finnas skäl att se annorlunda på saken. Vi har i avsnitt 12.5.4 föreslagit att arbetskooperativ ska kunna anta stadgebestämmelser som gör det möjligt för medlemmarna att vid avgång ur föreningen ta med sig en del av föreningens fria egna kapital. Förslaget omfattar också investerande medlemmar i dessa föreningar. Den insats som återbetalas till en investerande medlem kan således komma att återbetalas till ett högre värde än det nominella beloppet. Möjligheten att vid avgång ur föreningen ta med sig en sådan värdestegring kan göra det mer attraktivt att investera i föreningen och behovet av att löpande erhålla en marknadsmässig avkastning på insatsen kan därför sägas vara mindre än när det gäller förlagsandelar. Det är i stället rimligt att en investerande medlem i en sådan förening måste nöja sig med en låg direktavkastning i avvaktan på att han eller hon senare får ta del av eventuella upparbetade vinstmedel. Det är mot denna bakgrund naturligt att föreningar som enligt sina stadgar medger återbetalning av insatser till mer än nominellt belopp inte bör ha sådan avdragsrätt för utdelning till investerande medlemmar som sägs i 39 kap. 23 § inkomstskattelagen. Detsamma bör emellertid gälla även andra föreningar som *kan* införa sådana stadgebestämmelser, dvs. samtliga arbetskooperativ; i annat fall skulle en sådan förening först kunna utnyttja inkomstskattelagens avdragsrätt under en följd av år och därefter ändra sina stadgar så att investerande medlemmar vid avgången ur föreningen får del av föreningens värdestegring. Utdelning till investerande medlemmar i alla arbetskooperativ bör alltså undantas från avdragsrätten i 39 kap. 23 § inkomstskattelagen.

19.3.3 Ekonomiska föreningar med extern verksamhet

Ökade möjligheter till extern verksamhet

Redan i dag har en ekonomisk förening möjlighet att förlägga sin kooperativa verksamhet till ett helägt dotterföretag eller till andra delägda företag där samtliga övriga delägare är ekonomiska föreningar. Vi har i avsnitt 6.6.1 föreslagit att en ekonomisk förening alltid ska kunna driva ekonomisk verksamhet i ett eller flera hel- eller delägda dotterföretag, varvid något krav på att övriga delägare i dotterföretagen ska vara ekonomiska föreningar inte längre ska uppställas. Vårt förslag innebär också att en ekonomisk förening alltid kommer att kunna bedriva en mindre del av sin verksamhet utanför föreningen eller dess dotterföretag. Vi har vidare föreslagit att en ekonomisk förening i sina stadgar ska kunna bestämma att också en större del av den ekonomiska verksamheten ska bedrivas genom ett eller flera andra företag, s.k. extern verksamhet. En förutsättning för detta ska dock vara att föreningen har träffat avtal med det eller de andra företagen och att dessa avtal ger föreningen ett betydande inflytande över verksamheten.

Frågan är då vilken betydelse detta får i beskattningshänseende.

Avdragsrätt för s.k. kooperativ utdelning

Bedömning: Kooperativ utdelning som lämnas av vinsten från externt bedriven verksamhet dras av enbart i den utsträckning den kommer från kooperativ verksamhet.

Såsom vi redan har nämnt (se avsnitt 19.2) är det vid utdelning i form av efterlikvid, återbäring och liknande (kooperativ utdelning) endast vinst på den kooperativa verksamheten som kan dras av (se 39 kap. 22 § inkomstskattelagen).

En förening som driver sin ekonomiska verksamhet i ett helägt dotterföretag eller i ett delägt dotterföretag där övriga delägare är ekonomiska föreningar kan, genom att utöva sitt ägarinflytande i dotterföretaget, låta kooperativa målsättningar prägla dotterföretagets verksamhet. Den kooperativa karaktären i en förenings verksamhet påverkas därför inte av att verksamheten förläggs till ett sådant dotterföretag.

Situationen kan emellertid vara en annan om verksamheten förläggs till ett delägt företag vars övriga ägare inte är ekonomiska föreningar utan exempelvis aktiebolag. Sannolikt ställer dessa övriga ägare andra krav på företaget. För dem väger sannolikt önskemålet om kapitalavkastning tyngre än intresset av att främja samhandeln med den ekonomiska föreningens medlemmar. Detsamma blir fallet om verksamheten förläggs till ett helt externt företag. Frågan är om karaktären av den kooperativa verksamheten, när denna förläggs externt, förändras på ett sådant sätt att det bör få skattemässiga konsekvenser.

Innebörden av begreppet ”den kooperativa verksamheten” har utvecklats i ett tidigare lagstiftningsärende.[14] Med kooperativ verksamhet avses den verksamhet som påverkar de samhandelsbetingelser som det kooperativa företaget kan erbjuda sina medlemmar. Verksamheten kan bestå av exempelvis mottagande av medlemmarnas produkter, av förädling och vidareförsäljning av de mottagna produkterna och av tillhandahållandet av förnödenheter och tjänster för medlemmarnas produktion. Detta utgör den s.k. basverksamheten. Även inköp som görs från andra än medlemmarna av produkter som är nödvändiga för föreningens verksamhet kan räknas hit. Medlemmarnas produkter bör dock utgöra en väsentlig del av de produkter som säljs. Därutöver kan verksamhet som syftar till utveckling av nya produkter och samordning av olika verksamheter med basverksamheten anses utgöra kooperativ verksamhet. I de fall då sidoverksamheten är relaterad till basverksamheten utgör den kooperativ verksamhet (s.k. relaterad sidoverksamhet). I en förening kan dock även finnas s.k. artfrämmande affärsverksamhet som inte utgör kooperativ verksamhet. Det hindrar inte att föreningen kan behålla sin status som kooperativ förening. En förutsättning för detta är emellertid att basverksamheten, oavsett vilken typ av verksamhet som bedrivs, tillsammans med den relaterade sidoverksamheten utgör den huvudsakliga verksamheten.

Frågor om vilken innebörd begreppet ”kooperativ verksamhet” har skatterättsligt har prövats i RÅ 1999 ref. 29. Regeringsrätten fastslog i målet att begreppet kooperativ verksamhet vid inkomsttaxeringen bör ges ett innehåll som i allt väsentligt motsvarar den civilrättsliga avgränsningen och alltså omfattar inte endast den kooperativa basverksamheten utan i princip också relaterad sidoverksamhet. I målet prövades frågan om vilken betydelse det hade

[14] Se prop. 1996/97:163 s. 22.

för avdragsrätten för lämnad utdelning i föreningen att ett överskott hade uppkommit i verksamhet som bedrivits i helägda dotter- och dotterdotterbolag till föreningen. Regeringsrätten fann att avdrag fick ske även om den vinst som föreningen delade ut inte kom från föreningens egen verksamhet utan från dotterbolag som föreningen ägde. Förutsättningarna för avdragsrätten i en sådan situation uttrycktes enligt följande.

> En förutsättning för detta bör dock vara att dotterföretaget bedriver en verksamhet som skulle ha räknats till föreningens kooperativa verksamhet om föreningen hade bedrivit den i egen regi. Att dotterföretaget vid sidan därav bedriver s.k. artfrämmande verksamhet bör inte hindra avdrag så länge den kooperativa verksamheten är dotterföretagets huvudsakliga verksamhet. Om föreningens dotterförtag i sin tur har ett eller flera helägda dotterföretag och något av företagen inom denna grupp lämnar koncernbidrag till föreningen, bör det nu berörda verksamhetskravet tillämpas på underkoncernen som en enhet.

Slutsatsen av Regeringsrättens avgörande är att avdragsrätt kan föreligga även om den kooperativa verksamheten bedrivs i ett dotter- eller dotterdotterföretag men att det förutsätter att dotterföretaget huvudsakligen bedriver s.k. kooperativ basverksamhet och s.k. relaterad sidoverksamhet. Om dotterföretaget däremot i hög grad bedriver s.k. artfrämmande verksamhet, går avdragsrätten förlorad, dvs. om ett dotterföretags verksamhet enbart till en mindre del utgörs av samhandel med den ekonomiska föreningens medlemmar (och därmed förknippad verksamhet), kan föreningen inte medges avdragsrätt vid inkomstbeskattningen. Detsamma torde gälla om dotterföretaget har flera olika verksamhetsgrenar och samhandeln med medlemmarna enbart utgör en mindre verksamhetsgren.

Avgörande för frågan om en ekonomisk förening har rätt att göra avdrag för lämnad utdelning, när föreningens vinst har uppkommit i verksamhet som bedrivs utanför föreningen är således i dag om vinsten härrör från kooperativ verksamhet och därmed sammanhängande sidoverksamhet. Det är således inte tillräckligt att fastställa om föreningens verksamhet helt eller huvudsakligen är kooperativ utan också nödvändigt att bedöma om den aktuella vinsten ska anses härröra från den kooperativa verksamheten eller inte. Det är naturligt att denna princip tillämpas även i fråga om vinst som uppkommer i extern verksamhet av det slag som vi nu föreslår ska vara möjlig. I och för sig torde det i fråga om sådan extern verksamhet bli ännu svårare att bedöma om en viss vinst kommer från kooperativ verksamhet eller inte. Ett sätt att undvika gränsdrag-

ningsproblem skulle vara att tillåta avdrag för kooperativ utdelning från extern verksamhet, oavsett om utdelningen hade sin grund i den kooperativa verksamheten eller inte. En sådan lösning skulle emellertid innebära att det nuvarande skatteuttaget från kooperativa föreningar minskade, vilket inte är vare sig önskvärt eller i enlighet med våra direktiv. Dessutom skulle det inte överensstämma med de grundläggande tankegångar som har lagts fast i praxis, nämligen att avdragsrätt medges endast under de förutsättningar som hade gällt om verksamheten bedrivits i den ekonomiska föreningen själv. För att en ekonomisk förening som har valt att förlägga del av sin verksamhet externt ska ha rätt till avdrag för utdelning till sina medlemmar i form av s.k. kooperativ utdelning bör därför krävas att den vinst som delas ut kommer från kooperativ verksamhet eller därmed sammanhängande sidoverksamhet i det externa företaget.

Vi bedömer att detta inte kräver någon ändring i lydelsen av 39 kap. 22 § inkomstskattelagen.

Avdragsrätt för utdelning som lämnas i förhållande till insatser

Bedömning: Utdelning som en kooperativ förening lämnar i förhållande till insatser ska dras av även om vinsten har sin grund i extern verksamhet.

Den nuvarande avdragsrätten för utdelning som en kooperativ förening lämnar i förhållande till insatser är inte begränsad till utdelning av överskott som kommer från den kooperativa verksamheten (se avsnitt 19.2 samt 39 kap. 23 § inkomstskattelagen). Det innebär också att utdelning i förhållande till insatser ska dras av oavsett om vinsten har uppkommit i föreningen eller i ett hel- eller delägt företag. Eftersom det i dag inte ställs något krav på att vinsten ska ha uppkommit i den kooperativa verksamheten, bör avdragsrätten för utdelningen gälla även om den kooperativa föreningens verksamhet bedrivs genom ett delägt företag vars övriga delägare inte är ekonomiska föreningar.

Det finns i princip inte anledning att se annorlunda på verksamhet som genom avtal bedrivs i ett företag där en förening inte har något, eller endast ett begränsat, ägarintresse. Det är i och för sig angeläget att den föreslagna regleringen inte kan användas för

att kringgå de bestämmelser som i övrigt gäller för beskattning av företag. En förutsättning för att föreningen ska kunna erhålla utdelning från det andra företaget är emellertid att föreningen äger andelar i det externa företaget. Vid helt extern verksamhet, dvs. där föreningen inte också har någon del i ägandet av det externa företaget, kan det därför inte bli fråga om utdelning. Det medför att föreningens medlemmar inte kan få del av det externa företagets överskott genom utdelning. Som en följd av detta kommer det inte att vara möjligt att uppnå de skattefördelar som en kooperativ förening åtnjuter genom att låta en kooperativ förening endast utgöra ett mellanled mellan det företag där verksamheten bedrivs och föreningens medlemmar. Det kan i sammanhanget nämnas att om det externa företaget av någon anledning skulle vilja föra över obeskattade värden till en kooperativ förening, t.ex. för att det finns en intressegemenskap (exempelvis så att företaget ägs av medlemmarna) mellan föreningen och det externa företaget, kan en sådan transaktion få skattemässiga följder. Således kan det externa företaget, om det t.ex. överlåter en tillgång till underpris till föreningen, bli uttagsbeskattat enligt 22 kap. inkomstskattelagen för mellanskillnaden mellan det skattemässiga värdet och marknadsvärdet. Däremot skulle det kunna uppkomma vinst i föreningen på grund av ett marknadsmässigt ingånget avtal mellan föreningen och det externa företaget om att föreningen t.ex. ska verka för att medlemmarna ska handla med det externa företaget. Även sådan vinst kommer att kunna delas ut.

I den mån vinst som har sin grund i ett externt företag kommer medlemmarna till del såsom utdelning från föreningen bör detta hanteras på samma sätt som om vinsten ursprungligen hade uppkommit i föreningen. Det bör därför inte införas någon begränsning av avdragsrätten i dessa fall.

19.3.4 Återbetalning av insatsen till högre belopp än nominellt värde

Förslag: Om en medlemsinsats vid medlems utträde återbetalas till högre belopp än nominellt värde, ska mellanskillnaden anses utgöra utdelning till medlemmen. Föreningen ska ha rätt till avdrag med motsvarande belopp.

Vi har i avsnitt 12.5.4 föreslagit att ett arbetskooperativ i sina stadgar ska kunna bestämma att en avgående medlem kan få rätt att få ut ett belopp som överstiger det nominella beloppet av hans eller hennes insatser. Om en förening har sådana stadgebestämmelser, får en avgående medlem således tillbaka dels det belopp som han eller hon har betalat in i medlemsinsats, dels ett övervärde. Detta väcker frågan hur en återbetalning till ett högre belopp än nominellt värde ska behandlas skatterättsligt.

Enligt gällande rätt torde en medlemsinsats inte återbetalas med mer än nominellt värde och i regel medför därför en återbetalning inte någon beskattning. Om medlemmen dessutom har tillgodoförts medlemsinsatser genom insatsemission, ska även dessa medel återbetalas när medlemmen lämnar föreningen. Föreningen får då göra avdrag för det emitterade kapital som återbetalas till den avgående medlemmen (se 39 kap. 24 a § inkomstskattelagen). En medlem som avgår ur en förening anses skatterättsligt ha avyttrat sin andel (se 44 kap. 5 § inkomstskattelagen) och den eventuella kapitalvinst som uppstår vid utträde ur föreningen beskattas hos medlemmen. Eftersom en medlem som har tillgodoförts en emissionsinsats inte har haft någon anskaffningskostnad för denna, utgör hela den emissionsinsats som utbetalas till honom eller henne skattepliktig intäkt.[15] I ett producentkooperativ sker beskattningen i inkomstslaget näringsverksamhet, medan det i ett konsumentkooperativ blir fråga om beskattning av kapital. För arbetskooperativ kan det dessutom bli tal om beskattning i inkomstslaget tjänst, under förutsättning att föreningen är ett fåmansföretag och andelarna är kvalificerade enligt bestämmelserna i 56 och 57 kap. inkomstskattelagen.

Ett belopp som tillförs en medlem genom insatsemission och ett belopp som utbetalas till avgående medlem utöver det nominella beloppet skiljer sig väsentligen åt endast i fråga om vid vilken tidpunkt det tillgodoräknas medlemmen. Syftet med en återbetalning till högre belopp än det nominella värdet är detsamma som syftet med en insatsemission, dvs. att ge medlemmen del av ett övervärde i föreningen. Sådan återbetalning av medlemsinsatser som överstiger det nominella beloppet bör därför skattemässigt behandlas likvärdigt med belopp som tillförs en medlem genom insatsemission. Således bör föreningen ha rätt till avdrag för det belopp som utbetalas utöver det nominella värdet och medlemmen bör

[15] Se prop. 2003/04:22 s. 9.

beskattas för den kapitalvinst som uppkommer. I inkomstskattelagen bör det därför införas en reglering av innebörd att en återbetalning av medlemsinsats utöver det nominella beloppet ska vara att anse som en utdelning.

19.3.5 Kravet på lika rösträtt

Förslag: I inkomstskattelagen införs en förtydligande bestämmelse om att förekomsten av investerande medlemmar i sig inte innebär att föreningen inte tillämpar principen om lika rösträtt.

En förutsättning för att en ekonomisk förening ska betraktas som en kooperativ förening i skatterättsligt mening är, som har redovisats i avsnitt 19.2, förutom att den är öppen att den tillämpar principen om lika rösträtt (se 39 kap. 21 § inkomstskattelagen). Denna princip innebär att varje medlem ska ha lika stort inflytande, oberoende av vilken kapitalinsats som medlemmen gjort. Principen om lika rösträtt är även huvudregeln inom civilrätten, även om det är möjligt att införa en differentierad rösträtt genom bestämmelser i stadgarna.

Vi har i avsnitt 6.5.2 föreslagit att en förening ska få anta s.k. investerande medlemmar. Enligt förslaget ska det vid föreningsstämman, där investerande medlemmar deltar, gälla särskilda bestämmelser om ”röstviktning”. En fråga som då uppkommer är om dessa bestämmelser kan sägas strida mot principen om lika rösträtt på så sätt att det kan få skattemässiga konsekvenser.

Enligt vårt förslag ska, om de investerande medlemmar som deltar vid en omröstning disponerar över mer än en tredjedel av det sammanlagda antalet röster som avges vid omröstningen, de investerande medlemmarnas röster sättas ned så att värdet av deras röster motsvarar hälften av övriga röster. En sådan begränsningsregel för rösträtten kan i ett enskilt fall få till följd att en investerande medlems röst inte är lika mycket värd som andra medlemmars röster. Detta är en konsekvens av en i lagen uppställd begränsning. Begränsningen är tvingande och föreningen har således inte någon möjlighet att *inte* tillämpa begränsningsregeln. Det bakomliggande syftet med de föreslagna bestämmelserna är att investerande medlemmar inte ska kunna förfoga över så stor andel av rösterna i en förening att de kan hindra viktiga beslut i före-

ningen som de mera aktiva medlemmarna vill få till stånd. Det är inte rimligt att bestämmelser som bl.a. syftar till att skydda det kooperativa inslaget i föreningens verksamhet samtidigt skulle medföra att föreningen skatterättsligt skulle anses vara icke-kooperativ. Bestämmelserna om röstviktning bör därför inte påverka den skatterättsliga bedömningen av om föreningen tillämpar principen om lika rösträtt. En förening, som inte har stadgebestämmelser om differentierad rösträtt eller på annat sätt tillämpar differentierad rösträtt, bör alltså ha avdragsrätt för lämnad utdelning även om det finns investerande medlemmar i föreningen till sådant antal att röstviktningsbestämmelserna skulle kunna komma att tillämpas. En förtydligande bestämmelse med denna innebörd bör tas in i inkomstskattelagen.

19.3.6 Handel med överinsatser och emissionsinsatser

Bedömning: Införandet av en uttrycklig möjlighet till överlåtelse av överinsatser och emissionsinsatser från en medlem till en annan medlem föranleder inte någon skatterättslig särreglering.

I avsnitt 12.6.2 har vi föreslagit klargörande bestämmelser av innebörd att överinsatser och emissionsinsatser kan överlåtas från en medlem till en annan. Detta kan exempelvis ske på så sätt att medlemmen A säljer en emissionsinsats, som tillkommer honom eller henne, till medlemmen B. Försäljningen utlöser beskattning på så sätt att medlemmen A beskattas för den vinst han eller hon har gjort i samband med försäljningen. Eftersom det inte finns någon anskaffningskostnad för emissionsinsatsen, har medlemmen A inte något anskaffningsvärde att dra av. Om andelen är värd 100 kr och säljs för 95 kr, ska därför vinsten 95 kr beskattas. Detta följer av gällande rätt. Transaktionen mellan medlemmarna involverar inte någon utbetalning från föreningens sida och någon motsvarande avdragsrätt för föreningen föreligger därför inte. Om medlemmen B i ett senare skede lämnar föreningen, betalas emissionsinsatsen ut till honom eller henne. Han eller hon får då tillgodoräkna sig ett anskaffningsvärde motsvarande det belopp som har betalats för emissionsinsatsen (95 kr) och beskattas för eventuellt överskott (100-95=5 kr). Vid utbetalningen får före-

ningen göra avdrag för hela det utdelade beloppet (100 kr).

Det samlade skattemässiga utfallet av transaktionerna är således detsamma som om emissionsinsatsen inte hade överlåtits utan stannat kvar i den ursprunglige medlemmens ägo fram till dess att han eller hon lämnade föreningen. Detsamma gäller vid en överlåtelse av en överinsats. De föreslagna bestämmelserna om överlåtelse av överinsatser och emissionsinsatser skapar därigenom inte något behov av någon särskild skattemässig reglering.

20 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

20.1 Tidpunkt för ikraftträdande

Innan en ny lagstiftning kan träda i kraft, ska slutbetänkandet remissbehandlas och beredas i Regeringskansliet. Vidare ska en lagrådsremiss utarbetas, beslutas och föredras i Lagrådet, varefter en proposition ska sammanställas och beslutas. Slutligen ska sedvanlig riksdagsbehandling ske. Med hänsyn till detta torde en ny föreningslag kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 2013. I våra förslag har vi därför angett den 1 januari 2013 som ikraftträdandetidpunkt. Det utesluter givetvis inte att regering och riksdag behandlar särskilt avgränsade frågor med förtur och genomför förslagen i dessa delar redan under år 2011 eller 2012.

För att föreningarna ska ha möjlighet att utnyttja de nya bestämmelserna så tidigt som möjligt föreslår vi att beslut om anpassning av stadgarna till de nya bestämmelserna ska kunna fattas redan hösten 2012. Sådana ändringar i stadgarna ska dock inte träda i kraft förrän den 1 januari 2013.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser bör tas in i en särskild lag om införande av den nya lagen om ekonomiska föreningar (i det följande ”promulgationslagen”).

20.2 Behovet av övergångsbestämmelser

Vi har i vårt delbetänkande (se SOU 2009:37) behandlat behovet av övergångsbestämmelser i vissa frågor rörande stadgar, plats för föreningsstämma, ombud, beslutsfattande på föreningsstämman, tid för kallelse samt handläggning hos länsstyrelse och kronofogdemyndighet. Dessa frågor kommer inte att beröras ytterligare i det följande.

Grundläggande krav på en ekonomisk förening

Våra förslag innebär att det som enligt den nuvarande föreningslagen är en ekonomisk förening även efter den nya lagens ikraftträdande kommer att utgöra en ekonomisk förening. Det är emellertid tänkbart att några föreningar kommer att behöva genomföra vissa stadgeändringar för att uppfylla den nya lagens krav. Så kan t.ex. vara fallet med de föreningar som i dag bedriver sin verksamhet externt i ett företag som inte är dotterföretag men där övriga delägare är ekonomiska föreningar. I gällande rätt uppställs det inte några krav på viss storlek av ägarandelen i det externa företaget och inte heller något krav på visst inflytande i företaget. Vad vi har föreslagit i avsnitt 6.6.1 kan i vissa föreningar komma att medföra ett behov av att omorganisera verksamheten eller sluta avtal, eller modifiera befintliga avtal, med företag där verksamheten i dag bedrivs. Det är rimligt att de föreningar som kommer att behöva förändra sin organisation eller sitt sätt att bedriva verksamheten ges tillräckligt med tid för detta. För att möjliggöra sådana förändringar bör föreningar som vid utgången av år 2012 utgör en ekonomisk förening enligt 1 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen även därefter vara att bedöma som ekonomiska föreningar, oavsett om de uppfyller kraven i den nya lagen. Detta bör gälla under ett år från ikraftträdandet av den nya lagen.

Registrering av nybildade föreningar

I avsnitten 7.5.2 och 7.5.3 har vi lämnat förslag om bestämmelser om bildande av en ekonomisk förening. Däribland märks särskilt krav på att en ekonomisk förening ska bildas av tre eller flera personer och att dessa inte får vara underåriga, i konkurs, ställda under förvaltare eller underkastade näringsförbud. Att dessa krav är uppfyllda utgör en förutsättning för att föreningen kan registreras i Bolagsverkets föreningsregister. De nya bestämmelserna bör dock inte ges retroaktiv verkan. Om en förening har bildats före lagens ikraftträdande, bör därför frågor som berör registrering av föreningen även efter ikraftträdandet avgöras enligt de regler som gällde vid föreningens bildande, dvs. enligt den nuvarande föreningslagen. En övergångsbestämmelse av denna innebörd bör därför införas i promulgationslagen.

Ändring av stadgarna

Av allmänna principer följer att stadgebestämmelser som inte står i överensstämmelse med föreningslagen inte kan tillämpas. I och med den nya lagens ikraftträdande kan därför en del stadgebestämmelser förlora sin verkan. Det är mot den bakgrunden viktigt att nödvändiga stadgeändringar genomförs utan någon längre fördröjning. I promulgationslagen bör tas in en bestämmelse om att styrelsen senast den 1 januari 2016 ska lägga fram förslag till de ändringar av stadgarna som krävs för att bringa lagen i överensstämmelse med den nya föreningslagen.

Vi föreslår att det i en förenings stadgar ska finnas uppgift om den kommun där föreningens styrelse ska ha sitt säte. I gällande rätt krävs i stället uppgift om den ort där sätet ska vara. I vissa fall kan detta nödvändiggöra en ändring av stadgarna. En sådan ändring bör dock kunna anstå till dess föreningen genomför även någon annan ändring av stadgarna.

I såväl gällande rätt som vårt förslag till ny föreningslag uppställs ett krav att en förenings stadgar ska innehålla uppgift om vilken tid som föreningens räkenskapsår ska omfatta. En särskild övergångsbestämmelse till den nuvarande föreningslagen medför emellertid att det i en del äldre föreningars stadgar saknas uppgift om räkenskapsår. För dessa föreningar gäller då utan vidare att det är kalenderåret som är räkenskapsår. En motsvarande övergångsbestämmelse bör tas in i promulgationslagen.

Enligt vårt förslag får det i en förenings stadgar bestämmas att en medlem får uteslutas om han eller hon inte längre deltar i föreningens verksamhet eller inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på medlemmarna i föreningen. Föreningarna bör ges viss tid att anpassa sina stadgar till detta. I promulgationslagen bör därför anges att nu gällande regler om uteslutning ska gälla till utgången av år 2013.

Medlemsförteckning

Vi har i avsnitt 9.8.2 föreslagit att en förenings medlemsförteckning, förutom de uppgifter som krävs i dag, ska innehålla uppgift om medlemmarnas personnummer eller motsvarande identifieringsnummer. För de enstaka föreningar som inte har som rutin att anteckna personnummer i medlemsförteckningen kan ett sådant krav, om det

ska tillämpas även i fråga om befintliga medlemmar, medföra ett inte obetydligt besvär. Skyldigheten att anteckna personnummer i medlemsförteckningen bör därför gälla endast i fråga om medlemmar som går in i föreningen efter lagens ikraftträdande. En bestämmelse om detta bör tas in i promulgationslagen.

I avsnitt 9.8.3 har vi föreslagit att medlemsförteckningen ska bevaras så länge föreningen består och under minst sju år efter det att föreningen har upplösts. Det är naturligt att dessa bestämmelser ska gälla även föreningar som har bildats före lagens ikraftträdande. Det är emellertid inte rimligt att de nya bestämmelserna ska tillämpas även på uppgifter som har gallrats från förteckningen före lagens ikraftträdande. Detta bör klargöras i promulgationslagen.

Registrering och verkställande av föreningsstämmobeslut

Det är tänkbart att föreningsstämmobeslut som har fattats före lagens ikraftträdande vid tidpunkten för ikraftträdandet ännu inte har registrerats hos Bolagsverket. Det kan även tänkas att ett sådant beslut visserligen har registrerats men att det ännu inte har verkställts eller att någon vill föra talan mot beslutet. För att det ska vara möjligt att förutse konsekvenserna av beslut, fattade enligt äldre bestämmelser, bör de bestämmelser som gällde då beslutet fattades tillämpas i frågor som rör registrering, verkställande och talan mot beslutet. I promulgationslagen bör därför anges att äldre bestämmelser ska tillämpas vid registrering och verkställande av beslutet.

Revision

Vi har i avsnitt 11 föreslagit relativt omfattande förändringar i reglerna om revision i ekonomiska föreningar. En av de viktigaste förändringarna är att en revisor i ekonomisk förening ska vara auktoriserad eller godkänd revisor. I dag kan även lekman vara revisor i en förening. För att föreningarna ska ges möjlighet att anpassa sig till de nya bestämmelserna bör en relativt väl tilltagen övergångstid gälla. Enligt vår bedömning utgör ett år en lämplig tid för att genomföra nödvändiga förändringar på revisionsområdet. Om en förening har en revisor som inte är auktoriserad eller godkänd, bör han eller hon därför trots detta få vara kvar under ett år från lagens ikraftträdande, dvs. fram till utgången av år 2013. Om en sådan revisors

uppdragstid upphör dessförinnan, dvs. i tiden mellan ikraftträdandet och utgången av år 2013, bör dock hans eller hennes uppdrag inte kunna förnyas.

Vidare har vi föreslagit en begränsning av revisorns mandattid, på så sätt att han eller hon inte längre ska kunna utses som revisor tills vidare. Förslaget innehåller dessutom en begränsning av hur lång tid en tidsbestämd mandattid kan omfatta. Således kan ett uppdrag enligt förslaget inte omfatta längre tid än fram till slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter det då revisorn utsågs. Även i dessa avseenden är det nödvändigt att föreningarna ges tid att anpassa sig efter de nya reglerna. En revisor som enligt de nu gällande bestämmelserna har utsetts på viss tid bör, även om denna tid innebär att han eller hon kvarstår som revisor längre än till och med det fjärde räkenskapsåret från förordnandet, få kvarstå som revisor under hela uppdragstiden (förutsatt att han eller hon har de kvalifikationer som den nya lagen förutsätter). För revisor som utsetts tills vidare bör övergångstiden vara generöst tilltagen. Vi föreslår därför att revisorns uppdrag i dessa fall bör bestå till utgången av den första ordinarie föreningsstämma som hålls efter den 1 januari 2014.

Förlagsinsatser

I den nuvarande föreningslagen finns inte något krav på att förteckningen över förlagsinsatser ska innehålla uppgift om huruvida förlagsandelsbevis har utfärdats. Vårt förslag innebär att det införs ett sådant krav. För att detta inte ska leda till någon administrativ börda för föreningarna bör dock kravet enbart omfatta förlagsinsatser som redan har förts in i förteckningen.

Värdeöverföringar och avsättning till reservfond

Vi har i avsnitt 14.5 föreslagit förändrade regler för värdeöverföringar från ekonomiska föreningar. De nya bestämmelserna innebär en anpassning till vad som gäller enligt aktiebolagslagen och medför bl.a. att begreppet ”värdeöverföring” införs i föreningslagen och att borgenärsskyddet tillgodoses genom dels en beloppsspärr, dels en allmän försiktighetsregel. Beloppsspärren utgår från storleken av bundet respektive fritt eget kapital enligt den senast fastställda balansräkningen. Det är därför lämpligt att värdeöverföringar som grundar

sig på en årsredovisning som har upprättats före utgången av år 2012, dvs. före den nya lagens ikraftträdande, får ske enligt de regler som då gällde för utbetalningar från ekonomiska föreningar.

Även bestämmelserna om reservfond har i vårt förslag fått en ändrad utformning. Bl.a. innebär förslaget att det inte längre uppställs något krav på att en viss del av årets nettovinst ska avsättas till reservfonden. Det är naturligt att detta börjar gälla samtidigt med att de nya bestämmelserna om värdeöverföringar börjar tillämpas. Äldre bestämmelser om avsättning till reservfond bör därför fortfarande gälla när det gäller en sådan årsvinst som framträder i en före lagens ikraftträdande upprättad årsredovisning.

Fusion

Av avsnitt 15.2.4 framgår att vi har föreslagit en del förändringar i de nu gällande reglerna om fusion i ekonomisk förening. Däribland märks särskilt bestämmelser att fusionsvederlag kan utgå till de medlemmar vars rättigheter minskar i värde genom fusionen och att även medlemmarna i en övertagande förening kan begära att frågan om godkännande av fusionsplanen prövas på föreningsstämma. De nya reglerna medför alltså att förutsättningarna för ett fusionsförfarande delvis förändras. Det är enligt vår mening lämpligt att de fusionsförfaranden som pågår vid den nya lagens ikraftträdande får slutföras enligt de regler som gällde vid utgången av år 2012. En lämplig brytpunkt utgörs av godkännandet av fusionsplanen; i de fall då en fusionsplan har godkänts före utgången av år 2012 bör därför äldre bestämmelser tillämpas på fusionen, även om denna sedan verkställs först efter det att den nya lagen har trätt i kraft.

Äldre föreningar

I svensk rätt har det tidigare, förutom den nu gällande föreningslagen, funnits tre lagar om ekonomiska föreningar. Den första lagen var lagen (1895:66 s. 1) om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. Enligt den lagen kunde det finnas såväl föreningar där medlemmarna hade ett begränsat personligt ansvar för föreningens förpliktelser (mbpa) som föreningar där medlemmarna inte hade något personligt ansvar (upa). År 1911 kom lagen (1911:55) om eko-

nomiska föreningar, vilken därefter följdes av lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar.[1]

Den nuvarande föreningslagen trädde i kraft den 1 januari 1988. Genom övergångsbestämmelser fick föreningar som hade registrerats enligt 1895 eller 1911 års föreningslagar behålla sin status som ekonomiska föreningar, även om de inte uppfyllde alla krav den nuvarande föreningslagen uppställer. Bestämmelserna fick betydelse för äldre föreningar vars stadgar fortfarande innehåller bestämmelser om t.ex. ett visst begränsat personligt ansvar för medlemmarna eller bestämmelser som gör föreningarna till i princip slutna associationer. De fick också betydelse för ett antal ekonomiska föreningar som bedrev näringsverksamhet med ett i huvudsak allmännyttigt intresse. Det finns i och för sig goda skäl för att överväga ett upphävande av äldre särbestämmelser av detta slag. Vi har emellertid inte haft möjlighet att utvärdera vilka effekter detta skulle få. Vi föreslår därför att promulgationslagen till den nya föreningslagen innehåller övergångsbestämmelser av samma slag som promulgationslagen till 1987 års lag, dvs. bestämmelser som tillåter att bl.a. mbpa-föreningar lever vidare.

[1] För en utförligare redogörelse för lagstiftningen gällande ekonomiska föreningar, se avsnitt 2.

21 Förslagens konsekvenser

21.1 Sammanfattande bedömning

Vi bedömer att förslaget till ny föreningslag på flera sätt är ägnat att förbättra förutsättningarna för att starta och driva företag i form av ekonomisk förening. Enligt vår mening torde den föreslagna lagen – genom t.ex. bestämmelser om investerande medlemmar och extern verksamhet och en jämkad öppenhetsprincip – leda till ökad flexibilitet och därmed bättre möjligheter för den enskilda föreningen att organisera sin verksamhet på ett optimalt sätt. Tillnärmningen till aktiebolagslagens regler kommer på sikt att förbättra den ekonomiska föreningsformens möjligheter att konkurrera med aktiebolagsformen. Vi tror också att lagens ökade tydlighet och mera ”handboksmässiga” utformning kommer att förenkla för tillämparna och minska de ekonomiska föreningarnas behov av att anlita extern juridisk expertis. Till detta kommer den avreglering som sker i vissa avseenden, t.ex. avskaffandet av kravet på avsättning till reservfond. Inledningsvis kommer lagen visserligen att ge upphov till en del anpassningskostnader, t.ex. för stadgeändringar, men dessa kommer att vara av övergångskaraktär. Sammantaget bör därför lagen leda till minskade kostnader för de ekonomiska föreningarna. – De statsfinansiella konsekvenserna bedöms som försumbara.

21.2 Bakgrund

Enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) ska en utredning i vissa närmare angivna hänseenden redovisa konsekvenserna av sina förslag.

Vi har i vårt delbetänkande (SOU 2009:37) redovisat konsekvenserna av de förslag som vi har lämnat där. När det gäller de förslag i slutbetänkandet som överensstämmer med vad vi har föreslagit i del-

betänkandet hänvisar vi därför till konsekvensredovisningen i delbetänkandet.

De övriga konsekvenser som vi bedömer att våra förslag kommer att få redovisas i det följande. Det bör redan här framhållas att det är svårt att göra några mera säkra antaganden om hur de ekonomiska föreningarna kommer att utnyttja det regelverk som vi föreslår. Som en följd av detta har det som regel också varit svårt att kvantifiera konsekvenserna av förslagen i siffror.

21.3 Finansiella konsekvenser

21.3.1 Statsfinansiella konsekvenser

En ny lag om ekonomiska föreningar

I åtskilliga avseenden överensstämmer vårt förslag till ny lag om ekonomiska föreningar med den nuvarande men förslaget innehåller också en hel del nyheter och innebär också att regelverket får en ny struktur. Den nya lagen kommer därför inledningsvis att medföra ett behov av utbildningsinsatser hos den myndighet som är central för ekonomiska föreningars verksamhet, Bolagsverket. Verket kommer att behöva dels utbilda den egna personalen i de nya reglerna, dels omarbeta det informationsmaterial som verket i dag tillhandahåller föreningar och allmänhet. Verket har uppskattat tidsåtgång och kostnader för detta arbete till motsvarande ett års arbete för en anställd. I detta ingår framtagande av informationsmaterial och blanketter, intern och extern utbildning samt anpassning av verkets datasystem.

Vår strävan har varit att den föreslagna lagen ska vara överskådlig och begriplig. Detta bör öka de enskilda föreningarnas möjligheter att på egen hand, utan att vända sig till Bolagsverket eller annan, ta reda på vad som gäller. Behovet av att skaffa information från Bolagsverkets handläggare bör därför på sikt minska. Ett förenklat regelverk bör även vara till fördel för den personal som tilllämpar lagen hos Bolagsverket. På sikt bör därför de initiala kostnaderna för utbildning och information väl täckas inom Bolagsverkets kostnadsramar.

En del av de föreslagna reglerna, exempelvis inskränkningen i revisionsplikten, kommer inledningsvis att innebära en ökad ärendemängd hos Bolagsverket, eftersom många föreningar kommer att genomföra stadgeändringar som måste anmälas för registrering. Bolagsverkets verksamhet är avgiftsfinansierad och den ökade mängden

ärenden torde därför ge upphov till ökade intäkter i motsvarande utsträckning.

Tvångslikvidation

I avsnitt 15.4.4 har vi föreslagit två nya bestämmelser om tvångslikvidation. Sålunda ska Bolagsverket besluta om likvidation om en förening som är skyldig att till verket självmant ge in vissa redovisningshandlingar inte har gjort detta inom viss tid. Vidare ska Bolagsverket besluta om likvidation om en förening efter föreläggande att ge in årsredovisning och vissa andra redovisningshandlingar inte har gjort detta inom viss tid från föreläggandet. Genom de föreslagna bestämmelserna får Bolagsverket ett effektivt påtryckningsmedel i ärenden om ingivande av redovisningshandlingar. Detta bör enligt vår mening underlätta verkets hantering av den aktuella typen av ärenden och vara positivt för dess verksamhet. Det måste antas att det inte annat än rent undantagsvis kommer att bli aktuellt med något likvidationsbeslut, eftersom hotet om ett sådant vanligen torde vara tillräckligt för att föreningen ska ge in de handlingar som saknas. Bolagsverket har bedömt att de nya bestämmelserna inte kommer att medföra några särskilda merkostnader för verket.

Reservfond

Vårt förslag innebär att skyldigheten att i samband med överskottsutdelning göra avsättning till reservfonden avskaffas (se avsnitt 14.5.8) och att möjligheten till dispens från bestämmelserna om användningen av reservfonden tas bort. I fortsättningen kommer det därför inte att förekomma några dispensärenden som avser avsättning till eller användning av reservfonden. Vårt förslag innebär att det i stället införs en möjlighet att få tillstånd från Bolagsverket eller allmän domstol att minska reservfonden för annat ändamål än skuldtäckning. Resursmässigt torde det gamla dispensförfarandet och det nya tillståndsförfarandet gå jämnt ut. Vi bedömer alltså att det inte kommer att uppstå några merkostnader för verket. I den mån så ändå sker kan kostnaderna finansieras genom avgifter i tillståndsärendena. Beträffande reservfonden – se avsnitt 21.3.

Ändrade regler om dispens

Vi har i avsnitt 10.3.6 föreslagit att kravet på att vissa större ekonomiska föreningar ska utse en verkställande direktör ska avskaffas. Vi har också – i vårt delbetänkande (se SOU 2009:37 s. 212 f.) – föreslagit ett avskaffande av kravet på att bl.a. styrelseledamöter och verkställande direktör ska vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Därmed bortfaller också de dispensärenden hos Bolagsverket som anknyter till dessa bestämmelser. Även om antalet sådana ärenden i dag är litet kommer detta att innebära en viss minskning av Bolagsverkets ärendemängd.

Det enda slag av dispensärende som enligt vårt förslag kommer att finnas kvar är dispens från skyldigheten att ha en särskilt kvalificerad revisor (se 9 kap. 18 § i förslaget till ny föreningslag). Vi föreslår att beslut i sådana ärenden i fortsättningen ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Bolagsverket har uppgett att verket årligen fattar något enstaka beslut i ärenden av detta slag och att inget beslut hittills har överklagats. Ett överförande av överprövningen av dessa ärenden från regeringen till allmän förvaltningsdomstol torde därför ha en endast helt försumbar inverkan på domstolsväsendet. Det behöver inte tillskjutas några ytterligare medel till domstolarna.

Nya regler om revision

Våra förslag om revision av ekonomiska föreningar innebär genomgripande förändringar bl.a. på det sättet att det uppställs krav på revisor endast för vissa större ekonomiska föreningar (se avsnitt 11.2.1). Kravet att ha revisor föreslås gälla enbart för föreningar som uppfyller minst två av de tre villkor (medelantal anställda 50, redovisad balansomslutning 25 miljoner kronor och redovisad nettoomsättning 50 miljoner kronor). För övriga föreningar kommer det att vara frivilligt att ha revisor. Enligt vårt förslag kan endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor vara revisor i en förening. Förslaget innebär också att en förening kan utse en s.k. lekmannarevisor att utföra s.k. allmän granskning, att en förening som saknar revisor som huvudregel måste ha en lekmannarevisor men att också en sådan förening kan ”välja bort” den allmänna granskningen genom bestämmelser i stadgarna.

Med vårt förslag kommer det för det absoluta flertalet föreningar att vara frivilligt med revision. Föreningarnas kostnad för revision

och särskild granskning uppgår enligt Nuteks (numera Tillväxtverket) beräkningar av näringslivets administrativa kostnader för associationsrätt (R 2008:02) till ungefär 349 miljoner kronor årligen, vilket motsvarar ungefär 55 000 kronor per förening. Ett avskaffande av revisionsplikten kan därför innebära stora besparingar för en förening (se mer om detta i avsnitt 21.4) men det är även tänkbart att det kan uppstå statsfinansiella konsekvenser. Således kan det tänkas att en förenings deklaration, i avsaknad av revisor, kan komma att innehålla fler felaktigheter, vilket i sin tur skulle kunna medföra ett felaktigt skatteuttag och minskade skatteintäkter. I samband med avskaffandet av den absoluta revisionsplikten för aktiebolag gjordes vissa antaganden om hur stora skatteintäkter som staten genom den reformen skulle gå miste om.[1] Det är dock enligt vår mening inte möjligt att göra några direkta jämförelser med aktiebolag. För aktiebolag gäller sedan länge att revision enbart kan utföras av en auktoriserad eller godkänd revisor, dvs. av en person som har särskild kompetens och står under särskild tillsyn. I den nuvarande föreningslagen uppställs det inte några särskilda krav på revisorns kvalifikationer annat än i fråga om vissa större ekonomiska föreningar. Förekomsten av en revisor är därför inte på samma sätt som i ett aktiebolag en garanti för att föreningen lämnar riktiga uppgifter om sina intäkter. Ett borttagande av revisionsplikten i de föreningar som i dag inte behöver ha kvalificerad revisor torde därför inte utan vidare öka risken för skattefel. Till bilden hör att åtskilliga ekonomiska föreningar som med vårt förslag inte kommer att vara tvungna att anlita en auktoriserad eller godkänd revisor ändå kommer att göra det på frivillig basis. Mot denna bakgrund är det inte möjligt att göra några närmare uppskattningar av de statsfinansiella effekterna av ett genomförande av våra förslag om revision. Vi bedömer dock att de kommer att bli helt försumbara, eftersom de föreningar som kommer att välja bort revisionen företrädesvis torde vara de som i dag inte är föremål för någon kvalificerad revision.

21.3.2 Finansiella effekter för företagen och enskilda

En ny, flexiblare och enklare lagstiftning

Förslaget till ny lag om ekonomiska föreningar överlämnar i större utsträckning än den nuvarande lagen till föreningarna att genom

[1] Se prop. 2009/10:204 s. 102 f.

stadgebestämmelser utforma sin verksamhet på ett sätt som är anpassat till den enskilda föreningens förhållanden. Genom denna möjlighet att skräddarsy sin organisation bör föreningarna kunna minska sina kostnader. Det flexiblare regelverk som föreslås bör därför få positiva konsekvenser för föreningarnas finanser.

Tillkomsten av en ny lag medför att det inledningsvis kommer att inom föreningarna uppstå ett behov av utbildning och information om de nya reglerna. Detta kommer under en övergångstid att medföra vissa merkostnader. Det får förutsättas att de kooperativa organisationerna kommer att bistå sina medlemmar med sådan utbildning och information, att även Bolagsverket kommer att tillhandahålla information om det nya regelverket och att föreningarnas egna kostnader för detta därmed kan hållas nere. Kostnaderna för att sätta sig in i den nya lagen kommer dessutom att uppvägas av att de nya reglerna, när föreningen väl har satt sig in i dessa, kommer att vara enklare att tillämpa.

Vi har vid utarbetandet av vårt förslag till ny föreningslag lagt vikt vid att lagen ska vara ett modernt och enkelt regelverk som så långt möjligt ska kunna läsas och förstås av föreningsfunktionärer och medlemmar. Den ökade ”användarvänlighet” och ”handbokskaraktär” som vi har haft ambitionen att ge lagen bör medföra att föreningarnas behov av att anlita konsulter o.d. minskar. Också detta bör på sikt leda till minskade kostnader.

Den ökade möjligheten att reglera föreningens förhållanden i stadgarna kan medföra att borgenärer och andra som samhandlar med en förening får ett något ökat behov av att kunna ta del av föreningens stadgar. Detta kan innebära vissa merkostnader men dessa är sannolikt endast av marginellt slag.

För många föreningar kommer en ny lag om ekonomiska föreningar att innebära ett behov av att genomföra stadgeändringar. Kostnaderna för föreningsstämma och registrering av stadgeändringar har av Nutek beräknats vara den mest kostsamma aktiviteten i en ekonomisk förening. Enligt Nuteks tidigare nämnda rapport (R 2008:02) kostar föreningsstämman årligen 9 383 kronor per förening, varav registrering av beslut att ändra stadgarna uppgår till 4 520 kronor. För genomförandet av de stadgeändringar som kan bli aktuella har dock föreslagits en övergångstid som medför att det inte i något fall lär vara så brådskande med beslut om stadgeändring att ärendet inte kan hanteras på en ordinarie stämma som ändå måste hållas (årsstämman). Även om den stämma som behandlar frågan om stadgeändring kan komma att bli mer omfångsrik än en vanlig ordinarie

stämma bör därför stämmobehandlingen av stadgeändringarna inte föranleda någon nämnvärd merkostnad. Så kommer exempelvis kostnaderna för kallelse till stämman och för upprättande av röstlängd rimligen att vara desamma. Sammantaget bedömer vi att förfarandet för stadgeändring inte kommer att ge upphov till några större merkostnader för föreningarna.

Jämkning av öppenhetsprincipen

Vi har i avsnitt 8.4.3 föreslagit att en ekonomisk förening ska kunna vägra medlemskap i föreningen om antagandet av nya medlemmar skulle innebära särskilda företagsekonomiska risker för föreningen. Redan gällande rätt ger en förening möjlighet att neka en sökande inträde om ett ökat medlemsantal skulle vara direkt skadligt för föreningen. Genom vårt förslag utökas dock föreningens möjlighet att neka medlemskap till att även omfatta situationer då det föreligger en affärsmässig risk för att ytterligare medlemmar får negativa konsekvenser för föreningen utan att föreningen kan visa eller göra antagligt att en utökning av medlemskretsen skulle medföra skada. Den föreslagna jämkningen av öppenhetsprincipen bedöms kunna ha en positiv effekt för en förenings finansiella förhållanden.

Jämkningen av öppenhetsprincipen kan försvåra för en enskild sökande att bli medlem i en förening. Särskilt i fråga om producentföreningar kan detta någon gång medföra svårigheter för enskilda som utan medlemskap kan få minskade avsättningsmöjligheter för sina produkter. Det skulle kunna medföra negativa finansiella konsekvenser för dessa personer. Det bör dock noteras att konkurrensrättsliga principer i detta sammanhang har företräde framför associationsrättsliga, vilket bör begränsa eventuella risker för enskilda med den nya utformningen av öppenhetsprincipen.

Extern verksamhet

I avsnitt 6.6.1 har vi föreslagit att en ekonomisk förening ska kunna bedriva en del av verksamheten genom ett eller flera andra företag. Förslaget innebär en möjlighet för en förening att genom en avtalslösning förlägga delar av sin verksamhet i ett annat företag. Föreningen kan därigenom dels renodla den verksamhet som bedrivs i egen regi, dels undvika kostnader för investeringar som annars hade varit

nödvändiga. Möjligheten till sådan s.k. extern verksamhet bör därför kunna få positiv effekt på föreningarnas finansiella förhållanden.

Investerande medlemmar

Genom förslaget att en ekonomisk förening tillåts att anta medlemmar som inte har för avsikt att delta i föreningens verksamhet, s.k. investerande medlemmar (se avsnitt 6.5.2), utökas föreningarnas möjligheter till effektiv kapitalanskaffning. En sådan förbättrad finansieringsmöjlighet bör kunna ha en positiv inverkan på de finansiella förhållandena i ekonomiska föreningar.

Reservfonden

Vårt förslag att avskaffa skyldigheten att göra avsättning till reservfonden i samband med överskottsutdelning (se avsnitt 14.5.8) bör få positiva effekter för föreningarnas del. Förslaget innebär en förenkling av regelverket och minskar föreningarnas administrativa börda.

Det särskilda tillståndsförfarande för minskning av befintlig reservfond som vi har föreslagit utgör ett alternativ till det dispensförfarande som enligt gällande rätt är nödvändigt. Kostnaderna för en dispensansökan ersätts därigenom av kostnader för tillståndsförfarandet. För föreningen kan detta innefatta vissa ytterligare kostnader, främst kostnader för underrättelse till borgenärerna. Med hänsyn till att frågan om tillstånd till minskning av reservfonden torde uppkomma så utomordentligt sällan torde dock kostnadseffekterna totalt sett vara mycket begränsade.

21.4 Konsekvenser för företagen

Konsekvenser för föreningarnas administrativa börda

Skyldigheten att föra medlemsförteckning står för en stor del av ekonomiska föreningars administrativa kostnader. Således uppgår kostnaden för detta enligt Nuteks undersökning till 34 374 005 kronor, vilket motsvarar en årlig kostnad per förening om ungefär 5 440 kronor. Det har därför varit eftersträvansvärt att sänka denna kostnad och därigenom minska den administrativa bördan för föreningarna. Vår genomgång av bestämmelserna om medlemsförteckning har

emellertid (se avsnitt 9) utmynnat i slutsatsen att det inte finns något egentligt utrymme att förenkla dessa bestämmelser. Vi föreslår också en bestämmelse om att medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om medlemmarnas person- eller organisationsnummer, något som kan innebära en viss mindre ökning av föreningens administrativa arbete. Ekonomiska föreningar bedriver emellertid näringsverksamhet gentemot medlemmarna och det får förutsättas att de inom ramen för samhandeln med medlemmarna regelmässigt har behov av medlemmarnas personnummer. Om föreningen lämnar utdelning till medlemmarna, är den dessutom skyldig att lämna kontrolluppgift till Skatteverket, något som naturligtvis medför att föreningen måste ha tillgång till medlemmarnas personnummer. Merkostnaderna för ett generellt krav på angivande av personnummer får därför antas vara ganska begränsade. Till detta kommer att vi, såsom framgår av avsnitt 20, föreslår att kravet på angivande av personnummer enbart bör gälla i fråga om medlemmar som går in i föreningen efter den nya lagens ikraftträdande.

Vi har även föreslagit att föreningar ska vara skyldiga att bevara medlemsförteckningarna på visst sätt. Om medlemsförteckningen förs med automatiserad behandling – vilket torde vara fallet i merparten av landets ekonomiska föreningar – kan den regelmässigt bevaras på ett enkelt sätt och till en låg kostnad. Även om medlemsförteckningen förs på annat sätt torde kostnaden för att bevara medlemsförteckningen kunna hållas på en mycket låg nivå.

Vissa förändringar beträffande föreningens ledning

Vi har i avsnitt 10.3.8 föreslagit att ändringar i styrelsens sammansättning samt beslut att utse eller entlediga en verkställande direktör eller en särskild firmatecknare ska få verkan tidigast vid den tidpunkt då anmälan om ändringen kommer in till Bolagsverket. Förslaget innebär att föreningarna kan behöva organisera sina rutiner så att ändringsanmälningar kan ges in till Bolagsverket snabbt. Detta kan kräva att föreningen måste se över vissa administrativa rutiner men torde i övrigt inte innebära någon egentlig merkostnad.

I vårt förslag klargörs också att styrelsen är skyldig att fortlöpande bedöma föreningens ekonomiska situation och att styrelsen ska upprätta skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som krävs för denna bedömning ska samlas in och rapporteras. Uppbyggnaden av ett sådant rapporteringssystem kan medföra vissa

ökade administrativa kostnader. Styrelsens skyldighet att fortlöpande bedöma föreningens ekonomiska situation är dock inte ny, utan anses gälla även enligt nuvarande föreningslagen, låt vara att den inte kommer till uttryck i lagen. Redan i dag bör därför ekonomiska föreningars styrelse ha ett system för att kunna följa verksamheten och utvärdera den ekonomiska situationen i föreningen. Att närmare strukturera detta system bör därför inte innebära någon större merkostnad. I föreningar som är så små att styrelsen kan ha överblick över föreningens verksamhet även utan ett rapporteringssystem, exempelvis föreningar där samtliga medlemmar är styrelsemedlemmar, skulle dock skyldigheten att upprätta ett rapporteringssystem vara onödigt betungande. Föreningar där ett rapporteringssystem med hänsyn till föreningens begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse har därför undantagits från bestämmelsens tillämpningsområde.

Nya regler om revision

Som nämnts i avsnitt 21.3.1 kan förslaget att det i det stora flertalet ekonomiska föreningar ska vara frivilligt med revision innebära avsevärda besparingar för föreningarna. I Nuteks beräkningar har den nuvarande revisionsplikten bedömts kosta en ekonomisk förening 55 000 kronor årligen.[2] Såsom vårt förslag är utformat kommer flertalet föreningar att kunna avstå från revision och allmän granskning och därmed också spara in på kostnaderna. Många ekonomiska föreningar som i dag anlitar en auktoriserad eller godkänd revisor kommer dock sannolikt att göra det även i fortsättningen på frivillig basis, medan en stor del av de föreningar som i dag har överlämnat revisionen till någon som inte är kvalificerad revisor kan antas komma att utnyttja bestämmelserna om allmän granskning. För dessa föreningar kommer förslaget därför inte att innebära någon större kostnadsminskning.

[2] Nuteks beräkningar synes dock bygga på premissen att alla ekonomiska föreningar anlitar en auktoriserad eller godkänd revisor, något som i praktiken inte är fallet.

Värdeöverföringar

Vi föreslår (se avsnitt 14.5.7) att det införs bestämmelser om att styrelsen inför ett beslut om vinstutdelning eller gottgörelse ska upprätta bl.a. ett motiverat yttrande. Redan i dag följer det av allmänna principer att styrelsen måste skaffa sig ett underlag inför ställningstagandet till ett beslut om vinstutdelning eller gottgörelse. Förslaget om motiverat yttrande innebär en viss formalisering av detta och kan därför i enskilda föreningar medföra en viss mindre kostnad som föreningen inte har i dag.

Likvidation

Bestämmelserna om likvidation har i vårt förslag fått en delvis ny utformning jämfört med den nuvarande föreningslagen. Således har vi föreslagit (se avsnitt 15.4.4) en utvidgning av styrelsens skyldighet att vid ekonomiska svårigheter hänskjuta frågan om likvidation till stämman. Delvis är det ett förtydligande i förhållande till vad som gäller i dag men i viss utsträckning innebär det också en ökad aktivitetsplikt för styrelsen. Att likvidationsfrågan hänskjuts till stämman minskar emellertid risken för att föreningen fortsätter att bedriva ekonomiskt ofördelaktig verksamhet, något som är till gagn såväl för föreningen som för dess medlemmar och borgenärer. Även om kravet att underställa stämman en fråga om likvidation kan innebära merkostnader för en extra stämma – enligt Nutek beräknade till ungefär 850 kronor – bör detta uppvägas av förslagets fördelar.

Vårt förslag innebär också att det införs uttryckliga och utförliga regler om underlag inför beslut i likvidationsfrågan. Styrelsen åläggs att lämna en redogörelse för föreningens ekonomiska framtidsutsikter och att tillhandahålla vissa redovisningshandlingar. Det är vår uppfattning att styrelsens uppgiftsskyldighet i detta avseende i realiteten enbart utgör ett förtydligande av vad som redan i dag – enligt allmänna associationsrättsliga principer – krävs för att en styrelse ska ha uppfyllt sina skyldigheter gentemot föreningen och stämman. Någon betungande merkostnad torde det i alla händelser inte vara fråga om.

Vårt förslag innebär vidare en förlängning av den tidsfrist som löper innan en förening kan tvingas i likvidation på grund av alltför litet medlemsantal. Den tid som en förening har på sig att återställa medlemsantalet förlängs från tre till sex månader. Detta bör förbättra

mindre ekonomiska föreningars möjlighet till fortlevnad i de fall då den enda likvidationsgrunden är ett – tillfälligt – alltför lågt medlemsantal.

21.5 Konsekvenser för företagens konkurrensförhållanden

Vi har i flera avseenden, däribland när det gäller bestämmelserna om vinstutdelning och annan användning av en förenings egendom, föreslagit regler som innebär att regelverket för de ekonomiska föreningarna anpassas till vad som gäller för aktiebolag. Detta bör, liksom är fallet med en del av de förslag som lämnades i delbetänkandet (se SOU 2009:37 s. 238), kunna bidra till stärkt konkurrenskraft för ekonomiska föreningar.

Genom förslagen att en förening ska kunna ha investerande medlemmar eller förlägga delar av sin verksamhet externt ökar företagens konkurrenskraft ytterligare. Ekonomiska föreningar får i huvudsak samma möjligheter som aktiebolag att bedriva sin verksamhet i de ”skräddarsydda” strukturer som passar dem bäst.

Vi har inte kunnat identifiera något område där de lämnade förslagen kan få negativ inverkan för de ekonomiska föreningarnas konkurrensförhållanden. Inte heller bör konkurrensförhållandena mellan stora och små ekonomiska föreningar påverkas av våra förslag.

21.6 Konsekvenser för små företags villkor

Våra förslag är, med undantag för vissa specialregler avseende revision, tillämpliga på alla ekonomiska föreningar oavsett storlek.[3] Det samlade regelverket är relativt omfattande. Ingen ekonomisk förening är emellertid skyldig att tillämpa alla de bestämmelser som lagen innehåller. I stor utsträckning kan mindre föreningar välja bort moment som upplevs som betungande och besvärliga, t.ex. revision. I flera avseenden kan föreningen avvika från lagens bestämmelser genom särskilda stadgebestämmelser. Åtskilliga delar av regelverket är dessutom sådana att de normalt inte aktualiseras i små föreningar, t.ex. reglerna om förlagsinsatser. Sammantaget

[3] Här bortses från de särskilda bestämmelser som föreslås för särskilda slag av ekonomiska föreningar, t.ex. medlemsbanker.

bedömer vi att förslaget är väl ägnat även för verksamhet som bedrivs av små föreningar.

Vi har i avsnitt 15.2.4 föreslagit ett förenklat fusionsförfarande. För ett sådant enklare sätt att genomföra en fusion krävs att alla medlemmar i samtliga deltagande föreningar har undertecknat fusionsplanen. Detta krav lär vara svårare att genomföra ju större de inblandade föreningarna är. Det förenklade fusionsförfarandet torde därför särskilt väl lämpa sig för mindre föreningar och kan för dessa föreningar således innebära en fördel.

21.7 Övriga konsekvenser

Brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Vi har föreslagit att ändringar i sammansättningen av en förenings styrelse samt beslut att utse eller entlediga en verkställande direktör eller en särskild firmatecknare ska få verkan tidigast vid den tidpunkt då anmälan om ändringen kommer in till Bolagsverket (se avsnitt 10.3.8). När motsvarande bestämmelser infördes i aktiebolagslagen, skedde det för att förhindra vissa slag av missbruk.[4] På samma sätt torde bestämmelserna kunna förebygga missbruk inom ramen för den ekonomiska föreningsformen. Förslaget att beslut av de aktuella slagen inte får verkan förrän ändringsanmälan har kommit in till Bolagsverket torde dessutom öka anmälningsfrekvensen. En ökad anmälningsfrekvens leder till att uppgifterna i föreningsregistret stämmer bättre överens med de verkliga förhållandena, dvs. till en bättre registerkvalitet.

Övrigt

Våra förslag kan inte antas ha någon direkt påverkan på kommunalt självstyre, på sysselsättningen i olika delar av landet eller på möjligheterna att nå integrationspolitiska mål. Inte heller bedömer vi att våra förslag kommer att få konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för de åtaganden Sverige har i anledning av anslutningen till Europeiska unionen.

[4] Se prop. 2004/05:85 s. 313.

22 Författningskommentar

22.1 Förslaget till lag (2012:000) om ekonomiska föreningar

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll

1 kap. 1 §
Denna lag innehåller bestämmelser om ekonomiska föreningar.
Bestämmelserna avser
- *vad en ekonomisk förening är (2 kap.),*
- *bildandet av föreningen (3 kap.),*
- *föreningens stadgar (4 kap.),*
- *medlemmarna i föreningen (5 kap.),*
- *medlemsförteckningen (6 kap.),*
- *föreningsstämman (7 kap.),*
- *föreningens ledning (8 kap.),*
- *revision (9 kap.),*
- *allmän och särskild granskning (10 kap.),*
- *medlemsinsatser (11 kap.),*
- *förlagsinsatser (12 kap.),*
- *värdeöverföringar (13 kap.),*
- *vinstutdelning (14 kap.),*
- *gottgörelse (15 kap.),*
- *reservfonden (16 kap.),*
- *fusion (17 kap.),*
- *likvidation (18 kap.),*
- *upplösning utan föregående likvidation (19 kap.),*
- *registrering (20 kap.),*
- *firma (21 kap.),*
- *skadestånd (22 kap.),*
- *straff och vite (23 kap.),*
- *överklagande (24 kap.).*

Paragrafen innehåller en beskrivning av lagens innehåll. Denna beskrivning tjänar också som innehållsförteckning till lagen.

1 kap. 2 §
Sådana bestämmelser i denna lag som är uppställda till medlemmarnas skydd behöver inte tillämpas, om samtliga berörda medlemmar samtycker till det.

Av 1 kap. 2 § framgår att bestämmelser som är uppställda till medlemmarnas skydd kan frångås om samtliga berörda medlemmar samtycker till det. Det är här fråga om en allmän associationsrättslig princip som hittills bara har kommit till uttryck i 7 kap. 17 § i den nuvarande föreningslagen.

Lagen ger inte något besked om vilka bestämmelser som ”är uppställda till medlemmarnas skydd”. I allmänhet rör det sig dock om olika slag av förfaranderegler som syftar till att tillförsäkra medlemmarna inflytande över beslutsprocessen i föreningen, t.ex. bestämmelserna om föreningsstämma i 7 kap. samt de bestämmelser om olika slag av beslutsförslag och om tillhandahållande av dessa som finns på olika ställen i lagen (t.ex. i samband med beslut om likvidation i 18 kap. 4–7 §§). Även bestämmelserna om medlems- och styrelsejäv är av detta slag (se 7 kap. 36 § och 8 kap. 21 §) liksom bestämmelserna om olika slag av minoritetsrättigheter. Detsamma gäller i princip vad som sägs i 13 kap. 2 § om i vilka former som värdeöverföringar får ske; i den delen har det ansetts så viktigt att principen kommer till tydligt uttryck att den har upprepats i lagtexten (se 13 kap. 2 § andra stycket). Bestämmelserna i 13 kap. 3 och 4 §§ om hur stora värdeöverföringar som får ske är typfall på sådana bestämmelser som *inte* omfattas av 1 kap. 2 §. Det gör inte heller lagens övriga bestämmelser som helt eller delvis syftar till att skydda borgenärer, t.ex. bestämmelserna om revision. Bland lagens förfarandebestämmelser finns några som också har ett borgenärsskyddande syfte, däribland bestämmelserna i 14 kap. 5 § om att styrelsen ska upprätta ett särskilt yttrande inför ett beslut om vinstutdelning, och dessa kan därför inte frångås ens om samtliga medlemmar samtycker till det. En annan typ av bestämmelser som inte enbart har medlemsskyddande syfte är lagens bestämmelser om hur beslut ska dokumenteras och utformas, däribland bestämmelserna om stämmo- och styrelseprotokoll i 7 kap. 38 § och 8 kap. 23 §.

Bestämmelser som enbart har medlemsskyddande syfte får frångås om ”samtliga berörda medlemmar” samtycker till det. Det vanliga torde vara att samtliga medlemmar är berörda av tillämpningen av den aktuella bestämmelsen och att samtycke till en avvikelse från bestämmelsen därför måste inhämtas från alla med-

lemmar. I andra fall får avvikelsen ingen betydelse för annat än vissa medlemmar och då behöver enbart dessa samtycka. Detsamma gäller om det bara är fråga om att avvika från lagens bestämmelser i förhållande till en eller några enstaka medlemmar. Ett typfall på detta är när lagen säger att vissa handlingar ska tillhandahållas medlemmarna inför ett beslut och detta inte sker beträffande några enstaka medlemmar. I så fall behövs givetvis samtycke endast från dessa.

Någon särskild form för samtycke är inte föreskriven. Också ett muntligt samtycke kan alltså vara relevant. Den som påstår att samtycke har lämnats får dock vara beredd att styrka påståendet.

Paragrafen torde kunna tillämpas analogiskt när föreningsstämmans beslutsbefogenheter har överlämnats till fullmäktige.

Var det finns förklaringar till olika termer

1 kap. 3 §

Bestämmelser om betydelsen av följande termer finns i nedan angivna paragrafer:

allmän granskning	*10 kap. 1 §*
andel	*4 § i detta kapitel*
dotterföretag	*5 § i detta kapitel*
bristtäckningsansvar	*11 kap. 19 § och 13 kap. 7 §*
ekonomisk förening med extern verksamhet	*2 kap. 6 §*
ekonomisk förening med investerande medlemmar	*2 kap. 7§*
emissionsinsats	*11 kap. 2 §*
fullmäktige	*7 kap. 40 §*
fullmäktigemöte	*7 kap. 41 §*
fusion	*17 kap. 1 §*
förenklad upplösning	*19 kap. 2–6 §§*
förlagsandel	*12 kap. 1 §*
förlagsandelsbevis	*12 kap. 10 §*
förlagsinsats	*12 kap. 1 §*
gottgörelse	*13 kap. 1 §*
gränsöverskridande fusion	*17 kap. 30 §*
insatsemission	*11 kap. 2 §*
insatsränta	*14 kap. 1 §*
investerande medlemmar	*2 kap. 5§*
koncern	*5 § i detta kapitel*
lekmannarevisor	*10 kap.1 §*
medlemsavgift	*4 kap. 2 §*
medlemsbevis	*6 kap. 8 §*
medlemsinsats	*4 § i detta kapitel*
medlemsfrämjande föreningar	*2 kap. 5 §*

medrevisor	*9 kap. 12 §*
minoritetsrevisor	*9 kap. 11 §*
moderförening	*5 § i detta kapitel*
obligatorisk insats	*4 § i detta kapitel*
stiftare	*3 kap. 1 §*
särskild granskning	*10 kap. 21 §*
vinstutdelning	*13 kap. 1 §*
återbäringsskyldighet	*11 kap. 18 § och 13 kap. 6 §*
årsstämma	*7 kap. 8 §*
överinsats	*4 § i detta kapitel*

Paragrafen innehåller information om var det finns definitioner eller förklaringar till olika termer som används i lagen.

Begreppen medlemsinsats och andel

1 kap. 4 §
Med medlemsinsatser avses i denna lag
1. den eller de insatser som en medlem enligt stadgarna är skyldig att delta med i föreningen (obligatoriska insatser),
2. den eller de insatser som en medlem har tillskjutit utöver vad han eller hon är skyldig att delta med (överinsatser), och
3. sådana insatser som avses i 11 kap. 2 § (emissionsinsatser).
Med andel avses de ekonomiska rättigheter som medlemmen har mot föreningen och som grundas på hans eller hennes medlemsinsatser i föreningen.

Paragrafens *första stycke*, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller en beskrivning av vad som utgör *medlemsinsatser*. Begreppet har dock inte fått någon generell definition; vad som utgör en medlemsinsats framgår i stället genom beskrivningar av de tre slag av medlemsinsatser som kan förekomma: obligatoriska insatser, överinsatser och emissionsinsatser.

Rent allmänt kan sägas att medlemsinsatser är det eller de kapitalbelopp som medlemmarna deltar med i föreningen i sin egenskap av medlemmar. Medlemsinsatserna uppkommer vanligen genom att ett belopp betalas in eller genom att egendom, motsvarande insatsens värde, tillskjuts. Det är också möjligt att betala insatser genom tillhandahållande av tjänster som har ett ekonomiskt värde för föreningen. Betalning kan också ske genom kvittning/avräkning av en medlems fordran på föreningen. I samtliga dessa fall uppkommer insatsen genom en åtgärd som är till ekonomisk nytta för föreningen. En typ av insatser, emissionsinsatser, uppkommer i stället genom att medlemmarna tillgodoförs en del av föreningens befint-

liga fria egna kapital. Gemensamt för alla slag av medlemsinsatser är att de utgör bundet eget kapital. Till den del föreningens eget kapital utgörs av medlemsinsatser kan det därför inte användas för vinstutdelning och liknande värdeöverföring. Däremot kan medlemsinsatser normalt betalas ut till en avgående medlem; huvudregeln är rentav att en medlems medlemsinsatser *ska* betalas ut till en avgående medlem (se närmare 11 kap. 11 § och följande paragrafer).

Den obligatoriska insatsen är den insats som medlemmen är skyldig att delta med. Storleken av den obligatoriska insatsen ska vara bestämd i föreningens stadgar (se 4 kap. 1 §). Lagen uppställer inte något krav på att den obligatoriska insatsen ska ha viss storlek men det är inte möjligt att bestämma den till noll. I stadgarna kan bestämmas att en ny medlem ska betala sin obligatoriska insats först med viss fördröjning. Det innebär att beloppet av den obligatoriska insats som en medlem faktiskt har erlagt kan understiga beloppet av den obligatoriska insatsen enligt stadgarna.

I den utsträckning en medlem har tillskjutit medlemsinsatser till föreningen utöver vad han eller hon enligt stadgarna är skyldig att delta med utgör mellanskillnaden *överinsatser*. Sådana överinsatser kan ha uppkommit genom att medlemmen medvetet har tillskjutit ett högre belopp än vad som är nödvändigt. Men överinsatser kan också vara ”ofrivilliga”: De kan t.ex. ha uppkommit genom att medlemmens insatsskyldighet har förändrats så att den obligatoriska insatsen har kommit att understiga vad som tidigare har betalats in såsom obligatorisk insats.

Vad som avses med *emissionsinsatser* behandlas i 11 kap. 2 §.

Förlagsinsatser – som behandlas närmare i 12 kap. – utgör inte medlemsinsatser.

I *andra stycket* definieras begreppet *andel* som de ekonomiska rättigheter som medlemmen har mot föreningen och som grundas på medlemmens medlemsinsatser i föreningen. Andelen (ibland benämnd ”andelsrätten”) uppkommer genom att medlemmen betalar eller tillgodoförs medlemsinsatser i föreningen. Bland de ekonomiska rättigheter som andelen ger kan främst nämnas rätten till vinstutdelning i form av s.k. insatsränta (jfr 14 kap. 1 § första stycket 2), rätten till andel i föreningens behållna tillgångar vid föreningens upplösning, rätten till utbetalning av medlemsinsatser m.m. i samband med medlems utträde ur föreningen (jfr 11 kap. 11 §), rätten till återbetalning av överinsatser (jfr 11 kap. 16 §) och rätten till andel i belopp som frigörs från reservfonden (jfr 16 kap.). I de nu nämnda fallen bestäms omfattningen av de ekonomiska rättigheter

som medlemmen har av storleken på hans eller hennes andel; ju större andel, desto större insatsränta etc. En medlems rätt till återbäring eller efterlikvid i samband med vinstutdelning eller gottgörelse (jfr 14 kap. 1 § första stycket 1 och 13 kap. 1 § första stycket 2) ingår däremot inte i andelsrätten; vid överlåtelse av andelen följer alltså inte rätten till återbäring och efterlikvid med. – Vilka ekonomiska rättigheter som följer med andelen bestäms i stor utsträckning av innehållet i föreningens stadgar. I stadgarna kan sålunda tas in olika slag av bestämmelser som begränsar medlemmens ekonomiska rättigheter, t.ex. hans eller hennes rätt att få tillbaka medlemsinsatser i samband med föreningens upplösning.

Såsom framgår av lagtexten utgör andelen en rätt som tillkommer *en medlem*. Andelen kan visserligen övergå på annan genom familjerättsliga fång eller genom överlåtelse och i så fall övergår också de ekonomiska rättigheter som ingår i andelen från medlemmen till den nya andelshavaren. Av 5 kap. 9 och 10 §§ följer emellertid att en sådan splittring av medlemskap och andelsrätt inte kan bli bestående; antingen måste den nya andelshavaren gå in i föreningen i medlemmens ställe eller måste föreningen lösa in andelsrätten. Såsom framgår av 11 kap. 10 § kan andelsrätten i viss utsträckning förändras genom överlåtelse av emissions- eller överinsats.

Begreppen moderförening, dotterföretag och koncern

1 kap. 5 §

En ekonomisk förening är moderförening och en annan juridisk person är dotterföretag, om föreningen

1. innehar mer än hälften av rösterna för samtliga andelar i den juridiska personen,

2. äger andelar i den juridiska personen och på grund av avtal med andra delägare i denna förfogar över mer än hälften av rösterna för samtliga andelar,

3. äger andelar i den juridiska personen och har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i dess styrelse eller motsvarande ledningsorgan, eller

4. äger andelar i den juridiska personen och har rätt att ensam utöva ett bestämmande inflytande över denna på grund av avtal med den juridiska personen eller på grund av en föreskrift i dess bolagsordning, bolagsavtal eller därmed jämförbara stadgar.

Vidare är en juridisk person dotterföretag till moderföreningen, om ett annat dotterföretag till moderföreningen eller moderföreningen tillsammans med ett eller flera andra dotterföretag eller flera andra dotterföretag tillsammans

1. innehar mer än hälften av rösterna för samtliga andelar i den juridiska personen,

2. äger andelar i den juridiska personen och på grund av avtal med andra delägare i denna förfogar över mer än hälften av rösterna för samtliga andelar, eller

3. äger andelar i den juridiska personen och har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i dess styrelse eller motsvarande ledningsorgan.

Om ett dotterföretag äger andelar i en juridisk person och på grund av avtal med den juridiska personen eller på grund av en föreskrift i dess bolagsordning, bolagsavtal eller därmed jämförbara stadgar har rätt att ensamt utöva ett bestämmande inflytande över den juridiska personen, är även denna dotterföretag till moderföreningen.

Moderförening och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Med koncernföretag avses i denna lag företag i samma koncern.

Paragrafen överensstämmer med 1 kap. 4 § i den nuvarande föreningslagen. I betänkandet Försenad årsredovisning och bokföringsbrott, m.m. (SOU 2009:46) har föreslagits en ny koncerndefinition. Utredningen har inte velat föregripa genomförandet av det förslaget. Om koncerndefinitionen i årsredovisningslagen och aktiebolagslagen ändras, är det emellertid naturligt att en motsvarande ändring görs i föreningslagen.

1 kap. 6 §

I de fall som avses i 5 § första stycket 1–3 och andra stycket ska sådana rättigheter som tillkommer någon som handlar i eget namn men för en annan fysisk eller juridisk persons räkning anses tillkomma den personen.

Vid bestämmandet av antalet röster i ett dotterföretag beaktas inte de andelar i dotterföretaget som innehas av dotterföretaget självt eller av dess dotterföretag. Detsamma gäller andelar som innehas av den som handlar i eget namn men för dotterföretagets eller dess dotterföretags räkning.

Paragrafen överensstämmer med 1 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen.

1 kap. 7 §

Vid tillämpningen av 5 och 6 §§ avses med andelar aktier och andra andelar i juridiska personer.

Paragrafen överensstämmer med 1 kap. 6 § i den nuvarande föreningslagen.

Begreppet tillämplig lag om årsredovisning

1 kap. 8 §
Med tillämplig lag om årsredovisning avses i denna lag årsredovisningslagen (1995:1554) eller, i fråga om ekonomiska föreningar som helt eller delvis omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, den lagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av den. I fråga om föreningar som upprättar eller ska upprätta koncernredovisning enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder avses även, såvitt gäller koncernredovisningen, de redovisningsstandarder som har antagits med stöd av förordningen.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller en definition av uttrycket ”tillämplig lag om årsredovisning”. En motsvarande definition finns i 1 kap. 12 a § aktiebolagslagen (2005:551).

Uttrycket ”tillämplig lag om årsredovisning”, som används i bl.a. 9 kap. 35 § och 22 kap. 1 §, syftar i första hand på årsredovisningslagen (1995:1554) eller, ifråga om föreningar som ska tillämpa lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag (ÅRKL), den lagen. När det gäller föreningar som ska tillämpa ÅRKL innefattar uttrycket också de föreskrifter som Finansinspektionen har meddelat med stöd av den lagen. Av årsredovisningslagen och ÅRKL följer en skyldighet att iaktta god redovisningssed. Det innebär att också de normer som har utvecklats inom ramen för god redovisningssed ingår i begreppet ”tillämplig lag om årsredovisning”.

Av artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder följer att företag vars värdepapper är noterade på en reglerad marknad är skyldiga att vid upprättandet av koncernredovisning följa vissa internationella redovisningsstandarder som kommissionen har antagit, främst International Financial Reporting Standards (IFRS). Även andra företag får tillämpa dessa redovisningsstandarder (se 7 kap. 33 § årsredovisningslagen och 7 kap. 8 § ÅRKL). Också de av kommissionen antagna redovisningsstandarderna utgör då ”tillämplig lag om årsredovisning”.

Undertecknande med elektronisk signatur

1 kap. 9 §
En handling enligt denna lag som ska vara undertecknad får, om inte något annat anges, undertecknas med avancerad elektronisk signatur enligt lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer.

Paragrafen överensstämmer med 1 kap. 7 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:45 s. 82). Av orden ”om inte något annat anges” framgår att bestämmelsen inte är undantagslös. Ett sådant undantag finns i 12 kap. 10 §.

Information med elektroniska hjälpmedel

1 kap. 10 §
I de fall det är särskilt föreskrivet i denna lag och under de förutsättningar som anges i 11 § får en ekonomisk förening skicka kallelser eller annan information till medlemmarna med elektroniska hjälpmedel även när det i lagen anges att skriftlig information ska skickas till medlemmarnas postadress.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37 (jfr s. 241 f. i det betänkandet).

1 kap. 11 §
Föreningen får i de fall som avses i 10 § skicka kallelser och annan information med elektroniska hjälpmedel endast om

1. föreningsstämman har beslutat om det,

2. föreningen har tillförlitliga rutiner för att identifiera mottagarna och tillförlitlig information om hur dessa kan nås, och

3. mottagaren efter en förfrågan som skickats med post har samtyckt till ett sådant förfarande.

En mottagare ska anses ha samtyckt till förfarandet, om han eller hon inte har motsatt sig användningen av elektroniska hjälpmedel inom den tid som har angetts i förfrågan enligt första stycket 3. Denna tid ska vara minst två veckor från det att förfrågan avsändes. Av förfrågan ska det framgå att framtida information kan komma att lämnas med det eller de angivna slagen av elektroniskt hjälpmedel, om inte mottagaren uttryckligen motsätter sig detta.

Den som har samtyckt till att information lämnas med elektroniska hjälpmedel kan när som helst ta tillbaka sitt samtycke.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37 (se s. 242–244 i det betänkandet).

2 kap. Vad en ekonomisk förening är

Grundläggande krav på en ekonomisk förening

Medlemmar, stadgar och styrelse

2 kap. 1 §
En ekonomisk förening ska ha minst tre medlemmar. Var och en av medlemmarna ska vara en fysisk eller en juridisk person.
Föreningen ska också ha stadgar samt en styrelse.

I paragrafen anges vissa grundläggande villkor för att en association ska vara att anse som ekonomisk förening. Ytterligare villkor anges i de följande paragraferna.

Av *första stycket* framgår att en ekonomisk förening ska ha minst tre verksamma medlemmar. Detta överensstämmer i sak med gällande rätt (se 2 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen). Kravet på minst tre medlemmar gäller redan från föreningens bildande (se 3 kap. 1 §) och föreningen kan inte registreras om inte kravet är uppfyllt. I 18 kap. 3 och 13 §§ finns bestämmelser om att styrelsen är skyldig att kalla till föreningsstämma om antalet medlemmar minskar till mindre än tre och att föreningen är skyldig att gå i likvidation om nedgången blir bestående. – Såsom framgår av 2 kap. 7 § kan det i en ekonomisk förening förekomma s.k. investerande medlemmar. Av 2 kap. 7 § andra stycket följer att sådana medlemmar inte ska räknas med vid tillämpningen av den här paragrafen. Det innebär att en ekonomisk förening måste ha minst tre medlemmar som avser att delta i verksamheten på det sätt som anges i 2 kap. 4 §.

Inget hindrar att det i stadgarna bestäms att minimiantalet medlemmar ska vara högre än tre och att föreningen ska gå i likvidation om antalet medlemmar understiger det angivna minimiantalet medlemmar.

Lagen uppställer i övrigt inga andra krav på medlemmarna än att de ska vara fysiska eller juridiska personer. Medlemmarna kan alltså ha sitt hemvist såväl inom som utom Sverige. Lagen hindrar inte heller att personer utan egen rättshandlingsförmåga, t.ex. underåriga, antas som medlemmar. I lagtexten har dock markerats att ett medlemskap alltid måste vara knutet till *en* fysisk eller juridisk person; två eller flera personer kan alltså inte dela på ett medlemskap. Medlemskapet uppkommer antingen vid föreningens bildande genom att stiftarna inträder som medlemmar i föreningen (se 3 kap. 1 §) eller genom att medlemskap beviljas efter ansökan till föreningen

(se 5 kap. 5, 9 och 10 §§). Medlemskap kan dessutom förvärvas genom fusion; medlemmarna i den eller de överlåtande föreningarna blir då medlemmar i den övertagande föreningen (se 17 kap. 1 §).

Enligt *andra stycket* måste föreningen dessutom ha stadgar. Också detta överensstämmer med gällande rätt. Bestämmelser om vad stadgarna minst ska innehålla finns i 4 kap. Vidare måste föreningen ha en styrelse. Antalet styrelseledamöter ska anges i stadgarna (se 4 kap. 1 §).

Också kraven på stadgar och styrelse måste vara uppfyllda för att föreningen ska kunna registreras. Om villkoren längre fram inte är uppfyllda, kan föreningen tvingas i likvidation (se 18 kap. 12 §).

I den motsvarande paragrafen i den nuvarande föreningslagen uppställs också ett krav på att en ekonomisk förening ska ha en revisor. Lagförslaget innebär att det generella kravet på att det ska finnas en eller flera revisorer tas bort. Den här paragrafen innehåller därför ingen bestämmelse om revisor. Bestämmelser om i vilka fall en ekonomisk förening även i fortsättningen behöver ha revisor finns i 9 kap. Att föreningen har en revisor utgör dock inte i något fall en förutsättning för att föreningen ska kunna registreras (särskilda bestämmelser gäller dock för kreditmarknadsföreningar och medlemsbanker, se lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse).

Föreningens ändamål

2 kap. 2 §

Föreningen ska ha till huvudsakligt ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen.

Vid bedömningen av om förutsättningen enligt första stycket är uppfylld ska, utöver föreningens egna medlemmar, även medlemmarna i en annan ekonomisk förening som är medlem i den förstnämnda föreningen räknas med.

Paragrafen, som närmast motsvarar 1 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen, anger, tillsammans med 2 kap. 3 och 4 §§, de grundläggande kännetecknen för en ekonomisk förening. Den anger därmed också vissa villkor, utöver de som anges i 2 kap. 1 §, som måste vara uppfyllda för att en förening ska kunna registreras som en ekonomisk förening. Det förhållandet att föreningen inte längre uppfyller något eller några av villkoren innebär inte att föreningen förlorar sin status av ekonomisk förening. Den kan emellertid komma att tvångslikvideras enligt bestämmelserna i 18 kap.

Av paragrafens *första stycke* framgår att en ekonomisk förening ska ha till huvudsakligt ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen.

Föreningens verksamhet måste således vara inriktad på att främja medlemmarnas *ekonomiska* intressen. Om syftet med föreningens verksamhet enbart är att främja ideella syften, kan den inte registreras som ekonomisk förening. Det gäller även om det inom föreningen upparbetas ett ekonomisk överskott som används för den ideella verksamheten. Således kan exempelvis en idrottsförening av sedvanligt slag inte registreras som ekonomisk förening (däremot kan en sammanslutning av idrottsföreningar, avsedd att främja idrottsföreningarnas ekonomiska intressen, vara att anse som en ekonomisk förening).

”Ekonomiskt intresse” är dock avsett att tolkas i vid bemärkelse. Kravet på främjande av medlemmarnas ekonomiska intresse är uppfyllt om avsikten är att föreningen ska erbjuda medlemmen viss verksamhet på ett för medlemmen ekonomiskt fördelaktigt sätt, t.ex. för att tillförsäkra medlemmen högre intäkter eller lägre kostnader i den egna verksamheten. Kravet är vidare uppfyllt om föreningens verksamhet är en förutsättning för att medlemmarna överhuvudtaget ska kunna bedriva egen verksamhet på ett ekonomiskt rimligt sätt. Kravet är också uppfyllt om medlemmarna avser att genom föreningen gemensamt bedriva en ekonomisk verksamhet i akt och mening att skapa ett överskott, som är avsett att delas ut bland medlemmarna eller komma dem till del på annat sätt.

Av lagtexten följer också att det är *medlemmarnas* ekonomiska intressen som ska främjas. Om föreningen drivs i syfte att främja tredje mans intresse, kan den alltså inte registreras som ekonomisk förening. Som exempel kan nämnas en förening som drivs enbart i syfte att lämna stöd till hjälpbehövande icke-medlemmar. Även en förening vars verksamhet handlar om att hjälpa utomstående kan dock vara en ekonomisk förening, om också medlemmarna själva har ett ekonomiskt utbyte av verksamheten, t.ex. genom att ta ut lön för sitt arbete i föreningen.

Det kan förekomma att det finns flera syften med en förenings verksamhet. En del av verksamheten kan vara inriktad på att tillgodose ekonomiska intressen, en annan på att främja ideella syften. Verksamheten kan bedrivas, så att den främjar såväl medlemmarnas som tredje mans intressen; det sistnämnda torde vara särskilt vanligt i en konsumentkooperativ förening. I så fall måste det, enligt första stycket, göras en bedömning av vad som är föreningens

huvudsakliga ändamål. Om det dominerande syftet med verksamheten är att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, är rekvisitet i paragrafen för handen. Vad som är det dominerande syftet i verksamheten får i sin tur bedömas med utgångspunkt i föreningens resultat- och balansräkningar. Om merparten av föreningens omsättning och balansomslutning avser verksamhet som är inriktad på medlemmarnas ekonomiska intressen, är det normalt naturligt att se främjandet av medlemmarnas ekonomiska intressen som föreningens huvudsakliga ändamål. Bedömningen av detta bör göras på några års sikt. Betydelse måste dock också tillmätas det sätt på vilket medlemmarna deltar i föreningen; om medlemmarnas engagemang och deltagande i föreningen framför allt avser fullföljandet av vissa ideella syften, kan detta därför någon gång vara ett skäl att bedöma föreningen som en icke-ekonomisk förening, trots att omsättningen i föreningen till mer än hälften avser sådant som är ägnat att ge medlemmarna en ekonomisk nytta. – I en del föreningar med blandade ändamål är det inte möjligt att med någon säkerhet bedöma det huvudsakliga ändamålet. I sådana fall bör föreningens egen uppfattning om vad som är det huvudsakliga ändamålet gälla.

Paragrafens *andra stycke* – som behandlar s.k. sekundärföreningar (jfr avsnitt 6.3.2) – överensstämmer med 1 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Föreningens verksamhet

2 kap. 3 §
Föreningens verksamhet ska huvudsakligen utgöras av ekonomisk verksamhet och bedrivas i föreningen eller i ett dotterföretag till föreningen.

Av paragrafen framgår att föreningens verksamhet huvudsakligen ska utgöras av ekonomisk verksamhet och bedrivas i föreningen eller i föreningens dotterföretag.

Begreppet ”ekonomisk verksamhet” har diskuterats i avsnitt 6.2.3. Där har konstaterats att begreppet omfattar all sådan verksamhet som i skatterättslig eller redovisningsrättslig mening utgör ”näringsverksamhet”, dvs. verksamhet som är av ekonomisk natur och av sådan karaktär att den kan betecknas som yrkesmässig. Där har också konstaterats att begreppet är avsett att omfatta även annan verksamhet som är av ekonomisk art under förutsättning att den har viss varaktighet och är av affärsmässig karaktär eller i vart fall planmässigt organiserad. Som exempel på verksamhet som däri-

genom faller in under begreppet ekonomisk verksamhet kan nämnas förskoleverksamhet, som ett antal föräldrar anordnar för sina barn (jfr NJA 1998 s. 293), verksamhet som består i att några personer köper in och brukar en eller flera bilar för privat bruk (”bilpool-verksamhet”) och verksamhet som består i att flera personer gemensamt förvaltar ett utrymme för förvaring av medlemmarnas egendom (jfr NJA 1998 s. 717). Det förhållandet att verksamhetens intäkter till stor del härrör från stat, kommun, EU eller från offentliga eller privata fonder utesluter inte att verksamheten anses som ekonomisk verksamhet. Så kan t.ex. mycket väl ett EU-finansierat projekt utgöra ekonomisk verksamhet och – om övriga i paragrafen angivna förutsättningar är för handen – drivas som en ekonomisk förening. Detsamma gäller projekt som finansieras genom t.ex. olika slag av investeringsfonder, strukturfonder eller regionala utvecklingsfonder. Verksamheter som sådana fonder är inriktade på torde inte sällan vara väl ägnade att drivas som ekonomiska föreningar samtidigt som de i ett uppstartsskede kan ha ett påtagligt behov av finansiering.

Det torde inte vara ovanligt att det i en förening drivs såväl viss ekonomisk verksamhet som viss annan verksamhet, t.ex. opinionsbildning, facklig verksamhet, idrottsverksamhet m.m. Bedömningen av om en sådan förening uppfyller kravet på ”ekonomisk verksamhet” ska göras utifrån vad som är den huvudsakliga verksamheten inom föreningen. Också frågan om vilken typ av verksamhet som är den dominerande i föreningen får bedömas med utgångspunkt i föreningens resultat- och balansräkningar. Om merparten av föreningens nettoomsättning och balansomslutning avser ekonomisk verksamhet, är det således normalt naturligt att se den ekonomiska verksamheten som föreningens dominerande verksamhet. Även här bör bedömningen göras på några års sikt. Vad som är föreningens huvudsakliga verksamhet kan dock ibland vara svårt att bedöma. I sådana tveksamma fall bör föreningens egen uppfattning om verksamhetens karaktär gälla. Graden av ekonomisk verksamhet respektive annan verksamhet kan också växla över tiden. Att inslaget av ekonomisk verksamhet under en tid är mindre betydande bör emellertid inte hindra att föreningen drivs vidare som ekonomisk förening under förutsättning att avsikten är att den ekonomiska verksamheten på längre sikt ska vara den som dominerar.

Liksom hittills är lagens utgångspunkt att verksamheten ska drivas i föreningens egen regi. Förslaget innebär dock att föreningen alltid kan välja att i stället bedriva verksamheten eller delar av verksamheten i ett eller flera dotterföretag. Vad som avses med

dotterföretag framgår av 1 kap. 5–7 §§. Dotterföretagets juridiska form och nationalitet är utan betydelse Det behöver inte heller vara ett helägt dotterföretag. Det saknar också betydelse vilka de övriga delägarna är. Verksamheten kan exempelvis bedrivas i ett dotteraktiebolag i vilket föreningen innehar 51 procent av rösterna medan återstoden av rösterna innehas av ett helt fristående aktiebolag.

Av bestämmelsen följer motsatsvis att den samlade verksamheten inte får bedrivas i ett fristående företag som inte utgör dotterföretag till föreningen. Det gäller även om föreningen i och för sig har ett i praktiken bestämmande inflytande över det andra företaget och även om övriga delägare är närstående ekonomiska föreningar. Det huvudsaklighetskriterium som bestämmelsen innehåller gäller dock också i detta hänseende. Det innebär att föreningen är oförhindrad att bedriva en del av verksamheten utanför föreningen och föreningens dotterföretag, under förutsättning att den dominerande delen av verksamheten äger rum i själva föreningen eller i dess dotterföretag. Vad som i det sammanhanget är ”den dominerande delen av verksamheten” får i första hand mätas genom en jämförelse mellan å ena sidan nettoomsättningen i den verksamhet som drivs i föreningen och dess dotterföretag och å andra sidan nettoomsättningen i den samlade verksamhet som föreningen, själv eller genom annan juridisk person, bedriver. – Såsom framgår av 2 kap. 6 § kan föreningen dessutom i stadgarna ta in bestämmelser om att en större del av verksamheten ska kunna bedrivas genom ett eller flera andra företag; i så fall gäller över huvud taget inte några begränsningar ifråga om var verksamheten ska bedrivas (se vidare kommentaren till den paragrafen).

Det kooperativa kravet

2 kap. 4 §

Den ekonomiska verksamhet som föreningen bedriver ska kännetecknas av att medlemmarna deltar i verksamheten

1. som konsumenter eller andra slag av förbrukare,

2. som leverantörer,

3. med egen arbetsinsats,

4. genom att använda föreningens tjänster, eller

5. på annat liknande sätt.

Vid bedömningen av om förutsättningarna enligt första stycket är uppfyllda ska, utöver föreningens egna medlemmar, även medlemmarna i en annan ekonomisk förening som är medlem i den förstnämnda föreningen räknas med.

Paragrafens *första* stycke innehåller det s.k. kooperativa kravet, dvs. kravet på att medlemmarna ska delta i verksamheten på visst sätt. Det överensstämmer i sak med gällande rätt. Enligt förslaget ska föreningens verksamhet ”kännetecknas” av att medlemmarna deltar i verksamheten. I detta ligger att verksamheten ska vara inriktad på att medlemmarna ska delta i verksamheten och att de som deltar i verksamheten huvudsakligen utgörs av medlemmar. Det utesluter inte att föreningen tillåter eller t.o.m. uppmuntrar andra att delta. Det utesluter inte heller att en mindre del av föreningens verksamhet helt eller delvis är sådan i vilken medlemmarna över huvud taget inte deltar.

Begreppet delta är avsett att ha en vid innebörd. En medlem kan anses delta i föreningen även om han eller hon endast då och då utnyttjar föreningens tjänster. Den som inte medverkar på något annat sätt än genom att betala en insats kan dock inte anses delta. Såsom framgår av 2 kap. 7 § kan emellertid föreningen i stadgarna bestämma att det i föreningen även får finnas s.k. investerande medlemmar, dvs. medlemmar som inte deltar i verksamheten utan bidrar enbart genom en medlemsinsats.

Den i bestämmelsen förutsatta kopplingen mellan medlemmarna och verksamheten föreligger även i fråga om sådan verksamhet som i sig inte innefattar samhandel med medlemmarna men utgör en nödvändig betingelse för denna. Så kan t.ex. inköp från andra än medlemmar av sådana produkter som är nödvändiga för föreningens verksamhet vara att anse som kooperativ verksamhet. Detsamma gäller inköp som ingår i förädling eller vidareförsäljning av produkter som medlemmarna har levererat. Också verksamhet som syftar till utveckling av nya produkter, avsedda att tillhandahållas medlemmarna eller avsedda att tillverkas av varor som medlemmarna har levererat, kan uppfylla kravet på kooperativ verksamhet (se även prop. 1996/97:163 s. 22).

Paragrafens *andra* stycke – som behandlar s.k. sekundärföreningar (jfr avsnitt 6.3.2) – överensstämmer med 1 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Medlemsfrämjande föreningar

2 kap. 5 §
Även en förening som inte uppfyller kraven i 2–4 §§ ska anses som en ekonomisk förening, om

1. föreningen har till huvudsakligt ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att verka för att de deltar på det sätt som anges i 4 § i ekonomisk verksamhet som en eller flera andra föreningar bedriver,

2. föreningens tillgångar till övervägande del består av andelar i den eller de andra föreningarna, och

3. den eller de andra föreningarna utgör ekonomiska föreningar enligt 2–4 §§.

Paragrafen, som i sak motsvarar 1 kap. 1 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen, innehåller bestämmelser om s.k. medlemsfrämjande föreningar (”primärföreningar”; jfr avsnitten 6.3.2 och 6.6.2).

Ekonomiska föreningar med extern verksamhet

2 kap. 6 §
I stadgarna för en ekonomisk förening får det bestämmas att en större del av verksamheten än bestämmelserna i 3 § tillåter, dock inte hela verksamheten, får bedrivas genom ett eller flera andra företag än föreningen själv eller dess dotterföretag. Detta får dock endast ske genom företag med vilka föreningen har träffat avtal som ger föreningen ett betydande inflytande över verksamheten.

Såsom framgår av 2 kap. 3 § utgår lagen från att den ekonomiska verksamhet som föreningen bedriver – och som medlemmarna förutsätts delta i – ska, i vart fall huvudsakligen, bedrivas inom föreningen eller i ett dotterföretag till föreningen. Den här paragrafen ger möjlighet att förlägga en större del av verksamheten till ett eller flera andra företag. Detta förutsätter dock att bestämmelser om detta tas in i stadgarna. I sådana stadgebestämmelser behöver inte preciseras hur och var verksamheten ska bedrivas. Stadgebestämmelserna måste emellertid på ett tydligt sätt ge uttryck för att verksamheten kan komma att bedrivas utanför föreningens eller dess dotterföretags ramar.

Beslut om att ta in sådana bestämmelser i stadgarna kan normalt fattas med två tredjedelars majoritet. I stadgarna kan dock bestämmas att ett annat, strängare majoritetskrav ska gälla (jfr 7 kap. 32 §). Den som har motsatt sig ett beslut om att i stadgarna ta in bestämmelser om att verksamheten ska kunna bedrivas i andra företag har

inte någon särskild rätt att gå ur föreningen, motsvarande den som gäller vid vissa andra slag av stadgeändringar.

I praktiken torde det företag där verksamheten bedrivs med stöd av sådana stadgebestämmelser ofta komma att bli ett företag i vilket den ekonomiska föreningen har något slag av ägarintresse och därmed också kan utöva någon form av ägarinflytande. Det är emellertid också möjligt att förlägga verksamheten till ett företag som den ekonomiska föreningen inte har något som helst ägarintresse i. I båda fallen förutsätter arrangemanget något slag av avtal mellan föreningen och det andra företaget. Ett exempel är att en producentkooperativ förening tecknar avtal med ett annat företag om att det andra företaget ska köpa produkter från föreningens medlemmar.

Paragrafen ställer särskilda krav på sådana avtal. Avtalet måste tillförsäkra föreningen ett *betydande* inflytande över den verksamhet i vilken medlemmarna ska delta. Det behöver inte vara fråga om något generellt *bestämmande* inflytande. När det gäller sådant som har påtaglig betydelse för medlemmarna och deras deltagande, måste emellertid föreningen vara tillförsäkrad ett stort inflytande. Det innebär exempelvis att när det gäller medlemmarnas rätt till ”samhandel” med det aktuella företaget ska denna inte kunna inskränkas utan föreningens medgivande. Inte heller grunderna för de pris- och leveransvillkor som ska tillämpas gentemot medlemmarna eller graden av service gentemot medlemmarna ska kunna ändras utan föreningens samtycke. I andra frågor som gäller verksamheten men som inte har någon direkt betydelse för medlemmarna behöver graden av inflytande inte vara lika påtaglig, t.ex. i frågor om arbetsmiljö och arbetsvillkor för företagets anställda. Även sådana frågor kan dock, beroende på föreningens art och särskilda syften, vara av det slag att föreningen måste tillförsäkras ett betydande inflytande över dem. Över huvud taget måste föreningen vara garanterad det inflytande som krävs för att verksamheten ska stå i överensstämmelse med de särskilda bestämmelser om verksamheten som kan finnas i föreningens stadgar. En nödvändig förutsättning för att inflytande ska kunna utövas är givetvis att föreningen eller någon av föreningen utsedd person också har en rimlig insyn i företagets förhållanden. Avtalet måste därför tillförsäkra föreningen sådan insyn. Ofta torde det också vara lämpligt att föreningen också har rätt att få till stånd något slag av granskning av företagets förhållanden, t.ex. genom att föreningen har rätt att utse en revisor i det andra företaget.

Det ligger i sakens natur att avtalen måste utformas så att de tryggar att verksamheten långsiktigt kan drivas på det avsedda sättet. En tumregel kan vara att ett avtal har en så lång uppsägningstid att föreningen, om avtalet sägs upp, har möjlighet att diskutera alternativa verksamhetsformer vid en föreningsstämma och därefter även genomföra stämmans beslut utan att den kooperativa verksamheten behöver avbrytas. Detta innebär att avtalet i normalfallet inte bör ha en kortare uppsägningstid än sex månader och att det ibland – i synnerhet om verksamheten grundas på *ett* enda sådant avtal – kan vara nödvändigt med en ännu längre uppsägningstid.

Ekonomiska föreningar med investerande medlemmar

2 kap. 7 §
I stadgarna för en ekonomisk förening får det bestämmas att det i föreningen får finnas en eller flera medlemmar som inte ska delta i verksamheten på det sätt som anges i 4 § utan endast bidra till föreningens verksamhet med en medlemsinsats (investerande medlemmar).

Investerande medlemmar ska inte räknas med vid tillämpningen av bestämmelser i denna lag om minsta antalet medlemmar i en ekonomisk förening.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ekonomiska föreningar med investerande medlemmar.

Lagens utgångspunkt är att medlemmarna ska delta i verksamheten. Med ”delta” avses inte att enbart investera pengar i verksamheten i syfte att få avkastning på kapital; deltagandet måste ske på det sätt som anges i 2 kap. 4 § (”det kooperativa kravet”). En förening som inte bygger på förutsättningen att medlemmarna ska delta i verksamheten på detta sätt kan inte registreras som ekonomisk förening. Den som inte kan förväntas komma att delta i föreningens verksamhet på det sätt som lagen förutsätter får, såsom framgår av 5 kap. 2 §, över huvud taget inte antas som medlem i föreningen.

Första stycket innebär emellertid att det skapas en möjlighet för vad som i paragrafens rubrik benämns *ekonomiska föreningar med investerande medlemmar*. En sådan förening skiljer sig från andra ekonomiska föreningar i ett enda avseende; i föreningen kan tas in medlemmar som inte har någon avsikt att delta i föreningens verksamhet på det sätt som anges i 2 kap. 4 § utan endast avser att bidra till verksamheten genom att betala en medlemsinsats. Från den investerande medlemmens perspektiv kan syftet med medlemskapet

vara av olika slag; det kan vara fråga om att få avkastning på ett kapital, att erhålla inflytande i föreningen eller att stödja föreningens verksamhet. Vad som gäller för den investerande medlemmen behandlas ytterligare i författningskommentaren till 5 kap. 4 §.

Eftersom antagandet av investerande medlemmar i någon mån strider mot de kooperativa principer som torde vara naturliga att tillämpa för de flesta ekonomiska föreningar, har det ansetts att sådana medlemmar ska få förekomma endast om stadgarna innehåller bestämmelser om detta. Sådana bestämmelser – som kan tas in i stadgarna i samband med föreningens bildande eller vid en senare tidpunkt – kan uppställa olika slag av begränsande villkor för antagandet av investerande medlemmar, t.ex. att de investerande medlemmarna bara får utgöra en viss andel av det totala antalet medlemmar. Beslut om att ta in bestämmelser om investerande medlemmar i stadgarna kan normalt fattas med två tredjedelars majoritet. I stadgarna kan dock tas in bestämmelser om att ett annat majoritetskrav ska gälla (jfr 7 kap. 32 §). Lagen ger inte den som motsätter sig ett beslut om att föreningen ska kunna anta investerande medlemmar någon särskild utträdesrätt, motsvarande den som gäller vid vissa andra slag av stadgeändringar (jfr 4 kap. 8 §).

I paragrafens *andra stycke* har klargjorts att investerande medlemmar inte ska räknas med vid tillämpningen av lagens bestämmelser om minsta antal medlemmar. När det i 2 kap. 1 § sägs att en ekonomisk förening ska ha minst tre medlemmar, innebär det alltså att det måste finnas minst tre medlemmar som avser att delta i föreningen på det sätt som anges i 2 kap. 4. Den frågan har behandlats i avsnitt 7.5.1. Vidare aktualiseras bestämmelserna i 18 kap. 3 § 3 om skyldighet att kalla till stämma och bestämmelserna om tvångslikvidation i 18 kap. 13 § första stycket 3 i fall antalet ”verksamma” medlemmar har gått ner till en eller två, oavsett om det i föreningen även finns flera investerande medlemmar. Motiven för detta har redovisats i avsnitt 15.4.4.

Ansvaret för en ekonomisk förenings förpliktelser

2 kap. 8 §
För en ekonomisk förenings förpliktelser svarar endast föreningens tillgångar. I tillgångarna inräknas de fordringar på medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter som har förfallit till betalning.

Paragrafen motsvarar i sak 1 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 80). I den nuvarande lagen har dock andra meningen en annan lydelse: ”I tillgångarna inräknas insatser och avgifter som har förfallit till betalning, även om de ännu inte har betalats.” Bestämmelsen har formulerats om för att innebörden ska bli tydligare. Någon ändring i sak är inte avsedd. Med ”medlemsavgifter” avses avgifter som medlemmarna enligt stadgarna ska betala till föreningen, antingen regelbundet återkommande avgifter eller avgifter som är beroende av särskilda avgiftsbeslut (jfr 4 kap. 2 § första stycket).

I rättspraxis finns exempel på s.k. ansvarsgenombrott, dvs. aktieägare eller medlemmar har under särpräglade förhållanden gjorts personligen ansvariga för bolagets respektive föreningens förpliktelser. Det är inte avsett att den nya lagtexten ska stänga möjligheterna till ansvarsgenombrott. Liksom hittills får det emellertid förutsättas att ansvarsgenombrott kan komma i fråga endast i mycket speciella fall som präglas av att medlemmarna har agerat illojalt mot föreningens borgenärer.

Särskilda bestämmelser om vissa icke-kooperativa föreningar

2 kap. 9 §
En förening som huvudsakligen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom verksamhet som medlemmarna inte deltar i på det sätt som anges i 4 § kan inte förvärva rättigheter eller ta på sig skyldigheter eller föra talan inför domstol och myndigheter.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Den behandlar s.k. icke-kooperativa ekonomiska föreningar. Med detta avses en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen men där avsikten inte är att detta ska ske på det sätt som avses i 2 kap. 4 §. En sådan förening utgör inte en ekonomisk förening och kan inte registreras. Av paragrafen framgår att den över huvud taget inte kan förvärva rättskapacitet. Det innebär att den inte heller kan verka som en icke-registrerad ideell förening.

3 kap. Bildandet av föreningen

Hur en ekonomisk förening bildas

3 kap. 1 §
En ekonomisk förening bildas av tre eller flera fysiska eller juridiska personer (stiftare) enligt bestämmelserna i 2 §.

Den som är underårig eller i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara stiftare. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Paragrafen innehåller, tillsammans med 3 kap. 2 §, vissa grundläggande bestämmelser om hur en ekonomisk förening bildas. Bestämmelser av liknande slag finns i 2 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen.

Av *första stycket* framgår att en ekonomisk förening bildas av tre eller flera fysiska eller juridiska personer. Dessa betecknas i lagen som *stiftare*. Såsom framgår av 3 kap. 2 § måste dessa i samband med föreningens bildande träda in som medlemmar i föreningen. Det är alltså inte möjligt att delta i en föreningsbildning som stiftare utan att samtidigt gå in i föreningen. Detta medför också att föreningen redan från bildandet måste ha tre medlemmar; en eller två personer kan inte bilda en ekonomisk förening och först senare, före registreringen av föreningsbildningen, komplettera med ytterligare en eller två medlemmar. Frågan har berörts i avsnitt 7.5.2 och 7.5.3.

Stiftarna kan vara såväl fysiska som juridiska personer. Några särskilda krav på hemvist eller medborgarskap uppställs inte. Det kan alltså även vara fråga om personer som är bosatta i – eller medborgare i – en utländsk stat (i eller utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet). Det kan även vara fråga om utländska juridiska personer.

I *andra stycket* har klargjorts att den som är underårig, i konkurs eller har förvaltare inte kan vara stiftare. Denna fråga har behandlats i avsnitt 7.5.2. Av 6 § lagen om näringsförbud följer att inte heller den som har näringsförbud kan vara stiftare.

3 kap. 2 §
Vid föreningsbildningen ska stiftarna

1. komma överens om att bilda föreningen,

2. upprätta och anta stadgar för föreningen,

3. utse en styrelse för föreningen och, om det enligt lag eller stadgarna ska finnas sådana i föreningen, en eller flera revisorer och lekmannarevisorer, och

4. gå in som medlemmar i föreningen.

Åtgärderna enligt första stycket ska dokumenteras i protokoll eller liknande skriftlig handling.

I tidigare lagstiftningsarbete om ekonomiska föreningar har det ansetts att förfarandet vid föreningsbildningen inte bör formaliseras genom exempelvis bestämmelser om konstituerande sammanträden, stiftelseurkund och teckningslista. Förslaget i detta betänkande bygger på samma uppfattning. Det har dock ansetts att vissa grundläggande krav måste vara uppfyllda för att en förening ska anses bildad och att dessa krav bör framgå av lagen.

I *första stycket* anges fyra obligatoriska moment i föreningsbildningen. I vilken ordning som åtgärderna vidtas saknar betydelse; den naturliga ordningen torde vara att alla momenten, eller i vart fall de två första, vidtas på en och samma gång. Avgörande är att samtliga åtgärder blir vidtagna. Först när så är fallet är föreningen bildad.

Det första momentet är att de som vill bilda föreningen – i lagtexten benämnda stiftare – kommer överens om att bilda en förening. För överenskommelsen gäller inte några särskilda formkrav, t.ex. att den ska träffas vid något slag av konstituerande sammanträde eller komma till uttryck i en formlig stiftelseurkund som samtliga stiftare undertecknar. Allmänna avtalsrättsliga principer får tillämpas vid bedömningen av om en överenskommelse kan anses träffad. Såsom framgår av paragrafens andra stycke ska dock överenskommelsen dokumenteras.

Det andra momentet är att stiftarna färdigställer och antar stadgar för föreningen. Stadgarna ska innehålla i vart fall de uppgifter som anges i 4 kap. 1 §.

Det tredje momentet är att stiftarna utser de personer som ska sitta i föreningens styrelse. Om föreningen enligt sina stadgar ska ha en eller flera revisorer eller en eller flera lekmannarevisorer, ska också dessa utses. Undantagsvis kan det dock följa av särskilda lagbestämmelser att en revisor måste utses redan i samband med bildandet av föreningen (se t.ex. 12 kap. 2 § och 12 a kap. 3 § lagen om bank- och finansieringsrörelse). Det ligger i sakens natur att de angivna personerna måste vara vidtalade att fullgöra dessa funktioner.

Det fjärde momentet är att stiftarna går in som medlemmar i föreningen. Lagen reglerar inte formen för medlemsinträdet. Det väsentliga är att stiftarna tydligt ger uttryck för sin vilja att vara medlemmar i föreningen.

Samtliga stiftare måste delta i föreningsbildningen. En pågående föreningsbildning behöver emellertid inte bli utan verkan därför att någon av stiftarna hoppar av sedan ett eller flera moment har vidtagits. Om fyra personer kommer överens om att bilda föreningen men en av dessa sedan bestämmer sig för att inte delta i denna,

exempelvis därför att han eller hon är oense med de övriga om stadgarnas innehåll, kan de tre övriga slutföra bildandet av föreningen.

Den dokumentation av föreningsbildningen som föreskrivs i *andra stycket* kan utformas på olika sätt, beroende på omständigheterna. Finns det ett stort antal stiftare som har kommit överens om att bilda föreningen vid ett formligt sammanträde, kan det vara naturligt att dokumentationen sker i form av ett protokoll som undertecknas av protokollföraren och justeras av mötesordföranden och ytterligare någon person. Är antalet stiftare mindre, kan en mera naturlig ordning vara att man gemensamt upprättar en stiftelseurkund som undertecknas av samtliga stiftare. – Kravet på dokumentation är inte avsett att vara ett formaliekrav utan en ordningsföreskrift. Kan det på annat sätt styrkas att de åtgärder som anges i paragrafens första stycke har kommit till stånd, är föreningsbildningen alltså likväl giltig.

När samtliga i paragrafen angivna åtgärder har vidtagits är föreningen bildad och styrelseledamöterna och, i förekommande fall, revisorerna och lekmannarevisorerna inträder i sina funktioner. Styrelsen kan – såsom framgår av 3 kap. 6 § – kräva in insatser och avgifter. För att föreningen ska bli bestående, krävs dock att föreningen registreras i föreningsregistret. Om anmälan om registrering inte görs i föreskriven tid eller om registrering vägras, faller frågan om föreningens bildande (se 3 kap. 4 §). Fram till dess att registrering sker, saknar föreningen rättskapacitet (se 3 kap. 5 §, motsatsvis).

Registrering av föreningen

3 kap. 3 §
Föreningen ska anmälas för registrering i föreningsregistret inom sex månader från bildandet.

Om föreningen enligt stadgarna inte ska börja sin verksamhet förrän ett visst villkor har uppfyllts, ska den sexmånadersfrist som anges i första stycket löpa från den tidpunkt då villkoret är uppfyllt. Föreningen får inte registreras före denna tidpunkt.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med 2 kap. 3 § första och andra styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 84 och 85). Avsikten är att bestämmelser om vilka handlingar som ska ges in i samband med registreringsanmälan ska tas in i förordning. I underlaget för registreringen bör bl.a. den doku-

mentation som avses i 3 kap. 2 § andra stycket ingå. Bolagsverkets granskning av att de i 3 kap. 2 § angivna förutsättningarna föreligger och att stadgarna står i överensstämmelse med lagen kan då grundas på denna dokumentation. Bolagsverket ska också kontrollera att de som har bildat föreningen har varit kapabla att göra detta. Stiftarnas ålder får kontrolleras genom intyg från föreningens styrelse.

Såsom framgår av *andra stycket* är det – liksom enligt den nuvarande föreningslagen – möjligt att i samband med föreningsbildningen bestämma att föreningen ska börja sin verksamhet först sedan ett visst villkor har uppfyllts. Registreringsanmälan behöver då inte göras förrän det angivna villkoret är uppfyllt. Detta förutsätter dock att den aktuella bestämmelsen har tagits in i stadgarna. Om ett motsvarande beslut har fattats såsom vanligt stämmobeslut, påverkar det däremot inte den tidpunkt då registreringsanmälan måste göras.

3 kap. 4 §
Frågan om föreningens bildande faller, om

1. anmälan för registrering inte har gjorts inom den tid som anges i 3 §, eller

2. Bolagsverket genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering.

Om frågan om föreningens bildande har fallit, ska inbetalda medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter samt uppkommen avkastning genast betalas tillbaka. Styrelseledamöterna svarar solidariskt för återbetalningen. Vid återbetalningen får avdrag göras för kostnader på grund av åtgärder enligt 6 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 2 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. I andra stycket första meningen har tydliggjorts att bestämmelsen tar sikte på *medlemsinsatser*, *förlagsinsatser* och *medlemsavgifter*. I andra meningen har klargjorts att styrelseledamöternas betalningsansvar är solidariskt. Någon ändring i förhållande till gällande rätt är inte avsedd (se prop. 1986/87:7 s. 85).

En ekonomisk förenings förmåga att företa rättshandlingar

3 kap. 5 §
Sedan en ekonomisk förening har registrerats i föreningsregistret kan den förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter samt föra talan inför domstolar och myndigheter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 1 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 79 och 80). Av paragrafen följer motsatsvis att den ekonomiska föreningen saknar rättskapacitet före registreringen, dock att – såsom framgår av 3 kap. 6 § – styrelsen har behörighet att föra talan i mål om föreningens bildande och vidta andra åtgärder för att kräva in medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter.

Rättshandlingar före föreningens registrering

3 kap. 6 §
Innan föreningen har registrerats, kan styrelsen för föreningens räkning föra talan i mål som rör föreningens bildande och vidta andra åtgärder för att kräva in medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 2 kap. 4 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/86:7 s. 86). Uttrycket ”utfästa insatser och avgifter” har i förtydligande syfte bytts ut mot ”medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter”.

3 kap. 7 §
Uppkommer en förpliktelse genom någon åtgärd som vidtas i föreningens namn före registreringen, svarar de som har beslutat eller deltagit i åtgärden solidariskt för förpliktelsen. När föreningen har registrerats, övergår ansvaret på föreningen, om förpliktelsen har tillkommit efter det att föreningen bildades.

Paragrafen överensstämmer i sak med 2 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 86).

3 kap. 8 §
Om det har slutits avtal för föreningen före registreringen gäller följande. En avtalspart som inte kände till att föreningen inte var registrerad, kan frånträda avtalet till dess att föreningen har registrerats. En avtalspart som kände till att föreningen inte var registrerad kan, om inte annat har avtalats, frånträda avtalet endast om frågan om föreningens bildande har fallit enligt 4 §.

Paragrafen – som har utformats på samma sätt som den motsvarande bestämmelsen i 2 kap. 27 § aktiebolagslagen – överensstämmer i sak med 2 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 86).

4 kap. Föreningens stadgar

Stadgarnas innehåll

Obligatoriska uppgifter

4 kap. 1 §
Föreningens stadgar ska ange
1. föreningens firma,
2. den kommun i Sverige där föreningens styrelse ska ha sitt säte,
3. vilken verksamhet som föreningen ska bedriva,
4. storleken av den obligatoriska insatsen, hur denna ska betalas och i vilken utsträckning en medlem får delta i föreningen med överinsatser,
5. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och, om sådana ska finnas, styrelsesuppleanter samt tiden för deras uppdrag,
6. hur föreningsstämma ska sammankallas,
7. vilka ärenden som ska tas upp på ordinarie stämma,
8. vilken tid som föreningens räkenskapsår ska omfatta,
9. grunderna för användandet av föreningens vinst, och
10. vad som ska göras med föreningens återstående tillgångar när föreningen upplöses.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad föreningens stadgar ska innehålla. De här angivna uppgifterna är obligatoriska. Paragrafens bestämmelser kompletteras av bestämmelserna i 4 kap. 2 och 3 §§ som ställer krav på viss stadgereglering när det i föreningen ska förekomma s.k. medlemsavgifter och när föreningen ska ha euro som redovisningsvaluta.

Föreningen är oförhindrad att i stadgarna ta in bestämmelser av andra slag än de som anges i de nu nämnda paragraferna. I den mån en viss fråga regleras i lagen får dock frågan inte regleras på ett avvikande sätt i stadgarna annat än om det uttryckligen medges i lagen.

I *punkten 1* i denna paragraf anges att stadgarna ska innehålla uppgift om föreningens firma. Detta överensstämmer med gällande rätt. Firman måste vara förenlig med bestämmelserna om firma i 21 kap. och firmalagen (1974:156).

Enligt *punkten 2* ska stadgarna ange den kommun där styrelsen ska ha sitt säte. Här har ordet ”ort” ersatts med ”kommun”.

I *punkten 3* föreskrivs att stadgarna ska ange vilken verksamhet föreningen ska bedriva, t.ex. ”försäljning av livsmedel och liknande produkter till medlemmarna” (jfr 3 kap. 1 § aktiebolagslagen där samma sak uttrycks på annat sätt, nämligen ”föremålet för föreningens verksamhet, angivet till sin art”). Om föreningen ska bedriva flera olika verksamheter, ska samtliga anges. En verksamhet bör

anges på ett sådant sätt att det framgår hur medlemmarna ska delta i denna. – Vad stadgarna innehåller i detta hänseende sätter gränser för vilken verksamhet som kan bedrivas i föreningen. Om föreningen vill förändra sin verksamhet, kan detta – beroende på hur stadgarna är utformade – förutsätta ändringar i stadgarna. Mindre verksamhetsförändringar som är en följd av ändrade ekonomiska eller tekniska förhållanden men som inte förändrar verksamhetens karaktär torde dock normalt kunna göras utan att stadgarna först ändras.

Enligt den nuvarande föreningslagen ska stadgarna även innehålla uppgift om ”ändamålet med föreningens verksamhet”. Eftersom ändamålet med en ekonomisk förening (”främja medlemmarnas ekonomiska intressen”) redan framgår av lagen (se 2 kap. 2 §) har det inte ansetts nödvändigt att överföra detta krav till den nya lagen. Ingenting hindrar dock att ändamålet snävas in genom bestämmelser i stadgarna, t.ex. så att där anges att medlemmarnas ekonomiska intressen ska främjas genom en för medlemmarna förmånlig prissättning på de produkter som föreningen tillhandahåller.

I *punkten 4* föreskrivs att stadgarna ska innehålla uppgifter om den insats som varje medlem ska betala (dvs. den *obligatoriska insatsen*, se 1 kap. 4 §). I stadgarna kan bestämmas att olika medlemmar eller medlemsgrupper ska delta med olika insatser. Det är naturligt att insatsens storlek anges med visst belopp i kronor. Lagtexten är emellertid inte avsedd att förhindra att medlemmarnas insatsskyldighet uttrycks på annat sätt, t.ex. i procent av medlemmens avräkningsvärde i kronor, under förutsättning att insatsens storlek, mätt i kronor (eller, om föreningen har euro som redovisningsvaluta, euro), kan räknas fram. I fråga om det närmare sättet för betalningen kan det i stadgarna överlämnas till styrelsen att bestämma detta, t.ex. att framtida amorteringar enligt styrelsens bestämmande erläggs genom att medlemmens avräkningslikvid tas i anspråk. Stadgebestämmelser som helt överlåter till styrelsen att bestämma sättet för betalningen av insatserna kan emellertid inte anses vara tillräckligt preciserade.

Det är inte nödvändigt att reglera frågan om tidpunkten för betalning av den obligatoriska insatsen i stadgarna. Detta kan likaväl regleras genom beslut av styrelsen. När det gäller valet av tidpunkt lämnar lagen föreningen stor frihet. Det kan bestämmas att insatsen i sin helhet ska betalas när medlemmen går med i föreningen. Det är också möjligt att bestämma att insatsen, helt eller delvis, ska betalas vid en framtida tidpunkt, t.ex. genom årliga amorteringar eller genom ianspråktagande av medlemmens framtida avräk-

ningslikvid eller återbäring. I ett arbetskooperativ kan det t.ex. bestämmas att viss, i kronor bestämd del av medlemmens lön ska stanna kvar i föreningen såsom amortering på medlemmens insats.

Om det ska kunna förekomma *överinsatser* (se 1 kap. 4 §) i föreningen, måste också detta anges i stadgarna. En sådan stadgebestämmelse kan – men behöver inte – precisera hur stora överinsatser som ska få förekomma.

Av *punkten 5* följer att stadgarna ska innehålla uppgift om antalet styrelseledamöter. Alternativt kan anges ett visst spann inom vilket stämman själv får bestämma hur många ledamöter som ska utses. Av 8 kap. 2 § andra stycket framgår att man vid beräkningen av hur många styrelseledamöter som ska utses inte ska räkna med sådana styrelseledamöter som är arbetstagarrepresentanter enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. I stadgarna ska också anges för hur lång tid styrelseledamöternas uppdrag ska gälla (jfr 8 kap. 11 §).

Om det ska finnas styrelsesuppleanter, ska motsvarande uppgifter lämnas om dessa.

Enligt den nuvarande föreningslagen ska det i stadgarna också anges antalet revisorer samt tiden för revisorernas uppdrag. Någon bestämmelse av detta slag har inte tagits in i förslaget. Detta sammanhänger med att, enligt förslaget, en ekonomisk förening behöver ha revisor endast i vissa, i förslagets 9 kap. särskilt angivna, fall. Det har mot den bakgrunden ansetts att det bör överlämnas till föreningen själv att avgöra i vilken utsträckning frågor om revision och revisorer bör regleras i stadgarna. – För det fall föreningen har en revisor och hans eller hennes mandattid inte anges i stadgarna, gäller vad som anges i 9 kap. 24 § om uppdragstidens längd.

Enligt *punkten 6* ska det i stadgarna anges hur kallelse till stämma ska ske (jfr 7 kap. 20 §), t.ex. genom sedvanlig post eller genom annonsering. Såsom framgår av 7 kap. 20 § kräver lagen att det i vissa fall skickas ut skriftliga kallelser. Det kravet kan inte sättas åt sidan genom stadgebestämmelser. Lagen medger däremot att det i dessa fall tillämpas något slag av elektroniskt kallelseförfarande enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Om stadgarna ställer krav på skriftlig kallelse i dessa fall, kan dock dessa bestämmelser inte tillämpas.

Enligt den nuvarande föreningslagen ska det i stadgarna även anges inom vilken tid föreningsstämman ska sammankallas. Mot bakgrund av att det i 7 kap. 16–19 §§ anges inom vilka tidsfrister kallelse ska ske har det inte ansetts nödvändigt att ta in motsvar-

ande krav i den föreslagna nya lagen. Ingenting hindrar dock att frågan ändå regleras i stadgarna, antingen genom att lagens tidsfrister upprepas eller genom att tiden för kallelse preciseras. – I den nuvarande lagen finns också ett krav på att det i stadgarna anges hur andra meddelanden till medlemmar och fullmäktige än kallelser ska skickas. Det har inte ansetts nödvändigt att överföra denna bestämmelse – som numera saknar motsvarighet i aktiebolagslagen – till den föreslagna nya lagen. Givetvis är föreningen ändå oförhindrad att i stadgarna reglera hur meddelanden till medlemmar och fullmäktige ska skickas.

Enligt *punkten 7* ska det i stadgarna också anges vilka ärenden som ska förekomma på ordinarie stämma. Detta överensstämmer med gällande rätt.

Punkten 8 – om tiden för föreningens räkenskapsår – överensstämmer med gällande rätt.

I *punkten 9* anges att i stadgarna ska anges grunderna för användandet av föreningens vinst. I stadgarna ska således anges efter vilka principer en i balansräkningen konstaterad vinst ska användas. Även om detta inte uttryckligen anges i stadgarna får utgångspunkten för stadgarnas bestämmelser anses vara att vinsten ska fördelas mellan medlemmarna. Det finns emellertid inget hinder mot att i stadgarna bestämma att vinsten, helt eller delvis, ska komma andra än medlemmarna till del, under förutsättning att det huvudsakliga syftet med föreningens verksamhet fortfarande är att främja medlemmarnas ekonomiska intressen (se även kommentaren till 14 kap. 1 §). Det finns inte heller något som hindrar att det i stadgarna bestäms att vinsten regelmässigt ska användas för att konsolidera verksamheten. – Om vinsten ska tillkomma medlemmarna, måste det bl.a. anges om s.k. insatsränta ska förekomma och efter vilka grunder utdelning i övrigt ska beräknas. Det sagda innebär ingen förändring i förhållande till vad som har gällt hittills.

Enligt *punkten 10* ska det i stadgarna också anges vad som ska göras med föreningens återstående tillgångar när föreningen upplöses. Det vanliga torde vara att tillgångarna ska fördelas mellan de vid upplösningen befintliga medlemmarna. Principerna för denna fördelning måste i så fall finnas angiven i stadgarna, dvs. om fördelningen exempelvis ska ske i förhållande till medlemmarnas andelar, till medlemmarnas deltagande i föreningens omsättning eller till någon annan faktor. Det är också möjligt att i stadgarna bestämma att återstående tillgångar ska tillfalla någon eller några andra än medlemmar.

Uppgifter om medlemsavgifter m.m.

4 kap. 2 §
Om det ska förekomma regelbundna avgifter till föreningen eller avgifter till föreningen som är beroende av särskilda avgiftsbeslut (medlemsavgifter), ska stadgarna innehålla uppgift om avgifternas belopp eller de högsta belopp till vilka avgifterna får bestämmas.

Om det ska förekomma inträdesavgifter i föreningen, avsedda att utjämna skillnaden mellan den obligatoriska insatsen och andelens värde, ska också detta anges.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med den bestämmelse som finns i 2 kap. 2 § första stycket 5 i den nuvarande föreningslagen. Den innebär att eventuella medlemsavgifter ska regleras i stadgarna. Med medlemsavgifter avses avgifter som utan vidare följer med medlemskapet i föreningen och som antingen ska betalas regelbundet i enlighet med bestämmelserna i stadgarna eller tas ut efter särskilda stämmobeslut.

Andra stycket saknar tidigare motsvarighet. Den avser s.k. inträdesavgifter. Sådana kan tas ut av en ny medlem för att utjämna skillnaden mellan å ena sidan den insats som han eller hon måste betala och det ekonomiska värdet av andelen (jfr NJA II 1951 s. 42). Om sådana avgifter ska tas ut, måste det finnas bestämmelser om detta i stadgarna. Inträdesavgifternas storlek behöver dock inte preciseras i stadgarna.

Paragrafen omfattar inte s.k. serviceavgifter, dvs. avgifter som betalas för varor och tjänster som föreningen tillhandahåller enligt avtal med medlemmarna. Den omfattar inte heller olika slag av administrativa avgifter som tas ut av den som ansöker om medlemskap. Det hindrar inte att det i stadgarna tas in olika typer av ”prislistor” där avgifter av dessa slag regleras. Att storleken av serviceavgifter och administrativa avgifter regleras i stadgarna medför dock inte att avgifterna blir att anse som medlemsavgifter eller inträdesavgifter i lagens bemärkelse.

Uppgifter om redovisningsvaluta

4 kap. 3 §
Om föreningen ska ha euro som redovisningsvaluta, ska detta anges i stadgarna. I så fall ska stadgarna också innehålla uppgift om att den insats som varje medlem ska delta med i föreningen ska vara bestämd i euro.

Paragrafen överensstämmer i sak med 2 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1999/2000:23 s. 97 f. och 227).

Ändring av stadgarna

Vem som kan besluta om ändring av stadgarna

4 kap. 4 §
Ändringar i stadgarna beslutas av föreningsstämman. Bestämmelser om föreningsstämmans beslut finns i 7 kap.

I den nuvarande föreningslagen finns bestämmelserna om ändring av stadgarna i 7 kap. I förslaget har – efter förebild av regleringen i aktiebolagslagen – sådana bestämmelser om ändring av stadgarna som inte omedelbart avser förfarandet vid föreningsstämman i stället tagits in i samma kapitel som bestämmelserna om stadgarnas innehåll. Förebilden till den här paragrafen finns i 3 kap. 4 § aktiebolagslagen.

Regeringens tillstånd till ändringar av stadgarna

4 kap. 5 §
Om det på grund av lag eller annan författning eller efter regeringens medgivande har tagits in en bestämmelse i stadgarna som innebär att en viss annan bestämmelse i stadgarna inte får ändras utan regeringens tillstånd, får inte heller den förstnämnda bestämmelsen ändras utan att regeringen har gett tillstånd till det.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 14 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen men har getts en något annorlunda redaktionell utformning.

Anmälan och verkställighet av beslut om ändring av stadgarna

4 kap. 6 §
Ett beslut om ändring av stadgarna ska genast anmälas för registrering i föreningsregistret.

Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 14 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Bestämmelsen om att ett beslut om ändring av stadgarna inte får verkställas förrän det har registrerats har en direkt motsvarighet i 3 kap. 5 § aktiebolagslagen. Innebörden i den bestämmelsen och dess tidigare, likalydande motsvarigheter har tidigare inte varit alldeles klar. Numera synes dock klart att verkställighetshinder föreligger endast beträffande åtgärder som har en i princip definitiv karaktär, t.ex. att färdigställa och fastställa en årsredovisning. Däremot hindrar bestämmelsen inte att styrelsen före registreringen vidtar åtgärder och fattar beslut av förberedande karaktär, såsom t.ex. kan vara fallet om föreningen har beslutat om att ändra den i stadgarna angivna verksamheten. Bestämmelsen hindrar inte heller att föreningsstämman fattar beslut av mera definitiv karaktär som är beroende av en samtidigt eller tidigare beslutad stadgeändring under förutsättning att besluten, uttryckligen eller underförstått, är villkorade av att stadgeändringen registreras. Detta ger stämman möjlighet att vid ett och samma tillfälle besluta om dels en utvidgning av verksamheten, dels ett förvärv av en rörelse som är beroende av denna stadgeändring. I det sistnämnda fallet måste dock givetvis de avtal som träffas utformas så att föreningen blir bunden av dem tidigast i samband med registreringen av beslutet om stadgeändring.

Verkställighet av beslut om stadgeändring som innebär lindrad insatsskyldighet

4 kap. 7 §
Om ett beslut om ändring av stadgarna innebär att beloppet av den obligatoriska insats med vilken en medlem deltar i föreningen minskas eller att medlemmens skyldighet enligt stadgarna att betala en sådan insats lindras på något annat sätt, får beslutet inte verkställas förrän ett år efter registreringen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 14 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen. Den innebär att beslut om ”lindrad insatsskyldighet” får verkställas först med viss fördröjning, nämligen ett år från det att beslutet registrerades. Paragrafen är i första hand tillämplig på beslut som innebär att det i stadgarna bestämda insatsbeloppet (dvs. den obligatoriska insatsen) justeras nedåt. Ett sådant beslut ger medlemmen rätt att, med de begränsningar som framgår av 11 kap. 17 §, begära återbetalning av överskjutande redan inbetalda insatser. Beslutet innebär dessutom att föreningen inte längre kan kräva in ännu obetalda insatsbelopp, i den mån de över-

stiger det nya, lägre insatsbeloppet. I båda fallen får beslutet börja tillämpas först ett år från det att beslutet registrerades.

En annan typ av beslut som paragrafen är tillämplig på är beslut att ändra stadgarna så att kraven på amortering av ännu obetalda obligatoriska insatser lindras, t.ex. i fråga om amorteringstakten.

Verkan av beslut om stadgeändring mot medlem som inte har samtyckt till ändringen

4 kap. 8 §
Ett beslut om ändring av stadgarna får inte tillämpas mot en medlem som inte har samtyckt till ändringen, om

1. beslutet innebär

a) att medlemmens rätt till föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks,

b) att medlemmens rätt att få ut belopp enligt bestämmelserna i 11 kap. inskränks,

c) att medlemmens rätt att gå ur föreningen försvåras,

d) att medlemmens förpliktelser att betala insatser eller avgifter till föreningen ökas, eller

e) att medlemmens rätt till föreningens vinst inskränks, och

2. medlemmen säger upp sig till utträde inom en månad från det att beslutet fattades eller, om beslutet fattades av fullmäktige, från det att medlemmen underrättades om beslutet.

I ett sådant fall får medlemmen, oavsett vad som är bestämt i stadgarna, gå ur föreningen vid det räkenskapsårsskifte som infaller näst efter en månad efter uppsägningen. Vid utträdet har medlemmen de rättigheter som en avgående medlem har enligt 11 kap.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 15 § tredje stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen och har utformats i huvudsak i enlighet med utredningens förslag i SOU 2009:37 (se 7 kap. 52 § i förslaget till ändring i lagen om ekonomiska föreningar). En saklig ändring har skett i punkten 1 b i *första stycket*. Den motsvarande bestämmelsen i den nuvarande lagen är tillämplig när medlemmens rätt att få ut ”insats” inskränks. Ordet ”insats” har bytts ut mot ”belopp”. Därmed följer att paragrafens bestämmelser om utträdesrätt är tillämpliga även vid stadgeändring som innebär en inskränkning i den rätt som en medlem i ett arbetskooperativ kan ha enligt stadgarna att i samband med utträde få ut viss del av föreningens fria egna kapital (jfr 11 kap. 11 § andra stycket). I punkten 1 e har – i förtydligande syfte – ordet ”årsvinst” bytts ut mot ”föreningens vinst”.

Särskilda bestämmelser vid byte av redovisningsvaluta

4 kap. 9 §
Ett beslut om att införa eller ändra en sådan bestämmelse i stadgarna som avses i 3 § (byte av redovisningsvaluta) får verkan från och med det räkenskapsår som börjar efter det att beslutet om ändring av stadgarna har registrerats.

Paragrafen motsvarar den bestämmelse som finns i 7 kap. 14 § sjätte stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1999/2000:23 s. 227 f.). Den har utformats i enlighet med det förslag som har lämnats i SOU 2009:37 (se s. 290 i det betänkandet).

4 kap. 10 §
Vid byte av redovisningsvaluta behöver beslut om ändring av stadgarnas uppgifter om insatsbelopp inte fattas förrän vid den första ordinarie föreningsstämman efter det att beslutet om byte av redovisningsvaluta fick verkan.

Paragrafen överensstämmer med 2 kap. 2 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1999/2000:23 s. 227 f.).

4 kap. 11 §
Efter ett beslut om byte av redovisningsvaluta ska styrelsen föreslå nödvändiga följdändringar av stadgarnas föreskrifter om den insats som varje medlem ska delta med i föreningen. Förslaget ska läggas fram senast på den första ordinarie föreningsstämman efter det att beslutet om byte av redovisningsvaluta fick verkan.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 14 § sjätte stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1999/2000:23 s. 228).

5 kap. Medlemmarna i föreningen

Rätten till medlemskap

Öppenhetsprincipen

5 kap. 1 §
En ekonomisk förening ska vara öppen för nya medlemmar, om inte annat följer av bestämmelserna i 2 eller 3 §.

Paragrafen behandlar, tillsammans med följande paragrafer, rätten till medlemskap i föreningen. Frågan har behandlats i avsnitt 8.4.

Huvudregeln är att var och en har rätt att gå in i föreningen (”öppenhetsprincipen”). Huvudregeln begränsas på två sätt. *För det första* får den som inte kan förväntas att delta i föreningens verksamhet inte antas som medlem i föreningen (se vidare 5 kap. 2 §). *För det andra* får föreningen även vägra medlemskap i vissa ytterligare, i 5 kap. 3 § angivna, fall. Föreligger inte någon av dessa vägransgrunder, är föreningen i princip skyldig att bevilja medlemskap. I stadgarna får det inte tas in vägransgrunder som inte är förenliga med öppenhetsprincipen, såsom den kommer till uttryck i lagen. Om så ändå sker utan att Bolagsverket uppmärksammar det vid registreringen av stadgarna, kan den som vägras medlemskap vända sig till domstol som då har möjlighet att lämna stadgebestämmelserna utan avseende.

Det bör tilläggas att öppenhetsprincipen inte utesluter att rätten till medlemskap är villkorad av att sökanden lämnar – utöver själva insatsen – något slag av vederlag till föreningen, motsvarande värdet av att vara med i föreningen. I tidigare lagförarbeten har sålunda uttalats att öppenhetsprincipen inte innebär att någon kan tränga sig in i en ekonomisk förening utan att betala ett i stadgarna bestämt skäligt vederlag för det ekonomiska värde som medlemskapet representerar, t.ex. en inträdesavgift (se NJA II 1951 s. 42). Förslaget är inte avsett att ha någon annan innebörd. Inte heller är förslaget avsett att förhindra att föreningen ställer som villkor för medlemskap att sökanden betalar en administrativ avgift motsvarande föreningens kostnader för att pröva ansökan. Som exempel på sådana kostnader kan nämnas en producentförenings kostnader för att undersöka om sökanden uppfyller de krav som kan ställas på en leverantör till föreningen.

Skäl att vägra medlemskap

5 kap. 2 §
Om inte annat följer av 4 §, får endast den som kan förväntas komma att delta i föreningens verksamhet på det sätt som anges i 2 kap. 4 § antas till medlem.

Av denna paragraf framgår att till medlem i en ekonomisk förening får antas endast den som kan förväntas komma att delta i föreningens verksamhet på det sätt som anges i 2 kap. 4 §. Frågan har behandlats i avsnitt 8.4.3.

Såsom framgår av 5 kap. 4 § kan föreningen i stadgarna ta in bestämmelser om att det även ska finnas s.k. investerande medlemmar. I övrigt är bestämmelsen i 5 kap. 2 § tvingande och medger inte undantag i enskilda fall.

Vad som avses med ”delta” har berörts i kommentaren till 2 kap. 4 §.

5 kap. 3 §

Föreningen får vägra medlemskap, om

1. sökanden inte uppfyller de krav som med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på medlemmarna i föreningen,

2. antagandet av nya medlemmar skulle innebära företagsekonomiska risker för föreningen, eller

3. det av annan orsak finns särskilda skäl att vägra medlemskap.

I 5 kap. 3 § anges ytterligare några fall då en utomstående inte har rätt att bli medlem i föreningen. Till skillnad från bestämmelsen i 5 kap. 2 § är den fakultativ; den ger alltså föreningen en möjlighet, men inte en skyldighet, att vägra en sökande medlemskap. Bestämmelserna överensstämmer i väsentliga delar med gällande rätt, där de i dag kommer till uttryck i 3 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen. I ett par avseenden utgör de emellertid ett förtydligande respektive en utvidgning av gällande rätt. Motiven till bestämmelserna har behandlats i avsnitt 8.4.3.

De begränsningar i öppenhetsprincipen som paragrafen behandlar kan göras gällande även om stadgarna saknar särskilda begränsande bestämmelser. Det hindrar inte att stadgarnas innehåll kan få betydelse. Bedömningen av om det finns skäl att vägra medlemskap måste nämligen ibland göras med utgångspunkt i vad stadgarna anger om föreningens verksamhet och om hur den ska bedrivas.

I *punkten 1* anges att medlemskap kan vägras om sökanden inte uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på en medlem i föreningen. Så blir exempelvis fallet när en förening riktar sig enbart mot en speciell yrkesgrupp eller enbart avser viss verksamhet. Föreningen kan då vägra medlemskap till den som inte tillhör den aktuella yrkesgruppen eller berörs av den aktuella verksamheten. Så blir också fallet om föreningen bedriver verksamhet enbart på en viss ort eller i en viss region. Föreningen kan i den situationen vägra den som inte verkar på den orten eller i den regionen medlemskap. En annan situation där det normalt finns tillräckliga skäl att vägra medlemskap är när föreningen har ett speciellt syfte som förutsätter särskild kompe-

tens eller erfarenhet som sökanden saknar. Föreningen kan då vägra den som saknar denna kompetens eller erfarenhet medlemskap. Punkten 1 blir också tillämplig när någon ansöker om medlemskap i ett arbetskooperativ, trots att han eller hon inte är anställd i kooperativet.

Enligt *punkten 2* kan medlemskap vägras om antagandet av nya medlemmar skulle innebära företagsekonomiska risker för föreningen. Så är fallet i fråga om ett producentkooperativ som inte kan antas få avsättning för de ytterligare produkter som en eller flera nya medlemmar skulle komma att leverera. Så är också fallet om antagandet av nya medlemmar skulle göra det nödvändigt att göra nya investeringar vilka från företagsekonomisk synpunkt inte framstår som motiverade. Föreningen behöver inte visa att en utökning av medlemskretsen verkligen skulle vara företagsekonomiskt skadlig utan det räcker att den kan visa att utökningen skulle *kunna* vara företagsekonomiskt oförmånlig för föreningen.

Enligt *punkten 3* kan medlemskap vägras om det av annan orsak finns särskilda skäl för att vägra sökanden medlemskap. Ett exempel på detta är att det kan förväntas att den som ansöker om medlemskap kommer att motarbeta föreningens verksamhet.

I enstaka undantagsfall torde en tillämpning av paragrafen kunna komma i konflikt med konkurrensrättsliga regler. Så kan vara fallet om medlemskap i föreningen är en förutsättning för att bedriva viss verksamhet på en ort. I så fall tar de konkurrensrättsliga reglerna över.

Särskilda bestämmelser om investerande medlemmar

5 kap. 4 §

Av 2 kap. 7 § följer att det i stadgarna får bestämmas att föreningen kan anta en eller flera investerande medlemmar. I så fall gäller följande.

1. I ett beslut om att anta någon som investerande medlem ska det anges att medlemmen är en investerande medlem.

2. En investerande medlem kan efter ny ansökan antas som vanlig medlem.

Såsom framgår av 2 kap. 7 § kan det i stadgarna tas in bestämmelser om att det i föreningen får förekomma s.k. investerande medlemmar, dvs. medlemmar som inte deltar i föreningens verksamhet på annat sätt än genom att betala en medlemsinsats. Det har ansetts att det är viktigt att det redan från början klargörs om den som går med i föreningen ska vara en medlem som deltar i föreningen på vanligt

sätt eller om han eller hon ska vara en investerande medlem; han eller hon kan inte samtidigt vara både det ena och det andra. Det sammanhänger främst med att de investerande medlemmarnas inflytande i föreningen är begränsat på visst sätt (se 7 kap. 3 § tredje stycket). Det kan också finnas stadgebestämmelser som på annat sätt särreglerar investerande medlemmars rättigheter och skyldigheter. Såsom framgår av denna paragraf, *punkten 1*, ska det därför i ett beslut om medlemskap anges om det är fråga om en investerande medlem. Om medlemmen är en investerande medlem, ska också detta anges i medlemsförteckningen (se 6 kap. 3 § andra stycket).

Om den investerande medlemmen senare vill delta i föreningens verksamhet på samma sätt som vanliga medlemmar, måste han eller hon göra en ny ansökan om medlemskap i föreningen (se *punkten 2*). Denna får då prövas enligt de kriterier som tillämpas vid antagandet av nya medlemmar.

Ansökan om medlemskap

5 kap. 5 §
En ansökan om att bli medlem i föreningen ska prövas av styrelsen, om inte annat har bestämts i stadgarna.

I stadgarna får det bestämmas att ansökan ska vara skriftlig och undertecknad av sökanden.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen. Den nuvarande möjligheten att i stadgarna bestämma att en ansökan om medlemskap ska vara bevittnad har dock tagits bort, eftersom den har ansetts otidsenlig. I stället har – i förtydligande syfte – tagits in en bestämmelse om att det i stadgarna kan krävas att ansökan är undertecknad; föreningen behöver i så fall inte acceptera att ansökan görs via e-post. Några andra formkrav än krav på skriftlig, undertecknad ansökan kan inte uppställas i stadgarna. Detta utgör dock inte hinder mot att i stadgarna ta in bestämmelser om att sökanden i anslutning till ansökan ska försäkra att han eller hon ämnar följa föreningens stadgar eller beslut eller att han eller hon ska lämna uppgifter som är av betydelse för medlemskapet, t.ex. om vad han eller hon kan tänkas leverera till föreningen.

I praxis finns exempel på att medlemskap i en ekonomisk förening har ansetts uppkomma genom konkludent handlande, dvs.

genom att föreningen agerar som om medlemskap hade beviljats (se NJA 1939 s. 92). Så kan vara fallet om föreningen under lång tid har accepterat att en person uppträder som medlem i föreningen. Förslaget är inte avsett att utesluta att medlemskap även i framtiden uppkommer på detta sätt. De närmare förutsättningarna för detta är emellertid en fråga för rättspraxis.

Utträde ur föreningen

5 kap. 6 §
En medlem har rätt att säga upp sig till utträde ur föreningen.

I stadgarna får det bestämmas att uppsägning till utträde inte får göras förrän efter viss tid, högst två år, från inträdet. Bestämmelser i stadgarna om att uppsägning får göras först efter en viss tid gäller inte i fall som avses i 4 kap. 8 § och 17 kap.28 §.

I stadgarna får det även bestämmas att en uppsägning ska vara skriftlig och undertecknad.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 4 § första och andra styckena i den nuvarande föreningslagen.

Av paragrafens *första stycke* framgår att medlemmen har rätt att säga upp sig till utträde ur föreningen. Rätten att säga upp sig till utträde ur föreningen kan dock – såsom framgår av *andra stycket* – i stadgarna begränsas på så sätt att uppsägning får ske först efter viss tid, dock högst två år. Detta överensstämmer med gällande rätt. Enligt den nuvarande föreningslagen får, med Bolagsverkets medgivande, tvåårsfristen förlängas till fem år. Eftersom denna möjlighet att förlänga uppsägningstiden inte har kommit till användning vid mer än något enstaka tillfälle under de senaste 15 åren och därför torde ha mycket begränsad praktisk betydelse, har den inte tagits med i lagförslaget.

Bestämmelser i stadgarna som begränsar rätten till utträde gäller inte i två i paragrafen angivna fall, nämligen när medlemmen säger upp sig sedan han eller hon har motsatt sig en stadgeändring av visst slag eller ett beslut om fusion (se 4 kap. 8 § och 17 kap. 28 § i förslaget). Detta överensstämmer med den nuvarande föreningslagen.

Den möjlighet som den nuvarande föreningslagen ger att i stadgarna bestämma att en uppsägning till utträde ska vara bevittnad har tagits bort. I stället har det, i förtydligande syfte, tillagts en möjlighet att i stadgarna föreskriva att uppsägningen ska vara undertecknad (jfr föregående paragraf).

Medlemskapets upphörande vid medlems bortgång

5 kap. 7 §
Om en medlem avlider, upphör medlemskapet som om uppsägning till utträde hade skett vid tidpunkten för dödsfallet.

Paragrafen, som saknar tidigare motsvarighet, reglerar vad som gäller om en medlem avlider. Utgångspunkten är att ett medlemskap är personligt och därför inte övergår på den avlidnes arvingar eller testamentstagare. Medlemskapet utsläcks dock inte omedelbart. I stället ska bestämmelserna om uppsägningstid tillämpas, som om uppsägning hade skett i samband med dödsfallet. Medlemmens dödsbo inträder under uppsägningstiden som ett slag av provisorisk medlem och har till dess den avlidne medlemmen ska anses ha avgått ur föreningen samma rättigheter och skyldigheter som den avlidne medlemmen skulle ha haft. Därefter upphör medlemskapet slutgiltigt och medlemmens insatser ska – som huvudregel – återbetalas till dödsboet enligt bestämmelserna i 11 kap.

Såsom framgår av 5 kap. 9 § kan emellertid en avliden medlems andel övergå på annan genom arv, testamente eller bodelning. I så fall har den på vilken andelen har övergått normalt rätt att ansöka om inträde i föreningen i den avlidne medlemmens ställe (”medlemsbyte”), se närmare 5 kap. 9 §. Om ansökan beviljas, övergår den avlidne medlemmens alla rättigheter och skyldigheter på den nya medlemmen.

Uteslutning ur föreningen

5 kap. 8 §
En medlem får uteslutas om han eller hon grovt har åsidosatt sina skyldigheter mot föreningen.

I stadgarna får det bestämmas att en medlem även får uteslutas ur föreningen, om han eller hon

1. inte längre deltar i föreningens verksamhet, eller

2. inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på medlemmarna i föreningen.

Beslut om uteslutning fattas av föreningsstämman, om det inte har bestämts något annat i stadgarna.

Paragrafen, som reglerar förutsättningarna för uteslutning av medlemmar ur föreningen, motsvarar närmast 3 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Förslaget innebär dock att förut-

sättningarna för uteslutning har preciserats. I huvudsak torde dock den föreslagna regleringen överensstämma med gällande rätt. Frågan har behandlats i avsnitt 8.6..

Enligt *första stycket* får en medlem uteslutas om han eller hon grovt har åsidosatt sina skyldigheter mot föreningen. Så är fallet oavsett om stadgarna innehåller bestämmelser om uteslutning på denna grund. Vad som är ett grovt åsidosättande måste avgöras genom en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Om en medlem har uppträtt grovt illojalt mot föreningen – t.ex. genom att avslöja viktiga företagshemligheter till en konkurrent – kan en enstaka händelse motivera en uteslutning. I andra fall kan en enstaka händelse inte anses vara uteslutningsgrundande men om händelsen upprepas kan den motivera en uteslutning. Så kan t.ex. vara fallet om en medlem, trots flera uppmaningar, konsekvent vägrar att följa tekniska föreskrifter som är av betydelse för föreningens verksamhet.

Av *andra stycket* framgår att en medlem även får uteslutas i ett par andra fall. I dess fall krävs dock att stadgarna innehåller bestämmelser om att uteslutning får ske på den eller de angivna grunderna. *För det första* får det i stadgarna bestämmas att en medlem får uteslutas om han eller hon inte längre deltar i föreningens verksamhet. Denna möjlighet är inte avsedd att kunna utnyttjas annat än när medlemmen sedan en längre tid har upphört att samhandla med föreningen och det inte finns några indikationer på att han eller hon under överskådlig tid kommer att återuppta sitt deltagande i föreningen. *För det andra* får det i stadgarna bestämmas att en medlem får uteslutas om han eller hon inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på medlemmarna i föreningen. Beträffande innebörden i begreppet ”uppfyller de krav som…..”, se författningskommentaren till 5 kap. 3 §. Det är givet att denna uteslutningsgrund bör tillämpas med försiktighet.

Bestämmelsen i *tredje stycket* överensstämmer med gällande rätt. Huvudregeln är alltså att beslut om uteslutning ska fattas av föreningsstämman men att det får bestämmas annat i stadgarna, t.ex. att frågor om uteslutning ska prövas av styrelsen. I så fall kan det i stadgarna också tas in bestämmelser om att ett styrelsebeslut om uteslutning kan överklagas till föreningsstämman.

I dag anses en utesluten medlem kunna angripa uteslutningsbeslutet genom att väcka talan vid domstol. Förslaget är inte avsett att ändra på detta. Någon särskild frist inom vilken en sådan talan

måste väckas uppställs inte i förslaget. Rätten till domstolsprövning kommer, liksom i dag, att kunna inskränkas genom skiljeavtal. Ifråga om ett sådant avtal gäller dock att det kan prövas och eventuellt åsidosättas enligt 36 § avtalslagen.

Medlemsbyte efter bodelning, arv eller testamente

5 kap. 9 §

Om inte annat har bestämts i stadgarna, har den som har förvärvat en medlems andel i föreningen genom bodelning, arv eller testamente rätt att gå in i föreningen i medlemmens ställe, om han eller hon

1. uppfyller förutsättningarna för medlemskap enligt 1–4 §§, och

2. ansöker om medlemskap inom de tidsfrister som anges i andra och tredje styckena.

Ansökan enligt första stycket 2 ska vid förvärv av en avliden medlems andel göras inom sex månader efter dödsfallet eller vid den senare tidpunkt då dödsboet upphör att vara medlem i föreningen enligt 11 §.

I andra fall än de som avses i andra stycket ska ansökan göras senast sex månader efter det att andelen vid bodelning har lagts ut på den andra makens lott.

Om, i fall som avses i tredje stycket, den på vilken andelen har lagts ut inte ansöker om medlemskap eller om hans eller hennes ansökan avslås, ska medlemmen anses ha sagt upp sig till utträde. Den på vilken andelen i föreningen har lagts ut har de rättigheter och skyldigheter som en avgången medlem har enligt 11 kap. 10–15 §§.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen. Den reglerar vad som gäller om medlemskap för det fall att en andel i föreningen har övergått på annan genom ett familjerättsligt fång. Övergången kan vara en följd av att medlemmen har avlidit och att andelen därefter övergått på annan genom arv, testamente eller bodelning. Den kan också vara en följd av att andelen vid bodelning under bestående äktenskap eller efter äktenskapsskillnad läggs ut på medlemmens make. Den kan slutligen vara en följd av att andelen, vid bodelning efter medlemmens bortgång, har lagts ut på efterlevande make och därefter övergått till annan genom arv eller testamente.

Lagens utgångspunkt är att den på vilken andelen har övergått i dessa fall har möjlighet att gå in i föreningen i den dittillsvarande medlemmens ställe. Föreningen får dock – såsom framgår av inledningen i *första stycket* – i sina stadgar bestämma att en sådan möjlighet till ”medlemsbyte” överhuvudtaget inte ska finnas. Även om det inte finns några sådana stadgebestämmelser måste två förut-

sättningar vara uppfyllda för att innehavaren av andelen ska kunna göra gällande rätten till ”medlemsbyte”: *För det första* ska han eller hon vara kvalificerad för medlemskap enligt bestämmelserna i 5 kap. 1–4 §§. Det innebär t.ex. att föreningen kan säga nej till medlemsbyte om det finns sådana skäl att vägra medlemskap som sägs i 5 kap. 3 §. I detta avseende torde förslaget innebära en viss förändring i förhållande till gällande rätt; i dag torde nämligen medlemskap i denna situation kunna vägras enbart om föreningen kan åberopa i stadgarna intagna kvalifikationskrav för medlemskap. *För det andra* måste innehavaren av andelen ansöka om medlemskap inom viss tid, närmare angiven i andra och tredje styckena. I den nuvarande lagen används uttrycket ”anmälan” i stället för ”ansökan”; det har emellertid ansetts att ”ansökan” är ett mera adekvat uttryck, eftersom andelsinnehavarens begäran ska prövas på samma sätt som en vanlig ansökan om inträde i föreningen.

Såsom framgår av *andra stycket* gäller en särskild tidsfrist för ansökan, när andelen härrör från en avliden medlems andel. I så fall ska ansökan göras inom sex månader efter dödsfallet eller vid den senare tidpunkt då dödsboet avgår ur föreningen enligt 5 kap. 11 §. I annat fall ska ansökan göras inom sex månader från det att andelen lades ut på den andra makens lott (se *tredje stycket*). Detta överensstämmer med gällande rätt.

Om ansökan inte görs inom föreskriven tid eller om ansökan inte beviljas, kommer naturligtvis inte något medlemsbyte till stånd. Om den aktuella andelen härrör från en avliden medlem, följer i så fall redan av 5 kap. 7 § att medlemskapet upphör som om uppsägning hade skett. När uppsägningstiden har gått ut, blir bestämmelserna om återbetalning av insatser m.m. i 11 kap. utan vidare tillämpliga. Återbetalning ska i så fall göras till innehavaren av andelen. Övriga fall, dvs. när andelen inte härrör från en avliden medlem – såsom är fallet om andelen i samband med äktenskapsskillnad har övergått till medlemmens make – regleras i *fjärde stycket*. I så fall ska medlemmen anses ha sagt upp sig till utträde och den på vilken andelen har lagts ut har samma rätt till utbetalning av insatser m.m. som en avgången medlem har. Vad gäller upphörande av medlemskap och rätt till utbetalning kommer därvid samma ordning att gälla i samtliga fall som regleras i paragrafen.

Effekten av medlemsbytet är att den på vilken andelen har övergått blir medlem på samma villkor som den tidigare medlemmen. Han eller hon behöver inte betala någon ny insats. Om stadgarna innehåller bestämmelser om särskilda inträdesavgifter (jfr 4 kap. 2 §

första stycket samt kommentaren till 5 kap. 1 §), kan den nya medlemmen inte heller avkrävas någon sådan. Administrativa avgifter för prövning av ansökan om medlemskap kan dock tas ut.

Medlemsbyte efter överlåtelse av andel

5 kap. 10 §
Den som har förvärvat en medlems andel genom överlåtelse har rätt att gå in i föreningen i medlemmens ställe, om han eller hon

1. uppfyller förutsättningarna för medlemskap enligt 1–4 §§, och

2. ansöker om medlemskap inom sex månader från överlåtelsen.

Om förvärvaren inte ansöker om medlemskap inom föreskriven tid eller om hans eller hennes ansökan avslås, ska medlemmen anses ha sagt upp sig till utträde. Förvärvaren har då de rättigheter och skyldigheter som en avgången medlem har enligt 11 kap. 10–15 §§.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen. I lagtexten har tydliggjorts att innehavaren av andelen har rätt att gå in i föreningen i medlemmens ställe enbart om han uppfyller förutsättningarna för medlemskap i 5 kap. 1–4 §§. I sak torde detta dock inte innebära någon förändring.

Beträffande effekterna av medlemsbytet, se kommentaren till 5 kap. 9 §.

Tidpunkt för avgång ur föreningen efter utträde eller uteslutning

5 kap. 11 §
En medlem upphör att vara medlem i föreningen vid det räkenskapsårsskifte som infaller näst efter en månad – eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna – sedan medlemmen har sagt upp sig till utträde eller uteslutits eller någon annan omständighet som föranlett avgången har inträffat.

Om medlemmen har sagt upp sig till utträde enligt 4 kap. 8 § eller 17 kap. 28 §, får han eller hon, oavsett vad som har bestämts i stadgarna, gå ur föreningen vid det räkenskapsårsskifte som infaller näst efter en månad efter uppsägningen.

Av 7 kap. 2 § framgår att en medlem som har uteslutits ur föreningen genast förlorar rätten att närvara vid föreningsstämman och delta i beslut i föreningens angelägenheter.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen.

I *andra stycket* anges två situationer då medlemmen har en ovillkorlig rätt att gå ur föreningen vid det räkenskapsårsskifte som infaller näst efter en månad efter uppsägningen. Så är – i enlighet med hittills gällande rätt – fallet vid vissa slag av stadgeändringar (se 4 kap. 8 § första stycket 2) och vid beslut om fusion (se 17 kap. 28 §), om den utträdande medlemmen har motsatt sig besluten.

I den motsvarande paragrafen i den nuvarande lagen finns en materiell bestämmelse om att en medlem som har uteslutits ur föreningen omedelbart förlorar sin rätt att delta i överläggningar och beslut. I förslaget har denna bestämmelse placerats i 7 kap. 2 §. I denna paragrafs *tredje stycke* har endast tagits in en erinran om detta.

6 kap. Medlemsförteckningen

Medlemsförteckning

Skyldighet att föra medlemsförteckning

6 kap. 1 §
Styrelsen ska föra en medlemsförteckning.

Ändamålet med förteckningen är att ge föreningen, medlemmarna och andra underlag för att bedöma vilka som är medlemmar i föreningen.

Paragrafen innehåller vissa allmänna bestämmelser om medlemsförteckningen.

Av paragrafens *första stycke* framgår att det är styrelsen som ansvarar för att det förs en medlemsförteckning. Detta ansvar är straffsanktionerat (se 23 kap. 1 §). Det är givetvis inte nödvändigt att alla styrelseledamöter medverkar till varje åtgärd som avser medlemsförteckningen. Det räcker att styrelsen uppdrar åt någon – inom eller utanför styrelsekretsen – att sköta medlemsförteckningen på föreskrivet sätt och sedan återkommande kontrollerar att uppdraget fullgörs. Förandet av medlemsförteckningen utgör en del av föreningens förvaltning. För att understryka vikten av att denna uppgift fullgörs och kontrolleras har det i lagen tagits in en särskild bestämmelse om att, i förekommande fall, föreningens revisor eller lekmannarevisor ska kontrollera att styrelsen fullgör sitt ansvar i denna del på ett tillfredsställande sätt (se 9 kap. 38 § 5 och 10 kap. 14 § tredje stycket). – Om föreningen går i likvidation, övergår styrelsens ansvar för medlemsförteckningen på likvidatorn (jfr 18 kap. 20 §).

Skyldigheten att föra en medlemsförteckning innefattar också en skyldighet att bevara förteckningen jämte sådana äldre uppgifter som avses i 6 kap. 6 § andra och tredje styckena.

I paragrafens *andra stycke* anges ändamålet med medlemsförteckningen, nämligen ”att ge föreningen, medlemmarna och andra underlag för att bedöma vilka som är medlemmar i föreningen”. Det angivna ändamålet får betydelse vid tillämpningen av bestämmelserna i lagen (1998:204) om behandling av personuppgifter (personuppgiftslagen; jfr 6 kap. 7 §). Personuppgifter får sålunda tillföras medlemsförteckningen enbart om det är förenligt med detta ändamål (jfr 9 § första stycket c personuppgiftslagen). De personuppgifter som har tillförts medlemsförteckningen får därefter inte användas för något ändamål som är oförenligt med det i lagen angivna ändamålet.

I den paragraf i aktiebolagslagen som reglerar ändamålet med aktieboken anges ytterligare ett ändamål (”ligga till grund för utövandet av aktieägarnas rättigheter i bolaget”). Något motsvarande ändamål har inte tagits med i förslaget. Det sammanhänger med att införandet av en ny medlem i medlemsförteckningen inte, till skillnad från vad som gäller för införande av ny aktieägare i aktieboken, är en förutsättning för att medlemmen ska kunna utöva rättigheter i föreningen.

Medlemsförteckningens form

6 kap. 2 §
Medlemsförteckningen ska föras med automatiserad behandling, i bunden bok eller i ett betryggande lösblads- eller kortsystem.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 6 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 91 f.).

Medlemsförteckningens innehåll

6 kap. 3 §
Medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om

1. varje medlems namn och personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

2. tidpunkten för medlemmens inträde i föreningen,

3. beloppet av den obligatoriska insats som medlemmen är skyldig att delta med,

4. det sammanlagda beloppet av inbetalda och tillgodoförda medlemsinsatser enligt den senast fastställda balansräkningen,

5. summorna av de insatsbelopp som efter utgången av det räkenskapsår som balansräkningen avser har återbetalats eller högst ska återbetalas enligt 11 kap. 11, 16 och 17 §§, och

6. tiden för de återbetalningar som avses i 5.

I förekommande fall ska det anges om medlemmen är en investerande medlem enligt bestämmelserna i 2 kap. 7 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad medlemsförteckningen *ska* innehålla. Det finns ingenting som hindrar att det i medlemsförteckningen tas in andra relevanta uppgifter, t.ex. om uppsägningsdag, avgångsdag och överlåtelse av andelar. Införandet av sådana ytterligare uppgifter måste dock vara förenligt med det i 6 kap. 1 § angivna ändamålet med medlemsförteckningen (jfr kommentaren till 6 kap. 1 §).

Bestämmelserna i paragrafens *första stycke* överensstämmer nära med de bestämmelser som finns i 3 kap. 6 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. I *punkten 1* har dock tillfogats ett krav på att medlemmens personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer ska anges. Den frågan har behandlats i avsnitt 9.8.2. Med ”annat identifieringsnummer” avses t.ex. födelsedatum för den som saknar svenskt personnummer. *Punkten 2* – som innebär att det i förteckningen ska anges när medlemmen trädde in i föreningen – är ny och syftar till att klargöra när medlemmen förvärvar de rättigheter och skyldigheter som följer med medlemskapet. I den nuvarande lagen sägs att medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om ”det antal medlemsinsatser med vilket [medlemmen] deltar i föreningen”. Innebörden i detta har ansetts oklar och i *punkten 3* i förslaget sägs därför i stället att medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om ”beloppet av den obligatoriska insats som medlemmen är skyldig att delta med”, dvs. medlemmens insatsskyldighet, bestämd i en monetär enhet (beträffande begreppet *obligatorisk insats*, se 1 kap. 4 §). I vilken utsträckning den enskilda medlemmen har fullgjort denna insatsskyldighet behöver inte anges; detta får antas framgå av föreningens räkenskapsmaterial. Däremot måste, enligt *punkten 4*, medlemsförteckningen innehålla uppgift om det sammanlagda beloppet av inbetalda och tillgodoförda medlemsinsatser enligt den senast fastställda balansräkningen (beträffande begreppet *medlemsinsatser*, se 1 kap. 4 §). Lämpligen bör det därvid göras en uppdelning på dels erlagda obligatoriska insatser, dels överinsatser, dels emissions-

insatser. Vidare ska medlemsförteckningen, enligt *punkten 5*, innehålla uppgift om summorna av de medlemsinsatser som har återbetalats eller ska återbetalas enligt 11 kap. 11, 16 eller 17 § efter utgången av det räkenskapsår som den senast fastställda balansräkningen hänför sig till. Också tidpunkten för sådana återbetalningar ska, enligt *punkten 6*, anges.

Av *andra stycket* framgår att det i medlemsförteckningen ska anges om en medlem är en investerande medlem. Frågan har behandlats i avsnitt 6.5.2.

Upprättande och förande av medlemsförteckningen

6 kap. 4 §
Medlemsförteckningen ska upprättas så snart föreningen har bildats.

När en ny medlem har gått in i föreningen, ska uppgifter enligt 3 § första stycket 1–3 utan dröjsmål antecknas i medlemsförteckningen.

Om en medlem eller någon annan behörig person anmäler att ett förhållande som har angetts i medlemsförteckningen har ändrats, ska ändringen utan dröjsmål antecknas i förteckningen. Vid en medlems avgång, ska också tidpunkten för avgången antecknas.

Paragrafen, som saknar direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller bestämmelser om upprättande och förande av medlemsförteckningen. Den har viss motsvarighet i bestämmelserna om upprättande och förande av aktiebok i 5 kap. 8 och 9 §§ aktiebolagslagen.

Enligt paragrafens *första stycke* ska medlemsförteckningen upprättas så snart föreningen har bildats, dvs. när alla åtgärder som anges i 3 kap. 2 § har vidtagits.

Enligt *andra stycket* ska medlemsförteckningen fortlöpande kompletteras med uppgift om nya medlemmar. Kompletteringarna ska göras ”utan dröjsmål”. Det innebär att det finns ett visst utrymme för att avvakta med kompletteringen, dock inte mer än några vardagar från den nya medlemmens inträde i föreningen. Det är alltså inte möjligt att uppdatera medlemsförteckningen endast vid vissa återkommande tillfällen.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om ändringar i sådana förhållanden som har angetts i medlemsförteckningen. Det kan vara fråga om att en medlem har gått ur föreningen men det kan också gälla byte av en medlems efternamn eller postadress. Också förändringar i insatsbelopp måste antecknas. Ändringar ska göras efter an-

mälan av medlemmen eller annan behörig person. Med annan behörig person avses i första hand företrädare för medlemmen. Vissa slag av förändringar är emellertid sådana att de bör föranleda ändringar i medlemsförteckningen redan efter anmälan från någon funktionär inom föreningen, t.ex. omräkningar av insatser. Ändringarna ska även i dessa fall göras ”utan dröjsmål” (se föregående stycke).

Det är inte nödvändigt att i medlemsförteckningen anmärka när en medlem har sagt upp sig till utträde. När medlemmen väl har avgått ur föreningen, ska emellertid tidpunkten för avgången antecknas.

Medlemsförteckningens offentlighet

6 kap. 5 §
Medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig hos föreningen för alla som vill ta del av den.

Om medlemsförteckningen förs med automatiserad behandling, ska föreningen ge var och en som begär det tillfälle att hos föreningen ta del av en aktuell utskrift eller annan aktuell framställning av förteckningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om medlemsförteckningens offentlighet.

I *första stycket*, som i sak överensstämmer med 3 kap. 6 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen, föreskrivs att medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig hos föreningen för alla som vill ta del av den, dvs. förteckningen ska vara offentlig. Att medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig ”hos föreningen” innebär att den normalt ska finnas tillgänglig i föreningens lokaler i den kommun där föreningens styrelse ska ha sitt säte. Om föreningens huvudkontor ligger på annan plats i Sverige och denna är minst lika tillgänglig för den stora allmänheten som sätesorten, kan det emellertid räcka att förteckningen hålls tillgänglig där.

I *andra stycket* har klargjorts hur medlemsförteckningen ska tillhandahållas för det fall att den förs med automatiserad behandling. Föreningen är då skyldig att ge var och en som begär det tillfälle att hos föreningen ta del av en aktuell utskrift eller av annan aktuell framställning av förteckningen. Kravet på tillhandahållande av ”framställning” är uppfyllt om den som vill se medlemsförteckningen ges tillfälle att ta del av denna på en bildskärm. Föreningen avgör själv om den vill låta den som vill se medlemsförteckningen ta del av den

på detta sätt eller på något annat sätt (t.ex. genom att tillhandahålla en utskrift). Tillhandahållandet ska ske avgiftsfritt. En förening som erbjuder den som vill ta del av medlemsförteckningen att göra detta på en bildskärm kan dock, om den som en serviceåtgärd även tillhandahåller sökanden en utskrift, ta betalt för denna service.

Kravet på att framställningen eller utskriften ska vara ”aktuell” innebär att den ska avse medlemsförteckningen sådan den ser ut då begäran om att få ta del av den görs. Gamla förteckningar (se 6 kap. 6 § andra stycket) och borttagna uppgifter (se tredje stycket i samma paragraf) behöver inte tillhandahållas.

Bestämmelserna om tillhandahållande av medlemsförteckningen är straffsanktionerade (se 23 kap. 1 §).

Arkivering av medlemsförteckningen

6 kap. 6 §
Medlemsförteckningen ska bevaras så länge föreningen består och under minst sju år efter föreningens upplösning.

Om medlemsförteckningen förs i vanlig läsbar form, ska den bevaras i sin ursprungliga form. Övergår föreningen till att föra förteckningen med hjälp av automatiserad behandling, ska den gamla förteckningen bevaras under minst tio år därefter.

Om medlemsförteckningen förs med automatiserad behandling, ska uppgifter som har tagits bort ur förteckningen bevaras i minst sju år. Uppgifterna får bevaras i vanlig läsbar form eller i annan form som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas enbart med tekniskt hjälpmedel.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller bestämmelser om bevarande av medlemsförteckningen. Liknande bestämmelser finns i 5 kap. 3 § aktiebolagslagen. Huvudregeln är att medlemsförteckningen ska bevaras så länge föreningen består och även viss tid efter föreningens upplösning. Om medlemsförteckningen förs med automatiserad behandling, gäller detsamma de uppgifter som tas bort ur förteckningen (t.ex. uppgifter om avgångna medlemmar). När det gäller bevarande efter föreningens upplösning avviker dock förslaget från regleringen i aktiebolagslagen. Enligt aktiebolagslagen ska medlemsförteckningen bevaras i tio år efter aktiebolagets upplösning. Det har ansetts att ett sådant krav i praktiken kan vara svårt att upprätthålla, i synnerhet i föreningar som upplöses genom s.k. förenklad upplösning. Förslaget innebär därför att medlemsförteckningen inte behöver bevaras i mer än sju år efter föreningens upplösning. Av liknande

skäl har bevarandetiden för uppgifter som har tagits bort från datorbaserade medlemsförteckningar satts till sju år från borttagandet. Frågorna har behandlats i avsnitt 9.8.3.

Personuppgiftsansvar m.m.

6 kap. 7 §
I fråga om behandling av personuppgifter i en medlemsförteckning som förs med automatiserad behandling finns bestämmelser i personuppgiftslagen (1998:204). Föreningen är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som förandet av medlemsförteckningen innebär.

Bestämmelserna i personuppgiftslagen om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter i en medlemsförteckning och vid annan behandling av personuppgifter enligt denna lag.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Motsvarande bestämmelser finns i 5 kap. 4 § aktiebolagslagen.

I *första stycket* har tagits in en upplysning om att personuppgiftslagen är tillämplig när medlemsförteckningen förs med automatiserad behandling. Stycket innehåller också en bestämmelse om vem som är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen vid förandet av medlemsförteckningen.

Av *andra stycket* framgår att bestämmelserna i personuppgiftslagen om rättelse och skadestånd gäller även vid behandling av personuppgifter enligt föreningslagen. De bestämmelser som avses finns i 28 och 48 §§ personuppgiftslagen.

Medlemsbevis

6 kap. 8 §
Varje medlem har rätt att på begäran och utan kostnad få en skriftlig uppgift av föreningen om sitt medlemskap och om de medlemsinsatser som han eller hon har betalt in eller tillgodoförts.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 6 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen. I lagtexten klargörs att föreningen inte kan ta ut någon avgift för utfärdandet av ett sådant bevis. Förslaget är inte avsett att ändra på medlemsbevisets rättsliga status. Detta utgör sålunda endast en bevishandling och är inte någon bärare av rättigheter.

7 kap. Föreningsstämma

Utövande av medlemmarnas beslutanderätt i föreningen

7 kap. 1 §
Föreningsmedlemmarna utövar sin rätt att besluta i föreningens angelägenheter vid föreningsstämman.

I föreningens stadgar får det bestämmas att medlemmarnas beslutanderätt vid föreningsstämman i alla eller vissa angelägenheter ska utövas av särskilt utsedda representanter (fullmäktige). Bestämmelser om fullmäktige finns i övrigt i 40–46 §§.

Paragrafen överensstämmer i sak med utredningens förslag i SOU 2009:37 (se 7 kap. 1 § i det betänkandet).

Rätt att delta vid föreningsstämma

7 kap. 2 §
En medlem har rätt att närvara, yttra sig och rösta vid föreningsstämman, om inte annat anges i denna lag.

I stadgarna får det bestämmas att en medlem som har sagt upp sig till utträde ur föreningen inte har rätt att delta i föreningsstämman.

En medlem som har uteslutits ur föreningen förlorar omedelbart sin rätt enligt första stycket.

Paragrafen överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37 (se 7 kap. 2 § föreningslagen i det betänkandet).

Utredningen har övervägt om lagen även bör innehålla en reglering av *styrelseledamöters* rätt att närvara och yttra sig på föreningsstämman. Bland annat mot bakgrund av att frågan inte är reglerad i aktiebolagslagen har utredningen dock avstått från att föreslå en sådan reglering. Såsom utredningen har uttalat i SOU 2009:37 (s. 254) följer det av allmänna associationsrättsliga principer att personer som utövar någon funktion på stämman, däribland styrelseledamöter, har rätt att närvara. Med denna närvarorätt följer också en rätt att yttra sig (se S. Johansson, Bolagsrätt, 1990, s. 251 ff, med hänvisning till E. Werlauff, Generalforsamling og beslutning. En aktieretlig studie i generalforsamlingsbeslutningers indhold, tilblivelse og anfægtelse, 1983).

Medlems rösträtt

7 kap. 3 §
Varje medlem har en röst, om inte annat har bestämts i stadgarna.

I stadgarna får det bestämmas att en medlem får utöva sin rösträtt bara om vissa angivna villkor är uppfyllda.

Om de investerande medlemmar som deltar i en omröstning disponerar över mer än en tredjedel av det sammanlagda antalet röster som avges vid omröstningen, ska värdet av deras röster sättas ner så att det sammanlagt uppgår till hälften av det sammanlagda antalet övriga avgivna röster. Om omröstningen gäller ett beslut som kräver stöd av en viss andel av de röstande, ska resultatet av omröstningen jämkas på motsvarande sätt.

Paragrafens *första och andra stycken* motsvarar 7 kap. 3 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Utredningen har i avsnitt 9.8.1 diskuterat om det bör vara en förutsättning för att en medlem ska kunna rösta att han eller hon är införd i medlemsförteckningen men har kommit till slutsatsen att någon bestämmelse av denna innebörd inte bör tas in i lagen. Förslaget är emellertid inte avsett att uppställa några hinder mot att föreningen i sina stadgar bestämmer – med stöd av andra stycket i denna paragraf – att endast den som på viss dag, i nära anslutning till stämman, är införd i medlemsförteckningen har rätt att rösta. Förslaget är inte heller avsett att hindra att föreningen i sina stadgar tar in bestämmelser om att den som vill närvara och rösta vid stämman ska ha anmält sig viss tid i förväg. Bestämmelser av detta slag kan ibland ha ett stort praktiskt värde för att styrelsen ska kunna upprätta förslag till röstlängd m.m.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse som syftar till att begränsa de investerande medlemmarnas inflytande vid föreningsstämman. De närmare övervägandena bakom bestämmelsen har redovisats i avsnitt 6.5.2. Bestämmelsen får betydelse om mer än en tredjedel av de avgivna rösterna härrör från investerande medlemmar. Värdet av de investerande medlemmarnas röster ska då sättas ner, så att det sammanlagda värdet av dessa röster uppgår till hälften av det sammanlagda antalet övriga röster. Bestämmelsen kan exemplifieras enligt följande.

Ex. 1. Vid en föreningsstämma deltar 90 medlemmar. Av dessa är 45 verksamma medlemmar och 45 investerande medlemmar. Alla har lika rösträtt. Samtliga deltar i omröstningarna vid stämman. Av de 90 avgivna rösterna kommer därmed 45 att härröra från investerande medlemmar. Värdet av dessa 45 röster ska då sättas ner till

sammanlagt 22,5, vilket innebär att värdet av var och en av de investerande medlemmarnas röster kommer att uppgå till 1/2.

Ex. 2. Samma förutsättningar gäller som i ex. 1, dock avstår 15 av de investerande medlemmarna från att rösta. Av de 75 avgivna rösterna kommer därmed 30 att härröra från investerande medlemmar och 45 från verksamma medlemmar. Det sammanlagda värdet av de investerande medlemmarnas röster ska även i detta fall sättas ned till 22,5. Var och en av de röster som härrör från investerande medlemmar kommer därvid att ha ett röstvärde om ¾.

Ex 3. Samma förutsättningar som i ex. 1, dock avstår 15 av de verksamma medlemmarna från att rösta. Av de 75 avgivna rösterna kommer därmed 45 att härröra från investerande medlemmar och 30 från verksamma medlemmar. Det sammanlagda värdet av de investerande medlemmarnas röster ska i detta fall sättas ned till 15. Var och en av de röster som härrör från investerande medlemmar kommer till följd därav att ha ett röstvärde om 1/3.

Ex. 4. Samma förutsättningar som i ex. 1, dock har enligt stadgarna var och en av de investerande medlemmarna två röster. Vid stämman avges därför 135 röster, varav 90 härrör från investerande medlemmar. Det sammanlagda värdet av de investerande medlemmarnas röster ska, på samma sätt som i exempel 1 och 2, sättas ner till 22,5. Det innebär att var och en av de röster som härrör från investerande medlemmar kommer att ha ett röstvärde om ¼.

I andra meningen behandlas den situationen då ett giltigt beslut förutsätter att viss andel av de röstande har ställt sig bakom beslutet, t.ex. ett beslut om ändring av stadgarna. Det ska då göras en motsvarande jämkning av röstresultatet. Det kan illustreras med följande exempel.

Ex. 5. Vid en föreningsstämma deltar 90 medlemmar. Av dessa är 30 verksamma medlemmar och 60 investerande medlemmar. Alla tar del i omröstningen. Omröstning sker angående ett förslag till ändring av stadgarna och det fordras därför att två tredjedelar *av de röstande* ställer sig bakom beslutet. Samtliga investerande medlemmar röstar för förslaget medan förslaget bland de verksamma medlemmarna får stöd enbart av 10 medlemmar. I denna situation ska de 60 investerande medlemmarna anses som vore de enbart 15 (dvs. hälften av 30). Det innebär att enbart 10+15 av sammanlagt 45 röstande ska anses stöda förslaget och att detta därmed faller.

Ombud vid föreningsstämma

7 kap. 4 §
En medlem som inte är personligen närvarande vid föreningsstämman får utöva sin rätt vid stämman genom ett ombud. Rätten att anlita ombud får begränsas genom bestämmelser i stadgarna. En medlem har dock alltid rätt att anlita sin make, sin sambo, en annan medlem eller en ställföreträdare för en annan medlem som ombud.

Ombudet ska ha en skriftlig, daterad och av medlemmen undertecknad fullmakt. En fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 4 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 5 §
Ett ombud får inte företräda fler än tre medlemmar, om inte annat har bestämts i stadgarna. I stadgarna får det bestämmas att ett ombud får företräda endast en eller två medlemmar.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 5 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Biträde vid föreningsstämma

7 kap. 6 §
En medlem eller ett ombud får ha med sig ett biträde vid föreningsstämman. Biträdet får yttra sig vid föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 6 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Utomståendes närvaro vid föreningsstämma

7 kap. 7 §
Föreningsstämman får besluta att den som inte är medlem ska ha rätt att närvara eller på annat sätt följa förhandlingarna vid föreningsstämman. Ett sådant beslut är giltigt endast om det biträds av samtliga röstberättigade medlemmar som är närvarande vid föreningsstämman.

I stadgarna får det bestämmas att den som inte är medlem ska ha rätt att närvara eller på annat sätt följa förhandlingarna vid föreningsstämman även om något beslut som anges i första stycket inte fattas.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 7 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Ordinarie föreningsstämma

7 kap. 8 §
Inom sex månader från utgången av varje räkenskapsår ska medlemmarna hålla en ordinarie föreningsstämma där styrelsen ska lägga fram årsredovisningen samt, i förekommande fall, revisionsberättelsen och lekmannarevisorns granskningsrapport (årsstämma).

I en moderförening som är skyldig att upprätta koncernredovisning ska styrelsen vid årsstämman även lägga fram koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 4 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 9 §
Vid årsstämman ska beslut fattas

1. om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderförening som är skyldig att upprätta koncernredovisning, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,

2. om dispositioner av föreningens vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,

3. om ansvarsfrihet gentemot föreningen för styrelseledamöterna och den verkställande direktören, och

4. i andra ärenden som föreningsstämman enligt denna lag eller stadgarna ska behandla.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 9 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 10 §
I stadgarna får det bestämmas att medlemmarna varje år ska hålla ytterligare en eller flera ordinarie föreningsstämmor.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 10 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Extra föreningsstämma

7 kap. 11 §
Om styrelsen anser att det finns skäl att hålla föreningsstämma före nästa ordinarie föreningsstämma, ska den kalla till extra föreningsstämma.

Styrelsen ska även kalla till extra föreningsstämma, om en revisor eller lekmannarevisor i föreningen eller minst en tiondel av samtliga röstberättigade medlemmar i föreningen eller det mindre antal som kan vara bestämt i stadgarna skriftligen begär att en sådan stämma sammankallas för att behandla ett angivet ärende. Kallelse ska i så fall utfärdas inom två veckor från den dag då en sådan begäran kom in till föreningen.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 11 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. I *andra stycket* har dock gjorts det tillägget att också en lekmannarevisor i föreningen har rätt att kräva att extra föreningsstämma sammankallas.

Fortsatt föreningsstämma

7 kap. 12 §
Vid en föreningsstämma får det beslutas att en fortsatt föreningsstämma ska hållas en senare dag.

Ett beslut i en fråga som avses i 9 § 1–3 ska skjutas upp till en fortsatt föreningsstämma, om föreningsstämman beslutar om det eller om minst en tiondel av samtliga röstberättigade medlemmar i föreningen begär det. En sådan föreningsstämma ska hållas minst fyra veckor och högst åtta veckor därefter. Beslutet får inte skjutas upp ytterligare.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 12 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Platsen för föreningsstämma

7 kap. 13 §
Föreningsstämman ska hållas på lämplig plats inom den kommun där styrelsen har sitt säte. I stadgarna får det dock bestämmas att stämman ska eller kan hållas

1. på annan i stadgarna angiven plats i Sverige, eller

2. på annan av styrelsen anvisad plats inom föreningens geografiska verksamhetsområde i Sverige.

Om extraordinära omständigheter kräver det, får föreningsstämman hållas på annan plats än som anges i första stycket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 13 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Medlemmarnas rätt att få ärenden behandlade vid föreningsstämman

7 kap. 14 §
En medlem har rätt att få ett ärende behandlat vid en föreningsstämma, om han eller hon begär det på det sätt och inom den tid som har bestämts i stadgarna. Saknar stadgarna sådana bestämmelser, har medlemmen rätt att få ärendet behandlat vid föreningsstämman om han eller hon skriftligen begär det hos styrelsen i sådan tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

En medlem som har uteslutits ur föreningen har inte rätt att få ärenden behandlade vid stämman även om han eller hon ännu inte har avgått ur föreningen.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 14 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Sammankallande av föreningsstämma

7 kap. 15 §
Styrelsen kallar till föreningsstämma.

Om en stämma som ska hållas enligt denna lag, enligt stadgarna eller enligt ett stämmobeslut inte sammankallas på föreskrivet sätt, ska Bolagsverket efter ansökan genast kalla till föreningsstämma på sätt som anges i 16–21 §§. En ansökan kan göras av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor, en lekmannarevisor eller en röstberättigad. Föreningen ska ersätta sökanden för ansökningsavgift och Bolagsverket för kostnader för kallelse och sådana övriga kostnader för anordnande av stämman som verket har haft.

Om, i fall som avses i andra stycket, kallelse inte kan ske enligt bestämmelserna i 20 §, får Bolagsverket kalla på annat lämpligt sätt.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 15 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. Med anledning av synpunkter som har lämnats under remissbehandlingen har det dock i andra stycket tredje meningen tydliggjorts vilka kostnader som föreningen kan bli skyldig att ersätta i ett ansökningsärende hos Bolagsverket. Med ”övriga kostnader för anordnande av stämman” avses bl.a. hyra av lokal samt kostnader för personal som måste anlitas i anslutning till stämmotillfället. Ytterligare en nyhet är att även en lekmanna-

revisor i föreningen har getts rätt att göra ansökan hos Bolagsverket.

Tid för kallelse

Ordinarie föreningsstämma

7 kap. 16 §
Kallelse till en ordinarie föreningsstämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast fyra veckor före föreningsstämman.

I stadgarna får det bestämmas att kallelse till en ordinarie föreningsstämma får utfärdas senare än vad som anges i första stycket, dock senast två veckor före föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 16 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Extra föreningsstämma

7 kap. 17 §
Kallelse till en extra föreningsstämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast två veckor före föreningsstämman.

I följande fall ska kallelse till en extra föreningsstämma dock utfärdas tidigast sex veckor och senast fyra veckor före föreningsstämman, nämligen om föreningsstämman ska behandla

1. en fråga om ändring av stadgarna,

2. en fråga om likvidation enligt 18 kap. 1 §,

3. en fråga om förenklad upplösning enligt 19 kap. 2 §, eller

4. en fråga om att föreningen ska gå upp i en annan juridisk person genom fusion.

I stadgarna får det bestämmas att kallelse till sådan föreningsstämma som avses i andra stycket får utfärdas senare än vad som anges där, dock senast två veckor före föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 17 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37, dock har – i överensstämmelse med den terminologi som används i detta betänkande – i andra stycket 3 begreppet ”upplösning utan föregående likvidation” bytts ut mot ”förenklad upplösning”.

Fortsatt föreningsstämma

7 kap. 18 §
Om en fortsatt föreningsstämma ska hållas fyra veckor eller senare räknat från och med föreningsstämmans första dag, ska det utfärdas en särskild kallelse till den fortsatta föreningsstämman. I så fall ska bestämmelserna i 17 § om tid för kallelse till en extra föreningsstämma tillämpas.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 18 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Kallelse när beslut ska fattas vid två föreningsstämmor

7 kap. 19 §
Om det enligt lag eller föreningens stadgar krävs att ett föreningsstämmobeslut fattas vid två föreningsstämmor för att bli giltigt, får kallelse till den andra stämman inte utfärdas innan den första stämman har hållits. I kallelsen till den andra stämman ska styrelsen ange det beslut som den första föreningsstämman har fattat.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 19 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Kallelsesätt

7 kap. 20 §
Medlemmarna ska kallas till föreningsstämman på det sätt som anges i stadgarna.

Skriftlig kallelse ska dock alltid skickas med post till varje medlem vars postadress är känd för föreningen, om

1. ordinarie föreningsstämma ska hållas på annan tid än som har bestämts i stadgarna,

2. stämman ska behandla en fråga om en ändring av stadgarna som innebär

a. att en medlems förpliktelse att betala insatser eller avgifter till föreningen ökas,

b. att en medlems rätt till föreningens vinst inskränks,

c. att en medlems rätt till föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks,

d. att en medlems rätt att få ut belopp enligt 11 kap. inskränks och denna ändring ska gälla även för dem som var medlemmar i föreningen när frågan avgjordes, eller

e. att en medlems rätt att gå ur föreningen försvåras och denna ändring ska gälla även för dem som var medlemmar i föreningen när frågan avgjordes, eller

3. stämman ska ta ställning till om föreningen ska

a. gå i likvidation,

b. upplösas genom förenklad upplösning enligt 19 kap. 2 §, eller

c. gå upp i en annan juridisk person genom fusion.

I fall som avses i andra stycket får kallelse också ske med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 20 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. Tre justeringar har dock skett. I *andra stycket* 2 b har ”årsvinst” bytts ut mot ”föreningens vinst”. Någon ändring i sak är inte avsedd. I punkten 2 c har ”rätt att få ut insats” bytts ut mot ”rätt att få ut belopp enligt 11 kap.”. Därmed markeras att bestämmelsen är tillämplig även när föreningsstämman ska behandla en fråga om att inskränka den rätt som en medlem i ett arbetskooperativ kan ha enligt stadgarna att vid utträde ur föreningen få ut viss del av föreningens fria egna kapital (jfr 11 kap. 11 § andra stycket). Vidare har i andra stycket 3 b – på samma sätt som i 7 kap. 17 § – begreppet ”förenklad upplösning” ersatt ”upplösning utan föregående likvidation”.

Hittills har frågan om fusion bara behövt behandlas av föreningsstämman i den överlåtande föreningen. Utredningen föreslår i detta betänkande att en fråga om fusion i vissa fall ska behandlas även på föreningsstämman i den övertagande föreningen (se 17 kap. 14 §). Utredningen har mot denna bakgrund övervägt om det särskilda kravet på skriftlig kallelse bör gälla även vid kallelse till stämman i den övertagande föreningen. För medlemmarna i den övertagande föreningen får emellertid fusionen i allmänhet mindre långtgående effekter än för medlemmarna i den överlåtande föreningen. Förslaget innebär därför att paragrafens krav på skriftlig kallelse enbart gäller i fråga om den överlåtande föreningen.

Kallelsens innehåll

7 kap. 21 §

Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för föreningsstämman. I kallelsen ska tydligt anges de ärenden som ska behandlas på föreningsstämman.

Om ett ärende avser ändring av stadgarna, ska det huvudsakliga innehållet i förslaget till ändringen anges i kallelsen.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 21 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

I SOU 2009:37 innehöll paragrafen även en bestämmelse om att en kallelse till stämma som ska behandla en fråga om att föreningen ska gå i likvidation, upplösas genom förenklad upplösning eller gå upp i en annan förening genom fusion ska innehålla uppgift om förslaget och om grunderna för detta. I utredningens slutliga förslag har dessa bestämmelser i stället tagits in i 18 kap. 6 §, 19 kap. 3 § och 17 kap. 15 §.

Tillhandahållande av handlingar inför föreningsstämman

7 kap. 22 §

Styrelsen ska hålla redovisningshandlingar eller kopior av dessa handlingar tillgängliga för medlemmar och innehavare av förlagsandelar under minst två veckor närmast före den ordinarie föreningsstämma som avses i 8 §. Handlingarna ska hållas tillgängliga hos föreningen i den kommun där styrelsen har sitt säte. I förekommande fall ska även revisionsberättelse och granskningsrapport hållas tillgängliga på detta sätt.

Kopior av handlingarna ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopiorna ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Några kopior behöver dock inte skickas, om handlingarna, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängliga på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Handlingarna ska läggas fram på stämman.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 22 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. Eftersom utredningen föreslår att det inte ska vara obligatoriskt för alla ekonomiska föreningar att ha en revisor, har dock lagtexten i *första stycket* justerats så att det framgår att revisionsberättelsen bara behöver hållas tillgänglig ”i förekommande fall”. Av den justerade lagtexten framgår även att också lekmannarevisors granskningsrapport, där det finns en sådan, ska tillhandahållas medlemmar och innehavare av förlagsandelar på samma sätt som en revisionsberättelse. I *tredje stycket* har för tydlighets skull lagts till en bestämmelse om att handlingarna ska läggas fram på stämman. Det innebär att handlingarna ska finnas tillgängliga för medlemmarna vid stämman. Det fordras dock inte att handlingarna föredras. Det förekommer i dag att stämman fattar ett formligt beslut om att handlingarna ska anses i behörig ordning

framlagda på stämman. Även om detta kan vara ett praktiskt förfaringssätt uppställs inte något krav på detta i lagen.

7 kap. 23 §
Om föreningsstämman ska ta ställning till ett förslag om ändring av stadgarna, ska det fullständiga förslaget hållas tillgängligt för medlemmarna från tidpunkten för kallelsen fram till föreningsstämman. Förslaget ska hållas tillgängligt hos föreningen i den kommun där styrelsen har sitt säte.

En kopia av förslaget ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de medlemmar som begär det och uppger sin adress. Kopian ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Någon kopia behöver dock inte skickas, om förslaget, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängligt på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 23 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Fel i kallelse m.m.

7 kap. 24 §
Om en bestämmelse i denna lag eller stadgarna som rör kallelse till föreningsstämma eller tillhandahållande av handlingar inte har följts i något ärende, får föreningsstämman inte besluta i ärendet utan samtycke av alla medlemmar som berörs av felet.

Föreningsstämman får dock även utan sådant samtycke avgöra ett ärende som inte har tagits upp i kallelse, om ärendet enligt lag eller stadgarna ska tas upp vid föreningsstämman eller omedelbart föranleds av ett annat ärende som ska avgöras. Den får också besluta att en extra föreningsstämma ska sammankallas för att behandla ärendet.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 24 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Föreningsstämmans öppnande

7 kap. 25 §
Föreningsstämman öppnas av styrelsens ordförande eller den som styrelsen har utsett. Om det i stadgarna har bestämts vem som ska öppna föreningsstämman eller vara dess ordförande, öppnas dock föreningsstämman av honom eller henne.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 25 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Röstlängd

7 kap. 26 §
Om det behövs, ska det vid föreningsstämman upprättas en förteckning över närvarande medlemmar, ombud och biträden (röstlängd). Om medlemmarna har olika rösträtt, ska uppgift om medlemmarnas rösträtt lämnas i röstlängden.

Röstlängden ska upprättas av föreningsstämmans ordförande, om han eller hon har valts av föreningsstämman utan omröstning. I annat fall ska röstlängden upprättas av den som har öppnat föreningsstämman. Röstlängden ska godkännas av föreningsstämman. Den gäller till dess att föreningsstämman har beslutat att ändra den.

Om föreningsstämman skjuts upp till en senare dag än närmast följande vardag, ska en ny röstlängd upprättas om det behövs.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 26 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Hur föreningsstämmans ordförande utses

7 kap. 27 §
Ordförande vid föreningsstämman ska utses av föreningsstämman, om inte annat har bestämts i stadgarna.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 27 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Styrelsens och den verkställande direktörens upplysningsplikt

Vilka upplysningar som ska lämnas

7 kap. 28 §
Styrelsen och den verkställande direktören ska, om någon medlem begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentlig skada för föreningen, på föreningsstämman lämna upplysningar om

1. förhållanden som kan inverka på bedömningen av ett ärende på stämman, och

2. förhållanden som kan inverka på bedömningen av föreningens ekonomiska situation.

Ingår föreningen i en koncern, avser upplysningsplikten även föreningens förhållande till andra koncernföretag. Om föreningen är moderförening avser

upplysningsplikten också koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretag som avses i första stycket.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 28 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 29 §
Om en begärd upplysning kan lämnas endast med stöd av uppgifter som inte är tillgängliga vid föreningsstämman, ska upplysningen inom två veckor efter stämman hållas tillgänglig i skriftlig form hos föreningen för medlemmarna samt skickas till varje medlem som har begärt upplysningen.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 29 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Upplysningar som kan medföra väsentlig skada för föreningen

7 kap. 30 §
Om styrelsen bedömer att en upplysning som har begärts enligt 28 § inte kan lämnas till medlemmarna utan väsentlig skada för föreningen, ska den medlem som har begärt upplysningen omedelbart underrättas om det.

Har föreningen en revisor eller en lekmannarevisor, ska styrelsen lämna upplysningen till honom eller henne, om medlemmen begär det inom två veckor från underrättelsen enligt första stycket. Upplysningen ska lämnas till revisorn eller lekmannarevisorn inom två veckor efter medlemmens begäran om det.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 30 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. I *första stycket* har ordet ”finner” bytts ut mot ”bedömer”. Någon ändring i sak är inte avsedd. *Andra stycket* har fått en något annorlunda utformning på grund av utredningens förslag om revision och allmän granskning (se avsnitt 11.2 och 11.3). Om föreningen har en revisor eller en lekmannarevisor, ska, på medlemmens begäran, den efterfrågade upplysningen lämnas till någon av dem. Finns det både en revisor och en lekmannarevisor i föreningen, är det den medlem som har begärt ut upplysningen som avgör om styrelsen ska lämna upplysningen till den ene eller den andre. Om föreningen inte har vare sig revisor eller lekmannarevisor, är styrelsen inte skyldig att lämna upplysningen vidare. I den situationen är dock – såsom framgår av 7 kap. 31 § tredje stycket – styrelsen skyldig att informera medlemmen om minoritetens rätt att begära att Bolagsverket utser en revisor eller lekmannarevisor.

7 kap. 31 §

Om den begärda upplysningen har lämnats till föreningens revisor eller lekmannarevisor, ska han eller hon inom två veckor därefter avge ett skriftligt yttrande till styrelsen. Av yttrandet ska det framgå om den begärda upplysningen enligt revisorns eller lekmannarevisorns mening borde ha föranlett någon ändring i revisionsberättelsen eller granskningsrapporten eller på annat sätt ger anledning till erinran. Om så är fallet, ska ändringen eller erinran anges i yttrandet.

Styrelsen ska hålla revisorns eller lekmannarevisorns yttrande tillgängligt för medlemmarna hos föreningen och skicka en kopia av det till varje medlem som har begärt upplysningen.

Om föreningen inte har någon revisor eller lekmannarevisor, ska styrelsen informera medlemmen om möjligheten att föreslå en revisor eller lekmannarevisor enligt 9 kap. 3 § eller 10 kap. 1 §. Om en revisor eller en lekmannarevisor utses, ska styrelsen omedelbart lämna upplysningen till honom eller henne.

Paragrafens *första* och *andra stycken* överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 31 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. En följd av förslaget i 7 kap. 30 § att den begärda upplysningen i vissa fall ska lämnas till föreningens lekmannarevisor är att det i så fall är denne som ska avge ett skriftligt yttrande till styrelsen. I ett sådant yttrande ska lekmannarevisorn uttala sig om den begärda upplysningen skulle ha föranlett att granskningsrapporten fått något annat innehåll.

Bestämmelserna i *tredje stycket* överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 34 § tredje stycket aktiebolagslagen (se prop. 2009/10:204 s. 81 och 109). En skillnad föreligger dock. Den sammanhänger med att förslaget inte ger den enskilde medlemmen någon absolut rätt att kräva att det utses en revisor i föreningen. Han eller hon kan visserligen initiera frågan om utseende av revisor inför en föreningsstämma men stämman behöver inte utse någon revisor annat än om förslaget biträds av minst en tiondel av de röstberättigade (se 9 kap. 3 § andra stycket). Däremot har den enskilde medlemmen normalt möjlighet att begära att det utses en lekmannarevisor (se 10 kap. 1 § andra stycket). Styrelsen är skyldig att erinra den medlem som har begärt upplysningen om båda dessa möjligheter. Frågan har berörts i avsnitten 11.2.2 och 11.3.2.

Majoritetskrav vid andra beslut än val

7 kap. 32 §
I ärenden som inte avser val utgörs föreningsstämmans beslut av den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Första stycket gäller inte, om annat följer av denna lag eller har bestämts i stadgarna. I fråga om vissa beslut får det dock i stadgarna endast tas in strängare villkor än vad som anges i denna lag, nämligen beslut enligt

34 och 35 §§ om ändring av stadgarna,
17 kap. 1 § om fusion,
18 kap. 1 § om likvidation, och
19 kap. 2 § om förenklad upplösning.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 7 kap. 32 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. I *andra stycket* har dock uttrycket ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor” och ”upplösning utan föregående likvidation” mot ”förenklad upplösning”. Med ”strängare villkor” avses såväl krav på högre majoritet än två tredjedelars majoritet som andra tillkommande krav, t.ex. krav på att beslutet ska fattas på två stämmor. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Majoritetskrav vid val

7 kap. 33 §
Vid val anses den vald som har fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning, om inte föreningsstämman före valet beslutar annat.

Första stycket gäller inte om annat har bestämts i stadgarna.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 33 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Majoritetskrav vid ändring av stadgarna

7 kap. 34 §
Ett beslut om ändring av stadgarna är giltigt om det har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande, om inte annat följer av 35 §. Av 32 § framgår att det i stadgarna får tas in strängare villkor.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 34 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37, dock att uttrycket ”villkor som går

längre” har bytts ut mot ”strängare villkor” (jfr kommentaren till 7 kap. 32 §). Ingen ändring i sak är avsedd.

7 kap. 35 §
I följande fall är ett beslut om ändring av stadgarna giltigt endast om det har biträtts av samtliga röstande på föreningsstämman, nämligen om beslutet innebär att

1. en medlems rätt till föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks,

2. en medlems rätt att få ut belopp enligt 11 kap. inskränks och denna ändring ska gälla även för dem som var medlemmar i föreningen när frågan avgjordes, eller

3. en medlems rätt att gå ur föreningen försvåras och denna ändring ska gälla även för dem som var medlemmar i föreningen när frågan avgjordes.

Ett beslut om att i stadgarna ta in sådana bestämmelser som avses i 11 kap. 11 § andra stycket är giltigt endast om beslutet biträds av samtliga röstberättigade medlemmar i föreningen.

Av 32 § framgår att det i stadgarna får tas in strängare villkor för att beslutet ska vara giltigt.

Paragrafens *första* och *tredje stycken* överensstämmer i huvudsak med 7 kap. 35 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37. I första stycket 2 har dock ”rätt att få ut insats” ändrats till ”rätt att få ut belopp”. Därmed markeras att paragrafen aktualiseras också när fråga är om att inskränka den rätt som medlemmarna i arbetskooperativ kan ha enligt stadgarna att vid utträde få ut en del av föreningens fria egna kapital (jfr 11 kap. 11 § andra stycket). I tredje stycket har ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Det *andra stycket* är nytt. Det innebär att ett beslut om att i stadgarna ta in bestämmelser om att utträdande medlem ska kunna få med sig mer av föreningens förmögenhet än vad som motsvarar hans eller hennes insatser kräver samtliga röstberättigade medlemmars samtycke. Motivet till denna bestämmelse har redovisats i avsnitt 12.5.4.

Jäv

7 kap. 36 §
En medlem får inte själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom eller henne,

2. hans eller hennes befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot föreningen, eller

3. talan eller befrielse som avses i 1 eller 2 och som gäller någon annan, om medlemmen i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot föreningens.

Bestämmelserna i första stycket om medlem gäller även ombud för medlem.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 36 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Generell inskränkning i föreningsstämmans beslutanderätt

7 kap. 37 §

Föreningsstämman får inte fatta beslut som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 37 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Stämmoprotokoll

7 kap. 38 §

Ordföranden ska se till att det förs protokoll vid föreningsstämman.

I protokollet ska det antecknas dag och plats för föreningsstämman samt vilka beslut som föreningsstämman har fattat. Om ett beslut har fattats genom omröstning, ska det antecknas i protokollet vad som har yrkats och hur omröstningen har utfallit. Har en röstlängd upprättats, ska denna tas in i eller läggas som en bilaga till protokollet.

Protokollet ska undertecknas av protokollföraren. Det ska justeras av ordföranden och minst en justeringsman som utses av föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 38 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 39 §

Senast tre veckor efter stämman ska det justerade protokollet hållas tillgängligt hos föreningen för medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar.

Protokollen ska förvaras på ett betryggande sätt.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 39 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Fullmäktige

Fullmäktiges uppgifter

7 kap. 40 §
Fullmäktige beslutar i medlemmarnas ställe i den utsträckning som har bestämts i stadgarna.

Om fullmäktige ska förekomma, ska stadgarna innehålla uppgift om

1. i vilken utsträckning som fullmäktige utövar medlemmarnas beslutanderätt, och

2. hur fullmäktige ska utses.

Paragrafen överensstämmer i sak med 2 kap. 2 § första stycket 7 och 7 kap. 40 § i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Fullmäktigemöte

7 kap. 41 §
Vad som sägs i denna lag om föreningsstämma gäller, om inte annat anges, även en föreningsstämma där medlemmarnas beslutanderätt utövas av fullmäktige (fullmäktigemöte).

Vid ett fullmäktigemöte ska ett beslut enligt 7 § om rätt för den som inte är medlem att närvara eller på annat sätt följa förhandlingarna fattas med tillämpning av 32 § första stycket.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 41 § i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Fullmäktiges mandattid

7 kap. 42 §
I stadgarna ska tiden för fullmäktiges uppdrag anges. Tiden för uppdraget får inte vara längre än tre år.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar bestämmelser som i utredningens förslag i SOU 2009:37 tagits in i 2 kap. 2 § första stycket 7 och 7 kap. 42 §.

Vem som får utses till fullmäktige

7 kap. 43 §
Om inte annat har bestämts i stadgarna, får till fullmäktige utses endast
1. den som är medlem i föreningen,
2. den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem, eller
3. om en juridisk person är medlem, den som är ledamot av styrelsen för den juridiska personen eller delägare i denna.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 43 § i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Suppleanter för fullmäktige

7 kap. 44 §
För fullmäktige får det utses suppleanter. Bestämmelserna om fullmäktige i 42 och 43 §§ gäller i tillämpliga delar även suppleant.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 44 § i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Övriga bestämmelser om fullmäktige

7 kap. 45 §
Vad som sägs om föreningsmedlemmar i 1–39 §§ gäller även fullmäktige. En fullmäktige får dock inte delta i ett fullmäktigemöte genom ombud. Han eller hon får inte heller anlita biträde vid ett sådant möte, om inte annat har bestämts i stadgarna eller beslutas vid mötet.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 45 § i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Medlemmarnas rättigheter om fullmäktige har utsetts

7 kap. 46 §
Om det inte har bestämts något annat i stadgarna, har medlemmar som inte är fullmäktige inte rätt att delta i ett fullmäktigemöte och ska inte heller kallas till ett sådant möte.
Medlemmarna har rätt att
1. få ärenden behandlade på fullmäktigemöten enligt 14 §,
2. ta del av handlingar inför fullmäktigemöten enligt 22 och 23 §§, och
3. ta del av protokoll från fullmäktigemöten enligt 39 § första stycket.

Om det på ett fullmäktigemöte har fattats beslut i frågor som avses i 4 kap. 8 § eller 17 kap. 28 §, ska medlemmarna underrättas om beslutet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 46 § i utredningens förslag i SOU 2009:37. I *tredje stycket* har dock de avslutande orden ”på det sätt som har bestämts i stadgarna” fått utgå. Det sammanhänger med att det i lagförslaget inte finns något krav på att stadgarna ska reglera formerna för underrättelser till medlemmarna (jfr författningskommentaren till 4 kap. 1 § 6).

Talan mot föreningsstämmobeslut

7 kap. 47 §
Om ett beslut av föreningsstämman inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag eller stadgarna, får en föreningsmedlem, en innehavare av förlagsandelar, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot föreningen vid allmän domstol om att beslutet ska upphävas eller ändras.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 47 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 48 §
Talan enligt 47 § ska väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i första stycket, när

1. beslutet är sådant att det inte kan fattas ens med alla medlemmarnas samtycke,

2. samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa medlemmar och något sådant samtycke inte har getts, eller

3. kallelse till föreningsstämman inte har skett eller de bestämmelser om kallelse som gäller för föreningen i väsentliga delar inte har följts.

I fråga om ett beslut att godkänna en fusionsplan som avser en gränsöverskridande fusion gäller, utöver vad som sägs i första stycket, att talan inte får väckas efter det att Bolagsverket eller allmän domstol genom ett beslut som har vunnit laga kraft har lämnat tillstånd till verkställande av fusionsplanen enligt 17 kap. 23 eller 24 §. Bestämmelserna i andra stycket ska inte tillämpas i fråga om en sådan fusion.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 48 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

7 kap. 49 §
Om föreningsstämmans beslut upphävs eller ändras genom dom, gäller domen även för de medlemmar och innehavare av förlagsandelar som inte har fört talan.

Domstolen får ändra föreningsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 49 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Styrelsens talan mot föreningen

7 kap. 50 §
Om styrelsen vill väcka talan mot föreningen, ska styrelsen sammankalla en föreningsstämma för val av ställföreträdare som ska föra föreningens talan i tvisten. Stämningen ska delges den valde ställföreträdaren.

Paragrafen överensstämmer med 7 kap. 50 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

Skiljeförfarande

7 kap. 51 §
En bestämmelse i stadgarna att en tvist mellan föreningen och styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en likvidator, en medlem, en innehavare av förlagsandel eller en röstberättigad som inte är medlem ska avgöras av en eller flera skiljemän har samma verkan som ett skiljeavtal.

Om styrelsen begär skiljeförfarande mot föreningen, ska 50 § tillämpas. Är det fråga om en talan av styrelsen mot föreningsstämmans beslut är rätten till talan inte förlorad enligt 48 §, om styrelsen inom den tid som anges där har kallat till föreningsstämma enligt 50 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 7 kap. 51 § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37.

8 kap. Föreningens ledning

Styrelsen

8 kap. 1 §
En ekonomisk förening ska ha en styrelse med tre eller flera ledamöter. Av 4 kap. 1 § framgår att antalet styrelseledamöter eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter ska anges i stadgarna.

Paragrafen motsvarar i sak 6 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Frågan om antalet styrelseledamöter har behandlats i utredningens delbetänkande (se SOU 2009:37 s. 208 f.).

8 kap. 2 §
Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter i styrelsen finns i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda och i lagen (2008:9) om arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner. Om inte annat följer av dessa lagar eller föreskrivs i denna lag, ska arbetstagarrepresentanter vid tillämpningen av denna lag jämställas med styrelseledamöter.

När antalet styrelseledamöter och styrelsesuppleanter anges i stadgarna, ska arbetstagarrepresentanter som utses enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda inte räknas med.

Paragrafens *första stycke* motsvarar i huvudsak 6 kap. 1 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen. I den andra meningen har – liksom i den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen – markerats att arbetstagarrepresentanter ska jämställas med vanliga styrelseledamöter, om inte annat följer av lag.

Enligt gällande rätt ska bestämmelserna i stadgarna om antalet styrelseledamöter och styrelsesuppleanter inte gälla arbetstagarrepresentanter. Dessa ska alltså inte räknas in i det antal som anges i stadgarna. Bestämmelsen om detta – vilken i den nuvarande föreningslagen är placerad i 2 kap. 2 § andra stycket – tas nu in i *andra stycket* av denna paragraf.

Styrelsesuppleanter

8 kap. 3 §
För styrelseledamöter får det utses suppleanter. Av 4 kap. 1 § framgår att antalet suppleanter eller lägsta och högsta antalet suppleanter ska anges i stadgarna.

Bestämmelserna i denna lag om styrelseledamöter gäller i tillämpliga delar även suppleanter.

I paragrafen har klargjorts att det får utses suppleanter till styrelsen. Såsom framgår av paragrafens andra stycke – som motsvarar 6 kap. 1 § tredje stycke i den nuvarande föreningslagen – gäller lagens bestämmelser om styrelseledamöter även styrelsesuppleanter.

Styrelsens uppgifter

8 kap. 4 §
Styrelsen svarar för föreningens organisation och förvaltningen av föreningens angelägenheter.

Styrelsen ska fortlöpande bedöma föreningens och, om föreningen är moderförening i en koncern, koncernens ekonomiska situation.

Styrelsen ska se till att föreningens organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och föreningens ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Om vissa uppgifter delegeras till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra, ska styrelsen handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas.

Första stycket

Paragrafens första stycke – som motsvarar 6 kap. 6 § första stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen – anger styrelsens grundläggande ansvar för föreningens organisation och förvaltning. En motsvarande bestämmelse finns i 8 kap. 4 § första stycket aktiebolagslagen. Den föreslagna bestämmelsen är avsedd att ha samma innebörd som bestämmelsen i aktiebolagslagen. En annan sak är att den praktiska innebörden i styrelsens ansvar kan skifta något med hänsyn till föreningens (eller bolagets) omfattning och förhållanden.

I förarbetena till aktiebolagslagen betonas att styrelsen har en allmän skyldighet att se till att bolagets organisation är ändamålsenlig och att detta innebär bl.a. att organisationen måste rymma rutiner och funktioner som är kvalitetssäkrande. Det handlar om att se till att det finns goda handläggningsrutiner, ett gott urval av medarbetare och en fortlöpande kommunikation mellan medarbetarna (se prop. 1997/98:99 s. 205). Det är naturligt att samma ansvar läggs på styrelsen i en ekonomisk förening.

I begreppet ”förvaltningen av föreningens angelägenheter” ligger i princip alla uppgifter där stämman inte är exklusiv beslutsfattare. Begreppet innefattar allt från långsiktiga beslut om föreningens framtida policy och inriktning till åtgärder för löpande drift och förvaltning. I ansvaret för förvaltningen ligger också ett ansvar för bokföring och annan redovisning och för medelsförvaltning.

Andra stycket

Bestämmelsen i paragrafens andra stycke saknar direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen men torde inte avvika från rådande syn på styrelsens ansvar. En motsvarande bestämmelse finns i 8 kap. 4 § andra stycket aktiebolagslagen.

Enligt bestämmelsen åligger det styrelsen att fortlöpande bedöma föreningens och, om föreningen är moderförening i en koncern, koncernens ekonomiska situation. Denna skyldighet åvilar styrelsen som kollektiv. Styrelsen kan i en arbetsordning eller på annat sätt överlämna till en eller flera styrelseledamöter eller till någon annan att göra de återkommande kontroller som bestämmelsen förutsätter. För den slutliga bedömningen ansvarar dock alltid styrelsen som helhet.

Tredje stycket

Bestämmelsen i paragrafens tredje stycke överensstämmer nära med den bestämmelse som finns i 6 kap. 6 § andra stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen. Den har emellertid formulerats på samma sätt som bestämmelsen i 8 kap. 4 § tredje stycket aktiebolagslagen och har därigenom fått en något vidare innebörd än den nuvarande bestämmelsen.

Bestämmelsen innebär att styrelsen har ett ansvar för att föreningens förhållanden kontrolleras på ett tillfredsställande sätt. Omfattningen av den kontroll som måste göras är naturligen beroende av föreningens omfattning och övriga förhållanden. I bestämmelsen ligger inte något absolut krav på en särskild internrevisionsfunktion. Såsom påpekas i förarbetena till den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen måste det emellertid alltid finnas lämpliga kvalitetssäkringsfunktioner och i synnerhet i större företag kan det därför vara nödvändigt att inrätta särskilda funktioner för internrevision. Om internrevision saknas, måste styrelsen se till att en motsvarande kvalitetssäkring sker på annat sätt, i sista hand genom att styrelsens ledamöter själva gör löpande kontroller (se prop. 2004/05:85 s. 311).

Fjärde stycket

Styrelsen kan i viss utsträckning delegera sina uppgifter till någon enskild styrelseledamot eller till någon person utanför styrelsen. I förarbetena till aktiebolagslagens bestämmelser om styrelse har uttalats att frågan om i vilken utsträckning en uppgift kan delegeras måste avgöras utifrån uppgiftens karaktär och betydelse. Enbart det förhållandet att lagen föreskriver att styrelsen ska ansvara för och utföra en uppgift behöver därför inte innebära att delegation inte kan ske. Exempelvis kan styrelsen fullgöra sitt ansvar för aktieboken genom att delegera handhavandet av aktieboken till en särskild befattningshavare och sedan återkommande kontrollera dennes arbete (se prop. 2004/05:85 s. 311 och 617 f.). Vissa uppgifter som åligger styrelsen kan dock över huvud taget inte delegeras; det gäller t.ex. val av verkställande direktör och firmatecknare. Utredningens förslag bygger på samma uppfattning om styrelsens delegationsrätt.

I den utsträckning styrelsen använder sig av sin delegationsrätt, måste den emellertid alltid ”handla med omsorg”. Det innebär att styrelsen måste förvissa sig om att den till vilken delegation sker är lämplig för uppgiften. När delegation har skett, är styrelsen dessutom skyldig att fortlöpande kontrollera att ”delegationen kan upprätthållas”, dvs. att den till vilken delegation har skett fullgör uppgiften på ett tillfredsställande sätt. I så måtto behåller styrelsen ett ansvar för sådant som har delegerats till annan att sköta.

Instruktioner om rapportering till styrelsen

8 kap. 5 §
Styrelsen ska meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning enligt 4 § andra stycket ska samlas in och rapporteras till styrelsen. Instruktioner behöver dock inte meddelas om dessa med hänsyn till föreningens begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen.

Paragrafen, som överensstämmer med 8 kap. 5 § aktiebolagslagen, saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen.

Kravet i *första* meningen på att styrelsen ska meddela skriftliga instruktioner om uppgiftsinsamling och rapportering ansluter till bestämmelsen i 8 kap. 4 § andra stycket att styrelsen fortlöpande ska bedöma föreningens ekonomiska situation. Genom förekomsten av skriftliga instruktioner av detta slag blir det lättare för styrelsen

att leva upp till sitt ansvar enligt den bestämmelsen. Det är styrelsen som avgör vad som ska rapporteras och hur ofta detta ska ske. Finns det en verkställande direktör i föreningen, är det naturligt att rapporteringsskyldigheten läggs på honom eller henne. Det finns dock inget som hindrar att styrelsen lägger skyldigheten på någon annan.

Såsom framgår av *andra meningen* krävs dock inga instruktioner av detta slag om det med hänsyn till föreningens begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen. Så kan vara fallet om föreningen enbart har ett fåtal anställda eller om föreningens verksamhet annars är liten.

I aktiebolagslagen finns också bestämmelser om att styrelsen årligen ska fastställa en arbetsordning. I SOU 2009:34, Förenklingar i aktiebolagslagen m.m., har föreslagits att dessa bestämmelser ska upphävas. Det har mot denna bakgrund inte ansetts nödvändigt att ta in några motsvarande bestämmelser i föreningslagen.

Hur styrelsen utses

8 kap. 6 §
Styrelsen ska utses av föreningsstämman. I stadgarna får det bestämmas att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt. Styrelsen eller en styrelseledamot får inte ges rätt att utse styrelseledamöter.

Paragrafen, som delvis motsvarar 6 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen, innehåller bestämmelser om hur styrelsen utses.

Förslaget innebär – liksom gällande rätt – att styrelseledamöterna ska utses genom val på föreningsstämman men att det i stadgarna får bestämmas att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt. Det innebär att exempelvis en huvudförening, ett offentligt organ eller en viss kategori av medlemmar kan ges rätt att utse någon, några eller samtliga styrelseledamöter.

I tredje meningen finns ett uttryckligt förbud mot att ge styrelsen eller en enskild styrelseledamot rätt att utse styrelseledamöter. Ett motsvarande förbud finns redan i 8 kap. 8 § första stycket tredje meningen aktiebolagslagen. Frågan har behandlats i avsnitt 10.3.4. Förbudet får särskild betydelse om det i stadgarna finns en bestämmelse om att den verkställande direktören ska sitta i styrelsen. I den situationen finns det i och för sig inte något hinder mot att styrelsen – i enlighet med 8 kap. 25 § – utser en verkställande direktör. Stadgebestämmelsen om att den verkställande direktören ska

sitta i styrelsen kan emellertid i så fall inte tillämpas annat än om den valde också utses till styrelseledamot av stämman eller annat organ som enligt stadgarna har rätt att utse styrelseledamöter. Till skillnad från vad som torde vara fallet enligt den nuvarande föreningslagen blir alltså den person som utses till verkställande direktör inte automatiskt att anse som styrelseledamot.

I tidigare förarbeten har det ansetts att det skulle strida mot grunderna för ansvarsfördelningen mellan föreningsorganen om styrelsen utsågs av den verkställande direktören eller revisorerna. Samma synsätt ligger till grund för detta förslag. Det har dock inte ansetts nödvändigt att reglera frågan särskilt i lagtexten.

Vem som kan vara styrelseledamot

8 kap. 7 §
Till styrelseledamot får utses endast
1. den som är medlem i föreningen,
2. den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem, eller
3. om en juridisk person är medlem, den som är ledamot av styrelsen för den juridiska personen eller delägare i denna.

I stadgarna får det bestämmas att även annan än den som anges i första stycket får utses till styrelseledamot.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte arbetstagarrepresentanter enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 6 kap. 4 § andra och tredje styckena i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i *andra stycket* – att det i stadgarna får bestämmas att annan än den som avses i första stycket får utses till styrelseledamot – innebär dock en viss avvikelse från gällande rätt. I den nuvarande lagtexten sägs att en sådan stadgebestämmelse ska avse ”särskilt angivna fall” (jfr NJA II 1951 s. 75). Den föreslagna lagtexten är avsedd att ge utrymme för att i stadgarna ta in också mera allmänt hållna bestämmelser om att även den som inte är medlem i föreningen får utses till styrelseledamot. Syftet med detta är att åstadkomma en för föreningarna mera flexibel reglering. Frågan har behandlats i avsnitt 10.3.5.

8 kap. 8 §
En juridisk person kan inte vara styrelseledamot.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

8 kap. 9 §
Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara styrelseledamot. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Paragrafen överensstämmer delvis med 6 kap. 4 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Enligt gällande rätt måste minst hälften av styrelsens ledamöter vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. På skäl som utredningen har redovisat i SOU 2009:37 s. 210 f. har någon motsvarande bestämmelse inte tagits med i förslaget.

8 kap. 10 §
Till styrelseledamot får inte utan godtagbara skäl utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som styrelsen enligt denna lag ansvarar för.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. En motsvarande bestämmelse finns i 8 kap. 12 § aktiebolagslagen (se prop. 2000/01:150 s. 83 och 185 f.). Den bestämmelsen syftar till att motverka användningen av s.k. målvakter i bolag. Behovet av en sådan bestämmelse torde i och för sig vara avsevärt mindre för ekonomiska föreningar än för aktiebolag. Samtidigt är det emellertid naturligt att den princip som bestämmelsen i aktiebolagslagen ger uttryck för gäller även i ekonomiska föreningar. Det har därför ansetts att en bestämmelse av detta slag bör tas in även i föreningslagen.

Styrelseledamots mandattid

8 kap. 11 §
En styrelseledamots uppdrag gäller för den tid som har bestämts i stadgarna. Uppdragstiden ska dock upphöra senast vid slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter det då styrelseledamoten utsågs.

Ändringar i styrelsens sammansättning har verkan först från den tidpunkt då anmälan om ändringen kom in till Bolagsverket eller från den senare tidpunkt som anges i det beslut som anmälan grundar sig på.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 6 kap. 1 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 101 f.). Liksom tidigare gäller att mandattiden ska vara bestämd i stadgarna (jfr 4 kap. 1 § 5) och att den inte får överstiga fyra räkenskapsår.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. En förebild finns i 8 kap. 13 § första stycket andra meningen aktiebolagslagen. Innebörden i bestämmelsen är att ändringar i styrelsens sammansättning får verkan tidigast när registreringsanmälan angående ändringen kommer in till Bolagsverket. Bestämmelsen, som tar sikte på såväl upphörande av styrelseuppdrag som inledandet av styrelseuppdrag, är avsedd att tillämpas på samma sätt som den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen (se prop. 2004/05:85 s. 312 och 621). Frågan har behandlats i avsnitt 10.3.8.

Styrelseledamots förtida avgång

8 kap. 12 §
Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om styrelseledamoten eller den som har utsett honom eller henne anmäler att uppdraget ska upphöra. Anmälan om avgången ska göras hos styrelsen. Om en styrelseledamot som inte är vald av föreningsstämman vill avgå, ska anmälan också göras hos den som har utsett honom eller henne.

I fråga om verkan av styrelseledamotens avgång gäller 11 § andra stycket.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med 6 kap. 2 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 103). I *andra stycket* finns en hänvisning till bestämmelsen i 8 kap. 11 § andra stycket om när ändringar i styrelsens sammansättning får verkan. Innebörden i detta är att en avgående styrelseledamot behåller sin behörighet och sitt ansvar till dess att hans eller hennes avgång anmäls till Bolagsverket för registrering.

8 kap. 13 §
Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller om bestämmelserna i 7 eller 9 § hindrar honom eller henne att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant som kan träda in i hans eller hennes ställe, ska övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot utses för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förra styrelseledamoten var en arbetstagarrepresentant. Ska styrelseledamoten väljas av föreningsstämman, behöver någon ny styrelseledamot inte väljas förrän vid nästa årsstämma, om styrelsen är beslutsför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 103).

Domstolsbeslut om ersättare för en styrelseledamot

8 kap. 14 §
Om en styrelseledamot som enligt stadgarna ska utses på ett annat sätt än genom val av föreningsstämman inte har utsetts, ska allmän domstol på ansökan utse en ersättare. Ansökan får göras av en styrelseledamot, en medlem, en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 104).

Styrelsens ordförande

8 kap. 15 §
En av styrelsens ledamöter ska vara ordförande i styrelsen. Ordföranden ska leda styrelsens arbete och bevaka att styrelsen fullgör de uppgifter som anges i 4 och 5 §§.

Om inte annat har bestämts i stadgarna eller beslutats av föreningsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning.

Enligt *första stycket* första meningen ska en av styrelsens ledamöter vara ordförande i styrelsen. Det överensstämmer med vad som redan gäller enligt 6 kap. 8 § första stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i andra meningen saknar tidigare motsvarighet och markerar det särskilda ansvar som en styrelseordförande har för styrelsens arbete. Redan hittills torde dock allmänt anses att ordföranden har ett längre gående ansvar än vanliga styrelseledamöter (se A. Mallmén, Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar, 3 uppl., s. 210). I förarbetena till den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen framhålls att styrelsens ordförande bör fungera som en länk mellan styrelsen och den övriga företagsledningen. Han eller hon anses också ha ett ansvar för att de övriga styrelseledamöterna även mellan styrelsesammanträdena får upplysningar om bolagets förhållanden och verksamhetens gång samt ett särskilt ansvar för att styrelsens beslut verkställs på ett lämpligt sätt. Detsamma bör gälla ifråga om styrelseordföranden i en ekonomisk förening.

Till styrelseordförande kan vem som helst av styrelsens ledamöter utses. Till skillnad från vad som är fallet i den nuvarande föreningslagen – men i överensstämmelse med vad som gäller för privata aktiebolag – har det alltså inte uppställts något formellt

hinder att utse en styrelseledamot som samtidigt är verkställande direktör att vara styrelseordförande. En annan sak är att det regelmässigt är mindre lämpligt att den verkställande direktören samtidigt är styrelseordförande, eftersom det i praktiken kan minska styrelsens möjligheter att utöva den kontroll över den verkställande direktörens förvaltning som styrelsen ska utöva.

Andra stycket innehåller bestämmelser om val av styrelseordförande. De överensstämmer med de bestämmelser som finns i 6 kap. 8 § första stycket andra och tredje meningarna i den nuvarande föreningslagen.

Styrelsens sammanträden

8 kap. 16 §
Styrelsens ordförande ska se till att sammanträden hålls när det behövs. Styrelsen ska alltid sammankallas om en styrelseledamot eller den verkställande direktören begär det.

Paragrafen överensstämmer med 6 kap. 8 § andra stycket första och andra meningarna i den nuvarande föreningslagen.

8 kap. 17 §
Den verkställande direktören har rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om styrelsen inte i ett särskilt fall bestämmer något annat.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 8 § andra stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen.

8 kap. 18 §
Om en styrelseledamot inte kan närvara vid ett sammanträde och det finns en suppleant som ska delta i hans eller hennes ställe, ska denne ges tillfälle till det.

En sådan suppleant för arbetstagarledamot som har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda ska alltid få underlag och ges tillfälle att delta i behandlingen av styrelsens ärenden på samma sätt som en styrelseledamot.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 9 § första stycket tredje och fjärde meningarna i den nuvarande föreningslagen.

Styrelsens beslutförhet

8 kap. 19 §
Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som har bestämts i stadgarna är närvarande. Vid bedömningen av om styrelsen är beslutför ska styrelseledamöter som är jäviga enligt 21 § anses som inte närvarande.

Beslut får inte fattas i ett ärende, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har

1. fått tillfälle att delta i ärendets behandling, och

2. fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet.

Paragrafen motsvarar i allt väsentligt 6 kap. 9 § första stycket första och andra meningarna i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i första stycket andra meningen om att jäviga styrelseledamöter ska anses som inte närvarande är dock ny, men en motsvarande bestämmelse finns i 8 kap. 21 § aktiebolagslagen.

Majoritetskrav vid styrelsebeslut

8 kap. 20 §
Som styrelsens beslut gäller den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för vid sammanträdet. Om det i stadgarna har bestämts särskild röstmajoritet, gäller dock detta. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Är styrelsen inte fulltalig, ska de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte annat har bestämts i stadgarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Jäv för styrelseledamot

8 kap. 21 §
En styrelseledamot får inte handlägga en fråga om

1. avtal mellan styrelseledamoten och föreningen,

2. avtal mellan föreningen och tredje man, om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot föreningens, eller

3. avtal mellan föreningen och en juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.

Bestämmelsen i första stycket 3 gäller inte om föreningens motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Med avtal som avses i första stycket jämställs rättegång eller annan talan.

Paragrafen motsvarar i allt väsentligt 6 kap. 10 § i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i *första stycket* 3 om s.k. ställföreträdarjäv är dock ny men motsvarar vad som gäller enligt 8 kap. 23 § aktiebolagslagen. Bestämmelsen innebär att styrelseledamoten inte får delta i handläggningen av ett avtal med en annan juridisk person där han eller hon själv är styrelseledamot, verkställande direktör eller särskild firmatecknare. Den får även anses tillämplig när styrelseledamoten äger företräda föreningens motpart på grund av fullmakt. Undantagen från bestämmelsen i *andra stycket* är desamma som i aktiebolagslagen. Frågan har behandlats i avsnitt 10.3.7.

Arvode och annan ersättning till styrelseledamot

8 kap. 22 §
Föreningsstämman ska besluta om arvode och annan ersättning för styrelseuppdrag till var och en av styrelseledamöterna.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den princip som den ger uttryck för torde dock redan i dag vara allmänt tillämpad. En likadan bestämmelse finns i 8 kap. 23 a § aktiebolagslagen.

Beslut ska fattas om ersättning till var och en av styrelseledamöterna. Stämman kan alltså inte nöja sig med att besluta om en klumpsumma. Detta innebär inte att arvodet behöver avse enskilda namngivna personer. Beslutet kan i stället, om stämman anser det vara lämpligt, ta sikte på vissa *funktioner* inom styrelsen. Det finns därmed inte något hinder mot att stämman bestämmer arvodet innan den väljer styrelseledamöter. Stämman kan också bestämma att t.ex. en ledamot med särskild kompetens ska ha högre ersättning än övriga ledamöter. Det finns inte heller något som hindrar att stämman beslutar att arvodet ska vara rörligt, t.ex. en viss ersättning per timme eller per sammanträde. Beslutet måste emellertid vara sådant att det tydligt framgår hur arvodet ska räknas ut.

Paragrafen behandlar endast ersättning för ”styrelseuppdrag”. Det kan förekomma att en styrelseledamot utför arbete för föreningens räkning vid sidan av styrelsearbetet. Arvoden och ersättningar för sådant arbete, ofta benämnda konsultarvode, behöver inte beslutas av stämman. Däremot ska den typen av arvoden och ersättningar redovisas i årsredovisningen (se 5 kap. 20 § årsredovisningslagen).

Styrelseprotokoll

8 kap. 23 §
Vid styrelsens sammanträden ska det föras protokoll. I protokollet ska de beslut som styrelsen har fattat antecknas.

Protokollet ska undertecknas av den som har varit protokollförare. Det ska justeras av ordföranden, om denne inte har fört protokollet, och av ytterligare en ledamot som styrelsen har utsett.

Styrelseledamöterna och den verkställande direktören har rätt att få en avvikande mening antecknad till protokollet.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 6 kap. 8 § tredje stycket första och andra meningarna i den nuvarande föreningslagen. I förslaget markeras att styrelseprotokollet ska vara ett beslutsprotokoll. Det behöver alltså inte innehålla annat än de beslut som har fattats vid styrelsesammanträdet (jfr 8 kap. 24 § aktiebolagslagen).

8 kap. 24 §
Styrelsens protokoll ska föras i nummerföljd och förvaras på ett betryggande sätt.

Paragrafen överensstämmer med 6 kap. 8 § tredje stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen.

Verkställande direktör

8 kap. 25 §
Styrelsen får utse en verkställande direktör att fullgöra de uppgifter som anges i 27 §.

Enligt 6 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen måste det i en ekonomisk förening, där medelantalet anställda under de senaste två räkenskapsåren har överstigit 200, finnas en verkställande direktör. Enligt samma paragraf kan det i föreningens stadgar föreskrivas att styrelsen även i andra fall ska utse en verkställande direktör.

Förslaget innebär att det inte för något slag av ekonomisk förening uppställs något krav på att det ska finnas en verkställande direktör. En verkställande direktör får emellertid alltid utses. Frågan kan regleras i stadgarna. Har det i stadgarna bestämts att det ska finnas en verkställande direktör, måste styrelsen givetvis utse en sådan. Styrelsen kan emellertid utse en verkställande direktör även

om stadgarna saknar bestämmelser om detta. Frågan har behandlats i avsnitt 10.3.6.

Vice verkställande direktör

8 kap. 26 §
Om föreningen har en verkställande direktör, får styrelsen utse en eller flera vice verkställande direktörer.

Bestämmelserna i denna lag om den verkställande direktören ska i tillämpliga delar gälla även en vice verkställande direktör.

Om styrelsen har utsett flera vice verkställande direktörer, ska den meddela skriftliga instruktioner om i vilken inbördes ordning dessa ska träda in i den verkställande direktörens ställe.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om vice verkställande direktör, har viss motsvarighet i 6 kap. 3 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Enligt *första stycket* får styrelsen utse en eller flera vice verkställande direktörer. Finns det bestämmelser om att vice verkställande direktör ska utses i stadgarna, ska dessa givetvis följas. Styrelsen kan emellertid utse vice verkställande direktörer även om stadgarna inte reglerar frågan.

Enligt *andra stycket* gäller lagens bestämmelser om verkställande direktör även vice verkställande direktör. Det innebär bl.a. att den som enligt 8 kap. 28 och 29 §§ inte kan utses till verkställande direktör inte heller kan utses till vice verkställande direktör.

En vice verkställande direktör är endast suppleant för den verkställande direktören. Det är först när den verkställande direktören får förfall som den vice verkställande direktören får några befogenheter.

Har styrelsen utsett flera vice verkställande direktörer måste den, enligt *tredje stycket*, meddela skriftliga instruktioner om i vilken inbördes ordning dessa ska träda in i den verkställande direktörens ställning. Det är inte möjligt att vid den verkställande direktörens förfall fördela hans eller hennes uppgifter på flera vice verkställande direktörer.

Den verkställande direktörens uppgifter

8 kap. 27 §
Den verkställande direktören ska sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar.

Den verkställande direktören får dessutom utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av föreningens verksamhet är av ovanligt slag eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för föreningens verksamhet. I sådana fall ska styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Den verkställande direktören ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att föreningens bokföring ska fullgöras i överensstämmelse med lag och för att medelsförvaltningen ska skötas på ett betryggande sätt.

Paragrafen motsvarar – utan några ändringar i sak – 6 kap. 6 § första stycket andra–fjärde meningarna och andra stycket andra meningen i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 108).

Hinder att vara verkställande direktör

8 kap. 28 §
Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara verkställande direktör. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Paragrafen överensstämmer i sak med bestämmelser som i dag finns i 6 kap. 4 § i den nuvarande föreningslagen.

I den motsvarande paragrafen i den nuvarande föreningslagen finns också en bestämmelse om att den verkställande direktören måste vara bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. På skäl som utredningen har redovisat i SOU 2009:37 har någon motsvarande bestämmelse inte tagits in i förslaget.

8 kap. 29 §
Till verkställande direktör får inte utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på den verkställande direktören.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, överensstämmer med 8 kap. 32 § aktiebolagslagen. Jfr kommentaren till 8 kap. 10 §.

Verkställande direktörs mandattid

8 kap. 30 §
Ett beslut att utse en verkställande direktör i föreningen samt beslut om den verkställande direktörens avgång eller entledigande har verkan från den tidpunkt då anmälan om registrering kom in till Bolagsverket eller från den senare tidpunkt som har angetts i beslutet.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller bestämmelser om när ett beslut att utse en verkställande direktör respektive ett beslut om den verkställande direktörens avgång eller entledigande får verkan. Jfr den motsvarande bestämmelsen om verkan av ändringar i styrelsens sammansättning i 8 kap. 11 § andra stycket samt den överensstämmande bestämmelsen om mandattiden för verkställande direktör i aktiebolag (se 8 kap. 33 § aktiebolagslagen).

Jäv för den verkställande direktören

8 kap. 31 §
Den verkställande direktören får inte handlägga en fråga om
1. avtal mellan den verkställande direktören och föreningen,
2. avtal mellan föreningen och tredje man, om den verkställande direktören i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot föreningens, eller
3. avtal mellan föreningen och en juridisk person som den verkställande direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.
Bestämmelsen i första stycket 3 gäller inte om föreningens motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.
Med sådana avtal som avses i första stycket jämställs rättegång eller annan talan.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med de bestämmelser som finns i 6 kap. 10 § i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen om s.k. ställföreträdarjäv i *första stycket* 3 är dock ny men överensstämmer med vad som gäller enligt 8 kap. 34 § aktiebolagslagen (jfr även 8 kap. 21 § i förslaget). Frågan om ställföreträdarjäv har behandlats i avsnitt 10.3.7.

Styrelsen som föreningens ställföreträdare

8 kap. 32 §
Styrelsen företräder föreningen och tecknar dess firma. Handlingar som enligt denna lag ska undertecknas av styrelsen ska skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Bestämmelserna i paragrafen överensstämmer i sak med de bestämmelser som finns i 6 kap. 11 § första stycket och 9 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen.

Den verkställande direktören som föreningens ställföreträdare

8 kap. 33 §
Den verkställande direktören får alltid företräda föreningen och teckna dess firma beträffande uppgifter som han eller hon ska sköta enligt 27 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 12 § i den nuvarande föreningslagen.

Särskild firmatecknare

8 kap. 34 §
Styrelsen får bemyndiga en styrelseledamot, den verkställande direktören eller någon annan att företräda föreningen och teckna dess firma (särskild firmatecknare). Bestämmelserna i 28, 29 och 31 §§ ska tillämpas på en firmatecknare som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör.

Styrelsen får när som helst återkalla ett bemyndigande som avses i första stycket.

I stadgarna får det bestämmas att styrelsen inte får lämna ett sådant bemyndigande som avses i första stycket eller att ett sådant bemyndigande får lämnas endast på vissa villkor.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 6 kap. 11 § andra stycket första och tredje meningarna och tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. I paragrafens *tredje stycke* klargörs – efter förebild från den motsvarande bestämmelsen i 8 kap. 37 § aktiebolagslagen – att det i stadgarna kan tas in såväl förbud mot att lämna bemyndiganden att teckna firma som bestämmelser om att bemyndigande kan lämnas endast på vissa villkor.

Enligt gällande rätt måste minst en särskild firmatecknare vara bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. På skäl

som utredningen har redovisat i SOU 2009:37 har någon motsvarande bestämmelse inte tagits in i förslaget.

8 kap. 35 §
Ett bemyndigande som avses i 34 § eller en återkallelse av ett sådant bemyndigande har verkan från den tidpunkt då anmälan om bemyndigandet eller återkallelsen kom in till Bolagsverket eller från den senare tidpunkt som har angetts i bemyndigandet eller beslutet om återkallelse.

Av paragrafen framgår att ett bemyndigande som firmatecknare eller en återkallelse av ett sådant bemyndigande får verkan först när anmälan om bemyndigandet eller återkallelsen kommer in till Bolagsverket. Detta överensstämmer med vad som föreslås gälla i fråga om val eller entledigande av styrelseledamot (se 8 kap. 11 § andra stycket) och vad som redan gäller enligt aktiebolagslagen (se 8 kap. 38 § den lagen).

Inskränkningar i firmateckningsrätt

8 kap. 36 §
Styrelsen får besluta att rätten att företräda föreningen och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Någon annan inskränkning i en firmatecknares rätt att teckna föreningens firma får inte registreras.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 11 § andra stycket fjärde meningen i den nuvarande föreningslagen.

Särskild delgivningsmottagare

8 kap. 37 §
Om föreningen inte har någon behörig ställföreträdare som är bosatt i Sverige, ska styrelsen bemyndiga en person som är bosatt här att på föreningens vägnar ta emot delgivning (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 11 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Generella inskränkningar i ställföreträdares kompetens

8 kap. 38 §
Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningen får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller någon annan medlem.

En ställföreträdare för föreningen får inte heller följa en anvisning av föreningsstämman eller något annat föreningsorgan, om anvisningen inte gäller därför att den strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller stadgarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 13 § i den nuvarande föreningslagen.

Kompetensöverskridande

8 kap. 39 §
Om styrelsen eller en särskild firmatecknare har företagit en rättshandling för föreningen och då har handlat i strid med bestämmelserna i denna lag om föreningsorganens behörighet, gäller rättshandlingen inte mot föreningen. Detsamma är fallet om en verkställande direktör när en rättshandling företogs överskred sin behörighet enligt 27 § och föreningen visar att motparten insåg eller bort inse behörighetsöverskridandet.

En rättshandling gäller inte heller mot föreningen om styrelsen, den verkställande direktören eller en särskild firmatecknare har överskridit sin befogenhet och föreningen visar att motparten insåg eller bort inse befogenhetsöverskridandet. Detta gäller dock inte när styrelsen eller den verkställande direktören har överträtt

1. en bestämmelse i stadgarna, eller

2. en bestämmelse som har meddelats av ett annat föreningsorgan.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 14 § i den nuvarande föreningslagen. Den har emellertid anpassats till den motsvarande paragrafen i aktiebolagslagen (se 8 kap. 42 § i den lagen). Detta har också inneburit vissa sakliga ändringar.

I paragrafen regleras vad som gäller när någon av föreningens företrädare har överskridit sin ”behörighet” respektive ”befogenhet”. Med behörighet avses den beslutskompetens eller rätt att företräda föreningen som lagen ger ett föreningsorgan, dvs. vad organet *kan* göra med bindande verkan. Med befogenhet avses vad organet *får* göra, sedan hänsyn tagits såväl till de uppdrag och inskränkande föreskrifter som överordnade föreningsorgan har lämnat som till de

s.k. legala befogenhetsinskränkningar som lagen innehåller (t.ex. generalklausulen i 8 kap. 38 §).

I *första stycket* fastslås först att, om styrelsen eller en särskild firmatecknare har företagit en rättshandling och därvid har gått utanför den behörighet som lagen ger styrelsen respektive firmatecknaren, så gäller rättshandlingen inte mot föreningen. Detta torde överensstämma med gällande rätt men har hittills inte kommit till klart uttryck i föreningslagen. I andra meningen behandlas det fallet att den verkställande direktören har överskridit sin behörighet enligt 8 kap. 27 §. Om en verkställande direktör företar en rättshandling med överskridande av sin behörighet, blir föreningen bli bunden av rättshandlingen, dock inte om den visar att motparten insåg eller bort inse behörighetsöverskridandet. Detta överensstämmer helt med gällande rätt.

I *andra stycket* regleras befogenhetsöverskridanden. Vid befogenhetsöverskridanden är huvudregeln att rättshandlingen inte gäller mot föreningen, om föreningen visar att motparten insåg eller bort inse att det var fråga om ett befogenhetsöverskridande. Huvudregeln – som är tillämplig när ställföreträdaren har överträtt legala befogenhetsinskränkningar såsom lagens jävsbestämmelser och generalklausulen i 8 kap. 38 § första stycket – överensstämmer med gällande rätt. Andra meningen innehåller två praktiskt betydelsefulla undantag från huvudregeln. Undantagen är nya men överensstämmer med vad som sedan år 1995 gäller för aktiebolag. Det första undantaget är när styrelsen eller den verkställande direktören har överträtt en bestämmelse i stadgarna, det andra när styrelsen eller den verkställande direktören har överträtt en bestämmelse som har meddelats av ett annat föreningsorgan. I båda fallen gäller rättshandlingen mot föreningen även om föreningen lyckas visa att motparten var i ond tro om befogenhetsöverskridandet. Undantagsreglerna är exempelvis tillämpliga om styrelsen har sålt en fastighet trots att den enligt stadgarna inte får sälja fast egendom utan stämmans medgivande eller trots att stämman har gett styrelsen anvisning om att fastigheten inte får säljas. Föreningen kan då inte på associationsrättslig grund göra gällande att försäljningen inte gäller mot föreningen (en annan sak är om föreningen eventuellt kan angripa försäljningen med stöd av avtalslagens ogiltighetsregler).

Registrering

8 kap. 40 §
Föreningen ska för registrering i föreningsregistret anmäla
1. föreningens postadress,
2. vem som har utsetts till styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör och särskild delgivningsmottagare,
3. av vilka och hur föreningens firma tecknas.
Anmälan ska innehålla uppgift om postadress för de personer som anges i första stycket 2 och 3. Om postadressen avviker från personernas hemvist, ska även hemvistet anges. Anmälan ska vidare innehålla uppgift om de angivna personernas personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum. Om en styrelseledamot eller en styrelsesuppleant har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda eller lagen (2008:9) om arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner, ska detta anges.
Föreningen får för registrering även anmäla vem som har utsetts till styrelseordförande.
Även den som anmälan gäller har rätt att göra anmälan enligt första stycket. Den som har utsetts till en sådan befattning som avses i första stycket 2 har även rätt att anmäla företrädarens avgång.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 6 kap. 15 § första och tredje styckena i den nuvarande föreningslagen. Den har emellertid getts en ny redaktionell utformning efter förebild av den motsvarande bestämmelsen i 8 kap. 43 § aktiebolagslagen. En skillnad i förhållande till aktiebolagslagen är att paragrafen inte uppställer något krav på att styrelseordföranden anmäls för registrering. Värdet av en sådan bestämmelse har inte ansetts stå i proportion till den administrativa börda som den skulle innebära. I stället har det i *tredje stycket* tagits in en bestämmelse om att föreningen *får* anmäla vem som har utsetts till styrelseordförande. Om så sker, blir föreningen – enligt 8 kap. 41 § – skyldig att därefter anmäla ändringar på styrelseordförandeposten.

8 kap. 41 §
Anmälan enligt 40 § ska göras första gången när föreningen enligt 3 kap. 3 § anmäls för registrering och därefter genast när ett förhållande som har anmälts eller ska anmälas för registrering har ändrats.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 15 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen. Den har utformats efter förebild av 8 kap. 44 § aktiebolagslagen.

Anmälan om aktieinnehav

8 kap. 42 §
När styrelseledamöter och den verkställande direktören tillträder sina uppdrag, ska de till föreningens styrelse anmäla förekommande innehav av aktier i bolag inom samma koncern som föreningen. Förändringar i aktieinnehaven ska anmälas inom en månad. Anmälda uppgifter ska utan dröjsmål föras in i en särskild förteckning. För förteckningen gäller bestämmelserna i 6 kap. 2, 5, 6 och 7 §§.

Första stycket gäller inte, om anmälningsskyldighet föreligger enligt lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för innehav av vissa finansiella instrument.

Paragrafen motsvarar närmast 6 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen. Enligt den bestämmelsen ska tillträdande styrelseledamöter och verkställande direktör ”för införing i aktiebok” anmäla sina innehav av aktier i aktiebolag inom samma koncern som föreningen. Bestämmelsen syftar bl.a. till att allmänheten ska få insyn i företagsledningens aktieinnehav i koncernen. Uppgifterna om aktieinnehav i exempelvis ett dotterbolag blir offentligt tillgängliga genom att de kommer till synes i aktieboken för detta bolag (se, beträffande den bestämmelse i 1975 års aktiebolagslag som har utgjort förebild för bestämmelsen i den nuvarande föreningslagen, prop. 1975:103 s. 373 och SOU 1971:15 s. 207, även Rodhe i SvJT 1977 s. 556). Bestämmelsen har i förslaget utformats på ett annat sätt som har bedömts tillgodose det aktuella informationsbehovet bättre. Enligt förslaget ska uppgifter om aktieinnehav inte tas in i aktiebok utan föras in i en av föreningen förd förteckning. I fråga om denna förteckning gäller några av förslagets bestämmelser rörande medlemsförteckningen, nämligen bestämmelserna i 6 kap. 2 § om förteckningens form, bestämmelserna i 6 kap. 5 § om förteckningens offentlighet, bestämmelserna i 6 kap. 6 § om arkivering och bestämmelserna i 6 kap. 7 § om personuppgiftsansvar.

Andra stycket överensstämmer med 6 kap. 5 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Särskilda bestämmelser för ekonomiska föreningar med värdepapper som är upptagna till handel

Hinder för tidigare revisor att vara befattningshavare i föreningen

8 kap. 43 §
I en ekonomisk förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad gäller följande.

Den som har varit revisor i föreningen eller huvudansvarig för revisionen enligt 17 § revisorslagen (2001:883) får inte vara styrelseledamot, verkställande direktör eller ledande befattningshavare av annat slag i föreningen, om det inte har gått minst två år sedan han eller hon lämnade revisionsuppdraget.

Bestämmelserna i andra stycket gäller även den som har varit huvudansvarig för revisionen enligt 17 § revisorslagen (2001:883).

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 4 a § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:135 s. 157, 158 och 167).

Revisionsutskott

8 kap. 44 §
I en ekonomisk förening, vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad, gäller följande.

Styrelsen ska ha ett revisionsutskott. Utskottets ledamöter får inte vara anställda av föreningen. Minst en ledamot ska vara oberoende och ha redovisnings- eller revisionskompetens. Föreningen får dock besluta att styrelsen inte ska ha något revisionsutskott, förutsatt att styrelsen

1. fullgör de uppgifter som anges i denna paragraf, och

2. uppfyller det krav som anges i tredje meningen.

Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt,

1. övervaka föreningens finansiella rapportering, med avseende på den finansiella rapporteringen övervaka effektiviteten i föreningens interna kontroll, internrevision och riskhantering,

2. hålla sig informerat om revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen,

3. granska och övervaka revisorns opartiskhet och självständighet och i det sammanhanget särskilt uppmärksamma om revisorn tillhandahåller föreningen andra tjänster än revisionstjänster, och

4. biträda vid upprättandet av förslag till föreningsstämmans beslut om revisorsval.

Paragrafen överensstämmer i sak med 6 kap. 7 och 7 a §§ i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:135 s. 155–157 och 164).

9 kap. Revision

Skyldighet att ha revisor med hänsyn till föreningens storlek

9 kap. 1 §
En ekonomisk förening ska ha minst en revisor, om föreningen uppfyller minst två av följande tre villkor:

1. medelantalet anställda i föreningen har under de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,

2. föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 25 miljoner kronor,

3. föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50 miljoner kronor.

En ekonomisk förening ska också ha minst en revisor, om föreningen är moderförening i en koncern och koncernen uppfyller minst två av villkoren i första stycket. Därvid ska fordringar och skulder mellan koncernföretag, liksom internvinster, elimineras. Detsamma gäller för intäkter och kostnader som hänför sig till transaktioner mellan koncernföretag liksom förändring av internvinst.

En förening som vid utgången av ett räkenskapsår har en revisor registrerad i föreningsregistret ska alltid ha en revisor som lämnar en revisionsberättelse för det räkenskapsåret.

Förslaget innebär att endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan vara revisor i en ekonomisk förening (se 9 kap. 15 §). Med ”revision” avses därför, i förslaget, enbart sådan granskning som en sådan revisor utför. Liksom hittills kan föreningen även utse personer som inte är auktoriserade eller godkända revisorer att granska föreningens förhållanden. Efter förebild av regleringen i aktiebolagslagen benämns emellertid sådana granskare inte ”revisorer” utan ”lekmannarevisorer”. Den granskning som lekmannarevisorer ska utföra regleras i 10 kap. och benämns i förslaget ”allmän granskning”. I vilken utsträckning sådan ”allmän granskning” ska förekomma regleras i 10 kap.

I denna paragraf regleras när en ekonomisk förening *måste* ha en revisor (och därmed också när den *måste* vara föremål för revision). När så är fallet bestäms av ett gränsvärde, som i sin tur består av tre delvärden. Gränsvärdet överensstämmer med det gränsvärde som intill utgången av oktober 2010 avgjorde när en ekonomisk förening måste ha en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen (se prop. 2005/06:116 s. 115 f.). Om en förening överskrider minst två av de tre delvärdena, ska föreningen alltid ha en revisor (se *första stycket*). Om föreningen är moderförening i en koncern, ska gränsvärdet även tillämpas på koncern-

nivå; moderföreningen är då skyldig att ha en revisor, om koncernen överskrider minst två av de tre delvärdena (se andra stycket).

De föreningar som omfattas av paragrafen måste utse *minst* en revisor. Föreningen kan alltså välja att ha flera revisorer. Bestämmelser om detta kan tas in i stadgarna. En sådan stadgebestämmelse kan ange ett bestämt antal revisorer. Men den kan också ange ett visst spann, t.ex. ”mellan två och fyra revisorer”. Inom detta spann kan sedan stämman utse det antal revisorer som den anser vara lämpligt. Innehåller stadgarna inte några bestämmelser om att det ska finnas två eller flera revisorer, kan föreningsstämman ändå utse två eller flera revisorer.

Såsom bestämmelserna i första och andra styckena är utformade kan skyldigheten att ha revisor växla från ett räkenskapsår till ett annat. Så kan t.ex. skyldigheten falla bort om antalet anställda i föreningen har minskat från en balansdag till nästa. Vidare kan en förening som under en viss tid frivilligt har valt att ha revisor enligt bestämmelserna i 9 kap. 2 och 3 §§ besluta att det inte längre ska finnas någon revisor i föreningen. Det har dock ansetts att om det finns en revisor i föreningen vid utgången av ett räkenskapsår bör det också finnas en revisor som granskar redovisning m.m. för det räkenskapsåret. Detta har föranlett bestämmelsen i *tredje stycket*, en bestämmelse som har en direkt motsvarighet i 9 kap. 1 § femte stycket aktiebolagslagen (jfr prop. 2009/10:204 s. 111 f.). Innebörden i bestämmelsen är att, om det vid utgången av ett visst räkenskapsår finns en viss revisor registrerad i föreningsregistret men denne avgår eller entledigas innan någon revisionsberättelse har färdigställts, så måste föreningen utse en ny revisor som kan upprätta en revisionsberättelse för det gångna räkenskapsåret. Detta gäller oavsett vad som har bestämts i föreningens stadgar angående revision.

I den mån en förening inte är skyldig att ha revisor enligt 9 kap. 1 § och inte heller tillämpar de bestämmelser om frivillig revision som finns i 9 kap. 2 och 3 §§ kommer föreningen inte att bli föremål för revisorsgranskning i lagens mening. En revisionsliknande granskning kan dock åstadkommas genom att det i föreningen utses en eller flera lekmannarevisorer att utföra allmän granskning enligt bestämmelserna i 10 kap. Utgångspunkten i lagen är rentav att en lekmannarevisor *ska* utses, om föreningen inte har någon revisor (se närmare kommentaren till 10 kap. 1 §).

Skyldighet att ha revisor enligt bestämmelser i stadgarna

9 kap. 2 §
I stadgarna får det bestämmas att föreningen ska ha en eller flera revisorer även i andra fall än de som avses i 1 §.

Av paragrafen framgår att en ekonomisk förening i sina stadgar kan bestämma att föreningen ska ha en eller flera revisorer, trots att den inte är skyldig att ha en revisor enligt bestämmelserna i 9 kap. 1 §. Med revisor avses här endast auktoriserad eller godkänd revisor (se 9 kap. 15 §). En sådan stadgebestämmelse får också till följd att föreningen ska vara föremål för revision enligt lagens bestämmelser.

Att en revisor kan utses även om föreningen inte är skyldig att ha en revisor enligt 9 kap. 1 § och även om stadgarna saknar bestämmelser om revisor framgår av 9 kap. 3 §.

Föreningsstämmans rätt och skyldighet att utse revisor även i andra fall

9 kap. 3 §
Föreningsstämman får utse en eller flera revisorer, även om föreningen inte är skyldig att ha någon revisor enligt 1 § eller enligt stadgarna.

Föreningsstämman ska utse minst en revisor, om

1. förslag om detta framställs på en föreningsstämma där frågan enligt kallelsen till stämman ska prövas, och

2. förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller av minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade.

I paragrafens *första stycke* har klargjorts att föreningsstämman kan utse en eller flera revisorer även om föreningen inte är skyldig att ha revisor enligt 9 kap. 1 § och även om stadgarna inte innehåller några bestämmelser om revisorer eller revision. Denna möjlighet har föreningsstämman även om det i stadgarna anges att föreningen *inte* ska ha några revisorer. – Med begreppet ”revisor” avses i paragrafen endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor (se 9 kap. 15 §).

Enligt paragrafens *andra stycke* är föreningsstämman *skyldig* att utse minst en revisor, om ett förslag om detta stöds av en medlemsminoritet av viss storlek. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 11.2.2.

En revisor måste sålunda utses, om ett förslag om utseende av revisor tas upp i kallelsen till en föreningsstämma och förslaget vid

stämman biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade i föreningen *eller* av minst en tredjedel av de röstberättigade på stämman. I praktiken innebär detta att en minoritet av denna storlek har möjlighet att framtvinga revision av föreningen. Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, vilket givetvis beror på att det enligt den lagen ska finnas revisorer i samtliga ekonomiska föreningar. Den överensstämmer emellertid nära med bestämmelsen i 8 kap. 5 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen, där det sägs att till revisor ska utses en auktoriserad eller godkänd revisor, om minst en tiondel av de röstberättigade begär detta. I stora föreningar kan det vara svårt att nå upp till detta krav på en tiondel av samtliga röstberättigade. Den nya bestämmelsen har därför utformats så att revisor ska utses även om en tredjedel av samtliga röstberättigade på stämman biträder förslaget. Därmed kommer majoritetskraven för detta slag av beslut att överensstämma med vad som redan enligt den nuvarande föreningslagen gäller för beslut om utseende av minoritetsrevisor (jfr 8 kap. 2 § första stycket i den lagen samt 9 kap. 11 § i förslaget).

Förslaget måste framställas på en föreningsstämma där frågan om utseende av revisor ska behandlas. Vägrar styrelsen att självmant sätta upp ärendet på dagordningen till nästkommande föreningsstämma, kan minoriteten genom utnyttjande av sin initiativrätt enligt 7 kap. 14 § få frågan uppförd på dagordningen. Det är också möjligt för en medlemsminoritet att med stöd av 7 kap. 11 § andra stycket få till stånd en extrastämma för utseende av revisor. Förslaget måste vid den aktuella stämman biträdas *antingen* av minst en tiondel av ”samtliga röstberättigade”, dvs. av minst en tiondel av såväl närvarande som icke närvarande medlemmar, eller av minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade. I den mån medlemmar har olika rösträtt ska detta inte beaktas.

Vinner förslaget om att utse revisor tillräckligt stöd, är det i första hand stämman som ska utse revisor. Vem som utses avgörs enligt de bestämmelser som gäller om val på föreningsstämma (se 7 kap. 33 §) och minoriteten kan alltså inte påfordra att dess kandidat utses. Om stämman inte utser någon behörig revisor, trots att en tillräckligt stor andel av de röstberättigade begär det, kan emellertid minoriteten vända sig till Bolagsverket. Det blir då Bolagsverket som utser revisor (se 9 kap. 29 §).

Utredningen har övervägt om en innehavare av förlagsandelar bör ha en liknande rätt att kräva att det utses en revisor. Utred-

ningen lämnar dock inte något förslag om detta. Frågan har behandlats i avsnitt 11.2.2.

Revisorssuppleanter

9 kap. 4 §
För en revisor får det utses en eller flera suppleanter.

Bestämmelserna i denna lag om revisor gäller i tillämpliga delar även suppleant.

Paragrafen motsvarar i sak bestämmelserna i 8 kap. 1 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Revisorns uppgifter

9 kap. 5 §
Revisorn ska granska den ekonomiska föreningens årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god revisionssed kräver.

Om föreningen är moderförening, ska revisorn även granska koncernredovisningen, om en sådan har upprättats, samt koncernföretagens inbördes förhållanden.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 10 § första och andra styckena i den nuvarande föreningslagen men har anpassats till den utformning som motsvarande bestämmelser numera har i aktiebolagslagen.

9 kap. 6 §
Revisorn ska följa föreningsstämmans anvisningar, om de inte strider mot lag, stadgarna eller god revisionssed.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 10 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen men har utformats efter mönster av den motsvarande bestämmelsen i 9 kap. 4 § aktiebolagslagen.

9 kap. 7 §
Revisorn ska efter varje räkenskapsår lämna en revisionsberättelse till föreningsstämman. Bestämmelser om berättelsens innehåll och den tidpunkt då den ska lämnas till föreningens styrelse finns i 32–40 §§.

Om föreningen är en moderförening som är skyldig att upprätta koncernredovisning, ska revisorn även lämna en koncernrevisionsberättelse enligt 42 §.

Paragrafen – som har 9 kap. 5 § aktiebolagslagen som förebild – innehåller allmänna bestämmelser om revisorns skyldighet att avlämna en revisionsberättelse för föreningen och, i förekommande fall, en koncernrevisionsberättelse. Närmare bestämmelser om vad dessa revisionsberättelser ska innehålla finns i 9 kap. 32–40 och 42 §§.

9 kap. 8 §
I samband med revisionen ska revisorn till styrelsen och den verkställande direktören framföra de erinringar och de påpekanden som följer av god revisionssed. Bestämmelser om erinringar finns i 43 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Motsvarande bestämmelser finns dock i 9 kap. 6 § aktiebolagslagen.

Av god revisionssed, dvs. de normer som gäller för utförande av revision, följer att en revisor kan vara skyldig att framföra synpunkter på vad han eller hon har iakttagit vid revisionen även om iakttagelserna inte är av det allvarliga slag att de bör föranleda anmärkningar i revisionsberättelsen. Såsom framgår av den här paragrafen kan sådana synpunkter framföras som erinringar eller som påpekanden. Erinringar – som ska framställas skriftligen (se 9 kap. 43§) – bör användas för att lämna synpunkter på förhållandevis allvarliga omständigheter som gäller föreningens internkontroll, redovisning och förvaltning. Påpekanden – som kan vara såväl skriftliga som muntliga – kan användas för att lämna synpunkter på förhållanden som är av mindre allvarligt slag.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

9 kap. 9 §
Styrelsen och den verkställande direktören ska ge revisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning som revisorn anser är nödvändig. De ska lämna de upplysningar och den hjälp som revisorn begär.

Samma skyldigheter har styrelsen, den verkställande direktören och revisorn i ett dotterföretag gentemot en revisor i moderföreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 11 § i den nuvarande föreningslagen.

Hur en revisor utses

9 kap. 10 §
En revisor väljs av föreningsstämman, om det inte har bestämts i stadgarna att revisor ska utses på annat sätt.

I 11, 12, 29 och 30 §§ finns bestämmelser om att Bolagsverket i vissa fall ska utse en revisor.

Enligt paragrafens *första stycke* väljs en revisor av föreningsstämman, om det inte i stadgarna har bestämts att revisor ska utses på annat sätt. Detta överensstämmer i sak med 8 kap. 1 § första stycket andra meningen i den nuvarande föreningslagen. Det har inte ansetts finnas skäl att – såsom i aktiebolagslagen – föreskriva att minst en revisor ska utses av stämman. Lagen ger alltså utrymme för att i stadgarna bestämma att föreningens samtliga revisorer ska utses av ett utomstående organ, t.ex. en centralorganisation eller en kommun.

I vissa fall kan revisor utses av Bolagsverket. I 9 kap. 11 och 12 §§ finns sålunda bestämmelser om att Bolagsverket i vissa fall ska utse kompletterande revisorer, s.k. *minoritetsrevisor*er respektive *medrevisorer*. Bolagsverket är också, enligt 9 kap. 29 och 30 §§, skyldigt att utse revisor i vissa fall där föreningen saknar sådan behörig revisor som föreningen enligt lag eller stadgar ska ha. I *andra stycket* har tagits in en påminnelse om dessa bestämmelser.

Minoritetsrevisor

9 kap. 11 §
Om föreningen har en eller flera revisorer, kan en medlem föreslå att en revisor som utses av Bolagsverket ska delta i revisionen tillsammans med övriga revisorer.

Förslaget ska framställas på en föreningsstämma där revisorsval ska ske eller förslaget enligt kallelsen till föreningsstämman ska behandlas. Om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller av minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade och någon medlem ansöker om det hos Bolagsverket, ska verket utse en revisor.

Bolagsverket ska ge föreningens styrelse tillfälle att yttra sig, innan den utser revisor.

Beslutet att utse revisor ska avse tiden till och med nästa årsstämma.

Paragrafen, som överensstämmer nära med 8 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen, ger en medlemsminoritet rätt att få en s.k. minoritetsrevisor (i den nuvarande föreningslagen benämnd medrevisor) utsedd. En minoritetsrevisor ska delta i revisionen tillsammans med

den eller de revisorer som har utsetts enligt 9 kap. 10 §. Hans eller hennes uppgifter skiljer sig inte från de uppgifter som den ordinarie revisorn har.

En grundläggande förutsättning för att bestämmelsen ska kunna tillämpas är att det finns en eller flera på vanligt sätt utsedda revisorer i föreningen. Om så inte är fallet, kan en medlemsminoritet enligt 9 kap. 3 § andra stycket begära att föreningsstämman utser en revisor. Om det trots detta inte väljs någon revisor, kan Bolagsverket utse en revisor enligt bestämmelserna i 9 kap. 29 §. Det blir emellertid då inte fråga om någon *minoritetsrevisor.*

Ytterligare förutsättningar för att minoritetsrevisor ska kunna utses anges i *andra stycket*. En sådan förutsättning är att det finns en tillräckligt stor medlemsgrupp bakom förslaget; *antingen* minst en tiondel av de röstberättigade i föreningen *eller* minst en tredjedel av de på stämma närvarande röstberättigade. Förslaget överensstämmer i denna del med den nuvarande föreningslagen.

Därutöver krävs att frågan har behandlats på en föreningsstämma. Genom stämmoförfarandet klargörs om den medlemsgrupp som står bakom förslaget är tillräckligt stor. Även i denna del överensstämmer förslaget med gällande rätt.

Om en tillräckligt stor medlemsgrupp står bakom förslaget, är styrelsen enligt gällande rätt skyldig att göra ansökan hos länsstyrelsen om att minoritetsrevisor utses. Om styrelsen inte gör detta inom en vecka, kan en medlem vända sig till länsstyrelsen i saken. Förslaget innebär – i överensstämmelse med vad utredningen har föreslagit redan i sitt delbetänkande SOU 2009:37 (se särskilt avsnitt 9 i det betänkandet) – att ansökan inte ska göras hos länsstyrelsen utan till Bolagsverket. Förslaget innebär också att en medlem kan ansöka om att minoritetsrevisor utses så snart föreningsstämman har behandlat frågan, dvs. medlemmen behöver inte avvakta att styrelsen agerar. I det sistnämnda avseendet överensstämmer förslaget med den motsvarande regleringen i aktiebolagslagen (se 9 kap. 9 § aktiebolagslagen).

Det är Bolagsverket som utser den person som ska vara minoritetsrevisor. På aktiebolagsrättens område anses dock sedan länge att den person som minoriteten föreslår ska förordnas, om han eller hon är lämplig och särskilda skäl inte talar mot det. Avsikten är att samma synsätt ska tillämpas vid utseende av minoritetsrevisor i ekonomiska föreningar. Bland annat för att styrelsen i den ekonomiska föreningen ska få möjlighet att framföra eventuella erinringar mot den föreslagna personen åligger det dock – såsom framgår av

tredje stycket – Bolagsverket att ge styrelsen tillfälle att yttra sig över ansökan.

Bestämmelsen i *fjärde stycket* om att uppdraget som minoritetsrevisor gäller till nästa årsstämma överensstämmer i sak med gällande rätt.

Medrevisor

9 kap. 12 §
Om föreningen har en eller flera revisorer, får innehavare av förlagsandelar som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet hos styrelsen i föreningen begära att en medrevisor utses. I så fall ska styrelsen inom två månader ansöka hos Bolagsverket om att en sådan revisor utses. Om styrelsen försummar detta, får ansökan göras av var och en som innehar en förlagsandel i föreningen.

Bolagsverket ska ge föreningens styrelse tillfälle att yttra sig, innan den utser revisor.

Beslutet att utse revisor ska avse tiden till och med nästa årsstämma.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen. Den avviker såtillvida från gällande rätt att beslut om medrevisor enligt förslaget ska fattas av Bolagsverket och inte, som i dag, av länsstyrelsen. Detta överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37. I lagtexten har också klargjorts att medrevisorns uppdrag alltid gäller fram till och med nästa årsstämma.

Det bör tilläggas att bestämmelserna i paragrafen blir tillämpliga endast om det redan finns en eller flera revisorer i föreningen. Om så inte är fallet, har förlagsandelsinnehavarna ingen möjlighet att tvinga fram en revision (om detta, se avsnitt 11.2.2). Däremot kan de – om de representerar en tiondel av det sammanlagda inbetalda insatskapitalet – begära särskild granskning (se 10 kap. 23 §)

Obehörighetsgrunder

9 kap. 13 §
Den som är i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara revisor.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 8 kap. 3 § första stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen. Liksom hittills

kan alltså den som är i konkurs, har fått näringsförbud eller har förvaltare inte vara revisor. Enligt den nuvarande föreningslagen kan inte heller den som är underårig vara revisor. Sistnämnda bestämmelse har ansetts sakna praktisk betydelse med hänsyn till att det enligt förslaget endast är den som är auktoriserad eller godkänd revisor som kan utses till revisor. Den har därför inte tagits med i förslaget.

Kompetenskrav

9 kap. 14 §
En revisor ska ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet fordras för att fullgöra uppdraget.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 3 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 149). Den torde i och för sig – i och med förslaget att endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan utses till revisor – i framtiden få mindre betydelse än tidigare. Den utgör emellertid en anvisning om att den som enbart har erfarenhet av verksamhet som är av visst slag eller av viss omfattning inte utan vidare kan vara revisor i en förening vars verksamhet är av helt annat slag och omfång.

9 kap. 15 §
Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan vara revisor.

Bestämmelser om auktoriserade och godkända revisorer finns i revisorslagen (2001:883).

Förslaget innebär att endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan utses till revisor i en ekonomisk förening. Motiven till detta har behandlats i avsnitt 11.2.1. Vill föreningen ha till stånd en revisionsliknande granskning genom någon eller några som inte är auktoriserade eller godkända revisorer, erbjuder 10 kap. i stället institutet *allmän granskning* genom *lekmannarevisor*.

9 kap. 16 §
Minst en revisor ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen, om föreningen uppfyller minst två av följande villkor:

1. medelantalet anställda i föreningen har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,

2. föreningens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor,

3. föreningens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.

Paragrafen överensstämmer med 8 kap. 5 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2009/10:103 s. 75 och 122). En likadan bestämmelse finns i 9 kap. 13 § aktiebolagslagen. Den reglerar, tillsammans med 17–19 §§, när föreningen måste ha en revisor av särskilt kvalificerat slag. Så är fallet när föreningen överskrider minst två av de i paragrafen angivna gränsvärdena.

I svensk rätt finns två slag av kvalificerade revisorer, auktoriserade och godkända revisorer. De godkända revisorerna kan i sin tur delas in i två kategorier, *godkända revisorer som har avlagt revisorsexamen* och *andra godkända revisorer* (se avsnitt 11.1.1). Bland revisorerna i de föreningar som omfattas av denna paragraf måste det finnas minst en revisor som är antingen auktoriserad revisor eller godkänd revisor med avlagd revisorsexamen. Det är inte tillräckligt med en godkänd revisor som inte har avlagt revisorsexamen.

9 kap. 17 §

Bestämmelserna i 16 § gäller även för moderföreningen i en koncern, om koncernen uppfyller mer än ett av följande villkor:

1. medelantalet anställda i koncernen har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,

2. koncernföretagens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor,

3. koncernföretagens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.

Vid tillämpningen av första stycket 2 och 3 ska fordringar och skulder mellan koncernföretag, liksom internvinster, elimineras. Detsamma gäller för intäkter och kostnader som hänför sig till transaktioner mellan koncernföretag, liksom förändring av internvinst.

Paragrafen överensstämmer med 8 kap. 5 § tredje och fjärde styckena i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 18 §

Om en ekonomisk förening enligt bestämmelserna i 16 § eller 17 § ska ha en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen, får Bolagsverket tillåta att det till revisor i föreningen utses en viss annan godkänd revisor. Bolagsverket får ge sådant tillstånd, om

1. den avsedda revisorn har varit revisor i föreningen under närmast föregående mandatperiod, och

2. det med hänsyn till revisorns kompetens och särskilda erfarenhet av föreningen framstår som olämpligt att utse en annan revisor.

Ett tillstånd som avses i första stycket gäller i högst fem år.

Paragrafen överensstämmer nära med 8 kap. 5 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen. I den nya lagtexten har dock preciserats vilken myndighet – Bolagsverket – som kan fatta beslut av det slag som avses i paragrafen. Det har också klargjorts under vilka förutsättningar ett sådant beslut kan fattas. Den frågan har behandlats i avsnitt 16.4.2.

9 kap. 19 §

I andra ekonomiska föreningar än de som avses i 16 och 17 §§ ska en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen utses till revisor, om minst en tiondel av samtliga röstberättigade begär det vid den föreningsstämma där revisorsval ska ske.

Paragrafen ger en medlemsminoritet rätt att kräva att den som utses till revisor enligt 9 kap. 1, 2 eller 3 §§ ska vara en särskilt kvalificerad revisor – dvs. antingen auktoriserad revisor eller godkänd med revisorsexamen – även när detta inte krävs enligt 9 kap. 16 eller 17 §. En motsvarande bestämmelse finns i 9 kap. 16 § aktiebolagslagen.

Jäv

9 kap. 20 §

Den kan inte vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i föreningen eller dess dotterföretag eller biträder vid föreningens bokföring eller medelsförvaltning eller föreningens kontroll däröver,

2. är anställd hos eller på annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till föreningen eller någon som avses i 1,

3. är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder föreningen vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningens kontroll däröver,

4. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses i 1,

5. är besvågrad med en person som avses i 1 i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

6. utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i föreningen, står i låneskuld till denna eller annat företag i samma koncern eller har en förpliktelse som föreningen eller ett sådant företag har ställt säkerhet för.

I fråga om ekonomiska föreningar som avses i 16 eller 17 § gäller, i stället för bestämmelsen i första stycket 3, att den inte får vara revisor som är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder föreningen vid bokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningens kontroll däröver.

Den som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor i en moderförening får inte heller vara revisor i dess dotterföretag.

Paragrafen överensstämmer med 8 kap. 7 § första – tredje styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 154 och 155 samt prop. 2005/06:97 s. 30 och 40).

9 kap. 21 §
En revisor får vid revisionen inte anlita någon som enligt 20 § inte är behörig att vara revisor. Om föreningen eller dess moderförening har anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen, får revisorn dock vid revisionen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

Paragrafen överensstämmer med 8 kap. 6 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Revisionsbolag

9 kap. 22 §
Till revisor får även ett registrerat revisionsbolag utses.

Bestämmelser om vem som får vara huvudansvarig för revisionen när ett revisionsbolag utses att vara revisor och om underrättelseskyldighet finns i 17 § revisorslagen (2001:883).

Följande bestämmelser i detta kapitel ska tillämpas på den huvudansvarige:
- 20 och 21 §§ om jäv,
- 44 § om närvaro vid föreningsstämma och
- 51 och 52 §§ om registrering.

Paragrafen motsvarar i sak 8 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen men har getts samma utformning som den motsvarande bestämmelsen i 9 kap. 19 § aktiebolagslagen.

Revisor i dotterföretag

9 kap. 23 §
Bland revisorerna i ett dotterföretag bör minst en också vara revisor i moderföreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 3 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Revisorns mandattid

9 kap. 24 §
Uppdraget som revisor gäller till slutet av den första årsstämma som hålls efter det räkenskapsår då revisorn utsågs.

I stadgarna får det bestämmas att uppdraget som revisor ska gälla för en längre tid än den som anges i första stycket. Uppdraget ska dock upphöra senast vid slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter det då revisorn utsågs.

I de fall som avses i 27 § får en ny revisor utses för den tid som återstår av den tidigare revisorns mandattid.

Enligt 8 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen gäller en revisors uppdrag för den tid som anges i stadgarna. I stadgarna måste alltså anges att uppdraget ska gälla tills vidare eller för viss, kortare eller längre, tid. Om uppdraget ska gälla för viss bestämd tid, ska uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie föreningsstämma vid vilken revisorsval ska ske.

Förslaget innebär att frågan om revisors uppdragstid inte behöver regleras i stadgarna. I stället anges i den här paragrafens *första stycke* en huvudregel som innebär att uppdraget gäller fram till slutet av den årsstämma som hålls efter det år då revisorn utsågs. Medlemmarna har dock – såsom framgår av *andra stycket* – möjlighet att i stadgarna ta in bestämmelser om att uppdragstiden ska vara längre än vad som följer av huvudregeln, dock inte längre än fyra år. Det är inte möjligt med stadgebestämmelser om att revisorns uppdrag ska gälla tills vidare. Motiven till den valda lösningen – som överensstämmer med 9 kap. 21 § aktiebolagslagen – har redovisats i avsnitt 11.2.3.

Om en revisor avgår eller entledigas i förtid och det inte finns någon suppleant som kan träda in i stället, ska en ny revisor utses (se 9 kap. 27 §). I så fall får – såsom framgår av *tredje stycket* – den nye revisorn utses för en tid som återstår av den avgångne revisorns mandattid.

Avgång i förtid

9 kap. 25 §
Ett uppdrag som revisor upphör i förtid, om
1. revisorn anmäler att uppdraget ska upphöra, eller
2. den som har utsett revisorn entledigar honom eller henne på saklig grund och anmäler att uppdraget ska upphöra.
Anmälan ska göras hos styrelsen. Om en revisor som inte är vald på föreningsstämma vill avgå, ska revisorn anmäla det också hos den som har utsett honom eller henne.

Paragrafen överensstämmer med 8 kap. 8 § andra och tredje styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 155 f. och prop. 2008/09:135 s. 105 f., 161 f. och 165).

9 kap. 26 §
En revisor vars uppdrag upphör i förtid ska genast anmäla detta till Bolagsverket för registrering i föreningsregistret och överlämna en kopia av anmälan till föreningens styrelse.
Revisorn ska i anmälan lämna en redogörelse för vad han eller hon har funnit vid den granskning som han eller hon har utfört under den del av löpande räkenskapsår som uppdraget har omfattat. För anmälan gäller vad som föreskrivs i 37 § andra stycket, 38 § 1–4 och 39 § om revisionsberättelse.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Den nuvarande bestämmelsen om att Bolagsverket ska skicka en avskrift av anmälan till Skatteverket har flyttats till förordningen om ekonomiska föreningar.

9 kap. 27 §
Om en revisors uppdrag upphör i förtid och det inte finns någon suppleant, ska styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor utses. Detsamma gäller om bestämmelserna i 13–19 §§ eller bestämmelser i stadgarna hindrar revisorn att vara revisor i föreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 8 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 28 §
Om en revisors uppdrag upphör i förtid, ska revisorn och den som har utsett revisorn underrätta Bolagsverket om skälet för detta.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 8 § sjunde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:135 s. 110, 162 och 165).

Bolagsverkets förordnande av revisor

9 kap. 29 §
Efter ansökan ska Bolagsverket utse en revisor när
1. föreningen saknar en revisor, trots att det enligt 1 § eller 3 § andra stycket ska finnas en sådan,
2. föreningen saknar en sådan revisor som ska finnas enligt 15, 16 eller 17 §,
3. revisorn är obehörig enligt 13 eller 20 § och det inte finns någon behörig revisorssuppleant, eller
4. en bestämmelse i stadgarna om att revisor ska finnas, om antalet revisorer eller om revisorns behörighet inte har följts.
En ansökan enligt första stycket kan göras av var och en.
Styrelsen är skyldig att göra ansökan enligt första stycket, om det inte snarast möjligt utses en ny revisor genom den som enligt 10 § har rätt att utse revisor.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 8 kap. 9 § första och andra styckena i den nuvarande föreningslagen. En nyhet är att uppgiften att utse revisor flyttats över från länsstyrelsen till Bolagsverket, i enlighet med utredningens förslag i SOU 2009:37. En annan nyhet är – enligt *första stycket* 1 – att Bolagsverket kan utse en revisor, när en revisor inte har utsetts trots att föreningen enligt lagen är skyldig att göra detta. Bestämmelsen torde få särskild betydelse när en förening är skyldig att ha revisor, därför att en tillräckligt stor medlemsminoritet har begärt detta enligt 9 kap. 3 § andra stycket.

9 kap. 30 §
Om föreningsstämman, trots en begäran enligt 19 §, inte har utsett någon auktoriserad revisor eller någon godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen och en röstberättigad inom en månad från föreningsstämman ansöker om det hos Bolagsverket, ska verket utse en sådan revisor.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 9 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen, dock att – i enlighet med utredningens förslag i SOU 2009:37 – uppgiften att utse revisor har flyttats över från länsstyrelsen till Bolagsverket.

9 kap. 31 §
Bolagsverket ska ge föreningens styrelse tillfälle att yttra sig innan den beslutar i ett ärende enligt 29 eller 30 §.
Förordnandet ska avse tiden till dess en annan revisor har blivit utsedd på föreskrivet sätt.
Vid förordnande enligt 29 § första stycket 2 ska Bolagsverket entlediga den obehöriga revisorn.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 9 § fjärde stycket i den nuvarande lagen. ”Länsstyrelsen” har dock bytts ut mot ”Bolagsverket” (jfr kommentarerna till 29 och 30 §§).

Revisionsberättelsen

9 kap. 32 §
Revisionsberättelsen ska lämnas till föreningens styrelse senast tre veckor före årsstämman.

Revisorn ska på årsredovisningen göra en hänvisning till revisionsberättelsen.

Enligt 8 kap. 13 § första stycket i den nuvarande föreningslagen ska revisionsberättelsen lämnas till styrelsen senast *två veckor* före den ordinarie stämman. I förslaget har denna frist i stället satts till *tre veckor* före stämman (se *första stycket*). Detta överensstämmer med regleringen i 9 kap. 28 § aktiebolagslagen. Därmed blir det också i praktiken möjligt för styrelsen att fullgöra vad som sägs i 7 kap. 22 § i förslaget om att bl.a. revisionshandlingarna ska hållas tillgängliga för medlemmar och innehavare av förlagsandelar under minst två veckor före stämman.

Andra stycket överensstämmer med gällande rätt (se 8 kap. 12 § första meningen i den nuvarande föreningslagen).

9 kap. 33 §
Revisionsberättelsens inledning ska innehålla uppgift om

1. föreningens firma och organisationsnummer,

2. vilken räkenskapsperiod som revisionsberättelsen avser, samt

3. vilket eller vilka normsystem för redovisning som föreningen har tillämpat.

Revisionsberättelsen ska vara undertecknad av revisorn och innehålla uppgift om vilken dag revisionen avslutades.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande krav på revisionsberättelsens utformning. Några motsvarande krav finns inte i den nuvarande föreningslagen. Däremot finns bestämmelser av detta slag i 9 kap. 29 § aktiebolagslagen. Aktiebolagslagens bestämmelser är föranledda av ett EG-direktiv (det s.k. fjärde bolagsrättsliga direktivet). Detta direktiv är i och för sig inte tillämpligt på ekonomiska föreningar. Utredningen har emellertid ansett att det har ett betydande värde att revisionsberättelser för de båda associationsformerna aktiebolag och ekonomiska föreningar är utformade på ett likartat sätt och att

bestämmelser motsvarande 9 kap. 29 § aktiebolagslagen därför bör tas in även i den nya föreningslagen.

9 kap. 34 §
I revisionsberättelsen ska det anges vilket eller vilka normsystem för revision som revisorn har tillämpat.

I förekommande fall ska det i revisionsberättelsen även anges

1. om revisorn i en fråga som behandlas i revisionsberättelsen har en mening som avviker från styrelsens eller annan revisors,

2. om revisionens inriktning eller omfattning är begränsad, eller

3. om revisorn anser sig sakna tillräckligt underlag för att göra något uttalande enligt 35–38 §§.

Paragrafen innehåller ytterligare grundläggande bestämmelser om revisionsberättelsen innehåll. Bestämmelser av detta slag finns inte i den nuvarande föreningslagen men däremot i 9 kap. 30 § aktiebolagslagen.

9 kap. 35 §
Revisionsberättelsen ska innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med tillämplig lag om årsredovisning. I uttalandet ska det särskilt anges

1. om årsredovisningen ger en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning, och

2. om förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Om det i årsredovisningen inte har lämnats sådana upplysningar som ska lämnas enligt tillämplig lag om årsredovisning, ska revisorn ange detta och, om det är möjligt, lämna behövliga upplysningar i sin berättelse.

Paragrafen reglerar vad revisorn ska uttala sig om i fråga om årsredovisningen. *Första stycket* första meningen överensstämmer i sak med 8 kap. 13 § andra stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelserna i första stycket andra meningen saknar däremot tidigare motsvarighet i föreningslagen. Motsvarande bestämmelser finns däremot i 9 kap. 31 § aktiebolagslagen.

Bestämmelsen i *andra stycket* överensstämmer med 8 kap. 13 § andra stycket andra meningen i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 36 §
Revisionsberättelsen ska innehålla uttalanden om huruvida

1. föreningsstämman bör fastställa balansräkningen och resultaträkningen, och

2. föreningsstämman bör besluta om dispositioner beträffande föreningens vinst eller förlust enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

Om revisorn anser att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, ska han eller hon anteckna det på årsredovisningen.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med 8 kap. 13 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen, medan *andra stycket* i sak överensstämmer med 8 kap. 12 § andra meningen.

9 kap. 37 §
Revisionsberättelsen ska innehålla ett uttalande om huruvida styrelseledamöterna och den verkställande direktören bör beviljas ansvarsfrihet gentemot föreningen.

Om revisorn vid sin granskning har funnit att en styrelseledamot eller den verkställande direktören har företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet, ska det anmärkas i berättelsen. Detsamma gäller om revisorn vid granskningen har funnit att en styrelseledamot eller den verkställande direktören på något annat sätt har handlat i strid med denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller stadgarna.

Paragrafen motsvarar i sak de bestämmelser som finns i 8 kap. 13 § tredje stycket första och andra meningarna i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 38 §
I revisionsberättelsen ska revisorn anmärka om han eller hon har funnit att föreningen inte har fullgjort sin skyldighet att

1. göra skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483),

2. anmäla sig för registrering enligt 3 kap. 2 § skattebetalningslagen,

3. lämna skattedeklaration enligt 10 kap. 9, 9 a eller 10 § skattebetalningslagen,

4. i rätt tid betala skatter och avgifter som omfattas av 1 kap. 1, 1 b och 2 §§ skattebetalningslagen, eller

5. föra medlemsförteckning och förteckning över innehavare av förlagsandelar enligt bestämmelserna i 6 och 12 kap.

Punkterna 1–4 överensstämmer i sak med 8 kap. 13 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen. *Punkten 5* saknar tidigare motsvarighet. Enligt denna punkt ska revisorn särskilt anmärka om han eller hon har funnit att medlemsförteckningen och förteckningen över innehavare av förlagsandelar inte har förts på ett korrekt och fullständigt sätt. Motiven till detta har redovisats i avsnitt 9.8.1.

9 kap. 39 §
Utöver vad som följer av 33–38 §§ får en revisor i revisionsberättelsen lämna sådana upplysningar som han eller hon anser att medlemmarna bör få kännedom om. Om årsredovisningen innehåller uppgifter som har betydelse för upplysningarna, ska revisorn hänvisa till uppgifterna.

Paragrafen överensstämmer nära med 8 kap. 13 § tredje stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen men har anpassats till de motsvarande bestämmelserna i 9 kap. 35 § aktiebolagslagen.

9 kap. 40 §
Om en tidigare revisor har gjort en anmälan enligt 26 §, ska en kopia av den fogas till revisionsberättelsen. Även kopior av de underrättelser som revisorn och den som har utsett revisorn har lämnat enligt 28 § ska fogas till revisionsberättelsen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 13 § sjunde stycket i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 41 §
Revisorn ska genast sända en kopia av revisionsberättelsen till Skatteverket, om revisionsberättelsen innehåller
1. anmärkningar enligt 37 § andra stycket, eller
2. uttalanden om att
- årsredovisningen inte har upprättats i överensstämmelse med tillämplig lag om årsredovisning,
- sådana upplysningar som ska lämnas enligt tillämplig lag om årsredovisning inte har lämnats,
- styrelseledamöterna eller den verkställande direktören inte bör beviljas ansvarsfrihet gentemot föreningen, eller
- föreningen inte har fullgjort en skyldighet som avses i 38 § 1–3.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 13 a § i den nuvarande föreningslagen.

Koncernrevisionsberättelsen

9 kap. 42 §
I fråga om koncernrevisionsberättelsen gäller
- 32 § första stycket om tidpunkten för lämnande av revisionsberättelsen, och
- 33 § första stycket 2 och andra stycket, 34 §, 35 §, 36 § första stycket 1, 39 och 40 §§ om revisionsberättelsens innehåll.
Koncernrevisionsberättelsens inledning ska innehålla uppgift om
1. moderföreningens firma och organisationsnummer, och

2. vilket eller vilka normsystem för koncernredovisning som moderföreningen har tillämpat.

På koncernredovisningen ska det göras en hänvisning till koncernrevisionsberättelsen. Om revisorn anser att koncernbalansräkningen eller koncernresultaträkningen inte bör fastställas, ska också detta antecknas på koncernredovisningen.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 13 § sjätte stycket i den nuvarande föreningslagen.

Erinringar

9 kap. 43 §
Om revisorn har framfört en erinran till styrelsen eller den verkställande direktören, ska den antecknas i ett protokoll eller i en annan handling. Handlingen ska lämnas till styrelsen och föreningen ska förvara den på ett betryggande sätt.

Styrelsen ska ta upp erinran till behandling vid ett sammanträde. Sammanträdet ska hållas inom fyra veckor från det att erinran överlämnades. Om erinran framförs senast i samband med att revisionsberättelsen avlämnas till föreningen, ska ett sammanträde alltid hållas före den föreningsstämma där revisionsberättelsen läggs fram.

Paragrafen innehåller bestämmelser om s.k. erinringar. *Första stycket* motsvarar i sak 8 kap. 14 § i den nuvarande föreningslagen. *Andra stycket* saknar tidigare motsvarighet. Liknande bestämmelser finns dock i 9 kap. 39 § andra stycket aktiebolagslagen (jfr prop. 1997/98:99 s. 151).

Revisorns närvaro vid föreningsstämman

9 kap. 44 §
Revisorn har rätt att närvara vid föreningsstämman. Han eller hon är skyldig att närvara, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 15 § i den nuvarande föreningslagen.

Revisorns tystnadsplikt

9 kap. 45 §
Revisorn får inte till en enskild medlem eller till någon utomstående obehörigen lämna upplysningar om sådana föreningens angelägenheter som revisorn får kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för föreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 16 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Ordet ”nackdel” i den nuvarande lagtexten har i förslaget bytts ut till ”skada”. Detta överensstämmer med hur den motsvarande bestämmelsen i 9 kap. 41 § aktiebolagslagen är formulerad. Ingen ändring i sak är avsedd.

Åtgärder vid misstanke om brott

9 kap. 46 §
En revisor ska vidta de åtgärder som anges i 47 och 48 §§, om han eller hon finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för föreningens verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt någon av följande bestämmelser:

1. 9 kap. 1, 3, 6 a och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ samt 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ brottsbalken, och

2. 2, 4, 5 och 10 §§ skattebrottslagen (1971:69).

En revisor ska även vidta de åtgärder som anges i 47 och 48 §§, om han eller hon finner att någon inom ramen för föreningens verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt 17 kap. 7 § eller 20 kap. 2 § brottsbalken.

Om revisorn finner att en misstanke av det slag som avses i första eller andra stycket bör föranleda honom eller henne att lämna uppgifter enligt 3 kap. 1 § lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, ska dock åtgärder enligt 47 och 48 §§ inte vidtas.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Tillsammans med de två följande paragraferna innehåller den bestämmelser om revisors anmälningsskyldighet vid misstanke om brott. Dessa bestämmelser har utformats på samma sätt som 9 kap. 42–44 §§ aktiebolagslagen (se prop. 1997/98:99 s. 152 f. och 270, prop. 2004/05:85 s. 325 f. samt prop. 2009/10:204 s. 59 f. och 115 f.). Motiven till att bestämmelser av detta slag har tagits in i förslaget har redovisats i avsnitt 11.2.5.

9 kap. 47 §
En revisor som finner att det föreligger en sådan brottsmisstanke som avses i 46 § ska utan oskäligt dröjsmål underrätta styrelsen om sina iakttagelser.

Någon underrättelse behöver dock inte lämnas, om det kan antas att styrelsen inte skulle vidta några skadeförebyggande åtgärder med anledning av underrättelsen eller en underrättelse av annat skäl framstår som meningslös eller stridande mot syftet med underrättelseskyldigheten.

Se kommentaren till föregående paragraf.

9 kap. 48 §
Senast fyra veckor efter det att styrelsen har underrättats enligt 47 § första stycket ska revisorn i en särskild handling till åklagare redogöra för misstanken samt ange de omständigheter som misstanken grundar sig på.

Första stycket gäller inte om

1. den ekonomiska skadan av det misstänkta brottet har ersatts och övriga menliga verkningar av gärningen har avhjälpts,

2. det misstänkta brottet redan har anmälts till polismyndighet eller åklagare, eller

3. det misstänkta brottet är obetydligt.

I de fall som avses i 47 § andra stycket ska revisorn, om anmälan om det misstänkta brottet inte redan har lämnats till polismyndighet eller åklagare, utan oskäligt dröjsmål lämna en sådan handling som anges i första stycket.

När den handling som anges i första stycket har lämnats, ska revisorn genast pröva om han eller hon ska avgå från sitt uppdrag.

Se kommentaren till 9 kap. 46 §. *Andra stycket* har getts samma lydelse som 9 kap. 44 § andra stycket aktiebolagslagen har sedan den 1 november 2010 (se prop. 2009/10:204 s. 61 och 116).

Revisorns upplysningsplikt gentemot föreningsstämman

9 kap. 49 §
Revisorn är skyldig att lämna föreningsstämman de upplysningar som stämman begär, i den mån det inte skulle vara till väsentlig skada för föreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 16 § andra stycket 1 i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 169). Uttrycket ”väsentlig nackdel” har bytts ut mot ”väsentlig skada”. Ingen ändring i sak är avsedd.

Revisorns upplysningsplikt gentemot medrevisor m.fl.

9 kap. 50 §
Revisorn är skyldig att lämna en minoritetsrevisor, en medrevisor, en ny revisor, en lekmannarevisor, en särskild granskare och, om föreningen är försatt i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om föreningens angelägenheter.

Revisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Revisorn i en ekonomisk förening som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen, landstinget eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget ingår i.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar 8 kap. 16 § andra stycket 2 och 3 i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s.169 f.). Den personkrets som revisorn är skyldig att lämna upplysningar till enligt första stycket har utvidgats till att avse även lekmannarevisorn. Detta överensstämmer med den motsvarande regleringen i 9 kap. 46 § första stycket aktiebolagslagen.

Tredje stycket motsvarar 8 kap. 16 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen.

Registrering

9 kap. 51 §
Föreningen ska för registrering i föreningsregistret anmäla vem som har utsetts till revisor.

Anmälan ska innehålla uppgift om revisorns postadress. Om postadressen avviker från revisorns hemvist, ska även hemvistet anges. Anmälan ska vidare innehålla uppgift om revisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum.

Är revisorn ett registrerat revisionsbolag, ska anmälan även innehålla uppgift om bolagets organisationsnummer och om vem som är huvudansvarig för revisionen.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av revisor. Liknande bestämmelser finns i 8 kap. 18 § första, andra och fjärde styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2005/06:116 s. 120 f.). De föreslagna bestämmelserna skiljer sig dock i ett avseende från de nuvarande. Enligt gällande rätt behöver endast eko-

nomiska föreningar som är skyldiga att ha en auktoriserad eller godkänd revisor anmäla denne för registrering. Förslaget innebär att alla ekonomiska föreningar som har en revisor – vare sig detta beror på att lagen kräver det eller på föreningens eget val – ska anmäla revisorn för registrering. Detta överensstämmer med vad som gäller för aktiebolag.

9 kap. 52 §
Anmälan enligt 51 § ska göras så snart revisor har utsetts och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller ska anmälas för registrering.

Paragrafen anger när anmälan om registrering av revisor ska göras. En motsvarande bestämmelse finns i 8 kap. 18 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen.

9 kap. 53 §
Om Bolagsverket bifaller en ansökan enligt 11, 12, 29 eller 30 §, ska föreningen ersätta sökanden för ansökningsavgiften.

Paragrafen motsvarar i sak bestämmelser som utredningen föreslog i SOU 2009:37 (se 15 kap. 8 § i förslaget till ändring i föreningslagen, även s. 204 f. och 303 i det betänkandet).

Särskilda bestämmelser för ekonomiska föreningar med värdepapper som är upptagna till handel

Skyldighet att ha revisor

9 kap. 54 §
I en ekonomisk förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad eller på en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska det alltid finnas en revisor. Denne ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen.

Av paragrafen framgår att föreningar med ”noterade värdepapper” alltid är skyldiga att ha en revisor och att denne måste vara antingen auktoriserad revisor eller godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. Bestämmelsen saknar tidigare motsvarighet. Motiven till bestämmelsen har redovisats i avsnitt 11.2.2.

Bestämmelsen gäller för ekonomiska föreningar vilkas överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad. Vad som avses med ”reglerad marknad” framgår av 1 kap. 5 § 20 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. En ”reglerad marknad” är per definition belägen inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Motsvarande marknadsplatser utanför EES ska emellertid i detta sammanhang jämställas med reglerade marknader.

Rapportering till föreningens revisionsutskott

9 kap. 55 §
Om föreningens överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad, ska revisorn

1. rapportera till revisionsutskottet om viktiga omständigheter som har framkommit vid revisionen, särskilt ifråga om brister i föreningens interna kontroll av den finansiella rapporteringen,

2. om det finns någon omständighet som väsentligt kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet, rådgöra med revisionsutskottet om detta förhållande och vilka åtgärder som har vidtagits,

3. till revisionsutskottet årligen lämna en skriftlig försäkran om sin opartiskhet och självständighet, och

4. för revisionsutskottet årligen redovisa vilka andra tjänster än revisionstjänster som han eller hon har tillhandahållit föreningen.

I fall som avses i 8 kap. 44 § andra stycket fjärde meningen ska revisorn i stället vända sig till styrelsen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 10 a och 10 b §§ i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:135 s. 158–160 och 166).

Revisorns mandattid

9 kap. 56 §
Uppdraget som revisor för en förening vars överlåtbara värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad får gälla högst sju år i följd.

Den som har varit revisor i föreningen under sju år enligt första stycket får inte delta i revisionen, om det inte har gått minst två år sedan han eller hon lämnade revisionsuppdraget.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 8 a § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:135 s. 160, 161 och 165).

10 kap. Allmän och särskild granskning

Allmän granskning

Vad som avses med allmän granskning

10 kap. 1 §
I en ekonomisk förening kan det utses en eller flera lekmannarevisorer att utföra sådan granskning som anges i 4 § (allmän granskning).

Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Av paragrafens *första stycke* framgår att det i en ekonomisk förening kan utses en eller flera *lekmannarevisorer* med uppgift att utföra *allmän granskning* av föreningen. Syftet med bestämmelserna om allmän granskning och lekmannarevisorer har behandlats i avsnitt 11.3.2. Vad som ska granskas vid en allmän granskning anges i allmänna termer i 10 kap. 4 §.

I *andra stycket* har klargjorts att lagens bestämmelser om revisorer inte är tillämpliga på lekmannarevisorer.

När lekmannarevisorer ska utses

10 kap. 2 §
Om föreningen saknar revisor, ska föreningen ha minst en lekmannarevisor. Detta gäller dock inte om det i stadgarna har bestämts att föreningen inte ska ha någon lekmannarevisor.

Oavsett vad som har bestämts i stadgarna, ska en förening som saknar revisor utse en lekmannarevisor, om en medlem begär det. I stadgarna får det dock bestämmas att en lekmannarevisor ska utses först om begäran biträds av minst en tiondel av de röstberättigade i föreningen eller av minst en tredjedel av de röstberättigade som är närvarande på den föreningsstämma där frågan behandlas.

Även om det i stadgarna har bestämts att föreningen inte ska ha någon lekmannarevisor, får föreningsstämman besluta att utse en eller flera lekmannarevisorer.

Det är i princip föreningen själv som avgör om det ska finnas lekmannarevisorer.

Detta gäller helt och fullt om det finns en revisor i föreningen. Det är i så fall inte nödvändigt att även utse en lekmannarevisor (jfr orden ”kan utses” i 10 kap. 1 §). Inte heller har en medlemsminoritet någon rätt att kräva att en lekmannarevisor utses. Föreningsstämman kan dock alltid besluta att en lekmannarevisor ska utses

och det sker i så fall med absolut majoritet. Det är också möjligt att i stadgarna ta in bestämmelser om att det ska finnas en eller flera lekmannarevisorer.

Om det inte finns någon revisor i föreningen, är utgångspunkten den motsatta; det ska i så fall finnas minst en lekmannarevisor i föreningen, om det inte har bestämts något annat i stadgarna (se *första stycket* i förevarande paragraf). Även i denna situation kan alltså föreningen avstå från att ha lekmannarevisor men det krävs ett beslut om stadgeändring. Liksom flertalet andra beslut om stadgeändring fattas ett sådant beslut med två tredjedelars majoritet. Skälen för den valda lösningen har redovisats i avsnitt 11.3.2.

Även om stadgarna innehåller bestämmelser om att det inte ska finnas någon lekmannarevisor i föreningen, är föreningsstämman ändå i en särskild situation skyldig att utse en lekmannarevisor (se *andra stycket*). Så är, som huvudregel, fallet om det inte finns någon revisor i föreningen och en medlem i föreningen begär att det ska utses en lekmannarevisor. Någon gång kan det dock – i synnerhet i föreningar som har ett stort antal medlemmar men vars förhållanden är okomplicerade – vara mindre lämpligt att varje enskild medlem kan tvinga fram en granskning genom en lekmannarevisor med de kostnader som detta kan innebära. I lagförslaget har det därför öppnats en möjlighet att i stadgarna begränsa den enskilda medlemmens rätt att begära att en lekmannarevisor utses. Om det i en förening som saknar revisor framställs ett förslag om att utse en lekmannarevisor och detta förslag får stöd av minst en tiondel av de röstberättigade medlemmarna eller minst en tredjedel av de närvarande röstberättigade medlemmarna, ska en lekmannarevisor dock alltid utses. – Motiven till den valda lösningen har behandlats i avsnitt 11.3.2.

Såsom framgår av *tredje stycket* utgör en stadgebestämmelse om att föreningen inte ska ha någon lekmannarevisor inte hinder mot att föreningsstämman likväl utser en eller flera lekmannarevisorer. Detta gäller oavsett om föreningen har eller saknar revisor.

Suppleant för lekmannarevisor

10 kap. 3 §
För en lekmannarevisor får det utses en eller flera suppleanter. Bestämmelserna i denna lag om lekmannarevisor gäller i tillämpliga delar även suppleant.

Bestämmelserna motsvarar bestämmelserna om suppleanter för revisorer (se 9 kap. 4 §).

Lekmannarevisorns uppgifter

10 kap. 4 §
Lekmannarevisorn ska granska föreningens verksamhet för att klarlägga om den sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om föreningens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Paragrafen anger omfattningen och inriktningen av den granskning som en lekmannarevisor ska göra. Avsikten är att lekmannarevisorns uppdrag i huvudsak ska överensstämma med det uppdrag som i dag utförs av de revisorer som inte är kvalificerade revisorer. Granskningen ska i stor utsträckning inriktas på att verksamheten är ändamålsenligt anordnad och drivs i medlemmarnas intressen men kan, om så anses lämpligt, även omfatta det slag av räkenskapsgranskning som traditionellt förknippas med revision.

Till lekmannarevisorns uppdrag hör först och främst att kontrollera att föreningens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt sätt. Lekmannarevisorn ska alltså kontrollera att verksamheten håller sig inom de ramar som stadgarna anger och att den står i överensstämmelse med de närmare syften för verksamheten som kan ha angetts i stadgarna. Givetvis bör han eller hon i det sammanhanget också beakta om verksamheten på ett rationellt och effektivt sätt fullföljer det angivna ändamålet och de angivna syftena.

Lekmannarevisorn ska också se till att verksamheten bedrivs på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Lagen kräver inte att han eller hon uttalar sig om den ekonomiska redovisningen. I stadgarna kan dock bestämmas att lekmannarevisorn ska yttra sig även angående denna. Också föreningsstämman kan besluta att lekmannarevisorn ska yttra sig över års- och koncernredovisningarna. Det står också lekmannarevisorn fritt att utvidga sin granskning till den ekonomiska redovisningen. Han eller hon bör under alla förhållanden alltid ha återkommande kontakter med styrelsen och, i förekommande fall, revisorn angående föreningens ekonomiska förhållanden. Granskningen måste vara så ingående att han eller hon kan bedöma om föreningens resurser används på ett rimligt sätt.

Till lekmannarevisorns uppgifter hör också att kontrollera att det finns en tillräcklig intern kontroll inom föreningen, framför allt att det finns fungerande kontrollrutiner av grundläggande slag.

Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed på detta område kräver. Innebörden i god sed preciseras inte i lagen. Avsikten är att granskningen ska kunna ha växlande omfattning och innebörd beroende på den enskilda föreningens förhållanden. I en stor förening med många medlemmar och hög omsättning måste högre krav ställas på granskningen än i en liten förening med ett fåtal medlemmar som själva kan antas ha god insyn i föreningens förhållanden. Förekomsten av en revisor i föreningen kan också medföra att lekmannarevisorns granskning av föreningens ekonomiska förhållanden kan göras mindre ingående. Granskningen måste också anpassas efter den praxis som kan växa fram på detta område. Vid utvecklandet av denna praxis torde de kooperativa centralorganisationerna kunna fylla en viktig uppgift.

Det är givet att lekmannarevisorn måste fördjupa sin granskning om det finns omständigheter som tyder på missförhållanden inom föreningen. Finns det t.ex. omständigheter som antyder att den ekonomiska förvaltningen är otillfredsställande, måste lekmannarevisorn undersöka detta närmare. I en sådan situation kan det vara nödvändigt att han eller hon samråder med föreningens revisor, om det finns en sådan, eller anlitar biträde av någon med särskild ekonomisk kompetens.

10 kap. 5 §
Lekmannarevisorn ska följa föreningsstämmans anvisningar, om de inte strider mot lag, stadgarna eller god sed.

Såsom framgår av denna paragraf kan lekmannarevisorns uppdrag enligt 10 kap. 4 § fyllas ut genom direktiv från föreningsstämman (jfr den motsvarande bestämmelsen i 9 kap. 6 § om stämmans möjlighet att ge anvisningar till revisor). Stämman kan ge sådana direktiv så länge de inte står i strid med lag, stadgarna eller god sed. Bestämmelsen ger stämman ganska vida ramar att ge lekmannarevisorn särskilda anvisningar. Anvisningarna får dock inte vara så ensidigt inriktade på vissa medlemmars intressen att de kommer i konflikt med likhetsprincipen (jfr 7 kap. 37 §).

10 kap. 6 §
Lekmannarevisorn ska efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till föreningsstämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den ska lämnas till föreningens styrelse finns i 14 §.

Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 9 kap. 7 §.

Av paragrafens *första sty*cke framgår att lekmannarevisorn varje år ska lägga fram en granskningsrapport till stämman. I rapporten ska han eller hon redovisa resultatet av sin granskning.

För lekmannarevisorer i aktiebolag gäller att de inte får underteckna revisionsberättelsen. Ett sådant undertecknande har nämligen inte ansetts förenligt med bestämmelserna i EG:s revisorsdirektiv (se prop. 1997/98:99 s. 178). Det har ansetts att detsamma bör gälla för lekmannarevisorer i ekonomiska föreningar. Detta kommer till uttryck i *andra stycket*. Därmed tydliggörs skillnaden mellan de båda slagen av granskare. Ingenting hindrar givetvis en lekmannarevisor från att delge föreningens revisor sina kunskaper och bedömningar och på det sättet påverka innehållet i revisionsberättelsen.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

10 kap. 7 §
Styrelsen och den verkställande direktören ska ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig. De ska lämna de upplysningar och den hjälp som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldigheter har styrelsen, den verkställande direktören, revisorn och lekmannarevisorn i ett dotterföretag gentemot en lekmannarevisor i moderföreningen.

Paragrafen ålägger styrelsen och den verkställande direktören att biträda lekmannarevisorn med de upplysningar och den hjälp som lekmannarevisorn begär och att även i övrigt ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning som lekmannarevisorn anser vara nödvändig. Bestämmelserna om detta överensstämmer med bestämmelserna i 9 kap. 9 § om revisorns rätt till upplysningar m.m. (jfr även 10 kap. 7 § aktiebolagslagen, såvitt gäller upplysningar till lekmannarevisor i aktiebolag).

Hur en lekmannarevisor utses

10 kap. 8 §
En lekmannarevisor väljs av föreningsstämman, om inte stadgarna innehåller bestämmelser om att lekmannarevisorn ska utses på något annat sätt.

Paragrafen anger hur lekmannarevisorer utses. Huvudregeln är att lekmannarevisorer utses av stämman. Det är dock möjligt att i stadgarna bestämma att en eller flera lekmannarevisorer ska utses på annat sätt (t.ex. av en kooperativ centralorganisation).

Lagen innehåller inga bestämmelser om en lekmannarevisors mandattid. Bestämmelser om detta kan dock tas in i stadgarna. Om så inte har skett, bör den som utser en lekmannarevisor i beslutet ange för hur lång tid uppdraget gäller. Anges inte någon sådan tid, gäller uppdraget tills vidare.

Oavsett vem som utser lekmannarevisorn har denne, såsom föreningens syssloman, rätt till ersättning från föreningen.

10 kap. 9 §
Om det inte har utsetts någon lekmannarevisor i föreningen, trots att det ska finnas en sådan i föreningen enligt 2 §, ska Bolagsverket på ansökan av en medlem eller annan röstberättigad utse en lekmannarevisor.

Bolagsverket ska ge föreningen tillfälle att yttra sig innan den beslutar i ett ärende enligt första stycket.

Förordnandet ska avse tiden till dess en annan lekmannarevisor har blivit utsedd på föreskrivet sätt.

Av 10 kap. 2 § framgår att en ekonomisk förening i vissa fall är skyldig att ha en lekmannarevisor. Så är fallet om föreningen saknar revisor och stadgarna saknar bestämmelser om att lekmannarevisor inte ska finnas. Så är också fallet om föreningen inte har någon revisor och en medlem eller en medlemsminoritet begär att det ska utses en lekmannarevisor. I normala fall ankommer det då på föreningsstämman att utse revisor. Om stämman underlåter att göra detta, kan enskilda medlemmar eller andra röstberättigade ansöka hos Bolagsverket om att verket utser en lekmannarevisor. Om det enligt stadgarna är något annat organ som ska utse lekmannarevisor (jfr 10 kap. 8 §), kan frågan väckas hos Bolagsverket utan att dessförinnan ha tagits upp på föreningsstämma. Bolagsverket ska kontrollera att de i paragrafen angivna förutsättningarna föreligger och, om så är fallet, bevilja ansökan. Verket ska under ärendets handläggning ge föreningen tillfälle att yttra sig i ärendet, något som

framför allt torde ha betydelse vad gäller valet av den person som verket utser till lekmannarevisor.

Den lekmannarevisor som Bolagsverket utser är inte någon ”minoritetsrepresentant” utan ska granska föreningen under beaktande av samtliga medlemmars intresse. Uppdraget löper tills vidare men upphör alltid om det utses en annan lekmannarevisor enligt 10 kap. 8 §, dvs. normalt genom val på föreningsstämman.

Obehörighetsgrunder

10 kap. 10 §
Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara lekmannarevisor.

Paragrafen innehåller allmänna behörighetskrav för den som utses till lekmannarevisor. Kraven överensstämmer med de som ställs på revisorer i 9 kap. 13 §. Dessutom får den som utses inte vara underårig, dvs. under 18 år.

I lagförslaget har inte upptagits någon särskild bestämmelse om att registrerade revisionsbolag eller andra organ ska kunna utses till lekmannarevisorer. Givetvis finns dock inte något hinder mot att en eller flera personer som är anställda i ett revisionsföretag eller liknande företag (t.ex. en sammanslutning med uppgift att ha hand om gemensamma uppgifter för föreningar) utses till lekmannarevisor.

Jäv

10 kap. 11 §
Den kan inte vara lekmannarevisor som

1. är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i föreningen eller dess dotterföretag eller biträder vid föreningens bokföring eller medelsförvaltning eller föreningens kontroll däröver,

2. är anställd hos eller på annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till föreningen eller någon som avses i 1,

3. är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder föreningen vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningens kontroll däröver,

4. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses i 1,

5. är besvågrad med en person som avses i 1 i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

6. står i låneskuld till föreningen eller till företag i samma koncern eller har en förpliktelse som ett sådant företag har ställt säkerhet för.

I fråga om föreningar som avses i 9 kap. 16 eller 17 § gäller, i stället för bestämmelsen i första stycket 3, att den inte får vara lekmannarevisor som är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder föreningen vid bokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningens kontroll däröver.

Den som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara lekmannarevisor i en moderförening får inte heller vara lekmannarevisor i dess dotterföretag.

Förslagets bestämmelser om jäv för lekmannarevisorer överensstämmer med de bestämmelser som föreslås i fråga om jäv för revisorer (jfr 9 kap. 20 §).

10 kap. 12 §

En lekmannarevisor får vid granskningen av föreningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Om föreningen eller dess moderbolag har anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen, får lekmannarevisorn dock vid granskningen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Om en lekmannarevisor anlitar biträde när han eller hon utför sitt uppdrag, gäller enligt förslaget samma slag av jävsbegränsningar som när en revisor anlitar biträde vid revisionen (jfr 9 kap. 21 §).

Avgång

10 kap. 13 §

Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som har utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget ska upphöra. Anmälan ska göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på föreningsstämma vill avgå, ska lekmannarevisorn anmäla det också hos den som har utsett honom eller henne.

Ett uppdrag som lekmannarevisor kan avbrytas när som helst, om lekmannarevisorn själv eller den som har utsett honom eller henne begär det. Detta överensstämmer nära med vad som gäller i fråga om upphörande av revisorsuppdrag. För en revisor gäller dock att denne kan entledigas endast om det finns ”saklig grund” för det. Det har inte ansetts nödvändigt att uppställa någon motsvarande begränsning vid entledigande av lekmannarevisor.

Granskningsrapporten

10 kap. 14 §
Granskningsrapporten ska lämnas till föreningens styrelse senast tre veckor före årsstämman.

I rapporten ska lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han eller hon har varit skyldig att granska enligt 5 §. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot eller mot den verkställande direktören, ska han eller hon upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

Om föreningen inte har någon revisor, ska lekmannarevisorn i granskningsrapporten även anmärka om han eller hon har funnit att föreningen inte har fullgjort sin skyldighet att föra medlemsförteckning och förteckning över innehavare av förlagsandelar enligt bestämmelserna i 6 och 12 kap.

Lekmannarevisorn får i granskningsrapporten även lämna andra upplysningar som han eller hon anser att medlemmarna bör få kännedom om.

Lekmannarevisorns granskning ska komma till uttryck i en granskningsrapport. Denna ska enligt *första stycket* avges senast tre veckor före årsstämman. Detta överensstämmer med vad som föreslås gälla i fråga om avlämnande av revisionsberättelse. I stadgarna kan föreskrivas att granskningsrapporten ska avlämnas ännu tidigare.

Av *andra stycket* följer att lekmannarevisorn i granskningsrapporten ska uttala sig om huruvida föreningens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om föreningens interna kontroll är tillräcklig. Har lekmannarevisorn fått särskilda stämmodirektiv som det åligger honom eller henne att följa, ska granskningsrapporten även innefatta ett uttalande om vad hans eller hennes granskning i dessa avseenden har utvisat. Om det finns anledning att i något relevant avseende rikta anmärkning mot en styrelseledamot eller mot den verkställande direktören, ska också detta anges i rapporten. I så fall ska givetvis också anledningen till anmärkningen anges.

I *tredje stycket* finns en bestämmelse som ger en lekmannarevisor möjlighet att i granskningsrapporten lämna de upplysningar som han eller hon önskar låta medlemmarna få kännedom om. Detta motsvarar vad som föreslås gälla för revisorer (jfr 9 kap. 39 § i förslaget). Det ligger i sakens natur att upplysningarna måste ligga inom ramen för lekmannarevisorns uppdrag enligt lagen eller stämmans direktiv. När rätten att lämna upplysningar utnyttjas, måste lekmannarevisorn ta hänsyn till den tystnadsplikt som han eller hon har enligt 10 kap. 16 §.

Om lekmannarevisorn vid granskningen har upptäckt något förhållande som det finns anledning att anmärka på, bör han eller hon – lika lite som en revisor – ha möjlighet att med hänvisning till tystnadsplikten underlåta att redovisa anmärkningen i granskningsrapporten. Däremot bör anmärkningar i granskningsrapporten utformas på ett sådant sätt att föreningen drabbas av minsta möjliga skada. Så bör t.ex. affärshemligheter så långt möjligt inte avslöjas.

Av 7 kap. 22 § framgår att granskningsrapporten ska hållas tillgänglig för medlemmarna under minst två veckor före årsstämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid föreningsstämma

10 kap. 15 §
Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid föreningsstämma. Han eller hon är skyldig att närvara, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Av paragrafen följer att en lekmannarevisor har samma rätt och skyldighet att närvara vid föreningsstämman som en revisor (jfr 9 kap. 44 §).

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

10 kap. 16 §
Lekmannarevisorn får inte till en enskild medlem eller innehavare av förlagsandelar eller till någon utomstående obehörigen lämna upplysningar om sådana föreningens angelägenheter som lekmannarevisorn får kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för föreningen.

En lekmannarevisor har samma insyn i föreningen som en revisor. Det har därför ansetts naturligt att ålägga lekmannarevisorn samma tystnadsplikt som en revisor har (jfr 9 kap. 45 §). Också undantagen från denna tystnadsplikt (se 10 kap. 17 och 18 §§) är desamma som för revisorer, dock att lekmannarevisorn inte omfattas av bestämmelserna om revisorers anmälningsskyldighet vid misstanke om brott.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt gentemot föreningsstämman

10 kap. 17 §
Lekmannarevisorn är skyldig att lämna föreningsstämman de upplysningar som stämman begär, i den mån det inte skulle vara till väsentlig skada för föreningen.

Paragrafen ålägger en lekmannarevisor samma upplysningsskyldighet gentemot föreningsstämman som en revisor har (jfr 9 kap. 49 §).

Lekmannarevisorns upplysningsplikt gentemot revisor m.fl.

10 kap. 18 §
Lekmannarevisorn är skyldig att lämna föreningens revisor, en annan lekmannarevisor, en särskild granskare och, om föreningen är försatt i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om föreningens angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Lekmannarevisorn i en förening som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen, landstinget eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget ingår i.

En grundförutsättning för samarbetet mellan en lekmannarevisor och en revisor är att det inte råder någon tystnadsplikt mellan de båda. I *första stycket* har därför tagits in en bestämmelse som ålägger lekmannarevisorn att lämna upplysningar till revisorn. Denna upplysningsskyldighet gäller inte enbart vid granskningsarbete som sker i direkt anslutning till upprättandet av granskningsrapporten. Det får tvärtom förutsättas att lekmannarevisorn och revisorn fortlöpande lämnar varandra upplysningar om föreningens angelägenheter. Med bestämmelsen följer också en rätt för lekmannarevisorn att på eget initiativ lämna revisorn de upplysningar som denne kan antas behöva.

På motsvarande sätt är en lekmannarevisor skyldig att lämna andra lekmannarevisorer i föreningen, särskilda granskare och, om föreningen har försatts i konkurs, konkursförvaltaren behövliga upplysningar. Bestämmelserna om detta motsvarar vad som enligt 9 kap. 50 § föreslås gälla för revisorer.

Den upplysningsskyldighet som lekmannarevisorn har enligt *andra och tredje styckena* överensstämmer med vad som gäller för en revisor.

Registrering

10 kap. 19 §
Föreningen ska för registrering i föreningsregistret anmäla vem som har utsetts till lekmannarevisor.

Anmälan ska innehålla uppgift om lekmannarevisorns postadress. Om postadressen avviker från lekmannarevisorns hemvist, ska även hemvistet anges. Anmälan ska vidare innehålla uppgift om lekmannarevisorns personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum.

Rätt att göra anmälan har även den som anmälan gäller.

Av paragrafen framgår att en lekmannarevisor ska anmälas för registrering. Bestämmelserna om detta överensstämmer i huvudsak med vad som föreslås gälla i fråga om registrering av revisor (se 9 kap. 51 § i förslaget).

10 kap. 20 §
Anmälan enligt 19 § ska göras så snart lekmannarevisorn har utsetts och därefter genast efter det att någon ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller ska anmälas för registrering.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en sådan registreringsanmälan som avses i 10 kap. 19 § ska göras. De överensstämmer med vad som föreslås i fråga om registrering av revisor (se 9 kap. 52 § i förslaget).

Särskild granskning

Särskild granskning efter begäran från medlem

10 kap. 21 §
En medlem kan väcka förslag om granskning genom en särskild granskare. En sådan granskning kan avse

1. föreningens förvaltning och räkenskaper under en viss förfluten tid, eller

2. vissa åtgärder eller förhållanden i föreningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 17 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Begreppet ”granskare” har dock bytts ut mot ”särskild granskare” för att tydliggöra skillnaden gentemot

dels sådan granskning som sker inom ramen för revision, *dels* allmän granskning.

10 kap. 22 §
Ett förslag enligt 21 § ska framställas på ordinarie föreningsstämma eller på den föreningsstämma där ärendet enligt kallelsen till föreningsstämman ska behandlas. Om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller minst en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade, ska Bolagsverket på ansökan av en medlem utse en eller flera särskilda granskare.

Bolagsverket ska ge föreningens styrelse tillfälle att yttra sig, innan den utser en särskild granskare.

Paragrafen överensstämmer till stora delar med 8 kap. 17 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen. I överensstämmelse med vad utredningen har föreslagit i SOU 2009:37 innebär dock förslaget att särskild granskare ska utses av Bolagsverket, inte – såsom i dag – av länsstyrelsen. Enligt gällande rätt åligger det styrelsen att inom en vecka vända sig till länsstyrelsen med begäran om att granskare utses; först om så inte sker kan en medlem själv agera. Förslaget innebär att en medlem omedelbart efter stämman kan vända sig till Bolagsverket med en ansökan om att särskild granskare ska utses. Medlemmen behöver alltså inte avvakta att styrelsen agerar.

Särskild granskning efter begäran från innehavare av förlagsandelar

10 kap. 23 §
Innehavare av förlagsandelar som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet får hos styrelsen i föreningen begära sådan granskning som avses i 21 §. I så fall ska styrelsen inom två månader ansöka hos Bolagsverket om att en eller flera särskilda granskare utses. Om styrelsen försummar detta, får ansökan göras av var och en som innehar en förlagsandel i föreningen.

Bolagsverket ska ge föreningens styrelse tillfälle att yttra sig, innan den utser en särskild granskare.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 17 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen med den skillnaden att den särskilda granskaren ska utses av Bolagsverket i stället för länsstyrelsen (jfr utredningens förslag i SOU 2009:37).

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

10 kap. 24 §
Följande bestämmelser ska tillämpas på en särskild granskare:
- *7 § om tillhandahållande av upplysningar m.m.,*
- *10 § om obehörighetsgrunder,*
- *11 och 12 §§ om jäv,*
- *15 § om närvaro vid föreningsstämma,*
- *16 § om tystnadsplikt,*
- *17 och 18 §§ om upplysningsplikt samt*
- *9 kap. 22 § om revisionsbolag.*

I paragrafen hänvisas till ett antal bestämmelser om lekmannarevisor respektive revisor som ska tillämpas även på en särskild granskare. I sak innebär förslaget i denna del ingen förändring i förhållande till gällande rätt. Bestämmelser om särskild granskares skadeståndsansvar finns i förslaget i 22 kap.

Den särskilda granskarens yttrande

10 kap. 25 §
Den särskilda granskaren ska lämna ett yttrande över sin granskning. Yttrandet ska hållas tillgängligt för och sändas till medlemmarna på det sätt som anges i 7 kap. 22 § första och andra styckena samt läggas fram på en föreningsstämma. Om den särskilda granskaren har utsetts på begäran av en innehavare av en förlagsandel, ska yttrandet på samma sätt tillhandahållas innehavarna av förlagsandelar.

Samma rätt som en medlem har att ta del av yttrandet har en tidigare medlem som var upptagen i röstlängden för den föreningsstämma där frågan om utseende av särskild granskare behandlades.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med 8 kap. 17 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar tidigare motsvarighet i föreningslagen. Den överensstämmer däremot med 10 kap. 23 § andra stycket aktiebolagslagen (jfr prop. 1997/98:99 s. 185).

11 kap. Medlemsinsatser

Obligatoriska insatser och överinsatser

11 kap. 1 §
Vad som i denna lag avses med obligatoriska insatser och överinsatser framgår av 1 kap. 4 §. Av 4 kap. 1 § följer att frågor om obligatoriska insatser och överinsatser ska regleras i stadgarna.

Såsom framgår av 1 kap. 4 § kan det i en ekonomisk förening finnas tre slag av medlemsinsatser. *Obligatoriska insatser* är sådana insatser som en medlem är skyldig att bidra med. Sådana insatser är också obligatoriska i den meningen att föreningen inte kan avstå från att avkräva medlemmarna detta slag av insatser. *Överinsatser* är sådana medlemsinsatser som medlemmen har tillskjutit men som överstiger beloppet av vad han eller hon är skyldig att delta med. Såsom har berörts i kommentaren till 1 kap. 4 § kan överinsatsen uppkomma såväl genom att medlemmen frivilligt betalar mer än han eller hon är skyldig att tillskjuta som genom en minskning/omräkning av den obligatoriska insatsen. Stadgarna ska – såsom framgår av 4 kap. 1 § – innehålla olika slag av bestämmelser angående de obligatoriska insatserna. Om överinsatser ska få förekomma, måste också detta anges i stadgarna. Av stadgarna ska då också framgå i vilken utsträckning överinsatser får förekomma. I den här paragrafen erinras om bestämmelserna i 1 kap. 4 § och 4 kap. 1 §. – Det tredje slaget av medlemsinsatser, *emissionsinsatser*, regleras i 11 kap. 2 §.

Emissionsinsatser

11 kap. 2 §
I stadgarna får det bestämmas att belopp som enligt 13 kap. 3 och 4 §§ kan bli föremål för värdeöverföring efter särskilt beslut ska tillgodoföras medlemmarna som emissionsinsatser. I så fall ska det i stadgarna också anges vilka villkor som ska gälla för detta. Ett beslut om tillgodoförande (insatsemission) fattas av föreningsstämman.

Paragrafen innehåller bestämmelser om s.k. insatsemission.

Paragrafens *första stycke* motsvarar i huvudsak 2 kap. 2 § första stycket 12 och 10 kap. 2 a § i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1996/97:163 s. 26 och 27). Förslaget innebär således att den möjlighet som den nuvarande lagen ger att genom insatsemission överföra fritt eget kapital till insatskapitalet ska bestå oförändrad.

Liksom hittills tillgodoförs det överförda beloppet medlemmarna såsom en medlemsinsats av särskilt slag. Detta slag av insatser – i den nuvarande föreningslagen benämnd ”genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser” – benämns i lagen ”emissionsinsats”.

En första förutsättning för insatsemission är, liksom i gällande rätt, att det i stadgarna finns bestämmelser om att insatsemission kan ske. I den mån sådana bestämmelser inte har tagits in i stadgarna redan vid föreningens bildande krävs det därför ett beslut om stadgeändring. I stadgarna ska anges vilka villkor som ska gälla för insatsemissionen. En fråga som i det sammanhanget måste regleras är grunderna för fördelningen av de belopp som ska kunna tillgodoföras medlemmarna. Även andra frågor kan behöva regleras, t.ex. i vilken utsträckning och på vilket sätt en medlem ska ha rätt till ”återbetalning” av sin emissionsinsats vid hans eller hennes avgång ur föreningen (se prop. 1996/97:163 s. 46). Beslutet om stadgeändring kan ske enligt allmänna regler om stadgeändring, dvs. det krävs enligt förslaget som huvudregel två tredjedelars majoritet (se 7 kap. 34 §). Om de föreslagna villkoren innebär att en medlem kommer att tillgodoföras ett högre eller lägre belopp än vad han eller hon skulle ha erhållit för det fall att tillgängliga medel i stället hade delats ut genom vinstutdelning, kan stadgeändringen dock strida mot likhetsprincipen och beslutet om stadgeändring kräver i så fall enhällighet bland de röstande.

Beslutet om insatsemission ska fattas av föreningsstämman. Det har hittills ansetts att beslutet – liksom beslut om vinstutdelning – kan fattas enbart på ordinarie stämma. Eftersom förslaget innebär att beslut om vinstutdelning kan fattas även på extra stämma, har det ansetts att det framdeles bör vara möjligt att fatta också beslut om insatsemission på extra stämma. Det förfarande som ska tillämpas vid beslutet om insatsemission regleras i 11 kap. 3–9 §§.

Insatsemission kan bara ske med så stort belopp som skulle ha kunnat bli föremål för vinstutdelning. De värdeöverföringsbegränsningar som anges i 13 kap. 3 och 4 §§ ska alltså tillämpas.

Förslag och beslut om insatsemission

11 kap. 3 §
Om föreningsstämman ska pröva en fråga om insatsemission, ska styrelsen upprätta ett förslag enligt bestämmelserna i 4–6 §§.

I denna och följande paragrafer anges vad som ska föregå ett beslut om insatsemission och vad ett sådant beslut ska innehålla. Bestämmelserna har inte någon motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. De har utformats på i huvudsak samma sätt som bestämmelserna om förslag och beslut om vinstutdelning (se 14 kap. 3, 4 och 6–10 §§), dock utan bestämmelser som ger styrelsen vetorätt eller ålägger styrelsen att upprätta ett motiverat yttrande (jfr 14 kap. 2 § andra stycket och 5 §). Bestämmelserna är av sådan karaktär att de får frångås om samtliga medlemmar samtycker till det.

Såsom framgår av denna paragraf ska ett beslut om insatsemission föregås av ett särskilt upprättat förslag. Av de följande paragraferna framgår vad förslaget ska innehålla och hur det ska tillhandahållas medlemmarna inför den stämma som ska ta ställning till det. Förslaget ska upprättas av styrelsen. Stämman kan alltså inte besluta om insatsemission på grundval av ett förslag från enskilda medlemmar eller medlemsgrupper. Den kan emellertid, på förslag från medlemmar, besluta om instruktioner till styrelsen om att denna ska upprätta ett förslag till insatsemission.

11 kap. 4 §
I förslaget till insatsemission ska följande anges:

1. det sammanlagda belopp som ska tillgodoföras medlemmarna som emissionsinsatser, och

2. grunderna för fördelningen av beloppet bland medlemmarna.

Om stadgarna innehåller bestämmelser om att en medlem vid avgång ur föreningen inte ska ha rätt att få ut hela emissionsinsatsen, ska också detta anges i förslaget.

I paragrafen regleras vad ett förslag om insatsemission ska innehålla. Förslaget ska framför allt ange det sammanlagda belopp som ska tillgodoföras medlemmarna som emissionsinsatser. Därutöver ska förslaget ange grunderna för fördelningen av beloppet bland medlemmarna. I det senare avseendet är förutsättningarna ofta på förhand givna, eftersom stadgarna normalt torde innehålla bestämmelser om grunderna för fördelningen av beloppen. Likväl måste i förslaget lyftas fram vad som kommer att gälla i detta avseende. Givetvis är styrelsen också oförhindrad att lämna förslag som, inom stadgarnas mera allmänna ramar, preciserar vad som ska gälla. En sådan precisering kan rentav vara nödvändig att göra, eftersom grunderna måste anges så exakt att det redan på förhand kan göras en ungefärlig beräkning av vad som kommer att tillgodoräknas den enskilde medlemmen.

I stadgarna kan det finnas bestämmelser som begränsar medlemmarnas rätt att vid avgång ur föreningen få ut emissionsinsatser eller delar av emissionsinsatser. Finns det sådana stadgebestämmelser, ska förslaget informera om dessa. Det är däremot inte möjligt att i förslaget ta in begränsningar av detta slag som inte har stöd i stadgarna.

11 kap. 5 §
Om årsredovisningen inte ska behandlas på den föreningsstämma som ska besluta i frågan om insatsemission, ska det i förslaget anges hur stor del av det enligt 13 kap. 3 § disponibla beloppet som finns kvar efter det senaste fattade beslutet om värdeöverföring.

Såsom framgår av 11 kap. 2 § kan insatsemission endast ske med så stort belopp som finns tillgängligt för vinstutdelning. Såväl den s.k. beloppsspärren som den s.k. försiktighetsregeln i 13 kap. 3 § ska därför tillämpas. Vid bestämmandet av vad som är tillgängligt för insatsemission måste hänsyn också, enligt 13 kap. 3 §, tas till redan genomförda värdeöverföringar eller till sådana förändringar i föreningens bundna egna kapital som har skett efter den senaste årsstämman.

Om insatsemissionen ska beslutas vid årsstämman, kan utrymmet för insatsemissioner bedömas på grundval av den årsredovisning som där läggs fram. Ska beslutet om insatsemission fattas vid någon annan stämma, fordras att det tas fram ytterligare material. I 11 kap. 5 § föreskrivs därför att det i ett sådant fall i förslaget ska anges hur mycket av det enligt 13 kap. 3 § disponibla beloppet som finns kvar efter det senast fattade beslutet om värdeöverföring (jfr 14 kap. 6 §).

11 kap. 6 §
I det fall som avses i 5 § ska det till förslaget också fogas följande handlingar:

1. en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, och

2. en redogörelse, undertecknad av styrelsen, för händelser av betydelse för föreningens ställning, vilka har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades med uppgift om värdeöverföringar som har beslutats under samma tid och om förändringar i föreningens bundna kapital som har skett efter balansdagen.

Om föreningen har en revisor, ska det till förslaget även fogas

1. en kopia av revisionsberättelsen för det år som årsredovisningen enligt första stycket 1 avser, och

2. ett yttrande över den redogörelse som avses i första stycket 2, undertecknat av revisorn, med uttalande om huruvida föreningsstämman bör besluta i enlighet med förslaget.

Paragrafen, som bara är tillämplig om förslaget om insatsemission ska behandlas på extra föreningsstämma, ställer krav på att visst ytterligare material i så fall ska fogas till förslaget (jfr de överensstämmande bestämmelserna 14 kap. 7 §).

11 kap. 7 §
Styrelsen ska hålla förslaget enligt 3 § tillgängligt hos föreningen för medlemmar och innehavare av förlagsandelar under minst två veckor närmast före den föreningsstämma där frågan om insatsemission ska prövas. I förekommande fall ska de handlingar som avses i 6 § hållas tillgängliga tillsammans med förslaget.

Kopior av handlingarna ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopiorna ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Kopior behöver dock inte skickas, om handlingarna, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängliga på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Handlingarna ska läggas fram på föreningsstämman.

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande föreningslagen. Den överensstämmer med vad som föreslås i fråga om tillhandahållande av förslag om vinstutdelning (se 14 kap. 8 §).

11 kap. 8 §
Kallelsen till den föreningsstämma som ska pröva förslaget enligt 3 § ska ange förslagets huvudsakliga innehåll.

Paragrafen har inte någon motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den klargör att kallelsen till en stämma som ska pröva en fråga om insatsemission alltid ska ange förslagets huvudsakliga innehåll (jfr 14 kap. 9 §).

11 kap. 9 §
Beslutet om insatsemission ska innehålla de uppgifter som framgår av 4 §.

Av paragrafen framgår att beslutet om insatsemission ska innehålla *dels* uppgift om det sammanlagda belopp som ska tillgodoföras medlemmarna genom insatsemissionen, *dels* uppgift om grunderna för fördelningen av beloppet *och dels* uppgift om vad som ska gälla i fråga om emissionsinsatsen vid en medlems avgång. Uppgifterna måste vara så exakta att de direkt kan läggas till grund för verkställighet av beslutet.

Överlåtelse av medlemsinsatser

11 kap. 10 §
Obligatoriska insatser får inte överlåtas.

Överinsatser och emissionsinsatser får endast överlåtas till annan medlem. Rätten att överlåta överinsatser och emissionsinsatser får begränsas genom bestämmelser i stadgarna. I stadgarna får det också bestämmas att sådana överlåtelser enbart får ske på visst i stadgarna angivet sätt.

En överlåtelse av överinsatser eller emissionsinsatser har rättsverkan mot föreningen när styrelsen har underrättats om den. Om något annat har bestämts i stadgarna, gäller dock detta.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, behandlar överlåtelse av medlemsinsatser. Frågan har behandlats i avsnitt 12.6.2.

Såsom indirekt framgår av 5 kap. kan en medlem inte överlåta sitt medlemskap på annan. Däremot kan hans eller hennes *andel* i föreningen (om detta begrepp, se 1 kap. 4 § andra stycket) överlåtas eller på annat sätt övergå på annan. Bestämmelserna i 5 kap. 9 och 10 §§ tryggar emellertid att medlemskap och andel inte förblir splittrat på olika personer.

I denna paragraf behandlas en särskild form av övergång av ekonomiska rättigheter, nämligen överlåtelse av *medlemsinsatser* mellan medlemmar. Sådan överlåtelse kan enbart ske i begränsad utsträckning. I *första stycket* har för tydlighets skull tagits in ett förbud mot överlåtelse av obligatoriska insatser. Den rätt som den obligatoriska insatsen ger – t.ex. rätt till återbetalning av insatsbeloppet vid avgång ur föreningen och rätt till insatsränta – kan alltså inte övergå på annan annat än i samband med en övergång av hela andelsrätten. Av *andra stycket* framgår att det däremot finns ett utrymme för överlåtelse av överinsatser och emissionsinsatser i föreningen (om dessa begrepp, se 1 kap. 4 § första stycket och 11 kap. 2 §) men att sådana överlåtelser enbart kan ske till andra medlemmar i föreningen. Rätten att överlåta överinsatser och emissionsinsatser till andra medlemmar är dessutom inte ovillkorlig utan kan begränsas genom bestämmelser i stadgarna. En sådan begränsning kan innefatta ett absolut förbud mot överlåtelser av överinsatser och emissionsinsatser. Den kan också ytterligare begränsa den krets till vilken insatserna får överlåtas, t.ex. så att överlåtelse får ske enbart till sådana medlemmar som redan har betalat fulla beloppet av sina obligatoriska insatser. En överlåtelse som står i strid med en sådan be-

gränsning kan ha vissa obligationsrättsliga verkningar men den gäller inte mot föreningen.

Utgångspunkten i förslaget är att överlåtelse av överinsatser och emissionsinsatser sker enligt allmänna förmögenhetsrättsliga regler. I stadgarna kan emellertid bestämmas att överlåtelsen ska ske i viss form, t.ex. i ett av föreningen inrättat handelssystem. Sådana formföreskrifter kan innebära t.ex. att överlåtelsen måste ske i viss tid före vissa återkommande transaktionstidpunkter (”avstämningsdagar”). I den mån sådana bestämmelser har införts kommer överlåtelser som sker i annan form visserligen att kunna ha viss verkan mellan parterna men de kan inte åberopas mot föreningen.

Såsom framgår av *tredje stycket* får en överlåtelse av överinsatser och emissionsinsatser inte rättsverkan mot föreningen förrän föreningen genom sin styrelse har underrättats om överlåtelsen. Det innebär bl.a. att föreningen alltid med befriande verkan kan betala ut insatsränta o.d. med utgångspunkt i vad som är känt om storleken av medlemmarnas insatser. I stadgarna kan tas in bestämmelser om att rättsverkan ska inträda vid en annan tidpunkt, t.ex. vid utgången av löpande räkenskapsår.

Effekten av att en överinsats eller emissionsinsats överlåts är att insatsens belopp i fortsättningen ska tillgodräknas förvärvaren. Beloppet kan därvid komma att avräknas som betalning av förvärvarens obligatoriska insats men kommer annars att utgöra förvärvarens överinsats respektive emissionsinsats i föreningen. Detta kan i sin tur påverka förvärvarens rätt till insatsränta, hans eller hennes rätt till återbetalning vid avgång ur föreningen samt vad han eller hon har rätt att få ut vid föreningens likvidation.

Inlösen av andel vid avgång ur föreningen

Hur mycket som kan betalas ut

11 kap. 11 §

En medlem som har avgått ur föreningen har rätt att få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser.

I stadgarna för en förening som kännetecknas av att medlemmarna är anställda eller på liknande sätt deltar med egen arbetsinsats får det bestämmas att en avgående medlem har rätt att få ut ett belopp som överstiger hans eller hennes medlemsinsatser. I 7 kap. 35 § andra stycket finns särskilda föreskrifter om införandet av sådana stadgebestämmelser.

Det belopp som betalas ut enligt första eller andra stycket får inte överstiga medlemmens andel av föreningens eget kapital. I det sammanhanget ska fören-

ingens eget kapital beräknas enligt den fastställda balansräkning som hänför sig till tiden för avgången, dock att reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna inte ska räknas med i föreningens eget kapital.

Vad medlemmen har rätt till enligt första–tredje styckena får inte betalas ut tidigare än sex månader efter medlemmens avgång.

Paragrafen behandlar, tillsammans med de följande, återbetalning av medlemsinsatser och andra utbetalningar i anslutning till en medlems avgång ur föreningen. Bestämmelser av liknande slag finns i 4 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 94). Frågan har behandlats i avsnitt 12.5.4.

Huvudregeln, som kommer till uttryck i *första stycket* första meningen, innebär att en avgången medlem har rätt att få ut *dels* vad han eller hon har betalat in som obligatorisk insats, *dels* vad han eller hon har tillgodoförts genom insatsemission (emissionsinsats), *dels* förekommande överinsats. Har medlemmen betalat in 5 000 kr som obligatorisk insats, betalat en överinsats om 5 000 kr och senare tillgodoförts sammanlagt 5 000 kr genom insatsemission uppgår alltså, enligt huvudregeln, det belopp som han eller hon har rätt att få ut till 15 000 kr. Detta gäller även om medlemmens andel i föreningen har representerat ett högre värde; föreningen äger alltså inte – utom i det särskilda fall som avses i andra stycket – betala ut något av detta övervärde till den avgående medlemmen (se dock nedan om utbetalning med samtliga medlemmars samtycke). Rätten till utbetalning begränsas dessutom genom bestämmelserna i tredje stycket och kan även begränsas genom bestämmelser i stadgarna (se 11 kap. 13 §).

Av *andra stycket* framgår att det i stadgarna för vissa slag av föreningar kan bestämmas att en avgången medlem har rätt att få ut ett högre belopp än vad som följer av första stycket. Bestämmelsen om detta saknar tidigare motsvarighet i nuvarande föreningslagen. Skälen för bestämmelsen har redovisats i avsnitt 12.5.4. Det har överlämnats till föreningarna att själv bestämma vilken beräkningsgrund som därvid ska tillämpas. Ett tänkbart alternativ är att i stadgarna bestämma att en avgående medlem har rätt att få tillbaka ett belopp som motsvarar hans eller hennes andel i föreningens eget kapital, ett annat att föreskriva att medlemmen har rätt att få tillbaka de inbetalda och emitterade medlemsinsatserna, uppräknade på visst sätt, t.ex. genom ett index. Även andra för medlemmen förmånliga beräkningsgrunder kan tillämpas. Också i dessa fall begränsas dock rätten till återbetalning genom bestämmelserna i tredje stycket.

Såsom redan har konstaterats kan andra stycket tillämpas enbart i vissa slag av föreningar, nämligen föreningar ”som kännetecknas av att medlemmarna är anställda eller på liknande sätt deltar med egen arbetsinsats”. Med detta avses s.k. arbetskooperativ, där det finns ett anställningsavtal eller liknande avtal, t.ex. konsultavtal, mellan föreningen och de enskilda medlemmarna. Skälet till denna begränsning har redovisats i avsnitt 12.5.4. Det är inte nödvändigt att samtliga medlemmar står i anställningsförhållande eller motsvarande till föreningen. Det kan således finnas medlemmar som deltar i föreningen på annat sätt och det kan även finnas investerande medlemmar. Föreningen ska emellertid ”kännetecknas” av att medlemmarna är anställda eller på motsvarande sätt knutna till föreningen, dvs. normalt ska flertalet medlemmar delta på detta sätt. – I lagtexten har även tagits in en erinran om det mycket stränga pluralitetskrav som enligt 7 kap. 35 § andra stycket gäller för införandet av stadgebestämmelser av det aktuella slaget; beslutet måste biträdas av samtliga röstberättigade.

Såsom framgår av *tredje stycket* är medlemmen inte garanterad att få tillbaka hela det belopp som framräknas enligt första respektive andra stycket. Det framräknade beloppet ska sålunda alltid ställas i relation till medlemmens andel i föreningens sammanlagda eget kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av eget kapital ska man bortse från belopp som ingår i reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna.

Hur denna bestämmelse slår kan illustreras med två exempel, där det första avser det fallet att frågan om utbetalning inte är särreglerad i stadgarna och det andra avser ett fall där medlemmen enligt stadgarna ska ha rätt att få ut mer än enbart sina insatser.

Exempel 1. Det sammanlagda insatskapitalet (inbetalda medlemsinsatser samt emissionsinsatser) i föreningen uppgår till 300 000 kr. Den avgående medlemmen har betalat 5 000 kr i obligatorisk insats och 5 000 kr i överinsats och har tillgodoförts 5 000 kr genom insatsemission; medlemmens andel i insatskapitalet uppgår alltså till fem procent. Vid en beräkning enligt paragrafens första stycke uppgår det belopp som han eller hon har rätt att få ut till 15 000 kr. Föreningens eget kapital enligt den aktuella balansräkningen uppgår emellertid till endast 120 000 kr, varav 20 000 kr avser reservfond, uppskrivningsfond och förlagsinsatser. Begränsningsregeln i tredje stycket får därför till följd att medlemmen inte kan få ut mer än fem procent av (120 000 ./. 20 000 =) 100 000 kr, dvs. 5 000 kr.

Exempel 2. Det sammanlagda insatskapitalet i föreningen uppgår till 200 000 kr. Den avgående medlemmen har betalat 10 000 kr i obligatorisk insats och överinsats (emissionsinsatser förekommer inte) och hans eller hon andel i insatskapitalet uppgår därför även i detta fall till fem procent. Enligt föreningens stadgar har en avgående medlem rätt att få ut ett belopp som motsvarar inbetald medlemsinsats, uppräknat enligt ett visst index. En sådan indexuppräkning leder i den aktuella medlemmens fall till att det belopp som han eller hon enligt stadgarna ska få ut uppgår till 30 000 kr. Föreningens eget kapital uppgår emellertid – sedan uppskrivningsfonden, reservfonden och förlagsinsatserna har räknats bort – endast till 500 000 kr. Som en följd av detta har den avgående medlemmen inte rätt att få tillbaka mer än fem procent av 500 000 kr, dvs. 25 000 kr.

Bestämmelsen i första stycket är uppställd i medlemmarnas intresse. Oavsett vad som har bestämts i stadgarna, kan därför, med samtliga berörda medlemmars samtycke, återbetalning ske med högre belopp än vad som följer av första stycket. Bestämmelserna i tredje stycket syftar däremot primärt till att skydda föreningens borgenärer och de kan därför inte frångås ens om samtliga medlemmar samtycker till det. Om återbetalning likväl sker till högre belopp än vad som följer av det tredje stycket, inträder återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar enligt bestämmelserna i 11 kap. 18 och 19 §§.

Såsom framgår av 11 kap. 13 § får medlemmens rätt till återbetalning också begränsas genom bestämmelser i stadgarna.

I paragrafens *fjärde stycke* regleras tidpunkten för återbetalning. Där sägs att det belopp som den avgående medlemmen har rätt att få ut inte får betalas ut tidigare än sex månader efter avgången (beträffande tidpunkten för avgången, se 5 kap. 11 §). Lagen medger alltså inte att beloppet betalas ut tidigare. Bestämmelsen är uppställd till bl.a. borgenärernas skydd och kan därför inte åsidosättas ens om samtliga medlemmar går med på det. Däremot är det möjligt att förlänga tiden för återbetalning genom bestämmelser i stadgarna, se 11 kap. 13 §.

11 kap. 12 §

Går föreningen i likvidation inom sex månader från tidpunkten för medlemmens avgång ur föreningen eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta föreningen i konkurs, ska den avgångna medlemmens rätt att få ut medlemsinsatser och annat belopp som avses i 11 § bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av föreningens tillgångar.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 1 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 94).

Begränsande stadgebestämmelser

11 kap. 13 §
En medlems rätt enligt 10 och 11 §§ får begränsas genom bestämmelser i stadgarna. Sådana begränsningar gäller dock inte i de fall som avses i 4 kap. 8 § och 17 kap. 28 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 1 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 95). De begränsningar som kan uppställas i stadgarna kan avse såväl storleken av det belopp som ska återbetalas som tidpunkten för återbetalning. Paragrafen ger utrymme för mycket långtgående begränsningar, även begränsningar som innebär att någon rätt till återbetalning av insatser över huvud taget inte ska föreligga. Oskäliga begränsningar kan dock jämkas enligt 36 § avtalslagen. – Av 7 kap. 35 § följer att det vid införandet av sådana stadgebestämmelser som avses i denna paragraf gäller särskilda pluralitetskrav.

Såsom framgår av lagtexten gäller stadgebegränsningar av det aktuella slaget inte i de fall som avses i 4 kap. 8 § och 17 kap. 28 §, dvs. när en medlem går ur föreningen därför att han eller hon har motsatt sig vissa slag av ingripande stadgeändringar eller därför att han eller hon har motsatt sig en fusion. Detta överensstämmer med gällande rätt. Den avgående medlemmen har i dessa båda situationer rätt att få ut hela det belopp som tillkommer honom eller henne enligt 11 kap. 11 §. Det gäller även det belopp som en avgående medlem kan vara tillförsäkrad enligt sådana stadgebestämmelser som avses i 11 kap. 11 § andra stycket. Begränsningar som i själva verket utgör en del av sådana – för den avgående medlemmen förmånliga – stadgebestämmelser kan dock alltid åberopas mot den avgående medlemmen. Om det t.ex. i stadgarna har bestämts att en avgående medlem har rätt att få ut sin andel i föreningens fria egna kapital men att det belopp som utbetalas inte får överstiga ett visst genom indexuppräkning framräknat belopp, gäller således den sistnämnda begränsningen alltid gentemot den avgående medlemmen.

Skyldighet att efter föreningens konkurs betala tillbaka utbetalt belopp

11 kap. 14 §
Om föreningen försätts i konkurs på en ansökan som har gjorts inom ett år från tidpunkten för en medlems avgång, är den avgångne medlemmen skyldig att betala tillbaka det som han eller hon har fått ut enligt 11 § i den utsträckning det behövs för att föreningens skulder ska kunna betalas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 95). Den innebär att en medlem som har fått en betalning enligt bestämmelserna i 11 kap. 11 § kan bli skyldig att betala tillbaka det utbetalda beloppet, om föreningen försätts i konkurs efter ansökan som har gjorts inom ett år från medlemmens avgång och en återbetalning är nödvändig för att föreningens skulder ska betalas. Lagtexten har utformats så att en medlem i ett arbetskooperativ kan bli skyldig att betala tillbaka, utöver återbetalda medlemsinsatser, det ytterligare belopp som han eller hon kan ha mottagit enligt bestämmelser i stadgarna (jfr 11 kap. 11 § andra stycket).

Avgången medlems rätt till vinstutdelning

11 kap. 15 §
En avgången medlem har rätt att i samma utsträckning som övriga medlemmar få ut sin andel av beslutad vinstutdelning.

En medlems rätt enligt första stycket får begränsas genom bestämmelser i stadgarna. Sådana begränsningar gäller dock inte i de fall som avses i 4 kap. 8 § och 17 kap. 28 §.

Paragrafens första stycke överensstämmer i huvudsak med 4 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 94). Innebörden av *första stycket* är att en medlem som avgår vid utgången av ett visst räkenskapsår har rätt att få del av den vinstutdelning som beslutas på grundval av resultat- och balansräkningarna för det räkenskapsåret (och tidigare räkenskapsår). Uttrycket ”i samma utsträckning” ersätter ”i samma ordning” i den nuvarande lagen utan att någon ändring i sak är avsedd. Såsom framgår av *andra stycket* kan rätten till sådan vinstutdelning begränsas genom bestämmelser i stadgarna men i två särskilt angivna situationer – samma som i 11 kap. 13 § – gäller sådana begränsningar inte mot den avgående medlemmen.

Särskild inlösen av överinsats

11 kap. 16 §
En medlem, som deltar i föreningen med överinsatser har rätt att efter uppsägning få tillbaka dessa utan att avgå ur föreningen.

Ifråga om sådan återbetalning ska följande bestämmelser tillämpas:

11 § första, tredje och fjärde styckena och 12 § om hur stort belopp som får återbetalas,

13 § om begränsande stadgebestämmelser,

14 § om skyldighet att efter föreningens konkurs betala tillbaka utbetalat belopp, och

5 kap. 6 § tredje stycket om sättet för uppsägning.

Sexmånadersfristerna enligt 11 och 12 §§ ska vid en uppsägning enligt första stycket räknas från det räkenskapsårsskifte som infaller näst efter en månad från uppsägningen eller den längre tid, högst sex månader från uppsägningen, som har bestämts i stadgarna.

Överinsatser som inte har stöd i stadgarna får återbetalas även efter uppsägning från föreningen.

Paragrafen behandlar återbetalning av överinsats utan samband med medlems avgång ur föreningen. *Första–tredje* styckena överensstämmer i väsentliga delar med 4 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 95 och prop. 1996/97:163 s. 44). Det bör noteras att andra stycket inte hänvisar till bestämmelsen i 11 kap. 11 § andra stycket om att en medlem enligt stadgarna kan ha rätt att få ut även högre belopp än inbetalad insats. Det är alltså inte möjligt att i samband med återbetalning av överinsats, som sker utan samband med medlemmens avgång ur föreningen, även tillgodoräkna medlemmen hans eller hennes del av föreningens fria egna kapital.

Bestämmelsen i *fjärde stycket* saknar tidigare motsvarighet. Den behandlar den situationen då den insats som medlemmen har erlagt överstiger hans eller hennes obligatoriska insats (dvs. den insats som han eller hon är skyldig att delta med) och stadgarna samtidigt inte ger något motsvarande utrymme för överinsatser. Så kan bli fallet när storleken av medlemmens obligatoriska insats är beroende av den omfattning i vilken han eller hon deltar i föreningen. Efter insatsomräkning kan det då visa sig att den inbetalda insatsen överstiger den obligatoriska insatsen. Om stadgarna ger utrymme för överinsatser, övergår mellanskillnaden till att vara överinsatser. I annat fall är det normalt naturligt att mellanskillnaden betalas tillbaka till medlemmen. Bestämmelsen i fjärde stycket möjliggör att sådan återbetalning sker, oavsett om medlemmen själv har sagt upp beloppet till återbetalning eller inte. Övriga bestämmelser i para-

grafen – däribland hänvisningarna till betalningsbegränsningarna i 11 kap. 11 § – gäller dock även vid återbetalning av detta slag.

Inlösen av medlemsinsats efter beslut om minskning av insatsskyldigheten

11 kap. 17 §
Om föreningsstämman har beslutat om minskning av medlemmarnas insatsskyldighet, ska bestämmelserna i 16 § tillämpas också vid inlösen av den del av tidigare inbetald medlemsinsats som medlemmen inte längre är skyldig att delta med. Vid inlösen av detta slag krävs dock inte någon uppsägning och utbetalning får ske så snart den tid som anges i 4 kap. 7 § har löpt ut.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, reglerar en särskild situation som kan uppkomma när föreningsstämman har fattat beslut om lindrad insatsskyldighet. Ett sådant beslut kan innebära att beloppet av den medlemsinsats som medlemmarna ska delta med (dvs. den obligatoriska insatsen) sätts till ett lägre belopp än tidigare, t.ex. 10 000 kr i stället för tidigare 20 000 kr. I den mån en medlem redan har betalat in ett belopp som överstiger det nya, lägre insatsbeloppet kan han eller hon ha rätt att få tillbaka det överskjutande beloppet. Därvid gäller i flertalet avseenden bestämmelserna i 11 kap. 16 §. Det innebär bl.a. att rätten till återbetalning inte omfattar genom insatsemission tillgodoförda belopp, att återbetalningen inte heller får avse någon del av föreningens fria egna kapital och att rätten till återbetalning kan begränsas i stadgarna. En skillnad är dock att det inte krävs någon uppsägning från medlemmens eller föreningens sida. Som en följd av detta gäller inte heller bestämmelsen i 11 kap. 16 § tredje stycket om att återbetalning får ske tidigast sex månader efter räkenskapsårsskifte. Tidpunkten för möjlig återbetalning bestäms i stället av 4 kap. 7 §. Där sägs att ett beslut om lindrad insatsskyldighet inte får verkställas förrän det har gått ett år från registreringen av beslutet. Det innebär att återbetalning enligt förevarande paragraf får ske tidigast ett år efter det att minskningsbeslutet registrerades.

Återbäringsskyldighet vid oriktig betalning enligt 11, 16 eller 17 §

11 kap. 18 §
Om föreningen har betalat ut medel i enlighet med 11, 16 eller 17 § men utbetalningen har stått i strid med bestämmelserna om sådan betalning, ska mottagaren betala tillbaka det som han eller hon har tagit emot (återbäringsskyldighet).

Paragrafen behandlar mottagarens skyldighet att betala tillbaka vad han eller hon oriktigt har tagit emot enligt 11 kap. 11, 16 eller 17 §. Den överensstämmer med vad som redan hittills har ansetts gälla.

Oriktiga värdeöverföringar från en förening till medlemmarna ska som regel bedömas enligt bestämmelserna i 13 kap. 6 och 7 §§. Betalningar enligt 11 kap. 11, 16 och 17 §§ omfattas emellertid inte av bestämmelserna i 13 kap. När föreningen har betalat ut medel under hänvisning till bestämmelserna i 11 kap. 11, 16 eller 17 § gäller därför 11 kap. 18 § och följande paragrafer i stället för 13 kap. 6 och 7 §§.

Bestämmelsen i denna paragraf innebär att om det inte har funnits grund för utbetalningen ska mottagaren betala tillbaka vad han eller hon har tagit emot. Denna återbetalningsskyldighet betecknas i paragrafen – liksom i annan associationsrättslig lagstiftning – ”återbäringsskyldighet”. Har mottagaren uppburit för mycket, ska det överskjutande beloppet återbäras. Återbäringsskyldigheten är absolut, dvs. den gäller även om mottagaren var i god tro. Föreningens möjlighet att kräva tillbaka beloppet begränsas inte på annat sätt än vad som följer av reglerna om preskription. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 12.6.4.

Bristtäckningsansvar vid oriktig utbetalning enligt 11, 16 eller 17 §

11 kap. 19 §
Om det uppkommer någon brist vid återbetalning enligt 18 §, är de personer som har medverkat till föreningens beslut om utbetalning ansvariga för denna. Detsamma gäller dem som har medverkat till verkställandet av beslutet eller till upprättandet eller fastställandet av en oriktig balansräkning som har legat till grund för beslutet om utbetalning.

För ansvar enligt första stycket förutsätts, i fråga om styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och särskild granskare, uppsåt eller oaktsamhet, och, i fråga om medlem eller annan, uppsåt eller grov oaktsamhet.

Vid tillämpningen av första och andra styckena gäller 22 kap. 4 och 5 §§.

Av paragrafen framgår att vad som oriktigt har utbetalats enligt 11 kap. 11, 16 eller 17 § men inte har kunnat återfås enligt 18 § kan utkrävas av dem som har medverkat till beslutet om utbetalning eller till upprättandet eller fastställandet av en oriktig balansräkning som har legat till grund för beslutet. Bestämmelserna om detta motsvarar i huvudsak bestämmelserna om bristtäckningsansvar vid olaglig värdeöverföring (se 13 kap. 7 §).

12 kap. Förlagsinsatser

Allmänt om förlagsinsatser

12 kap. 1 §
I stadgarna för en ekonomisk förening får det bestämmas att kapital får tillskjutas genom insatser av särskilt slag (förlagsinsatser). I så fall ska i stadgarna också anges vad som ska gälla för förlagsinsatserna.

Med en förlagsinsats följer en andelsrätt av särskilt slag i föreningen (förlagsandel). Förlagsandelen ger begränsade rättigheter i föreningen. Bestämmelser om dessa rättigheter finns i detta kapitel och i

- *7 kap. 22, 39, 47 och 49 §§,*
- *9 kap. 12 §,*
- *10 kap. 23 §,*
- *11 kap. 7 §,*
- *14 kap. 8 §,*
- *17 kap. 15 och 37 §§, samt*
- *18 kap. 7, 12, 16, 19, 29 och 30 §§.*

Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Frågor om förlagsinsatser har behandlats i avsnitt 13.

Förlagsinsatser utgör insatser av särskilt slag, som i flera avseenden skiljer sig från medlemsinsatser. Vad som tillskjuts såsom förlagsinsatser utgör i och för sig, liksom medlemsinsatser, eget kapital – inte främmande kapital – och ska redovisas som bundet eget kapital (se 5 kap. 14 § årsredovisningslagen). I linje med detta utgör avkastning på förlagsinsatser inte ränta utan utdelning. Såsom har tydliggjorts i *andra stycket* ger förlagsinsatserna inte upphov till samma andelsrätt som en medlemsinsats. Andelsrätten är av särskilt slag och benämns förlagsandel. Vilka *ekonomiska rättigheter* som ingår i andelsrätten framgår delvis av bestämmelserna i detta kapitel (se särskilt 12 kap. 3–5 §§); till detta kommer att innehavarna av förlagsandelar normalt – i enlighet med stadgarna – har rätt att få del av föreningens vinstutdelning. Sammantaget har innehavarna av

förlagsandelar väl så starka ekonomiska rättigheter som medlemmarna har. De *förvaltningsrättigheter* som följer med förlagsandelen är däremot mycket begränsade. Innehavarna av förlagsandelar har inte rätt att närvara eller rösta vid stämma eller rätt till styrelserepresentation. Däremot har de vissa insynsrättigheter – till exempel rätt att få del av vissa förslag inför föreningsstämman – och även rätt att föra talan mot stämmobeslut (se de paragrafer som räknas upp i andra stycket).

En förutsättning för att föreningen ska kunna ta emot förlagsinsatser är att det finns bestämmelser om detta i stadgarna. Sådana stadgebestämmelser kan, men behöver inte, innehålla begränsningar i fråga om summan av de förlagsinsatser som får tillskjutas, vilka som får tillskjuta förlagsinsatser och hur mycket enskilda personer får tillskjuta som förlagsinsats. För att andra än medlemmar ska kunna tillskjuta förlagsinsatser krävs uttryckliga stadgebestämmelser om just detta. Inom de ramar som stadgarna anger bestämmer styrelsen i vilken utsträckning föreningen ska ta emot förlagsinsatser.

Vem som får tillskjuta förlagsinsatser

12 kap. 2 §
Förlagsinsatser får tillskjutas av medlemmar. I stadgarna får det bestämmas att även andra än medlemmar får tillskjuta förlagsinsatser.

I stadgarna kan det tas in bestämmelser om begränsningar i fråga om vem som har rätt att tillskjuta förlagsinsatser och genom överlåtelse förvärva den förlagsandel som är förenad med förlagsinsatserna. För redan gjorda insatser får inte införas strängare begränsningar än vad som gällde när insatsen gjordes.

Förvärv av förlagsandelar i strid med sådana stadgebestämmelser som avses i andra stycket är ogiltiga.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 kap. 1 § andra stycket och 2 § i den nuvarande föreningslagen. Såsom framgår av *första stycket* är huvudregeln att förlagsinsatser kan tillskjutas endast av medlemmar. I den mån föreningen önskar att ge även andra än medlemmar möjlighet att tillskjuta förlagsinsatser måste detta anges uttryckligen i stadgarna. I stadgarna kan det tas in mera detaljerade bestämmelser om vilka som får tillskjuta förlagsinsatser. Där kan också tas in bestämmelser om vem eller vilka förlagsandelar får överlåtas till (se *andra stycket*). Inom de ramar som stadgarna uppställer avgör styrelsen från vilka föreningen ska ta emot förlagsinsatser.

Vid tillskott av förlagsinsatser från andra än medlemmar gäller, enligt den nuvarande föreningslagen, den allmänna begränsningen att summan av sådana förlagsinsatser efter tillskottet inte får överstiga summan av inbetalda medlemsinsatser och emissionsinsatser. Denna begränsning har inte överförts till förslaget. Skälen för det har redovisats i avsnitt 13.2.

Förlagsandelsinnehavares rätt vid föreningens upplösning

12 kap. 3 §
Om föreningen upplöses och det vid upplösningen finns överskott, har innehavarna av förlagsandelar rätt att så långt överskottet räcker få förlagsinsatserna inlösta med belopp som motsvarar insatsernas storlek, innan utbetalning sker för andra ändamål. Finns det flera förlagsinsatser och räcker inte överskottet till full betalning av samtliga, ska överskottet fördelas på insatserna i förhållande till deras storlek.

Paragrafen överensstämmer i sak med 5 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen.

Innebörden i paragrafen är att vid föreningens upplösning har innehavare av förlagsandelar alltid rätt att av föreningens behållna överskott få ut ett belopp som motsvarar den tillskjutna förlagsinsatsen. Deras rätt till betalning går därvid före såväl medlemmarnas rätt till betalning enligt 11 kap. 11 § som den rätt till föreningens överskott som andra i stadgarna utpekade mottagare kan ha. Det är inte möjligt att i stadgarna begränsa denna förlagsandelsinnehavarnas rätt till återbetalning.

Av paragrafen följer också att förlagsandelsinnehavarna har lika rätt sinsemellan. Om överskottet inte räcker till alla, ska det fördelas mellan dem i proportion till förlagsinsatsernas storlek. Inte heller denna bestämmelse kan frångås genom bestämmelser i stadgarna.

Det bör tilläggas att det inte heller är möjligt att i stadgarna bestämma att innehavare av förlagsandelar vid föreningens upplösning ska erhålla ett belopp som överstiger förlagsinsatsernas belopp.

Inlösen av förlagsinsatser

När inlösen kan ske

12 kap. 4 §
Den som innehar en förlagsandel har rätt att få förlagsinsatsen inlöst när det har gått fem år eller mera från tillskottet, om han eller hon skriftligen har sagt upp beloppet minst två år i förväg.

Föreningen får lösa in en förlagsinsats när det har gått fem år eller mera från tillskottet, om föreningen skriftligen har sagt upp beloppet minst sex månader i förväg.

I stadgarna kan det bestämmas att det får förekomma förlagsinsatser som ska lösas in vid en viss tidpunkt utan föregående uppsägning, dock tidigast fem år från tillskottet. En sådan bestämmelse får inte avse redan tillskjutna förlagsinsatser.

Paragrafen, som behandlar inlösen av förlagsinsatser, överensstämmer med 5 kap. 7 § i den nuvarande föreningslagen.

Hur mycket som ska betalas ut vid inlösen

12 kap. 5 §
Inlösen enligt 4 § ska ske till det belopp som utgör insatsens storlek enligt förlagsandelsbeviset. Om en förlagsandel har registrerats hos en central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument, ska inlösen i stället ske till det belopp som utgör insatsens storlek enligt registreringen.

Det belopp som betalas ut enligt första stycket får dock inte överstiga den del av föreningens eget kapital som belöper på andelen i förhållande till övriga förlagsinsatser. I det sammanhanget ska föreningens eget kapital beräknas enligt den senast fastställda balansräkningen, dock ska reservfonden och uppskrivningsfonden inte räknas med i föreningens eget kapital.

Paragrafen reglerar vilket belopp som ska betalas ut till innehavaren av förlagsandelen när förlagsinsatsen löses in. Bestämmelserna om detta överensstämmer i sak med 5 kap. 8 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Skyldighet att efter föreningens konkurs återbetala utbetalt belopp

12 kap. 6 §
Om föreningen försätts i konkurs på en ansökan som görs inom ett år efter inlösen, ska bestämmelserna i 11 kap. 14 § om återbetalning tillämpas på för-

lagsinsatsen. Detta gäller dock inte förlagsinsatser som har kunnat lösas in utan föregående uppsägning.

Paragrafen överensstämmer i sak med 5 kap. 8 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Förteckning över förlagsinsatser

Skyldighet att föra förteckning över förlagsinsatser

12 kap. 7 §
Om förlagsinsatser har tillskjutits föreningen, ska styrelsen föra en förteckning över dessa.

Förteckningen ska ha till ändamål att ge föreningen, medlemmarna och andra underlag för att bedöma vilka förlagsinsatser som finns i föreningen.

Paragrafens *första stycke*, som i sak överensstämmer med 5 kap. 6 § första meningen i den nuvarande föreningslagen, ålägger föreningens styrelse att föra en förteckning över tillskjutna förlagsinsatser. Det är naturligt att styrelsen uppdrar åt någon befattningshavare i föreningen att utföra denna uppgift. Även om ett sådant uppdrag lämnas har emellertid styrelsen det yttersta ansvaret för att förteckningen över förlagsinsatser förs på ett korrekt sätt.

Paragrafens *andra stycke*, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, anger ändamålet med förteckningen (jfr den liknande bestämmelsen i 6 kap. 1 § i förslaget).

Innehållet i förteckningen

12 kap. 8 §
Förteckningen över förlagsinsatser ska innehålla uppgift om
1. storleken på varje förlagsinsats,
2. den tidpunkt då insatsen gjordes, och
3. den rätt till utdelning som insatsen medför.
Om förlagsandelsbevis har utfärdats, ska detta anges.

I paragrafen anges vad förteckningen över förlagsinsatser ska innehålla. Bestämmelserna om detta i *första stycket* överensstämmer i sak med 5 kap. 6 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. I *andra stycket* har tillkommit ett krav på att förteckningen också innehåller uppgift om förlagsandelsbevis, för det fall att ett sådant har utfärdats.

Övriga bestämmelser om förteckningen

12 kap. 9 §
I fråga om förteckningen över förlagsinsatser gäller i övrigt följande bestämmelser i 6 kap.

2 § om förteckningens form,
5 § om förteckningens offentlighet,
6 § om arkivering av förteckningen, och
7 § om personuppgiftsansvar m.m.

Paragrafen innehåller vissa övriga bestämmelser om förteckningen över förlagsinsatser. Av hänvisningen till 6 kap. 2 § följer att förteckningen ska föras med automatiserad behandling, i bunden bok eller i ett betryggande lösblads- eller kortsystem. Detta överensstämmer i huvudsak med den bestämmelse som finns i 5 kap. 6 § andra meningen i den nuvarande föreningslagen. Av hänvisningen till 6 kap. 5 § framgår att förteckningen ska hållas tillgänglig hos föreningen för alla som vill ta del av den. Hänvisningen till 6 kap. 6 § innebär bl.a. att förteckningen ska bevaras så länge föreningen består och under minst sju år efter föreningens upplösning. Inaktuella uppgifter – t.ex. uppgifter om redan inlösta förlagsinsatser – kan i och för sig strykas eller, om förteckningen förs med automatiserad behandling, tas bort. Strukna och borttagna uppgifter måste dock bevaras i sju år. Hänvisningen till 6 kap. 7 §, slutligen, innebär att föreningen är personuppgiftsansvarig för förteckningen och att personuppgiftslagens bestämmelser om rättelse och skadestånd är tillämplig på den.

Förlagsandelsbevis

12 kap. 10 §
För varje förlagsinsats ska föreningen utfärda ett förlagsandelsbevis. Beviset ska ställas till viss man, till innehavaren eller till viss man eller order och innehålla uppgift om

1. föreningens firma,
2. nummer eller annan beteckning för beviset,
3. insatsens storlek,
4. den rätt till utdelning som insatsen medför,
5. det sätt på vilket utdelning ska utbetalas och inlösen ske,
6. stadgebestämmelser som avses i 2 § andra stycket, och
7. upplysning om vad 2 § tredje stycket innebär.

Förlagsandelsbeviset ska undertecknas av föreningen. Styrelseledamöters eller firmatecknares namnteckning får återges genom tryckning eller på liknande sätt. Bestämmelsen i 1 kap. 9 § ska inte tillämpas.

Av 4 kap. 5 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument följer att förlagsandelsbevis inte får utfärdas för förlagsandelar som har registrerats enligt den lagen.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om förlagsandelsbevis, överensstämmer i sak med 5 kap. 4 § första, andra och fjärde styckena i den nuvarande föreningslagen.

12 kap. 11 §
I fråga om förlagsandelsbevis gäller lagen (1936:81) om skuldebrev, om inte annat följer av denna lag.

Vid tillämpningen av lagen om skuldebrev gäller följande. Ett förlagsandelsbevis som har ställts till viss man ska likställas med enkelt skuldebrev och ett förlagsandelsbevis som har ställts till innehavaren eller till viss man eller order ska likställas med löpande skuldebrev. Den som innehar ett förlagsandelsbevis, som har ställts till viss man eller order och som enligt föreningens påskrift på beviset är ägare till förlagsandelen ska likställas med den som enligt 13 § andra stycket lagen om skuldebrev förmodas ha rätt att göra ett skuldebrev gällande. Påskrift på förlagsandelsbeviset ska göras endast om innehavaren styrker sitt förvärv av den förlagsandel som beviset avser.

Paragrafen överensstämmer i sak med 5 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen.

Registrering av förlagsandelar

12 kap. 12 §
I stadgarna kan det bestämmas att föreningen får registrera förlagsandelar hos en central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument i stället för att utfärda förlagsandelsbevis. Detta gäller dock inte förlagsandelar för vilka det gäller förvärvsbegränsningar enligt 2 § andra stycket första meningen.

Ett beslut som innebär att en förlagsandel inte längre ska vara registrerad hos en central värdepappersförvarare blir giltigt endast om den som har panträtt i förlagsandelen skriftligen har samtyckt till beslutet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 5 kap. 4 § tredje och femte styckena i den nuvarande föreningslagen.

13 kap. Allmänna bestämmelser om värdeöverföringar

Begreppet värdeöverföring

13 kap. 1 §
Med värdeöverföring avses i denna lag
1. utbetalning eller annan förmögenhetsöverföring som föreningsstämman har beslutat om i enlighet med bestämmelserna i 14 kap. (vinstutdelning),
2. betalning av efterlikvid, återbäring eller liknande belopp som har beslutats av föreningsstämman eller styrelsen i enlighet med bestämmelserna i 15 kap. och som grundas på rörelsens resultat utan att ha räknats in i det redovisade årsresultatet (gottgörelse),
3. minskning av reservfonden för återbetalning till medlemmarna enligt 16 kap. 2 § 2, och
4. annan affärshändelse som medför att föreningens förmögenhet minskar.
En affärshändelse som avses i första stycket 4 utgör dock inte en värdeöverföring om den har rent affärsmässig karaktär för föreningen eller om den är en naturlig del i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna.
Detta kapitel gäller inte vid sådan överföring av tillgångar som sker enligt
1. bestämmelserna om inlösen av medlemsinsatser i 11 kap. 11–14, 16 och 17 §§,
2. bestämmelserna om fusion i 17 kap.,
3. bestämmelserna om likvidation i 18 kap., och
4. bestämmelserna om förenklad upplösning i 19 kap. 2 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller en definition av begreppet värdeöverföring. En motsvarande bestämmelse finns i 17 kap. 1 § aktiebolagslagen. Definitionen får betydelse för i vilka fall en transaktion som föreningen deltar i träffas av de värdeöverföringsbegränsningar som finns i lagen samt när rättsföljderna för olaga värdeöverföring kan göras gällande. Frågor kring definitionen har behandlats i avsnitt 14.5.1. Såsom där har konstaterats får sådana transaktioner som faller under begreppet värdeöverföring ske enbart i vissa former och i viss omfattning. Belopp som har frånhänts föreningen genom olagliga värdeöverföringar kan återkrävas enligt bestämmelserna om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar (se 13 kap. 6 och 7 §§). Bestämmelserna om värdeöverföring skyddar därigenom såväl medlemmar som borgenärer mot att föreningen avhänds tillgångar på ett okontrollerat sätt.

Första stycket

En första grupp av transaktioner som enligt förslaget utgör värdeöverföringar är sådana som är särskilt reglerade i föreningslagen och som föreningen öppet redovisar som föreningsrättsliga transaktioner, nämligen vinstutdelning, gottgörelse och utbetalning vid minskning av reservfonden (se första stycket 1–3). Typiskt för dessa transaktioner är att de innefattar något slag av utbetalning till, i första hand, medlemmar. Alla i lagen reglerade utbetalningar eller liknande till medlemmar eller andra utgör dock inte värdeöverföringar. Detta kommer till uttryck i andra stycket (se nedan).

Med ”*vinstutdelning*” avses en utbetalning eller annan förmögenhetsöverföring som föreningsstämman har beslutat om enligt bestämmelserna i 14 kap. Vinstutdelning innebär alltid ett ianspråktagande av det överskott som framträder i balansräkningen och kan aldrig ske förrän balansräkningen har fastställts. Såsom framgår av 14 kap. 1 § kan vinstutdelning beräknas antingen i förhållande till den omfattning i vilken någon har deltagit i föreningens verksamhet eller i övrigt tagit denna i anspråk – i praktiken kommer den då att utgå i form av efterlikvid, återbäring, lönetillägg eller liknande – eller såsom en ”ränta” på insatsen (insatsränta). För att utgöra en vinstutdelning i lagens mening ska den ha getts formen av en vinstutdelning (se vidare kommentaren till 14 kap. 2 §).

Med ”*gottgörelse*” avses utbetalningar av sådant överskott i föreningens verksamhet som ännu inte har räknats in i föreningens redovisade resultat. Överskott av detta slag kan gottskrivas medlemmarna, varvid beloppet av gottskrivningen redovisas som en skuld i föreningens balansräkning. På så sätt kommer beloppet inte att räknas in i det redovisade årsresultatet. Om överskottet i stället redovisas i föreningens resultat och därmed kommer att påverka posten Årets vinst i balansräkningen, kan det inte längre överföras till medlemmarna i form av gottgörelse.

Utbetalningar i form av gottgörelse har karaktären av prisjustering i efterhand och beräknas alltid i förhållande till den omfattning i vilken någon har deltagit i föreningens verksamhet eller i övrigt tagit denna i anspråk. Det utgår därför alltid i form av pristillägg (efterlikvid), återbäring på gjorda köp eller motsvarande. Även för utbetalningar av detta slag gäller att de måste ha getts formen av gottgörelse för att i detta sammanhang anses som sådan; mera formlöst utbetalade ”efterlikvider” får i stället bedömas enligt punkten 4. Detsamma gäller betalningar eller rabatter som sker i

omedelbart samband med föreningens samhandel med medlemmar och andra.

Av *punkten 3* framgår att också minskning av reservfonden för utbetalning till medlemmarna utgör en form av värdeöverföring (se 16 kap. 2 § 2).

Såsom framgår av *punkten 4* innefattar begreppet ”värdeöverföring även andra affärshändelser som medför att föreningens förmögenhet, direkt eller indirekt, minskar och som inte har rent affärsmässig karaktär för föreningen. Ibland används begreppet ”förtäckt vinstutdelning” för att beskriva sådana transaktioner. Med affärshändelse avses alla förändringar i storleken och sammansättningen av föreningens förmögenhet som beror på föreningens ekonomiska relationer med omvärlden (inklusive medlemmarna). Det kan exempelvis vara fråga om in- och utbetalningar, uppkomsten av fordringar eller skulder samt egna tillskott till eller uttag ur verksamheten av pengar, varor eller annat (jfr 1 kap. 2 § första stycket 6 bokföringslagen [1999:1078]).

För att en affärshändelse ska vara att anse som en värdeöverföring enligt punkten 4 förutsätts först och främst att den får till följd att föreningens förmögenhet minskar. Frågan om transaktionen utgör en förmögenhetsminskning får avgöras enligt allmänna principer. Vilka effekter den får på föreningens redovisning har ingen avgörande betydelse. Om föreningen säljer egendom till ett pris som motsvarar bokfört värde, kan detta ändå mycket väl utgöra en värdeöverföring, om egendomens marknadsvärde överstiger det bokförda värdet.

Till begreppet värdeöverföring blir därmed att hänföra sådant som att föreningen säljer egendom till underpris, köper egendom till överpris, betalar ut lön eller arvode för tjänster eller arbeten som inte alls eller endast delvis motsvaras av utbetalningen, skriver av fordringar eller låter fordringar preskriberas m.m. Det spelar inte någon roll hur affärshändelsen har betecknats.

Andra stycket

En affärshändelse som medför att föreningens förmögenhet minskar ska dock – som redan har framgått – inte anses som en värdeöverföring om den har rent affärsmässig karaktär för föreningen. Den ska inte heller anses som en värdeöverföring om den utgör en naturlig del i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna.

”Rent affärsmässig karaktär”. Frågan om en viss transaktion har rent affärsmässig karaktär för föreningen får i det enskilda fallet avgöras främst med hänsyn till utåt iakttagbara omständigheter kring händelsen. Här har skillnaden mellan parternas prestationer (värdediskrepansen) särskild betydelse. Det förhållandet att transaktionen är oförmånlig för föreningen och förmånlig för motparten medför dock inte i och för sig att den är att betrakta som en värdeöverföring. En ”dålig affär” är sålunda inte någon värdeöverföring i paragrafens mening. Av stor betydelse är också om transaktionen framstår som förenlig med den verksamhet som föreningen normalt bedriver. Utgör den ett normalt led i verksamheten, får den i de flesta fall anses ha en rent affärsmässig karaktär.

”En naturlig del i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna”. Typiskt för många ekonomiska föreningar är att ”samhandeln” mellan medlemmarna och föreningen sker på villkor som är förmånliga för medlemmarna. Detta är helt legitimt; syftet med verksamheten är ju att främja medlemmarnas ekonomi och detta främjande sker ofta i första hand genom att föreningen tillämpar en förmånlig prispolitik gentemot medlemmarna. Det är därför naturligt att en ekonomisk förening ibland tillhandahåller medlemmarna en produkt till ett pris som understiger det pris som annars gäller på marknaden. Det skulle i och för sig kunna hävdas att en sådan transaktion innebär att föreningens förmögenhet minskas, eftersom föreningen avstår från att utnyttja det fulla marknadsvärdet av den tillhandahållna produkten. Vid tillämpningen av bestämmelserna om värdeöverföring i aktiebolagslagen anses också försäljning till ”underpris” regelmässigt som en värdeöverföring. I den mån motsvarande transaktion sker mellan en ekonomisk förening och en av dess medlemmar måste man emellertid också bedöma om den ”utgör ett naturligt led i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna”. Om rekvisitet är uppfyllt, är transaktionen inte att anse som en värdeöverföring. En viss värdediskrepans mellan marknadsvärdet av föreningens prestation och värdet av medlemmens prestation kan alltså vara tillåten utan att transaktionen blir att anse som en värdeöverföring. För att en försäljning som sker till ett pris som understiger marknadspriset ska anses utgöra en naturlig del av föreningens verksamhet måste den dock stå i överensstämmelse med en av föreningen generellt tillämpad och långsiktig prispolitik. Denna prispolitik måste vara sådan att den ger föreningen förutsättningar att överleva långsiktigt. Medvetna förlustaffärer som inte

är affärsmässigt motiverade faller därför regelmässigt in under begreppet värdeöverföring.

Följande exempel kan belysa skillnaden mellan begreppet värdeöverföring såsom det kommer till uttryck i föreningslagen respektive i aktiebolagslagen. En ekonomisk förening säljer vissa produkter till medlemmarna till ett pris som motsvarar föreningens egen kostnad men understiger det pris som andra aktörer på marknaden tar ut för produkten. Försäljningen innebär då inte någon förlust för föreningen men föreningen gör inte heller någon vinst. Eftersom syftet med föreningens verksamhet är att gynna medlemmarnas ekonomi genom själva samhandeln, innebär försäljningen inte någon värdeöverföring. Transaktionen är i stället att se som en naturlig del i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna. Skulle försäljningen i stället ske till ett pris som understiger föreningens självkostnadspris, är det däremot normalt fråga om en värdeöverföring. Detta ska jämföras med vad som gäller för aktiebolag; där betraktas normalt *varje* sådan transaktion med aktieägarna som sker på annat än marknadsmässiga villkor som en värdeöverföring.

Om det är fråga om en transaktion som beslutas av föreningsstämman eller av medlemmarna samfällt, prövas frågan om denna utgör en värdeöverföring med hänsyn till förhållandena vid beslutet. I andra fall blir tidpunkten för styrelsebeslutet eller, när sådant saknas, den tidpunkt då föreningen förband sig till transaktionen avgörande. Senare inträffade förändringar i prestationernas värde bör inte medföra att en vid besluts- eller avtalstillfället klanderfri transaktion anses omfattad av bestämmelsen.

I vad mån en transaktion mellan föreningen och medlemmen utlöser beskattning får avgöras enligt skatterättsliga principer. Att en transaktion är en naturlig del i föreningens ekonomiska relation till medlemmarna behöver alltså inte innebära att den inte uttagsbeskattas (jfr Regeringsrättens avgörande den 29 juni 2010 i mål 8208-09).

Tredje stycket

I tredje stycket klargörs att återbetalning av medlemsinsatser till avgående medlemmar, återbetalning av överinsats samt överföring av tillgångar som sker i enlighet med bestämmelserna om fusion, likvidation och annan upplösning av föreningen inte omfattas av bestämmelserna om värdeöverföring i 13 kap. Vid återbetalning av medlemsinsats till en avgången medlem gäller sålunda inte den s.k.

beloppsspärren och den s.k. försiktighetsregeln i 13 kap. 3 § och inte heller reglerna om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar i 13 kap. 6 och 7 §§. I stället innehåller 11 kap. särskilda bestämmelser, uppställda till borgenärerna skydd (se särskilt 11 kap. 11 § tredje stycket samt 18 och 19 §§).

Tillåtna former för värdeöverföringar

13 kap. 2 §
Värdeöverföring får ske endast enligt bestämmelserna i denna lag om
1. vinstutdelning,
2. gottgörelse,
3. minskning av reservfonden för återbetalning till medlemmarna, och
4. gåva som avses i 5 §.
Om samtliga medlemmar är ense om det, får värdeöverföring ske även i andra former än som anges i första stycket.

I paragrafen regleras på vilka sätt en värdeöverföring får ske.

I *första stycket*, som närmast motsvarar 10 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 194–196), anges i vilka former värdeöverföring från föreningen får ske. Gemensamt är att formerna för värdeöverföring regleras på annan plats i lagen. Vinstutdelning (*punkten 1*) regleras i 14 kap., gottgörelse (*punkten 2*) regleras i 15 kap. och minskning av reservfonden för återbetalning till medlemmarna (*punkten 3*) i 16 kap. *Punkten 4* innehåller en erinran om bestämmelserna i 13 kap. 5 § om gåva till allmännyttigt ändamål.

I *andra stycket*, som saknar motsvarighet i nuvarande föreningslagen, har det tagits in en påminnelse om vad som får anses vara gällande rätt, nämligen att om samtliga medlemmar är överens om det får beslut om värdeöverföring ske i annan form (s.k. förtäckt vinstutdelning). Detta följer av den grundläggande associationsrättsliga principen att regler som är uppställda uteslutande till medlemmarnas skydd kan sättas åt sidan med samtliga medlemmars samtycke (jfr 1 kap. 2 §). Reglerna om *formerna* för medlemmarnas beslut om värdeöverföring är av sådan art. Regler som är uppställda till skydd för borgenärerna får däremot aldrig åsidosättas. Även en förtäckt vinstutdelning måste alltså ske med beaktande av bestämmelserna om *omfattningen* av värdeöverföringar i 13 kap. 3 och 4 §§.

Skyddet för föreningens bundna egna kapital och försiktighetsregeln

13 kap. 3 §
En värdeöverföring får inte äga rum om det efter överföringen inte finns full täckning för föreningens bundna egna kapital. Beräkningen ska grunda sig på den senast fastställda balansräkningen med beaktande av ändringar i det bundna egna kapitalet som har skett efter balansdagen.

Även om det inte finns något hinder enligt första stycket får föreningen genomföra en värdeöverföring till medlemmar eller andra endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till

1. de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, och

2. föreningens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Om föreningen är en moderförening, ska vid tillämpningen av andra stycket hänsyn tas även till de krav som koncernverksamhetens art, omfattning och risker ställer på koncernens egna kapital samt till koncernens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Första stycket gäller inte vid värdeöverföring i form av gottgörelse.

Paragrafen, som närmast motsvarar 10 kap. 2 § och 3 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 196–198), innehåller de begränsningar mot värdeöverföringar som har upp-ställts till borgenärernas skydd (jfr avsnitt 14.5.3). Bestämmelserna kan inte sättas åt sidan ens med samtliga medlemmars samtycke. De omfattar alla slag av transaktioner som är att anse som värdeöverföringar (om detta begrepp, se 13 kap. 1 §) från föreningen till medlem eller annan, oavsett hur värdeöverföringen har betecknats och oavsett om transaktionen beslutas vid föreningsstämma, informellt av medlemmarna samfällt, av styrelsen eller på något annat sätt. Motsvarande bestämmelser finns i 17 kap. 3 § aktiebolagslagen.

I *första stycket* finns den s.k. beloppsspärren. Den har behandlats i avsnitt 14.5.4. Bestämmelsen innebär att föreningen inte får genomföra en värdeöverföring om det inte skulle finnas full täckning för det bundna egna kapitalet omedelbart efter överföringen. Beloppsspärren är dock, som framgår av tredje stycket, inte tillämplig då värdeöverföringen sker i form av gottgörelse. Detta hänger samman med vad som är typiskt för gottgörelse, nämligen att det avser ett i föreningen upparbetat överskott som ännu inte har redovisats i resultat- och balansräkningarna. Det är därför i praktiken inte möjligt att tillämpa beloppsspärren på gottgörelse.

Beloppsspärren innebär att det bokförda värdet på de tillgångar som finns kvar i föreningen efter värdeöverföringen måste uppgå

minst till det bokförda värdet på skulder, avsättningar och bundet eget kapital. Till grund för beräkningen ska ligga föreningens senast fastställda balansräkning. Det innebär att beloppsspärren ska fastställas med utgångspunkt i vad som vid beslutstidpunkten är känt om förhållanden på balansdagen för den senaste balansräkningen (jfr Lindskog, Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation, 2 uppl., s. 73). Om frågan om värdeöverföring ska behandlas vid en stämma som också ska fastställa balansräkningen, förutsätts att stämman först prövar frågan om fastställelse och därefter bedömer – med ledning av balansräkningen i fastställt skick – om det finns full täckning för det bundna egna kapitalet efter överföringen.

Som framgår av tredje meningen ska hänsyn också tas till ändringar som har skett i det bundna egna kapitalets storlek mellan balansdagen för den styrande balansräkningen och tidpunkten för beslutet om värdeöverföring. Följande exempel kan illustrera saken. På balansdagen den 31 december finns ett värdeöverföringsutrymme om 200 000 kr (sammanlagt eget kapital 400 000 kr, därav 200 000 kr bundet eget kapital bestående av medlemsinsatser om 100 000 kr och reservfond om 100 000 kr). Därefter fattas på en extra föreningsstämma beslut om insatsemission innebärande att 100 000 kr av det fria egna kapitalet förs till medlemsinsatserna. Vid den därpå följande årsstämman får – förutsatt att några andra förändringar inte har skett – högst 100 000 kr tas i anspråk för värdeöverföring, trots att utrymmet enligt den på stämman fastställda balansräkningen är 200 000 kr.

Om värdeöverföringen sker genom utdelning i annat än pengar (s.k. sakvärdesutdelning), ska den utdelade tillgångens bokförda värde, minskat med eventuellt vederlag, ligga till grund för prövningen mot beloppsspärren (den s.k. nettometoden). Värdeöverföringen är alltså tillåten om det bundna egna kapitalet är intakt efter det att tillgångens bokförda värde har tagits bort från balansräkningen och eventuellt vederlag har lagts till.

Följande exempel kan belysa hur beloppsspärren ska tillämpas vid en sakvärdesutdelning. I en förening som har ett bundet eget kapital om 100 000 kr och som saknar fritt eget kapital önskar föreningens medlemmar förvärva en tillgång till ett pris som motsvarar det bokförda värdet om 50 000 kr. Tillgångens uppskattade marknadsvärde är 100 000 kr. Att denna värdeöverföring inte strider mot beloppsspärren följer av att föreningens bundna egna kapital lämnas opåverkat av transaktionen. Om föreningen i stället hade

haft en ansamlad förlust om 20 000 kr, skulle det inte varit möjligt att avyttra tillgången till bokfört värde, eftersom det bundna egna kapitalet alltjämt skulle uppvisa en brist om 20 000 kr. Medlemmen måste i detta fall betala minst 70 000 kr (bokfört värde samt ansamlad förlust) för tillgången för att det ska finnas full täckning för det bundna egna kapitalet efter värdeöverföringen.

Till skillnad från 10 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen innehåller lagförslaget inte något krav på att en värdeöverföring från en moderförening även ska rymmas inom det belopp som redovisas som fritt eget kapital i koncernredovisningen (den s.k. koncernspärren). Det innebär att utgångspunkten för bedömningen av vilket utrymme som finns för värdeöverföringar är en och densamma för alla moderföreningar, nämligen moderföreningens egen balansräkning. Därutöver måste emellertid en moderförening – liksom enligt gällande rätt – vid tillämpningen av försiktighetsregeln beakta koncernens förhållanden (se tredje stycket).

Andra stycket innehåller den s.k. försiktighetsregeln. Innebörden av regeln är att en värdeöverföring, oavsett vad en tillämpning av beloppsspärren leder till för resultat, får ske endast om den framstår som försvarlig. Det betyder att det belopp som medlemmarna faktiskt har rätt att disponera över kan vara mindre – men aldrig större – än det belopp som framkommer vid en tillämpning av beloppsspärren. Hur mycket kapital som till följd av försiktighetsregeln måste behållas i föreningen får bedömas mot bakgrund av förhållandena i det enskilda fallet och de särskilda omständigheter som föreningen verkar under. Här ska, som framgår av *punkten 1*, beaktas de krav på eget kapital som *verksamhetens art, omfattning och risker* ger upphov till. Särskild försiktighet bör alltså iakttas när det gäller utdelning från en förening med konjunkturberoende eller på annat sätt riskfylld verksamhet. En annan faktor av betydelse utgör storleken av det bundna egna kapitalet, sedd i relation till verksamhetens storlek. En förening med litet bundet eget kapital har, typiskt sett, större behov av att behålla fritt eget kapital i föreningen. Och ju mera omfattande föreningens verksamhet är, desto större kan behovet av en ”marginal”, i form av ett större eget kapital, vara.

Vid försvarlighetsbedömningen ska vidare hänsyn tas till föreningens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt (*punkten 2*).

Kravet på att föreningens *konsolideringsbehov* ska beaktas inför ett beslut om värdeöverföring innebär att det ska göras en allsidig

bedömning av föreningens ekonomiska ställning och dess möjligheter att på sikt infria sina åtaganden. Den ekonomiska ställningen kan beskrivas med hjälp av olika nyckeltal bland vilka i första hand relationen mellan eget och främmande kapital (skulder) här är av intresse. Ju större andel av en förenings tillgångar som har finansierats med eget kapital, desto bättre soliditet anses föreningen ha. Den optimala relationen mellan eget kapital och skulder varierar mellan olika branscher liksom mellan företag av olika storlek och ålder. Det är därför inte möjligt att fastställa en för alla föreningar och vid varje tidpunkt lämplig soliditet. Vid tillämpningen av försiktighetsregeln på den enskilda föreningen är det inte i första hand den soliditet som räknas fram genom uppgifter i redovisningen som är av intresse. Avgörande för föreningens förmåga att kunna ta risker och tåla förluster är föreningens verkliga ekonomiska ställning, dvs. efter beaktande av dolda och obeskattade reserver. Därutöver måste även andra faktorer som påverkar föreningens behov av konsolidering beaktas. Det gäller framförallt omständigheter som kan påverka föreningens framtida soliditet, såsom räntabiliteten på det egna kapitalet, resultatprognoser och orderingång.

Försiktighetsregeln fordrar även att hänsyn tas till föreningens *likviditet* dvs. dess kortfristiga betalningsförmåga. Värdeöverföringar får alltså inte företas med så stora belopp att föreningen i något nämnvärt avseende försämrar sin förmåga att fullgöra sina förpliktelser gentemot t.ex. medlemmar, anställda, leverantörer och långivare under en viss period. Likviditeten mäts genom att man tar hänsyn till å ena sidan likvida medel vid periodens början jämte inbetalningar under perioden fram till en viss tidpunkt och å andra sidan anspråken på utbetalningar under samma period. Värdeöverföringar får inte ske annat än om det av en sådan beräkning framgår att föreningen under hela perioden har ett överskott, inklusive en viss likviditetsreserv, för att klara oväntade händelser och tillfälliga variationer i betalningsströmmarna.

En situation då försiktighetsregeln är av särskild betydelse är när den föreslagna värdeöverföringen ger upphov till en latent skatteskuld för föreningen. I sådana fall får värdeöverföringen inte genomföras om den skulle äventyra föreningens möjligheter att infria skatteskulden.

Vidare ska hänsyn tas till föreningens ställning i övrigt. Det innebär att man vid bedömningen måste ta hänsyn till alla kända förhållanden som kan ha betydelse för föreningens ekonomiska ställ-

ning och som inte har beaktats inom ramen för bedömningen av föreningens konsolideringsbehov och likviditet. Bland de förhållanden som måste beaktas märks sådana händelser och omständigheter som föreningen är skyldig att lämna uppgift om i förvaltningsberättelsen (jfr 6 kap. 1 § årsredovisningslagen). Även händelser och omständigheter som är hänförliga till en tidpunkt efter det aktuella räkenskapsårets utgång ska beaktas.

Av *tredje stycket* följer att man vid tillämpningen av försiktighetsregeln i föreningar som är moderbolag i en koncern ska ta hänsyn också till förhållandena i koncernen. Således ska även koncernverksamhetens art, omfattning och risker beaktas, liksom koncernens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. En tumregel kan vara att moderföreningen aldrig bör företa större värdeöverföringar än vad som hade varit möjligt om koncernens samlade verksamhet hade bedrivits av moderföreningen själv. Om moderföreningen har upprättat en koncernredovisning, utgör denna givetvis ett viktigt underlag för bedömningen av koncernens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. Har moderföreningen inte upprättat någon koncernredovisning, torde det normalt vara nödvändigt att upprätta en enklare sammanställning över koncernens förhållanden för att skapa en bild av koncernens ställning (jfr prop. 1995/96:10 del II s. 131).

I *fjärde stycket* finns den ovan nämnda bestämmelsen om att beloppsspärren inte behöver tillämpas vid värdeöverföring som sker i form av gottgörelse.

Värdeöverföringar under löpande räkenskapsår

13 kap. 4 §
Under tiden från och med den årsstämma där resultaträkningen och balansräkningen för ett räkenskapsår har fastställts fram till nästa årsstämma får värdeöverföringar ske med ett sammanlagt belopp som uppgår till högst det belopp som vid den första årsstämman var tillgängligt för värdeöverföring enligt 3 § första stycket. Vid beräkningen av utrymmet för värdeöverföring ska ändringar i det bundna egna kapitalet som har skett efter den senaste årsstämman beaktas.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte värdeöverföringar i form av gottgörelse.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, regleras utrymmet för värdeöverföringar efter årsstämman

(jfr avsnitten 14.5.4 och 14.5.6). Motsvarande bestämmelse finns i 17 kap. 4 § aktiebolagslagen.

Bestämmelserna i *första stycket* avser alla former av transaktioner som faller in under begreppet värdeöverföring i 13 kap. 1 §. Såsom framgår av andra stycket undantas dock värdeöverföringar som sker i form av gottgörelse. Innebörden i bestämmelserna är att utrymmet för värdeöverföring efter årsstämman ska prövas med utgångspunkt i det belopp som var tillgängligt för värdeöverföring enligt den balansräkning som fastställdes vid årsstämman. Det är alltså, med undantag för värdeöverföring genom gottgörelse, inte tillåtet att ta i anspråk sådan överskott som har upparbetats under löpande verksamhetsår (s.k. interimsutdelning). Det är inte heller tillåtet att ta i anspråk överskott från ett avslutat räkenskapsår innan det föreligger en fastställd balansräkning (s.k. förskottsutdelning). Däremot får en eller flera värdeöverföringar genomföras i efterskott under förutsättning att beslutet eller besluten fattas senast dagen före den årsstämma som har att fastställa årsredovisningen för nästa räkenskapsår.

I stycket anges hur stora sammanlagda värdeöverföringar som högst kan beslutas under perioden från och med en årsstämma till dagen före den nästföljande årsstämman. Under den angivna perioden får summan av värdeöverföringarna inte överstiga det utdelningsbara beloppet enligt den senast fastställda balansräkningen. Beräkningen av vad som är utdelningsbart ska ske enligt samma principer som de som gäller vid en tillämpning av beloppsspärren i 13 kap. 3 §. Sålunda ska det, efter det att samtliga under räkenskapsåret vidtagna värdeöverföringar har lagts samman, finnas full täckning för det bundna egna kapitalet enligt den senaste balansräkningen. Om det har skett några förändringar i det bundna egna kapitalet mellan balansdagen och tidpunkten för det aktuella värdeöverföringsbeslutet, ska dessa beaktas. Om det bundna egna kapitalet i balansräkningen har angetts till 200 000 kr men föreningen genom insatsemission har ökat det bundna egna kapitalet till 300 000 kr, ska det sammanlagda värdeöverföringsutrymmet således bestämmas med beaktande av att det bundna egna kapitalet uppgår till 300 000 kr. Har hela utrymmet för värdeöverföring ”förbrukats” genom beslut vid årsstämman, finns det i praktiken inget ytterligare utrymme för värdeöverföringar. Finns det efter årsstämman ett återstående utrymme men tas detta i anspråk genom beslut som fattas vid en senare stämma, får ytterligare värdeöverföring ske först i samband med nästa årsstämma. Eftersom försiktighetsregeln i 13 kap. 3 § andra

stycket måste beaktas vid alla värdeöverföringar, oavsett när de har beslutats, kan utrymmet för värdeöverföring vara lägre än det belopp som kan räknas fram enligt 13 kap. 4 §.

Såsom framgår av *andra stycket* hindrar bestämmelserna i första stycket inte att det efter årsstämman sker värdeöverföringar i form av gottgörelse. Det sammanhänger med att beloppsspärren inte är tillämplig vid värdeöverföring i form av gottgörelse. Däremot är också värdeöverföringar i form av gottgörelse som sker under löpande räkenskapsår underkastade den allmänna försiktighetsregeln i 13 kap. 3 § andra stycket. – Det bör i sammanhanget noteras att när överskottet för ett visst räkenskapsår har räknats in i en fastställd balansräkning kan detta överskott inte längre betalas ut i form av gottgörelse; detta följer av definitionen av gottgörelse i 13 kap. 1 §. Det innebär att sedan balansräkningen för år 1 har fastställts vid den efterföljande årsstämman kan det fria egna kapital som då eventuellt kvarstår i föreningen inte utnyttjas för gottgörelse. Efter den årsstämma som hålls under år 2 kan föreningen därför bara betala ut gottgörelse som motsvarar sådant överskott som har upparbetats efter utgången av år 1.

Gåva till allmännyttigt ändamål

13 kap. 5 §
Föreningsstämman får besluta om gåva till ett allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, om det med hänsyn till ändamålets art, föreningens ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt och gåvan inte strider mot 3 §.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får även styrelsen besluta om en sådan gåva, dock endast om gåvan är av liten betydelse med hänsyn till föreningens ställning.

Paragrafen innehåller ett undantag från huvudregeln om att verksamheten i föreningen ska drivas för att gynna medlemmarnas ekonomiska intressen. Undantaget – som har sin motsvarighet i 10 kap. 8 § i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 203) – omfattar gåvor till allmännyttigt eller därmed jämförbart ändamål. Gåvan ska vara skälig med hänsyn till omständigheterna och får inte stå i strid med borgenärsskyddsreglerna i 13 kap. 3 §.

Beslutanderätten i fråga om gåvor av detta slag ligger primärt hos föreningsstämman. När det gäller gåvor som med hänsyn till föreningens ställning är av liten betydelse, har emellertid – såsom framgår av *andra stycket* – även styrelsen rätt att fatta beslut. Ut-

trycket ”liten betydelse” är inte avsett att ha annan betydelse än ”ringa” i den nuvarande lagen.

Återbäringsskyldighet vid olaglig värdeöverföring

13 kap. 6 §

Om en värdeöverföring som avses i 1 § första stycket 1–3 eller 5 § har skett i strid med bestämmelserna i detta kapitel eller 14–16 kap., är mottagaren skyldig att återlämna vad han eller hon har tagit emot, om föreningen visar att han eller hon insåg eller bort inse att värdeöverföringen stod i strid med denna lag (återbäringsskyldighet). Har en värdeöverföring enligt 1 § 4, som inte avser gåva enligt 5 §, skett i strid med detta kapitel, är mottagaren återbäringsskyldig om föreningen visar att han eller hon insåg eller bort inse att transaktionen innefattade en värdeöverföring från föreningen.

På värdet av den egendom som ska återbäras ska mottagaren betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från det att värdeöverföringen ägde rum till dess att ränta ska betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.

Paragrafen motsvarar närmast 10 kap. 7 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 202 och 203). Den innehåller, tillsammans med 7 §, en reglering av rättsföljderna vid olaglig värdeöverföring.

Paragrafen kan tillämpas om en värdeöverföring står i strid med 13–16 kap. Den är tillämplig oberoende av om den bestämmelse som har överträtts är uppställd i borgenärernas eller i medlemmarnas intresse. I det senare fallet aktualiseras den emellertid inte om samtliga medlemmar har varit överens om att åsidosätta bestämmelsen. I sådana fall föreligger nämligen inte någon överträdelse av lagen i den bemärkelse som avses här (jfr kommentaren till 13 kap. 2 §).

Beslut om vinstutdelning vid årsstämma förutsätter att föreningen har upprättat resultaträkning och balansräkning som har fastställts av föreningsstämman. Skulle så inte vara fallet, står beslutet i strid med bestämmelserna i 14 kap. Detsamma gäller om stämman har beslutat om värdeöverföring på grundval av en i något väsentligt hänseende felaktig resultat- eller balansräkning. Bestämmelserna omfattar däremot inte handlande i strid med likhetsprincipen eller handlande som utgör ett sådant behörighetsöverskridande som regleras i 8 kap. 39 §. I de fallen ska i stället de rättsföljder som i allmänhet gäller beträffande sådana överträdelser inträda. Det innebär t.ex. att ett beslut att ”rikta” vinstutdelning till en viss krets av medlemmar över huvud taget inte är giltigt. Ett sådant beslut får

således inte verkställas. Om så ändå har skett, ska ”utdelningen” betalas tillbaka till föreningen oberoende av mottagarens goda eller onda tro.

Av *första stycket* framgår att rättsföljden av en olaglig värdeöverföring är s.k. återbäringsskyldighet, dvs. en skyldighet att återbetala erhållet belopp eller, om värdeöverföringen har avsett sakvärden, lämna tillbaka det som har erhållits. Detta gäller oavsett om värdeöverföringen har skett till medlemmarna eller till någon utomstående. Vad som ska återbäras blir beroende av värdeöverföringens storlek och den regel som har överträtts. Har t.ex. regler om beslutsunderlag åsidosatts, ska i princip hela det utdelade beloppet återbäras. Om en värdeöverföring i stället har skett i strid med 3 §, behöver medlemmarna återbära endast vad som motsvarar skillnaden mellan värdet av det som har mottagits och det värde som lovligen hade kunnat delas ut. Mottagaren ska alltså återbära det olagligen överförda till föreningen. Är det fråga om ett odelbart sakvärde kan det uppkomma problem. Ett sätt att lösa dessa är att mottagaren återlämnar egendomen mot erhållande av kompensation avseende den giltiga delen av värdeöverföringen (jfr S. Lindskog i SvJT 1992 s. 98, se dock J. Andersson, Kapitalskyddet i aktiebolag, 4 uppl. s. 114).

Om den egendom som har överförts vid en sakvärdesutdelning har förstörts eller överlåtits vidare, bortfaller inte ansvaret i sig. Mottagaren har då i stället att i enlighet med allmänna principer om obehörig vinst till föreningen betala ett belopp som motsvarar det olagligen överförda värdet.

Om en formenligt beslutad vinstutdelning har skett i strid med föreningslagen, blir mottagaren enligt första stycket första meningen återbäringspliktig endast om föreningen visar att han eller hon har varit i ond tro, dvs. insåg eller bort inse att värdeöverföringen stod i strid med föreningslagen.

Även vid en icke formenlig värdeöverföring har mottagaren ett godtrosskydd. Godtrosregeln innebär i detta fall dock endast att mottagaren av värdeöverföringen undgår återbäringsskyldighet, om han eller hon varken insett eller bort inse att transaktionen innefattade en värdeöverföring från föreningen. Huruvida mottagaren också har insett eller bort inse att värdeöverföringen var olaglig spelar däremot inte någon roll. Godtrosregelns utformning innebär exempelvis att den som har köpt en föreningen tillhörig bil till underpris utan att ha insett eller bort inse att bilen såldes till underpris inte behöver lämna tillbaka bilen. Det ligger emellertid i sakens

natur att det sällan finns något utrymme för god tro om mottagaren är en medlem som tar aktiv del i föreningens skötsel. Står det klart att mottagaren var medveten om att bilen såldes till underpris, saknar det betydelse om han eller hon har svävat i villfarelsen att värdeöverföringen var tillåten.

Det följer av styrelsens ansvar för förvaltningen av föreningens angelägenheter att det är styrelsen som för föreningens talan om återbäringsskyldighet. Vid likvidation kan talan föras av likvidator. Om föreningen har försatts i konkurs, kan konkursförvaltaren föra talan om återbäringsskyldighet för konkursboets räkning.

I *andra stycket* har upptagits en räntebestämmelse. Den överensstämmer i sak med gällande rätt.

Bristtäckningsansvar vid olaglig värdeöverföring

13 kap. 7 §
Om det uppkommer någon brist vid återbäring enligt 6 §, är de personer som har medverkat till beslutet om värdeöverföringen ansvariga för bristen (bristtäckningsansvar). Detsamma gäller dem som har medverkat till verkställandet av beslutet eller till upprättandet eller fastställandet av en oriktig balansräkning som har legat till grund för beslutet om värdeöverföring.

För ansvar enligt första stycket förutsätts, i fråga om styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och särskild granskare, uppsåt eller oaktsamhet, och, i fråga om medlem eller annan, uppsåt eller grov oaktsamhet.

För brist som uppkommer vid återbäringen ansvarar även den som har tagit emot egendom från en person som avses i 6 § första stycket med vetskap om att den härrör från en olaglig värdeöverföring.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i första–tredje styckena gäller 22 kap. 4 och 5 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldighet att ersätta den brist som kan uppkomma i samband med återbäring enligt 13 kap. 6 §. Paragrafen motsvaras delvis av 10 kap. 7 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 203).

Av *första stycket* framgår att s.k. bristtäckningsansvar kan aktualiseras i vissa fall av medverkan till en olovlig värdeöverföring. Det gäller för det första då en person har *medverkat till beslutet* om en olaglig värdeöverföring. Som exempel kan nämnas ledamöterna i en styrelse som har föreslagit stämman att den ska besluta om en olaglig värdeöverföring eller en medlem som har röstat för ett sådant beslut. För det andra gäller ansvaret den som har *medverkat till verkställandet av beslutet*. Som exempel kan nämnas en styrelseleda-

mot eller en verkställande direktör som har verkställt en utbetalning eller ingått ett avtal som innebär en olaglig värdeöverföring. För det tredje kan ansvaret drabba den som har *medverkat till upprättande eller fastställande av en oriktig balansräkning* som har legat till grund för beslutet om värdeöverföring. En styrelseledamot eller en verkställande direktör som har undertecknat en oriktig balansräkning och en revisor som har tillstyrkt den kan bli ansvariga på dessa grunder. Inte i något av fallen krävs det att den medverkande själv har erhållit något av det som olagligen överförts.

Medverkansansvaret kan även gälla utomstående, t.ex. en medlemmen närstående person som genom rådgivning eller faktisk hjälp medverkar till att den olagliga värdeöverföringen har kunnat komma till stånd.

Av *andra stycket* framgår att de subjektiva rekvisiten skiljer sig åt mellan de olika kategorierna av medverkande. När det gäller styrelseledamöter, verkställande direktör och revisor krävs uppsåt eller oaktsamhet för att ansvaret ska inträda. För medlemmar och andra gäller ett krav på uppsåt eller grov oaktsamhet. Att ansvar för den senare gruppen av medverkande inträder först vid uppsåt eller vårdslöshet av kvalificerat slag innebär att en utomstående rådgivare, t.ex. en bank eller advokatbyrå som bistår vid en värdeöverföringstransaktion, inte har någon långtgående undersökningsplikt beträffande transaktionens laglighet. Om rådgivaren likväl har fått klart för sig att transaktionen inkräktar på det bundna egna kapitalet eller strider mot försiktighetsregeln eller om han eller hon har haft påtaglig anledning att misstänka att så är fallet, kan medverkansansvar dock komma i fråga. Kravet på uppsåt är uppfyllt när den aktuella personen har haft vetskap om de faktiska förhållanden som innebär att beslutet innefattade en olaglig värdeöverföring. Av allmänna principer följer däremot att okunskap om lagens innehåll saknar betydelse för bedömning av uppsåtsfrågan. En annan sak är att den medverkande kan gå fri från ansvar om han eller hon har gjort en rättslig felbedömning av innebörden i en viss transaktion och denna felbedömning framstår som ursäktlig.

Bestämmelsen i *tredje stycket* saknar tidigare motsvarighet. En motsvarande bestämmelse finns dock i 17 kap. 7 § tredje stycket aktiebolagslagen (se prop. 2004/05:85 s. 757–759). Den innebär att bristtäckningsansvar även i vissa fall kan åläggas den som utan att själv ha medverkat till värdeöverföringen har tagit emot den olovligen överförda egendomen. Såsom framgår av 6 § kan den som har tagit emot en olaglig värdeöverföring bli återbäringsskyldig. Bestäm-

melserna om återbäringsskyldighet avser mottagande *i första led*. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket är tillämplig vid mottagande *i senare led*. Ett exempel på ett sådant mottagande i senare led som kan utlösa bristtäckningsansvar är när en bank tillgodogör sig ett belopp, som härrör från en olaglig värdeföring och som har överförts till en medlems konto, genom att amortera ned en kredit som medlemmen har i banken (jfr NJA 1997 s. 418). Om pengar som sätts in på ett bankkonto inte kommer den kontoförande banken till del, riskerar banken däremot inte något bristtäckningsansvar, eftersom banken i ett sådant fall inte kan anses vara mottagare av egendomen.

En förutsättning för bristtäckningsansvar enligt tredje stycket är att egendomen har tagits emot från en sådan person som avses i 13 kap. 6 § första stycket. Vad som avses är en person för vilken de objektiva kriterierna för återbäringsskyldighet föreligger. Något krav på att den personen rent faktiskt är återbäringsskyldig uppställs däremot inte. Bristtäckningsansvar kan alltså inträda även om mottagaren i första led har varit i god tro och därför inte är återbäringsskyldig enligt 13 kap. 6 §.

För att ansvar ska inträda enligt tredje stycket krävs vidare att mottagaren har haft vetskap om att det är fråga om en olaglig värdeöverföring. Att mottagaren borde ha förstått att det rörde sig om en olovlig värdeöverföring räcker alltså inte. Vetskapen ska avse dels det förhållandet att det har skett en olaglig värdeöverföring, dels den omständigheten att just den mottagna egendomen härrör från den olagliga värdeöverföringen.

En allmän förutsättning för att bristtäckningsansvar enligt första eller tredje stycket ska kunna göras gällande är att det står klart att beloppet inte kan återkrävas av den i 6 § angivne mottagaren av egendomen, antingen därför att denne inte har varit i sådan ond tro som sägs där eller därför att han eller hon saknar tillgångar.

Av hänvisningen till 22 kap. 4 och 5 §§ i *fjärde stycket* framgår att flera bristtäckningsansvariga ansvarar solidariskt samt att bristtäckningsansvaret kan jämkas. Vad den bristtäckningsansvarige tvingas betala kan han eller hon regressvis återkräva av den som är återbäringsskyldig enligt 13 kap. 6 §. I den utsträckning även andra är bristtäckningsansvariga kan han eller hon av var och en av dem återkräva vad de slutligen bör bära av ersättningsskyldigheten mot föreningen. Preskription inträder enligt allmänna bestämmelser. Beviljad ansvarsfrihet påverkar inte ansvaret.

Talan om bristtäckningsskyldighet kan föras av dem som är berättigade att föra talan om återbäring enligt 13 kap. 6 § (jfr kommentaren till den paragrafen).

14 kap. Vinstutdelning

Vem som kan få del av föreningens vinst

14 kap. 1 §
Vinstutdelning får lämnas till föreningens medlemmar. Vinstutdelningen får beräknas

1. i förhållande till den omfattning i vilken någon har deltagit i föreningens verksamhet eller i övrigt tagit denna i anspråk (vinstutdelning i form av efterlikvid, återbäringar eller liknande), eller

2. i förhållande till innestående insatser (vinstutdelning i form av insatsränta).

Vinstutdelning som beräknas enligt första stycket 2 får även lämnas till innehavare av förlagsandelar och till avgångna medlemmar.

I stadgarna får det bestämmas att vinstutdelning som beräknas enligt första stycket 1 får lämnas även till andra än medlemmar.

Paragrafen behandlar utdelning av föreningens överskott i form av vinstutdelning och motsvarar till viss del bestämmelsen i 10 kap. 1 § andra stycket 2 i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 195).

I *första stycket* anges att det i första hand är föreningens medlemmar som kan få del av föreningens överskott i form av vinstutdelning. Vinstutdelning sker alltid från det redovisade årsresultatet. Den kan beräknas på olika sätt. Av *punkten 1* framgår att vinstutdelning kan beräknas i förhållande till medlemmens samhandel med föreningen. Vinstutdelning som beräknas på detta sätt brukar benämnas efterlikvid i producentkooperativ och återbäring inom konsumentkooperationen. Vinstutdelning i ett arbetskooperativ kan utgå i form av lönetillägg. Enligt *punkten 2* kan vinstutdelning beräknas i förhållande till medlemmarnas innestående insatser i föreningen. Med begreppet insats avses såväl inbetalda medlemsinsatser, emissionsinsatser som förlagsinsatser. Vinstutdelning som beräknas på detta sätt brukar benämnas insatsränta. Av 4 kap. 1 § 9 framgår att grunderna för fördelning av föreningens vinst ska anges i föreningens stadgar. Inom de allmänna ramar som förevarande paragraf ger ska det i sådana stadgebestämmelser preciseras närmare hur rätten till vinstutdelning ska beräknas. Ingenting hindrar att

rätten till vinstutdelning därvid beräknas på olika sätt för olika medlemmar, t.ex. att det med äldre insatser, överinsatser eller insatser som investerande medlemmar har erlagt ska följa en högre eller lägre insatsränta. Det är också möjligt att föreskriva t.ex. att vinstutdelning med utgångspunkt i medlemmens samhandel med föreningen ska ske först sedan medlemmarna har tillgodoräknats viss i stadgarna angiven insatsränta. Stadgebestämmelser av detta slag får dock inte innebära att det görs omotiverade skillnader mellan olika medlemmar.

Av *andra stycket* framgår att vinstutdelning i form av insatsränta även får lämnas till innehavare av förlagsandelar och till avgångna medlemmar. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 199). Vinstutdelning till innehavare av förlagsandelar och avgångna medlemmar kan beslutas även om stadgarna saknar bestämmelser om detta. Särskilt när det gäller innehavare av förlagsandelar är det dock lämpligt att frågan regleras i stadgarna. I stadgarna och villkoren för utgivna förlagsinsatser bör sålunda lämnas en beskrivning av den rätt till utdelning som innehavare av förlagsandelar har, t.ex. att utdelning är avsedd att utgå med en viss procentsats på insatsbeloppet. Stadgarna bör också innehålla bestämmelser om den företrädesrätt till utdelning som innehavare av förlagsandelar eventuellt bör ha framför medlemmar. Det bör dock understrykas att oavsett vad stadgarna innehåller i dessa avseenden fordras ett särskilt stämmobeslut om utdelning för att utbetalningar till innehavarna av förlagsandelar ska kunna ske. Ett sådant utdelningsbeslut får – liksom andra utdelningsbeslut – fattas endast i den utsträckning föreningen har fritt eget kapital tillgängligt och utdelningen är förenlig med försiktighetsregeln (se 13 kap. 3 och 4 §§). Det kan tilläggas att innehavare av förlagsandelar inte kan erhålla avkastning på sina insatser annat än i form av utdelning. Det är således inte möjligt att avtala om sedvanlig ränta på insatsbeloppet. – När det gäller tidigare medlemmar följer det av 11 kap. 15 § att dessa har rätt att få del i den vinstutdelning som avser det sista räkenskapsåret intill deras avgång ur föreningen (en rätt som dock normalt kan begränsas genom bestämmelser i stadgarna). I stadgarna kan vara bestämt att avgångna medlemmar har rätt att återfå sin insats först med något eller några års fördröjning. Det kan då vara naturligt att, med stöd av 14 kap. 1 §, dela ut insatsränta till dessa medlemmar för den tid under vilken insatserna fortfarande är innestående i föreningen.

Någon ovillkorlig rätt att få sådan insatsränta på kvarstående insatser har de avgångna medlemmarna dock inte.

Den ekonomiska föreningens verksamhet med inriktning på samhandel med medlemmarna hindrar inte att den handlar även med icke-medlemmar. Föreningen har enligt *tredje stycket* en rätt, men inte en skyldighet, att lämna vinstutdelning även till sådana icke-medlemmar. Vinstutdelningen beräknas då naturligen i förhållande till deras deltagande i verksamheten och utgår därför som efterlikvid, återbäring eller liknande. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 4 § första stycket i nuvarande föreningslagen. En nyhet är dock att det har tydliggjorts att det krävs stadgebestämmelser för att det ska vara möjligt att lämna vinstutdelning till icke-medlemmar. Detta torde överensstämma med gällande rätt (se A. Mallmén, Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar, 3 uppl., s. 409).

Beslutsordning

14 kap. 2 §
Beslut om vinstutdelning fattas av föreningsstämman.

Stämman får inte besluta om utdelning av större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt annat än om det finns en sådan skyldighet enligt stadgarna.

Paragrafen behandlar frågan om ordningen för beslut om vinstutdelning och motsvarar till viss del 10 kap. 5 § i nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 199).

Enligt *första stycket* är det alltid föreningsstämman, såsom föreningens högsta beslutande organ, som fattar beslut om vinstutdelning. Denna rätt kan stämman varken i ett enskilt fall eller genom föreskrift i stadgarna delegera till styrelsen eller annan. I föreningar som tillämpar ett fullmäktigesystem torde regelmässigt beslut om vinstutdelning fattas på fullmäktigemöte (se 7 kap. 1 och 40 §§).

Föreningsstämmans beslut om vinstutdelning fattas med enkel majoritet. I stadgarna kan anges ett högre eller lägre majoritetskrav. Där kan också anges särskilda förutsättningar för att stämmans beslut ska vara giltigt, t.ex. att beslutet måste godkännas av ett utomstående organ.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar motsvarighet i nuvarande föreningslagen. En liknande bestämmelse finns dock i 18 kap. 1 § andra stycket aktiebolagslagen. Den aktualiseras om medlemmarna vid stämman vill genomdriva en högre vinstutdelning än vad styr-

elsen har föreslagit. Styrelsen har då möjlighet att inlägga sitt veto mot den högre vinstutdelningen. Detta gäller dock inte om det av föreningens stadgar följer en skyldighet att dela ut ett visst belopp. Det kan t.ex. vara fråga om en föreskrift i stadgarna om att en viss procentandel av föreningens vinst ska delas ut. I sådana fall har stadgarnas reglering företräde framför styrelsens veto (under förutsättning att den utdelning som medlemmarna vill ha till stånd är förenlig med bestämmelserna i 13 kap. 3 och 4 §§).

Om inte annat beslutas, ska vinstutdelningen utbetalas i pengar. Föreningsstämman kan emellertid besluta att utdelningen ska ske i annat än pengar, sakvärdesutdelning. Den kan också bestämma att medlemmarna ska ges möjlighet att välja mellan utdelning i pengar eller annan av stämman bestämd egendom. Däremot är det inte möjligt att genom majoritetsbeslut besluta att vissa medlemmar ska ha utdelning i pengar och andra i sakvärden, eftersom ett sådant beslut skulle strida mot likhetsprincipen.

Om samtliga medlemmar är överens, kan de sätta sig över lagens regler om formerna för värdeöverföring (se 13 kap. 2 § andra stycket). Ett av medlemmarna fattat samfällt men formlöst beslut om värdeöverföring kan alltså i och för sig vara giltigt. Det utgör emellertid då inte ett beslut om vinstutdelning utan är snarare en ”förtäckt utdelning” (jfr 13 kap. 1 § första stycket 4). Skillnaden får betydelse i fråga om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar; det är sålunda generellt sett lättare att återkräva olagliga värdeöverföringar från den som inte kan åberopa ett formellt vinstutdelningsbeslut (se 13 kap. 6 och 7 §§). Med hänsyn till de risker som formlösa värdeöverföringsbeslut är förenade med bör denna typ av beslut undvikas.

Om beslutet har getts formen av ett stämmobeslut, ska dess laglighet emellertid prövas enligt bestämmelserna i detta kapitel. Ett beslut om vinstutdelning som inte har tillkommit i enlighet med dessa bestämmelser utgör i princip en olaglig värdeöverföring. Flertalet av bestämmelserna i 14 kap. syftar emellertid endast till att skydda föreningens medlemmar. Det innebär att bestämmelserna får åsidosättas om samtliga medlemmar är överens om det. Detta gäller t.ex. bestämmelserna i 14 kap. 3 § om att beslutet måste föregås av ett särskilt upprättat förslag. Ett par bestämmelser i 14 kap. syftar emellertid till att skydda borgenärerna. Det gäller dels bestämmelsen i 14 kap. 2 § om styrelsens vetorätt, dels bestämmelserna i 14 kap. 5 § om att styrelsen ska upprätta ett motiverat yttrande.

Dessa bestämmelser kan alltså inte åsidosättas ens om samtliga medlemmar skulle godta detta.

Förslag till beslut om vinstutdelning

14 kap. 3 §
Om föreningsstämman ska pröva en fråga om vinstutdelning, ska styrelsen upprätta ett förslag till beslut enligt bestämmelserna i 4–7 §§.

Paragrafen, som saknar tidigare motsvarighet i nuvarande föreningslagen, innehåller tillsammans med de följande paragraferna bestämmelser om det beslutsunderlag som ska finnas inför ett beslut om vinstutdelning. En motsvarande bestämmelse finns i 18 kap. 2 § aktiebolagslagen.

Den stämma som fastställer resultat- och balansräkningarna (årsstämman) ska samtidigt besluta om dispositioner avseende föreningens vinst eller förlust. Beslutet ska föregås av ett förslag som styrelsen har lämnat i förvaltningsberättelsen (se 6 kap. 2 § årsredovisningslagen). Om det föreslås att vinsten ska disponeras genom vinstutdelning, ska det enligt förevarande paragraf tas fram ett förslag till beslut med mera ingående upplysningar än vad som behöver anges i förvaltningsberättelsen. Normalt kan frågan om vinstutdelning inte tas upp på stämman annat än om ett motsvarande förslag har lagts fram och tillhandahållits före stämman. Förslaget ska upprättas av styrelsen. Det är alltså – till skillnad från vad som är fallet enligt aktiebolagslagen – inte möjligt att pröva en fråga om vinstutdelning på grundval av ett förslag som har upprättats utanför styrelsen. Om styrelsen inte upprättar något förslag, kan dock stämman besluta om instruktioner för styrelsen att upprätta ett sådant förslag.

Om förslaget är avsett att behandlas på årsstämman, bör förslaget kunna infogas i förvaltningsberättelsen.

14 kap. 4 §
I förslaget om vinstutdelning ska följande anges:
1. vilka som ska ha rätt till utdelning,
2. hur rätten till utdelning ska beräknas,
3. den tidpunkt då utdelningen ska betalas eller, i förekommande fall, bemyndigande för styrelsen att fastställa betalningsdag, och
4. om utdelningen ska avse annat än pengar, uppgift om arten av den egendom som ska delas ut.

Paragrafen anger vilka uppgifter som ska finnas med i ett förslag till beslut om vinstutdelning. Till förslaget ska också fogas ett särskilt yttrande från styrelsen (se 14 kap. 5 §). Om frågan om vinstutdelning ska behandlas på annan stämma än den som ska ta ställning till årsredovisningen, ska det vidare, enligt 14 kap. 6 och 7 §§, lämnas vissa ytterligare uppgifter i förslaget.

Av *punkten 1* framgår att i förslaget ska anges vilka som ska ha rätt till utdelning. Detta kan i första hand vara fråga om medlemmar, men vinstutdelning får även ske till t.ex. innehavare av förlagsandelar och icke-medlemmar som har handlat med föreningen (se 14 kap. 1 §).

Enligt *punkten 2* ska förslaget även innehålla uppgift om hur rätten till utdelning ska beräknas. Beräkningsgrunderna kan vara olika beroende på vilka som vinstutdelningen ska lämnas till. Vinstutdelning som lämnas till medlemmar kan exempelvis beräknas både i form av efterlikvid, återbäring eller liknande och i form av insatsränta. Naturligtvis kan båda dessa beräkningsgrunder tillämpas vid ett och samma tillfälle. Vinstutdelning till icke-medlemmar får ske endast i form av återbäring, efterlikvid eller liknande (beträffande utdelning till avgångna medlemmar, se dock författningskommentaren till 14 kap. 1 § andra stycket). När det gäller innehavare av förlagsandelar ska vinstutdelning ske i form av insatsränta (se 14 kap. 1 §).

Enligt *punkten 3* ska förslaget även innehålla uppgift om förfallodag för vinstutdelningen. Med förfallodag avses den dag då beloppet ska utbetalas alternativt hållas tillgängligt på konto för lyftning. Det är tillåtet att delegera beslutanderätten i denna fråga till styrelsen. Om ett sådant bemyndigande föreslås, ska detta anges i förslaget.

I förekommande fall ska enligt *punkten 4* även anges om utdelningen ska betalas i annat än pengar (s.k. sakvärdesutdelning). I så fall ska också anges arten av den egendom som ska delas ut.

Yttrande från styrelsen

14 kap. 5 §

Till förslaget om vinstutdelning ska fogas ett motiverat yttrande från styrelsen om huruvida den föreslagna vinstutdelningen är försvarlig med hänsyn till vad som anges i 13 kap. 3 § andra och tredje styckena. Om tillgångar eller skulder har värderats till verkligt värde enligt 4 kap. 14 a § årsredovisnings-

lagen (1995:1554), ska det i yttrandet också anges hur stor del av det egna kapitalet som beror på att en sådan värdering har tillämpats.

Paragrafen reglerar det yttrande som styrelsen ska foga till förslaget om vinstutdelning.

I yttrandet ska styrelsen redogöra för hur den föreslagna dispositionen förhåller sig till försiktighetsregeln (se 13 kap. 3 § andra och tredje styckena). Yttrandet ska vara motiverat. Det räcker alltså inte med att styrelsen uttalar att förslaget är eller inte är förenligt med denna regel. Också de närmare övervägandena bakom styrelsens bedömning ska redovisas (se närmare kommentaren till 13 kap. 3 §). Om föreningen ingår in en koncern, ska motsvarande bedömning göras även på koncernnivå.

Syftet med bestämmelsen är att styrelsen ska ställa den föreslaga utdelningen i relation till *dels* de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken på det egna kapitalet, *dels* föreningens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. Hur utförligt och detaljerat yttrandet ska vara får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

I en liten eller medelstor förening med enkla ekonomiska förhållanden kan analysen ofta begränsas till en allmän beskrivning av föreningens ekonomiska situation och en redogörelse för centrala nyckeltal, varvid relationen mellan eget och främmande kapital (soliditet) ofta är av särskild betydelse. Den konstaterade soliditeten bör ställas i relation till förhållandena inom den bransch där föreningen verkar. Yttrandet bör också ge läsaren besked om huruvida föreningen kan anta komma att fullgöra sina förpliktelser på kort och lång sikt samt hur den föreslagna värdeöverföringen påverkar föreningens förmåga att göra eventuellt nödvändiga investeringar. Om redovisade nyckeltal är betryggande och det inte finns några särskilda förhållanden som ger anledning till oro, kan yttrandet vara relativt kortfattat. Förekommer det å andra sidan omständigheter som ger anledning till tveksamhet om föreningens vinstutdelningsutrymme, bör styrelsen, om den anser att det ändå finns utrymme för värdeöverföringar, noggrant redovisa skälen för detta.

Frågan om förekomsten av ”orealiserade vinster” (se avsnitt 14.5.4) är av särskild betydelse i detta sammanhang och det ligger i sakens natur att särskild försiktighet bör iakttas när det gäller utdelning av sådana. I andra meningen har därför tagits in en särskild bestämmelse om att styrelsen, i de fall balansräkningen innefattar oreali-

serade vinster, ska ange hur stor del av det egna kapitalet som beror på att tillgångar och skulder har upptagits till marknadsvärdet på balansdagen. Bestämmelsen har dock begränsats till de fall då tillgångar eller skulder har värderats med tillämpning av 4 kap. 14 a § årsredovisningslagen (värdering av finansiella instrument). Styrelsen ska i så fall redovisa hur mycket större eller mindre det egna kapitalet hade varit om de poster som har värderats enligt denna paragraf i stället hade värderats med utgångspunkt i anskaffningsvärdet (jfr 4 kap. 3–5 §§ årsredovisningslagen) eller, såvitt gäller omsättningstillgångar, enligt lägsta värdets princip (jfr 4 kap. 9 § årsredovisningslagen).

Om frågan om vinstutdelning ska prövas på föreningens årsstämma, kan styrelsens yttrande tas in i förvaltningsberättelsen.

Kompletterande information

14 kap. 6 §
Om årsredovisningen inte ska behandlas på den föreningsstämma som ska pröva förslaget om vinstutdelning, ska det i förslaget anges hur stor del av det enligt 13 kap. 3 § första stycket disponibla beloppet som finns kvar efter det senast fattade beslutet om värdeöverföring.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den och den närmast följande paragrafen innehåller bestämmelser om det särskilda beslutsunderlag som ska tillhandahållas när fråga om vinstutdelning ska prövas på annan föreningsstämma än årsstämman. Vid en sådan stämma kan endast beslutas om s.k. efterutdelning, dvs. utdelning av vad som återstår av det belopp som redovisades som fritt eget kapital i den senast fastställda balansräkningen.

Även i dessa fall ska förslaget till beslut innehålla de uppgifter som anges i 4 §. Av förslaget ska dessutom, enligt den här paragrafen, framgå hur mycket av det i den senast fastställda balansräkningen konstaterade egna fria kapitalet som fortfarande står till föreningsstämmans förfogande. En motsvarande bestämmelse finns i 18 kap. 5 § aktiebolagslagen.

14 kap. 7 §
I det fall som avses i 6 § ska följande handlingar fogas till förslaget:
1. en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, och

2. en redogörelse, undertecknad av styrelsen, för händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning, vilka har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades med uppgift om värdeöverföringar som har beslutats under samma tid och om förändringar i föreningens bundna egna kapital som har skett efter balansdagen.

Om föreningen har en revisor, ska det till förslaget även fogas

1. en kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser, och

2. ett yttrande över den redogörelse som avses i första stycket 2, undertecknat av föreningens revisor, med uttalande om huruvida föreningsstämman bör besluta i enlighet med förslaget.

Paragrafen reglerar vilka handlingar som ska ligga till grund för ett beslut om vinstutdelning som inte fattas på den stämma som ska ta ställning till resultat- och balansräkningarna. Syftet med bestämmelserna är att säkerställa att medlemmarna har ett lika fullgott och aktuellt underlag för sitt beslut som om frågan hade prövats på en årsstämma. Sålunda ska den årsredovisning som lades fram vid den senaste årsstämman finnas tillgänglig (*punkten 1*). Därutöver ska styrelsen upprätta en redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning, vilka har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades (*punkten 2*). I redogörelsen ska styrelsen vidare särskilt uppmärksamma värdeöverföringar som har beslutats vid eller efter den senaste årsstämman. Styrelsen ska också lämna uppgift om förändringar i föreningens bundna egna kapital som har skett efter balansdagen. Det kan t.ex. vara fråga om förändringar som beror på att medlemsinsatser inbetalats eller återbetalats eller beslut om att medel ska avsättas till reservfond. Om det har förekommit betydande förluster i föreningens verksamhet sedan den senaste årsstämman, bör även detta uppmärksammas. Visserligen påverkar sådana förluster inte den beräkning av utrymmet för värdeöverföring som ska göras enligt 13 kap. 3 § första stycket. En negativ resultatutveckling kan dock vara av betydelse vid tillämpningen av försiktighetsregeln (se 13 kap. 3 § andra stycket).

Om föreningen har en revisor, ska till förslaget även fogas revisionsberättelsen för det räkenskapsår som den bifogade årsredovisningen avser (se *andra stycket* 1). Revisorn ska dessutom granska styrelsens redogörelse och avge ett yttrande över den (se *andra stycket* 2). I ett sådant yttrande bör han eller hon uttala sig om huruvida han eller hon anser att styrelsens redogörelse är rättvisande. Yttrandet ska innehålla ett uttalande om huruvida föreningsstämman bör besluta i enlighet med förslaget. Revisorn bör alltså uttala sig om förslaget på samma sätt som han eller hon inför årsstämman

uttalar sig om ett i förvaltningsberättelsen lämnat förslag till vinstdisposition. – I lagen uppställs inte något motsvarande krav på granskning i den situationen att föreningen saknar revisor. Ingenting hindrar dock att det i stadgarna tas in bestämmelser om att styrelsens redogörelse ändå ska bli föremål för granskning, t.ex. genom en särskilt anlitad revisor eller genom föreningens lekmannarevisor.

Tillhandahållande av förslag till beslut m.m.

14 kap. 8 §

Styrelsen ska hålla förslaget om vinstutdelning, tillsammans med handlingar som avses i 5 §, tillgängligt hos föreningen för röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar under minst två veckor närmast före den föreningsstämma där frågan om vinstutdelning ska prövas. I förekommande fall ska även de handlingar som avses i 7 § hållas tillgängliga tillsammans med förslaget.

Kopior av handlingarna ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopiorna ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Kopior behöver dock inte skickas, om handlingarna, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängliga på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Handlingarna ska läggas fram på föreningsstämman.

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande föreningslagen.

Enligt *första stycket* ska styrelsen hålla beslutsförslaget och övrigt underlag tillgängliga för medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar under viss tid före stämman. En motsvarande bestämmelse finns i 18 kap. 7 § aktiebolagslagen.

Av *andra stycket* framgår att styrelsen på begäran ska skicka kopior av beslutsunderlaget till de medlemmar som begär det. Det har klargjorts att styrelsen inte får ta ut någon avgift för detta. Handlingarna kan skickas med vanlig post. De kan också skickas med elektroniska hjälpmedel, t.ex. med e-post, under förutsättning att föreningen tillämpar det förfarande som framgår av 1 kap. 10 och 11 §§. Föreningen kan också i stadgarna bestämma att handlingarna ska hållas tillgängliga på föreningens webbplats. Om detta är fallet, är föreningen inte skyldig att skicka några kopior.

I *tredje stycket* erinras om att beslutsunderlaget också ska läggas fram på stämman. Det innebär att materialet ska finnas tillgängligt

vid stämman. Det kan i så fall räcka att stämmans ordförande formlöst hänvisar till materialet.

Kallelsens innehåll

14 kap. 9 §
Kallelsen till den föreningsstämma som ska pröva förslaget om vinstutdelning ska ange förslagets huvudsakliga innehåll.

Paragrafen har inte någon direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den klargör att kallelsen till en stämma som ska pröva en fråga om vinstutdelning alltid ska ange förslagets huvudsakliga innehåll. En motsvarande bestämmelse finns i 18 kap. 8 § aktiebolagslagen.

Föreningsstämmans beslut

14 kap. 10 §
Beslutet om vinstutdelning ska innehålla de uppgifter som framgår av 4 §.

Paragrafen, som saknar direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, reglerar innehållet i ett beslut om vinstutdelning. En motsvarande bestämmelse finns i 18 kap. 8 § aktiebolagslagen.

Av hänvisningen till 14 kap. 4 § följer att beslutet om vinstutdelning ska ange *dels* vilka som är berättigade till utdelning, *dels* hur utdelningen ska beräknas, *och dels* förfallodagen för utdelningen. Om styrelsen ska ha möjlighet att precisera förfallodagen, ska också detta framgå av beslutet. Om styrelsen ska ha rätt att besluta om förfallodag, ska beslutet innehålla ett bemyndigande för styrelsen om detta. Om utdelningen ska ske i annan egendom än pengar, måste också detta framgå av beslutet och den aktuella egendomen preciseras.

15 kap. Gottgörelse

Vem gottgörelse kan lämnas till

15 kap. 1 §
Gottgörelse får lämnas till föreningens medlemmar.
I stadgarna får bestämmas att gottgörelser får lämnas även till andra än medlemmar.

Paragrafen behandlar utdelning av föreningens överskott i form av gottgörelse och motsvarar till viss del bestämmelserna i 10 kap. 1 § andra stycket 1 och 4 § första stycket i nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 195, 198 och 199).

I *första stycket* anges att det i första hand är föreningens medlemmar som kan få del av föreningens överskott i form av gottgörelse. Begreppet gottgörelse definieras i 13 kap. 1 § första stycket 2.

En ekonomisk förening kan bedriva handel även med icke-medlemmar. Såsom framgår av *andra stycket* kan gottgörelse även betalas till icke-medlemmar som föreningen har haft samhandel med. Det förutsätter dock att föreningens stadgar innehåller bestämmelser om detta.

Beslutsordning

15 kap. 2 §
Beslut om gottgörelse fattas av föreningsstämman eller, efter stämmans bemyndigande, av styrelsen. I stadgarna får det bestämmas att styrelsen får besluta om gottgörelse även utan stämmans bemyndigande.
Stämman får inte besluta om gottgörelse med större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt annat än om det finns en sådan skyldighet enligt stadgarna.

Paragrafen, som delvis motsvarar 10 kap. 5 § i nuvarande föreningslagen (prop. 1986/87:7 s. 199), reglerar beslutsordningen för beslut om gottgörelse.

Rätten att besluta om gottgörelse ligger inom föreningsstämmans kompetensområde (se *första stycket*). Stämman kan dock bemyndiga styrelsen att besluta om gottgörelse. Därmed blir det i praktiken möjligt att besluta om gottgörelse under löpande räkenskapsår utan att kalla till extra stämma. Några särskilda formkrav för ett sådant beslut om sådant bemyndigande har inte uppställts i lagförslaget. Stämman kan när som helst återta bemyndigandet. En nyhet i för-

slaget är att det i stadgarna får bestämmas att styrelsen även utan särskilt bemyndigande får besluta om gottgörelse. Frågan har behandlats i avsnitt 14.5.6.

Såsom framgår av 13 kap. 1 § första stycket 2 avses med gottgörelse endast vad som tillgodoförs medlemmarna på grund av rörelsens resultat. Bestämmelserna om gottgörelse omfattar därför inte andra slag av transaktioner, t.ex. normala affärsmässiga betalningar eller rabatter som utgår i omedelbar anslutning till samhandeln med medlemmarna och andra. Företagsledningen kan därför besluta om sådana transaktioner utan att det fordras något särskilt bemyndigande från stämman.

Andra stycket saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen innebär att styrelsen kan inlägga sitt veto mot ett stämmobeslut om gottgörelse; beslutet kan alltså inte lagligen verkställas om styrelsen motsätter sig det. Styrelsen har motsvarande vetorätt i fråga om stämmans beslut om vinstutdelning, se kommentaren till 14 kap. 2 § andra stycket samt avsnitt 14.5.6.

15 kap. 3 §

Om föreningsstämman ska pröva en fråga om gottgörelse, ska styrelsen upprätta ett förslag till beslut.

Vid upprättandet av förslaget ska bestämmelserna i 14 kap. 4–7 §§ tillämpas. Förslaget ska tillhandahållas medlemmarna på de sätt som anges i 14 kap. 8 §. I fråga om kallelse till den stämma som ska pröva förslaget gäller bestämmelserna i 14 kap. 9 §. Stämmans beslut ska ha det innehåll som anges i 14 kap. 10 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, reglerar förfarandet i de fall – i praktiken troligen av undantagskaraktär – när föreningsstämman själv fattar beslut om gottgörelse. Det har ansetts att detta förfarande bör vara detsamma som vid beslut om vinstutdelning. Paragrafen innehåller därför endast hänvisningar till bestämmelserna om förfarandet vid vinstutdelning.

15 kap. 4 §

Innan styrelsen beslutar om gottgörelse, ska den upprätta ett sådant motiverat yttrande som anges i 14 kap. 5 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, innehåller en bestämmelse om att styrelsen inför ett beslut om gottgörelse ska upprätta ett sådant yttrande som avses i 14 kap.

5 §. Syftet med detta är att styrelsen ska dokumentera de överväganden som har gjorts vad gäller gottgörelsens förenlighet med försiktighetsregeln. I övrigt kan hänvisas till vad som har sagts i författningskommentaren till 14 kap. 5 §.

16 kap. Reservfonden

Avsättning till reservfonden

16 kap. 1 §
Till reservfonden ska avsättas det belopp som
1. en medlem vid avgången ur föreningen inte får tillbaka av sina medlemsinsatser,
2. en förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna ska avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman ska föras över till reservfonden från fritt eget kapital i den senast fastställda balansräkningen.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 6 § andra stycket i nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 201). Frågan om skyldigheten att avsätta medel till reservfonden har behandlats i avsnitt 14.5.8.

Enligt *punkten 1* ska till reservfonden alltid avsättas belopp som motsvarar vad en medlem vid avgången ur föreningen inte återfår av sina medlemsinsatser. Detta blir fallet *dels* när föreningen genom bestämmelser i stadgarna har helt eller delvis begränsat medlemmarnas rätt till återbetalning av medlemsinsatser, *dels* när bestämmelserna i 11 kap. 11 § tredje stycket förhindrar att den avgående medlemmen får hela den erlagda insatsen återbetalad. Med begreppet medlemsinsats avses detsamma som i 1 kap. 4 §, dvs. såväl obligatoriska insatser, överinsatser som emissionsinsatser. Det bör noteras att punkten inte är tillämplig när en medlem begär att få ut en överinsats enligt 11 kap. 16 § – dvs. utan samband med avgång ur föreningen – men till följd av bestämmelserna i 11 kap. 11 § tredje stycket inte kan få ut hela beloppet. Återstoden förblir i den situationen en överinsats som medlemmen möjligen kan göra gällande när föreningens ekonomiska situation har förbättrats.

Motsvarande avsättningsskyldighet föreligger, enligt *punkten 2*, om en förlagsandel inlöses och förlagsandelsinnehavaren därvid – till följd av bestämmelserna i 12 kap. 5 § – inte får ut det fulla nominella värdet av förlagsinsatsen.

Förslaget innehåller – till skillnad från den nuvarande föreningslagen – ingen skyldighet för föreningen att avsätta viss del av årets

överskott till reservfonden. En förening som önskar konsolidera sin verksamhet har dock även enligt förslaget möjlighet att på frivillig väg avsätta medel från fritt eget kapital till reservfonden. Enligt *punkten 3* kan föreningens stadgar innehålla bestämmelser om sådan avsättningsskyldighet. Så kan föreningens stadgar t.ex. innehålla bestämmelser om att vissa avgifter till föreningen ska avsättas till reservfonden. Ingenting hindrar givetvis föreningen från att i föreningen ta in stadgebestämmelser motsvarande de bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfonden som finns i 10 kap. 6 § i den nuvarande föreningslagen. Vidare kan föreningsstämman enligt *punkten 4* besluta att visst belopp ska föras över till reservfonden från fritt eget kapital enligt den senaste fastställda balansräkningen. En avsättning får i samtliga fall till följd att reservfonden – och därmed föreningens bundna egna kapital – ökar, vilket i sin tur medför att föreningens framtida utrymme för värdeöverföringar minskar.

När reservfonden får minskas

16 kap. 2 §
Reservfonden får minskas för

1. täckning av förlust, om det inte finns fritt eget kapital som kan täcka förlusten,

2. återbetalning till medlemmarna eller för annat ändamål, om Bolagsverket eller, i tvistiga fall, allmän domstol med tillämpning av 3–7 §§ ger tillstånd till minskningen.

Beslut om minskning av reservfonden fattas av föreningsstämman.

Paragrafen, som delvis motsvarar 10 kap. 6 § tredje och femte styckena i nuvarande föreningslagen (jfr prop. 1986/87:7 s. 201 och 202), innehåller bestämmelser om minskning av reservfonden. Begreppet ”minskning” har ersatt det tidigare begreppet ”nedsättning” (jfr den motsvarande terminologin i 20 kap. 35 § aktiebolagslagen). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Reservfonden utgör bundet eget kapital (se 5 kap. 15 § årsredovisningslagen). Att avsättning har skett till reservfonden får därför till effekt att motsvarande belopp inte får användas för värdeöverföring eller för återbetalning av medlemsinsatser. Posten ”Reservfond” utgör därför, enkelt uttryckt, en viss säkerhet för föreningens borgenärer och ska i princip inte minska så länge föreningen består. Om föreningen går med förlust, kan det emellertid inträffa att

föreningens eget kapital förbrukas så att det inte längre finns täckning för föreningens bundna egna kapital. I den situationen får, enligt *första stycket 1*, reservfonden minskas så att föreningens bundna egna kapital kommer att svara mot de nettovärden som faktiskt finns i föreningen. En nyhet är att det enligt förslaget inte – såsom i den nuvarande lagen – krävs att förlusten framgår av fastställd balansräkning. Reservfonden kan alltså minskas även för att täcka förlust som har uppkommit under löpande räkenskapsår.

En annan nyhet i förslaget är att reservfonden även får minskas för återbetalning till medlemmarna eller för annat ändamål (t.ex. avsättning till fri fond). En sådan åtgärd kan skada borgenärernas intressen. En förutsättning för att reservfonden ska få minskas för ändamål av dessa slag är därför att Bolagsverket eller allmän domstol ger tillstånd till åtgärden. Bestämmelser om detta i 16 kap. 3–7 §§ har utformats efter förebild av aktiebolagslagens bestämmelser om minskning av reservfonden (jfr 20 kap. 35 § 3 aktiebolagslagen; jfr även bestämmelserna om tillstånd för att verkställa fusionsplan i 17 kap. 18–24 §§ i förslaget).

Av *andra stycket* framgår att det är föreningsstämman som beslutar om minskning av reservfonden. Detta överensstämmer med gällande rätt. Vid föreningsstämmans beslut gäller 7 kap. 32 §. Detta innebär att som föreningsstämmans beslut gäller den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, om det inte har tagits in avvikande bestämmelser i stadgarna.

Förfarandet vid minskning av reservfonden för annat än förlusttäckning

Underrättelse till borgenärerna

16 kap. 3 §

Om tillstånd krävs enligt 2 § första stycket 2, ska föreningen skriftligen underrätta sina kända borgenärer om minskningsbeslutet. Underrättelserna ska innehålla uppgift om att föreningen avser att ansöka om tillstånd att verkställa minskningsbeslutet samt uppgift om borgenärernas rätt enligt 6 § att motsätta sig att beslutet verkställs.

Borgenärerna behöver inte underrättas om en revisor i ett skriftligt, undertecknat yttrande uttalar att han eller hon inte har funnit att minskningen medför någon fara för borgenärerna. Inte heller behöver underrättelse skickas till borgenärer, vilkas anspråk avser en fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497).

En revisor som avses i andra stycket ska vara en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag. Om inte annat framgår av stadgarna, ska revisorn utses av föreningsstämman. Om föreningen har en revisor och annan särskild revisor inte är utsedd, ska han eller hon utföra granskningen.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den utgör en del av det regelverk som syftar till att förhindra att en minskning av reservfonden för annat ändamål än förlusttäckning skadar borgenärerna.

Enligt *första stycket* – som har utformats efter förebild av 20 kap. 24 § aktiebolagslagen – ska föreningen underrätta sina borgenärer om en förestående minskning av reservfonden av detta slag. En sådan underrättelse ska innehålla uppgift om att borgenärerna har rätt att motsätta sig minskningen. Underrättelsen förutsätts ge borgenärerna möjlighet att uppmärksamma det åtföljande tillståndsförfarande som regleras i 16 kap. 4–7 §§.

Av *andra stycket* – som också har förebild i 20 kap. 24 § aktiebolagslagen – framgår att några underrättelser inte behöver skickas, om en revisor skriftligen har uttalat att han eller hon inte har funnit att minskningen medför någon fara för borgenärerna. Det behöver inte heller skickas några underrättelser till borgenärer, vilkas anspråk avser en fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497). Av 23 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. framgår att underrättelse inte heller behöver skickas till pensionsborgenärer som avses i den paragrafen, om tillsynsmyndigheten medger det.

Ett revisorsyttrande av det slag som avses i paragrafen måste lämnas av en auktoriserad eller godkänd revisor. Har föreningen en revisor, är det i princip denne som ska lämna yttrandet. Föreningen kan dock utse annan auktoriserad eller godkänd revisor. Saknar föreningen revisor måste en särskild revisor utses. Om inte annat anges i stadgarna, är det föreningsstämman som ska utse revisor.

Ansökan om tillstånd

16 kap. 4 §

Föreningen ska, i sådana fall som avses i 2 § första stycket 2, ansöka om tillstånd att verkställa minskningsbeslutet. Ansökan ska göras hos Bolagsverket. Den ska ges in inom två månader från minskningsbeslutet.

Till ansökan ska det fogas ett intyg från föreningens styrelse eller verkställande direktör om att föreningens kända borgenärer har underrättats en-

ligt 3 § första stycket. Om det finns ett sådant yttrande som avses i 3 § andra stycket, ska i stället yttrandet fogas till ansökan. Om föreningen inte har bifogat vare sig ett sådant intyg eller ett sådant yttrande, ska Bolagsverket förelägga föreningen att avhjälpa bristen. Om föreningen inte gör detta, ska ansökan avvisas.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den innehåller – tillsammans med de följande paragraferna – bestämmelser om sådant tillstånd till att verkställa ett beslut om minskning som krävs när minskning sker för annat ändamål än förlusttäckning. Den har utformats efter förebild av bestämmelserna i 20 kap. 25 § aktiebolagslagen. Tiden för ansökan har dock satts till två månader från minskningsbeslutet och inte – som i aktiebolagslagen – till två månader från registreringen av beslutet.

Kallelse på föreningens borgenärer

16 kap. 5 §
Om Bolagsverket finner att det inte finns något hinder mot ansökan enligt 4 §, ska verket kalla föreningens borgenärer. Verket ska dock inte kalla borgenärer, vilkas anspråk avser en fordran på lön eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497).

Kallelsen ska innehålla föreläggande för den som vill motsätta sig ansökan att senast viss dag skriftligen anmäla detta. Föreläggandet ska innehålla en upplysning om att han eller hon annars anses ha medgett ansökan.

Bolagsverket ska skyndsamt kungöra kallelsen i Post- och Inrikes Tidningar. Verket ska vidare skicka en särskild underrättelse om kallelsen till Skatteverket.

Av paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, framgår att Bolagsverket i ett ärende om tillstånd att verkställa beslut om minskning av reservfonden ska utfärda en kallelse på föreningens borgenärer. Bestämmelserna om detta har utformats efter mönster av bestämmelserna i 20 kap. 26 § aktiebolagslagen. Kallelsen ska enbart komma till uttryck i en kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Därutöver ska Skatteverket underrättas. Kallelsen utgör utgångspunkt för en frist inom vilken borgenärerna har möjlighet att motsätta sig ansökan om tillstånd att verkställa minskningen. Kallelsen ska inte omfatta borgenärer, vilkas anspråk enbart avser en fordran på lön eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen; sådana borgenärer saknar rätt att motsätta sig minskningen av reservfonden (se även 23 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.).

När Bolagsverket ska lämna tillstånd till minskning av reservfonden

16 kap. 6 §
Om inte någon av de borgenärer som har blivit kallade enligt 5 § motsätter sig ansökan inom förelagd tid, ska Bolagsverket ge föreningen tillstånd att verkställa minskningsbeslutet. Motsätter sig någon borgenär ansökan, ska verket överlämna ärendet till tingsrätten i den ort där föreningens styrelse har sitt säte.

Paragrafen anger när Bolagsverket – efter att ha utfärdat kallelse på borgenärerna – ska ge det sökta tillståndet att verkställa minskningen av reservfonden. Tillstånd ska ges om ingen av de borgenärer som har omfattats av kallelsen (jfr kommentaren till föregående paragraf) motsätter sig ansökan. Så är fallet om borgenärerna inte hör av sig eller om de visserligen hör av sig men inte framför några invändningar mot ansökan. Om någon borgenär motsätter sig ansökan, måste Bolagsverket däremot lämna ärendet vidare till allmän domstol. Med ”motsätter sig” avses här även att borgenären motsätter sig minskningen i allmänna ordalag – med eller utan angivande av skäl – eller ställer villkor för att godkänna minskningen.

När allmän domstol ska lämna tillstånd till minskning av reservfonden

16 kap. 7 §
Om ett ärende om tillstånd att få verkställa minskningsbeslut har överlämnats till domstol, ska tillstånd lämnas om det visas att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller har betryggande säkerhet för sina fordringar. I annat fall ska ansökan avslås.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar en domstol, till vilken ett tillståndsärende har överlämnats enligt 16 kap. 6 §, ska ge tillstånd till verkställandet av ett beslut om minskning av reservfonden. Bestämmelserna har utformats med 20 kap. 28 § aktiebolagslagen som förebild. I 17 kap. 24 § i förslaget finns en likadan bestämmelse, såvitt gäller verkställande av fusionsplan, vilken går tillbaka på gällande rätt (se prop. 2008/09:15 s. 136 och prop. 1993/94:196 s. 193).

17 kap. Fusion

Fusion mellan ekonomiska föreningar

Vad en fusion innebär

17 kap. 1 §
Två eller flera ekonomiska föreningar kan gå samman genom att samtliga tillgångar och skulder i en eller flera av föreningarna övertas av en annan förening (fusion). Vid fusionen upplöses den eller de överlåtande föreningarna utan likvidation och medlemmarna i denna eller dessa föreningar blir medlemmar i den övertagande föreningen.

Fusion kan ske

1. mellan den övertagande föreningen på ena sidan och en eller flera överlåtande föreningar på den andra (absorption), eller

2. mellan två eller flera överlåtande föreningar genom att de bildar en ny, övertagande förening (kombination).

Paragrafen motsvarar 12 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 127 samt, ifråga om äldre rätt, prop. 1986/87:7 s. 231 f.). Huvudprinciperna för en fusion mellan ekonomiska föreningar är alltså enligt förslaget desamma som i dag:

1. Tillgångar och skulder i en eller flera föreningar övergår på en annan förening.

2. Den eller de överlåtande föreningarna upplöses utan likvidation.

3. Medlemmarna i den eller de överlåtande föreningarna blir medlemmar i den övertagande föreningen.

4. Den övertagande föreningen kan vara en befintlig förening (fusionen benämns då ”absorption”) eller en förening som bildas i och med fusionen (”kombination”).

Fusionsvederlag

17 kap. 2 §
Vid fusionen kan vederlag lämnas till de medlemmar vars rättigheter minskar i värde genom fusionen. Vederlaget kan bestå av pengar eller av annan egendom.

Paragrafen behandlar s.k. fusionsvederlag. Frågan har behandlats i avsnitt 15.2.4

Vid vanlig fusion mellan aktiebolag ska det alltid utgå fusionsvederlag till aktieägarna i överlåtande bolag. Det sammanhänger med

att dessa aktieägare – vars aktier i överlåtande bolag ju genom fusionen förlorar allt värde – inte utan vidare blir delägare i det övertagande bolaget. De måste därför kompenseras för förlusten av sina aktier i det överlåtande bolaget. Vid fusion mellan ekonomiska föreningar uppkommer inte samma behov av kompensation till medlemmarna i en överlåtande förening. Deras medlemskap i den föreningen kommer i och för sig genom fusionen att förlora allt värde, eftersom fusionen innebär att föreningen upplöses, men genom fusionen blir de automatiskt medlemmar i den överlåtande föreningen och det nominella värdet av deras insatser förblir där detsamma som det i den överlåtande föreningen.

Det är emellertid inte säkert att medlemskapet i den övertagande föreningen i praktiken är lika ekonomiskt fördelaktigt som medlemskapet i den överlåtande föreningen. Om den övertagande föreningen har en sämre ekonomi än den överlåtande föreningen, kan detta få till följd att andelsrättens faktiska värde vid en överlåtelse minskar. Mindre värdeminskningar av detta slag torde medlemmen normalt få acceptera, eftersom det vanligen kan antas att en fusion har sådana synergieffekter att den ändå på sikt är till fördel för samtliga medlemmar som berörs av den. Om värdeskillnaden är mera påtaglig, är det emellertid rimligt att den utjämnas genom att den övertagande föreningen lämnar medlemmarna i den överlåtande föreningen särskild ersättning, fusionsvederlag.

Även om de föreningar som deltar i fusionen har en likartad ekonomi kan det i enskilda fall finnas anledning att betala fusionsvederlag till medlemmarna i en överlåtande förening. Så är fallet om dessa medlemmar har haft stadgeenliga rättigheter i den överlåtande föreningen som de kommer att sakna i den övertagande föreningen, t.ex. rätt att vid utträde erhålla en andel i föreningens fria egna kapital. En bedömning måste här göras från fall till fall.

Fusionsvederlag kan utgå även till medlemmar i den övertagande föreningen. En situation där det är naturligt att så sker är när den övertagande föreningen före fusionen har haft en bättre ekonomi än den har efter det att de överlåtande föreningarna har gått upp i föreningen. Om värdet av medlemmens andel till följd av detta kan antas komma att påverkas negativt, kan detta motivera att medlemmen kompenseras genom ett fusionsvederlag.

Fusionsvederlaget ska betalas av den ena föreningen till medlemmarna i den andra. Det finns i och för sig ingenting som hindrar att medlemmarna i den berörda föreningen kommer överens om att motsvarande ersättning i stället ska betalas av medlemmarna i någon

eller några av föreningarna men sådan ersättning utgör inte fusionsvederlag i lagförslagets mening.

Enligt den föreslagna lagtexten ”kan” fusionsvederlag utgå. Ordvalet markerar att föreningarna har ett visst utrymme att själva bestämma om fusionsvederlag ska utgå. Ett fusionsbeslut som får till följd att vissa medlemmars rättigheter påtagligt minskar utan att dessa medlemmar kompenseras för detta torde emellertid strida mot likhetsprincipen och kan därför angripas genom klandertalan.

I den föreslagna lagtexten har även klargjorts att fusionsvederlaget kan bestå av, utöver pengar, ”annan egendom”, dvs. av alla olika slag av lös eller fast egendom. Fusionsvederlag i form av pengar kan lämnas genom att medlemmen tillgodoräknas motsvarande belopp vid samhandeln med föreningen, t.ex. genom att han eller hon ges ett högre avräkningspris under viss period. Ett åtagande från föreningens sida att utföra arbete eller tillhandahålla en tjänst kan däremot inte utgöra fusionsvederlag. Det ligger i sakens natur att värdet av fusionsvederlaget ska motsvara den uppskattade minskningen av medlemmens rättigheter.

De deltagande föreningarnas redovisningsvaluta

17 kap. 3 §
Fusion får ske endast om överlåtande och övertagande föreningar har samma redovisningsvaluta.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1999/2000:23 s. 95 f. och 228 och prop. 2007/08:15 s. 127).

Fusion när överlåtande förening har gått i likvidation

17 kap. 4 §
Fusion får ske även om överlåtande förening har gått i likvidation, under förutsättning att skifte av föreningens tillgångar inte har påbörjats.

Om överlåtande förening har gått i likvidation, ska likvidatorerna, när en fusionsplan har upprättats enligt 6 §, lämna slutredovisning över sin förvaltning. När fusionsplanen har blivit gällande i föreningen, ska slutredovisningen läggas fram på en föreningsstämma. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som sägs i 18 kap. 30 §.

Likvidationen ska anses avslutad när anmälan om fusionen har registrerats enligt 25 § eller tillstånd att verkställa en fusionsplan har registrerats enligt 29 § fjärde stycket.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 127).

Särskilda rättighetshavares ställning

17 kap. 5 §
Innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening ska i den övertagande föreningen ha minst motsvarande rättigheter som i den överlåtande föreningen. Detta gäller dock inte om innehavarna enligt fusionsplanen har rätt att få sina värdepapper inlösta av den övertagande föreningen.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. En motsvarande bestämmelse finns i 23 kap. 5 § aktiebolagslagen. Frågan har behandlats i avsnitt 15.2.4.

Såsom framgår av 17 kap. 1 § innebär fusionen bl.a. att överlåtande förenings förpliktelser övergår på den övertagande föreningen. Den som har en fordran på en överlåtande förening kan alltså efter fusionen kräva den övertagande föreningen på betalning. Av 17 kap. 1 § följer emellertid inte någon rätt för innehavaren av ett värdepapper som är förenat med en särskild rätt i den överlåtande föreningen att efter fusionen utöva motsvarande rätt i den övertagande föreningen.

Syftet med den här paragrafen är att säkerställa att innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter inte gör några rättsförluster genom fusionen. Enligt paragrafen ska innehavare av sådana värdepapper ha minst motsvarande rättigheter i den övertagande föreningen. Med ”särskilda rättigheter” avses andra rättigheter än rena penningfordringar. Ett exempel på sådana särskilda rättigheter är de rättigheter som följer med förlagsandelar i föreningen. Andra särskilda rättigheter är den rätt till styrelserepresentation eller den rätt att utse revisor i föreningen som innehavaren av ett värdepapper kan vara tillförsäkrad. Även olika slag av vinstandelsrättigheter hör hit. Rättigheter som är knutna till medlemskapet i föreningen faller däremot utanför paragrafens tillämpningsområde.

Om det i skuldebrevet eller motsvarande handling finns bestämmelser om innehavarens rätt vid fusion, ska dessa tillämpas, oavsett om detta innebär att rättighetsinnehavarens ställning i den övertagande föreningen blir sämre än den var i den överlåtande föreningen. I andra fall är den överlåtande föreningen skyldig att reglera situationen på ett sätt som är godtagbart för innehavaren av värde-

papperet. Denne har i princip rätt att få samma slag av rättigheter i den övertagande föreningen som han eller hon har haft i den överlåtande föreningen och kan även kräva att rättigheterna, så långt möjligt, har samma värde och omfattning. Det står emellertid den överlåtande föreningen och rättighetsinnehavarna fritt att träffa avvikande överenskommelser i saken, t.ex. att rättighetsinnehavarna ska få sina rättigheter inlösta.

Redan i fusionsplanen ska anges hur den överlåtande föreningen avser att tillgodose innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter. Vad som anges i fusionsplanen är emellertid inte avgörande för värdepappersinnehavarnas rätt utan särskilda överenskommelser måste träffas med dem. Kommer parterna inte överens, får frågan i sista hand prövas av domstol.

Upprättande av fusionsplan

17 kap. 6 §
Styrelserna för överlåtande och, vid absorption, övertagande förening ska upprätta en gemensam, daterad fusionsplan enligt bestämmelserna i 7–10 §§. Planen ska undertecknas av styrelsen i var och en av föreningarna.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 4 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. En motsvarande bestämmelse finns i 23 kap. 6 § aktiebolagslagen. I den paragrafen finns också en bestämmelse om att, vid fusion genom kombination, fusionsplanen utgör stiftelseurkund för det övertagande bolaget. Den sistnämnda bestämmelsen saknar motsvarighet i förslaget. Det sammanhänger med att det i förslagets bestämmelser om bildande av ekonomiska föreningar inte finns något krav på upprättande av en särskild stiftelseurkund.

17 kap. 7 §
I fusionsplanen ska det för varje förening anges

1. firma, organisationsnummer och den kommun där styrelsen ska ha sitt säte,

2. den planerade tidpunkten för överlåtande förenings upplösning,

3. för det fall att det ska utgå fusionsvederlag, vad som ska gälla för detta, och

4. vilka rättigheter i den övertagande föreningen som ska tillkomma innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening eller vilka åtgärder som i övrigt ska vidtas till förmån för de nämnda innehavarna.

I fusionsplanen ska även lämnas en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av fusionens lämplighet för föreningarna.

Paragrafen överensstämmer i väsentliga delar med 12 kap. 4 § andra och tredje styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 128 f.). Punkten 3 i första stycket saknar dock tidigare motsvarighet. Den bestämmelsen blir tillämplig om det vid fusionen ska utgå något slag av fusionsvederlag. Fusionsplanen ska i så fall ange vad som ska gälla ifråga om detta, t.ex. arten av vederlaget, när det ska betalas och hur det har beräknats.

17 kap. 8 §
Vid kombination ska fusionsplanen även innehålla
1. stadgar för den övertagande föreningen, och
2. fullständigt namn, personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum samt postadress för styrelseledamot och, i förekommande fall, styrelsesuppleant, revisor, revisorssuppleant och lekmannarevisor.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop.2007/08:15 s. 128 f., se även, beträffande den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen, prop. 2004/05:85 s. 836).

Kompletterande information

17 kap. 9 §
Till fusionsplanen ska det fogas en kopia av föreningarnas årsredovisningar för de senaste tre räkenskapsåren.

Om fusionsplanen har upprättats senare än sex månader efter utgången av det senaste räkenskapsår för vilket årsredovisning och revisionsberättelse har lämnats, ska det vidare till planen fogas en översiktlig redogörelse för verksamheten och resultatutvecklingen samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. I redogörelsen ska det också lämnas beloppsuppgifter om nettoomsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om det finns särskilda skäl, får en ungefärlig beloppsuppgift om resultatet lämnas. Uppgifterna ska avse tiden från utgången av nämnda räkenskapsår till en dag som infaller tidigast tre månader innan fusionsplanen upprättas.

Om det inte finns något särskilt som hindrar det, ska det i redogörelsen enligt andra stycket även lämnas motsvarande uppgifter för samma rapportperiod under det närmast föregående räkenskapsåret. Begrepp och termer ska så långt det är möjligt stämma överens med dem som har använts i den senast framlagda årsredovisningen eller, i förekommande fall, koncernredovisningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 5 § första – tredje styckena i den nuvarande föreningslagen som i sin tur går tillbaka på motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen (se prop. 2007/08:15

s. 129 f., se även, beträffande den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen, prop. 1993/94:196 s. 181 f., prop. 1995/96:10 del 2 s. 302 och prop. 2004/05:85 s. 836 f.).

Revisorsgranskning av fusionsplanen

17 kap. 10 §
För var och en av de överlåtande föreningarna och, vid absorption, den övertagande föreningen ska fusionsplanen granskas av en eller flera revisorer. Granskningen ska vara så omfattande och ingående som god revisionssed kräver. För varje förening ska revisorn eller revisorerna upprätta ett yttrande över granskningen. Av yttrandena ska det framgå vilken eller vilka metoder som har använts vid värderingen av föreningarnas tillgångar och skulder, resultatet av de tillämpade värderingsmetoderna samt deras lämplighet och vilken vikt som har tillmätts dem vid den samlade bedömningen av värdet på var och en av föreningarna. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen ska anmärkas. Om fusionsvederlag ska lämnas, ska i yttrandena anges om detta och grunderna för dess fördelning har bestämts på ett sakligt och korrekt sätt.

Vid absorption ska det i yttrandena särskilt anges om revisorerna vid sin granskning har funnit att fusionen medför fara för att borgenärerna i den övertagande föreningen inte ska få sina fordringar betalda.

Om samtliga medlemmar i de föreningar som deltar i fusionen har samtyckt till det, får granskningen och yttrandena begränsas till de omständigheter som anges i andra stycket.

Revisorernas yttranden ska fogas till fusionsplanen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorsgranskning av fusionsplanen. Bestämmelser av motsvarande slag finns i 12 kap. 5 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen. Förslaget innebär dock en viss utvidgning av revisorsgranskningen och den förtydligar också vad granskningen ska avse. Nära överensstämmande bestämmelser finns i 23 kap. 11 § aktiebolagslagen (vid fusion mellan aktiebolag ska dock fusionsvederlag alltid utgå och i bestämmelserna om revisorsgranskning inför fusion mellan aktiebolag har därför frågor om fusionsvederlaget en mera framträdande plats; den här paragrafen har därför i den delen formulerats något annorlunda).

17 kap. 11 §
En revisor som avses i 10 § ska vara en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag. Om inte annat har bestämts i stadgarna, ska revisorn utses av föreningsstämman i respektive förening. Om föreningen har en revisor och annan särskild revisor inte är utsedd, ska denne utföra granskningen.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om den eller de revisorer som ska göra granskningen enligt 17 kap. 10 §, saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den överensstämmer nära med 23 kap. 12 § aktiebolagslagen. Av paragrafen följer att revisorn måste vara auktoriserad eller godkänd revisor. Om föreningen har en revisor – vilken då enligt 9 kap. 15 § ska vara auktoriserad eller godkänd revisor – ska granskningen utföras av denne, om inte annat beslutas. Saknar föreningen revisor, måste en särskild revisor utses. Som huvudregel är det föreningsstämman som utser en sådan särskild revisor. I stadgarna kan dock bestämmas att revisorn ska utses på annat sätt.

17 kap. 12 §
Styrelsen, den verkställande direktören och revisorn i en förening som ska delta i fusionen ska ge varje revisor som utför granskning enligt 10 § tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som denne anser vara nödvändig. De ska också lämna de upplysningar och den hjälp som begärs. Samma skyldighet har en revisor som utför granskning enligt 10 § mot övriga sådana revisorer.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen men överensstämmer med 23 kap. 13 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 184 f. och prop. 2000/01:87 s. 21). Enligt paragrafen är föreningens styrelse, verkställande direktör och ordinarie revisor skyldig att ge den revisor som har i uppdrag att granska fusionsplanen den hjälp och information som denne begär. Denne är i sin tur skyldig att ge hjälp och information till de övriga revisorer som deltar i granskningen av fusionsplanen.

Registrering av fusionsplanen

17 kap. 13 §
Inom en månad från upprättandet av fusionsplanen ska den övertagande föreningen eller, vid kombination, den äldsta av de överlåtande föreningarna ge in planen med bifogade handlingar till Bolagsverket för registrering i föreningsregistret. Uppgift om registreringen ska enligt 20 kap. 4 § kungöras. Om planen inte kungörs i sin helhet, ska det i kungörelsen lämnas uppgift om var den hålls tillgänglig.

Första stycket gäller inte vid fusion, där alla medlemmar i samtliga deltagande föreningar har undertecknat fusionsplanen.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer med 12 kap. 6 § i den nuvarande föreningslagen (beträffande förarbetena till dessa bestämmelser, se prop. 2007/08:15 s. 130).

Genom det *andra stycket*, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, införs en möjlighet till ett förenklat fusionsförfarande när samtliga medlemmar i de fusionerande föreningarna har undertecknat fusionsplanen. Det är då inte nödvändigt att ge in fusionsplanen till Bolagsverket för registrering enligt bestämmelserna i paragrafens första stycke. Såsom framgår av 17 kap. 14 § fjärde stycket behöver fusionsplanen inte heller underställas föreningsstämman. Nästa led i fusionsförfarandet blir i stället underrättelserna till borgenärerna (se 17 kap. 18 §) och ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen (se 17 kap. 19 §). Det förenklade fusionsförfarandet har berörts i avsnitt 15.2.4.

När fusionsplanen ska underställas föreningsstämman

17 kap. 14 §
Fusionsplanen ska underställas föreningsstämman i samtliga överlåtande föreningar.

Om minst fem procent av de röstberättigade i den övertagande föreningen begär det, ska fusionsplanen även underställas föreningsstämman i den föreningen. En sådan begäran ska göras inom två veckor från det att uppgiften om att fusionsplanen har registrerats har kungjorts enligt 20 kap. 4 §.

Stämman får hållas tidigast en månad efter det att uppgift om fusionsplanens registrering har kungjorts.

Första–tredje styckena gäller inte vid fusion där alla medlemmar i samtliga deltagande föreningar har undertecknat fusionsplanen.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om föreningsstämmans behandling av en fråga om fusion, motsvarar närmast 12 kap. 7 § i den nuvarande föreningslagen. Enligt hittills gällande rätt räcker det alltid att frågan om fusion tas upp på *överlåtande förenings* stämma; i *övertagande förening* anses fusionen närmast som en affärstransaktion som styrelsen kan besluta om. Detta är också huvudregeln i förslaget (se *första stycket*). Såsom framgår av *andra stycket* har emellertid en medlemsminoritet i den övertagande förening rätt att begära att frågan prövas också på stämman i den övertagande föreningen. Dessa medlemmar måste utgöra minst fem procent av de röstberättigade i föreningen och begäran ska framställas inom två veckor från det att kungörelse om att fusionsplanen

registrerats har utfärdats. En motsvarande bestämmelse finns i 23 kap. 15 § aktiebolagslagen.

Bestämmelsen i *tredje stycket* överensstämmer med gällande rätt.

Av *fjärde stycket* framgår att frågan om fusion över huvud taget inte behöver behandlas på föreningsstämma i någon av de föreningar som deltar i fusionen, om samtliga medlemmar har undertecknat fusionsplanen.

Tillhandahållande av fusionsplanen m.m.

17 kap. 15 §

Om en fråga om godkännande av fusionsplan enligt 14 § ska underställas föreningsstämman gäller följande.

Kallelsen till stämman ska innehålla information om det huvudsakliga innehållet i fusionsplanen.

Styrelsen ska hålla fusionsplanen med bifogade handlingar tillgänglig för röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar under minst en månad före den föreningsstämma där frågan om godkännande av fusionsplanen ska behandlas. Handlingarna ska hållas tillgängliga hos föreningen i den kommun där styrelsen har sitt säte.

Kopior av handlingarna ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopiorna ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Några kopior behöver dock inte skickas, om handlingarna, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängliga på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om tillhandahållande av handlingar inför den stämma som ska behandla frågan om fusion, överensstämmer i väsentliga delar med 12 kap. 8 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 131).

Andra stycket saknar dock direkt motsvarighet i den nuvarande lagen. Den närmaste motsvarigheten finns i 7 kap. 8 § tredje stycket i den lagen, där det sägs att förslaget om fusion och grunderna för detta ska anges i kallelsen.

Fjärde stycket innehåller en viss förändring vad gäller föreningens skyldighet att skicka ut kopior av handlingarna till röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det. I lagtexten har klargjorts att kopiorna kan översändas enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§, dvs. skickas med elektroniska hjälpmedel som stämman har beslutat om och som medlemmen inte har invänt mot. I lagtexten har också klargjorts att

kopior inte behöver översändas om handlingarna hålls tillgängliga på föreningens webbplats i enlighet med bestämmelser i föreningens stadgar. De föreslagna bestämmelserna överensstämmer med utredningens förslag om tillhandahållande av handlingar inför årsstämma (se 7 kap. 22 § i förslaget).

Majoritetskrav

17 kap. 16 §
Ett föreningsstämmobeslut om godkännande av fusionsplanen är giltigt endast om det har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Av 7 kap. 32 § framgår att det i stadgarna får tas in strängare villkor för att beslutet ska vara giltigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken majoritet som krävs för att fusionsplanen ska godkännas. Förslaget överensstämmer i sak med det förslag som utredningen lämnat i SOU 2009:37 och innebär att det normalt räcker med en majoritet av två tredjedelar av de röstande. På skäl som utredningen har angett i SOU 2009:37 har utredningen ansett att dagens krav på nio tiondelars majoritet alternativt beslut på två stämmor inte bör bestå. Föreningen kan dock i sina stadgar ta in ”strängare villkor”, t.ex. bestämmelser om att beslut om fusion måste fattas med en ännu mer kvalificerad majoritet eller att beslutet måste tas på flera stämmor.

17 kap. 17 §
Om någon av de stämmor som ska godkänna fusionsplanen inte godkänner planen i dess helhet, faller frågan om fusion.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Underrättelse till överlåtande förenings kända borgenärer

17 kap. 18 §
När fusionsplanen har blivit gällande i samtliga föreningar som deltar i fusionen, ska var och en av dem skriftligen underrätta sina kända borgenärer om beslutet. Underrättelserna ska innehålla uppgift om att föreningen avser att ansöka om tillstånd att verkställa fusionsplanen samt uppgift om borgenärernas rätt att motsätta sig att fusionsplanen verkställs.

Borgenärerna i den övertagande föreningen behöver inte underrättas, om revisorerna i yttrande över fusionsplanen enligt 10 § har uttalat att de inte

har funnit att fusionen medför någon fara för dessa borgenärer. Inte heller behöver underrättelse sändas till borgenärer, vilkas anspråk avser en fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497).

Paragrafen motsvarar 12 kap. 10 § i den nuvarande föreningslagen som i sin tur går tillbaka på 23 kap. 19 § aktiebolagslagen (se prop. 2007/08:15 s. 132 samt, såvitt gäller den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen, prop. 1993/94:196 s. 99 f. och 189 och prop. 2004/05:85 s. 841).

Kravet på underrättelse till borgenärerna i *första stycket* – som i dag gäller enbart i förhållande till överlåtande föreningars borgenärer – har utvidgats till att gälla även i förhållande till övertagande föreningars borgenärer. Såsom framgår av *andra stycket* är emellertid skyldigheten att underrätta övertagande förenings borgenärer inte absolut; dessa borgenärer behöver inte underrättas om revisorerna i sitt yttrande enligt 17 kap. 10 § har uttalat att de inte har funnit att fusionen medför någon fara för dessa borgenärer. Skälen för den valda lösningen har redovisats i avsnitt 15.2.4.

Förslaget innebär vidare – i överensstämmelse med gällande rätt – att underrättelser inte behöver skickas till borgenärer vars anspråk avser fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti. Det kan tilläggas att det av 23 § andra stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse följer att underrättelse inte heller behöver skickas till innehavare av pensionsfordran, om tillsynsmyndigheten medger det.

Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen

17 kap. 19 §

Den övertagande föreningen eller, vid kombination, den äldsta av de överlåtande föreningarna ska ansöka om tillstånd att verkställa fusionsplanen. Ansökan ska göras hos Bolagsverket. Den ska ges in inom en månad efter det att fusionsplanen har blivit gällande i samtliga föreningar och, om fusionsplanen har registrerats enligt 13 §, senast två år efter det att uppgift om att planen har registrerats har kungjorts.

Följande handlingar ska fogas till ansökan:

1. en kopia av fusionsplanen,

2. intyg från föreningarnas styrelser eller verkställande direktörer om att föreningarnas kända borgenärer har underrättats enligt 18 §, och, i sådana fall som avses i 13 § andra stycket, att samtliga medlemmar har undertecknat fusionsplanen, och

3. i förekommande fall, en kopia av protokollet från en föreningsstämma som avses i 14 §.

Om sökanden inte har bifogat de handlingar som anges i andra stycket, ska Bolagsverket förelägga sökanden att avhjälpa bristen. Om sökanden inte gör detta, ska ansökan avvisas.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 12 kap. 11 § i den nuvarande föreningslagen som i sin tur går tillbaka på 23 kap. 20 § aktiebolagslagen (se prop. 2007/08:15 samt, såvitt gäller bestämmelserna i aktiebolagslagen, prop. 1993/94:196 s. 189 f. och prop. 2004/05:85 s. 841 f.).

En viss justering har skett i paragrafens *första stycke*. Enligt gällande rätt måste fusionsplanen alltid registreras i föreningsregistret innan ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen kan göras. Detta är också huvudregeln enligt lagförslaget. För att en sådan registrering inte ska bli bestående, trots att föreningarna kanske har avbrutit fusionsförfarandet, innehåller förslaget – liksom gällande rätt – en bestämmelse om att ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen måste ges in inom två år från registreringen. Utredningens förslag innebär emellertid att det inte är nödvändigt att registrera fusionsplanen om samtliga medlemmar har undertecknat fusionsplanen (se 17 kap. 13 § andra stycket). I lagtexten har markerats att tvåårsfristen inte gäller i den situationen.

17 kap. 20 §

Bolagsverket ska avslå en ansökan enligt 19 § om

1. fusionsplanen inte har godkänts i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot stadgarna, eller

2. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (2008:579) eller enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer eller om prövning av fusionen pågår enligt konkurrenslagen eller den nämnda förordningen.

Om ansökan inte kan beviljas på grund av att prövning pågår enligt konkurrenslagen eller enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 och prövningen kan antas bli avslutad inom kort tid, får Bolagsverket förklara tillståndsfrågan vilande under högst sex månader.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 12 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 133). Den paragrafen går i sin tur tillbaka på 23 kap. 21 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 190 f. och prop. 2004/05:85 s. 842 f.).

17 kap. 21 §
Under den tid som Bolagsverkets handläggning av en ansökan enligt 19 § pågår får Skatteverket besluta om att det under en viss tid om högst tolv månader finns hinder mot att verkställa fusionsplanen. Tiden får förlängas, om det finns särskilda skäl. Förlängning får endast ske med tre månader i taget. Så länge Skatteverkets beslut gäller, ska Bolagsverkets handläggning av ansökan enligt 19 § vila.

Skatteverket får besluta enligt första stycket endast om
1. det är motiverat av hänsyn till allmänintresset,
2. verket har beslutat om revision hos föreningen, och
3. det finns skäl att anta att revisionen skulle försvåras avsevärt av fusionen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 13 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 112 f. och 133 f.).

Kallelse på överlåtande förenings borgenärer

17 kap. 22 §
Om Bolagsverket finner att det inte finns något hinder mot en ansökan enligt 19 §, ska verket kalla föreningarnas borgenärer. Verket ska dock inte kalla

1. borgenärerna i den övertagande föreningen, om revisorerna i yttrande över fusionsplanen enligt 10 § har uttalat att de inte har funnit att fusionen medför någon fara för dessa borgenärer, och

2. borgenärer, vilkas anspråk avser en fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497).

Kallelsen ska innehålla ett föreläggande för den som vill motsätta sig ansökan att senast viss dag skriftligen anmäla detta. Föreläggandet ska innehålla en upplysning om att han eller hon annars anses ha medgett ansökan.

Bolagsverket ska skyndsamt kungöra kallelsen i Post- och Inrikes Tidningar. Verket ska vidare skicka en särskild underrättelse om kallelsen till Skatteverket.

Paragrafen motsvarar 12 kap. 14 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 135). Den paragrafen går i sin tur i väsentliga delar tillbaka på 23 kap. 22 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 191 f. och prop. 2004/05:85 s. 843). I ett avseende avviker den föreslagna paragrafen från gällande rätt. Den nuvarande lagen ställer över huvud taget inte några krav på kallelse av övertagande förenings borgenärer. Huvudregeln i förslaget är däremot att också dessa borgenärer ska kallas (se *första stycket*). Enligt *andra stycket* 1 behöver de dock inte kallas om revisorerna i sitt yttrande över fusionsplanen har uttalat att de inte har funnit att fusionen medför någon fara för dessa borgenärer. Skälen till den valda lösningen har redovisats i avsnitt 15.2.4.

När Bolagsverket ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen

17 kap. 23 §
Om inte någon av de borgenärer som har blivit kallade enligt 22 § motsätter sig ansökan inom förelagd tid, ska Bolagsverket ge föreningarna tillstånd att verkställa fusionsplanen. Motsätter sig någon borgenär ansökan, ska verket överlämna ärendet till tingsrätten i den ort där styrelsen i den övertagande föreningen ska ha sitt säte.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 15 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 135 f.). Den paragrafen går i sin tur tillbaka på 23 kap. 23 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 192 och prop. 2004/05:85 s. 843).

När allmän domstol ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen

17 kap. 24 §
Om ett ärende om tillstånd till verkställande av fusionsplanen har överlämnats till domstol enligt 23 §, ska tillstånd lämnas om det visas att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller har betryggande säkerhet för sina fordringar. I annat fall ska ansökan avslås.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 16 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 136). Den paragrafen överensstämmer i sin tur med 23 kap. 24 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 193 och prop. 2004/05:85 s. 193).

Registrering av fusionen

17 kap. 25 §
Styrelsen för den övertagande föreningen ska anmäla fusionen för registrering i föreningsregistret. Vid kombination ska styrelsen även för registrering anmäla vilka som har utsetts till styrelseledamöter och, i förekommande fall, styrelsesuppleanter i den övertagande föreningen.

Anmälan ska göras senast två månader från Bolagsverkets tillstånd till verkställande av fusionsplanen eller, när tillstånd lämnas av allmän domstol, från det att domstolens beslut har vunnit laga kraft.

Bestämmelserna i 42 § tredje stycket ska tillämpas om

1. någon av de föreningar som deltar i fusionen eller något annat företag som genom fusion har gått upp i någon av dessa föreningar tidigare har deltagit i en gränsöverskridande fusion,

2. den gränsöverskridande fusionen har registrerats inom tre år före anmälan för registrering enligt första stycket, och

3. någon av föreningarna fortfarande omfattas av ett system för arbetstagares medverkan enligt lagen (2008:9) om arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 17 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 136 f.).

Fusionens rättsverkningar

17 kap. 26 §

När en anmälan om fusion enligt 25 § registreras, inträder följande rättsverkningar.

1. Överlåtande förenings tillgångar och skulder med undantag för skadeståndsanspråk enligt 22 kap. 1–3 §§ som har samband med fusionen övergår till den övertagande föreningen.

2. Överlåtande förening upplöses.

3. Vid kombination: den övertagande föreningen anses bildad.

4. Medlemmarna i överlåtande förening blir medlemmar i den övertagande föreningen.

Trots bestämmelserna i första stycket kan en tiondel av samtliga röstberättigade i en överlåtande förening hos styrelsen påkalla föreningsstämma för att behandla frågan huruvida talan ska väckas enligt 22 kap. 6 §. I så fall ska 7 kap. 15 § andra stycket tillämpas.

Om stämman beslutar att väcka talan enligt andra stycket, ska den samtidigt förordna att föreningen ska träda i likvidation. Vid genomförandet av likvidationen ska 18 kap. tillämpas. Likvidatorerna behöver dock inte ansöka om kallelse på okända borgenärer.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 18 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 137). Motsvarande bestämmelser finns i 23 kap. 26 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 194 f. och prop. 2004/05:85 s. 844 f.)

Frågan om fusion faller

17 kap. 27 §

Bolagsverket ska förklara att frågan om fusion har fallit, om

1. ansökan enligt 19 § om tillstånd att verkställa fusionsplanen inte har gjorts inom föreskriven tid eller sådan ansökan har avslagits genom beslut som har vunnit laga kraft,

2. anmälan enligt 25 § inte har gjorts inom föreskriven tid, eller

3. Bolagsverket genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit ett ärende om registrering enligt 25 § eller har vägrat registrering.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 19 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2008/09:15 s. 138). En motsvarande bestämmelse finns i 23 kap. 27 § aktiebolagslagen (jfr prop. 1993/94:196 s. 195 och prop. 2004/05:85 s. 845).

Medlems rätt till utträde

17 kap. 28 §
En medlem i en överlåtande förening som inte har samtyckt till fusionen får säga upp sig till utträde inom den tid och på de villkor som anges i 4 kap. 8 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 20 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 237 och prop. 2008/09:15 s. 138).

Fusion mellan en ekonomisk förening och ett helägt dotteraktiebolag

17 kap. 29 §
Om en ekonomisk förening äger samtliga aktier i ett dotteraktiebolag, kan föreningens och bolagets styrelser besluta att bolaget ska gå upp i föreningen genom fusion. En sådan fusion får dock inte ske, om dotteraktiebolaget är ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning.

I fråga om fusionen gäller

3 § om redovisningsvaluta,
4 § om fusion när överlåtande förening har gått i likvidation,
5 § om särskilda rättighetshavares ställning,
6–8 §§ om upprättande av fusionsplan,
10–12 §§ om revisorsgranskning,
13 § om registrering av fusionsplanen,
14 § andra–fjärde styckena om när fusionsplanen ska underställas föreningsstämman,
15 § om tillhandahållande av fusionsplanen m.m.,
16 och 17 §§ om majoritetskrav m.m.,
18 § om underrättelse till kända borgenärer,
19–21 §§ om ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen,
22 § om kallelse på borgenärer,
23 § om när Bolagsverket ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen,
24 § om när allmän domstol ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen, och

27 § 1 om när frågan om fusion faller.

Vid tillämpningen av andra stycket ska vad som sägs i de angivna paragraferna om överlåtande förening i stället avse dotteraktiebolaget. Vad som sägs i 4 § om 18 kap. 30 § ska i stället avse 25 kap. 40 § aktiebolagslagen (2005:551).

Ett tillstånd att verkställa fusionsplanen ska registreras i föreningsregistret. Vid registreringen inträder följande rättsverkningar.

1. Dotteraktiebolagets tillgångar och skulder övergår till föreningen.

2. Dotteraktiebolaget upplöses.

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 12 kap. 21 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 138 f.). I *första stycket* anges vilka bestämmelser, tillämpliga vid fusion mellan ekonomiska föreningar, som även ska tillämpas vid fusion mellan en ekonomisk förening och dess dotteraktiebolag. I förslaget har några bestämmelser tillkommit.

För det första hänvisar paragrafen även till den nya bestämmelsen om särskilda rättighetshavares ställning (se 17 kap. 5 §).

För det andra har i paragrafen tagits in hänvisningar till kapitlets bestämmelser om revisorsgranskning (se 17 kap. 10–12 §§). De bestämmelser om revisorsgranskning som finns i den nuvarande föreningslagen är främst inriktade på att skydda medlemmarna. Mot den bakgrunden har det hittills ansetts att någon revisorsgranskning inte behöver ske vid fusion mellan en ekonomisk förening och dess dotteraktiebolag. De nu föreslagna bestämmelserna om revisorsgranskning har emellertid också ett borgenärsskyddssyfte och det har därför ansetts naturligt att de tillämpas även vid fusion av detta slag. Regleringen kommer därmed att i sak överensstämma med vad som gäller om revisorsgranskning vid fusion mellan ett aktiebolag och dess dotteraktiebolag.

För det tredje har det i paragrafen även tagits in vissa hänvisningar till bestämmelserna om föreningsstämmans godkännande av fusionen. Varken i gällande rätt eller enligt förslaget fordras något stämmobeslut i dotteraktiebolaget; ett sådant stämmobeslut tjänar inget syfte eftersom det här enbart är fråga om helägda dotterbolag. I gällande rätt fordras inte heller något stämmobeslut i moderföreningen. Det sammanhänger med att en fusion, från den övertagande föreningens perspektiv, hittills har ansetts som en affärshändelse som styrelsen kan besluta om. Enligt förslaget måste emellertid frågan om fusion behandlas på den övertagande föreningens stämma om en viss andel av medlemmarna begär det (se 17 kap. 14 § andra stycket). Det har ansetts naturligt att detta bör

gälla även när en moderförening fusionerar med ett helägt aktiebolag (jfr den i sak motsvarande bestämmelsen i 23 kap. 31 § aktiebolagslagen).

Gränsöverskridande fusioner

Tillämpliga bestämmelser

17 kap. 30 §

En svensk ekonomisk förening får delta i en fusion med en motsvarande juridisk person med hemvist i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet än Sverige (gränsöverskridande fusion). En juridisk person ska anses ha sådant hemvist, om den har bildats enligt lagstiftningen i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom detta område.

För en gränsöverskridande fusion gäller följande bestämmelser i detta kapitel:

1 § om vad en fusion innebär,

2 § om fusionsvederlag,

4 § om fusion när överlåtande förening har gått i likvidation,

5 § om särskilda rättighetshavares ställning,

31 och 32 §§ om fusionsplan,

33 § om styrelseredogörelse,

9 § om kompletterande information,

10–12, 34 och 35 §§ om revisorsgranskning,

13 § första stycket och 36 § om registrering av fusionsplanen,

14 § första–tredje styckena om när fusionsplanen ska underställas föreningsstämman,

15 § andra stycket och 37 § om tillhandahållande av fusionsplanen m.m.,

16 § om majoritetskrav,

38 § om villkorat beslut om godkännande av fusionsplan,

18 § om underrättelse till överlåtande förenings kända borgenärer,

19–21 och 39 §§ om ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen,

22 § om kallelse på överlåtande förenings borgenärer,

23 § om när Bolagsverket ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen,

24 § om när allmän domstol ska lämna tillstånd till verkställande av fusionsplanen,

40 § om utfärdande av fusionsintyg,

41 och 42 §§ om registrering,

26 och 43 §§ om fusionens rättsverkningar,

27 § om när frågan om fusion faller, varvid vad som i den paragrafen sägs om 25 § ska avse 42 §,

28 § om medlems rätt till utträde, och

44 § om särskilt bokslut.

17 kap. 30–44 §§ innehåller bestämmelser om gränsöverskridande fusioner där en eller flera ekonomiska föreningar deltar. Bestämmelserna överensstämmer i väsentliga delar med motsvarande bestämmelser i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15).

Med ”gränsöverskridande fusion” avses en fusion mellan en svensk juridisk person och en motsvarande juridisk person med hemvist i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Det associationsrättsliga regelverket för sådana fusioner utgörs *dels* av vissa bestämmelser som är gemensamma för inhemska och gränsöverskridande fusioner och som pekas ut i den här paragrafen (17 kap. 1 §, 2 §, 4 §, 5 §, 9–12 §§, 13 § första stycket, 14 § första–tredje styckena, 15 § andra stycket, 16 § och 18–28 §§), *dels* av ett antal särskilda bestämmelser som gäller endast vid gränsöverskridande fusioner (31–44 §§). Dessa bestämmelser räknas upp i förevarande paragraf. I sak är det fråga om samma bestämmelser som omnämns i 12 kap. 22 § i den nuvarande föreningslagen. Till följd av de förändringar som har föreslagits i fråga om inhemska fusioner har några av de särskilda bestämmelserna för gränsöverskridande fusioner kunnat utmönstras och i stället har det i denna paragraf tagits in ytterligare hänvisningar till bestämmelserna om inhemska fusioner (se hänvisningarna till 17 kap. 10–12 och 14 §§).

Fusionsplan m.m.

17 kap. 31 §
Vid en gränsöverskridande fusion ska styrelsen i en svensk förening som deltar i fusionen, tillsammans med motsvarande organ i de utländska föreningar som deltar i fusionen, upprätta en fusionsplan. Styrelsen ska underteckna fusionsplanen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 23 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 142 f.).

17 kap. 32 §
Fusionsplanen enligt 31 § ska innehålla uppgift om

1. de fusionerande föreningarnas form, firma och säte,

2. utbytesförhållanden mellan andelar och förekommande värdepapper i överlåtande respektive övertagande förening och eventuell kontant betalning,

3. de villkor som ska gälla för tilldelning av andelar och förekommande värdepapper i den övertagande föreningen,

4. den gränsöverskridande fusionens sannolika följder för sysselsättningen,

5. från vilken tidpunkt och på vilka villkor andelar och förekommande värdepapper medför rätt till utdelning i den övertagande föreningen,

6. från vilken tidpunkt de fusionerande föreningarnas transaktioner bokföringsmässigt ska anses ingå i den övertagande föreningen,

7. vilka rättigheter i den övertagande föreningen som ska tillkomma innehavare av särskilda rättigheter i överlåtande förening eller vilka åtgärder som i övrigt ska vidtas till förmån för de nämnda innehavarna,

8. arvode och annan särskild förmån som med anledning av fusionen ska lämnas till en styrelseledamot, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare eller till den som utför granskning enligt 10 § eller 34 § andra stycket,

9. stadgar för den övertagande föreningen,

10. värdet av de tillgångar och skulder som ska överföras till den övertagande föreningen och de överväganden som har gjorts vid värderingen, och

11. datum för de räkenskaper som har legat till grund för fastställandet av villkoren för fusionen.

I förekommande fall ska fusionsplanen också innehålla uppgift om hur arbetstagarna deltar i den process genom vilken formerna för arbetstagarnas medverkan i den övertagande föreningen beslutas.

Vid kombination ska fusionsplanen också innehålla uppgift om den övertagande föreningens form, firma och säte.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 24 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 142 f.).

17 kap. 33 §

Styrelsen i var och en av de föreningar som deltar i fusionen ska upprätta en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av fusionens lämplighet för föreningarna. I redogörelsen ska också anges vilka rättsliga och ekonomiska aspekter som har beaktats vid bestämmandet av villkoren för fusionen. Redogörelsen ska även innehålla uppgift om fusionens sannolika konsekvenser för medlemmar, borgenärer och anställda. Om styrelsen i skälig tid får ett yttrande från arbetstagarnas företrädare, ska detta yttrande fogas till redogörelsen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 25 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 146 f.).

Revisorsgranskning

17 kap. 34 §

Vid en gränsöverskridande fusion ska revisorsgranskningen enligt 10 § omfatta även styrelsens redogörelse enligt 33 §.

Bestämmelserna om revisorsgranskning i första stycket och 10–12 §§ ska inte tillämpas, om Bolagsverket eller en utländsk behörig myndighet i en stat där någon av de deltagande föreningarna har sitt hemvist, efter en gemensam

begäran från de fusionerande föreningarna, har utsett eller godkänt en eller flera oberoende sakkunniga att för samtliga föreningars räkning granska fusionsplanen och upprätta en gemensam skriftlig rapport för alla föreningar.

Vad som sägs i 12 § om revisors rätt till upplysningar och biträde gäller även för den som utses att utföra granskning enligt andra stycket.

I fall som avses i andra stycket ska det till fusionsplanen fogas ett yttrande från en eller flera sådana revisorer som anges i 11 § med sådant innehåll som avses i 10 § andra stycket. Ett sådant yttrande ska vid tillämpningen av 18 och 22 §§ anses som ett revisorsyttrande enligt 10 §.

I 12 kap. 26–30 §§ i den nuvarande föreningslagen finns uttömmande bestämmelser om revisorsgranskning vid gränsöverskridande fusioner. De tre första av dessa paragrafer innehåller bestämmelser som enligt utredningens förslag ska gälla redan vid inhemska fusioner och som därför har tagits in i 17 kap. 10–12 §§. Att dessa bestämmelser ska tillämpas även vid gränsöverskridande fusioner framgår i förslaget av de i 17 kap. 30 § intagna hänvisningarna till 17 kap. 10–12 §§. Bestämmelserna i 12 kap. 29 och 30 §§ i den nuvarande föreningslagen återfinns i förslaget i 17 kap. 34 och 35 §§.

Av *första stycket* i 17 kap. 34 § framgår att revisorsgranskningen vid en gränsöverskridande fusion ska omfatta även styrelsens redogörelse enligt 17 kap. 33 §. Detta överensstämmer med gällande rätt (se prop. 2007/08:15 s. 178 f.).

Enligt *andra stycket* behöver någon revisorsgranskning enligt 17 kap. 10 § inte ske om det har utsetts en oberoende sakkunnig att för samtliga föreningars räkning granska fusionsplanen. Också detta överensstämmer med gällande rätt (se prop. 2007/08:15 s. 150). Såsom framgår av fjärde stycket krävs det dock även i detta fall en viss borgenärsskyddsinriktad revisorsgranskning (se nedan). Enligt den motsvarande paragrafen i den nuvarande föreningslagen behöver någon revisorsgranskning inte heller ske om samtliga medlemmar i de föreningar som deltar i fusionen har samtyckt till det. Denna undantagsbestämmelse finns i förslaget med redan i 17 kap. 10 § och omfattas därför av hänvisningen till den paragrafen i 17 kap. 30 §. Den har därför inte tagits med i förevarande paragraf.

Av *tredje stycket* följer att en sådan oberoende sakkunnig som avses i andra stycket har samma rätt till hjälp och information från styrelse m.fl. som en revisor. Detta överensstämmer med gällande rätt (se prop. 2007/08:15 s. 178 f.).

Bestämmelsen i *fjärde stycket* saknar tidigare motsvarighet i föreningslagen. Den anknyter till bestämmelsen i andra stycket om granskning genom en gemensam oberoende sakkunnig i stället för

vanlig revisorsgranskning. Innebörden är att det ska förekomma en begränsad och borgenärsskyddsinriktad revisorsgranskning även i dessa fall. Denna begränsade granskning ska utmynna i ett yttrande där revisorerna uttalar sig om huruvida fusionen enligt deras uppfattning medför fara för att borgenärerna i den övertagande föreningen inte ska få sina fordringar betalda. Detta får betydelse för om dessa borgenärer behöver underrättas om fusionen enligt 17 kap. 18 § och kallas enligt 17 kap. 22 §. – En motsvarande bestämmelse finns i 23 kap. 40 § fjärde stycket aktiebolagslagen.

17 kap. 35 §
Den som Bolagsverket utser att utföra granskning enligt 34 § andra stycket ska vara en auktoriserad eller godkänd revisor eller ett registrerat revisionsbolag. I fråga om granskningen och innehållet i den rapport som upprättas gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 10 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 30 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 179).

Registrering av fusionsplanen

17 kap. 36 §
Vid en gränsöverskridande fusion ska skyldigheten enligt 13 § att ge in fusionsplanen med bifogade handlingar för registrering fullgöras av den svenska förening som deltar i fusionen. Om flera svenska föreningar deltar, ska skyldigheten fullgöras av den svenska förening som är övertagande förening eller, om den övertagande föreningen inte är en svensk förening, av den äldsta av de överlåtande svenska föreningarna.

Om fusionsplanen eller de handlingar som är fogade till planen är avfattade på annat språk än svenska, ska sökanden ge in en översättning till svenska. Översättningen ska vara gjord av en översättare som är auktoriserad eller har motsvarande utländsk behörighet. Bolagsverket får medge att någon översättning inte ges in.

I anmälan om registrering ska lämnas uppgift om

1. form, firma och säte för var och en av de fusionerande föreningarna,

2. de register där föreningarna är registrerade och de nummer som används för identifiering i registren,

3. hur borgenärer och, i förekommande fall, medlemmar ska förfara för att utöva sina rättigheter samt de adresser där fullständig information om detta förfarande kostnadsfritt kan erhållas, och

4. föreningarnas adresser.

När registreringen kungörs enligt 20 kap. 4 §, ska kungörelsen innehålla de uppgifter som avses i tredje stycket 1–3.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 31 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 86 f. och 180).

Tillhandahållande av fusionsplanen

17 kap. 37 §
Vid en gränsöverskridande fusion ska styrelsen i en förening som deltar i fusionen hålla fusionsplanen med bifogade handlingar och styrelsens redogörelse enligt 33 § tillgängliga för de röstberättigade, för föreningens medlemmar, för innehavare av förlagsandelar, för arbetstagarorganisationer som företräder arbetstagare hos föreningen och för arbetstagare som inte företräds av någon arbetstagarorganisation. Handlingarna ska, under minst en månad före den föreningsstämma där frågan om godkännande av fusionsplanen ska behandlas, hållas tillgängliga hos föreningen i den kommun där styrelsen ska ha sitt säte.

Kopior av handlingarna ska genast och utan kostnad för mottagaren sändas till de röstberättigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopiorna ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Kopior behöver dock inte översändas, om handlingarna, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängliga på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 33 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 152 f.). Den har dock kompletterats med bestämmelser som ger föreningen viss möjlighet att tillhandahålla handlingarna med elektroniska hjälpmedel eller genom offentliggörande på föreningens webbplats (jfr utredningens förslag i SOU 2009:37 s. 301).

Villkorat beslut om godkännande av fusionsplanen

17 kap. 38 §
Föreningsstämman i en förening som deltar i en gränsöverskridande fusion får villkora beslutet om att godkänna fusionsplanen av att en senare stämma godkänner de former som beslutas för arbetstagarnas medverkan i den övertagande föreningen.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 34 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 153).

Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen

17 kap. 39 §
Vid en gränsöverskridande fusion ska ansökan enligt 19 § göras av den svenska förening som deltar i fusionen. Om flera svenska föreningar deltar, ska ansökan i förekommande fall göras av den svenska förening som är övertagande förening eller, om den övertagande föreningen inte är en svensk förening, av den äldsta av de överlåtande svenska föreningarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 35 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 154).

Utfärdande av fusionsintyg

17 kap. 40 §
Vid en gränsöverskridande fusion ska Bolagsverket, när det finns ett lagakraftvunnet beslut om tillstånd till verkställande av fusionsplanen enligt 23 eller 24 § och den eller de svenska föreningar som deltar i fusionen i övrigt har fullgjort vad som krävs enligt denna lag, för varje sådan förening utfärda ett intyg om att den del av förfarandet som regleras av svensk lag har skett på föreskrivet sätt. Ett sådant intyg får inte utfärdas om det har väckts talan mot föreningsstämmans beslut att godkänna fusionsplanen och målet inte slutligt har avgjorts.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 36 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 100–102 och 154 f.).

Registrering av fusionen när den övertagande föreningen ska ha sitt hemvist i en annan stat än Sverige

17 kap. 41 §
Om den övertagande föreningen har eller, vid kombination, ska ha sitt hemvist i en annan stat än Sverige, ska en svensk förening som deltar i fusionen inför registreringen av fusionen ge in det fusionsintyg som avses i 40 §, tillsammans med en kopia av fusionsplanen, till den behöriga myndigheten i den staten. Intyget ska ges in inom sex månader från den tidpunkt då det utfärdades.

Efter underrättelse från den behöriga utländska myndigheten om att fusionen har ägt rum, ska Bolagsverket i föreningsregistret föra in uppgift om att den eller de svenska överlåtande föreningar som deltagit i fusionen har upplösts.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 37 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 155–157).

Registrering av fusionen när den övertagande föreningen ska ha sitt hemvist i Sverige

17 kap. 42 §
Om den övertagande föreningen har eller, vid kombination, ska ha sitt hemvist i Sverige, ska Bolagsverket registrera den gränsöverskridande fusionen i föreningsregistret. Anmälan för registrering ska göras av styrelsen i den övertagande föreningen inom sex månader från den tidpunkt då intyg enligt 40 § utfärdades. Vid kombination ska styrelsen även för registrering anmäla vilka som har utsetts till styrelseledamöter och, i förekommande fall, styrelsesuppleanter i den övertagande föreningen.

Bolagsverket får registrera fusionen endast om

1. verket har utfärdat ett intyg enligt 40 § för varje svensk förening som deltar i fusionen,

2. de utländska föreningar som deltar i fusionen har gett in motsvarande intyg från behöriga myndigheter i de stater där de är registrerade, tillsammans med en kopia av fusionsplanen, och

3. det inte heller i övrigt finns något hinder mot registrering av fusionen.

Om lagen (2008:9) om arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner är tillämplig, får fusionen registreras endast om

1. avtal har träffats eller beslut har fattats om medverkan enligt den lagen eller förhandlingsperioden har löpt ut utan att sådant avtal har träffats eller beslut har fattats, och

2. den övertagande föreningens stadgar inte strider mot den ordning för medverkan som ska gälla till följd av lagen.

Bolagsverket ska utan dröjsmål underrätta behöriga myndigheter i den eller de stater där överlåtande förening har sitt hemvist om registreringen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 38 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 157–159).

Fusionens rättsverkningar

17 kap. 43 §
Vid en gränsöverskridande fusion inträder de rättsverkningar som avses i 26 § vid den tidpunkt som har fastställts i den stat där den övertagande föreningen har sitt hemvist. Om den övertagande föreningen har sitt hemvist i Sverige, inträder rättsverkningarna vid den tidpunkt då fusionen registreras i föreningsregistret enligt 42 §.

Utöver vad som anges i 26 § första stycket gäller att de fusionerande föreningarnas rättigheter och skyldigheter som härrör ur anställningsavtal eller anställningsförhållanden och som föreligger vid den tidpunkt då den gränsöverskridande fusionen får verkan överförs till den övertagande föreningen.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 39 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 159 f.).

Särskilt bokslut

17 kap. 44 §
Om en svensk förening deltar i en gränsöverskridande fusion och den övertagande föreningen har sitt hemvist i en annan stat än Sverige, ska styrelsen i den svenska föreningen upprätta ett särskilt bokslut. Det särskilda bokslutet ska omfatta den tid för vilken årsredovisning inte tidigare har upprättats fram till den dag då rättsverkningarna av fusionen inträdde enligt 43 §.

För det särskilda bokslutet gäller bestämmelserna om årsbokslut i 6 kap. 4–9 och 12 §§ bokföringslagen (1999:1078). Bokslutet ska ges in till Bolagsverket inom en månad från utgången av den period som bokslutet omfattar.

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 kap. 40 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 160).

Absorption av helägt dotterbolag

17 kap. 45 §
Om en svensk ekonomisk förening äger samtliga aktier i en utländsk juridisk person, som motsvarar ett svenskt aktiebolag och har sitt hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, får den utländska juridiska personen gå upp i föreningen genom fusion.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 41 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 108 f. och 160 f.).

17 kap. 46 §
Om en utländsk juridisk person, som motsvarar en svensk ekonomisk förening och har sitt hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, äger samtliga aktier i ett svenskt aktiebolag, får bolaget gå upp i den utländska juridiska personen genom fusion. En sådan fusion får dock inte ske, om bolaget är ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 42 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 108 f. och 161).

17 kap. 47 §
Vid en fusion enligt 45 eller 46 § ska de bestämmelser som anges i 30 § tillämpas, dock med följande avvikelser.

1.Fusionsplanen behöver inte innehålla sådana uppgifter som avses i 32 § första stycket 2, 3 och 5.

2. Bestämmelsen om föreningsstämmans prövning av fusionsplanen i 14 § första stycket ska inte tillämpas.

3. I fråga om arten av fusionens rättsverkningar gäller vad som sägs i 29 § fjärde stycket 1 och 2 i stället för vad som sägs i 26 § första stycket 1–4.

Vad som sägs om överlåtande förening i detta kapitel ska vid tillämpningen på en fusion enligt 45 eller 46 § gälla bolaget.

Paragrafen överensstämmer i väsentliga delar med 12 kap. 43 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:15 s. 161 f.). Innebörden är att vid sådana fusioner som avses i 17 kap. 45 och 46 §§ (dvs. gränsöverskridande fusioner mellan å ena sidan en ekonomisk förening eller motsvarande och å andra sidan ett helägt dotterbolag) ska de i 17 kap. 30 § angivna bestämmelserna tillämpas, med vissa särskilt angivna undantag.

I ett par avseenden har bestämmelserna justerats.

Enligt gällande rätt ska bestämmelserna om godkännande av fusionsplanen på föreningsstämma inte tillämpas vid fusioner av detta slag. Förslaget har samma innebörd, såvitt gäller dotterbolaget (se undantaget i första stycket 2, jämfört med andra stycket). I förslaget görs däremot inte något undantag från bestämmelserna i 17 kap. 14 § andra stycket. Det innebär att frågan om godkännande av fusionsplanen måste prövas på föreningsstämman om minst fem procent av de röstberättigade i föreningen begär det. Detta överensstämmer med vad som har föreslagits ifråga om inhemska fusioner av motsvarande slag (jfr kommentaren till 17 kap. 29 §).

I dag gäller inte heller bestämmelserna om revisorsgranskning i 12 kap. 26–30 §§ i den nuvarande lagen vid fusioner av detta slag. Något motsvarande undantag görs inte i förslaget. Det innebär att bestämmelserna om revisorsgranskning i 17 kap. 10–12, 34 och 35 §§ ska tillämpas.

18 kap. Likvidation

Frivillig likvidation

Föreningsstämmans beslut om likvidation

18 kap. 1 §
Föreningsstämman kan besluta att föreningen ska gå i likvidation.

I paragrafen, som motsvarar 11 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen, slås fast att föreningsstämman kan besluta om att föreningen ska gå i likvidation. En motsvarande bestämmelse finns i 25 kap. 1 § aktiebolagslagen.

Tillsammans med 18 kap. 2–10 §§ reglerar paragrafen sättet för s.k. frivillig likvidation. Av 18 kap. 11 § framgår att Bolagsverket och allmän domstol i vissa fall kan besluta om att föreningen ska gå i likvidation, s.k. tvångslikvidation. Föreningsstämman kan besluta om likvidation även när det finns grund för tvångslikvidation. Såsom framgår av 18 kap. 2 § tredje stycket och 10 § gäller dock i så fall delvis avvikande bestämmelser.

Majoritetskrav

18 kap. 2 §
Ett beslut av föreningsstämman om likvidation är giltigt, om det har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande.

Av 7 kap. 32 § framgår att det i stadgarna får tas in strängare villkor för att ett beslut om likvidation ska vara giltigt än vad som sägs i första stycket.

När det finns grund för tvångslikvidation enligt 12 eller 13 §, är ett beslut om likvidation alltid giltigt om det har biträtts av röstberättigade med mer än hälften av de avgivna rösterna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den majoritet som krävs för beslut om likvidation. I den nuvarande föreningslagen finns bestämmelser om detta i 11 kap. 1 § andra och tredje styckena. Utredningen har i SOU 2009:37 föreslagit vissa ändringar i dessa bestämmelser, främst att beslut om likvidation ska kunna fattas på en enda stämma även om inte samtliga röstar för beslutet. Förevarande förslag överensstämmer i sak med förslaget i SOU 2009:37.

Huvudregeln, som finns i *första stycket*, är att ett beslut om likvidation är giltigt, om det har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Såsom framgår av uttrycket ”de röstande” är det inte antalet röster som är avgörande utan om minst två tredjedelar av de röstberättigade som har utnyttjat sin rösträtt har biträtt beslutet.

Andra stycket innehåller en erinran om att det i stadgarna får uppställas strängare villkor för beslut om likvidation. Det kan t.ex. vara fråga om att beslutet kräver högre majoritet eller att frågan om likvidation måste behandlas på två stämmor.

Såsom framgår av *tredje stycket* gäller det nu sagda inte om det finns grund för tvångslikvidation. I så fall kan beslutet alltid fattas med enkel majoritet, dvs. det räcker att beslutet biträds av mer än hälften av de avgivna rösterna. De särskilda, strängare villkor för beslut om likvidation som stadgarna eventuellt innehåller – vare sig

det är fråga om särskilda majoritetskrav, krav på beslut om två stämmor eller något annat – får då vika.

Styrelsens skyldighet att låta stämman pröva frågan om likvidation

18 kap. 3 §
Styrelsen ska genast till föreningsstämman hänskjuta frågan om föreningen ska gå i likvidation, om

1. det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns skäl att anta att föreningens ställning fortlöpande kommer att försämras så att föreningens skulder och avsättningar inte täcks av tillgångarna,

2. det annars råder betydande osäkerhet om föreningens ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet, eller

3. antalet medlemmar i föreningen under mer än en månad har varit mindre än tre.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att styrelsen i vissa situationer är skyldig att hänskjuta frågan om likvidation till föreningsstämman.

Punkterna 1 och 2

I den nuvarande föreningslagen finns en bestämmelse om att styrelsen är skyldig att kalla till föreningsstämma om det finns risk för att föreningens eget kapital kommer att förbrukas. Däremot innehåller lagen inte några bestämmelser om tvångslikvidation vid kapitalbrist, motsvarande de bestämmelser som finns i 25 kap. 13–20 §§ aktiebolagslagen. Inte heller förevarande förslag innehåller några sådana bestämmelser. Utredningen har emellertid ansett att det även i framtiden är viktigt att frågan om likvidation tas upp till behandling på föreningsstämman om föreningen har eller synes ha allvarliga ekonomiska problem och att det därför finns anledning att i en ny lag ytterligare betona styrelsens ansvar i detta hänseende.

Enligt *punkten 1*, som delvis motsvarar 11 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen, ska styrelsen kalla till föreningsstämma, ”om det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns skäl att anta att föreningens ställning fortlöpande kommer att försämras så att föreningens skulder och avsättningar inte täcks av tillgångarna.” I den föreslagna lagtexten har därmed klargjorts att en jämförelse ska göras mellan å ena sidan föreningens skulder och avsättningar och å andra sidan föreningens tillgångar. Det är givet att skyldigheten att kalla till stämma föreligger också om föreningens

prekära ekonomiska situation konstateras först sedan föreningens eget kapital redan är förbrukat. Den sammankallade stämman ska pröva frågan om föreningen ska gå i likvidation.

En särskild fråga är hur man vid bedömningen av föreningens ekonomiska situation ska värdera föreningens tillgångar. Enligt aktiebolagslagens bestämmelser om tvångslikvidation får man vid upprättandet av en kontrollbalansräkning ta upp vissa tillgångar till högre värden än vad som följer av årsredovisningslagen. Utredningen har övervägt om motsvarande särskilda värderingsregler bör gälla i detta sammanhang men har kommit till slutsatsen att sedvanliga redovisningsregler bör tillämpas. Det bör understrykas att frågan om värdering inte har samma omedelbara betydelse här som vid tillämpningen av aktiebolagslagens regler, eftersom bedömningen i första hand handlar om en prognos om föreningens ekonomiska utveckling; finns det anledning att räkna med en fortgående negativ utveckling av allvarligt slag, torde denna på sikt leda till att föreningens eget kapital förbrukas, oavsett om tillgångarna värderas enligt årsredovisningslagen eller enligt de principer som gäller vid upprättande av en kontrollbalansräkning enligt aktiebolagslagen.

Bestämmelsen i *punkten 2* är en nyhet. Enligt denna ska styrelsen hänskjuta frågan om likvidation till stämman också när det av andra skäl finns anledning att ifrågasätta föreningens möjligheter att fortleva ekonomiskt. Så kan vara fallet om det visserligen kan antas att föreningen under överskådlig tid kommer att ha ett positivt eget kapital men föreningens verksamhet förutsätter en likviditet som föreningen inte har. I en sådan situation ska enligt förslaget stämman kallas in för att ta ställning till om föreningen ska gå i likvidation.

En situation då förhållandena ofta torde vara så som sägs i förevarande paragraf är när föreningen vid en verkställighet enligt utsökningsbalken har befunnits sakna tillgångar (jfr 25 kap. 13 § 2 aktiebolagslagen). I sådana situationer får styrelsen anses vara skyldig att kontrollera föreningens ställning särskilt noga, t.ex. genom att upprätta en särskild balansräkning och ställa den i relation till vad som är känt om föreningens framtidsutsikter.

I styrelsens ansvar för verksamheten ligger att styrelsen fortlöpande måste hålla sig underrättad om föreningens ekonomiska förhållanden. Styrelsens skyldighet att agera enligt paragrafen kan därmed inträda när som helst under räkenskapsåret, t.ex. på grund av information som styrelsen har erhållit om inträffade förluster eller likviditetsproblem. Styrelsen måste, när den får sådan infor-

mation, omedelbart bedöma om den mottagna informationen ger anledning att anta att föreningens eget kapital håller på att förbrukas eller det av andra skäl finns anledning att anta att föreningen på sikt saknar ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Det räcker således normalt inte att dessa slag av bedömningar görs sedan föreningens eget kapital redan har blivit förbrukat eller föreningen har kommit in i en akut kris. Å andra sidan kan det givetvis vara så att styrelsen, sedan den har fått möjlighet att komplettera sitt underlag och diskutera informationen, kommer fram till att de farhågor som man inledningsvis hade var ogrundade. I så fall behöver frågan om likvidation inte hänskjutas till stämman.

Om det även sedan kompletterande information har inhämtats och diskuterats – vilket normalt inte bör få ta mer än ett par, tre veckor – finns skäl att anta att förhållandena är sådana som sägs i punkten 1 eller 2 åligger det styrelsen att kalla till stämma ”genast”. Kallelsen får alltså inte dröja längre än vad som krävs för att praktiska kallelseåtgärder ska kunna vidtas. Ett par veckors fördröjning kan dock godtas, om det därmed blir möjligt att ta upp likvidationsfrågan på en ordinarie stämma.

Att styrelsen är skyldig att ta upp frågan om likvidation på föreningsstämman innebär inte att styrelsen också måste rekommendera stämman att föreningen ska gå i likvidation. Det är ju möjligt att styrelsen bedömer att föreningens ekonomiska svårigheter går att lösa, t.ex. genom tillskott från medlemmarna. Styrelsen måste emellertid under alla förhållanden tillhandahålla stämman ett förslag till beslut om likvidation som stämman kan ta ställning till. Av 18 kap. 4 och 5 §§ följer vidare att, när en fråga om likvidation ska tas upp vid stämma, medlemmarna har rätt till visst ytterligare beslutsunderlag. Det gäller även när likvidationsfrågan har hänskjutits till stämman enligt 18 kap. 3 §. Såsom framgår av 18 kap. 4 § tredje stycket ska styrelsen därvid också lämna ett särskilt yttrande där frågor om föreningens ekonomiska möjligheter till fortlevnad belyses (se närmare kommentaren till den bestämmelsen). Förslaget innehåller inte något krav, motsvarande det som finns i 25 kap. aktiebolagslagen, på att styrelsen ska upprätta en s.k. kontrollbalansräkning. Ofta kan det vara tillräckligt att stämman har tillgång till föreningens årsredovisning och de kompletteringar till denna som anges i 18 kap. 5 §. Lika ofta kan emellertid framtagandet av en ny balansräkning vara en nödvändig förutsättning för att styrelsen och stämman ska kunna göra en riktig bedömning av föreningens ekonomiska situation. Balansräkningen bör, om den är avsedd att

ligga till grund för stämmans ställningstagande, lämpligen avse föreningens förhållanden vid tiden för kallelse till föreningsstämma. Under alla förhållanden åligger det alltid styrelsen att ta fram det material som i det enskilda fallet krävs för att rätt bedöma föreningens ekonomiska läge.

Enligt aktiebolagslagen blir ledamöterna i en styrelse som underlåter att upprätta kontrollbalansräkning eller att kalla till stämma för behandling av kontrollbalansräkningen normalt personligen betalningsansvariga för bolagets därefter uppkommande förpliktelser. Detsamma gäller aktieägare som med vetskap om att bolaget är skyldigt att gå i likvidation på grund av kapitalbrist deltar i ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Förevarande förslag innehåller inte några motsvarande bestämmelser. Om styrelsen underlåter att i de aktuella situationerna hänskjuta frågan om likvidation till stämman, torde dock styrelseledamöterna i speciella fall kunna bli skadeståndsskyldiga enligt bestämmelserna i 22 kap. Även ansvar för gäldenärsbrott kan komma i fråga.

Punkten 3

Av *punkten 3* framgår att styrelsen även är skyldig att hänskjuta frågan om likvidation till stämman om antalet medlemmar i föreningen har gått ner under det i lagen föreskrivna minimiantalet, dvs. om det finns färre än tre medlemmar (varvid investerande medlemmar inte ska räknas). Så är fallet redan enligt gällande rätt (se 11 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen). Förslaget skiljer sig dock i det avseendet från gällande rätt att styrelsen inte behöver agera förrän minimiantalet medlemmar har underskridits under en månad. Därefter måste emellertid hänskjutandet ske ”genast”, dvs. kallelse till en stämma där frågan om likvidation ska behandlas ska genast skickas ut. Styrelsen måste därvid tillhandahålla medlemmarna ett förslag om att föreningen ska gå i likvidation – även om styrelsen inte behöver ställa sig bakom förslaget – samt visst ytterligare underlag (se 18 kap. 4 och 5 §§).

Föreningsstämman kan besluta att föreningens verksamhet ska fortsätta även om det vid stämmotillfället inte har tillkommit några nya medlemmar. Såsom framgår av 18 kap. 13 § gäller detta dock enbart under sex månader från det att antalet medlemmar kom att understiga tre. Inom två veckor från sexmånadersfristens utgång är styrelsen skyldig att hos domstol ansöka om att föreningen ska gå i likvidation. Gör den inte det, kan styrelsens ledamöter bli person-

ligen betalningsansvariga för föreningens därefter uppkommande förpliktelser (se 18 kap. 14 §). Även medlemmar som deltar i beslut att efter sexmånadersfristens utgång driva verksamheten vidare kan drabbas av sådant betalningsansvar.

Förslag till beslut

18 kap. 4 §
Om föreningsstämman ska pröva en fråga om likvidation, ska styrelsen eller, om förslaget väcks av någon annan, förslagsställaren upprätta ett förslag till beslut.

I förslaget till beslut ska följande uppgifter anges:

1. skälen för att föreningen ska gå i likvidation och vilka alternativ till likvidation som finns,

2. från vilken dag beslutet om likvidation föreslås gälla,

3. den beräknade tidpunkten för skifte,

4. skifteslikvidens beräknade storlek, samt

5. i förekommande fall, vem som föreslås till likvidator.

I fall som avses i 3 § 1 eller 2 ska det till förslaget även fogas en redogörelse, undertecknad av styrelsen, där föreningens ekonomiska framtidsutsikter belyses. Om föreningen har en revisor ska det till förslaget även fogas ett yttrande över denna redogörelse, undertecknat av revisorn.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. *Första och andra styckena* överensstämmer i sak med 25 kap. 3 § aktiebolagslagen.

Normalt torde förslaget om likvidation läggas fram av styrelsen. Förslaget medger emellertid att frågan om likvidation prövas på grundval av ett förslag som en eller flera medlemmar lägger fram. Kraven på förslagets innehåll är desamma oavsett vem som lägger fram det. I viss utsträckning får det anses åligga styrelsen att biträda förslagsställaren med material, t.ex. med en sådan styrelseredogörelse som avses i tredje stycket. Om det ändå inte är möjligt eller ändamålsenligt för en medlem att själv ta fram allt material som behövs, kan han eller hon på stämma väcka förslag om att det ska upprättas ett förslag om likvidation genom styrelsens försorg.

Enligt andra stycket 1 ska förslaget innehålla information om skälen för att föreningen ska gå i likvidation, t.ex. att de ekonomiska förutsättningarna för att driva verksamheten vidare inte längre är förhanden. Förslaget ska även ange vilka alternativ till likvidation som finns. Om skälet för förslaget är att föreningen inte har tillräckligt kapital för att driva föreningen vidare, kan det exem-

pelvis finnas anledning att informera om möjligheterna för föreningen att skaffa nödvändigt kapital externt. – Enligt andra stycket 2 ska förslaget också ange den dag då föreningen föreslås gå i likvidation. Normalt torde det mest naturliga vara att föreningen går i likvidation i samband med beslutet om likvidation. Såsom framgår av 18 kap. 10 § finns det emellertid ett visst utrymme att bestämma en senare tidpunkt då beslutet ska börja gälla. – Av första stycket 3 och 4 framgår att förslaget ska ange den beräknade tidpunkten för skifte och skifteslikvidens beräknade storlek. Det är givet att det långt ifrån alltid är möjligt att med någon grad av precision förutse tidpunkten för skifte respektive skifteslikvidens storlek. Strävan bör vara att göra en så realistisk beräkning som möjligt och ge medlemmarna bästa möjliga underlag inför beslutet i likvidationsfrågan. Det måste emellertid accepteras att beräkningarna då och då enbart har karaktären av grova uppskattningar. – Förslaget kan också, enligt andra stycket 5, innehålla uppgift om vem som föreslås till likvidator. Det är i och för sig inte föreningsstämman, utan Bolagsverket, som utser likvidator. Men inget hindrar att föreningsstämman, i samband med beslutet om likvidator, också fattar ett beslut om vem den vill rekommendera Bolagsverket att utse.

Tredje stycket är tillämpligt om stämman har hänskjutit frågan om likvidation till stämman enligt 18 kap. 3 § 1 eller 2. I så fall ska till förslaget även fogas en redogörelse från styrelsen där föreningens ekonomiska framtidsutsikter belyses. Det handlar här om en mera ingående bedömning av föreningens framtidsutsikter än den som ska lämnas i en årsredovisning. Det är naturligt att särskild uppmärksamhet ägnas åt de förhållanden som har gett styrelsen anledning att hänskjuta likvidationsfrågan till stämman. Har föreningen en revisor, ska denne yttra sig över redogörelsen.

Samtliga bestämmelser i paragrafen är enbart uppställda till medlemmarnas skydd. Det innebär att bestämmelserna får frångås, om samtliga berörda medlemmar går med på det.

18 kap. 5 §

Om frågan om likvidation inte ska behandlas på årsstämman, ska följande handlingar fogas till förslaget enligt 4 §:

1. en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, försedd med en anteckning om föreningsstämmans beslut om föreningens vinst eller förlust, och

2. en redogörelse, undertecknad av styrelsen, för händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning som har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades.

Om föreningen har en revisor, ska det till förslaget även fogas
1. en kopia av revisionsberättelsen för det år som årsredovisningen enligt första stycket 1 avser, och
2. ett yttrande över den redogörelse som avses i första stycket 2, undertecknat av revisorn, med uttalande om huruvida föreningsstämman bör besluta i enlighet med förslaget.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den överensstämmer i sak med 25 kap. 4 § aktiebolagslagen. När frågan om likvidation behandlas vid årsstämman, tillgodoses medlemmarnas behov av beslutsunderlag av *dels* den årsredovisning som presenteras vid stämman, *dels* den information som ska ingå i förslaget (se 4 § andra och tredje styckena). Bestämmelserna i 5 § syftar till att ge medlemmarna ett motsvarande underlag när frågan om likvidation tas upp på annan stämma än årsstämman. Med samtliga medlemmars samtycke kan styrelsen avstå från att ta fram materialet.

Kallelsens innehåll

18 kap. 6 §
Kallelsen till den föreningsstämma som ska ta ställning till förslaget om likvidation ska ange det huvudsakliga innehållet i förslaget.

Paragrafen överensstämmer i sak nära med en bestämmelse som finns i 7 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Till skillnad från den nuvarande bestämmelsen – men i likhet med den motsvarande paragrafen i aktiebolagslagen – innehåller den dock inget krav på att kallelsen ska innehålla uppgift om ”grunderna för förslaget”. Det har ansetts att medlemmarnas behov av information tillgodoses lika väl genom den möjlighet som 18 kap. 4 och 7 §§ ger dem att ta del av det fullständiga förslaget, inklusive dess uppgifter om skälen för förslaget.

Tillhandahållande av förslaget till beslut

18 kap. 7 §
Styrelsen ska hålla förslaget till beslut om likvidation tillgängligt för rösträttigade, medlemmar och innehavare av förlagsandelar från tidpunkten för kallelsen fram till föreningsstämman. I förekommande fall ska de handlingar som avses i 5 § hållas tillgängliga tillsammans med förslaget.

En kopia av förslaget ska genast och utan kostnad för mottagaren skickas till de medlemmar och innehavare av förlagsandelar som begär det och uppger sin adress. Kopian ska skickas med post eller med elektroniska hjälpmedel enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 och 11 §§. Någon kopia behöver dock inte skickas, om förslaget, i enlighet med vad som har bestämts i stadgarna, hålls tillgängligt på föreningens webbplats fram till föreningsstämman.

Handlingarna ska läggas fram på stämman.

Paragrafen motsvarar närmast de bestämmelser om tillhandahållande av material inför föreningsstämman som finns i 7 kap. 8 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelserna har i förslaget – efter förebild av 25 kap. 6 § aktiebolagslagen – placerats i likvidationskapitlet. De har också anpassats till de förslag om tillhandahållande av material inför stämman som utredningen har lämnat i SOU 2009:37.

Innehållet i föreningsstämmans beslut

18 kap. 8 §

Föreningsstämmans beslut om likvidation ska innehålla de uppgifter som framgår av 4 § andra stycket 2 och, i förekommande fall, 5.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, reglerar vad föreningsstämmans beslut om likvidation ska innehålla. En motsvarande bestämmelse finns i 25 kap. 7 § aktiebolagslagen.

Det bör anmärkas att det inte är föreningsstämman som beslutar om likvidator. Stämman lämnar i den delen endast ett förslag och det slutliga beslutet fattas av Bolagsverket (se 18 kap. 17 § andra stycket 2).

Registrering

18 kap. 9 §

Föreningsstämman ska vidta åtgärder för att beslutet om likvidation genast anmäls för registrering i föreningsregistret.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 1 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (jfr även 25 kap. 8 § aktiebolagslagen).

Tidpunkt då beslutet om likvidation börjar gälla

18 kap. 10 §
Föreningsstämmans beslut om likvidation gäller omedelbart eller från och med den senare dag föreningsstämman bestämmer. Om det inte i stadgarna har bestämts en senare dag, får dagen inte sättas senare än det närmast följande räkenskapsårets första dag. När det finns grund för tvångslikvidation enligt 12 eller 13 §, gäller beslutet alltid omedelbart.

Paragrafen motsvarar närmast 11 kap. 1 § andra stycket tredje meningen och andra stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i andra meningen är ny och har sin förebild i 25 kap. 9 § andra meningen aktiebolagslagen.

Allmänt om tvångslikvidation

18 kap. 11 §
I 12 § finns bestämmelser om att Bolagsverket i vissa fall ska besluta om likvidation. I 13 § samt 19 kap. 1, 10 och 11 §§ finns bestämmelser om att allmän domstol i vissa fall ska besluta om likvidation.

Bolagsverkets och domstolens beslut ska registreras i föreningsregistret.

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om s.k. tvångslikvidation (jfr 25 kap. 10 § aktiebolagslagen).

Tvångslikvidation på grund av Bolagsverkets beslut

18 kap. 12 §
Bolagsverket ska besluta att föreningen ska gå i likvidation, om

1. föreningen inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan till Bolagsverket om en sådan behörig styrelse eller särskild delgivningsmottagare som ska finnas enligt denna lag,

2. föreningen enligt 8 kap. 3 och 16 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) är skyldig att självmant ge in årsredovisning och, i förekommande fall, revisionsberättelse, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse till Bolagsverket men inte har gjort detta inom elva månader från räkenskapsårets utgång, eller

3. Bolagsverket enligt 8 kap. 3 och 16 §§ årsredovisningslagen har förelagt föreningen att ge in årsredovisning och, i förekommande fall, revisionsberättelse, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse till verket men föreningen inte har gjort det inom tre månader från den förelagda tidens utgång.

Beslut om likvidation ska dock inte meddelas, om likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning hos Bolagsverket.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas av Bolagsverket självmant eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en medlem, en innehavare av förlagsandelar eller en borgenär eller, i sådana fall som avses i första stycket 1, någon annan vars rätt är beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när Bolagsverket kan besluta om att en ekonomisk förening ska gå i likvidation.

Punkten 1 motsvarar i väsentliga delar 11 kap. 4 a § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Den nuvarande bestämmelsen innebär dock att en förening kan tvingas i likvidation också när den saknar en sådan verkställande direktör som den enligt lagen ska ha. Eftersom förslaget inte innehåller något krav på att en ekonomisk förening ska ha en verkställande direktör, har det i förslaget inte heller tagits med någon däremot svarande bestämmelse om tvångslikvidation.

Punkten 2 saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Den innebär att föreningar som är skyldiga att självmant ge in sina års- och koncernredovisningar till Bolagsverket men inte gör det inom elva månader från räkenskapsårets utgång kan bli skyldiga att gå i likvidation. En motsvarande bestämmelse finns i 25 kap. 11 § första stycket 2 aktiebolagslagen.

Flertalet ekonomiska föreningar är inte skyldiga att självmant ge in sina redovisnings- och revisionshandlingar till Bolagsverket. Bolagsverket kan emellertid förelägga föreningen att ge handlingarna till verket (se 8 kap. 3 § första stycket 3 och 16 § årsredovisningslagen). Så ska ske om någon begär det. Av *punkten 3* framgår att också en förening som har fått ett sådant föreläggande från Bolagsverket men ännu tre månader efter den förelagda tidens utgång inte har följt föreläggandet kan tvingas gå i likvidation.

Skälen för de nya bestämmelserna i punkterna 2 och 3 har redovisats i avsnitt 15.4.4.

Tvångslikvidation på grund av allmän domstols beslut

18 kap. 13 §

Allmän domstol ska besluta att föreningen ska gå i likvidation, om

1. föreningen enligt bestämmelser i stadgarna är skyldig att gå i likvidation,

2. föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilken registrering har skett,

3. föreningen har sådant ändamål som avses i 2 kap. 5 § 1 och föreningens tillgångar enligt balansräkningen för närmast föregående räkenskapsår till övervägande del består av annat än andelar i den eller de andra ekonomiska föreningarna, eller

4. antalet medlemmar i föreningen under mer än sex månader har varit mindre än tre.

Beslut om likvidation enligt första stycket ska dock inte meddelas, om det under ärendets handläggning vid tingsrätten styrks att likvidationsgrunden har upphört.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas av tingsrätten på anmälan av Bolagsverket eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en medlem eller en innehavare av en förlagsandel. I fall som avses i första stycket 3 är styrelsen skyldig att inom två veckor från utgången av sexmånadersfristen ansöka om likvidation.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när allmän domstol kan besluta att en ekonomisk förening ska gå i likvidation.

Punkterna 1–3 i första stycket överensstämmer med 11 kap. 4 § första stycket 1–3 i den nuvarande föreningslagen.

Punkten 4 är ny men motsvarar delvis 11 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen. Enligt den sistnämnda paragrafen är styrelsen skyldig att ta upp frågan om likvidation på föreningsstämma, om antalet medlemmar i föreningar har gått ned under tre. Om stämman inte beslutar om likvidation och om antalet medlemmar inte inom tre månader åter når upp till tre, ska styrelsen ansöka hos rätten om att föreningen ska gå i likvidation. Rätten ska besluta om likvidation, om det inte under ärendets handläggning i första instans styrks att det föreskrivna medlemsantalet har uppnåtts. Om styrelsen inte fullgör sina skyldigheter i dessa hänseenden, blir dess ledamöter som huvudregel solidariskt ansvariga för de föreningens förpliktelser som uppkommer därefter. Gällande rätts bestämmelser om hur styrelsen i den angivna situationen ska agera och om personligt betalningsansvar för styrelsens ledamöter har i huvudsak överförts till förslaget (se denna punkt samt följande paragraf). I denna punkt anges därför att föreningen i denna situation kan tvingas gå i likvidation. Den tid som föreningen har på sig att återställa medlemsantalet innan likvidationsskyldighet inträder har dock, av skäl som har redovisats i avsnitt 15.4.4, förlängts från tre till sex månader. Bestämmelser om styrelsens skyldighet att agera finns i 18 kap. 3 § och i tredje stycket i denna paragraf. Bestämmelser om personligt betalningsansvar för bl.a. styrelsens ledamöter finns i 18 kap. 14 §.

Andra stycket har sin motsvarighet i 11 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Tredje stycket motsvarar i huvudsak bestämmelser som i dag finns i 11 kap. 3 § första stycket och 4 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Förslaget innebär alltså att, om föreningen är likvidationspliktig därför att antalet medlemmar understiger tre, så är styrelsen skyldig att hos rätten ansöka om likvidation. En nyhet är dock att denna styrelsens skyldighet inträder först två veckor från det att likvidationsskyldighet inträdde. Därmed ges styrelsen viss tid för upprättande av likvidationsansökan. Om styrelsen underlåter att ansöka om likvidation, kan styrelseledamöterna bli personligen betalningsansvariga för föreningens därefter uppkommande förpliktelser (se 18 kap. 14 §).

I stadgarna kan vara bestämt att föreningen ska gå i likvidation också när medlemsantalet understiger en viss högre nivå, t.ex. tio. Också om en sådan högre miniminivå underskrids utan att föreningsstämman fattar beslut om likvidation, kan föreningen förpliktas gå i likvidation genom domstols beslut. Det sker emellertid i så fall inte enligt första stycket 3 utan enligt första stycket 1 (”föreningen enligt stadgarna är skyldig att gå i likvidation”). Det innebär att styrelsen i denna situation inte har någon särskild skyldighet att ansöka om likvidation och att dess underlåtenhet att göra detta inte kan föranleda personligt betalningsansvar enligt 18 kap. 14 §.

Fjärde stycket överensstämmer med 11 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen.

Personligt ansvar

18 kap. 14 §

Om styrelsen inte har ansökt om likvidation, när detta krävs enligt 13 § tredje stycket, ansvarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för föreningen under den tid som underlåtenheten består.

Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på föreningens vägnar svarar solidariskt med styrelsens ledamöter för de förpliktelser som därigenom uppkommer för föreningen.

Ansvaret enligt första och andra styckena gäller inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig.

En medlem som med vetskap om att föreningen är skyldig att gå i likvidation enligt 13 § första stycket 3 deltar i ett beslut att fortsätta föreningens verksamhet ansvarar solidariskt med dem som svarar enligt första och andra styckena för de förpliktelser som därefter uppkommer för föreningen.

Ansvar enligt denna paragraf omfattar inte förpliktelser som uppkommer sedan

1. antalet medlemmar i föreningen åter uppgår till minst tre,

2. en ansökan enligt 13 § tredje stycket har gjorts, eller

3. föreningsstämman, Bolagsverket eller domstol har beslutat om likvidation.

Paragrafen anknyter till bestämmelserna i 18 kap. 13 § om att föreningen, under vissa förhållanden, är likvidationsskyldig, när medlemsantalet i föreningen understiger tre. Om styrelsen underlåter att fullgöra sin skyldighet enligt 18 kap. 13 § tredje stycket att göra likvidationsansökan hos domstol, blir, som huvudregel, styrelsens ledamöter personligen ansvariga för de föreningens förpliktelser som uppkommer så länge underlåtenheten består. På samma sätt blir medlemmar som deltar i beslut att driva föreningens verksamhet vidare, trots att föreningen är skyldig att gå i likvidation, personligen betalningsskyldiga för föreningens därefter uppkommande förpliktelser. Detta överensstämmer delvis med nu gällande bestämmelser i 11 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen. Förslaget avviker dock i ett avseende från gällande rätt; förslaget saknar således motsvarighet till den nuvarande lagens bestämmelse om att styrelseledamöterna även kan bli personligen betalningsskyldiga i fall de, sedan medlemsantalet har kommit att understiga tre, underlåter att kalla till föreningsstämma (jfr 18 kap. 3 §). Lagförslaget innebär därutöver på några punkter att innebörden i bestämmelserna förtydligas.

Av paragrafens *första stycke* framgår att styrelseledamöternas personliga ansvar aktualiseras när den i 18 kap. 13 § angivna sexmånadersfristen har gått ut, utan att medlemsantalet har återställts till minst tre. Om styrelsen då försummar den skyldighet som den har enligt 18 kap. 13 § tredje stycket att inom två veckor ansöka om likvidation, inträder en ”ansvarsperiod”. Ansvarsperioden löper till dess att medlemsantalet är återställt, till dess ansökan om likvidation enligt 18 kap. 13 § tredje stycket sker eller till dess Bolagsverket, domstol eller föreningsstämman beslutar om att föreningen ska gå i likvidation. Styrelseledamöterna ansvarar som huvudregel för alla förpliktelser som uppkommer under ansvarsperioden. Ansvaret för dessa förpliktelser består även sedan ansvarsperioden har upphört. Det förhållandet att styrelseledamoten avgår under ansvarsperioden påverkar inte hans eller hennes ansvar för de förpliktelser som redan har uppkommit.

Av *andra stycket* framgår att samma ansvar som styrelseledamöter har enligt första stycket har även andra ”som med vetskap

om styrelsens underlåtenhet handlar på föreningens vägnar". Med "handlar på föreningens vägnar" avses såväl att vederbörande företräder föreningen utåt i samband med att den rättshandling som ger upphov till förpliktelsen företas som att han eller hon deltar i föreningens beslut att företa rättshandlingen. Bestämmelsen torde främst få betydelse när föreningens verkställande direktör fortsätter att rättshandla på föreningens vägnar. Den kan dock även bli aktuell i andra fall, t.ex. på en styrelseledamot som inte kan hållas ansvarig enligt första stycket – t.ex. därför att han eller hon har reserverat sig mot ett beslut att inte ansöka om likvidation, där detta har krävts enligt 18 kap. 13 § – men sedan ändå deltar i beslut som ger upphov till ytterligare förpliktelser för föreningen. Även andra företrädare för föreningen kan komma att omfattas av ansvarsregeln, t.ex. en särskild firmatecknare eller en anställd med ställningsfullmakt. En företrädare som har haft en underordnad ställning i föreningen torde dock regelmässigt undgå ansvar, antingen därför att han eller hon har saknat vetskap om styrelsens underlåtenhet eller därför att han eller hon med hänsyn till samtliga omständigheter inte kan anses försumlig (jfr tredje stycket). – Ansvaret enligt andra stycket är inte knutet till en viss ansvarsperiod utan avser endast de förpliktelser som uppkommer för föreningen genom företrädarens handlande.

Såsom framgår av *tredje stycket* är ansvaret enligt första och andra styckena utformat som ett exculperingsansvar. Ansvar ska således inte åläggas om den aktuella personen visar att han eller hon inte har varit försumlig. Omständigheter som kan medföra att en person inte ska anses försumlig är att han eller hon inte har känt till eller bort känna till att antalet medlemmar har gått ner under det i lagen föreskrivna lägsta antalet eller att han eller hon visserligen har känt till detta men har reserverat sig mot ett styrelsebeslut att inte ansöka om likvidation enligt 18 kap. 13 §. Även omständigheter som utgör laga förfall, t.ex. sjukdom, torde någon gång kunna föranleda att en person inte anses som försumlig. En faktor av betydelse vid bedömningen av om en person har varit försumlig är företrädarens roll i föreningen. Sålunda torde högre krav normalt kunna ställas på en styrelseordförande än på andra styrelseledamöter. När det gäller personer som inte är styrelseledamöter eller verkställande direktör bör kraven sättas lägre. Den som enbart har en underordnad befattning i föreningen och har blivit ålagd att rättshandla på föreningens vägnar kan normalt inte anses försumlig, inte ens om han eller hon

har varit medveten om att styrelsen har försummat sina skyldigheter enligt första stycket.

Fjärde stycket innehåller en bestämmelse om personligt ansvar för föreningens medlemmar. Medlemmarna blir personligen ansvariga om de deltar i ett beslut att fortsätta föreningens verksamhet trots att föreningen enligt 18 kap. 13 § första stycket 3 är skyldig att gå i likvidation. Det aktuella beslutet kan vara ett uttryckligt stämmobeslut att fortsätta verksamheten men även andra beslut – såväl formella stämmobeslut som andra medlemmarna emellan fattade beslut – som i praktiken innebär att verksamheten drivs vidare kan utlösa betalningsansvar. För att ansvar ska komma i fråga krävs emellertid att medlemmen känner till att föreningen är skyldig att gå i likvidation, dvs. att antalet medlemmar i föreningen i minst sex månader har understigit tre. En medlem som kände till detta kan dock inte undgå ansvar med hänvisning till att han eller hon inte kände till att föreningen som en följd därav var likvidationsskyldig. – För att medlemmen ska anses ha deltagit i beslutet krävs att han eller hon var närvarande när beslutet fattades och därvid röstade för beslutet.

Medlemmarnas ansvar anknyter, liksom styrelseledamöternas, till en ansvarsperiod. Ansvarsperioden inleds i och med att medlemmen – med vetskap om att föreningen är likvidationsskyldig enligt 18 kap. 13 § första stycket 3 – deltar i det aktuella beslutet. Den löper därefter till den tidpunkt som anges i femte stycket. Ansvaret omfattar alla förpliktelser som uppkommer under ansvarsperioden, inte endast sådana som är en direkt följd av det beslut som medlemmen har deltagit i.

I *femte stycket* klargörs när ansvarsperioden upphör. Bestämmelsen i punkten 1 om att ansvarsperioden upphör när antalet medlemmar åter uppgår till minst tre saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen men torde ändå överensstämma med gällande rätt. Bestämmelsen i punkten 2 motsvarar vad som redan i dag föreskrivs i 11 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen. Ansvarsperiod avbryts i detta fall oavsett vem det är som gör ansökan om likvidation (under förutsättning att vederbörande är behörig sökande). Även bestämmelsen i punkten 3 överensstämmer med gällande rätt.

Handläggningen av frågor om likvidation

Handläggning hos Bolagsverket

18 kap. 15 §
I ett ärende enligt 12 § ska Bolagsverket förelägga föreningen samt medlemmar, innehavare av förlagsandelar och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till verket inom en viss tid. Föreläggandet ska delges bolaget, om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Bolagsverket ska kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 11 kap. 6 § i den nuvarande föreningslagen. Den har dock anpassats till de motsvarande bestämmelserna i 25 kap. 24 § aktiebolagslagen, vilket innebär att den i sista meningen angivna fristen – som idag är två till fyra månader – har kortats till ”minst en månad”.

Handläggning hos allmän domstol

18 kap. 16 §
I ett ärende enligt 13 § ska domstolen förelägga föreningen samt medlemmar, innehavare av förlagsandelar och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande till domstolen inom en viss tid. Föreläggandet ska delges föreningen, om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Domstolen ska kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 11 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen. Enligt den paragrafen ska domstolen kungöra föreläggandet ”minst två och högst fyra månader före inställelsedagen”. Detta har – efter förebild av den motsvarande bestämmelsen i 25 kap. 25 § aktiebolagslagen – ändrats till ”minst en månad före utgången av den utsatta tiden”.

Beslut om att utse eller entlediga en likvidator

Beslut att utse en likvidator

18 kap. 17 §
En domstol ska utse en eller flera likvidatorer när den beslutar om likvidation.

Bolagsverket ska utse en eller flera likvidatorer när

1. verket beslutar om likvidation,

2. verket efter anmälan enligt 8 § har registrerat ett beslut om likvidation, och

3. en förening i likvidation i annat fall saknar en till registret anmäld behörig likvidator.

Ett beslut att utse en likvidator ska registreras.

I paragrafen har samlats bestämmelser om förordnande av och registrering av likvidator. Förslaget innebär att det alltid är Bolagsverket eller allmän domstol som utser likvidator, låt vara att det vid frivillig likvidation kan ske efter förslag från föreningen. Detta överensstämmer i sak med 11 kap. 6 b § första – tredje styckena i den nuvarande föreningslagen.

Kvalifikationskrav för likvidator

18 kap. 18 §
Den som utses till likvidator ska vara lämplig för uppdraget. Den som har ingått i föreningens ledning får utses till likvidator endast om det finns särskilda skäl.

Bestämmelserna om styrelseledamöter i 8 kap. 8–10 §§ gäller även likvidatorer.

Paragrafens *första stycke*, som uppställer vissa kvalifikationskrav på den som förordnas som likvidator, överensstämmer i sak med 11 kap. 6 b § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2002/03:147 s. 48). En delvis överensstämmande bestämmelse finns i 25 kap. 28 § fjärde stycket aktiebolagslagen (se prop. 2000/01:150 s. 107).

I första meningen uppställs ett allmänt lämplighetskrav. Omständigheterna i det enskilda fallet avgör vilken erfarenhet och kompetens som krävs. Om det är fråga om komplicerade förhållanden och större föreningar är det naturligt att kräva hög kompetens och lång erfarenhet av liknande uppdrag. Vid tvångslikvidation kan det ofta finnas särskild anledning att utse en advokat. Något

allmänt krav på viss kompetens, t.ex. att likvidatorn ska vara jurist eller advokat, uppställs dock inte.

Av andra meningen framgår att den som har ingått i föreningens ledning inte får utses till likvidator annat än om det finns särskilda skäl. Till dem som normalt diskvalificeras genom denna bestämmelse hör främst styrelseledamöter. Även andra med ledande befattningar i föreningen kan emellertid vara uteslutna som likvidator.

I *andra stycket* har klargjorts att bestämmelserna om vem som kan vara styrelseledamot i en ekonomisk förening (jfr 8 kap. 8–10 §§) gäller även i fråga om likvidator. Det sagda har hittills framgått av 11 kap. 7 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Det bör noteras att paragrafen inte hänvisar till 8 kap. 7 §. Detta innebär att lagens krav på att styrelseledamöter normalt ska vara medlemmar (eller ställföreträdare för medlemmar) i föreningen inte gäller för likvidatorer. Så är inte heller fallet i gällande rätt.

Beslut att entlediga en likvidator

18 kap. 19 §

Om en likvidator begär att få avgå och visar skäl till det, ska han eller hon entledigas. En likvidator ska också entledigas om han eller hon inte är lämplig eller av någon annan orsak bör skiljas från uppdraget.

En likvidator entledigas av allmän domstol eller, om likvidatorn har utsetts av Bolagsverket och själv begär att bli entledigad, av Bolagsverket.

En ansökan om att domstol ska besluta om entledigande kan göras av Bolagsverket, likvidatorn, en medlem, en innehavare av förlagsandelar eller någon annan vars rätt är beroende av likvidationen.

Den som entledigar en likvidator ska genast utse en ny. Detta gäller dock inte om det finns någon annan likvidator och det inte kan anses nödvändigt att utse en ny likvidator i den entledigades ställe.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om entledigande av likvidatorer, motsvarar 11 kap. 6 c § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2002/03:147 s. 49). Likadana bestämmelser finns i 25 kap. 29 § aktiebolagslagen (se prop. 2000/01:150 s. 107 och 108).

Genomförandet av likvidationen

Likvidatorns ställning

18 kap. 20 §
En likvidator träder i styrelsens och den verkställande direktörens ställe och har i uppdrag att genomföra likvidationen. Bestämmelserna om styrelsens och styrelseledamöternas uppgifter och ansvar i denna lag och i tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidatorn, om inte annat följer av detta kapitel.

Om föreningsstämman har beslutat att föreningen ska gå i likvidation, företräds föreningen av styrelsen och, i förekommande fall, den verkställande direktören till dess att en likvidator har utsetts.

Paragrafen innehåller bestämmelser om likvidatorns funktioner. Bestämmelserna i *första stycket* överensstämmer nära med 11 kap. 7 § första stycket fjärde meningen och fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelserna innebär bl.a. att tidigare utsedd styrelse och VD i och med likvidationen förlorar sina faktiska funktioner i föreningen. Det kan dock dröja viss tid mellan likvidationsbeslutet och det beslut genom vilket likvidator utses. I *andra stycket*, som saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen, har klargjorts att styrelse och VD behåller sin behörighet att företräda föreningen fram till dess att likvidator har utsetts (jfr 25 kap. 30 § aktiebolagslagen).

Revision och annan granskning under likvidationen

18 kap. 21 §
Uppdrag att vara revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare upphör inte genom att föreningen går i likvidation. Bestämmelserna i 9 och 10 kap. ska tillämpas under likvidationen.

Revisorn ska i revisionsberättelsen uttala sig om huruvida likvidationen fördröjs i onödan.

Paragrafen reglerar revisors och, i viss utsträckning, lekmannarevisors och särskild granskares ställning efter likvidationsbeslutet. Den överensstämmer, vad gäller revisor, i sak med bestämmelserna i 11 kap. 7 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen. Förslaget innebär att också uppdrag som lekmannarevisor eller särskild granskare består efter likvidationsbeslutet. Detta överensstämmer med vad som numera gäller enligt 25 kap. 31 § aktiebolagslagen.

Föreningsstämmans ställning under likvidationen

18 kap. 22 §
Bestämmelserna om föreningsstämma i denna lag gäller även under likvidationen, om inte annat följer av detta kapitel eller av ändamålet med likvidationen.

Paragrafen reglerar föreningsstämmans ställning efter likvidationsbeslutet. En liknande bestämmelse finns i 11 kap. 8 § i den nuvarande föreningslagen.

Utgångspunkten är att föreningsstämman behåller sin ställning och sina funktioner. Det innebär bl.a. att stämman ska fortsätta att sammankallas i enlighet med lagens och stadgarnas bestämmelser. Stämman kan också fortsätta fatta beslut i föreningens angelägenheter. Huvudregeln modifieras *del*s av vissa uttryckliga undantagsregler (se 18 kap. 27 §), *dels* genom det i paragrafen intagna förbudet att handla i strid mot ändamålet med likvidationen. Det sistnämnda förbudet kommer inte till uttryck i den nuvarande föreningslagen men torde ändå utgöra gällande rätt. Förbudet innebär bl.a. att stämman inte kan besluta om vinstutdelning.

Redovisning för tiden innan likvidator utsågs

18 kap. 23 §
När föreningen har gått i likvidation och en likvidator har utsetts, ska styrelsen och den verkställande direktören genast redovisa sin förvaltning av föreningens angelägenheter under den tid för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på föreningsstämma. Redovisningen ska upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Om föreningen har en revisor, ska redovisningen granskas av honom eller henne enligt bestämmelserna om revision i 9 kap. denna lag. Redovisningen och revisionsberättelsen ska läggas fram på föreningsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna i 7 kap. 9 § 3 och 22 § om stämmans behandling av frågan om ansvarsfrihet och om tillhandahållande av handlingar inför stämman ska tillämpas.

Om den tid som redovisningen ska avse omfattar även föregående räkenskapsår, ska det upprättas en särskild redovisning för det året och, om föreningen är en moderförening som är skyldig att upprätta koncernredovisning, en särskild koncernredovisning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den redovisning som efter likvidationsbeslutet ska upprättas för tiden fram till dess likvidator utsågs. Bestämmelserna överensstämmer i sak med de bestämmelser som finns i 11 kap. 9 § i den nuvarande föreningslagen. I *första*

stycket femte meningen har klargjorts att redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen ska ligga till grund för ett stämmobeslut angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och den verkställande direktören och att handlingarna inför stämman ska tillhandahållas medlemmar m.fl. på samma sätt som allmänt gäller om tillhandahållande av redovisningshandlingar och revisionsberättelse inför årsstämma. Detta torde överensstämma med hur gällande bestämmelser tillämpas i dag.

Det bör understrykas att kravet på redovisning i förevarande paragraf inte gäller *i stället* för bestämmelserna om årsredovisning i årsredovisningslagen och ÅRKL. Paragrafens syfte är endast att skapa dels ett underlag för beslut om ansvarsfrihet för styrelsen, dels en ingående balans för den redovisning som likvidatorn sedermera ska upprätta. Föreningen måste alltså fortlöpande upprätta sedvanliga årsredovisningar (vad gäller tiden efter likvidationstidpunkten dock med de inskränkningar som följer av 18 kap. 27 §).

Kallelse på okända borgenärer

18 kap. 24 §
Likvidatorn ska snarast efter det att han eller hon har tillträtt ansöka om kallelse på föreningens okända borgenärer enligt lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer.

Vid kallelsen på föreningens okända borgenärer ska anmälningstiden enligt 5 § första stycket lagen om kallelse på okända borgenärer vara två månader.

Paragrafen, som motsvarar 11 kap. 10 § i den nuvarande föreningslagen, behandlar kallelse på föreningens okända borgenärer. Den har utformats i enlighet med utredningens förslag i SOU 2009:37, vilket bl.a. innebär att den tid inom vilken borgenärer ska ha rätt att anmäla sig har kortats till två månader.

Avvecklingen av rörelsen

18 kap. 25 §
Så snart det kan ske ska likvidatorn genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla föreningens egendom till pengar, i den utsträckning det behövs för likvidationen, samt betala föreningens skulder. Föreningens rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda ska få skälig tid att skaffa sig ny anställning.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 11 kap. 11 § första stycket i den nuvarande föreningslagen, reglerar likvidatorns avveckling av föreningens rörelse.

I 11 kap. 11 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen finns några bestämmelser som enbart är tillämpliga om föreningen har försatts i likvidation därför att föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett. Så gäller t.ex. att likvidatorn i denna situation inte får sälja föreningens egendom på annat sätt än genom försäljning på offentlig auktion utan särskilt tillstånd av föreningsstämman. Dessa bestämmelser har inte överförts till förslaget. Det hindrar inte att en likvidator kan ha anledning att avvakta med irreversibla likvidationsåtgärder, om det på grund av särskilda omständigheter finns anledning att anta att ett likvidationsbeslut kommer att undanröjas.

Obestånd

18 kap. 26 §
Om föreningen är på obestånd, ska likvidatorn ansöka om att föreningen försätts i konkurs.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 15 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen. Enligt den nuvarande bestämmelsen uppställs ytterligare en förutsättning för att likvidatorn ska ansöka om konkurs, nämligen att föreningen ”inte kan betala likvidationskostnaderna”. Det har emellertid ansetts att om föreningen är på obestånd så är konkurslagens regler om avveckling att föredra framför ett likvidationsförfarande, oavsett om det finns medel för att betala likvidationskostnader. Förslaget överensstämmer med hur den motsvarande bestämmelsen i 25 kap. 36 § aktiebolagslagen är utformad.

Redovisning under likvidationen

18 kap. 27 §
Likvidatorn ska för varje räkenskapsår upprätta en årsredovisning, som ska läggas fram på årsstämman. I fråga om stämman och redovisningen ska följande bestämmelser inte tillämpas:

7 kap. 9 § 1 och 2 denna lag,

2 kap. 1 § andra stycket, 5 kap. 18–25 §§, 6 kap. 2 och 5 §§ årsredovisningslagen (1995:1554), samt

5 kap. 2 § 3 och 6 kap. 3 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

I balansräkningen får det egna kapitalet tas upp i en post. Balansräkningen ska innehålla uppgift om insatskapitalet, i förekommande fall fördelat på medlemsinsatser och förlagsinsatser.

En tillgång får inte tas upp till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det värde som tas upp i balansräkningen, ska det beräknade beloppet anges särskilt vid tillgångsposten. Om en skuld eller likvidationskostnad kan beräknas kräva ett belopp som väsentligt avviker från vad som har redovisats som skuld, ska det beräknade beloppet anges vid skuldposten.

Bestämmelserna om koncernredovisning och om delårsrapport i tillämplig lag om årsredovisning ska inte tillämpas på föreningar i likvidation.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den årsredovisning som likvidatorn ska upprätta för varje år som likvidationen fortsätter. Den överensstämmer nära med 11 kap. 12 § i den nuvarande föreningslagen men har i några avseenden anpassats till utformningen av den motsvarande paragrafen i aktiebolagslagen (25 kap. 37 §).

Första–tredje styckena överensstämmer i sak med gällande rätt. I *fjärde stycket* klargörs att en förening i likvidation inte behöver upprätta koncernredovisning eller delårsrapport. Detta innebär ingen ändring i sak.

Skifte

18 kap. 28 §

När den anmälningstid som har satts ut i kallelsen på okända borgenärer har löpt ut och alla kända skulder har betalats, ska likvidatorn skifta föreningens återstående tillgångar. Om det råder tvist om en skuld eller om en skuld inte har förfallit till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, ska pengar sättas av till betalning av skulden och återstoden skiftas.

Paragrafen motsvarar – med endast redaktionella skillnader – 11 kap. 13 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Talan mot skifte

18 kap. 29 §

En medlem eller innehavare av förlagsandelar som är missnöjd med skiftet får väcka talan mot föreningen inom tre månader från det att slutredovisning enligt 30 § lades fram på föreningsstämma.

Om skiftet ändras till följd av en talan enligt första stycket, ska den som har tagit emot för mycket betala tillbaka överskjutande del (återbäringsskyldighet). På värdet av den egendom som ska återbäras ska mottagaren betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från det att egendomen lämnades ut till dess att ränta ska betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Om det uppkommer brist vid återbäringen, är de personer som har medverkat till skiftet ansvariga för denna enligt bestämmelserna i 13 kap. 7 §.

Paragrafens *första stycke* överensstämmer i sak med 11 kap. 13 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

Bestämmelserna i *andra stycket* – om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar efter det att skifte har ändrats – saknar direkt motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Av 10 kap. 7 § i den nuvarande lagen torde emellertid följa att återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar kan föreligga i denna situation. Förslagets motsvarigheter till den paragrafen, 13 kap. 6 och 7 §§, är dock inte tillämpliga vid likvidation och i den här paragrafen har därför tagits in särskilda bestämmelser om återbäringsskyldighet och bristtäckningsansvar efter ändrat skifte (jfr 25 kap. 39 § andra stycket aktiebolagslagen).

Slutredovisning

18 kap. 30 §

När uppdraget som likvidator har fullgjorts, ska likvidatorn så snart som möjligt lämna slutredovisning för förvaltningen genom en förvaltningsberättelse som avser likvidationen i dess helhet. Berättelsen ska även innehålla en redogörelse för skiftet. Tillsammans med berättelsen ska likvidatorn lämna redovisningshandlingar för hela likvidationstiden.

Om föreningen har en revisor, ska förvaltningsberättelsen och redovisningshandlingarna lämnas till honom eller henne. Revisorn ska inom en månad därefter lämna en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Därefter ska likvidatorn genast kalla medlemmarna till en föreningsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och, i förekommande fall, revisionsberättelsen ska tillhandahållas medlemmar och innehavare av förlagsandelar enligt 7 kap. 22 § första och andra styckena samt läggas fram på stämman.

Föreningsstämman ska fatta beslut angående ansvarsfrihet för likvidatorn. I fråga om beslutet gäller 7 kap. 9 § 3 och 12 § andra stycket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 14 § i den nuvarande föreningslagen. Vissa, närmast redaktionella, ändringar har dock gjorts

som en följd av att ekonomiska föreningar enligt förslaget inte alltid måste ha en revisor och slutredovisningen därmed inte alltid kommer att revisorsgranskas.

Föreningens upplösning

18 kap. 31 §
När likvidatorn har lagt fram slutredovisningen, är föreningen upplöst. Likvidatorn ska genast anmäla detta för registrering i föreningsregistret. Kopior av de handlingar som anges i 30 § tredje stycket ska bifogas anmälan.

Paragrafens första och andra meningar överensstämmer i sak med 11 kap. 15 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. Den tredje meningen har sin förebild i motsvarande reglering i 25 kap. 41 § aktiebolagslagen.

Preskription av rätt till andel i tillgångarna

18 kap. 32 §
En medlem eller innehavare av förlagsandelar som inte inom fem år efter det att slutredovisningen lades fram på föreningsstämma anmäler sig för att lyfta vad han eller hon har fått vid skiftet förlorar sin rätt till andel i de skiftade tillgångarna. Med tillämpning av 34 § ska kvarvarande tillgångar då skiftas mellan föreningens övriga medlemmar. Om tillgångarna är av obetydligt värde, kan allmän domstol på anmälan av likvidatorn besluta att tillgångarna ska tillfalla Allmänna arvsfonden.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 13 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen men har i redaktionellt avseende anpassats till den motsvarande bestämmelsen i 25 kap. 42 § aktiebolagslagen.

Skadeståndstalan

18 kap. 33 §
Trots bestämmelserna i 31 § kan en tiondel av de röstberättigade i föreningen hos likvidatorn begära föreningsstämma för behandling av en fråga om talan om skadestånd till föreningen enligt 22 kap. 1–3 §§. I så fall ska bestämmelsen i 7 kap. 17 § andra stycket tillämpas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 15 § andra stycket föreningslagen.

Fortsatt likvidation

18 kap. 34 §
Om det framkommer en tillgång för föreningen efter dess upplösning enligt 31 §, om det väcks talan mot föreningen eller om det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, ska likvidationen fortsätta.

Likvidatorn ska genast anmäla den fortsatta likvidationen för registrering i föreningsregistret. Kallelse till den första föreningsstämman efter återupptagandet ska ske enligt stadgarna. Dessutom ska skriftlig kallelse skickas till varje medlem vars postadress är införd i medlemsförteckningen eller på annat sätt känd för föreningen.

Om den tillgång som avses i första stycket är av obetydligt värde, kan allmän domstol på anmälan av likvidatorn besluta att tillgången i stället ska tillfalla Allmänna arvsfonden.

Paragrafens *första* och *andra stycken* överensstämmer i sak med 11 kap. 16 § i den nuvarande föreningslagen. I *tredje stycket* har – efter förebild av 25 kap. 44 § tredje stycket aktiebolagslagen – införts en möjlighet att, när de kvarstående tillgångarna har ett endast obetydligt värde besluta att dessa ska tillfalla Allmänna arvsfonden. I så fall behöver någon ytterligare likvidation inte ske. Bestämmelsen är, liksom den liknande bestämmelsen i 18 kap. 32 §, avsedd för sådana fall där värdet av de kvarstående tillgångarna kan antas inte vara mycket större än kostnaderna för ett fortsatt likvidationsförfarande.

Upphörande av likvidation

18 kap. 35 §
Om föreningen har gått i likvidation på grund av föreningsstämmans beslut eller, i fall som avses i 19 kap. 11 § första stycket, på grund av allmän domstols beslut, kan stämman sedan föreningens revisor har yttrat sig besluta att likvidationen ska upphöra och föreningens verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om

1. det finns grund för tvångslikvidation enligt 12 eller 13 §, eller

2. utskiftning har ägt rum.

När föreningsstämman beslutar att likvidationen ska upphöra, ska den samtidigt välja styrelse.

Likvidatorn ska se till att beslutet om att likvidationen ska upphöra och valet av styrelse genast anmäls för registrering i föreningsregistret. Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 17 §§ första–tredje styckena i den nuvarande föreningslagen.

I den nuvarande föreningslagen sägs att beslut om att likvidationen ska upphöra inte får fattas om det finns anledning till likvidation ”på grund av…. stadgarna”. Den föreslagna lagtexten har fått en annan utformning (med förebild i 25 kap. 45 § aktiebolagslagen). Någon ändring i sak är dock inte avsedd; om det finns grund för likvidation enligt stadgarna, finns det nämligen också grund för tvångslikvidation enligt 18 kap. 13 §.

18 kap. 36 §
Om ett likvidationsbeslut som har gått i verkställighet har blivit upphävt genom en domstols dom eller beslut som har vunnit laga kraft, ska likvidatorn genast anmäla detta för registrering i föreningsregistret. Om det upphävda likvidationsbeslutet är sådant som avses i detta kapitel, ska likvidatorn även kalla till föreningsstämma för val av styrelse.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 17 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2002/03:147 s. 50).

18 kap. 37 §
När en likvidation har upphört enligt 35 eller 36 §, ska 30 § tillämpas. Kopior av de handlingar som anges i 30 § tredje stycket ska ges in till Bolagsverket.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 17 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen. Den innebär att när en likvidation har upphört på grund av stämmobeslut enligt 18 kap. 35 § eller på grund av domstolsavgörande ska likvidatorn avge en slutredovisning enligt bestämmelserna i 18 kap. 30 §. I andra meningen har – liksom i den motsvarande paragrafen i aktiebolagslagen (25 kap. 47 §) – föreskrivits att de i 18 kap. 30 § tredje stycket angivna handlingarna, dvs. förvaltningsberättelse, redovisningshandlingar och revisionsberättelse, ska ges in till Bolagsverket.

19 kap. Upplösning utan föregående likvidation

Upplösning genom föreningens passivitet

19 kap. 1 §
Om någon registreringsanmälan som avser föreningen inte har kommit in till Bolagsverket under de tio senaste åren, ska verket undersöka om föreningen har upphört med sin verksamhet. Detta ska ske genom brev till den adress som finns registrerad i föreningsregistret samt genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar.

Om det ännu två månader efter kungörandet enligt första stycket inte framgår att föreningen fortfarande består, ska Bolagsverket genast ta bort föreningen ur registret. Föreningen är därmed upplöst.

Om det efter det att föreningen har tagits bort ur föreningsregistret uppkommer behov av någon likvidationsåtgärd, ska allmän domstol på ansökan av den som berörs besluta om likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart. Kallelse till den första föreningsstämman efter beslutet ska ske enligt stadgarna. Därutöver ska skriftliga kallelser sändas till varje medlem vars postadress är känd för föreningen.

Paragrafen, som behandlar avregistrering av föreningar som kan antas inte längre bedriva någon verksamhet, överensstämmer i sak med 11 kap. 18 § i den nuvarande föreningslagen.

Förenklad upplösning

19 kap. 2 §
Föreningsstämman kan besluta att föreningen ska upplösas utan föregående likvidation.

Ett sådant beslut är giltigt endast om samtliga medlemmar är ense om det samt styrelseledamöterna och, i förekommande fall, den verkställande direktören skriftligen samtycker till beslutet.

Paragrafen reglerar tillsammans med 19 kap. 3–6 §§ s.k. förenklad upplösning, dvs. en upplösning av föreningen som sker utan föregående likvidation men efter ett särskilt beslut i föreningen. Den överensstämmer i huvudsak med 11 kap. 18 a § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37 (se det betänkandet s. 296). Utredningen har, med anledning av en remissynpunkt tillfogat ett krav på att styrelseledamöternas och den verkställande direktörens samtycke enligt *andra stycket* ska vara skriftligt.

19 kap. 3 §
I kallelsen till den föreningsstämma som ska ta ställning till ett förslag om förenklad upplösning ska förslaget och skälen för detta anges.

Medan lagförslaget innehåller förhållandevis detaljerade bestämmelser om vad ett förslag till beslut om likvidation ska innehålla, innehåller det ingenting om hur ett förslag om förenklad upplösning ska vara utformat. Av 19 kap. 2 § följer dock att frågan om förenklad upplösning måste tas upp på en föreningsstämma. I 7 kap. 20 § ställs särskilda krav på kallelsen till denna stämma. I denna paragraf anges dessutom att förslaget och skälen för detta ska anges i kallelsen. I utredningens delbetänkande 2009:37 fanns en motsvarande bestämmelse i 7 kap. 21 §.

19 kap. 4 §
Ett beslut enligt 2 § ska inom två månader från beslutet anmälas till Bolagsverket för registrering.

Beslutet får inte registreras om

1. föreningen är skyldig att gå i likvidation enligt 18 kap. 13 § första stycket 1,

2. föreningen saknar sådan behörig styrelse som ska finnas enligt denna lag,

3. föreningen äger fast egendom eller innehar tomträtt,

4. det med fog kan antas

a. att föreningen har obetalda skulder, eller

b. att föreningen kommer att åläggas betalningsskyldighet för skatter eller socialavgifter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 18 b § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37 (se det betänkandet s. 296 f.).

19 kap. 5 §
Frågan om upplösning enligt 2 § faller, om

1. någon anmälan för registrering inte har skett inom föreskriven tid, eller

2. Bolagsverket genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering av föreningens beslut.

Paragrafen överensstämmer med 11 kap. 18 c § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37 (se det betänkandet s. 298).

19 kap. 6 §
När föreningens beslut enligt 2 § har registrerats gäller följande:

1. Föreningen är upplöst.

2. De som var medlemmar, styrelseledamöter och verkställande direktör i föreningen vid tidpunkten för beslutet enligt 2 § ansvarar solidariskt för föreningens förpliktelser i den mån inte annat följer av andra stycket.

3. Föreningens tillgångar övergår till medlemmarna.

4. Medlemmarna träder i föreningens ställe in som part i de avtal som föreningen har slutit med tredje man.

En medlem, som inte var styrelseledamot eller verkställande direktör vid tidpunkten för stämmans beslut enligt 2 § och inte heller efter denna tidpunkt har varit införd i föreningsregistret som sådan, svarar för föreningens förpliktelser endast i förhållande till sin del i föreningens insatskapital. Vid beräkningen av insatskapitalet ska också obetalda insatser som har förfallit till betalning beaktas.

Paragrafen överensstämmer med 11 kap. 18 d § föreningslagen i utredningens förslag i SOU 2009:37 (se s. 298 f. i det betänkandet).

Upplösning efter konkurs

19 kap. 7 §
Om föreningen är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är föreningen upplöst när konkursen avslutas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 19 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Särskilda bestämmelser vid konkurs och företagsrekonstruktion

Registrering av beslut om konkurs och företagsrekonstruktion

19 kap. 8 §
Beslut om konkurs och beslut om företagsrekonstruktion ska registreras i föreningsregistret.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att beslut om konkurs eller företagsrekonstruktion ska registreras. Detta kommer i dag till uttryck i 11 kap. 20 § första stycket i den nuvarande föreningslagen. I den paragrafen finns också bestämmelser om tingsrättens skyldighet att underrätta Bolagsverket i vissa fall. Enligt utredningen bör de sistnämnda bestämmelserna tas in i förordning.

Företrädare för föreningen i dess egenskap av konkursgäldenär

19 kap. 9 §
Under konkursen företräds föreningen som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som fanns vid konkursens början. Bestämmelserna i denna lag om avgång, entledigande och nytillsättning gäller dock även under konkursen.

Bestämmelserna i paragrafen överensstämmer med bestämmelser som finns i 11 kap. 20 § andra stycket föreningslagen.

Likvidation efter underskottskonkurs

19 kap. 10 §
Om det när en konkurs har avslutats utan överskott finns tillgångar som inte omfattas av konkursen, ska allmän domstol på ansökan av den som berörs besluta om likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart. Kallelse till den första föreningsstämman efter beslutet ska ske enligt stadgarna. Dessutom ska skriftlig kallelse skickas till varje medlem vars postadress är införd i medlemsförteckningen eller på annat sätt känd för föreningen.

Bestämmelserna i första stycket gäller också om
1. det efter det att konkursen har avslutats väcks talan mot föreningen, eller
2. det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd.

Paragrafen motsvarar delvis bestämmelser som finns i 11 kap. 19 § i den nuvarande föreningslagen. I sak överensstämmande bestämmelser finns i 25 kap. 50 § andra–fjärde meningarna aktiebolagslagen. Gemensamt för de situationer som behandlas i paragrafen är att föreningen har försatts i konkurs och att det vid konkursens avslutande inte finns något konkursboet tillkommande överskott.

Föreningen kan emellertid ha tillgångar som inte omfattas av konkursen. Så kan t.ex. vara fallet om föreningen vinner en rättegång som konkursboet har valt att inte gå in i. Denna situation behandlas i *första stycket*. Allmän domstol ska då, efter ansökan av den som berörs, besluta om likvidation. Domstolen ska också utse en likvidator (se 18 kap. 17 §). Likvidatorn ska i sin tur kalla till föreningsstämma. För den fortsatta likvidationen gäller bestämmelserna i 18 kap.

Bestämmelserna i första stycket gäller – enligt *andra stycket* – också när det efter det att konkursen har avslutats väcks talan mot föreningen och när det av annat skäl finns behov av någon likvidationsåtgärd (jfr 18 kap. 34 §).

19 kap. 11 §
Om en konkurs avslutas med överskott eller läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till föreningen till följd av att ackord har fastställts, ska allmän domstol i samband med att konkursen avslutas besluta att föreningen ska gå i likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart.

Var föreningen i likvidation när den försattes i konkurs, ska likvidationen fortsätta enligt 18 kap. 34 §, om konkursen avslutas på det sätt som anges i första stycket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 11 kap. 19 § andra och tredje styckena i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2002/03:147 s. 51 f.).

20 kap. Registrering

Föreningsregistret

20 kap. 1 §
Bolagsverket ska föra ett föreningsregister för registrering enligt denna lag eller annan författning.

Av 13 kap. 1 § första stycket lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse framgår att medlemsbanker ska registreras i bankregistret. När det i denna lag hänvisas till föreningsregistret, ska hänvisningen beträffande medlemsbanker avse bankregistret.

I paragrafens *första stycke* anges att Bolagsverket ska föra ett föreningsregister. Enligt den nuvarande föreningslagen ska det föras ett föreningsregister för varje län. Det ska ses mot bakgrund av att det tidigare var de olika länsstyrelserna som förde föreningsregister. Förslaget innebär att föreningar i olika län ska registreras i ett och samma register.

Närmare bestämmelser om registret och om registrering meddelas i förordning. Utredningen har upprättat ett förslag till en ny förordning om ekonomiska föreningar.

Utredningsförslaget innebär att medlemsbanker i fortsättningen ska anses som ett särskilt slag av ekonomiska föreningar, som följer bestämmelserna i föreningslagen om inte annat anges i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. I *andra stycket* har tagits in en erinran om att det i lagen om bank- och finansieringsrörelse föreskrivs att banker – och därmed också medlemsbanker – ska registreras i bankregistret.

Registreringsspråk

20 kap. 2 §
En registrering i föreningsregistret ska göras på svenska. Om den förening som registreringen avser begär det, ska registreringen dessutom göras på något annat officiellt språk inom Europeiska unionen eller på norska eller isländska.

Den som begär att en registrering ska göras på något annat språk än svenska ska, om inte Bolagsverket beslutar något annat, ge in en översättning till det språket av de uppgifter eller handlingar som ska registreras. Översättningen ska vara gjord av en översättare som är auktoriserad eller har motsvarande utländsk behörighet.

Paragrafen, som reglerar vilket språk som ska användas i registret saknar tidigare motsvarighet. En motsvarande bestämmelse finns i 27 kap. 1 a § aktiebolagslagen (se prop. 2005/06:135 s. 45 f. och 52 f.) och det har ansetts att den möjlighet som den paragrafen ger att göra registreringen på, utöver svenska, annat språk bör stå öppen även för ekonomiska föreningar.

Handläggning av registreringsärenden

20 kap. 3 §
Om den som har gjort en registreringsanmälan inte har följt vad som gäller om anmälan, ska Bolagsverket förelägga honom eller henne att yttra sig i frågan eller vidta rättelse inom viss tid. Detsamma gäller, om verket finner att det beslut som anmäls för registrering eller en handling som bifogas anmälan

1. inte har tillkommit i behörig ordning,

2. till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot stadgarna,

3. i något viktigare hänseende är otydligt eller vilseledande formulerat, eller

4. enligt denna lag inte får registreras.

Om den som har gjort anmälan inte följer ett föreläggande enligt första stycket, ska anmälan skrivas av. En upplysning om detta ska tas in i föreläggandet.

Om det även sedan anmälaren har yttrat sig finns hinder för registrering som anmälaren har haft tillfälle att yttra sig över, ska Bolagsverket vägra registrering. Om det finns skäl för det, får dock verket ge den som har gjort anmälan tillfälle att yttra sig på nytt innan beslut fattas i ärendet.

Trots bestämmelserna i första–tredje styckena får ett föreningsstämmobeslut registreras, om det enligt 7 kap. 48 § första stycket inte längre är möjligt att föra talan mot beslutet.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 4 § i den nuvarande föreningslagen. Bestämmelsen i den paragrafens sista stycke om att registreringsmyndigheten ska skicka en underrättelse till föreningen

bör enligt utredningen tas in i förordning. Förslaget motsvarar vad som gäller vid registrering av aktiebolag (se 27 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Kungörande i Post- och Inrikes Tidningar

20 kap. 4 §
Bolagsverket ska genast kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som har registrerats i föreningsregistret. Beslut om konkurs eller företagsrekonstruktion ska dock inte kungöras enligt denna lag.

En kungörelse som avser en ändring i ett förhållande som tidigare har förts in i registret ska endast ange ändringens art.

En kungörelse ska avfattas på samma språk som registreringen i föreningsregistret.

Paragrafens *första* och *andra stycken* överensstämmer i sak med 15 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen.

Det *tredje stycket* överensstämmer med 27 kap. 3 § aktiebolagslagen (se prop. 2005/06:135 s. 53 f.).

Verkan av registrering och kungörande

20 kap. 5 §
Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser har förts in i föreningsregistret ska anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det enligt 4 § har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar. Detta gäller dock inte beträffande rättshandlingar eller andra åtgärder som har vidtagits före den sextonde dagen efter kungörandet, om tredje man visar att det var omöjligt för honom eller henne att känna till det som har kungjorts.

I fråga om rättshandlingar och andra åtgärder som har vidtagits innan ett sådant kungörande som avses i första stycket har skett, kan föreningen inte åberopa det förhållande som har blivit eller bort bli infört i registret mot någon annan än den som föreningen visar har känt till förhållandet.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om publicitetsverkan av registrering och kungörelse, motsvarar närmast 15 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen. De föreslagna bestämmelserna har emellertid utformats i enlighet med 27 kap. 4 § aktiebolagslagen, vilket innebär att de i sak och omfattning avviker från de nuvarande bestämmelserna.

Första stycket

Enligt gällande rätt presumeras det som enligt föreningslagen eller andra bestämmelser har förts in i föreningsregistret ha kommit till tredje mans kännedom om det har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar, s.k. *positiv publicitetsverkan*. Presumtionen kan dock motbevisas; tredje man anses sålunda inte ha kännedom om det registrerade förhållandet om det ”av omständigheterna framgår att han varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts”.

Också den föreslagna bestämmelsen innebär en presumtion för att vad som har registrerats och kungjorts har kommit till tredje mans kännedom. Denna presumtion är dock starkare än presumtionen enligt gällande rätt. Fr.o.m. den sextonde dagen från kungörelsen anses tredje man alltid ha kännedom om det registrerade förhållandet; presumtionen kan då över huvud taget inte motbevisas. Fram t.o.m. den femtonde dagen från kungörelsen kan presumtionen brytas men det förutsätter då att tredje man visar att det var *omöjligt* för honom eller henne att känna till det kungjorda förhållandet. Detta rekvisit torde inte vara uppfyllt annat än rent undantagsvis, t.ex. om den webbplats där Post- och Inrikes Tidningar publiceras inte fungerar.

Andra stycket

I den nuvarande föreningslagen finns ingen uttrycklig bestämmelse om s.k. *negativ publicitetsverkan*, dvs. vilken betydelse det har för tredje mans goda tro att ett förhållande, som hade bort registreras och kungöras, inte blivit registrerat och/eller kungjort framgår alltså inte av lagen. Det anses emellertid att ett förhållande som inte har blivit kungjort inte kan åberopas mot annan än den som kan visas likväl ha känt till förhållandet. En bestämmelse med denna innebörd har nu tagits in i andra stycket. Så länge ett visst förhållande som ska registreras i föreningsregistret ännu inte har kungjorts enligt lagens regler ska alltså tredje man presumeras vara okunnig om förhållandet. Denna presumtion bryts först om det visas att tredje man faktiskt ägde vetskap om det aktuella förhållandet.

20 kap. 6 §
Om det som har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar inte stämmer överens med det som har införts i föreningsregistret, kan föreningen inte åberopa kungörelsens innehåll mot tredje man. Tredje man kan dock åberopa kun-

görelsens innehåll mot föreningen, om föreningen inte visar att han eller hon kände till vad som har förts in i föreningsregistret.

Om en uppgift har förts in i föreningsregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar såväl på svenska som i översättning till ett främmande språk och översättningen avviker från den svenska språkversionen, kan föreningen inte åberopa översättningen mot tredje man. Tredje man kan dock åberopa översättningen mot föreningen, om föreningen inte visar att han eller hon kände till den svenska språkversionen.

Paragrafen reglerar vad som gäller om registrering och kungörelse inte stämmer överens. Den överensstämmer med 27 kap. 4 a § aktiebolagslagen (beträffande förarbetena till den paragrafen, se prop. 1993/94:196 s. 207 samt 2005/06:135 s. 45, 46 och 54 f.). I den nuvarande föreningslagen finns inte några bestämmelser av detta slag. Utredningen har emellertid ansett att regleringen i denna del bör vara densamma för ekonomiska föreningar som för aktiebolag.

20 kap. 7 §

Om en anmälan om vem som har utsetts till styrelseledamot eller verkställande direktör har förts in i föreningsregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar enligt 4 §, kan föreningen inte mot tredje man åberopa fel eller brister vid beslutet att utse den registrerade personen. Detta gäller dock inte, om föreningen visar att tredje man kände till felet eller bristen.

Om det har förekommit något fel eller någon brist i samband med utseendet av en styrelseledamot eller den verkställande direktören, är – enligt allmänna principer – den som har utsetts inte behörig att företräda föreningen. Om den utsedda personen, trots felet eller bristen, har registrerats i föreningsregistret, har emellertid en utomstående som rättshandlar med föreningen befogad anledning att förvänta sig att den registrerade ställföreträdaren verkligen har behörighet att binda föreningen. Vad som då gäller har hittills inte reglerats i föreningslagen. De bestämmelser i frågan som enligt förslaget tas in i förevarande paragraf överensstämmer med 27 kap. 5 § aktiebolagslagen.

Innebörden i paragrafen är att rättshandlingar som har företagits av den som är registrerad som styrelseledamot eller verkställande direktör gäller gentemot föreningen, oavsett om det har förekommit fel eller brister vid beslutet att utse den registrerade personen. Undantag från denna huvudregel gäller endast om föreningen visar att den som åberopar rättshandlingen kände till – dvs. hade faktisk vetskap – om felet eller bristen.

Avregistrering av obehöriga företrädare

20 kap. 8 §
Om en styrelseledamot, verkställande direktör, särskild firmatecknare, annan ställföreträdare för föreningen, revisor eller lekmannarevisor har försatts i konkurs, fått förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller fått näringsförbud, ska Bolagsverket stryka ställföreträdaren, revisorn eller lekmannarevisorn ur föreningsregistret. Detsamma gäller om godkännandet eller auktorisationen för en revisor har upphört att gälla.

Avregistreringen ska ske omedelbart

1. vid beslut om konkurs,

2. vid beslut om tillfälligt näringsförbud, eller

3. om det i samband med ett beslut att avslå ansökan om fortsatt godkännande eller auktorisation av revisor eller ett beslut att upphäva godkännande eller auktorisation av revisor har bestämts att beslutet ska gälla omedelbart.

I övrigt ska avregistrering ske när beslutet har vunnit laga kraft.

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. *Första stycket* innebär att Bolagsverket i vissa särskilt angivna fall självmant ska avregistrera personer som har förlorat behörigheten att upprätthålla de funktioner i föreningen som de dittills har innehaft. Det gäller styrelseledamöter, den verkställande direktören, särskilda firmatecknare och andra ställföreträdare för föreningen, vilka har försatts i konkurs, fått förvaltare eller fått näringsförbud. Det gäller vidare revisorer som har försatts i konkurs, fått förvaltare eller näringsförbud eller vars auktorisation eller godkännande som revisor har upphävts. Det gäller slutligen lekmannarevisorer som har försatts i konkurs eller ställts under förvaltare eller fått näringsförbud.

Som huvudregel ska avregistreringen ske först när det beslut som föranleder avregistreringen har vunnit laga kraft. I vissa, i *andra stycket* särskilt angivna fall ska dock avregistreringen ske omedelbart.

Avregistrering av firma

20 kap. 9 §
I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om avregistrering av firma ur föreningsregistret sedan en dom om hävande av firmaregistrering har vunnit laga kraft.

Paragrafen innehåller, i likhet med 15 kap. 5 § i den nuvarande föreningslagen, en erinran om de bestämmelser om avregistrering av firma som finns i firmalagen (1974:156).

Bemyndiganden m.m.

20 kap. 10 §
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om registrering enligt denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ingivning av anmälningar i registreringsärenden.

Paragrafens *första stycke* innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om avgifter i registreringsärenden. En motsvarande bestämmelse finns i 15 kap. 1 § andra stycket tredje meningen i den nuvarande föreningslagen.

I *andra stycket* har tagits in en erinran om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om ingivning av anmälningar i registreringsärenden. Det är här fråga om sådana s.k. verkställighetsföreskrifter som avses i 8 kap. 13 § första stycket 2 regeringsformen.

21 kap. Firma

Firma

21 kap. 1 §
En ekonomisk förenings firma ska innehålla orden ”ekonomisk” och ”förening” eller förkortningen ”ek. för.”. I firman får inte ordet ”bolag” eller något annat som betecknar ett bolagsförhållande tas in på ett sådant sätt som kan leda till missförståndet att det är ett bolag som innehar firman. Firman ska tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor som är införda i föreningsregistret.

Registreringen av en förenings firma gäller för hela landet.

Om föreningens firma ska registreras på två eller flera språk, ska varje lydelse anges i stadgarna.

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om en ekonomisk förenings firma. Den överensstämmer i sak med 14 kap. 1 § första stycket första – fjärde meningarna samt andra stycket i den nuvarande föreningslagen.

I 28 kap. 5 § aktiebolagslagen finns en bestämmelse om att aktiebolags brev, fakturor, orderblanketter och webbplatser ska ange bolagets firma, den ort där styrelsen har sitt säte samt bolagets organisationsnummer. Bestämmelsen är föranledd av ett EU-direktiv som enbart är tillämpligt på aktiebolag. Det har inte ansetts att det finns tillräckliga skäl för att ålägga även ekonomiska föreningar en skyldighet av detta slag.

21 kap. 2 §
Endast en ekonomisk förening får använda uttrycket ekonomisk förening eller en förkortning av detta uttryck i sin firma.

Paragrafen överensstämmer med 14 kap. 3 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Bifirma

21 kap. 3 §
Föreningens styrelse kan anta bifirma. Bestämmelserna i 1 § om firma gäller även bifirma. Uttrycket ekonomisk förening eller någon förkortning av detta får dock inte tas in i en bifirma.

Paragrafen överensstämmer med 14 kap. 1 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 258 f.).

Övriga bestämmelser om firma

21 kap. 4 §
För registrering av en ekonomisk förenings firma gäller, utöver vad som framgår av 1 och 3 §§, vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156). I den lagen finns också bestämmelser om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering.

Efter förebild av 28 kap. 4 § aktiebolagslagen har i denna paragraf tagits in en erinran om bestämmelserna om firma i firmalagen (1974:156).

Underskrifter

21 kap. 5 §
Skriftliga handlingar som utfärdas för en ekonomisk förening ska undertecknas med föreningens firma, om firman inte framgår på något annat sätt.

Om styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningen har utfärdat en handling utan firmateckning, är de som har undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelser enligt handlingen som för egen skuld. Detta gäller dock inte, om det av handlingens innehåll framgår att den har utfärdats på föreningens vägnar. Det gäller inte heller, om

1. det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för föreningen, och

2. mottagaren av handlingen får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen så snart som möjligt efter det att han eller hon har begärt det eller gjort personlig ansvarighet gällande mot undertecknarna av handlingen.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 14 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 259), har utformats efter förebild av 28 kap. 6 § aktiebolagslagen.

22 kap. Skadestånd

Styrelseledamots och verkställande direktörs skadeståndsansvar

22 kap. 1 §
En styrelseledamot eller verkställande direktör som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar föreningen ska ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas en medlem eller någon annan genom överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller stadgarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 250 f.). Motsvarande bestämmelser finns i 29 kap. 1 § första stycket aktiebolagslagen. Den paragrafen reglerar dock även stiftares skadeståndsansvar. Det har inte ansetts att det finns behov av några särskilda regler om skadestånd för stiftare i föreningslagen. I den mån en stiftares agerande i samband med bildandet av en ekonomisk förening vållar annan skada får frågan om skadeståndsskyldighet bedömas enligt allmänna skadeståndsprinciper.

Revisors, lekmannarevisors och särskild granskares skadeståndsansvar

22 kap. 2 §
En revisor, en lekmannarevisor och en särskild granskare är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han eller hon ska även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av hans eller hennes medhjälpare. I fall som avses i 9 kap. 46 § och 50 § andra stycket och 10 kap. 18 § denna lag samt 3 kap. 1 § lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism svarar dock revisorn, lekmannarevisorn eller den särskilda granskaren endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon eller hans eller hennes medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

Om ett revisionsbolag är revisor eller särskild granskare, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvudansvarig för revisionen.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 13 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 251, även prop. 2009/10:204 s. 65 och 122).

I paragrafen har även – efter förebild av regleringen i aktiebolagslagen – tagits in bestämmelser om lekmannarevisors skadeståndsskyldighet. Frågan har behandlats i avsnitt 11.3.2. Kriterierna för skadeståndsskyldighet har utformats på samma sätt för de tre kategorier av granskare som avses i paragrafen; revisorer, lekmannarevisorer och särskilda granskare.

Eftersom bestämmelserna i 8 kap. 4 § i den nuvarande föreningslagen om revision genom särskilt revisionsorgan inte har överförts till lagförslaget, har inte heller den särskilda skadeståndsregel som anknyter till dessa bestämmelser (se 13 kap. 2 § andra stycket andra meningen i den nuvarande lagen) tagits med i förslaget.

Medlems skadeståndsansvar

22 kap. 3 §
En medlem ska ersätta skada som han eller hon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar föreningen, en medlem eller någon annan genom att medverka till överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller stadgarna.

Den som är röstberättigad utan att vara medlem ansvarar enligt samma grunder som en medlem.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 3 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 251 f.).

Jämkning av skadestånd

22 kap. 4 §
Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 4 § första stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 252). En likadan bestämmelse finns i 29 kap. 5 § aktiebolagslagen.

Gemensamt skadeståndsansvar

22 kap. 5 §
Om flera ska ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån inte skadeståndsskyldigheten har jämkats för någon av dem enligt 4 §. Vad någon av dem har betalat i skadestånd får återkrävas av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 252 f.). Motsvarande bestämmelser finns i 29 kap. 6 § aktiebolagslagen.

Talan om skadestånd till föreningen

22 kap. 6 §
Talan om skadestånd till föreningen enligt 1–3 §§ får väckas, om majoriteten eller en minoritet bestående av minst en tiondel av de röstberättigade i föreningen, vid en föreningsstämma har biträtt ett förslag om att väcka en skadeståndstalan eller, när det gäller en styrelseledamot eller den verkställande direktören, har röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § första stycket första meningen i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 253 f.). En motsvarande bestämmelse finns i 29 kap. 7 § aktiebolagslagen.

22 kap. 7 §
En uppgörelse i fråga om skadeståndsskyldighet till föreningen enligt 1–3 §§ får träffas endast av föreningsstämman och endast under förutsättning att inte minst en tiondel av de röstberättigade i föreningen röstar mot förslaget om uppgörelse.

Om en medlem för skadeståndstalan för bolagets räkning, får en uppgörelse inte träffas utan hans eller hennes samtycke.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § första stycket andra och tredje meningarna i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 254). Motsvarande bestämmelser finns i 29 kap. 8 § aktiebolagslagen.

22 kap. 8 §
Medlemmar som utgör minst en tiondel av samtliga röstberättigade i föreningen får i eget namn föra talan om skadestånd till föreningen enligt 1–3 §§. Om en medlem sedan talan har väckts avstår från talan, kan de övriga ändå fullfölja denna.

Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av föreningen för kostnader som täcks av vad som har kommit föreningen till godo genom rättegången.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 254 f.). Överensstämmande bestämmelser finns i 29 kap. 9 § aktiebolagslagen.

Tiden för att väcka talan

22 kap. 9 §
Talan för föreningens räkning mot en styrelseledamot eller den verkställande direktören om skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår ska väckas senast ett år från det att årsredovisningen och, i förekommande fall, revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsstämman.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § tredje stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 255). En likadan bestämmelse finns i 29 kap. 10 § aktiebolagslagen.

Hinder mot att väcka talan

22 kap. 10 §
Talan enligt 6 eller 8 § får inte väckas, om

1. föreningsstämman har beslutat att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra en skadeståndstalan utan att medlemmar till sådant antal som anges i 6 § har röstat emot det, eller

2. tiden för att väcka talan har gått ut enligt 9 §.

Trots bestämmelserna i första stycket får talan väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på annat sätt inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter till föreningsstämman om det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

Att tiden för att väcka talan kan vara begränsad även i sådana fall som avses i andra stycket framgår av 12 §.

Paragrafens *första och andra stycken* överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 255 f.) men har i redaktionellt hänseende anpassats till den motsvarande bestämmelsen i 29 kap. 11 § aktiebolagslagen.

I *tredje stycket* har det tagits in en erinran om att den särskilda möjlighet att föra skadeståndstalan som anges i andra stycket begränsas av preskriptionsfristerna i 22 kap. 12 §.

22 kap. 11 §

Trots bestämmelserna i 6–10 §§ får styrelsen föra en skadeståndstalan som grundas på brott.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 5 § femte stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 256). En likadan bestämmelse finns i 29 kap. 12 § aktiebolagslagen.

22 kap. 12 §

Talan för förenings räkning enligt 1–3 §§ får inte väckas mot

1. en styrelseledamot eller den verkställande direktören när det har gått fem år från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder som talan grundas på fattades eller vidtogs,

2. en revisor när det har gått fem år från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser,

3. en lekmannarevisor när det har gått fem år från utgången av det räkenskapsår som granskningsrapporten avser,

4. en särskild granskare när det gått fem år från den dag när yttrandet över den särskilda granskningen lades fram på föreningsstämman,

5. en medlem eller röstberättigad när det har gått två år från beslut eller åtgärder som talan grundas på.

Första stycket gäller inte talan som grundas på brott.

Paragrafen innehåller vissa yttersta frister inom vilken skadeståndstalan måste föras (jfr dock 22 kap. 13 § beträffande talan som förs av konkursboet). Den överensstämmer nära med bestämmelserna i 13 kap. 6 § första stycket i den nuvarande föreningslagen.

Förslaget avviker dock på ett par punkter från gällande rätt.

De angivna fristerna har ändrats. Fristen för att väcka talan mot styrelseledamot eller den verkställande direktören löper i dag under tre år från utgången av det räkenskapsår då det beslut eller den åtgärd som ligger till grund för talan fattades. Denna frist har i förslaget – efter förebild av regleringen i aktiebolagslagen – förlängts till fem år (se *första stycket 1*). Fristen för att väcka talan mot revisor är i dag tre år från det att revisionsberättelsen lades fram. Enligt förslaget ska fristen i stället vara fem år men löpa redan från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser (se första stycket *2*).

I paragrafen har också lagts in särskilda frister i fråga om talan mot lekmannarevisor och särskild granskare. I fråga om talan mot lekmannarevisor har denna frist bestämts till fem år från utgången av det räkenskapsår som lekmannarevisorns granskningsrapport avser (se första stycket *3*). Den motsvarande fristen för talan mot en särskild granskare har satts till fem år från den stämma där den särskilda granskarens rapport lades fram (se första stycket *4*). Den valda lösningen överensstämmer med regleringen i aktiebolagslagen.

Liksom i dag gäller inte de särskilda talefristerna vid talan som grundas på brott (se *andra stycket*).

Konkursbos rätt att föra talan

22 kap. 13 §
Om föreningen har försatts i konkurs efter en ansökan som har gjorts innan den tid som anges i 12 § har gått ut, får konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ trots att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 6, 7 eller 9 §. Efter utgången av den tid som anges i 12 § får en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträde.

Bestämmelserna i paragrafen överensstämmer med de bestämmelser som finns i 13 kap. 6 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 257) och 29 kap. 14 § aktiebolagslagen.

23 kap. Straff och vite

Straff

23 kap. 1 §
Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra medlemsförteckning eller hålla sådan förteckning tillgänglig enligt bestämmelserna i 6 kap.,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 8 kap. 16 § andra meningen, 18 § första stycket och 19 § andra stycket, eller

3. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 21 kap. 2 §.

Till straff som anges i första stycket döms också den som uppsåtligen medverkar till ett beslut att utse en styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör i strid med 8 kap. 10 eller 29 §, om åtgärden är ägnad att dölja vem eller vilka som utövar eller har utövat den faktiska ledningen av föreningen. Detsamma gäller den som uppsåtligen åtar sig ett sådant uppdrag i strid med 8 kap. 10 eller 29 §.

Trots vad som sägs i 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt andra stycket dömas ut, om den misstänkte har häktats eller fått del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

I fall som avses i 9 kap. 45 § och 10 kap. 16 § ska inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff för den som överträder vissa i lagen angivna handlingsregler eller förbud.

I *första stycket 1* straffbeläggs uppsåtlig eller oaktsam underlåtenhet att föra och tillhandahålla medlemsförteckning enligt bestämmelserna i 6 kap. Detta överensstämmer med gällande rätt (se 16 kap. 1 § andra stycket 1 i den nuvarande föreningslagen). Straffskalan har dock modifierats så att den överensstämmer med vad som gäller enligt aktiebolagslagen vid underlåtenhet att föra och tillhandahålla aktiebok. Eftersom det är styrelsen som ansvarar för medlemsförteckningen, är det styrelsens ledamöter – och, i förekommande fall, suppleanter som har trätt in i styrelsen – som kan straffas. Är föreningen i likvidation, bärs straffansvaret av likvidatorn.

Utredningen har övervägt om motsvarande straffansvar bör gälla vid underlåtenhet att föra förteckning över förlagsinsatser men har inte funnit tillräckliga skäl för att föreslå detta.

I *första stycket 2* straffbeläggs vissa regler om styrelsens arbete. Det gäller

- bestämmelsen i 8 kap. 16 § andra meningen att styrelsesammanträde ska sammankallas när en styrelseledamot eller den verkställande direktören begär det,
- bestämmelsen i 8 kap. 18 § första stycket att suppleant ska beredas tillfälle att träda in när ordinarie ledamot har förfall, och
- bestämmelsen i 8 kap. 19 § andra stycket att styrelsen inte får fatta beslut i ett ärende om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har getts tillfälle att delta i ärendets behandling och fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet.

Också detta överensstämmer med gällande rätt (se 16 kap. 1 § första stycket i den nuvarande föreningslagen).

Enligt 21 kap. 2 § i förslaget får endast en ekonomisk förening använda benämningen ekonomisk förening eller en förkortning av denna benämning. Denna bestämmelse sanktioneras genom straffbestämmelsen i *första stycket 3*. En liknande straffbestämmelse finns i dag i 16 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 270).

Bestämmelserna i *andra och tredje stycket* saknar motsvarighet i den nuvarande föreningslagen. Av bestämmelserna följer att straff ska utdömas också vid uppsåtliga överträdelser av ”målvaktsbestämmelserna” i 8 kap. 10 och 29 §§. Motsvarande straffbestämmelser finns i 30 kap. 1 § andra och tredje styckena aktiebolagslagen.

I 20 kap. 3 § brottsbalken finns bestämmelser om brott mot tystnadsplikt. Bestämmelserna är tillämpliga bl.a. på den som har tystnadsplikt enligt lag eller annan författning. I 9 kap. 45 § finns en bestämmelse om tystnadsplikt för revisorer och i 10 kap. 16 § en bestämmelse om tystnadsplikt för lekmannarevisorer. Av *fjärde stycket* i förevarande paragraf följer att bestämmelserna i 20 kap. 3 § brottsbalken inte ska tillämpas om någon bryter mot tystnadsplikten enligt de angivna paragraferna. Detta överensstämmer, såvitt gäller revisorer, med den nuvarande föreningslagen (se 16 kap. 1 § tredje stycket i den lagen) och, vad gäller såväl revisorer som lekmannarevisorer, med aktiebolagslagen.

23 kap. 2 §
Den som

1. lämnar osann uppgift i en handling enligt denna lag som upprättas i elektronisk form,

2. i ett ärende enligt denna lag oriktigt intygar att en elektronisk handling överensstämmer med originalet, eller

3. lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen i en försäkran som enligt förordning som ansluter till denna lag lämnas på heder och samvete och som upprättas i elektronisk form,

döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Det som sägs i första stycket gäller också den som begår en sådan gärning som avses i första stycket 3 av grov oaktsamhet.

Om brott som avses i första stycket är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år.

Paragrafen överensstämmer med 16 kap. 1 a § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 2007/08:45 s. 85 och 86).

Vite

23 kap. 3 §
Bolagsverket kan vid vite förelägga den verkställande direktören eller en styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller annan författning att hos verket göra en behörig anmälan för registrering i föreningsregistret.

Ett föreläggande enligt första stycket får inte meddelas, om underlåtenheten att göra anmälan medför att den fråga som föreningsstämman eller styrelsen har beslutat om faller eller att föreningen blir skyldig att gå i likvidation.

Frågor om utdömande av vite prövas av Bolagsverket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 16 kap. 2 § i den nuvarande föreningslagen (se prop. 1986/87:7 s. 270 f.).

24 kap. Överklagande

Överklagande av Bolagsverkets beslut

24 kap. 1 §
Följande beslut av Bolagsverket överklagas hos allmän förvaltningsdomstol:

1. beslut att utse eller entlediga en revisor enligt 9 kap. 11 §, 12 § eller 29–31 §§,

2. beslut att utse en lekmannarevisor eller en särskild granskare enligt 10 kap. 9 §, 22 § eller 23 §,

3. beslut i tillståndsärenden enligt 9 kap. 18 §, 16 kap. 2 § första stycket 2 eller 17 kap. 19 §,

4. beslut enligt 17 kap. 27 § att förklara att frågan om fusion har fallit,

5. beslut att vägra utfärda intyg enligt 17 kap. 40 §,

6. beslut enligt 20 kap. 3 § att skriva av en anmälan om registrering eller vägra registrering,

7. beslut att avregistrera en person enligt 20 kap. 8 §,

8. beslut att förelägga eller döma ut vite enligt 23 kap 3 §.

Skrivelsen med överklagandet ska ges in till Bolagsverket inom två månader från dagen för beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur vissa slag av beslut, som Bolagsverket har fattat, ska överklagas. För samtliga här uppräknade typer av beslut gäller att de kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det innebär att besluten ska överklagas till Förvaltningsrätten i Härnösand (se 14 § andra stycket lagen, 1971:289, om allmänna förvaltningsdomstolar). Detta överensstämmer i huvudsak med gällande rätt (se 15 kap. 6 och 7 §§ i den nuvarande föreningslagen). Bestämmelsen om överklagande av beslut att utse lekmannarevisor är dock helt ny och beslut om dispens i fråga om revisor – i förslaget 9 kap. 18 § – överklagas i dag till regeringen. Bakgrunden till att även det sistnämnda slaget av beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol har redovisats i avsnitt 16.5.

Närmare bestämmelser om överklagande av dessa slag av beslut finns i 22–25 §§ förvaltningslagen (1986:223). I *andra stycket* finns dock en särbestämmelse enligt vilken besluten kan överklagas inom två månader, räknat från Bolagsverkets beslut. Detta gäller redan i dag ifråga om sådana beslut som överklagas från Bolagsverket till förvaltningsdomstol. När det gäller beslut enligt första stycket 1 och 2 samt beslut i tillståndsärende enligt 9 kap. 18 § – som i dag meddelas av länsstyrelsen och överklagas inom tre veckor från delfåendet av beslutet – innebär förslaget dock en förändrad överklagandefrist. Frågan har behandlats i avsnitt 16.5.

24 kap. 2 §

Bolagsverkets beslut i ärenden enligt 18 kap. 12, 17 eller 19 § överklagas hos tingsrätten i den ort där föreningens styrelse har sitt säte.

Skrivelsen med överklagandet ska ges in till Bolagsverket inom tre veckor från dagen för beslutet.

Vid ett överklagande enligt första stycket gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Paragrafen behandlar överklagande av Bolagsverkets beslut i likvidationsärenden. Förslaget innebär att sådana beslut liksom hittills (se 15 kap. 7 § i den nuvarande föreningslagen) ska överklagas till allmän domstol.

Överklagande av Skatteverkets beslut

24 kap. 3 §
Skatteverkets beslut enligt 17 kap. 21 § om hinder mot verkställande av fusionsplan får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen, som behandlar överklagande av Skatteverkets beslut enligt 16 kap. 21 § om hinder mot verkställande av fusionsplan, överensstämmer i sak med 15 kap. 6 § tredje stycket andra meningen i den nuvarande föreningslagen.

Prövningstillstånd

24 kap. 4 §
Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten i mål som avses i 1 och 3 §§.

Paragrafen, som överensstämmer med 16 kap. 6 § fjärde stycket i den nuvarande föreningslagen, innebär att det fordras prövningstillstånd för att en klagande ska få till stånd en fullständig omprövning i kammarrätten av sådana beslut enligt föreningslagen som redan har prövats av förvaltningsrätten.

22.2 Förslaget till lag om införande av lagen (2012:000) om ekonomiska föreningar

1 §
Den nya lagen om ekonomiska föreningar föreslås träda i kraft den 1 januari 2013. Skälen för det har redovisats i avsnitt 20.1. Såsom följer av 11 § ska emellertid de föreningar som så önskar kunna besluta om anpassningar av sina stadgar redan från en tidigare tidpunkt under hösten 2012.

2 §
Vid ikraftträdandet, den 1 januari 2013, upphör 1987 års föreningslag jämte lagen om införande av den lagen att gälla. Av denna lag följer dock att äldre bestämmelser i flera avseenden ska tillämpas även efter den nya föreningslagens ikraftträdande.

3 §
Hänvisningar till 1987 års föreningslag förekommer i ett betydande antal lagar. Detta betänkande innehåller lagförslag som innebär att dessa hänvisningar ersätts av hänvisningar till den nya föreningslagen. Det kan emellertid inte uteslutas att någon hänvisning till 1987 års föreningslag därvid inte kommer att beaktas. I den här paragrafens *första stycke* har därför tagits in en s.k. trolleribestämmelse som innebär att hänvisningar till bestämmelser i 1987 års föreningslag eller äldre föreningslagar ska läsas som hänvisningar till motsvarande bestämmelser i den nya lagen.

Andra stycket innehåller ett undantag från vad som sägs i första stycket. Det innebär att de hänvisningar som finns i lagen (1972:262) om understödsföreningar till 1951 års föreningslag och 1987 års föreningslag ska fortsätta att gälla.

4 §
I paragrafen klargörs att som huvudregel ska den nya föreningslagen tillämpas även på föreningar som har bildats före utgången av år 2012.

5 §
Efter den nya föreningslagens ikraftträdande är det den lagens bestämmelser som avgör om en förening är att anse som en ekonomisk förening. Normalt kräver den nya lagen inte mer än den gamla. En förening som hittills har utgjort en ekonomisk förening kommer alltså att vara det även efter den nya lagens ikraftträdande. Undantagsvis kan det emellertid förekomma att en förening som utgör en ekonomisk förening enligt bestämmelserna i 1987 års lag inte uppfyller kriterierna för vad som är en ekonomisk förening enligt den nya lagen. Så är fallet med en ekonomisk förening som driver sin huvudsakliga verksamhet i ett delägt företag som inte är föreningens dotterföretag. För att en sådan förening ska utgöra en ekonomisk förening även enligt den nya föreningslagen måste föreningen antingen införa stadgebestämmelser om att verksamheten får drivas externt (jfr 2 kap. 6 § i förslaget till ny föreningslag) eller

ändra verksamhetsstrukturen. Genom den här övergångsbestämmelsen får föreningen ett år på sig för detta.

6 §

I dag är det inte alldeles klart om två eller flera personer kan dela på ett medlemskap. I praktiken förekommer detta dock i en del föreningar. 2 kap. 1 § i den föreslagna nya föreningslagen är avsedd att klargöra att sådana delade medlemskap inte får förekomma; där sägs att en medlem ska vara en fysisk eller juridisk person. Det har ansetts att giltigheten av eventuella befintliga medlemskap, uppdelade på två eller flera personer, inte bör få påverkas av den nya bestämmelsen. Av denna paragraf framgår därför att om två eller flera personer vid den nya lagens ikraftträdande delar på ett medlemskap, får detta förhållande bestå. Ytterligare delade medlemskap får dock inte förekomma. Inte heller kan någon av de personer som ingår i ett befintligt delat medlemskap bytas ut mot någon annan.

7 §

Utgångspunkten i den nya lagen är att fr.o.m. ingången av år 2013 ska frågor om nyregistrering av ekonomiska föreningar avgöras enligt de nya bestämmelserna. I ärendet om registrering ska Bolagsverket alltså bl.a. förvissa sig om att de förutsättningar som anges i 3 kap. 1 § i den nya föreningslagen för bildande av en förening är uppfyllda. Om det har bildats en ekonomisk förening före utgången av år 2012 och det efter ingången av år 2013 uppkommer fråga om registrering av denna förening, ska emellertid Bolagsverket i registreringsärendet tillämpa äldre bestämmelser. Den nybildade föreningen kan då registreras även om nybildningen inte har gått till på det sätt som anges i 3 kap. 1 och 2 §§ i den nya föreningslagen.

8 §

Även föreningar som har bildats före den nya föreningslagens ikraftträdande måste som huvudregel ha stadgar som står i överensstämmelse med den nya lagens bestämmelser om vad stadgarna ska innehålla. Det innebär att där ska anges bl.a. ”den kommun där styrelsen ska ha sitt säte” (i stället för som i dag ”den ort där….”). Ofta behöver den uppgift om ”ort” som hittills har funnits i stadgarna inte ändras. Om det hittills har föreskrivits att styrelsen ska ha sitt säte i Kalmar, kommer detta även framdeles att vara tillfyllest. I andra fall – när den angivna orten inte också är beteckningen på den kommun där orten är belägen – måste emellertid stadgarna ändras.

Såsom framgår av denna paragraf kan dock en sådan ändring anstå till dess föreningen av annan anledning ändrar sina stadgar.

9 §

Enlig 4 kap. 1 § i den föreslagna föreningslagen ska stadgarna bl.a. innehålla uppgift om föreningens räkenskapsår. I vissa äldre föreningars stadgar saknas denna uppgift. Dessa föreningar behöver inte komplettera sina stadgar. I stället gäller, enligt denna paragraf, att föreningen har kalenderåret som räkenskapsår. Inget hindrar att föreningen i stadgarna tar in bestämmelser om annat räkenskapsår som står i överensstämmelse med bestämmelserna i 3 kap. bokföringslagen (1999:1078).

10 §

Också äldre föreningar måste – med de undantag som denna lag innehåller – ha stadgar som står i överensstämmelse med den nya lagen. Om stadgarna står i strid med den nya lagen, måste alltså stadgarna ändras. Såsom framgår av denna paragraf får dock dessa stadgeändringar anstå till utgången av år 2015, dvs. i tre år. Inom dessa tre år måste emellertid styrelsen lägga fram förslag till stadgeändringar som stämman kan besluta om. Såsom framgår av 11 § har föreningen också möjlighet att besluta om stadgeändringar redan före lagens ikraftträdande.

11 §

Paragrafen ger föreningarna en möjlighet att redan före den nya lagens ikraftträdande besluta om de ändringar i stadgarna som föranleds av den nya lagen. På så sätt kan de föreningar som så önskar säkerställa att stadgarna från början står i överensstämmelse med den nya lagen. Paragrafen tar sikte inte bara på sådana ändringar som föreningarna är skyldiga att göra utan även ändringar eller tillägg som innebär att en förening utnyttjar de nya möjligheter som lagen ger.

Ett sådant beslut om ändring i stadgarna som fattas med stöd av denna paragraf ska ha verkan fr.o.m. tidpunkten för den nya lagens ikraftträdande. Detta ska framgå av beslutet.

Bestämmelsen är avsedd att kunna tillämpas från den tidpunkt som regeringen föreskriver, jfr 1 §.

12 §
Den nya föreningslagens bestämmelser om grund för uteslutning avviker något från motsvarande bestämmelser i 1987 års föreningslag. De nya bestämmelserna kan ge föreningarna anledning att se över vad som står i stadgarna angående uteslutning. Det har mot den bakgrunden ansetts att äldre bestämmelser om uteslutning bör gälla till utgången av år 2013. Därigenom får föreningen tid för eventuella stadgeändringar.

13 §
I den nya föreningslagen föreskrivs att medlemsförteckningen ska innehålla uppgift om medlemmarnas personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer. Av denna paragraf framgår att detta krav inte gäller i fråga om medlemmar som har förts in i medlemsförteckningen före utgången av år 2012. Äldre införingar i medlemsförteckningen behöver alltså inte kompletteras med personnummer m.m.

14 §
I 6 kap. 6 § i den nya föreningslagen har det tagits in bestämmelser om att medlemsförteckningar ska bevaras så länge föreningen består och under minst sju år efter föreningens upplösning. Detta gäller även föreningar som har bildats före lagens ikraftträdande. Om föreningen har upplösts innan lagen har trätt i kraft, är bestämmelserna dock inte tillämpliga; någon särskild bestämmelse om detta har inte ansetts nödvändig.

I den nya lagen uppställs också ett krav på att uppgifter som har tagits bort från en ADB-baserad medlemsförteckning ska bevaras i minst sju år. Såsom framgår av denna paragraf gäller detta inte uppgifter som har tagits bort före lagens ikraftträdande.

15 §
Enligt paragrafen ska ett beslut som föreningsstämman har fattat före den nya lagens ikraftträdande registreras och verkställas enligt äldre lag. Äldre bestämmelser gäller också i fråga om talan mot sådana beslut.

Det sagda innebär bl.a. att frågan om beslutet varit förenligt med bestämmelser i lag ska bedömas enligt de bestämmelser som gällde när beslutet fattades.

De äldre bestämmelser som avses är bestämmelserna i 1987 års föreningslag.

16 §
Paragrafen motsvarar punkten 4 i övergångsbestämmelserna till förslaget till ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar i SOU 2009:37 (se s. 304 och 305 i det betänkandet).

17 §
Paragrafen motsvarar punkten 5 i övergångsbestämmelserna till förslaget till ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar i SOU 2009:37 (se s. 305 i det betänkandet).

18 §
Om föreningsstämma inte sammankallas i föreskriven ordning, ska länsstyrelsen enligt 7 kap. 7 § i den nuvarande föreningslagen efter anmälan sammankalla en stämma. Enligt utredningsförslaget ska ärenden av detta slag i stället prövas av Bolagsverket efter ansökan. I förevarande paragraf regleras vad som gäller i fråga om ärenden som kommit in före den nya föreningslagens ikraftträdande men som då ännu inte avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut. Prövningen ska då ske enligt äldre bestämmelser. Det innebär att frågan om huruvida stämma ska sammankallas ska prövas enligt 1987 års föreningslag. När det gäller handläggande myndighet, gäller däremot den nya ordningen, dvs. det är Bolagsverket som ska pröva ärendet (se SOU 2009:37 s. 227).

19 §
Enligt hittills gällande bestämmelser ska en nytillträdd styrelseledamot eller verkställande direktör anmäla sina aktieinnehav i andra koncernbolag för införing i aktieboken i respektive bolag. 8 kap. 42 § första stycket nya föreningslagen innebär att dessa uppgifter i stället ska antecknas i en särskild förteckning. Denna paragraf reglerar vad som gäller i fråga om sådana uppgifter som har antecknats i aktiebok enligt äldre bestämmelser och som fortfarande är aktuella. Sådana uppgifter ska efter den nya lagens ikraftträdande anmälas på nytt, denna gång för införing i den särskilda förteckningen. Denna anmälan behöver dock inte göras omedelbart utan kan anstå till utgången av juni 2013.

20 §
För att underlätta föreningarnas anpassning till de nya bestämmelserna om revision har revisorer som inte är auktoriserade eller godkända revisorer getts möjlighet att fortsätta att verka som revisorer

under den tid som uppdraget gäller, dock längst till utgången av år 2013.

21 §

I gällande rätt finns ingen begränsning i fråga om revisors mandattid. Förslaget innebär att mandattiden måste löpa ut senast vid utgången av den föreningsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter det då revisorn utsågs. Av första stycket följer att den som vid ikraftträdandet av den nya lagen redan är utsedd till revisor på viss tid kan sitta kvar som revisor till mandattidens slut, oavsett om mandattiden överstiger fyra år.

Gällande rätt tillåter att revisionsuppdrag löper tills vidare. Utredningsförslaget innebär att det inte längre är möjligt med tillsvidareuppdrag. I *andra stycket* regleras vad som gäller i fråga om tillsvidareuppdrag som har tillkommit före ikraftträdandet av den nya lagen. Ett sådant uppdrag gäller till den första ordinarie föreningsstämman under år 2014, då nytt revisorsval måste ske.

22 §

Utredningsförslaget innebär vissa ändringar i bestämmelserna om revisionsberättelsens utformning och innehåll. Såsom framgår av denna paragraf ska dock äldre bestämmelser tillämpas på räkenskapsår som har inletts före den nya föreningslagens ikraftträdande.

23 §

Av paragrafen följer att den som inte är kvalificerad revisor men som övergångsvis kan vara kvar i föreningen enligt 20 § i denna lag inte behöver vidta de åtgärder vid misstanke om brott i föreningen som revisorer annars är skyldiga att vidta.

24 §

I 8 kap. 2, 9 och 17 §§ lagen (1987:667) finns bestämmelser om att länsstyrelsen i vissa fall ska utse revisorer och särskilda granskare. Utredningens förslag innebär att dessa frågor flyttas över till Bolagsverket. Av denna paragraf följer att ärenden av detta slag som har kommit före den nya lagens ikraftträdande i sak ska prövas enligt 1987 års föreningslag. När det däremot gäller handläggande myndighet gäller motsvarande nya bestämmelser, dvs. det är Bolagsverket som ska pröva ärendet (se SOU 2009:37 s. 227).

25 §
Av 12 kap. 9 § i förslaget till ny föreningslag – och dess hänvisning till 6 kap. 6 § samma lag – följer att uppgifter som har tagits bort från en ADB-baserad förteckning över förlagsandelar ska bevaras i minst sju år. Det har ansetts att detta inte bör gälla uppgifter som har tagits bort före den nya lagens ikraftträdande. Detta kommer till uttryck i förevarande paragraf (jfr 14 §).

26 §
Enligt 12 kap. 8 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag föreskrivs, i fråga om förteckningen över förlagsinsatser, att där ska anges om förlagsandelsbevis har utfärdats. Det har ansetts att detta inte bör gälla förlagsinsatser som redan har förts in i förteckningen när den nya föreningslagen träder i kraft.

27 §
Paragrafen blir tillämplig på värdeöverföringar som beslutas eller, såvitt gäller s.k. förtäckt vinstutdelning, genomförs efter den nya lagens ikraftträdande på grundval av en årsredovisning som har upprättats dessförinnan. I sådana fall ska de bestämmelser som gällde vid den tidpunkt då årsredovisningen upprättades tillämpas. Motiven för detta har behandlats i avsnitt 20.

Paragrafen innebär vidare att äldre bestämmelser om avsättning till reservfond ska tillämpas i fråga om sådant resultat som redovisas i en före utgången av år 2012 upprättad årsredovisning. I så fall gäller också bestämmelsen i 10 kap. 6 § andra stycket i 1987 års föreningslag om undantag från kravet på avsättning till reservfond, dvs. Bolagsverket kan meddela dispens från detta krav.

28 §
Enligt 1987 års föreningslag får reservfonden inte minskas för annat ändamål än täckande av förlust, dock kan Bolagsverket ge dispens att använda reservfonden även för annat. I den nya föreningslagen finns i stället en generell möjlighet att använda reservfonden för t.ex. utbetalning till medlemmarna under förutsättning att Bolagsverket eller allmän domstol ger tillstånd till detta. I den här paragrafen har klargjorts att en ansökan om dispens som har gjorts före utgången av år 2012 ska prövas enligt äldre bestämmelser.

29 §

Den nya föreningslagen innehåller vissa ändringar i bestämmelserna om fusion. Bl.a. införs bestämmelser om fusionsvederlag och om rätt för minoriteten i övertagande förening att begära att frågan om fusion tas upp på föreningsstämma. I denna paragraf klargörs att äldre bestämmelser ska tillämpas på fusionen, om fusionsplanen har godkänts före utgången av år 2012. Det innebär bl.a. att om stämman i den överlåtande föreningen i december 2012 har godkänt en fusionsplan kan inte minoriteten i den övertagande föreningen därefter begära att frågan även ska behandlas på stämman i den övertagande föreningen. – Att giltigheten av ett stämmobeslut om fusion, fattat före utgången av år 2012, ska bedömas enligt äldre bestämmelser följer av 16 §.

30 §

Bestämmelsen i 17 kap. 5 § i den nya föreningslagen avser att skydda innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i en överlåtande förening. Det kan förekomma att det vid utgivandet av ett sådant värdepapper – varmed i detta sammanhang avses bl.a. förlagsandelar – har angetts vilken rätt som innehavaren ska ha i händelse av fusion. Det har ansetts att i så fall bör dessa villkor gälla i stället för vad som anges i den nya bestämmelsen. En motsvarande övergångsbestämmelse gällde när den motsvarande bestämmelsen i aktiebolagslagen kom till (se prop. 1993/94:196 s. 221 f.).

31 §

Enligt 1951 års föreningslag var ensamrätten till en ekonomisk förenings firma på grund av registrering i princip begränsad till det län där föreningen var registrerad. Genom 5 § lagen (1987:668) om införande av lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, kom skyddsområdet för en firma att utsträckas till hela landet. Detta kunde leda till att flera förväxlingsbara firmor kom att gälla i ett och samma län. Det infördes därför i andra stycket av samma paragraf en särskild bestämmelse om att allmän domstol efter yrkande kunde föreskriva att någon av firmorna eller båda fick användas endast på särskilt sätt, t.ex. med tillfogande av ortsangivelse.

Av förevarande paragraf framgår att dessa bestämmelser ska fortsätta att gälla.

32 §
I 33–37 §§ har tagits in särskilda övergångsbestämmelser för föreningar som har registrerats före ikraftträdandet av 1951 års föreningslag. Bestämmelserna överensstämmer i sak med 14, 15 och 17–19 §§ i införandelagen till 1987 års föreningslag.

33 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 14 § i införandelagen till 1987 års föreningslag (jfr prop. 1986/87:7 s. 277 f.).

34 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 15 § i införandelagen till 1987 års föreningslag (jfr prop. 1986/87:7 s. 278).

35 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 17 § i införandelagen till 1987 års föreningslag (jfr prop. 1986/87:7 s. 279).

36 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 18 § i införandelagen till 1987 års föreningslag (jfr prop. 1986/87:7 s. 279).

37 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 19 § i införandelagen till 1987 års föreningslag (jfr prop. 1986/87:7 s. 279 f.).

22.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:417) om sambruksföreningar

2 §
Paragrafen har formulerats om, med 2 kap. 8 § i förslaget till ny föreningslag som förebild, för att innebörden ska bli tydligare. Någon ändring i sak är inte avsedd.

3 §
Bestämmelserna i *första och andra styckena* innebär en anpassning till 2 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag.

Av *tredje stycket* följer att bestämmelserna i 3 kap. i förslaget till ny föreningslag om bildande av föreningen m.m. – däribland reg-

lerna om hur bildandet går till, vilka som kan delta i bildandet samt registrering – i sin helhet är tillämpliga på sambruksföreningar.

4 §
Paragrafen, som innehåller bestämmelser om vad som ska anges i en sambruksförenings stadgar, har anpassats till vad som föreslås gälla för ekonomiska föreningar i allmänhet enligt 4 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag. Det för sambruksföreningar speciella kravet i första stycket 10 på angivande av de värderingsgrunder som ska tillämpas vid inlösen av andel har dock bibehållits. – Paragrafen har också justerats språkligt.

7 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om utträde. Dessa har ändrats så att de helt och hållet hänvisar till bestämmelser i förslaget till ny föreningslag.

9 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om inlösen av avgången medlems andel. Sådan inlösen ska ske enligt i stadgarna angivna värderingsgrunder. Det innebär att de begränsningar som upptas i 11 kap. 11 § i förslaget till ny föreningslag inte gäller vid detta slag av inlösen. Däremot ska 11 kap. 12–14 §§ samma lag tillämpas. Lagtexten har förenklats, bl.a. genom ytterligare hänvisningar till förslaget om ny föreningslag, men någon ändring i sak är inte avsedd.

12 §
Paragrafen innehåller en hänvisning till bestämmelserna om föreningens lydelse i 8 kap. i förslaget till ny föreningslag. Föreningslagens bestämmelser om verkställande direktör har hittills inte gällt för sambruksföreningar. Detta undantag har tagits bort. Eftersom förslaget till ny föreningslag inte i något fall kräver att det finns en verkställande direktör i föreningen, innebär det dock inte något krav på att en verkställande direktör ska finnas.

14 §
Ändringarna i paragrafens *första stycke* innebär att samma regler om revision, allmän granskning och särskild granskning kommer att gälla för sambruksföreningar som för ekonomiska föreningar i allmänhet. Frågan har behandlats i avsnitt 18.4.2.

15 §
Paragrafen har hittills hänvisat till bestämmelserna om överskottsutdelning i 10 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Den nya lydelsen innebär att paragrafen i stället hänvisar till de motsvarande bestämmelserna i förslaget till ny föreningslag.

15 a §
Paragrafen är ny. Den har behandlats i 18.4.2. Förslaget innebär att en sambruksförening är skyldig att göra avsättningar till reservfonden i samma utsträckning som ekonomiska föreningar i allmänhet. Det kommer inte längre att finas någon skyldighet att varje år avsätta viss del av årets vinst till reservfonden. Förslaget innebär också att bestämmelserna i förslaget till ny föreningslag om hur reservfonden får användas gäller även för sambruksföreningar.

Övriga ändringar
De ändringar som har gjorts i 5 a, 6, 13 och 16–20 §§ utgör anpassningar till vad som föreslås gälla enligt förslaget till ny föreningslag. Paragraferna har även justerats språkligt.

22.4 Förslaget till lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614)

1 kap. 2 §
Paragrafen har anpassats till vad som sägs i 2 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag. Beträffande det tidigare kravet på att en bostadsrättsförening ska ha en revisor, se kommentaren till 9 kap. 26 §.

9 kap. 2 §
Ändringen i paragrafen innebär att bestämmelserna om bildande av en ekonomisk förening i 3 kap. i förslaget till ny föreningslag kommer att gälla även för bildande av en bostadsrättsförening, däribland bestämmelserna om vem som kan delta i bildandet och hur bildandet ska gå till samt bestämmelserna om registrering. Den som deltar vid bildandet av en bostadsrättsförening såsom stiftare får således inte vara underårig, i konkurs, ställd under förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller underkastad näringsförbud. En annan förändring är att det inte längre kommer att vara möjligt att på annat sätt än genom en stadgebestämmelse besluta att en bostadsrättsförening ska börja sin verksamhet först sedan ett visst villkor har uppfyllts.

Ändringen innebär också att övriga bestämmelser i 3 kap. i förslaget till ny föreningslag blir tillämpliga på bostadsrättsföreningar, däribland bestämmelserna i 3 kap. 5–8 §§ om att föreningen får rättskapacitet i och med registreringen och om verkan av rättshandlingar som har företagits före registreringen. Som en följd av detta upphävs de liknande bestämmelserna i 9 kap. 3 § bostadsrättslagen.

9 kap. 4 §
Paragrafen har justerats så att den överensstämmer med 2 kap. 8 § i förslaget till ny föreningslag. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 kap. 5 §
Paragrafen har justerats med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om stadgar i 4 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag. Ändringarna har behandlats i avsnitt 18.2.2. Enligt *punkten 3* ska stadgarna ange den verksamhet som föreningen ska bedriva. Det tidigare kravet på att föreningens ändamål med verksamheten ska anges har således tagits bort. Ändamålet med en bostadsrättsförening anges i 1 kap. 1 § första stycket bostadsrättslagen och det har inte ansetts nödvändigt att upprepa detta i stadgarna. Beträffande övriga ändringar, se författningskommentaren till 4 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag.

9 kap. 6 §
Paragrafen har justerats språkligt i syfte att göra den tydligare. Förändringarna har skett med 21 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny föreningslag som förlaga.

9 kap. 9 §
Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att det för medlemsförteckningen i en bostadsrättsförening kommer att gälla detsamma som för en medlemsförteckning i en vanlig ekonomisk förening, nämligen att förteckningen ska innehålla uppgift om medlemmarnas personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer.

9 kap. 12 §
Paragrafen har anpassats till kapitelnumreringen i förslaget till ny föreningslag. Därutöver har punkten 3 – om att bestämmelserna i föreningslagen om verkställande direktör inte gäller – tagits bort. Frågan har behandlats i avsnitt 18.2.2. Om en bostadsrättsförening undantagsvis, trots att det inte krävs, utser en verkställande direktör,

kommer denne att omfattas av bestämmelserna om verkställande direktörs behörighet m.m. i förslaget till ny föreningslag.

9 kap. 14 §
Paragrafen överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37.

9 kap. 16 §
Paragrafen överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37.

9 kap. 18 a §
Paragrafen har justerats språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 kap. 26 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om revision och om allmän och särskild granskning i bostadsrättsföreningar. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 18.2.2.

Enligt *första stycket* ska bestämmelserna om revision i förslaget till ny föreningslag tillämpas även i fråga om bostadsrättsföreningar. Det innebär att en bostadsrättsförening normalt inte är skyldig att utse någon revisor men att en revisor måste utses *dels* om föreningen når upp till de gränsvärden som anges i 9 kap. 1 § föreningslagen, *dels* om det finns bestämmelser om revision i föreningens stadgar *och dels* om en medlemsminoritet begär det med stöd av 9 kap. 3 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag. Det innebär vidare att, om en revisor väl utses, ska denne uppfylla de särskilda kompetenskrav som uppställs i föreningslagen. Till revisor kan således utses endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor.

Enligt *punkten 1* kan Bolagsverket, om det är påkallat av särskilda omständigheter, besluta att föreningen ska ha en revisor. Bestämmelsen motsvarar den bestämmelse som hittills har funnits om att länsstyrelsen får besluta att en auktoriserad eller godkänd revisor ska delta i revisionen. Frågan har berörts i avsnitt 18.2.2. Bestämmelsen torde inte aktualiseras annat än i undantagsfall, t.ex. när en enskild medlem som inte själv kan utöva minoritetsrättigheter i föreningen eller en borgenär eller en hyresgäst kan göra antagligt att förvaltningen av föreningens medel missköts. När Bolagsverket bedömer behovet av att utse en revisor, bör det beaktas om föreningens lekmannarevisor kan göra den nödvändiga granskningen; om så är fallet, bör någon revisor normalt inte utses.

Av paragrafen framgår vidare att även bestämmelserna om allmän granskning i förslaget till ny föreningslag ska tillämpas i fråga om bostadsrättsföreningar. Till skillnad från vad som gäller för ekonomiska föreningar i allmänhet ska dock, enligt *punkten 2*, en bostadsrättsförening som inte har någon revisor *alltid* ha en lekmannarevisor. Den möjlighet som ekonomiska föreningar i allmänhet har att i stadgarna besluta att det inte ska finnas någon lekmannarevisor gäller alltså inte för bostadsrättsföreningar. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 18.2.2.

9 kap. 29 §
Paragrafen har anpassats till förslaget till ny föreningslag. I övrigt överensstämmer den med utredningens förslag i SOU 2009:37.

9 kap. 29 a §
Paragrafen överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag i SOU 2009:37. I *första stycket* har dock uttrycket ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor”. Någon ändring i sak är inte avsedd (jfr kommentaren till 7 kap. 32 § i förslaget till ny föreningslag). Vidare har, i det nya *andra stycket*, tydliggjorts att den princip som kommer till uttryck i 14 § 1 – att flera medlemmar som innehar en bostadsrätt gemensamt endast har en röst, om inte annat har bestämts i stadgarna – gäller även vid likvidation, dvs. de ska i detta sammanhang anses som en röstande, om inte något annat har bestämts i stadgarna.

9 kap. 30 §
Paragrafens *första och andra stycken* överensstämmer i sak med utredningens förslag i SOU 2009:37. I *andra stycket* har dock uttrycket ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom hänvisningen till bestämmelserna om fusion i förslaget till ny föreningslag blir även de nya bestämmelserna om fusion tillämpliga på bostadsrättsföreningar. Liksom hittills ska dock bestämmelserna om absorption av helägt dotterbolag och bestämmelserna om gränsöverskridande fusioner inte tillämpas.

I ett nytt *tredje stycke* har tagits in en ny bestämmelse av samma slag som 9 kap. 29 a § andra stycket.

9 kap. 31 §
Ändringen i paragrafens första mening utgör enbart en anpassning till kapitelnumreringen i förslaget till ny föreningslag.

10 kap. 1 §
Ändringen i paragrafen utgör enbart en anpassning till kapitelnumreringen i förslaget till ny föreningslag. Såsom bestämmelserna i det förslaget har utformats kommer den som är lekmannarevisor i en bostadsrättsförening att bära ett skadeståndsansvar som motsvarar vad som gäller för revisor. Också de övriga nyheter som förekommer i 22 kap. i förslaget till ny föreningslag får givetvis genomslag även i bostadsrättsföreningar.

10 kap. 2 §
Ändringarna i paragrafen utgör enbart anpassningar till tillkomsten av och paragrafnumreringen i förslaget till ny föreningslag. Genom paragrafens hänvisning till den föreslagna nya föreningslagen blir även de förändringar som föreslås i straffskalorna i 23 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag tillämpliga på bostadsrättsföreningar.

11 kap. 6 §
Paragrafen har anpassats till förslaget till ny föreningslag. Vidare har hänvisningen i *andra stycket* till den numera upphävda 1929 års skiljemannalag ersatts av en hänvisning till lagen (1999:116) om skiljeförfarande. I sista meningen har även en hänvisning till en i den upphävda skiljemannalagen angiven sexmånadersfrist fått utgå; någon motsvarande frist finns inte i lagen om skiljeförfarande.

Övriga ändringar
Ändringarna i 1 kap. 1 och 9 §§, 6 kap. 4 §, 9 kap. 7 och 28 §§ är föranledda av att lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar föreslås bli ersatt av en ny lag om ekonomiska föreningar. Några ändringar i sak är inte avsedda.

22.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt

1 kap. 6 §
Ändringen i paragrafen är enbart en konsekvens av att 1987 års föreningslag genom förslaget ersätts av en ny föreningslag.

2 kap. 1 §
Paragrafens *första stycke* har anpassats till vad som föreslås gälla enligt 2 kap. 1 § i förslaget till ny föreningslag. Beträffande det tidigare kravet på revisor, se kommentaren till 2 kap. 20 §.

De bestämmelser om registrering m.m. som hittills har funnits i paragrafens andra stycke har fått utgå. Dessa frågor regleras nu genom hänvisningen i 2 kap. 3 a § till förslaget om ny föreningslag.

2 kap. 3 §
Paragrafen har anpassats till utformningen av 2 kap. 8 § i förslaget till ny föreningslag. Någon ändring i sak är inte avsedd.

2 kap. 3 a
Av paragrafen, som är ny, framgår att bestämmelserna i 3 kap. i förslaget till ny föreningslag om bildande av föreningen m.m. i sin helhet ska tillämpas vid bildandet av kooperativa hyresrättsföreningar. Bland dessa kan särskilt nämnas bestämmelserna om hur bildandet ska gå till, vilka som kan delta i bildandet och om registrering. Av hänvisningen till 3 kap. föreningslagen följer också att en kooperativ hyresrättsförening förvärvar rättskapacitet i samband med registreringen. De bestämmelser som hittills har funnits i 2 kap. 1 § första stycket och 2 § med i huvudsak samma innebörd har därmed kunnat utmönstras.

2 kap. 4 §
Ändringarna i paragrafens första mening är föranledd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt med en ny föreningslag. Bestämmelserna i den nya lagen om vad stadgarna ska innehålla avviker på några punkter från den tidigare lagen, se kommentaren till 4 kap. 1 § föreningslagen. Dessa förändringar får genomslag även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

2 kap. 5 §
Ändringarna, som har behandlats i avsnitt 18.3.2, är föranledda av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt med en ny föreningslag. De bestämmelser i den nya lagen till vilka paragrafen hänvisar innebär på några punkter förändringar i förhållande till vad som hittills har gällt (se vidare kommentarerna till de aktuella paragraferna). Dessa förändringar får genomslag även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

2 kap. 9 §
Paragrafen behandlar återbetalning av insatser. Ändringarna i paragrafen är *dels* föranledda av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny föreningslag, *dels* av de nyheter som den nya lagen innehåller i fråga om återbetalning av medlemsinsatser. I 11 kap. 11 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag finns en bestämmelse som ger möjlighet att återbetala medlemsinsatser till ett högre belopp än det nominella värdet av insatserna. Av förevarande paragraf följer att denna bestämmelse kan tillämpas även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar (jfr *första stycket* andra meningen). Frågan har behandlats i avsnitt 12.5.4. När det gäller tillämpningen av den aktuella bestämmelsen kan hänvisas till författningskommentaren till 11 kap. 11 § i förslaget till ny föreningslag. Det bör här noteras att återbetalning utöver nominellt belopp alltid förutsätter att bestämmelser om detta har tagits in i stadgarna och att beslut om detta kräver att samtliga röstberättigade har ställt sig bakom beslutet (se 7 kap. 35 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag som omfattas av hänvisningen i 2 kap. 17 § denna lag). Av förslaget till ny föreningslag följer att det, om sådana stadgebestämmelser saknas, inte är möjligt att återbetala mer än högst det nominella värdet av insatsen. Den särskilda bestämmelsen, som hittills har funnits i fjärde stycket av förevarande paragraf, om att en avgående medlem inte har rätt att få tillbaka högre belopp än vad han eller hon har betalat in, har därför fått utgå.

2 kap. 10 §
Ändringarna i paragrafen utgör anpassningar till paragrafnumreringen i förslaget till ny föreningslag.

2 kap. 18 §
Paragrafen överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag i SOU 2009:37. I två avseenden har dock paragrafen fått en annan utformning. Av *första stycket* framgår således att vissa delar av 7 kap. 35 § i förslaget till ny föreningslag ska tillämpas även på kooperativa hyresrättsföreningar. Det gäller föreskriften i 7 kap. 35 § andra stycket att beslut att i stadgarna ta in bestämmelse om återbetalning av insatser utöver nominellt belopp kräver samtliga röstberättigades samtycke. Vidare har i *andra stycket* uttrycket ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor” (jfr kommentaren till 7 kap. 32 § i förslaget till ny föreningslag).

2 kap. 19 §
Paragrafen överensstämmer med utredningens förslag i SOU 2009:37.

2 kap. 20 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om revision och särskild och allmän granskning i kooperativa hyresrättsföreningar. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 18.3.2.

Enligt *första stycket* ska bestämmelserna om revision i förslaget till ny föreningslag tillämpas även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar. Det innebär att en sådan förening normalt inte är skyldig att utse någon revisor men att en revisor måste utses *dels* om föreningen når upp till de gränsvärden som anges i 9 kap. 1 § föreningslagen, *dels* om det finns bestämmelser om revision i föreningens stadgar *och dels* om en medlemsminoritet begär det med stöd av 9 kap. 3 § andra stycket föreningslagen. Det innebär vidare att, om en revisor utses, denne ska uppfylla de särskilda kompetenskrav som uppställs i föreningslagen. Till revisor kan således endast utses den som är auktoriserad eller godkänd revisor. Det bör understrykas att föreningen alltid har möjlighet att frivilligt, genom vanligt majoritetsbeslut, utse en revisor.

Såsom framgår av *första stycket 1* kan också Bolagsverket utse en revisor. Bestämmelsen motsvarar den bestämmelse som hittills har funnits i 1987 års föreningslag om att länsstyrelsen får besluta att en auktoriserad eller godkänd revisor ska delta i revisionen. Frågan har berörts i avsnitt 18.3.2. Jfr även kommentaren till 9 kap. 26 § bostadsrättslagen.

Av paragrafen framgår att även bestämmelserna om allmän granskning i förslaget till ny föreningslag ska tillämpas på kooperativa hyresrättsföreningar. Till skillnad från vad som gäller för ekonomiska

föreningar i allmänhet – men i likhet med vad som föreslås gälla för bostadsrättsföreningar – ska dock en kooperativ hyresrättsförening som inte har någon revisor *alltid* ha en lekmannarevisor (se *punkten 2*). Den möjlighet som andra ekonomiska föreningar har att i stadgarna bestämma att det inte ska finnas någon lekmannarevisor gäller alltså inte för kooperativa hyresrättsföreningar. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 18.3.2.

2 kap. 23 §
Ändringen är föranledd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny lag. I övrigt överensstämmer paragrafen med utredningens förslag i SOU 2009:37.

2 kap. 23 a §
Paragrafen överensstämmer i sak med utredningens förslag i SOU 2009:37. I tredje meningen har dock, i klargörande syfte, uttrycket ”villkor som går längre” bytts ut mot ”strängare villkor”.

2 kap. 24 §
Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med utredningens förslag i SOU 2009:37. Vissa jämkningar har dock skett med anledning av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt med en ny föreningslag. De förändringar som förslaget till ny föreningslag innehåller i fråga om fusion får genomslag även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

2 kap. 25 §
Paragrafen har justerats språkligt i syfte att göra bestämmelsen tydligare. Förändringarna har skett med 21 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny föreningslag som förlaga.

6 kap. 1 §
Ändringen är av samma slag som ändringen i 2 kap. 28 §. De mindre förändringar i frågor om skadeståndsansvar som den föreslagna nya föreningslagen innehåller i förhållande till 1987 års lag får genomslag även i fråga om kooperativa hyresrättsföreningar.

Övriga ändringar
Ändringarna i 2 kap. 14, 15, 17, 22, 27 och 28 §§ samt 6 kap. 2 § är föranledda av att lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ersätts av en ny lag. Några ändringar i sak är inte avsedda.

22.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

1 kap. 5 §
Paragrafen innehåller definitioner av olika begrepp i lagen om bank- och finansieringsrörelse. I *punkten 15* har definitionen av medlemsbank formulerats om. Definitionen innebär att en ekonomisk förening med det i lagen angivna ändamålet förvärvar egenskapen av medlemsbank först sedan den har fått tillstånd att bedriva bankrörelse. Frågan har berörts i avsnitt 17.3.2.

3 kap. 1 §
I paragrafens *första stycke* anges vilka associationsformer som får bedriva bankrörelse. De föreslagna ändringarna innebär att medlemsbanker kommer att utgöra ett särskilt slag av ekonomisk förening på samma sätt som bankaktiebolag är ett särskilt slag av aktiebolag. Med anledning av det har uttrycket ”medlemsbanker” bytts ut mot ”ekonomiska föreningar”.

3 kap. 9 §
Ändringen i paragrafens *tredje stycke* är en följd av att 1987 års föreningslag ersätts med en ny föreningslag.

12 kap. 1 a §
Av paragrafen följer att föreningslagens bestämmelser om medlemsfrämjande föreningar, föreningar med investerande medlemmar och föreningar med extern verksamhet inte gäller i fråga om kreditmarknadsföreningar. Skälen för det har redovisats i avsnitt 18.5.2.

12 kap. 2 §
Den nuvarande 12 kap. 2 § har getts ny beteckning, 12 kap. 11 a §.

Den nya 12 kap. 2 § ska ses mot bakgrund av att det i förslaget till ny föreningslag inte finns något krav på att det i samband med bildandet av föreningen utses en revisor. Detta sammanhänger i sin tur med att det inte finns något generellt krav på att ekonomiska föreningar ska ha revisor. Ett sådant krav finns dock i fråga om kreditmarknadsföreningar (se 12 kap. 8 § denna lag). Det har därför ansetts naturligt att revisorn utses omedelbart i samband med bildandet. En bestämmelse om detta har tagits in i förevarande paragraf.

12 kap. 8 §
I paragrafen har klargjorts att en kreditmarknadsförening, liksom är fallet enligt gällande rätt, ska ha minst en revisor.

12 kap. 9 §
I paragrafen har hittills funnits en bestämmelse om att endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en kreditmarknadsförening. Eftersom detta följer redan av förslaget till ny föreningslag har denna bestämmelse fått utgå.

I det nya andra stycket har klargjorts vad som gäller om föreningsstämman inte utser en sådan revisor som den är skyldig att utse enligt första stycket. Det ankommer då på Bolagsverket att på ansökan utse en behörig revisor.

12 kap. 11 a §
Paragrafen har tidigare betecknats 12 kap. 2 §.

12 kap. 11 b §
Paragrafen innehåller en särbestämmelse för kreditmarknadsföreningar som hittills har funnits i 4 kap. 1 § i den nuvarande föreningslagen. I den paragrafen har också föreskrivits att utbetalningar av medlemsinsatser från kreditmarknadsföreningar får göras tidigast sex månader efter medlemmens avgång. I förslaget till ny föreningslag gäller detta för alla ekonomiska föreningar och någon särbestämmelse behövs därför inte.

12 kap. 11 c §
Förslaget till ny föreningslag innehåller bestämmelser om att reservfonden får minskas för bl.a. utbetalning till medlemmarna efter tillstånd från Bolagsverket eller allmän domstol. Bestämmelserna är utformade med bestämmelserna om minskning av reservfonden i aktiebolag som förebild. De motsvarande bestämmelserna om minskning av ett bankaktiebolags reservfond är annorlunda utformade. Det har ansetts att dessa, i stället för föreningslagens regler, bör gälla när det är fråga om minskning av en kreditmarknadsförenings reservfond för ändamål som avses i 16 kap. 2 § första stycket 2 i förslaget till ny föreningslag (utbetalning till medlemmar m.m.). I förevarande paragraf har därför tagits in en hänvisning till 10 kap. 14 § där dessa bestämmelser finns.

12 kap. 11 d §
I paragrafen har klargjorts att det när fråga uppkommer om likvidation av en kreditmarknadsförening som inte har gett in års- eller koncernredovisning på föreskrivet sätt (jfr 18 kap. 12 § i förslaget till ny föreningslag) är bestämmelserna i lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag som ska tillämpas, inte årsredovisningslagens bestämmelser.

12 kap. 12 a §
Av paragrafen framgår att bestämmelser i förslaget till ny föreningslag om upplösning genom föreningens passivitet (se 19 kap. 1 § föreningslagen) och om förenklad upplösning (se 19 kap. 2–6 §§ samma lag) inte ska tillämpas på kreditmarknadsföreningar.

12 kap. 14 §
Ändringarna i paragrafen är väsentligen föranledda av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny föreningslag.

12 a kap. 1 §
Hela 12 a kap. är nytt. Det innehåller *dels* associationsrättsliga bestämmelser för medlemsbanker, *dels* bestämmelser som kompletterar SCE-förordningen och lagen om europakooperativ såvitt gäller europakooperativ som driver bankrörelse.

Innebörden i 12 a kap. 1 § är att bestämmelserna i förslaget till ny föreningslag, som huvudregel, ska tillämpas även på ekonomiska föreningar som har fått tillstånd att bedriva bankrörelse, dvs. medlemsbanker (se avsnitt 17.3.1). Om det finns avvikande eller kompletterande bestämmelser i denna lag eller i annan författning, ska dock dessa bestämmelser tillämpas. Det gäller också när en i och för sig tillämplig bestämmelse i den föreslagna nya föreningslagen hänvisar till en annan bestämmelse i föreningslagen; om denna senare bestämmelse har ersatts eller kompletterats av särbestämmelser i denna lag eller annan författning, ska också dessa särbestämmelser tillämpas.

12 a kap. 2 §
Av paragrafen följer att föreningslagens bestämmelser om medlemsfrämjande föreningar, föreningar med investerande medlemmar och föreningar med extern verksamhet inte gäller i fråga om medlemsbanker (jfr avsnitt 17.3.2).

12 a kap. 3 §
Enligt 3 kap. 2 § i förslaget till ny föreningslag ska stiftarna i samband med bildandet av en ekonomisk förening bl.a. utse en styrelse. Däremot finns det inget krav på att stiftarna även ska utse revisorer. Detta sammanhänger med att det inte finns något generellt krav på att ekonomiska föreningar ska ha revisorer. Ett sådant krav finns dock i fråga om medlemsbanker (se 12 a kap. 12 § denna lag). Det har ansetts naturligt att revisorn utses omedelbart i samband med bildandet. En bestämmelse om detta har tagits in i förevarande paragraf.

12 a kap. 4 §
Paragrafen kompletterar, såvitt gäller medlemsbanker, bestämmelserna om registrering i förslaget till ny föreningslag. Den överensstämmer i huvudsak med 2 kap. 5 § andra och tredje styckena lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 5 §
Bestämmelserna om stadgar i 4 kap. i förslaget till ny föreningslag är avsedda att tillämpas även på medlemsbanker. Bestämmelserna kompletteras av förevarande bestämmelse. Motiven till denna har behandlats i avsnitt 17.3.2.

12 a kap. 6 §
Av 12 a kap. 1 § följer att också bestämmelserna om medlemmar i 5 kap. i förslaget till ny föreningslag ska tillämpas på medlemsbanker. En kompletterande bestämmelse har tagits in i förevarande paragraf. Den motsvarar 3 kap. 1 § andra stycket lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 7 §
I 7 kap. 28–31 §§ i förslaget till ny föreningslag finns bestämmelser om styrelsens upplysningsskyldighet gentemot stämman och medlemmarna. Av 12 a kap. 1 § följer att dessa paragrafer är tillämpliga även i fråga om medlemsbanker. De kompletteras emellertid av bestämmelserna i förevarande paragraf. Innebörden i regleringen är i huvudsak densamma som i 7 kap. 11 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om en medlemsbanks styrelse, vilka kompletterar bestämmelserna i förslaget till ny föreningslag.

I betänkandet föreslås att det s.k. bosättningskravet för styrelsen ska tas bort, såvitt gäller ekonomiska föreningar i allmänhet. På skäl som har redovisats i avsnitt 17.3.2 har det dock ansetts att kravet bör finnas kvar i fråga om medlemsbanker. Kravet kommer till uttryck i paragrafens *första stycke*. Liksom hittills kan det i enskilda fall lämnas dispens från kravet. I dag är det normalt Finansinspektionen som beslutar i frågor om dispens men om ärendet är av principiell betydelse eller av synnerlig vikt, ska beslutet fattas av regeringen. Förslaget innebär att beslut i dispensärenden alltid ska fattas av Finansinspektionen.

I *andra stycket* finns en bestämmelse som begränsar antalet anställda i styrelsen. En liknande bestämmelse finns i dag i 6 kap. 3 § fjärde stycket lagen om medlemsbanker. Bestämmelsen har nu getts samma utformning som den motsvarande bestämmelsen för bankaktiebolag (se 10 kap. 5 § första stycket andra meningen).

12 a kap. 9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om den verkställande direktören. Dessa kompletterar de bestämmelser som finns i förslaget till ny föreningslag.

Enligt förslaget till ny föreningslag är det inte obligatoriskt att utse en verkställande direktör i en ekonomisk förening. Av skäl som har redovisats i avsnitt 17.3.2 har det dock ansetts att medlemsbanker – liksom i dag – alltid ska ha en verkställande direktör. Detta kommer till uttryck i *första stycket*. Där finns också en bestämmelse om att den verkställande direktören inte får vara ordförande i styrelsen. Detta överensstämmer med vad som gäller för bankaktiebolag (se 10 kap. 6 §).

Av *andra stycket* framgår att den verkställande direktören alltid måste vara bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Detta överensstämmer med gällande rätt. Liksom hittills kan det i enskilda fall lämnas dispens från detta krav. Jfr även kommentaren till 12 a kap. 8 §.

12 a kap. 10 §
Paragrafen kompletterar bestämmelserna om särskilda firmatecknare i förslaget till ny föreningslag.

I *första stycket* finns en motsvarighet till vad som gäller för bankaktiebolag, nämligen att särskild firmateckningsrätt endast får ges till två eller flera personer i förening (jfr 10 kap. 7 §).

I förslaget till nya föreningslag finns inget s.k. bosättningskrav för särskilda firmatecknare. Av skäl som har redovisats i avsnitt 17.3.2 har det emellertid ansetts att bosättningskravet bör behållas såvitt gäller funktionärer i medlemsbanker.

12 a kap. 11 §
Paragrafen, som saknar motsvarighet i lagen om medlemsbanker, kompletterar bestämmelserna om val av styrelse i förslaget till ny föreningslag (jfr 8 kap. 6 § föreningslagen). En motsvarande bestämmelse finns, såvitt gäller bankaktiebolag, i 10 kap. 8 §.

12 a kap. 12 §
Förslaget till ny föreningslag innehåller inget generellt krav på att en ekonomisk förening ska ha en revisor. Såsom redovisat i avsnitt 17.3.2 har det emellertid ansetts att medlemsbanker alltid bör ha en revisor och att minst en revisor i medlemsbanken alltid, oavsett medlemsbankens storlek, ska vara en särskilt kvalificerad revisor, dvs. en auktoriserad revisor eller en godkänd revisor som har avlagt revisorsexamen. En bestämmelse om detta har tagits in i *första stycket*. Av 13 kap. 9 § framgår att Finansinspektionen har möjlighet att förordna ytterligare revisorer.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar vad som enligt 10 kap. 9 § gäller för bankaktiebolag.

I det *tredje stycket* har klargjorts vad som gäller om stämman inte utser en sådan revisor som den är skyldig att utse enligt första stycket. Bolagsverket ska då på ansökan utse en behörig revisor.

12 a kap. 13 §
I paragrafen klargörs att den strängare bestämmelse om byråjäv som finns i 9 kap. 20 § tredje stycket i förslaget till ny föreningslag gäller för samtliga medlemsbanker. Detta överensstämmer med vad som gäller för bankaktiebolag och kreditmarknadsföreningar.

12 a kap. 14 §
Paragrafen kompletterar, såvitt gäller medlemsbanker, vad som i förslaget till ny föreningslag sägs om revisors, lekmannarevisors och särskild granskares upplysningsplikt gentemot föreningsstämman. I sak torde vad som sägs i paragrafen överensstämma med gällande rätt (se 9 kap. 21 och 23 §§ lagen om medlemsbanker).

12 a kap. 15 §
Paragrafen innehåller en erinran om revisorers rapporteringsskyldighet gentemot Finansinspektionen. En motsvarande bestämmelse för bankaktiebolag finns i 10 kap. 11 §.

12 a kap. 16 §
Paragrafen kompletterar bestämmelserna om medlemsinsatser och förlagsinsatser i förslaget till ny föreningslag. I den lagen sägs ingenting om hur en insats ska tillskjutas; det är alltså möjligt att betala den exempelvis genom tillskjutande av viss egendom. Av förevarande paragraf framgår att medlemsinsatser och förlagsinsatser i en medlemsbank alltid ska betalas i pengar. Detta överensstämmer med gällande rätt (se 1 kap. 4 § och 5 kap. 1 § tredje stycket lagen om medlemsbanker).

12 a kap. 17 §
I 11 kap. 11 § i förslaget till ny föreningslag finns bestämmelser om hur mycket som kan återbetalas av en medlemsinsats vid en medlems avgång. Den paragrafen gäller även medlemsbanker. Den ska emellertid läsas tillsammans med de kompletterande bestämmelserna i förevarande paragraf. Dessa överensstämmer med gällande rätt (se 4 kap. 1 § lagen om medlemsbanker).

I lagen om medlemsbanker finns också en bestämmelse om att ”fonden för orealiserade vinster” ska räknas bort när det belopp som kan återbetalas till medlemmen räknas fram. Någon motsvarande bestämmelse har inte tagits in i förslaget. Det sammanhänger med att tidigare bestämmelser om avsättning till en fond för orealiserade vinster sedan några år är avskaffade.[1]

[1] Se prop. 2002/03:121 s. 57 f.

12 a kap. 18 §
Paragrafen kompletterar de bestämmelser om avsättning till och minskning av reservfonden som finns i förslaget till ny föreningslag. Det sistnämnda förslaget innebär att reservfonden kan minskas för avsättning till fri fond eller för utbetalning till medlemmarna, dock endast efter tillstånd från Bolagsverket eller, i sista hand, allmän domstol. Motsvarande bestämmelser om minskning av reservfonden i ett bankaktiebolag innebär också att reservfonden får minskas för det angivna ändamålet men att frågan om tillstånd till detta alltid ska prövas av allmän domstol. I 10 kap. 14 § finns särskilda regler om förfarandet när sådant tillstånd söks. Det har ansetts att dessa bestämmelser bör tillämpas när fråga uppkommer om att minska en medlemsbanks reservfond för de angivna ändamålen. En bestämmelse om detta har tagits in i förevarande paragraf.

12 a kap. 19 §
Paragrafen innehåller, tillsammans med följande paragrafer, bestämmelser som kompletterar och delvis ersätter bestämmelserna om fusion i förslaget till ny föreningslag.

Bestämmelsen i denna paragraf klargör att en medlemsbank kan delta i en fusion som överlåtande företag endast om det övertagande företaget är en medlemsbank eller en motsvarande juridisk person med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. En medlemsbank kan således inte gå upp i en vanlig ekonomisk förening. En motsvarande bestämmelse finns i 10 kap. 18 §, såvitt gäller bankaktiebolag.

12 a kap. 20 §
Bestämmelserna om verkställande av fusionsplan och registrering av fusion i förslaget till ny föreningslag överensstämmer med motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen. I fråga om bankaktiebolag gäller emellertid en delvis annorlunda reglering (se 10 kap. 19–23 §§), som bl.a. innebär att det är Finansinspektionen, inte Bolagsverket, som prövar frågor om tillstånd att verkställa en fusionsplan. Det har ansetts att det är bestämmelser av det slaget, i stället för föreningslagens bestämmelser, som bör tillämpas vid fusion mellan medlemsbanker. 12 a kap. 21–23 §§ innehåller därför bestämmelser som ska tillämpas i stället för 17 kap. 18–20, 22–24 och 39 §§ föreningslagen.

12 a kap. 21 §
Paragrafen, som innehåller bestämmelser om ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan, överensstämmer med motsvarande reglering för bankaktiebolag (se 10 kap. 20 §). Ansökan ska göras hos Finansinspektionen. Liksom hittills ska dock inspektionen överlämna ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt till regeringen (se avsnitt 17.3.2).

12 a kap. 22 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om hur skyddet för borgenärer och insättare ska tillgodoses i ett ärende om verkställande av en fusionsplan som gäller en medlemsbank. En likadan bestämmelse, avseende bankaktiebolag, finns i 10 kap. 21 §.

12 a kap. 23 §
Paragrafen anger under vilka förutsättningar som en medlemsbanks ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan ska avslås. I 10 kap. 19 § finns överensstämmande bestämmelser för bankaktiebolag.

12 a kap. 24 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om registrering av en fusion mellan medlemsbanker. Den kompletterar bestämmelserna om fusion i förslaget till ny föreningslag. En likadan bestämmelse för bankaktiebolag finns i 10 kap. 23 §.

12 a kap. 25 §
Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 8 § fjärde stycket lagen om medlemsbanker (se även, beträffande bankaktiebolag, 10 kap. 24 § denna lag).

12 a kap. 26 §
Paragrafen innehåller bestämmelser som kompletterar och delvis ersätter vad som sägs om fusion mellan en ekonomisk förening och dess helägda dotterbolag i 17 kap. 29 § i förslaget till ny föreningslag. Den nämnda paragrafen innehåller hänvisningar till ett flertal andra paragrafer i föreningslagen. Bland dessa finns 17 kap. 18–20 och 22–24 §§. Av förevarande paragraf framgår att dessa paragrafer inte ska tillämpas vid en fusion mellan en medlemsbank och dess helägda dotterbolag. I stället gäller vissa i paragrafen angivna särbestämmelser. Dessa särbestämmelser överensstämmer i sak med vad

som gäller vid fusion mellan ett bankaktiebolag och dess helägda dotterbolag (se 10 kap. 25 § denna lag).

12 a kap. 27 §
Paragrafen innehåller bestämmelser om ett sådant särskilt bokslut som ska upprättas, om en svensk ekonomisk förening deltar i en gränsöverskridande fusion och den övertagande föreningen har sitt hemvist utanför Sverige. Grundläggande bestämmelser om detta finns i 17 kap. 44 § i förslaget till ny föreningslag. Förevarande paragraf innehåller bestämmelser som kompletterar och delvis ersätter dessa bestämmelser (beträffande den motsvarande bestämmelsen för kreditmarknadsföreningar i 12 kap. 18 §, se prop. 2008/09:180 s. 99 f.).

12 a kap. 28 §
Bestämmelserna om likvidation i förslaget till ny föreningslag gäller i huvudsak även för medlemsbanker. Av denna paragraf framgår dock att 18 kap. 13 § första stycket 2 föreningslagen inte ska tillämpas på medlemsbanker. Det innebär att en medlemsbank inte kan tvingas i likvidation på den grund att föreningens verksamhet drivs på ett sätt som inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering skedde. I stället gäller att medlemsbanken är skyldig att gå i likvidation om dess tillstånd att driva bankrörelse har återkallats utan att den har fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig rörelse. Detta överensstämmer med 9 kap. 4 § första stycket 2 lagen om medlemsbanker.

En följd av att den nya föreningslagen som huvudregel är tillämplig på medlemsbanker är att det har tillkommit två nya likvidationsgrunder. Den ena innebär att allmän domstol kan besluta om att medlemsbanken ska gå i likvidation om skyldighet till detta föreligger enligt stadgarna (se 18 kap. 13 § första stycket 1 i förslaget till ny föreningslag). Den andra innebär att Bolagsverket kan besluta om likvidation ifall medlemsbanken inte har gett in års- och koncernredovisningar i tid (se 18 kap. 12 § första stycket 2 och 3 i förslaget till ny föreningslag).

12 a kap. 29 §
Av hänvisningen till föreningslagen i 12 a kap. 1 § följer att en medlemsbank, liksom ekonomiska föreningar av vanligt slag, kan tvingas i likvidation om den inte ger in sin årsredovisning till Bolagsverket på sätt som anges i 18 kap. 12 § första stycket 2 och 3 föreningslagen. Den sistnämnda bestämmelsen hänvisar emellertid till de be-

stämmelser om ingivande av års- och koncernredovisningar som finns i årsredovisningslagen (1995:1554), medan medlemsbanker faller in under lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. I förevarande paragraf har klargjorts att frågan om likvidationsskyldighet ska prövas mot den sistnämnda lagens bestämmelser om ingivande av redovisningshandlingar.

12 a kap. 30 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om likvidation vilka kompletterar bestämmelserna om likvidation i förslaget till ny föreningslag.

I förslaget till ny föreningslag finns bestämmelser om vem som kan göra en ansökan hos allmän domstol eller hos Bolagsverket om att en ekonomisk förening ska gå i likvidation (se 18 kap. 12 § tredje stycket och 13 § tredje stycket i den lagen). Av förevarande paragraf följer att i vissa fall kan även Finansinspektionen göra en sådan ansökan. Den föreslagna regleringen överensstämmer med gällande rätt och med motsvarande bestämmelser för bankaktiebolag (se 10 kap. 33 § denna lag).

12 a kap. 31 §

Paragrafen kompletterar bestämmelsen i 18 kap. 35 § i förslaget till ny föreningslag. I den paragrafen sägs att föreningsstämman i vissa fall kan besluta att en pågående likvidation ska upphöra. Redan i föreningslagen uppställs dock vissa begränsningar, bl.a. att det inte finns grund för tvångslikvidation av föreningen. Ytterligare en begränsning framgår, såvitt gäller medlemsbanker, av förevarande paragraf; beslut om att likvidationen ska upphöra får inte fattas om tillståndet att bedriva bankrörelse har återkallats. Detta överensstämmer med gällande rätt.

Bestämmelser, motsvarande 18 kap. 35 § i förslaget till ny föreningslag, har hittills funnits i 9 kap. 18 § lagen om medlemsbanker. I den paragrafen har det uppställts ytterligare en förutsättning för att beslut om att likvidationen ska upphöra ska få fattas, nämligen att Finansinspektionen lämnar sitt tillstånd till detta. Någon sådan bestämmelse finns inte med i förslaget, lika lite som det finns i regelverket för bankaktiebolag.

12 a kap. 32 §

Av paragrafen framgår att bestämmelserna i förslaget till ny föreningslag om upplösning genom föreningens passivitet (se 19 kap. 1 § föreningslagen) och om förenklad upplösning (se 19 kap. 2–6 §§

samma lag) inte ska tillämpas på medlemsbanker. Frågan har berörts i avsnitt 17.3.2.

12 a kap. 33 §
Paragrafen kompletterar bestämmelserna om firma i förslaget till ny föreningslag. Skillnaden gentemot förslaget till föreningslag är att firman ska innehålla ordet ”medlemsbank” i stället för ”ekonomisk förening”.

12 a kap. 34 §
I 21 kap. 3 § i förslaget till ny föreningslag finns bestämmelser om bifirma som kommer att vara tillämpliga även på medlemsbanker. Bestämmelserna kompletteras, såvitt gäller medlemsbanker, av förevarande paragraf. Denna överensstämmer i sak med 12 kap. 3 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 35 §
I fråga om skadestånd ska 22 kap. 1–3 §§ i förslaget till ny föreningslag tillämpas även på medlemsbanker. Av detta följer bl.a. att en styrelseledamot, verkställande direktör och revisor ansvarar – förutom för skada som han eller hon har vållat föreningen vid fullgörandet av uppdraget – för skada som har tillfogats en medlem eller tredje man genom överträdelse av föreningslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller stadgarna. Det innebär också att en medlem ansvarar för skada som han eller hon uppsåtligen eller av oaktsamhet har tillfogat föreningen, en medlem eller annan genom att medverka till överträdelse av föreningslagen, tillämplig lag om årsredovisning och stadgarna. De nämnda paragraferna kompletteras av förevarande paragraf som innebär att styrelseledamöter, verkställande direktör, revisor och medlemmar ansvarar på motsvarande sätt även vid överträdelse av lagen om bank- och finansieringsrörelse och lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar. Detta överensstämmer med vad som gäller för bankaktiebolag (se 10 kap. 37 §).

12 a kap. 36 §
Genom upphävandet av lagen om medlemsbanker kommer bestämmelserna i lagen om europakooperativ att bli tillämpliga på sådana europakooperativ som driver bankrörelse. 12 a kap. 36–45 §§ denna lag innehåller dock några särbestämmelser för detta slag av europakooperativ. Dessa överensstämmer i väsentliga avseenden med be-

stämmelserna om europakooperativ som driver finansieringsrörelse i 12 kap. Skälen till den valda lagstiftningstekniken har redovisats i avsnitt 17.3.3.

12 a kap. 36 § motsvarar 1 a kap. 7 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 37 §

Paragrafen motsvarar 1 a kap. 8 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 38 §

I 14–20 §§ lagen om europakooperativ finns bestämmelser om skyddet för borgenärer m.fl. när ett europakooperativ avser att flytta sitt säte från Sverige. Förfarandet motsvarar väsentligen det som gäller vid fusion. Såsom framgår av denna paragraf ska de nämnda paragraferna inte tillämpas när ett europakooperativ som driver bankrörelse avser att flytta sitt säte. I stället gäller särskilda bestämmelser i 39–42 §§. Motsvarande bestämmelser gäller när ett europakooperativ som driver finansieringsrörelse vill flytta sitt säte från Sverige.

12 a kap. 39 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 a kap. 14 § lagen om medlemsbanker. Liksom i den motsvarande bestämmelsen för europabolag som bedriver bankrörelse (se 10 kap. 40 §) har dock föreskrivits att ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt ska prövas av regeringen.

12 a kap. 40 §

Paragrafen ska tillämpas när ett europakooperativ som har tillstånd att driva bankrörelse avser att flytta sitt säte från Sverige. Den innebär att Skatteverket under de angivna förutsättningarna får besluta att det under viss tid föreligger hinder mot en sådan flyttning. En motsvarande möjlighet för Skatteverket att motsätta sig flyttning finns för europakooperativ i allmänhet (se 16 a § lagen om europakooperativ, prop. 2005/06:150 s. 109 f. och prop. 2007/08:15 s. 112 f.) respektive kreditmarknadsföreningar (se 12 kap. 24 a § denna lag, jfr prop. 2008/09:180 s. 101).

12 a kap. 41 §

Paragrafen motsvarar 1 a kap. 15 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 42 §
Paragrafen motsvarar 1 a kap. 16 § lagen om medlemsbanker. Hänvisningen i den paragrafen till Skatteverket har dock tagits bort, eftersom Skatteverket inte längre omfattas av 13 § lagen om europakooperativ.

12 a kap. 43 §
Paragrafens *första stycke* motsvarar i huvudsak 1 a kap. 17 § fjärde stycket lagen om medlemsbanker men hänvisar till ytterligare tre paragrafer, nämligen 12 a kap. 7, 8 och 11 §§. Detta överensstämmer med den motsvarande regleringen för kreditmarknadsföreningar i 12 kap. (jfr prop. 2005/06:150 s. 252 f.).

Andra stycket innehåller, liksom den motsvarande paragrafen i 12 kap., en erinran om vad som gäller enligt bestämmelserna i lagen (2006:595) om europakooperativ.

12 a kap. 44 §
Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 a kap. 27 § lagen om medlemsbanker.

12 a kap. 45 §
Paragrafen, som innebär en viss särreglering i förhållande till 34 § lagen (2006:595) om europakooperativ, saknar motsvarighet i lagen om medlemsbanker men överensstämmer med vad som gäller för kreditmarknadsföreningar (se 12 kap. 29 §).

13 kap. 1 §
Ändringen i paragrafens *första stycke* är en följd av att lagen om medlemsbanker upphör att gälla.

13 kap. 10 §
I paragrafens *första stycke* har hänvisningarna till vissa paragrafer i 1987 års föreningslag ersatts av hänvisningar till motsvarande bestämmelser i förslaget till ny föreningslag. Vidare har hänvisningen till lagen om medlemsbanker fått utgå, eftersom lagen upphör att gälla.

Övriga ändringar
Ändringarna i 12 kap. 1, 5, 7, 7 a, 9 a, 10, 12, 13, 17, 18, 20 och 29 §§ samt 15 kap. 19 § är föranledda av att lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ersätts av en ny föreningslag. Några ändringar i sak är inte avsedda.

22.7 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

37 kap. 23 §
Ändringen i paragrafen är föranledd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny lag om ekonomiska föreningar och att lagen (1995:1570) om medlemsbanker upphör att gälla. Fusioner i medlemsbanker kommer i fortsättningen väsentligen att regleras genom bestämmelserna om fusion i den nya föreningslagen.

37 kap. 26 §
Ändringen i paragrafen är en följd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny lag om ekonomiska föreningar och att lagen om medlemsbanker upphör att gälla (se kommentaren till 37 kap. 23 §).

39 kap. 21 §
Paragrafen innehåller en definition av det skatterättsliga begreppet kooperativt företag.

Ändringen i paragrafens *första stycke* är föranledd av att 1987 års föreningslag genom utredningens förslag ersätts av en ny lag om ekonomiska föreningar.

Bestämmelsen i paragrafens *andra stycke* är ny. Genom den föreslagna nya föreningslagen införs en möjlighet för ekonomiska föreningar att anta s.k. investerande medlemmar, dvs. medlemmar som inte deltar i föreningens verksamhet annat än med en medlemsinsats. För sådana medlemmar gäller vid föreningsstämman särskilda röstningsregler på så sätt att om investerande medlemmar som deltar vid en omröstning disponerar över mer än en tredjedel av det sammanlagda antalet röster som avges vid omröstningen, sätts värdet av deras röster ned så att värdet av deras röster motsvarar hälften av övriga röster. I ett enskilt fall kan detta få till följd att en investerande medlems röst inte är lika mycket värd som andra medlemmars röster. Genom bestämmelsen i andra stycket klargörs att den särskilda röstviktningsregeln inte ska anses påverka den skatterättsliga bedömningen av om föreningen tillämpar principen om lika rösträtt. Frågan har behandlats i avsnitt 19.3.5.

39 kap. 21 a §
Paragrafen innehåller en definition av vad som i inkomstskattelagens mening är en medlemsfrämjande förening. Ändringen är en

konsekvens av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny föreningslag.

39 kap. 23 §
Ändringen i paragrafens *första stycke* beror på att 1987 års föreningslag genom utredningens förslag ersätts av en ny lag, att lagen om medlemsbanker upphör att gälla och att utdelning som en medlemsbank lämnar som en följd av detta i fortsättningen kommer att lämnas enligt föreningslagens bestämmelser.

Paragrafens *andra stycke* är nytt. Genom bestämmelsen slås fast att utdelning som i ett arbetskooperativ (jfr 11 kap. 11 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag) lämnas till en investerande medlem inte ska dras av. Detta gäller oberoende av om arbetskooperativet har utnyttjat möjligheten att genom stadgebestämmelser införa en rätt för avgående medlem att vid utträde ur föreningen få sin medlemsinsats återbetald till ett högre belopp än det nominella värdet. Frågan har behandlats i avsnitt 19.3.4.

39 kap. 24 a §
Paragrafen innehåller bestämmelser om avdrag avseende belopp som tillgodoförts genom insatsemission. I paragrafen har hittills hänvisats till bl.a. lagen om medlemsbanker. Ändringen sammanhänger med utredningens förslag att 1987 års föreningslag ska ersättas av en ny föreningslag, att lagen om medlemsbanker ska upphöra att gälla och att den civilrättsliga regleringen av insatsemissioner i medlemsbanker som en följd därav kommer att finnas i den nya föreningslagen.

40 kap. 5 §
Ändringen i paragrafen är föranledd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny föreningslag. Paragrafen har hittills hänvisat till lagen om medlemsbanker. Eftersom denna lag föreslås bli upphävd, har denna hänvisning fått utgå. Medlemsbanker kommer i fortsättningen att omfattas av den koncerndefinition som finns i den nya föreningslagen.

42 kap. 19 §
I paragrafen har klargjorts att belopp, som betalas ut till en medlem när han eller hon går ur föreningen och som överstiger den inbetalda insatsen, ska anses som utdelning. Om ett arbetskooperativ, med stöd av 11 kap. 11 § andra stycket i förslaget till ny föreningslag, betalar

ut ett belopp som överstiger insatsens nominella belopp till en avgående medlem ska alltså det överskjutande beloppet i skattemässig mening behandlas som utdelning. En följd av detta är att detta överskjutande belopp också ska dras av vid beskattning av föreningen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 19.3.4.

42 kap. 21 a §
Ändringen i paragrafen är föranledd av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny lag. Paragrafen innehåller inte längre någon uttrycklig reglering av vad som gäller för medlemsbanker. Det beror på att medlemsbanker i detta avseende omfattas av bestämmelserna om ekonomiska föreningar. Någon ändring i sak är inte avsedd.

57 kap. 34 §
Ändringarna i paragrafen är föranledda av att 1987 års föreningslag föreslås bli ersatt av en ny föreningslag. Någon ändring i sak är inte avsedd.

22.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:595) om europakooperativ

1 §
Ändringen i paragrafens *tredje stycke* är en följd av att de särskilda bestämmelserna om europakooperativ som bedriver bankrörelse i 1 a kap. lagen om medlemsbanker upphör att gälla. Som en följd av detta kommer lagen om europakooperativ att vara tillämplig även på europakooperativ av detta slag. Vissa ytterligare bestämmelser, föranledda av företagens finansiella särart, tas in i 12 a kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse.

1 a §
Paragrafen är ny och har behandlats i avsnitt 18.6.2. Genom bestämmelsen i *första stycket* utnyttjas den möjlighet som artikel 14.1 i SCE-förordningen ger medlemsstaterna att tillåta att europakooperativ antar s.k. investerande medlemmar, dvs. medlemmar som inte avser att delta i ett europakooperativs verksamhet på annat sätt än genom en kapitalinsats. I paragrafen hänvisas till den definition av investerande medlemmar som finns i 2 kap. 7 § i förslaget till ny föreningslag och som är avsedd att ha samma innebörd som begreppet har i SCE-förordningen.

Bestämmelserna i paragrafen kompletteras på olika sätt av de regler som uppställs i SCE-förordningen. Detta innebär bl.a. att en medlemsansökan från någon som vill bli investerande medlem ska prövas av föreningsstämman eller något annat organ som av föreningsstämman eller genom stadgarna har fått befogenhet att pröva ansökan (se artikel 14.1 i SCE-förordningen). Vidare anges i artikel 59.3 i förordningen att investerande medlemmar i ett europakooperativ inte tillsammans får ha mer än 25 procent av det totala antalet röster i europakooperativet. Dessutom ska det, enligt 61.3 i SCE-förordningen, i stadgarna för europakooperativ som tillåter investerande medlemmar också anges vilka särskilda villkor för beslutsförhet som gäller i förhållande till andra medlemmar än investerande medlemmar. Förordningen tillåter att medlemsstaterna bestämmer en miniminivå för sådana villkor. Den möjligheten har utnyttjats genom bestämmelsen i *andra stycket*. Där sägs att stadgarna – om de tillåter investerande medlemmar – ska innehålla minst sådana begränsningar i de investerande medlemmarnas inflytande vid föreningsstämman som anges i 7 kap. 3 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar. Det står ett europakooperativ fritt att i stadgarna ta in bestämmelser som ytterligare begränsar de investerande medlemmarnas inflytande i förhållande till övriga medlemmar.

7 §

Paragrafen innehåller sedan tidigare en erinran om de särbestämmelser som gäller för europakooperativ som bedriver finansieringsrörelse (se 12 kap. 21 § lagen om bank- och finansieringsrörelse). Detta lagförslag innebär att också europakooperativ som bedriver bankrörelse kommer att omfattas av lagen om europakooperativ. För sådana europakooperativ finns motsvarande särbestämmelser i 12 a kap. 35 § lagen om bank- och finansieringsrörelse. Förevarande paragraf har kompletteras med en erinran om denna paragraf.

8 §

Ändringarna i paragrafen är av samma slag som ändringarna i 7 §.

12 §

Ändringarna i paragrafen är av samma slag som ändringarna i 7 §.

21 §
Bakgrunden till ändringarna i paragrafen finns beskriven i avsnitt 18.6.2. I SOU 2009:37 har föreslagits att det bosättningskrav som uppställs i den nuvarande föreningslagen ska upphöra. I paragrafens nya lydelse finns därför ingen hänvisning till några bestämmelser om bosättning. Övriga ändringar i paragrafen utgör i huvudsak anpassningar till paragrafnumreringen i förslaget till ny föreningslag.

31 §
Ändringarna i paragrafens *andra stycke* är av samma slag som ändringen i 7 §.

34 §
Ändringarna i paragrafens *andra stycke* är av samma slag som ändringen i 7 §.

Övriga ändringar
Ändringarna i 5, 22, 25, 26, 37 och 38 §§ utgör anpassningar till de förändringar som följer av förslaget till ny föreningslag.

De förändringar som föreslås i 36 § och 40 §§ överensstämmer i sak med utredningens förslag i SOU 2009:37.

22.9 Övriga lagar

De ändringar som föreslås i övriga lagar utgör i huvudsak konsekvensändringar som är föranledda av förslaget till en ny lag om ekonomiska föreningar och upphävandet av lagen om medlemsbanker.

Den föreslagna ändringen i 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud – att den som har näringsförbud inte får vara stiftare vid bildandet av en ekonomisk förening – har behandlats i avsnitt 7.5.2.

Den nya bestämmelsen i 3 kap. 2 a § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar motsvarar den bestämmelse som i den nuvarande föreningslagen (1987:667) finns i 4 kap. 1 § första stycket femte meningen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Skälen till ändringen i 9 kap. 15 § aktiebolagslagen (2005:551) har behandlats i avsnitt 16.4.3. Ändringen i 31 kap. 1 § aktiebolagslagen beror på förslaget att Bolagsverkets beslut i dispensärenden ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se avsnitt 16.5).

Kommittédirektiv

En modernare lag om ekonomiska föreningar

Dir. 2008:70

Beslut vid regeringssammanträde den 29 maj 2008

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska se över lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (föreningslagen) i syfte att förenkla för ekonomiska föreningar att driva sin verksamhet och att underlätta etablering av nya föreningar. Utredaren ska bl.a.

- se över definitionen av begreppet ”ekonomisk förening”, särskilt det kooperativa kravet,
- överväga om möjligheterna för ekonomiska föreningar att bedriva sin verksamhet i delägda företag bör utvidgas,
- överväga om det finns skäl att skapa ett flexiblare regelverk genom särskilda regler för vissa ekonomiska föreningar,
- se över frågor om medlemskap, återbetalning av insats, stadgeändring, användandet av modern teknik vid föreningsstämma, kapitalskydd och omvandling av ekonomiska föreningar genom fusion och delning,
- lämna förslag till andra ändringar av regelverket som innebär förenklingar för de ekonomiska föreningarna, samt
- göra en genomgripande språklig och redaktionell översyn av föreningslagen.

Utredaren ska lämna de författningsförslag som övervägandena ger anledning till.

I uppdraget ingår vidare att föreslå de författningsändringar som behövs för att avveckla lagen (1995:1570) om medlemsbanker.

Utredaren ska i ett delbetänkande senast den 1 april 2009 redovisa resultatet av sina överväganden om ändring av stadgarna, föreningsstämman och andra förenklingsåtgärder som avser administrativa bördor. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2010. Om utredaren finner det lämpligt, får den del av uppdraget som gäller föreningslagen redovisas i ett delbetänkande.

Behovet av en översyn

Ett viktigt inslag i regeringens politik är att stärka företagens konkurrenskraft och skapa förutsättningar för fler jobb och växande företag. Möjligheterna till företagande och ökat nyföretagande ska vara goda. Oavsett i vilken juridisk form ett företag bedrivs ska det mötas av gynnsamma regler och ett gott företagsklimat. Regelverket för företagen ska vara enkelt. Regeringen har som målsättning att de administrativa kostnaderna för företagen på grund av de statliga regelverken ska minska med 25 procent till år 2010.

För att bidra till ett bättre företagsklimat och underlätta för företagen har tre utredningar redan tillsatts på det associationsrättsliga området. Utredningen om revisorer och revision har i ett delbetänkande föreslagit de lagändringar som krävs för att ta bort revisionsplikten för de små företagen (se SOU 2008:32) och Utredningen om enklare redovisningsregler ska föreslå förenklingar av redovisningsreglerna (se dir. 2007:78). Utredningen om ett enklare aktiebolag har i ett delbetänkande föreslagit att kravet på lägsta tillåtna aktiekapital för privata aktiebolag ska sänkas (se SOU 2008:49). I ett slutbetänkande ska utredningen lämna förslag till andra ändringar av aktiebolagslagen (2005:551) och aktiebolagsförordningen (2005:559) som innebär förenklingar för aktiebolagen (se dir. 2007:132).

Som ett led i arbetet med att identifiera förenklingsmöjligheter har Verket för näringslivsutveckling (Nutek) på regeringens uppdrag mätt näringslivets administrativa kostnader på en rad områden. Mätningarna omfattar bl.a. regelverket på det associationsrättsliga området (se Nuteks rapport R 2008:02).

En betydande del av företagandet i Sverige sker i ekonomiska föreningar. Bestämmelser om ekonomiska föreningar finns framför allt i föreningslagen. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1988. Utmärkande för en ekonomisk förening är att den genom ekonomisk verksamhet ska främja sina medlemmars ekonomiska intressen och

att medlemmarna ska delta i verksamheten som konsumenter, leverantörer eller på annat sätt. Kravet på deltagande i verksamheten ger den ekonomiska föreningen en kooperativ prägel. Den kooperativa prägeln markeras ytterligare genom att medlemskapet i princip ska vara öppet, genom att varje medlem som huvudregel ska ha en röst samt genom att utdelning av överskott i huvudsak ska ske i proportion till varje medlems deltagande i verksamheten.

De verksamhetsgrenar av den svenska kooperationen som är mest omfattande är konsumentkooperationen inom dagligvaruhandeln, lantbrukskooperationen, oljekooperationen och bostadskooperationen. Arbetskooperationen, dvs. en kooperation som har det gemensamma arbetet som grund, är en kooperativ form som under en längre tid har rönt ett ökat intresse.

Med sitt starka inslag av aktiv medverkan från medlemmarna ger det kooperativt arbetande företaget de människor som så önskar möjlighet att engagera sig i driften av verksamheten i en annan omfattning än det många gånger kan bli fråga om för aktieägarna i ett aktiebolag med spritt ägande. Särskilt gäller detta givetvis de mindre, lokalt verkande kooperativen. Härigenom är de ekonomiska föreningarna också en viktig associationsform inom den allt mer uppmärksammade sektor som kallas för den sociala ekonomin, dvs. sådan verksamhet som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn (se prop. 2007/08:1, utg.omr. 17, s. 134).

Förutsättningarna för den verksamhet som bedrivs i ekonomiska föreningar har under senare år förändrats väsentligt.

De större kooperativa företagen står i dag inför behov av omstruktureringar och anpassningar till marknadens krav, såväl nationellt som internationellt. Samarbetsprojekt mellan ekonomiska föreningar och andra företag i syfte att öka konkurrenskraften och uppnå större effektivitet ställer krav på en modern och flexibel lagstiftning.

Det har på senare år också växt fram ett stort intresse för att använda föreningsformen för företag med nya inriktningar, som inte traditionellt har bedrivits i form av ekonomisk förening, t.ex. tillverkning, energiförsörjning och företagstjänster. Intresset för att driva vård- och omsorgsverksamhet i kooperativa former ökar starkt. Föreningsformen används i dag också av sociala företag, dvs. kooperativa företag vars näringsverksamhet bedrivs i syfte att skapa arbete för de människor som står längst bort från arbetsmarknaden.

Överhuvudtaget har det kooperativa företagandet ökat under senare år och den ekonomiska föreningen är i dag den företagsform som växer snabbast relativt sett.

Mot bakgrund av den kooperativa företagsformens växande betydelse är det särskilt angeläget att regelverket för de ekonomiska föreningarna är anpassat till dagens behov. Det är också viktigt att de ekonomiska föreningarna ges samma förutsättningar att verka som andra företagsformer. Det ökar möjligheterna att ta till vara den potential till nyföretagande som finns. Kvinnor, unga och invandrare har resurser som företagare som inte alltid tas till vara. Den ekonomiska föreningen torde i det här sammanhanget vara en attraktiv företagsform. Ett modernt och väl fungerande regelverk kan därmed bidra till att öka jämställdheten i samhället och till ökad integration.

Även internationellt finns det ett stort intresse för kooperativt företagande. Inom EU skapades för några år sedan en helt ny företagsform, s.k. europakooperativ. Finland har sedan några år tillbaka en ny lagstiftning på området medan Norge helt nyligen har antagit en ny lag i ämnet. Med den ökade rörligheten över gränserna är det viktigt att det svenska regelverket för ekonomiska föreningar är modernt och konkurrensmässigt.

Föreningslagen har nu varit i kraft i snart 20 år. Den har visserligen ändrats vid ett flertal tillfällen. Lagändringarna har gjorts bl.a. i syfte att stärka de kooperativa företagens ställning och ge dem likvärdiga arbetsvillkor med andra företag (se prop. 1996/97:163, prop. 1999/2000:88, prop. 2005/06:84 och prop. 2006/07:112). De förhållanden som de ekonomiska föreningarna verkar under har dock nu genomgått så stora förändringar att en större, samlad, översyn av föreningslagen är påkallad. Behovet av en sådan understryks av de förändringar som har skett inom associationsrätten i övrigt. Föreningslagen är i tekniskt avseende uppbyggd efter förebild i 1975 års aktiebolagslag. Denna lag är numera upphävd och ersatt av en ny, avsevärt mer överskådlig och flexibel, aktiebolagslag (aktiebolagslagen [2005:551]).

Mot denna bakgrund framstår det som naturligt att nu göra en samlad översyn av föreningslagen. Det finns också ett starkt önskemål från den samlade kooperationen om en sådan översyn.

Uppdrag

Allmänt

Utredaren ska se över de frågor som anges nedan. I den mån det bedöms motiverat och utredningstiden medger det får utredaren ta upp även andra frågor som avser föreningslagens innehåll och utformning.

En utgångspunkt för översynen ska vara att ett modernt och enkelt regelverk behövs för såväl de stora kooperativa företagen som de småskaliga kooperativen och de sociala företagen, vars näringsverksamhet bedrivs med sociala mål och i kooperativ form.

De ärenden med anknytning till föreningslagen som finns i Justitiedepartementet och som kommer in till departementet under utredningstiden kommer i den mån det bedöms lämpligt och efter samråd med utredaren att överlämnas till denne.

Utredaren ska lägga fram förslag till de författningsändringar som han eller hon anser vara befogade.

Utredaren ska särskilt beakta de administrativa konsekvenserna för näringslivet och utforma förslagen så att företagens administrativa kostnader minskar så långt det är möjligt utan att andra viktiga intressen som t.ex. borgenärsskyddet, skattekontrollen och bekämpandet av ekonomisk brottslighet eftersätts.

Ändamålet och verksamheten

En ekonomisk förening har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar som konsumenter eller andra förbrukare, som leverantörer, med egen arbetsinsats, genom att begagna föreningens tjänster eller på annat liknande sätt (se 1 kap. 1 § första stycket föreningslagen). Kravet på att medlemmarna ska delta i föreningens verksamhet brukar betecknas ”det kooperativa kravet”.

Definitionen av ekonomisk förening är central för lagstiftningen och bör vara utformad på ett ändamålsenligt och klart sätt. En fråga som kan uppkomma är om en förening ska betraktas som en ekonomisk förening enligt 1 kap. 1 § första stycket föreningslagen, trots att föreningens verksamhet eller syfte endast till viss del är av den natur som avses i stycket. För att en sådan förening ska betraktas som en ekonomisk förening anses det i dag krävas bl.a. att föreningen i huvudsak framträder som en förening där med-

lemmarna deltar i verksamheten på sätt som anges i paragrafens första stycke (se prop. 1986/87:7 s. 78 med hänvisning till äldre förarbeten), det s.k. huvudsaklighetsrekvisitet. I rättspraxis har uttalats att det i praktiken inte går att dra några fasta gränser för huvudsaklighetsrekvisitets tillämpning (se NJA 2000 s. 365). Huvudsaklighetsrekvisitet har kritiserats för att vara otydligt och det har sagts att rekvisitet bidrar till att försvåra omstruktureringar.

Det har vidare uppgetts att det förekommer ekonomiska föreningar där medlemmarna själva uppfattar att den ekonomiska verksamheten inte i första hand bedrivs i deras ekonomiska intresse, utan egentligen i ett närmast socialt eller på annat sätt ideellt intresse. Frågan uppkommer då om det innebär en lämplig avgränsning att ändamålet med verksamheten ska vara medlemmarnas ”ekonomiska” intressen.

Det kooperativa kravet har nyligen varit föremål för överväganden i samband med tillkomsten av lagen (2006:595) om europakooperativ. EG-förordningen om europakooperativ ger utrymme för att ett europakooperativ har s.k. investerande medlemmar, dvs. personer som inte räknar med att delta i verksamheten men som betalar medlemsinsats och har rösträtt på föreningsstämman (jfr prop. 2005/06:150 s. 149 f.). Möjligheten att ha investerande medlemmar utnyttjades dock inte av Sverige (se a. st.). Frågan om det kooperativa kravets utformning bör nu med hänsyn till utvecklingen inom det kooperativa företagandet behandlas i ett bredare perspektiv.

Det kooperativa kravet i föreningslagen är av grundläggande betydelse för den ekonomiska föreningen och ska behållas. Utredaren ska emellertid mot den ovan angivna bakgrunden överväga utformningen av det kooperativa kravet. Bör kravet lättas upp eller göras mer flexibelt? Utredaren ska i det sammanhanget överväga om det, för att underlätta kapitalanskaffningen i ekonomiska föreningar, bör införas en möjlighet att ha investerande medlemmar. Om en sådan ändring föreslås, ska utredaren även överväga om det bör göras motsvarande ändring för europakooperativ med säte i Sverige. Utredaren ska vidare överväga om definitionen av ekonomisk förening i övrigt är ändamålsenligt utformad. Huvudsaklighetsrekvisitet liksom kravet på att föreningen ska tillgodose medlemmarnas ”ekonomiska intresse” ska därvid ägnas särskild uppmärksamhet.

Kooperativ verksamhet i delägda företag

I 1 kap. 1 § tredje stycket föreningslagen finns bestämmelser om kooperativ verksamhet i hel- och delägda företag. Möjligheten för en ekonomisk förening att bedriva kooperativ verksamhet i ett helägt dotterföretag infördes år 1998 (se prop. 1996/97:163). År 2006 infördes en möjlighet att bedriva kooperativ verksamhet även i ett delägt företag (se prop. 2005/06:84). Ett krav är dock att även övriga delägare är ekonomiska föreningar eller motsvarande utländska juridiska personer med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Som skäl för detta krav anfördes i förarbetena att verksamhetens kooperativa karaktär i annat fall riskerade att urholkas (se prop. 2005/06:84 s. 11).

Det har från kooperationens sida framförts önskemål om att lagstiftaren nu ska gå ett steg längre och alltså tillåta delägare som inte själva är ekonomiska föreningar. Det har uttalats att den nuvarande regleringen kan hindra önskvärda omstruktureringar inom kooperationen.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om kravet på att övriga delägare ska vara ekonomiska föreningar kan avskaffas eller mjukas upp utan att de kooperativa företagens särart träds för när.

Ett flexiblare regelverk

Bestämmelserna i föreningslagen gör, med några undantag, inte skillnad mellan olika kategorier av föreningar. Här föreligger en olikhet i förhållande till aktiebolagslagen, som skiljer på publika och privata aktiebolag (se 1 kap. 2 § aktiebolagslagen). Skillnaderna märks bl.a. när det gäller kapitalanskaffning och aktiekapitalets storlek.

Även om ekonomiska föreningar inte har delats in i olika kategorier finns det i föreningslagen särregler för föreningar som uppfyller vissa villkor. Det gäller t.ex. krav på att ha en verkställande direktör, som ska utses om antalet anställda i föreningen under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren i medeltal har överstigit 200 (se 6 kap. 3 § föreningslagen, jfr 8 kap. 5 § angående revisorer).

De förhållanden som ekonomiska föreningar verkar under kan variera avsevärt. Vissa föreningar har ett stort antal medlemmar och

en omfattande verksamhet, medan andra föreningar är små. Behovet av reglering kan därför variera mellan skilda slag av föreningar.

De förhållanden som ligger till grund för uppdelningen mellan publika och privata aktiebolag gör sig emellertid inte gällande på samma sätt för ekonomiska föreningar. Den ekonomiska föreningen har mer karaktären av personassociation än en kapitalassociation och vänder sig inte på samma sätt till allmänheten för att skaffa kapital. Däremot kan det finnas andra faktorer som skulle kunna motivera särskilda regler i vissa hänseenden.

Mot den här bakgrunden och i syfte att göra lagstiftningen mer flexibel för ekonomiska föreningar ska utredaren överväga om sådana faktorer som föreningens storlek, verksamhetens omfattning, dess art eller någon annan faktor kan motivera särskilda regler i vissa avseenden.

En annan fråga är om det i större utsträckning än i dag bör överlämnas till medlemmarna att själva reglera olika frågor i stadgarna. Fullmäktigesystemet är ett exempel på en fråga som i dag kan regleras i stadgarna. Finns det andra regler i föreningslagen som bör göras dispositiva?

En utgångspunkt för övervägandena ska vara att den grundläggande systematiken i föreningslagen, dvs. att lagen gäller samtliga ekonomiska föreningar såvitt annat inte anges, ska bibehållas. En annan utgångspunkt ska vara att regelverket inte ska lägga några omotiverade administrativa bördor på föreningar. Särskilt de mindre föreningarnas intressen ska beaktas.

Medlemskapet

För en ekonomisk förening gäller den s.k. öppenhetsprincipen. En ekonomisk förening får inte vägra någon inträde som medlem, om det inte finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet eller föreningens syfte eller annan orsak (se 3 kap. 1 § föreningslagen).

Medlemmarna förutsätts delta i föreningens verksamhet. Föreningslagen innehåller visserligen inte någon direkt reglering av rätten att nyttja föreningen. Det anses emellertid att en sådan rätt i princip föreligger och att föreningen därför har en s.k. mottagningsplikt. I t.ex. en producentförening innebär detta en rätt för medlemmarna att leverera till föreningen och en motsvarande skyldighet för föreningen att ta emot leveransen. Mottagningsplikten

går också tillbaka på principen att föreningens medlemmar ska behandlas lika.

Det har påpekats att det ibland kan vara svårt att hålla en rimlig balans mellan å ena sidan medlemmarnas leveranser – som kan variera avsevärt över tid utan att föreningen kan påverka det – och å andra sida föreningens kapacitet och befintliga avsättningsmöjligheter. Man har därför menat att det kan finnas skäl att se över möjligheterna för en förening att kunna vägra någon inträde som medlem (jfr prop. 1996/97:163 s. 34, där regeringen gjorde bedömningen att det skulle föra för långt att göra ingrepp i öppenheten). Problem av detta slag aktualiserar också mottagningspliktens utformning.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om det finns skäl att utöka möjligheterna för föreningar att neka medlemskap. Utredaren ska särskilt undersöka hur kravet på särskilda skäl i 3 kap. 1 § första stycket föreningslagen tillämpas och överväga om kravet bör ändras eller förtydligas. Utredaren ska i det här sammanhanget även överväga om den s.k. mottagningsplikten är ändamålsenligt utformad.

En utgångspunkt för övervägandena ska vara att den ekonomiska föreningen även i fortsättningen som huvudregel ska vara en öppen associationsform.

Inom ramen för regeringens regelförenklingsarbete har förandet av medlemsförteckning uppmärksammats. Styrelsen ska föra en medlemsförteckning (se 3 kap. 6 § föreningslagen). Denna ska innehålla ett flertal uppgifter, bl.a. om varje medlems namn och postadress och det antal medlemsinsatser med vilket han eller hon deltar i föreningen. Medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig hos föreningen för var och en som vill ta del av den. Enligt Nuteks mätning av näringslivets administrativa kostnader för associationsrätt (R 2008:02) innebär arbetet med att föra medlemsförteckningen en jämförelsevis stor kostnad för ekonomiska föreningar. Utredaren ska mot den bakgrunden undersöka om regelverket kring medlemsförteckningen går att förenkla.

Återbetalning av medlemsinsats

En medlem som har avgått ur föreningen har rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga vad

som belöper på honom eller henne i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången (se 4 kap. 1 § föreningslagen).

Det har påpekats att den gällande ordningen inte är helt ändamålsenlig. I t.ex. arbetskooperativ kan investeringar få stå tillbaka för större löneuttag eller arvoden, eftersom medlemmarna inte kan räkna med att få del av den värdetillväxt som eventuella investeringar kan medföra. I producentkooperativ, där det kan finnas behov av omfattande investeringar, kan det ibland vara svårt att dra till sig insatskapital i önskvärd omfattning. Ett sätt att öka förutsättningarna för att insatskapitalet blir kvar i föreningen under lång tid och dessutom öka insatsens attraktivitet skulle kunna vara att göra det möjligt för föreningen att lösa medlemmarnas andelar vid avgång ur föreningen till ett värde som är högre än insatsens nominella värde (jfr 4 § 10 lagen [1975:417] om sambruksföreningar, där en sådan ordning gäller, och 2 kap. 9 § lagen [2002:93] om kooperativ hyresrätt, där en sådan ordning inte gäller, och de överväganden som gjordes i anslutning till införandet av den senare bestämmelsen, se prop. 2001/02:62 s. 55 f.). Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) och Stockholms Kooperativa Bostadsförening (SKB) har i en skrivelse begärt att reglerna om återbetalning av medlemsinsats i kooperativa hyresrättsföreningar ändras i denna riktning (dnr Ju2006/7535/L1).

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om det bör vara möjligt att återbetala insatser i ekonomiska föreningar och kooperativa hyresrättsföreningar till annat än nominellt värde och vilka förutsättningarna för detta i så fall bör vara.

Ändring av stadgarna

Ett beslut att ändra stadgarna fattas av föreningsstämman. Det är giltigt, om samtliga röstberättigade i föreningen har förenat sig om det. Beslutet är även giltigt, om det har fattats på två på varandra följande stämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande eller den större majoritet som krävs i vissa särskilda fall (se 7 kap. 14 § föreningslagen).

I aktiebolag räcker det med ett stämmobeslut för att få till stånd en ändring av stadgarna, förutsatt att beslutet har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de

aktier som är företrädda på stämman (se 7 kap. 42 § aktiebolagslagen).

I förarbetena till den nuvarande föreningslagen framhöll regeringen att anknytningen mellan föreningen och dess medlemmar ofta är av starkt personlig karaktär och att beslut om ändring av stadgarna kan ha ingripande betydelse för medlemmarna. Därför bibehölls kravet på två stämmobeslut för ändring av stadgarna för det fall att inte alla medlemmar har biträtt ändringsförslaget på den första stämman (se prop. 1986/87:7 s. 137 f.).

Det kan samtidigt anföras bl.a. effektivitetsskäl för en ordning som innebär att stadgarna kan ändras med endast ett beslut. Utredaren ska därför överväga om det i ekonomiska föreningar eller i vissa slag av sådana föreningar bör vara möjligt att ändra stadgarna genom endast ett stämmobeslut, fattat med kvalificerad majoritet.

Ett beslut om ändring av stadgarna ska genast anmälas för registrering (se 7 kap. 14 § fjärde stycket föreningslagen). Bolagsverket är registreringsmyndighet. Enligt Nuteks mätning (se ovan) innebär förfarandet vid registrering av stadgeändringar hos Bolagsverket en jämförelsevis stor kostnad för ekonomiska föreningar. Utredaren ska mot den bakgrunden undersöka om registreringsförfarandet går att förenkla.

Föreningsstämman

Vid införandet av den nya aktiebolagslagen diskuterades bl.a. användandet av modern teknik vid bolagsstämma (se prop. 2004/05:85, s. 291 ff.). Frågor som togs upp var bl.a. aktieägarnas möjligheter att delta i en bolagsstämma utan att vara personligen närvarande på stämman, möjligheten att delta i stämman på distans och elektronisk omröstning. I vissa avseenden föreslogs nya regler. I stort kunde emellertid konstateras att gällande bestämmelser inte lade hinder i vägen för användandet av modern teknik och att befintliga regler därför kunde föras över till den nya aktiebolagslagen.

Utredaren ska göra en motsvarande översyn av möjligheterna att använda modern teknik vid en föreningsstämma och överväga behovet av ändrade regler. Utredaren ska därvid analysera möjligheten att hålla föreningsstämma/fullmäktigemöte på flera platser, som knyts samman med tekniska lösningar, och även överväga om

medlemmarnas möjligheter att delta i beslutsfattandet på föreningsstämman behöver förbättras på något annat sätt.

Utredaren ska även i övrigt undersöka om reglerna om föreningsstämma kan förenklas och göras mindre betungande för föreningarna, utan att medlemmarnas berättigade intressen eftersätts.

Överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom

Värdeöverföringar

Bestämmelserna i föreningslagen om skydd för föreningens egna kapital är inte lika omfattande som aktiebolagslagens bestämmelser. I 10 kap. finns dock vissa bestämmelser om användningen av föreningens egendom.

I 10 kap. 1 § sägs att föreningens medel får betalas ut till medlemmarna endast i form av överskottsutdelning, återbetalning av medlemsinsatser, utbetalning vid nedsättning av medlemsinsatsernas belopp och utskiftning vid föreningens likvidation. Bestämmelsen är formulerad som ett ”utbetalningsförbud” och hade en motsvarighet i 1975 års aktiebolagslag. I 2005 års aktiebolagslag är det centrala emellertid inte om det har skett en utbetalning av pengar eller inte, utan om det har skett en värdeöverföring. Reglerna i den nya aktiebolagslagen som begränsar möjligheterna till förmögenhetsöverföring från bolaget knyter alltså an till begreppet ”värdeöverföring”.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om det finns anledning att ändra föreningslagens bestämmelser om utbetalning. En särskild fråga i det sammanhanget är vilken tilläggsinformation om s.k. orealiserade vinster som bör tas fram inför beslut om olika slag av värdeöverföringar (jfr prop. 2004/05:24 s. 129).

Reservfonden

I 10 kap. 6 § första stycket föreningslagen finns bestämmelser om avsättning till reservfond. Till reservfonden ska normalt avsättas minst fem procent av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden ska till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst 20 procent av det inbetalda insatskapitalet behöver någon avsättning till reservfond inte ske, om

summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst 40 procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. Syftet med dessa bestämmelser är att tvångsvis skapa en successiv konsolidering av föreningarna. I 10 kap. 6 § andra stycket föreningslagen anges också vissa andra fall där avsättning ska ske till reservfonden.

Också 1975 års aktiebolagslag innehöll bestämmelser om reservfond. Dessa var dock något annorlunda utformade än motsvarande bestämmelser i föreningslagen. Kravet på avsättning till reservfond i aktiebolag är numera borttaget. Som skäl anfördes i förarbetena till 2005 års aktiebolagslag att en grundläggande svaghet i regelverket var att kravet på avsättning är beroende av aktiekapitalets storlek och att skyldigheten att göra avsättningar upphör när reservfonden – tillsammans med eventuell överkursfond – uppgår till 20 procent av aktiekapitalet. Eftersom aktieägarna själva bestämmer storleken på aktiekapitalet, var det i viss mån möjligt att undgå skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden. Mot bakgrund av hur godtyckligt bestämmelserna kunde slå ansågs de inte tillgodose bolagens konsolideringsbehov på ett ändamålsenligt sätt (se prop. 2004/05:85 s. 390).

Även i ekonomiska föreningar är det medlemmarna som bestämmer storleken på insatskapitalet (jfr 7 kap. 14 § femte stycket föreningslagen). Det finns inte någon minimigräns för insatskapitalet. De skäl som åberopades i förarbetena till 2005 års aktiebolagslag kan därför – även om förhållandena inte är helt jämförbara – ha viss bärkraft även när det gäller ekonomiska föreningar.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om kravet på avsättning till reservfonden bör avskaffas även för de ekonomiska föreningarnas del.

Försiktighetsregeln

I såväl föreningslagen som aktiebolagslagen finns en s.k. försiktighetsregel, som utgör ett viktigt inslag i borgenärsskyddet. Regeln har dock numera, efter reformeringen av aktiebolagsrätten, olika utformning i de båda lagarna. Överskottsutdelning får i en ekonomisk förening inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till föreningens eller koncernens konsolideringsbehov, lik-

viditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed (se 10 kap. 3 § andra stycket föreningslagen). Ett aktiebolag får genomföra en värdeöverföring till aktieägare eller annan endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, och bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt (se 17 kap. 3 § andra stycket aktiebolagslagen).

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om den aktuella bestämmelsen i föreningslagen bör anpassas till regleringen i aktiebolagslagen.

Omvandling av föreningar

Fusion

Bestämmelserna om fusion i föreningslagen har nyligen varit föremål för ändringar (se prop. 2007/08:15, bet. 2007/08:CU4, SFS 2008:3). Ändringarna, som trädde i kraft den 15 februari 2008, har skett dels för att genomföra EG:s direktiv om gränsöverskridande fusioner, dels för att anpassa föreningslagens bestämmelser om fusion till aktiebolagslagens motsvarande regler. I propositionen sades att anpassningen av föreningslagens fusionsregler till aktiebolagslagens fusionsregler i detta sammanhang bör ske med viss försiktighet. Mer ingripande förändringar i sak borde, enligt propositionen, anstå till den nu aktuella översynen av föreningslagen (se a.a. s. 72).

Utredaren ska mot den här bakgrunden analysera vilka ytterligare förändringar som bör göras i föreningslagens fusionsbestämmelser.

Delning av föreningar

I den nya aktiebolagslagen har införts bestämmelser om delning av aktiebolag. Delning kan ske genom att ett bolags samtliga tillgångar och skulder övertas av två eller flera andra bolag, varvid det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation. Delning kan också ske genom att en del av ett bolags tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra bolag utan att det överlåtande bolaget upplöses.

Föreningslagen innehåller inte några särskilda bestämmelser om delning av en ekonomisk förening. Vill man dela upp en förening i

två eller flera, måste det därför ske med hjälp av befintliga regler i föreningslagen, framför allt reglerna om likvidation.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga om det bör införas särskilda bestämmelser i föreningslagen om delning av föreningar.

Tekniska anpassningar till aktiebolagslagen

Den nuvarande föreningslagen är, som redan har nämnts, uppbyggd efter förebild i 1975 års aktiebolagslag. Det kan finnas anledning att, även i andra avseenden än de som har tagits upp ovan, göra tekniska anpassningar i föreningslagen till det som numera gäller enligt 2005 års aktiebolagslag. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om föreningens ledning (se 6 kap. föreningslagen), där ett flertal bestämmelser kan behöva anpassas till bestämmelserna i 8 kap. aktiebolagslagen om bolagets ledning.

Utredaren ska mot den här bakgrunden analysera vilka tekniska anpassningar till aktiebolagslagen som bör göras i föreningslagen.

Andra förenklingsåtgärder

Administrativa bördor

Regeringen har redan vidtagit vissa åtgärder för att underlätta för ekonomiska föreningar. Den 1 mars 2008 trädde nya regler i kraft om registrering av förlagsandelar. Ändringarna innebär att förlagsandelsbevis i skriftlig form inte ska behöva utfärdas vid kapitaltillskott i form av förlagsinsatser, om förlagsandelarna i stället registreras i ett avstämningsregister hos en central värdepappersförvarare (se prop. 2006/07:112, bet. 2007/08:CU2, rskr. 2007/08:28). Och sedan den 1 april 2008 är det möjligt för ekonomiska föreningar att ge in registreringsanmälningar, ansökningar och årsredovisningshandlingar till registreringsmyndigheten på elektronisk väg (se prop. 2007/08:45, bet. 2007/08:CU17, rskr. 2007/08:138).

Som nämnts ovan har regeringen som målsättning att företagens administrativa kostnader på grund av de statliga regelverken ska minska med 25 procent till år 2010 (se prop. 2006/07:1, utg.omr. 24, s. 27).

Utredaren ska mot den här bakgrunden undersöka även andra tänkbara åtgärder för att underlätta för företagande i ekonomiska

föreningar än de som har behandlats ovan. Innehållet i Nuteks rapport om näringslivets administrativa kostnader till följd av regelverket på det associationsrättsliga området (R 2008:02) ska därvid särskilt beaktas. Utredaren får ta upp alla frågor om förenkling av föreningslagen som aktualiseras under utredningsarbetet i den utsträckning som det finns utrymme för det under utredningstiden. De förslag som utredaren lägger fram ska vara utformade så att de ekonomiska föreningarnas administrativa börda minskas så långt det är möjligt utan att andra viktiga intressen som t.ex. borgenärsskyddet, skattekontrollen och bekämpandet av ekonomisk brottslighet eftersätts.

En språklig och redaktionell översyn av föreningslagen

Det har under årens lopp gjorts ett relativt stort antal ändringar i föreningslagen. Utredaren ska därför göra en genomgripande språklig och redaktionell översyn av lagen. Inriktningen på arbetet ska vara att göra regelverket mer överskådligt och lättillgängligt så att det tillgodoser de krav som bör kunna ställas på en modern lagstiftning. Enhetlighet och förutsebarhet i tillämpningen ska befrämjas och eventuella oklarheter i regelverket undanröjas.

Särskilda frågor för utredaren att ta ställning till är om benämningen ekonomisk förening bör behållas eller om en ny beteckning bör väljas och om bestämmelserna om ekonomiska föreningar bör överföras till en ny lag (jfr prop. 1986/87:7 s. 61 f.).

En ny beteckning på ekonomiska föreningar bör väljas endast om utredaren finner att en sådan lösning har fördelar som klart överväger de nackdelar som finns med en sådan ändring.

Kritik från FATF

Den internationella organisationen FATF (Financial Action Task Force) arbetar med bekämpandet av penningtvätt och finansiering av terrorism. En av FATF:s arbetsuppgifter är att utvärdera medlemsländernas lagstiftning. I det sammanhanget har uppmärksammats en fråga om s.k. verklig förmånstagare/huvudman (beneficial ownership) med anknytning till bl.a. föreningslagen. Med verklig förmånstagare/huvudman avses den fysiska person som ytterst äger eller kontrollerar något visst subjekt, t.ex. en medlem i en ekono-

misk förening. Även den fysiska person för vars räkning en transaktion eller en verksamhet utförs kan betecknas som verklig förmånstagare/huvudman (jfr SOU 2007:23 s. 107). FATF har gjort gällande att det inte går att på ett effektivt sätt ta reda på vem som är verklig förmånstagare/huvudman till svenska juridiska personer.

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga hur FATF:s synpunkter lämpligen kan tas om hand såvitt gäller ekonomiska föreningar. De åtgärder som föreslås ska vara proportionerliga.

Vissa frågor om dispens

I samband med införandet av de nya reglerna om gränsöverskridande fusioner väckte Lagrådet en fråga om överklagande av vissa dispensbeslut enligt föreningslagen. Av 15 kap. 6 § föreningslagen följer att Bolagsverkets beslut i dispensärenden ska överklagas till regeringen. Ärendena gäller bl.a. dispens från skyldighet att utse verkställande direktör och dispens från krav på att verkställande direktör och halva antalet styrelseledamöter ska vara bosatta inom EES. Enligt Lagrådet är ärendena inte av den karaktären att en överprövning av ett politiskt organ är motiverad. Lagrådet förespråkade därför att uppgiften att pröva överklaganden i ärendena flyttas över till allmän förvaltningsdomstol. Regeringen instämde i Lagrådets uppfattning. Innan uppgiften att pröva överklaganden av detta slag flyttas över till domstol kunde det enligt regeringen emellertid finnas anledning att precisera de materiella kriterierna för dispens. Eftersom detta krävde ytterligare överväganden, kunde något förslag inte lämnas i frågan (se prop. 2007/08:15 s. 120 f.).

Utredaren ska mot den här bakgrunden överväga vilka de materiella kriterierna för dispens bör vara och föreslå de författningsändringar som krävs för en överflyttning av prövningen till allmän förvaltningsdomstol.

Bestämmelser av samma slag finns även i 31 kap. 1 § aktiebolagslagen. Utredarens uppdrag omfattar även dessa bestämmelser.

Närliggande lagstiftning

Det finns ett antal lagar som reglerar särskilda former av ekonomiska föreningar. Dessa lagar innehåller hänvisningar till föreningslagen. Så är fallet med bl.a. bostadsrättslagen (1991:614), lagen om

kooperativ hyresrätt (2002:93) och lagen om sambruksföreningar (1975:417).

En annan närliggande lag är lagen (2006:595) om europakooperativ. Den lagen innehåller bestämmelser som kompletterar rådets förordning (EG) nr 1453/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-föreningar).

I 12 kap. lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse finns särskilda associationsrättsliga bestämmelser för kreditmarknadsföreningar.

Utredaren ska analysera vilka konsekvenser föreslagna ändringar i föreningslagen kan få för de nämnda lagarna och för andra författningar, bl.a. inom skatteområdet, som innehåller hänvisningar till föreningslagen eller som i övrigt berör ekonomiska föreningar. Om översynen ger vid handen att det finns behov av konsekvensändringar, ska utredaren lägga fram förslag till sådana.

Vissa av frågorna i uppdraget har betydelse för tillämpningen av inkomstskattereglerna. Förändringar i t.ex. öppenhetsprincipen kan få betydelse för vilka föreningar som kan betraktas som s.k. kooperativa föreningar i inkomstskattelagens mening (se 39 kap. 21 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Kooperativa föreningar har i vissa avseenden särskilda skatteregler, bl.a. får lämnad utdelning som huvudregel dras av. Utredaren ska mot den här bakgrunden redovisa konsekvenserna av lämnade förslag och vid behov även lämna de förslag till förändringar i inkomstbeskattningen som behövs för att det nuvarande skatteuttaget från denna sektor, inklusive beskattningen av föreningarnas medlemmar, ska vara oförändrat. Utredaren ska särskilt beakta att den befintliga skattemässiga relationen, och därmed även konkurrenssituationen, mellan å ena sidan ekonomiska föreningar och å andra sidan aktiebolag inte påverkas.

I lagen (1995:1570) om medlemsbanker finns ett i princip heltäckande associationsrättsligt regelverk för ekonomiska föreningar som driver bankverksamhet, s.k. medlemsbanker. De senaste årens lagstiftningsarbete när det gäller finansiella företag har varit inriktat på att samla särskilda associationsrättsliga bestämmelser i lagen om bank- och finansieringsrörelse, och i övrigt låta den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen vara tillämplig på dessa företag. Så har, som har påpekats ovan, gjorts med kreditmarknadsföreningarna. Det finns skäl att ha samma ordning för medlemsbankerna. Utredaren ska därför lägga fram förslag om avveckling av lagen om medlemsbanker och förslag till särskilda associationsrättsliga bestämmelser om medlemsbanker i lagen om bank- och finansierings-

rörelse. Utredaren ska även föreslå de övriga författningsändringar som är nödvändiga med anledning av att lagen om medlemsbanker upphävs.

Arbetets bedrivande och redovisning av uppdraget

Till stöd för utredarens arbete med förslagen ska inrättas en referensgrupp med representanter för riksdagspartierna.

Utredaren ska samråda med berörda organisationer och myndigheter. När det gäller redovisning av förslagets konsekvenser för företagen, ska samråd ske med Näringslivets Regelnämnd NNR.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta det pågående arbetet i Justitiedepartementet med att ta bort revisionsplikten för små företag, det arbete som bedrivs av Utredningen om enklare redovisningsregler (dir. 2007:78) och det arbete som bedrivs av Utredningen om ett enklare aktiebolag (dir. 2007:132). Också det arbete som bedrivs av den sakkunniga person som fått i uppdrag att överväga vissa frågor om aktieägares rättigheter, m.m. ska uppmärksammas och beaktas.

Utredaren ska också hålla sig informerad om det pågående arbetet inom Regeringskansliet med en ny associationsrätt för försäkringsföretag (se SOU 2006:55).

Utredaren ska i sitt arbete beakta Nuteks redovisning av företagens administrativa kostnader på associationsrättens område.

Utredaren ska göra de internationella jämförelser som anses befogade. Regleringen i andra nordiska länder bör ges en särskild belysning och beaktas i arbetet.

Utredaren ska redovisa konsekvenserna för näringslivet och det allmänna av de förslag som läggs fram. Vid bedömningen av förslagens påverkan på företagens administrativa kostnader ska utredaren ta hjälp av Nutek. Om förslagen kan bedömas medföra ökade kostnader eller minskade intäkter för det allmänna, ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras.

Utredaren ska redovisa vilka konsekvenser som de förslag som lämnas har i ett jämställdhetsperspektiv, särskilt i fråga om kvinnors företagande (jfr prop. 2006/07:1, utg.omr. 24, s. 26).

Utredaren ska i ett delbetänkande senast den 1 april 2009 redovisa resultatet av sina överväganden i anslutning till avsnitten ovan om

- ändring av stadgarna,
- föreningsstämman, och
- andra förenklingsåtgärder i den del som avser administrativa bördor.

Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2010. Om utredaren finner det lämpligt, får den del av uppdraget som gäller föreningslagen redovisas i ett delbetänkande.

(Justitiedepartementet)

Statens offentliga utredningar 2010

Kronologisk förteckning

1. Lätt att göra rätt – om förmedling av brottsskadestånd. Ju.
2. Ett samlat insolvensförfarande – förslag till ny lag. Ju.
3. Metria – förutsättningar för att ombilda division Metria vid Lantmäteriet till ett statligt ägt aktiebolag. M.
4. Allmänna handlingar i elektronisk form – offentlighet och integritet. Ju.
5. Skolgång för alla barn. U.
6. Kunskapslägesrapport på kärnavfallsområdet 2010 – utmaningar för slutförvarsprogrammet. M.
7. Aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter – ett systematiskt målinriktat arbete på tre samhällsområden. IJ.
8. En myndighet för havs- och vattenmiljö. M.
9. Den framtida organisationen för vissa fiskefrågor. Jo.
10. Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. U.
11. Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet. Ku.
12. I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken. Ku.
13 Upphandling på försvars- och säkerhetsområdet. Fi.
14. Partsinsyn enligt rättegångsbalken. Ju.
15. Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp. Ju.
16. Sverige för nyanlända. Värden, välfärdsstat, vardagsliv. IJ.
17. Prissatt vatten? M.
18. En reformerad budgetlag. Fi.
19. Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv. U.
20. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – från strategi till handling för e-förvaltning. Fi.
21. Bättre marknad för tjänstehundar. Jo.
22. Krigets Lagar – centrala dokument om folkrätten under väpnad konflikt, neutralitet, ockupation och fredsinsatser. Fö.
23. Tredje sjösäkerhetspaketet. Klassdirektivet, Klassförordningen, Olycksutredningsdirektivet, IMO:s olycksutredningskod. N.
24. Avtalad upphovsrätt. Ju.
25. Viss översyn av verksamhet och organisation på informationssäkerhetsområdet. Fö.
26. Flyttningsbidrag och unionsrätten. A.
27. Gemensamt ansvar och gränsöverstigande samarbete inom transportforskningen. N.
28. Vändpunkt Sverige – ett ökat intresse för matematik, naturvetenskap, teknik och IKT. U.
29. En ny förvaltningslag. Ju.
30. Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas. Fortsatt europeisk harmonisering. N.
31. Första hjälpen i psykisk hälsa. S.
32. Utrikesförvaltning i världsklass. En mer flexibel utrikesrepresentation. UD.
33. Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i samhällskunskap. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. U.
34. På väg mot en ny roll – överväganden och förslag om Riksutställningar. Ku.
35. Kunskap som befrielse? En metanalys av svensk forskning om jämställdhet och skola 1969–2009. U.
36. Svensk forskning om jämställdhet och skola. En bibliografi. U.
37. Sverige för nyanlända utanför flyktingmottagandet. IJ.
38. Mutbrott. Ju.
39. Ny ordning för nationella vaccinationsprogram. S.

40. Cirkulär migration och utveckling – kartläggning av cirkulära rörelsemönster och diskussion om hur migrationens utvecklingspotential kan främjas. Ju.
41. Kompensationstillägg – om ersättning vid försenade utbetalningar. S.
42. Med fiskevård i fokus – en ny fiskevårdslag. Jo.
43. Förundersökningsbegränsning. Ju.
44. Mål och medel – särskilda åtgärder för vissa måltyper i domstol. Ju.
45. Händelseanalyser vid självmord inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Förslag till ny lag. S.
46. Utländsk näringsverksamhet i Sverige. En översyn av lagstiftningen om utländska filialer i ett EU-perspektiv. N.
47. Alkoholkonsumtion, alkoholproblem och sjukfrånvaro – vilka är sambanden? En systematisk litteraturöversikt. S.
48. Multipla hälsoproblem bland personer över 60 år. En systematisk litteraturöversikt om förekomst, konsekvenser och vård. S.
49. Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008. Ju.
50. Försvarsmaktens helikopterresurser. Fö.
51. Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker. U.
52. Biologiska faktorer och könsskillnader i skolresultat. Ett diskussionsunderlag för Delegationen för jämställdhet i skolans arbete för analys av bakgrunden till pojkars sämre skolprestationer jämfört med flickors. U.
53. Pojkar och skolan: Ett bakgrundsdokument om "pojkkrisen". Översättning på svenska av engelsk rapport: Boys and School: A Background Paper on the "Boy Crisis". + Engelsk rapport. U.
54. Förbättrad återbetalning av studieskulder. U.
55. Romers rätt – en strategi för romer i Sverige. IJ.
56. Innovationsupphandling. N.
57. Effektivare planering av vägar och järnvägar. N.
58. Rehabiliteringsrådets delbetänkande. S.
59. Underhållsskyldighet i internationella situationer – Underhållsförordningen, 2007 års Haagkonvention och 2007 års Haagprotokoll + Bilagedel. Ju.
60. Ett utvidgat skydd mot åldersdiskriminering. IJ.
61. Driftskompatibilitet och enheter som ansvarar för underhåll inom EU:s järnvägssystem. N.
62. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. Under konstruktion – framtidens e- förvaltning. Fi.
63. EU:s direktiv om sanktioner mot arbetsgivare. Ju.
64. "Se de tidiga tecknen" – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola. U.
65. Kompetens och ansvar. S.
66. Barns perspektiv på jämställdhet i skola. En kunskapsöversikt. U.
67. I rättan tid? Om ålder och skolstart. U.
68. Ny yttrandefrihetsgrundlag? Yttrandefrihetskommittén presenterar tre modeller. Ju.
69. Förbättrad vinterberedskap inom järnvägen. N.
70. Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter. + Bilagor + Lättläst + Daisy. IJ.
71. Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag. Ju.
72. Folkrätt i väpnad konflikt – svensk tolkning och tillämpning. + Bilaga 7, Svensk manual i humanitär rätt m.m. Fö.
73. Svensk sjöfarts konkurrensförutsättningar. N.
74. Mer innovation ur transportforskning. N.
75. Gymnasial lärlingsutbildning – utbildning för jobb. Erfarenheter efter två års försök med lärlingsutbildning. U.
76. Transportstyrelsens databaser på vägtrafikområdet – integritet och effektivitet. N.
77. Sammanläggningar av landsting – övergångsstyre och utjämning. Fi.
78. Fondverksamhet över gränserna. Genomförande av UCITS IV-direktivet. Fi.
79. Pojkars och flickors psykiska hälsa i skolan: en kunskapsöversikt. U
80. Skolan och ungdomars psykosociala hälsa. U.
81. En ny biobankslag. S.
82. Trafikverket ICT. N.

83. Att bli medveten och förändra sitt förhållningssätt.
Jämställdhetsarbete i skolan. U.
84. Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt. U.
85. Vem arbetar efter 65 års ålder?
En statistisk analys. S.
86. Personalförsörjningen i ett reformerat försvar. Fö.
87. Skadestånd och Europakonventionen. Ju.
88. Vägen till arbete. Arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration. Fi.
89. Finns det samband mellan samsjuklighet och sjukfrånvaro? En systematisk litteraturöversikt. S.
90. En ny lag om ekonomiska föreningar.
Del 1+2. Ju.

Statens offentliga utredningar 2010

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Lätt att göra rätt
– om förmedling av brottsskadestånd. [1]
Ett samlat insolvensförfarande – förslag till ny lag. [2]
Allmänna handlingar i elektronisk form
– offentlighet och integritet. [4]
Partsinsyn enligt rättegångsbalken. [14]
Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp. [15]
Avtalad upphovsrätt. [24]
En ny förvaltningslag. [29]
Mutbrott. (38)
Cirkulär migration och utveckling
– kartläggning av cirkulära rörelsemönster och diskussion om hur migrationens utvecklingspotential kan främjas. [40]
Förundersökningsbegränsning. [43]
Mål och medel – särskilda åtgärder för vissa måltyper i domstol. [44]
Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008. [49]
Underhållsskyldighet i internationella situationer – Underhållsförordningen, 2007 års Haagkonvention och 2007 års Haagprotokoll + Bilagedel. [59]
EU:s direktiv om sanktioner mot arbetsgivare. [63]
Ny yttrandefrihetsgrundlag? Yttrandefrihetskommittén presenterar tre modeller. [68]
Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag. [71]
Skadestånd och Europakonventionen. [87]
En ny lag om ekonomiska föreningar. Del 1+2. [90]

Utrikespartementet

Utrikesförvaltning i världsklass. En mer flexibel utrikesrepresentation. [32]

Försvarsdepartementet

Krigets Lagar – centrala dokument om folkrätten under väpnad konflikt, neutralitet, ockupation och fredsinsatser. [22]
Viss översyn av verksamhet och organisation på informationssäkerhetsområdet. [25]
Försvarsmaktens helikopterresurser. [50]
Folkrätt i väpnad konflikt – svensk tolkning och tillämpning. + Bilaga 7, Svensk manual i humanitär rätt m.m. [72]
Personalförsörjningen i ett reformerat försvar. [86]

Socialdepartementet

Första hjälpen i psykisk hälsa. [31]
Ny ordning för nationella vaccinationsprogram. [39]
Kompensationstillägg – om ersättning vid försenade utbetalningar. [41]
Händelseanalyser vid självmord inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Förslag till ny lag. [45]
Alkoholkonsumtion, alkoholproblem och sjukfrånvaro – vilka är sambanden? En systematisk litteraturöversikt. [47]
Multipla hälsoproblem bland personer över 60 år. En systematisk litteraturöversikt om förekomst, konsekvenser och vård. [48]
Rehabiliteringsrådets delbetänkande. [58]
Kompetens och ansvar. [65]
En ny biobankslag. [81]
Vem arbetar efter 65 års ålder? En statistisk analys. [85]
Finns det samband mellan samsjuklighet och sjukfrånvaro? En systematisk litteraturöversikt. [89]

Finansdepartementet

Upphandling på försvars- och säkerhetsområdet. [13]
En reformerad budgetlag. [18]

Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – från strategi till handling för e-förvaltning. [20]

Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. Under konstruktion – framtidens e- förvaltning. [62]

Sammanläggningar av landsting – övergångsstyre och utjämning. [77]

Fondverksamhet över gränserna. Genomförande av UCITS IV-direktivet. [78]

Vägen till arbete. Arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration. [88]

Utbildningsdepartementet

Skolgång för alla barn. [5]

Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. [10]

Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv. [19]

Vändpunkt Sverige – ett ökat intresse för matematik, naturvetenskap, teknik och IKT. [28]

Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i samhällskunskap. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. [33]

Kunskap som befrielse? En metaanalys av svensk forskning om jämställdhet och skola 1969–2009. [35]

Svensk forskning om jämställdhet och skola. En bibliografi. [36]

Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker. [51]

Biologiska faktorer och könsskillnader i skolresultat. Ett diskussionsunderlag för Delegationen för jämställdhet i skolans arbete för analys av bakgrunden till pojkars sämre skolprestationer jämfört med flickors. [52]

Pojkar och skolan: Ett bakgrundsdokument om pojkkrisen. Översättning på svenska av engelsk rapport: Boys and School: A Backgroundpaper on the "Boy Crisis". + Engelsk rapport.[53]

Förbättrad återbetalning av studieskulder. [54]

"Se de tidiga tecknen" – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola. [64]

Barns perspektiv på jämställdhet i skola. En kunskapsöversikt. [66]

I rättan tid? Om ålder och skolstart. [67]

Gymnasial lärlingsutbildning – utbildning för jobb. Erfarenheter efter två års försök med lärlingsutbildning. [75]

Pojkars och flickors psykiska hälsa i skolan: en kunskapsöversikt. [79]

Skolan och ungdomars psykosociala hälsa. [80]

Att bli medveten och förändra sitt förhållningssätt. Jämställdhetsarbete i skolan. [83]

Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt. [84]

Jordbruksdepartementet

Den framtida organisationen för vissa fiskefrågor. [9]

Bättre marknad för tjänstehundar. [21]

Med fiskevård i fokus – en ny fiskevårdslag. [42]

Miljödepartementet

Metria – förutsättningar för att ombilda division Metria vid Lantmäteriet till ett statligt ägt aktiebolag. [3]

Kunskapslägesrapport på kärnavfallsområdet 2010 – utmaningar för slutförvarsprogrammet. [6]

En myndighet för havs- och vattenmiljö. [8]

Prissatt vatten? [17]

Näringsdepartementet

Tredje sjösäkerhetspaketet. Klassdirektivet, Klassförordningen, Olycksutredningsdirektivet, IMO:s olycksutredningskod. [23]

Gemensamt ansvar och gränsöverstigande samarbete inom transportforskningen. [27]

Tredje inre marknadspaketet för el och naturgas. Fortsatt europeisk harmonisering. [30]

Utländsk näringsverksamhet i Sverige. En översyn av lagstiftningen om utländska filialer i ett EU-perspektiv. [46]

Innovationsupphandling. [56]

Effektivare planering av vägar och järnvägar. [57]

Driftskompatibilitet och enheter som ansvarar för underhåll inom EU:s järnvägssystem. [61]

Förbättrad vinterberedskap inom järnvägen. [69]

Svensk sjöfarts konkurrensförutsättningar [73]

Mer innovation ur transportforskning. [74]

Transportstyrelsens databaser på vägtrafikområdet – integritet och effektivitet. [76]

Trafikverket ICT. [82]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter – ett systematiskt målinriktat arbete på tre samhällsområden. [7]

Sverige för nyanlända. Värden, välfärdsstat, vardagsliv. [16]

Sverige för nyanlända utanför flyktingmottandet. [37]

Romers rätt – en strategi för romer i Sverige. [55]

Ett utvidgat skydd mot åldersdiskriminering. [60]

Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter. + Bilagor + Lättläst + Daisy. [70]

Kulturdepartementet

Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet. [11]

I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken. [12]

På väg mot en ny roll – överväganden och förslag om Riksutställningar. [34]

Arbetsmarknadsdepartementet

Flyttningsbidrag och unionsrätten. [26]